De Tijdstroom. Jaargang 2

bron
De Tijdstroom. Jaargang 2. Excelsior, St. Andries-bij-Brugge 1931-1932

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_tij005193101_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

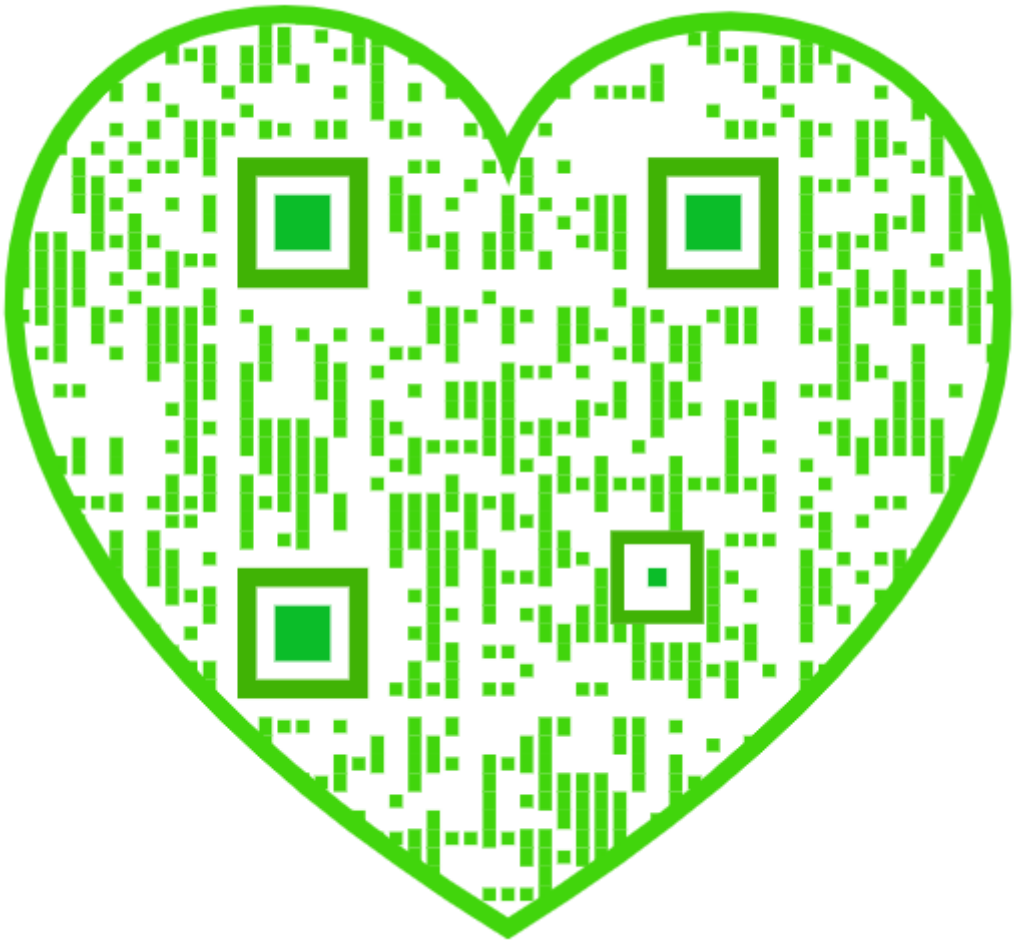

[De Tijdstroom 1931 nr. 1]

Herfstgehucht Pieter G. Buckinx

Door 't oude huis huilt hol de wind
zoo wild, dat ook een wolk verstilt
haar donkre gang van d'avend naar de nacht.
Gij weet, wijl langs uw lenden rilt
de rilde kilte van de holle wind
dat diep in 't woud de witte Winter wacht.

Twee kraaien krassen klamme waan
- een lied van vroege pijn.

Maar over 't gladde vijvervlak in zilvren zonneschijn
het eenzaam varen van de fiere zwaan
wit- stil en soeverein.

De Bruid Jan Vercammen

VII

Maar Rodien, hoewel hij de beslissing van de adel wist, kende niet de regeling van Karel. Daarom wachtte hij.

Hij zag de ongewone drukte aan het hof te Herstal en hoe verheugd daar ook ieder scheen te zijn. Hij voelde zich als verloren onder de hovelingen. Daarom verliet hij weinig zijn vertrekken, waar hij alleen maar bidden kon.

Maar dat gebed was machtiger dan de meier, want hoor nu, wat er gebeurde. En schud niet het hoofd om het wonder van dit verhaal. Hebt ge dan nooit iemand bemind, dat ge niet begrijpt: geen beminde zal zo hard zijn, zonder troost te laten de geliefde, die om haar liefde lijdt? - Of wilt ge dat de Heer niet toekennen? - Och, als we Hem niet kunnen begrijpen, noch de wegen van zijn almacht, hoe zouden we zijn troost begrijpen? Zijn zalvende hand heeft geen gelijkenis met de zachtste der mensen. En wie weet de liefde van zijn blik, waarmede Hij de witte passen van zijn beminden volgt.

Laten we dan luisteren en geloven wat de Heer vòor Amelberga deed.

Laat in de nacht, na zijn lange bidden, was Rodien ingeslapen. Maar niet lang duurt het of hij ontwaakt: Er vaart ontstelling door zijn blik. Voor hem staat een lichtgestalte, die de duisternis tot in de verste hoeken wegstraalt. Sprakeloos staart hij voor zich uit, met half-geloken ogen. Dan zegt de gestalte:

- Vrees niet, Rodien, want ik ben Gertrudis, uw groottante, en de Heer heeft me gezonden om u te zeggen: Zie, nu heeft de meier de edelen aangeduid, die Amelberga ter bruiloft moeten opleiden; want na Pasen wil hij haar tot vrouw nemen. Maar de Heer, die haar liefheeft, zegt tot u: Sta op, en geleid haar in veiligheid, want de tijd is kostbaar.

Dan verzonk het licht, bijna onmerkbaar minderend. Als een andere gehoorzame Jozef stond Rodien op, kleedde zich aan. Hij ging naar de stallen, zadelde zijn paard en rende door de nacht van Herstal weg.

Het was reeds middag geworden, als hij te Achooien kwam. Hij bond zijn paard met de teugel aan een boom in het woud en ging naar het huis van Odo, de oude dienaar, niet ver van de meesterswoning. Hij kende Odo reeds van zijn bezoeken en wist hem Amelberga zeer genegen. Hij vond de goede man bereid, de jonkvrouw, in 't geheim, deze boodschap te brengen: Rodien, uw broeder, zal deze avond, als ieder te rusten is gegaan, op u wachten aan de laatste boom van de laan der warande.

Amelberga was niet meer gerust, sinds ze, reeds enkele dagen, zo'n ongewone dingen bemerkte op de villa. En ze vermoedde, dat er met haar iets gebeuren zou. Als ze de woorden van Odo hoorde, schrikte ze dan ook, want waarom kwam Rodien niet openlik tot haar? -

Ze bereidde zich, door bidden, op een slechte tijding voor. Ze gaf haar leven en haar reinheid nog eens geheel in de handen van de Beminde. En wachtte de traaggeworden uren door. Tot ieder op de villa sliep. Dan sloop ze tussen de bomen van de gaard naar de warande. Er waren zoveel sterren, dat hun licht wel dat der maan geleek. En zo zag ze Rodien haar tegemoetkomen.

Ze omhelsden elkaar innig verheugd. Rodien omdat ze gekomen was en Amelberga, omdat ze zich nu veiliger voelde.

Rodien verhaalde haar de wondere verschijning te Herstal. Ze weende zacht.

- De Heer is mild voor me, Rodien, en gij zijt goed.

In een gebaar van zalige dank hief ze de handen naar de sterren. En wat ze zei, weet alleen de Beminde. Maar Rodien hief haar recht:

- Amelberga, de Heer heeft gezegd: de tijd is kostelik.

Dan stond ze op en keek Rodien aan. Hij zag nog een laatste traan verglinsteren langs haar slaap.

- Ik haal een hoofddoek en mijn relieken. Ik ben hier gauw terug.

Zwijgend slopen ze dan naar de woning van Odo, die waakte. En daar voorzagen ze zich van het nodigste voor de reis. De oude man weende. Als Rodien de deur opende, zoende Odo de blanke hand van Amelberga, en zijn stem beefde.

- Vaarwel, jonkvrouw, ge waart goed voor me. Het spijt me

zo dat ge gaat. Maar als de Heer het wil, moet het zo goed zijn. Want ge zijt hem welgevallig.

- Ik dank u, Odo, antwoordde Amelberga, voor al wat ge voor me deedt. Ik zal voor u bidden.

- Doe dat, jonkvrouw, zo het u gelieft.

Rodien was al buiten.

- Gelukkig is de mensch, die gij gedenkt in uw gebeden. Vaarwel, en dat de Heer u geleide.

Ze kwamen in het bos, waar het paard nog stond. Rodien maakte het los en zette Amelberga voor hem op de zadel. Tussen de bomen zag het meisje Achooien rusten. Dan ging het in volle draf dieper en dieper in het woud. Soms sloegen Rodien takken in het aangezicht of dreigde het paard te struikelen over de bovengrondse wortelen. Soms stond het plots voor dichte struikgewas. Maar Rodien was behendig ruiter en hij beschermde zijn zuster met een arm, wijl zij haar beide armen om zijn borst had gebonden.

Heel de rit was haar als een droom. Ze zag de donkere boomgestalten en de zwarte struikenvlekken voorbijglijden en soms sloot ze de ogen voor de pijn van een schok. Als de weg weer beter werd, praatte ze stil met Rodien, alleen om haar stem, om zijn stem, om iets te horen, anders dan de doffe hoefmokeringen in het mos.

En Rodien reed, reed... Altijd maar rijden, nauw antwoordend op wat zijn zuster vroeg, geheel zijn aandacht in zijn blik, die voor hem den pikdonkeren nacht inpeilde.

Bijna onmerkbaar voor de vluchtelingen verzonk het zwart tot grijs. Grijs en grijzer. Tot Rodien, omblikkend, oostwaarts door de kruinen het eerste licht zag zeven. Dan hield hij stil, stapte af en nam Amelberga licht van het paard.

Het was een open plaats in het woud. Nog donker hing het blauw van den hemel laag op de bomenkring te rusten, benageld met nog een schaarse ster. In de stilte riep een vogel en zeurde het heldere en monotone lied van een bronbeek.

- Van hier af moeten we gaan, zei Rodien. Het paard kan beletten dat we ons verbergen. We zullen eerst wat rusten en eten.

- En wat moet er nu met het paard, Rodien?

- We kunnen het hier vastbinden aan een boom.

- Zal het arme dier dan niet sterven van honger?

- Ze zullen ons achtervolgen, Amelberga. En als we het paard laten rondlopen, zullen ze het misschien ontmoeten en zo de richting raden, die we zijn uitgegaan.

- Laten we eerst de Heer om deze morgen danken.

Samen baden ze, geknield op het vochtige zachte mos. Hun vlucht was de offerande, die Gode welgevallig was. Rodien was opgestaan en nu stond ook Amelberga recht. Ze ging naar het paard, nam de kop tussen haar handen, en sprak het toe:

- We danken u, dat ge ons tot hier hebt gebracht. Maar nu kunt ge niet meer verder mee. Nu moet ge terug door de wouden naar Herstal. En voorzichtig de wegen mijden. Als ge de hoeven van uw broeders hoort, treed dan stil, dat ze u niet horen, en verdoken dat ze u niet zien. Lekker gras zult ge vinden zoveel ge lust. Ga nu, en onthoud wat ik gezegd heb.

Ze sloeg een paar vriendelike slagjes op het voorhoofd van het dier, dat zich omkeerde en in vlugge pas terugliep, langswaar ze waren gekomen: het oosten in, waar de morgen nu helder aanlichtte.

Rodien glimlachte wijl Amelberga het paard nakeek, tot de bomenrijen het borgen. Ze aten wat brood en schepten met hun handen wat water uit de bron.

- Rust nu wat, zusje, zei Rodien, ik zal waken. En als ik ook mocht inslapen, waakt de Heer.

En beiden sliepen in. In een droom toonde God hun, wat er te Achooien gebeurde. Ze zien hoe Rikwera verwonderd is, dat Amelberga niet naar de kapel is gekomen en dat ze een andere jonkvrouw stuurt en dan zelf meegaat. Hoe ze de kamer ledig vinden. Hoe Rikwera bleek wordt en dan boos op ieder, die haar ontmoet. Hoe ze elk te zoeken uitstuurt, en allen wederkeeren tot haar, die rillend in een zetel zit en machteloos om zelf te zoeken. Hoe Rikwera, ten einde raad, een missieve schrijft voor haar zoon, een bode ontbiedt en hem beveelt zo snel mogelik naar Herstal te rijden.

En ze horen zo klaar het trappen van het vlugge paard, dat ze er samen van ontwaken en een ogenblik verwonderd rondstaren in het helle zonnelicht, dat de open plaats vol verluchtigd goud giet. Ze horen de wind door het boomlover suizen en veraf soms

een wonderklare knak van droog hout. En het lied der stoeiende vogelen is zo schoon in de lente, dat Amelberga luisteren blijft. Maar Rodien staat op:

- Het is tijd om voort te gaan, Amelberga, want de zon heeft bijna de helft van haar loop gedaan.

- Het is hier zo mooi, Rodien, en zoo goed.

- Maar gevaarlik, Amelberga. De bode van Rikwera komt nog deze avond te Herstal, en dan zendt de meier zijn ruiters uit om ons te zoeken. Want als hij mij niet vindt, zal hij wel raden wat er gebeurd is.

Dan staat Amelberga ook op en beiden gaan zo voort het Westen in, geleid door de zon. Ze gaan en gaan. Als Amelberga moe wordt leunt ze op de schouder van Rodien, want ze gaan snel voort tot de deemstering uit de kruinen tussen de stammen zinkt. Grijs. Paarsgrijs. Zwart. Een open plaats terug en het verre schrijden der sterren als de rustige lantaarnen van duizenden wachters. Zo denkt Amelberga als Rodien zegt:

- Laten we nu weer rusten. Achooien is ver en Herstal nog meer dan een dagreis verder. En de Heer is nabij, Amelberga.

- Waarheen zal ons de Heer geleiden?

- Altijd verder het westen in, tot we Mater, onze landhoeve, bereiken.

- Is daar de vrijheid?

- Als de Heer het wil, ja zuster.

En nadat ze brood gegeten hebben met wat bosbessen, die Rodien plukte, en in de palm van hun handen wat water gedronken uit de bron, bereidt Rodien op het mos een bed van mos onder wat struikgewas. Ze stellen de nacht onder Gods bescherming. Dan zoent hij Amelberga goenacht, en vraagt of ze zo zal kunnen rusten. Ze antwoordt ja, maar Rodien ziet niet, hoe ze het mos neven haar schuift om op de avondkille grond te liggen.

En als ze inslapen toont hun de Heer wat er te Herstal gebeurende is. De bode van Rikwera komt bij Hunrod. En deze zendt een dienaar naar de vertrekken van Rodien. Daar is niemand. Ook elders is Rodien niet. Nergens. En de bleke Hunrod begrijpt. Dan komt hij bij de meier en reikt hem de missieve van zijn moeder. Eerst wordt Karel ook bleek, maar dan jaagt zijn woedende drift het bloed naar zijn hoofd. En hij beveelt:

- Dat vijf maal honderd mannen in vliegende vaart naar Achooien rennen, en alle wegen - noord, oost, zuid, west - bezetten, terwijl de anderen de bossen doorspieden en doorzoeken. Ga zelf aan hun hoofd, Hunrod, en breng me Amelberga en Rodien, of een van beiden, gevangen hier. Zo zal mijn gunst u en uw moeder blijven. Er is nog enkel de weg van het geweld, de andere zijn afgesloten. Amelberga wil ik hier, knielend aan mijn voeten.

Hunrod gaat, en neemt vijfhonderd krijgers mee. Diezelfde nacht nog, als juist het paard van Rodien aan zijn stal te hunkeren staat. Ieder kijkt het verwonderd aan. En onder de dienaren zijn er, die een kruis slaan. Dat zijn zij, die weten, dat Karel het halen wil op God. En onder de soldaten, die Hunrod volgen, zijn er, die bidden, opdat ze noch Amelberga, noch Rodien zouden vinden.

Ze zochten dagen en dagen. Verder en verder. En vonden geen van beiden. En iedere dag vertrok een man naar Herstal met altijd dezelfde boodschap voor de machtige meier. De zevende keerde tot Hunrod terug en boodschapte:

- De meier beveelt: keert allen terug naar Herstal.

Ze keerden allen weer. En iets toch brachten ze mee van hun versnelde terugtocht: de tijding, dat Raganfried, de meier van Chilperik, koning van Neustrië, zijn leger naar Herstal heeft gezonden.

Oogst Joannes Reddingius

Zeg nooit bij 't stil doorschouwen van uw jaren,
die wond'ren zoo vol licht die zijn gegaan
aan u voorbij, - gij zaagt de zon, de maan
en werd ontroerd bij 't naar de sterren staren, -

Zeg nooit als heugenissen ommewaren
aan diep geluk, als gij waart vrij van waan:
'Gering is de oogst van beste levensdaên,
slechts enk'le wolken mocht ik op doen klaren...'

Zelf weet gij niet wat wonder gij volbracht
door uw geduld, door luist'ren en door streven,
door woorden mild, die zongen door een leven,

Door 't u vergeten, lichtstraal in den nacht,
gij weet zelf niet wat eens gij hebt gegeven
aan teed're liefde, zonneglans na klacht.

Vers Marnix Van Gavere

Hoe schoon dit sluimerend gelaat
Dat door een droom bezocht
Nu leeft
En als in glimlach staat...

Hoe wonderbaar deez toegesloten oogleen
Op dit zuivere gezicht,
En hoe zacht deez lippen waar geen klank
op ligt...

O droom, diep-eenzame droom
Aan het verdoken lichaam vol lijn...
O ziel gevangen in deez vaas
Die eens niet meer zal zijn...

De Luitenant Willy Hart

Toen de oorlog begon, zat notaris Gossey reeds zeven jaar alleen, in dat veel te grote huis. Als zijn vrouw stierf, ging Teddy op zijn tiende jaar; zij hadden maar dat éne kind en de weduwnaar wilde het toch bij zich niet houden. De jongen moest naar een kostschool, en zo moederziel verlaten lijk de notaris was er niemand. Hij kon geen mensen meer verdragen, zijn bedienden werkten nooit wel genoeg, en geen die tot iets deugde voor hem, de wereld draaide verkeerd. Hij had geen medelijden meer, zei hij, heeft er soms iemand medelijden met mij? Teddy was in verlof aan zee, toen de oorlogsverklaring kwam, 's avonds stond hij vóór zijn vader. Laat mij als vrijwilliger binnengaan?

En de notaris grijnslachend en alsof de woorden over zijn lippen niet wilden: Wat zoudt gij ginds doen, onnozel kind?

- Vechten voor het vaderland, de koning en de vlag!

De andere deed even zijn ogen toe. Als het daarvoor is, ga dan maar. En ik zou wensen dat wij elkander daar later nog eens weer kunnen over spreken, als gij de mensen zult gezien en leren kennen hebben. Jawel, gij moogt gaan.

En hij ging. Lees ‘van het westelik front geen nieuws’. Hij geleek een beetje aan Baùmer, hij ondervond wat allen ondervonden, hij had luizen en hoofdzeer, het brood was schier altijd oudbakken en het water maakt u altijd koud en het bloed laat nooit met rust. Hij had een goede kameraad lijk al de soldaten er één hadden en hebben, zij spraken samen van het lief dat zij in het bevrijde vaderland wel zouden vinden, zij spraken van het leven later, Teddy zei: de wereld zal veel veranderen, daarvoor heeft God dit alles gewild. In zeventien werd hij tot luitenant benoemd en bevool de kompagnie bij Reigersvliet. Daar werd die schone Septemberdag tegen avond zijn kameraad doodgeschoten. Een kogel vloog door de fijne, zilverige mist, er was een gaatje in zijn helm, zijn handen klauwden een keer in de aarde, en 't was of zijn ogen juist gingen wenen toen zij voor eeuwig verstarden. Dan komt de luitenant, hij neemt zijn vriend op, er is van dat bloed aan zijn handen, hij neemt de vriend in zijn armen en draagt hem weg, er druipt van dat bloed op zijn sterren, op zijn dekoraties en daaronder klopt

zijn hart. En als hij terug in de dekking komt, gaat hij bij de mitrailleur. Geef hier, zegt hij. En hij schiet. Hij doet niets dan schieten, de éne riem kogels na de andere. De mannen staan naar hem te kijken, hij ziet het niet, hij ziet niet anders dan de zilverige mist vóór hem en daarachter liggen de anderen die hem doodschoten, er komt schuim op zijn lippen, hij verschroeit zijn wenkbrauwen, hij verbrandt zijn vingeren aan de loop, maar hij schiet. Dan rinkelt de telefoonbel. De majoor vraagt waarom zo geschoten wordt? De majoor kan gaan lopen.

En als de oorlog gedaan is, de grote parade voorbij. Dan komt de luitenant terug op het dorp. Hij draagt twaalf eretekens en al de frontstrepen. Hij heeft gas geslikt en een kogel door zijn hand gehad. Maar een pensioen heeft hij niet gewild, zijn lichaam acht hij zo kostbaar niet als de generaals. Hij komt terug en zijn vader leeft niet meer. De notaris is binst de oorlog verdronken. Zij zeggen dat hij er moedwillig in gelopen is, er heeft ook niemand medelijden met hem. De luitenant zit in de voorkamer, de meid brengt koffie en boterhammen, als het avond is brengt zij salade en aardappels en vlees. Het is Zondag, hij ziet een koppel verliefden op de straat. In de mis preekt de pastoor over het vaderland en dat wij God moeten bedanken. Te Deum Laudamus. God, de ratten vreten hun lijken op, God hij is bij Reigersvliet gevallen. Laat ons de wereld omkeren of vergaan.

Hij stichtte een weekblad en schreef twee boeken. Hij wilde, wilde, en bereikte niets. Velen hadden zijn hulp nodig en niemand hielp hem. Hij zat 's morgens eenzaam, 's middags eenzaam, 's avonds eenzaam. De pastoor ging hem bezoeken en als hij terugkwam zei hij aan zijn meid dat de zoon van de notaris een communist was. Twee uren later wist het ganse dorp het, op een eeuwig zwijgen. De burgemeester ging hem bezoeken, want hij dacht aan kiesstrijden en ereplaatsen - en de burgemeester durfde niet zeggen wat hij dacht, hij was niet gewoon te denken.

Zij huldigden het monument voor de gesneuvelden in. Zij vroegen ook de luitenant een woord te willen spreken. Er kwam een majoor uit de dichtsbijgelegen garnizoenstad. Eerst las de burgemeester van een papier een rede die de hoofdonderwijzer voor hem geschreven had. Daarna sprak de officier, zijn borst en zijn buik hingen vol kruisen en platen en schijven, hij glom van het vet en

de onnozelheid. Hij sprak frans en vlaams dooreen, veel mensen verstonden hem ongelukkiglik niet; slechts enkele moeders stonden te wenen als zij aan hun zonen dachten en meenden dat het hun min pijnlik sterven moest zijn geweest onder het bevel van zulke chieke oversten. De majoor sloot met een leve den belgiek en Albert. En hij keek rond en beduidde: hebt gij daar iets van begrepen poedels? De burgemeester bedankte hem en kreeg een pootje. En toen stond de luitenant recht. En hij zag naar het volk en zag daar een oud soldaat van zijn kompagnie staan, hij noemde hem bij name: Jef, zei hij, zeg aan al die brave mensen lijk ik, dat zij die ginds dood zijn, geen eer hebben gevraagd maar rechtvaardigheid, zeg aan die vaders en moeders dat zij weer bedrogen worden. Hij zette zich neer, hij had gedaan. De mensen bezagen elkander, de burgemeester zei dat hij zot geworden was. En het majoorke steigerde op zijn pootjes en werd rood en kwaad. Gelukkig dat niemand zijn beschaafde scheldwoorden heeft verstaan.

Zo kreeg Teddy zijn naam. Als zij in de kerk de brief van de bisschoppen over het nationalisme aflazen en de pastoor aan 't uitleggen ging, draaide de luitenant zijn stoel om en ging buiten. Sinds heeft hij nooit meer een kerk van binnen gezien. Hij was een geus en een bolchevist.

Zijn oude meid zelf verstond zich aan hem niet. Hij zit daar en leest boeken hij schrijft, hij spreekt schier niet meer, als zij vraagt: moet het venster open zijn, knikt hij van ja; en vraagt zij onmiddelik daarna om hem te beproeven als het gesloten moet zijn, knikt hij van ja. En eens meent zij hem te zien wenen. Het valt niet te verwonderen bij een mens die God niet wil kennen, zei 's pastoors meid toen zij 't hoorde.

Ach God toch, had het maar niet willen kennen geweest. Maar Elza van de bakker die dageliks het brood brengt, Elza die twintig jaar is, en bijna er nog een kind uitziet, hij zegt tegen haar: Gelooft gij aan God? Zij antwoordt ja. En hij gaat mijmerend weg. En 's anderendaags hij staat in de gang, hij zegt: Elza. En als zij opkijkt, wendt hij plots driftig het hoofd af, alsof hij iets hoorde.

- Ja, antwoordt zij.

- Elza, zoudt gij uw gedacht van mij niet kunnen maken?

Zij weet niet wat gedaan. En zij schudt haar hoofd ontkennend. Zo, zegt hij, zo. Dat is alles. Hij gaat in zijn kamer, er moet hout

op het vuur geworpen worden, hij werpt hout op het vuur, hij gaat naar het venster, hij gaat naar de schrijftafel, 's avonds eet hij niet, zijn maag verteert niet wel.

En ondertussen wordt hij ouder. De oorlog is vergeten en vergeefs geweest. God bestaat niet, of de katolieken geloven niet in Hem, zegt Teddy. En hij is bleek geworden, hij neemt te weinig beweging en hij hoest. Hij zal er van doodgaan beweert de meid. Er wordt een zending op het dorp gepreekt, en iedereen heeft dat gehoord, de twede avond zit de predikant op de luitenant. Laat u niet verleiden door de verergernisgever, die de vriend van de boze is, die God verzaakt en bevecht. Zwicht alle omgang met hem, houdt u ver van de besmetting af. En 's anderendaags gaat de pater Teddy bezoeken om de uitslag van zijn sermoen te bespeuren. Maar na een kwartuur vliegt hij buiten. Lees eerst het Evangelie heeft de luitenant gezegd.

Hij hoest en Elza van de bakker hooft het. Zij vraagt aan de meid: wat is dat? En de meid: het is zijn maag die geen voedsel meer verteert. Als zij nu de luitenant ziet spreekt zij van zijn maag. Ik heb u horen hoesten, zegt zij meewarig. Kan ik u helpen? Hij zit met zijn pennemes in zijn handen, hij snijdt er onwillekeurig mee in zijn wijsvinger, zij ziet het bloed en hij kijkt ook naar het bloed. En dan kijken zij naar elkander. En wie heeft er nu medelijden? Hij glimlacht en zegt: het is nu toch te laat.

Ja, want de geus zal niet lang leven. God heeft zijn straffende hand over de bolchevist gestrekt. Er komt een jezuiet op het dorp de vasten preken. En op Pasen zelf gaat die geestelike bij Teddy op bezoek. Hij is te vier uur binnengegaan, te zes uur is hij er nog. Zij hebben samen in de hof gewandeld, nu zitten zij in de voorkamer.

- Pater, vraagt Teddy, gelooft gij dat zoveel honderd jaren geleden Christus die God was op vandaag verrezen is?

- Ja ik geloof het.

- Maar weet gij het zeker, onomstootbaar?

- Ik weet het zeker omdat ik het geloof. Ik geloof het niet omdat ik het weet.

Teddy zegt moest ik geloven, ik zou een heilige worden. En moest ik er niets van geloven, ik zou me zelfmoorden.

Het is niet nodig dat hij zich zelfmoordt. De pater zit naar zijn gelaat en zijn handen te kijken, het hindert dat Teddy het bemerkt en dat hij lachend zegt wat de andere ernstig denkt. Naaste Pasen, Pater, zal ik het wel weten.

Hij heeft sedert met geen priester meer gesproken vóór hij op zijn sterfbed lag. Het is eigenlik nog vlugger gebeurd dan viel te voorzien. Hij stierf in September, lijk de andere bij Reigersvliet. De meid haalde de pastoor en deze was blijde dat de bolchevist toch in Gods genade eindigen zou, maar als hij bij de zieke kwam en de reden van zijn bezoek verklaarde, zei Teddy alleen dat het niet nodig was. God zal me zelf oordelen als Hij bestaat.

Hij lei zijn handen onder zijn achterhoofd en hij lag naar de plekken zon op de zoldering te kijken. En een onzeggelike bitterheid kropte in zijn keel die hij niet meer doorslikken kon: de herinnering aan al de dromen, aan al de last en het leed en het verdriet van een leven. En hij lag tegen zich zelf te spreken en was gefolterd in zijn brein en in zijn hart. God als Gij bestaat en de mensen bemint zult Gij me niet verstoten. Ik heb niets anders dan de rechtvaardigheid gewild.

De Boot Jan Vercammen

De stroom is niet versneld,
de boot heeft zacht geheld,
de wending is voorbij.

Wees nu maar heel heel blij.
De wolken varen, en de oevers varen
en ons dragen de varende baren.

Eer we nog eens de ebbe ontmoeten
moeten we de marrende morgen groeten.
En alles is weer ver voorbij.

Wees nu haar heel heel blij.
In de nacht leef het licht van uw ogen,
en uw handen zijn warm van mededogen.

En wees nu stil, nu stil:
denk er om, dat ik luisteren wil
naar het uur; het is zo ras voorbij.

Wees nu maar stil, en heel heel blij:
in den morgen zal de lucht nog blauwer staan,
dan toen we, wat bevend, aan boord zijn gegaan.

Een dwaas Avontuur Rich. Turf

Ik zat heel bedeesd op 't hoekje van een stoel mijn hoed in mijn handen te draaien. De kommissaris schoof groote folianten van zich weg en vroeg dan wat ik wou.

‘Er is een lijk uit het water gehaald...’

‘Jawel’.

‘Daarvoor kwam ik...’

‘Zoo?’

‘Ik weet er misschien wat van...’

De man achter 't bureel knikte.

‘Best!’ Hij leunde achterover in zijn stoel.

‘'t Is een zeer zonderlinge historie’ zei ik. Ik weet niet wat me bezeten heeft dien langoureusen avond van dien zwoelen Julidag. Binnen den kring van oud-Vlaamsche trapgeveltjes raasde de cacophonie van foorgeluiden. Enkel weet ik dat ik liep te hunkeren naar iets groot, iets onbepaald, dat ik niet omschrijven kon en waarvan ik gestadig de vaste vormen zocht.

Ik was niet ‘iemand’, doch slechts een miniemen factor van die drentelende menschenmassa wier denken en voelen werd bepaald door den onzin die van op de podiums der barakken werd uitgekraamd.

Ik slenterde doelloos en keek naar een optimist die tevergeefs trachtte een houten ringetje te werpen rondom een plaasteren mascotje; een lange magere meid met stijve haarklisjes riep met hooge kopstem ‘Houp-la-houp-la-houp-la-la’. Een man dresseerde vlooien en een vrouw voorzei de toekomst; een clown kreeg kletsen in zijn facie en een meisje jokte met een jongen.

Plots vlamden daar boven een barak nerveus trillende lichtletters ‘L'Enfer’; geschilderde duivelskoppen grijnsden akelig, een versleten gramofoonplaat joeg langs een schreeuwenden luidspreker ‘la damnation de Faust’ door de lucht.

Een man in zwart trico waarop glazen pereltjes glinsterden sloeg met een stok op een koperen cymbaal en begon een gekken dwarreldans. Op zijn borst stond rood gestikt ‘Satan’. Iets demonisch was er in het razende rythme van zijn bewegingen. Toen hij ophield zag ik zijn aangezicht: een witte vlek boven zwart vollen

baard, twee oogen waarin domme berusting over veel leed, net als een doodgewoon miserabel mensch. Twee vrouwen in vlamroode trico's leunden lusteloos tegen de houten balken die het gebinte der hel moesten recht houden.

'Entrez m'ssieurs, dames!' riep Satan, dan gaf hij een teeken aan de jongste vrouw.

Met loome bewegingen begon ze een dansparodie. Ik kreeg bang van haar wijd-open oogen, die starlings keken naar eenzelfde plekje in de ruimte, alsof ze daar iets wonderbaars zag waarop ze al haar denken geconcentreerd hield. 'Tu dors' zei Satan. Even rilde ze als de huid van een paard onder een zweepslag. Ze huppelde vlugger, doch even lusteloos.

Satan fleemde 'Allo Alice donnes toi'.

Een matte glimlach trilde rond haar vermiljoene lippen en ze gaf zich.

Er vonkte iets in haar oogen en haar gelaat kreeg een energieke uitdrukking; ze warrelde als een wervelwind over de enge ruimte van het podium: een laaiende vlam van lokkende zinnelijkheid.

Met beaat opengesperden mond stonden de manbeesten hijgend toe te zien. Een dikkerd hief zich op zijn teenen en rutselde met nickelstukjes in zijn vestjeszak, een scheef gebocheld ventje rechtte zijn krommen rug en kreunde stilletjes.

Een oogenblik later ging de vrouw weer liggen hijgen tegen een der steunpilaren van de hel.

'Entrez m'ssieurs, dames!'

Men drumde het houten trapje op en telde elk twee franken op het marmeren tabletje vóór een opgedirkte dame in glazen kastje: de kassierster van de hel.

Ik zat op een bankje laag bij den grond, mijn kin tegen de knieën gedrukt, kijkend naar het verschoten gordijn vóór het publiek.

Heb ik niet gezegd dat ik zocht naar iets grootsch? Ook iets kan grootsch zijn waarbij men rilt van afschuw.

Ik wou de hel zien.

De enge ruimte was volgedrumd en in de lucht hing flauwe zweetgeur van verhitte lijven. Toen schoof de gordijn open; gekleurde lichtbundels schoten over de scène. Ik weet niet van uit welke oneindigheid ze gezweefd kwam die jonge vrouw van bui-

ten op het podium. Ze bleef een oogenblik beweegloos staan in een aureool van contrasteerende lichteffecten, haar groote dwaze oogen staarden naar dezelfde raadselachtige verte.

Satan kondigde aan ‘La danse diabolique’.

Ik hoorde neven me licht spottend grinniken en keek naar mijn gebuur. Die man had een gezicht als een mes, zeker had ik me vergist, hij zat te kijken koud en onverschillig recht vóór zich uit.

Ginder vooraan zweefde de vrouw door de ruimte, slingerend kleurbandelieren om en rondom zich, wijl altijd die wijdopen waanzin oogen naar onbekende verten keken en naar me toeschenen altijd grooter werden, tot ze na een wanhopige pirouette neerkletste op den plankenvloer.

Een angstig ‘oh’ ging door de toeschouwers.

Wederom grinnikte iemand, niet die man neven me want zijn gelaat bleef even koud en zijn oogen keken even hard.

Toen de vrouw weer rechtstond kletste men in de handen. Een weinig vóór me zat een heertje met volle maangezicht onder waggelend bolhoedje, hij had roode vlekken op zijn huid van opwinding.

Ik kletste niet... Iets grootsch wou ik zien: hemel of hel! Wat ik gezien had was een doodgewone exhibitie van menschelijke middelmatigheid.

Toen zei Satan dat men ‘La tentation’ zou opvoeren.

Waarachtig, het was toch mijn gebuur die gedurig aan grinnikte; enkel trilden dan zijn neusvleugels en schoof zijn onderlip wat scheef. Ginder vooraan ging het: Satan en weer die vrouw.

Duizendmaal hadden z'hetzelfde gedaan; nog duizendmaal zouden z'het doen tot de vrouw grijs worden zou en tandeloos en onmogelijk op te kalefateren. Ze kwamen naar mekaar toe grijpend de lenden, tuimelden met een fijn berekenden sprong, stonden weer recht en zoo voort.

Wanneer het afgeloopen was kletste men weer in de handen. Ik niet, ik had nog altijd de hel niet gezien. Dit belette niet dat ik het gedurig grinniken van mijn gebuur vervelend vond.

‘Waarom grinnikt ge?’ vroeg ik hem.

‘En gij’ vroeg hij ‘waarom kletst ge niet in uw handen?’ Alsof hij mijn gedachten geraden had ging hij voort. ‘Wat hadt ge dan wel verwacht hier te zien? Waarom ik grinnik? Gij noemt

dat grinniken... Luister: de volgende maal huur ik de plaats hierneven, ik sla daar een tent op in teerblauwen zeildoek en laat engeltjes dansen op 't podium. De hemel! Wat zal ik geld verdienen! Meent ge?'

Hij lachte met een harden luiden klank als van glas dat aan stukken rammelt.

'Jammer dat ge zoo jong zijt... anders... ik engageerde u voor Sint Pieter.'

De menschen bekeken ons met dreigende blikken; dit heertje onder bolhoed knabbelde verontwaardigd bitse woordjes, dit ventje met krommen rug sloeg purper uit van louter ergernis.

'Goei ze buiten!' riep men achter ons.

Ik trachtte ongezien weg te slibberen.

'Gaat ge?'

'Ja'

Ongevraagd ging die man met me mee.

'Naar waar?' vroeg hij.

'Weet niet... 'k Loop zoo maar.'

'Net als ik.'

We slenterden zwijgend door het volk, ik liep te bedenken hoe ik dien onsympatieken mensch zou kwijt geraken.

'Verschooning', zei ik. 'Ginder wacht me iemand.'

Ik ging de richting uit van den carroussel met balanceerende wiegen en hobbelpaarden. Er was veel drukte van jonge lieden; electrische booglampen weerkaatsten hun schitterlicht in de geslepen randen van duizenden spiegeltjes.

Confetti werd door de ruimte geslingerd, rose en blauwe. Een jongen met vuur in zijn oogen mikte zijn rolletjes naar het gespannen bloesje van een uitdagend bakvischje. Nadat de carroussel even zijn eeuwig ronddraaien had onderbroken lagen ze tegen mekaar aangevlijd in de wiegende sprookjesschuit.

Ik geloof dat ik op dit oogenblik afgunst gevoelde om het bratte levensplezier van die joelende jeugd. Ik was boos op me zelf omdat ik zóó schuchter was en niet eens die jonge meid dierf bekijken die van op dat hooge hobbelpaard een rolletje confetti op me afstuurde.

Ik vond het mooi dat kleurenspel van licht zijden kleedjes en wuivende rókjes, dien fellen glans in hunkerende oogen.

Toen hoorde ik achter me dat vreeselijk lachje van dien man uit de hel.

‘En waar loopt het al op uit?’ vroeg hij.

Nu scheen me die schoonheid van daareven leeg en zinloos.

‘Die menschen leven van verlangens die nooit voldaan worden’ zei hij nog.

‘Kan men leven zonder verlangens?’ vroeg ik.

‘Een dier leeft ook’ zei hij.

Ginder aan de overzijde klonken plots snijdende angstgilletjes. Een jonge kerel had een meid bij de haren gegrepen en kletste op haar wangen, zij, nijdig als een kat, trok met haar nagelen een bloedlijn over zijn gezicht, recht als een lineaal.

Hij vloekte afschuwelijk ‘Gij slet!’ riep hij.

Als generaals gegaloneerde mijnheeren, die geld ontvingen, kwamen toegeschoten en zwierden het spartelend kereltje op de straat. De meid wreef haar klisjes weg en schikte haar kleedje goed, een groote scheur boven haar schouder stak ze met een spelletje dicht. Het was zij die naar me confetti geworpen had.

Ik slenterde weer de straat op, die zonderlinge man volgde me steeds op de hielen.

Aan 'n barak kon men net zooveel huisgerij aan stukken werpen als men wilde, men hoefde slechts één frank te betalen voor drie worpen.

Telkens er wat aan stukken kletterde belde een kort dik wijfje hard en lang en riep met scherpe stem ‘Ajé! Ajé! Ajé!’

De jongen die daareven in den carroussel die meid had toegetakeld lei vijf franken vóór het wijfje. Hij greep naar de bollen en wierp een flesch aan stukken. Hij siste tusschen zijn tanden. Telkens maakte hij een breeden zwaai met zijn arm, telkens rinkelden de scherven en telkens smeet hij met grover geweld tot hij zijn laatste bollen als een razende, zonder mikken, door de ruimte slingerde en dan met verwarde haren vloekend door de menigte drong.

Toen zei die man.

‘Dat lawijd, jonge vriend!... De oorzaak onzer boosheid is het gerucht... dat eindeloos geraas...’

Ik kijk naar hem zonder begrijpen.

‘Ja... het geluid! Hebt ge niet gezien hoe bij elk nieuw gerinkel die man razender werd?...’

‘Maar de boosheid...’

‘Jawel... Stel u voor een man midden volledige stilte... Zou die vloeklitanies zeggen als die jonge kerel daareven?... Die eerste vloek zou klinken als... Nu vloekt hij honderdmaal en hoort het nog niet.’

Ik werd bang; wat heel den avond als een angstig vermoeden over mij gehangen had groeide stilaan tot zekerheid: die man was waanzinnig. Ik zei hem dat ik moe werd en naar huis wilde.

Hij liep mee langs donkere straten. Achter ons raasden de foorgeluiden in immer geweldiger tempo; eenzame slampampers waggelden vóór ons uit door de breedte van de straat.

Die altijd eentonige stap van dien man die mijn stappen cadanseerde werd me een obsessie. Plots bleef hij staan. ‘Kon ik nu al de geruchten ginder stil leggen wat zouden die menschen ginder stom staan kijken en lachen met eigen dwaasheid.

.. Waarom brult die dronkaard ginder?... Uit schrik voor de stilte...’

Ik luisterde naar hem en dacht plots aan woorden uit een boek. ‘Vele sublieme geesten van onzen tijd balanceeren tusschen wijsheid en waanzin.’

Een eind vóór ons riep iemand ‘Help! Help!’ We zagen de witte gedaante van een vrouw in nachtgewaad door het venster leunen. ‘Hij vermoordt me!’ riep ze.

Ik wou vooruit loopen.

‘Wat wilt ge?’ vroeg mijn gezel.

‘Helpen!’

‘Laat ze... Bederf hun genoegen niet. Straks slapen ze samen in eenzelfde bed... Ze herdenken wellicht hun eerste ontmoeting in de schommelschuit van een carroussel.’

Toen we nader kwamen stonden enkele menschen saamgetroept; ze verkochten flauwe moppen. Boven werd de vrouw met een ruk van vóór het venster weggesleurd, daarna werd alles stil in huis.

We gingen verder weg van het stadscentrum. Daar waren donkere hoeken in de straten; we zage zwarte schimmen naar elkaar toebuigen. In den flauwen lichtschijn van een gaslantaarn herkenden we die twee die in den carroussel dit relletje hadden gemaakt,

hij had nog de bloedstreep over zijn gezicht. Nu fezelden ze zachtjes en hielden mekaar nauw omstrengeld.

‘Die zoeken de stilte’ zei ik.

‘Nu ze zat zijn van geruchten’ zei de man.

We kwamen aan de Kattepoortbrug.

Donker, blauw-groen met lichte rimpels golfde het water; een eenzame lantaarn trok een lichtstreep over de breedte van den vloed en heel in de diepte bibberden enkele sterren.

De man bleef staan, met een breed gebaar wees hij naar de diepte. ‘Nu loopt mijn weg langs hier’ zei hij.

Vol ontzetting zag ik zijn donkere gestalte voorover hellen en ik hoorde onmiddellijk daarop een korten klets in het water.

Ik wou roepen en ik kon niet...

Rimpels cirkelden en liepen dood tegen de schraagblokken; in 't midden brobbelden luchtblaasjes als van visschen die naar lucht hapten.

Ik geloof dat de waanzin van dien man mij ook had aangegrepen; ik liep als gek de brug over, strompelde over het uitgestrekte lichaam van een dronkaard die zijn roes uitsliep, stond weer recht en holde voort.

Ergens hoorde ik enkele belabberde stemmen in lamentabel tempo zingen: ‘En als we... dood zijn... groeit er gras op onzen buik... gras op onzen buik... En als we dood zijn...’

Ik weet nog niet hoe ik dien avond ben thuis geraakt.

De man aan 't bureel had heel den tijd zitten luisteren met onverstoorde aandacht... Nu bekeek hij me met kleine, sluwe oogjes en tikte met den top van zijn vulpen tegen zijn duim.

‘Interessant...’ zei hij. ‘Heel interessant...’

Dan scheen hij een beslissing te nemen.

‘Toch heeft uw verhaal niets gemeens met den man wiens lijk gisteren werd opgehaald. Die is herkend, het is een sukkelaar die er een eind aan maakte omdat zijn vrouw hem bedroog.

Verbaasd keek ik op en wilde me verontschuldigen, boos op mezelven omdat ik gekomen was.

‘We moeten uw verhaal nader onderzoeken’ zei de kommissaris. ‘Wilt U morgen rond tien uur even weerkomen?’

‘Natuurlijk!’

Toen ik 's anderen daags weerkwam waren er buiten de kom-

missaris nog een paar heeren, waaronder één met grooten hoornen bril.

Wanneer ik opnieuw mijn voorval had verhaald confereerden de heeren onder elkaar met fluisterstem. Soms snapte ik een woord ‘typisch geval... hallucinaties...’

De heer met hoornen bril kwam naar me toe, bekeek me een oogenblik scherp en zei dan.

‘Zeer wonder voorval...; maar U moogt U vooral niet meer vermoeien... bepaald rust nemen. U komt nu en dan wat praten met me: Dr. Laurents, psychiater, consultaties van 2 tot 4. Tot genoegen.’

Daarop kon ik gaan.

* * *

Lange maanden heb ik rondgeloopen met het angstig vermoeden dat op dien langoureusen avond Ahasveer een roemloos einde gevonden had in het water van de Kattepoortbrug.

De lezers kunnen gerust zijn.

Ik heb dien ouwen rakker overlaatst, in den bloei zijner tweede jeugd, zien zitten op het terras van het café ‘Nihil.’

Hij sabberde aan een sigarenstompje, dronk een bokske en draaide met zijn duimen.

Toen hij me zag wenkte hij en vroeg.

‘Drinkt g'eentje mee?’

Er kwam blijdschap over me.

‘Gevonden?’ vroeg ik.

Hij knikte, duwde lachend met zijn elleboog in mijn lenden en pinkte sluw.

‘Nu rentenier ik!’

‘En?’ vroeg ik verder.

Hij fluisterde aan mijn oor.

‘Een leven van gelijkmoedigheid’ zei hij.

Hij bestelde twee bokskes en rythmeerde met zijn vingertoppen het razende airke van het orkest.

In Memoriam K. Van de Woestijne
Aug. Van Boeckxel

Het is geworden 't uur dat over duin en zee
de vrede van den avond daalt,
wijl alles wordt heel stil, wijl alles bidt vroom mêe
snet 't sterrenheir dat aan den hemel straalt.

Geen golfslag nu zonder gedoopt te zijn
in 't rag-fijn zilverlicht der maan:
thans wordt geheel de zee gelijk een avond-plein
waarover englen-vlerken vreugde-kleppend slaan...

En dit bedied heeft hij bevroeden mogen
dat dees is groot wie in zichzelf ontdekt
den weg ter poort, met heimenis omtogen,
alwaar Een wacht, die ééns hem heeft gewekt.

Toen hij dan ging, spijts 't nachtelijke duister
was hij van binnen als geheel verlicht:
hij had verstaan hoe 's menschen ware luister
het opgaan is naar d'Oorsprong van het Licht.

Een en ander over Shakespeare's sonnetten
Dr. J. Decroos

Dat Shakespeare, de dramatische dichter bij uitnemendheid, ook lyrische poëzie heeft geschreven weten doorgaans slechts zij die van Shakespeare's werk een bijzondere studie hebben gemaakt. En toch behooren Shakespeare's sonnetten tot het allervoortreffelijkste uit de Engelsche - aan goede lyriek nochtans zoo rijke - literatuur. Afgezien van hun buitengemeene aesthetische waarde zijn ze overigens uiterst belangwekkend voor de kennis van des dichters zieleleven, dat we in die gedichten weerspiegeld vinden(1).

Dat Shakespeare's sonnetten minder bekend zijn dan ze verdienen is aan onderscheiden factoren te wijten. En vooreerst het begrijpen van die verzen, het indringen in de gevoelens en de gedachten die daarin zijn uitgebeeld, valt dikwijls niet gemakkelijk. Shakespeare's sonnetten lijken weleens duister. Die - meer schijnbare dan wezenlijke - duisterheid is een gevolg niet van vaagheid in de denkbeelden, doch veeleer van den rijkdom aan inhoud en van de gedrongenheid van taal en stijl. Zoodra de lezer die moeilijkheden overwonnen heeft, blijken de gedachten kristalhelder en het gedicht verschaft een zuiver aesthetisch genot.

Tot staving van bovenstaande bewering schrijf ik hieronder sonnet CXXV, een der ‘moeilijkste’, in 't Nederlandsch over:

> Wat baatte 't mij een baldakijn te ontvouwen
> Uitwendig eerend wat uitwendig is,
> En - lijk voor de eeuwigheid - een burcht te bouwen
> Die min dan molm en puin bestendig is?
>
> Of zag ik niet wie pronk en praal betrachtten
> Verschaamlen wijl de prijs bleek veel te hoog
> - Naardien ze brood voor snoeperij verachtten -
> Te gronde gaande aan een te gulzig oog?

(1) De stelling van sommige Shakespeare kundigen (waartoe ook Burgersdijk behoorde) die in de sonnetten slechts dichtoefeningen wilden zien, dichtoefeningen die niets of weinig van des dichters gevoelsleven vertolken, vindt heden ten dage haast geen aanhang meer.

Neen, laat me u eeren op uws harten outer
En neem dit gul - schoon arrem - offer nu;
't Beöogt niets anders - onvermengd en louter -
Dan weerzijdsche overgave: mij voor ù.

Weg trouwlooze overdrager, want rechtschaapnen
Duchten, als gij hen aanvalt, 't minst uw waapnen.

Ter verklaring moge volgende omschrijving der grondgedachte dienen: Uiterlijk schoon vergaat (vers 1 tot 8); moge dies mijn liefde daarvan onafhankelijk zijn. Laten we elkander enkel beminnen omwille van de wederzijdsche gevoelens onzer harten (vers 8 tot 12); weg, daarom gij valsche overdrager d.w.z. gij die mijn vriend vroeger hebt bewonderd, doch hem nu komt verraden dat zijn schoonheid begint te vervallen. Mijn vriend hoeft u geenszins te vreezen, want dan zijt ge het minst gevaarlijk als ge hem zoo openlijk aanvalt. (vers 13 en 14).

Een zekere eigenaardigheid van de verwerkte stof kan er ook toe bijgedragen hebben dat die gedichten minder gewaardeerd worden. Enkele critici hebben Shakespeare's sonnetten als onzedelijk bestempeld en gemeend dat Shakespeare ze beter ongeschreven had gelaten. Dit verwijt is echter in geenen deele gegrond. Shakespeare's sonnetten zijn deels op een schoonen jongeling, deels op een gehuwde vrouw gedicht. Van onzedelijkheid kan, wat de voor den jongeling geschreven verzen betreft, m.i. hoegenaamd geen sprake zijn. Shakespeare heeft duidelijk genoeg te verstaan gegeven dat in de vriendschapsbetrekkingen die hij met den geliefden jongeling onderhield geen sexuëel element voorhanden was. Men leze slechts om zich hiervan te overtuigen de sonnetten XX, CXXI en CXLIV. In sonnet CXXI stort de dichter de fiolen van zijn toorn en zijn verontwaardiging uit over hen die vuighartig genoeg zijn om hem van grofzinnelijke homosexualiteit te verdenken:

Dàn beter waarlijk slecht dan slechtgemaakt,
Als wie niet slecht is wordt voor slecht versleten
En eedle lust verloren gaat, gelaakt
Door andrer waan doch niet door ons geweten.

Of blijkt mijn bloed door dartle drift vervoerd
Wijl andrer blikken steeds van wellust smachten?
Moet ik - wijl zwak - door zwakkeren beloerd
Wier geilheid kwaad heet wat ik goed kan achten?

Ik ben toch wat ik ben; hun eigen som
Van zonden tellen wie mijn wandel smaden;
Wie weet, ga ik niet recht, zijzelven krom?
Hùn wulpsche zin bezoedelt niet mijn daden.

Tenzij het kwaad door hen wierd algemeen,
Snood ieder mensch, en snoodheid heerschte alleen.

Nog minder mis te verstaan zijn sonnet XX en CXLIV, beide vertaald in mijn ‘Dertig sonnetten van Shakespeare’ resp. bl. 20 en bl. 30.

Wat nu de sonnetten aangaat die tot een vrouw gericht zijn, het valt niet te betwisten dat we hier de ontwikkeling zien van een louter zinnelijke - overigens overspelige - minnarij, doch hier moeten wij bedenken dat de onzedelijkheid van een kunstwerk niet door het onderwerp wordt bepaald doch door den geest waarin de stof wordt behandeld en - hoewel een paar sonnetten van deze reeks, op zichzelf beschouwd, onzedig en onzedelijk te noemen zijn - het geheel blijkt desniettemin veeleer stichtelijk: de dichter ziet het verderfelijke van zijn vleeschelijke neiging in en ontworstelt zich ten slotte aan de geheimzinnige betoovering van het kwade. De reeks klinkt uit in een verheven gedicht[2] waarin de ziel des dichters uit het vergankelijke stof opstreeft naar de eeuwige, lichtende hoogten van het bovenzinnelijke:

Ach, schaamle ziel, kern van mijn zondge klei,
Voetveeg der macht zoo weeldrig en verwilderd
Die u omhult, in huis verhongert gij
Terwijl ge rijk uw buitenzij beschildert?

(2) Volgens Denis Bray was CXLVI, in de oorspronkelijke volgorde het laatste sonnet. Zie Denis Bray. The Original Order of Shakespeare's sonnets (Londen 1925).

Waartoe zoo'n sommen - kort is toch uw pacht! -
Aan uw vergankelijk paleis besteden?
En wormen vreten - ervend al die pracht -
Uw rijkdom eens? Hebt gij daartoe uw leden?

Neen, teer, mijn ziel, op 't vasten van uw knecht,
Hij derve opdat gij schatten moget winnen,
Koop met wat voozen tijd een godlijk recht,
Wees arm van buiten, doch verzaad van binnen.

Dan wordt de Dood, die menschen vreet, ùw buit,
En sterft de Dood, dan heeft het sterven uit.

Een verdere reden waarom de sonnetten minder worden gelezen is wellicht te vinden in het min of meer geringachtend - ditmaal niet ethisch doch aesthetisch - oordeel dat meer dan één gezaghebbend criticus over de sonnetten heeft uitgesproken. Die onderschatting van Shakespeare's sonnetten is blijkbaar aan niets anders te wijten dan aan verkeerd of onvolledig begrijpen ervan, of aan algeheele onontvankelijkheid voor die bij de eerste lectuur soms zoo vreemd lijkende poëzie. Hazlitt, een dier critici, bekent overigens zelf dat hij er niet wijs uit kon worden. (I can make neither head nor tail of it.) Tegenover die afbrekende oordeelvellingen staat de bewondering van dichters als Wordsworth en Keats in Engeland, en van niemand minder dan Goethe in Duitschland. Deze getuigt: ‘Es ist kein Buchstabe darin, der nicht gelebt, empfunden, genossen, gelitten, gedacht wäre.’ Ook in Nederland hebben Shakespeare's sonnetten bij een paar dichters de waardeering gevonden die ze verdienen. In den eersten jaargang van ‘De Nieuwe Gids’ noemt Albert Verwey Shakespeare ‘den grootsten sonnettendichter van zijn land.’ Willem Kloos zegt van die gedichten dat het ‘met uiterst subtiele woordkunst in elkaer gezette schoonheden’ zijn. De criticus Frans Erens weet eveneens deze schepping van den grooten Brit naar waarde te schatten: ‘De sonnetten zijn onovertroffen in hunnen diepen gloed van hartstocht en in rijkdom van klankexpressie. Het is geen kleinwerk, maar werk, groot, breed en zwaar van gevoel. Hier is een reus aan het woord, liever gezegd een meester, die

zijn gedachtenreeksen met gemak kan spannen over een vollen ondergrond van ziedende passie.'

Hieronder breng ik nog een sonnet in het Nederlandsch over nl. XXX dat bijzonder 'groot, breed en zwaar van gevoel' is.

Zoo 'k voor die stille vierschaar: mijn gedachte,
De heugnis dagvaard van vervlogen dagen,
'k Zucht om 't gemis van veel waarnaar ik trachtte,
Oud leed, vernieuwd, dat me oud verlies beklagen.

Om vrienden, in den eeuwgen nacht verzwonden,
Voel ik mijn oogen, 't vocht ontwend, verdrinken,
Weer bloeden langgeheelde liefdewonden:
Veel liefs moest me, eens aanschouwd, voor goed ontzinken.

Reeds lang doorstreden kwelling komt me kwellen,
En, smart voor smart, moet ik van 't menigvuldig
Verduurde wee de reekning overtellen
En weer voldoen als was ik ze nog schuldig.

Doch denk ik dan aan u, mijn uitverkorene,
Uit heeft mijn leed, vergoed zie 'k al 't verlorene.

* * *

Wat den zakelijken 'inhoud' van de gedichten betreft, den bijzonderen vorm van Shakespeare's klinkdicht en wat dies meer zij, verwijs ik naar inleiding en tekst van mijn bij 'De Sikkel' te Antwerpen verschenen, boven reeds vermelde keuze van 'Dertig Sonnetten van Shakespeare.'

De psychologie van Shakespeare's dichterlijke schepping, de algemeene beteekenis van het werk waarin de grootste menschenuitbeelder aller tijden zijn eigen ál-menschelijke, al-menschkundige ziel heeft verklankt en als vertastbaard, heb ik in de volgende regels trachten weer te geven:

Shakespeare in zijn Sonnetten

Het Schoone schonk u de allerreinste vreugd,
't Scheen menschgeworden in uw jongen vrind.
Doch wreed en wulpsch is Schoonheid, wuft de Jeugd,
Zij wonden 't diepst wie haar het dierst bemint.

En vrouwen boden u het zoetst genucht,
Verboden ooft, al zinnenweelde en wee;
Zoodra geproefd, bleek de overweelge vrucht
Vol asch, lijk de appels bij de Doode Zee.

Een godlijk deel was 't uwe: scheppingskracht;
Nooit sterft wat gij in grootsch verbeelden schiept;
Doch zóó bedroefde u Dwaasheids overmacht
Dat ge om den Dood, dàt schouwspel moede, riept.

Zoo wijdden Schoonheid, Minne en Kunst uw hart
Met al haar zaalgen lust, haar heilger smart.

Het wit Konijn Jivan Muktas

Een wit konijn
speelt eenzaam
in de maneschijn.

O staak uw spel
't gevaar is groot!

Betrouw toch nooit
te heldre nacht,
nog min de maan,
die vreedzaam lacht.

O beest geef acht.

Waarom vertoeven
op dit plein,
wat heil toch
brengt u maneschijn?

Men hoort een stap,
een schril gefluit.
O lief konijn
uw spel
uw spel is 't uit?

Hoe kort het spel
en schril 't geluid,
dat in de nacht
u aangrijpt
als een vreemde klacht.

Een Orgelpuntje voor de Heer Ric Karin

Waarde Heer,

Ik wist heus niet dat U zó met uw ‘kwâjongensgemoed’ dweepte. Als slot voor mijn ‘hoogmoedig en brutaal pleidooi’ voor de literraire vrederechtbank, wens ik U alleen nog het volgende toe te fluisteren (natuurlik op de brutale en onhoffelike manier, die U mij zó welwillend toeschrijft).

Ondanks mijn door U gewraakt snobisme en Don Juan-isme kon ik er totnogtoe niet toe besluiten literatuur te weven rond kwâjongensachtige leugens. Ik bepaalde mij in mijn eerste brief niet tot brutaliteiten zoals U klakkeloos beweert: het waren feiten, mijn lieve kwajongen, die U niet tegensprak.

In de Parijse procedure heet dat ‘on se dégonfle’.

Ik durf ook verhopen dat U naar de heer du Perron een smeekbriefje hebt gezonden, waarin U hem nederig vraagt mij in Gods naam te willen ridiculiseren.

Buiten uwe bedrijvigheid van kwâjongen, moet U zich toch zelf kunnen rekenschap geven van de verregaande potsierlikheid van zo'n argument, of liever van zo'n taktiek. Op de koop toe poogt U dan nog voor de lezers van ‘DE TIJDSTROOM’ mijn zonderlinge mentaliteit te belichten. Oh, stralend licht.

Neem me dan niet kwalik: leugens en kwâjongensstreken lijken U klaarblijkelijk minder onhoffelik en minder brutaal dan de waarheid, zonder meer.

Ik twijfel er derhalve geen ogenblik aan, dat de heer Eddie du Perron Uw bedenkelik kwâjongensgemoed kan genezen. Dit is dan mijn vurige, onhoffelike en brutale wens.

Sans rancune
Uw dienstwillige
Willem Rombauts.

P.S. Ondergetekende heeft een hekel aan al deze kleinzielige schermutselingen.

Mijn onbezweken opponent,

In mijn vorig wederwoord heb ik de twee redenen gesteld waarom ik verkoos U het bewijzend antwoord, omtrent mijn beweringen, schuldig te blijven. U schermutselt dan toch verder, en poogt dit stukje af te maken met wat nietsbeduidende spot, en met de bewering als zou ik me, na mijn leugens en kwâjongensstreken, terugtrekken, en een reddende uitweg willen zoeken in een beroep op hulp bij den heer Eddie du Perron. De hulp van dh. du Perron kan ik nu eigenlijk in dit geval hier goed ontberen, ken hem trouwens heelemaal niet, en kan ook best vermoeden dat hij van ons wederzijdsch proza betreffende zijn uitlating, die ik heb gedurfd te onderschrijven, niets afweet.

Liever dan Uw stijlrijke brief door nog verdere zelfverdediging te laten volgen, die ik toch blijkbaar minder behoef dan U, wil ik er eens voorgoed komaf mee maken.

Ik onderschreef dus de bewering van dh. Eddie du Perron dat U Van Ostayen plagieert.

Laat me uw critisch stuk nemen 'Wie roept daar Penalty', gericht tegen de jongeren van 'De Tijdstroom'. Buiten de citaten ontwikkelt U daarin drie beweringen die ik even aan het proza van Paul Van Ostayen toetsen wil.

Eerste bewering:

U zegt: 'Wij verkiezen 'speels steekspel' omdat wij derwijze onmiddellik geisoleerd staan in het klassieke tuchthuis der 'spielerei'.

Van Ostayen: hij heeft gezegd dat wij, na een korte tijdspanne van geloof in de mensheid dit geloof weer hebben verloren **en tot een blote (lyriese?) 'spielerei'** zijn overgegaan.

U praat na: In bedoeld tuchthuis zijn de bewoners weinig talrijk, doordat maar weinig stervelingen vrede nemen met de minderwaardige titel als 'speleman'.

Van Ostayen: U hebt volkomen gelijk, mijne Heeren, ik amuzeer mij maar...

Tweede bewering:

U onthield: Al deze biechten die staan of vallen met de oprechtheid van de biechteling... (En verder) Binnen het gebied der dichtkunst staan deze 'confessions' toch als vondelingskens...

Van Ostayen: Moens biecht voortdurend, ik schakel het 'con-

fession'-element uit. (verder:) Deze humaniteit waarop ge best een wissel trekt.

Derde bewering:

U praat **klakkeloos na:** In verband met de dichterlijke uitdrukking van de met 'melos' doordrenkte ontroering zindert het verlangen en de nood onder de eerste lijn van de toonladder: een sterke bloedader onder de huid.

Van Ostayen: Ik wil een gedicht dat gedicht is en slechts in zijn bijna onervaarbare trillingen uitkomst geeft. **Dat het ethos daar zij als de blauwe ader onder de gladde gave huid.**

Het moge U voldoende wezen, mijn waarde, om zooals U zegdet, gediscrediteerd te worden.

Mijn gewaardeerde opponent, hartstochtelijke criticus bij roeping en handige plagiaris bij toeval, ik groet U hartelijk en eveneens sans rancune.

KORTRIJK.
RIC KARIN

Nota van de redaksie. - Met deze twee brieven wordt het incident gesloten. Als Willem Rombauts een 'hekel heeft aan al deze kleinzielige vitterijen' willen we hem nochtans doen opmerken, dat hij die heeft begonnen.

Kronieken

Nederlandse Poëzie
Paul van Ostayen P.G. Buckinx

I. De dichter

In een roerend ‘Memoriam’ heeft Jozef Muls ergens van deze te jong gestorven dichter getuigd: Hij blijft een mijlpaal in de geschiedenis der Vlaamsche letterkunde. Met hem begint een nieuwe tijd. Hij gaf waarlijk het sinjaal. Of zijn taak zal worden voortgezet blijft zeer de vraag, maar van hem toch kan in der waarheid gezegd worden dat ‘he left his footsteps on the sands of time’ en dat men zijn spoor zal blijven erkennen in de ontwikkeling onzer cultuur.

Nu reeds de twede bundel ‘Krities Proza’[1] van Paul van Ostayen van de pers kwam, houd ik er aan, dit hier te herhalen, omdat, vooral toch het krities proza van deze dichter op de jeugd invloed heeft uitgeoefend.

Zeker, ik houd van een tiental gedichtjes van Paul van Ostayen waarin deze zich niet slechts in de muziek der woorden zelf vermeit, doch tevens zich te luisteren legt aan de rand der ziel. De Paul van Ostayen, die, zonder zich ooit volkomen uit te kunnen spreken, zijn moeheid of zijn blijdschap te suggereren wist door de sonoriteit van het woord en de mysterieuze kracht van het beeld, omdat hij hier, al was het dan ook slechts uitzonderlik, die zuivere eenheid bereiken mocht, die wij het ‘lyries geluk’ noemen zullen.

Want, van een huiverend heimwee bezeten, kon deze dichter slechts zingen:

(1) Krities Proza door P. van Ostayen. Uitgave ‘De Sikkel’. Antwerpen. 35 fr.

Gij weet dat er geen gelaat is
daar gij binnen kunt
als in uw huis
En gij stoot overal der dingen oppervlak
een spiegel van uw eenzaamheid
een teller van uw korte reis.

Alhoewel Paul van Ostayen vaak het werkwoord in de noemvorm gebruikte, staan wij toch reeds ver af van ‘les mots en liberté’ van Marinetti, deze absoluut vrije uitdrukking van het universum buiten de prosodie en de syntaks.

Daar de dichter de lezer zelf in het gedicht betrekt, vernietigt hij de **ik**-vorm niet, doch versterkt hem in overdrachtelike zin. En zó krijgt ook het psykologiese element weer zijn plaats in deze poezie, waarin van Ostayen, na vele grillige wegen, weer zichzelf terug vindt.

Onder de maan schuift de lange rivier,
over de lange rivier schuift moede de maan
onder de maan op de lange rivier schuift de kano naar zee.

Dit, bij zijn jonge dood, zo vaak geciteerde gedicht, verloor tot op heden zijn moede helderheid niet, en het verheugde mij nog onlangs dit gedicht om zijn nieuwe tragiese betekenis te horen roemen, door Urbain van de Voorde. Want dit is weer eens het verblijdende bewijs, dat, ondanks de vorm en de geest, de zuivere dichters elkander ontmoeten op de weg naar de zuivere schoonheid. Men versta mij nu goed: ik aanvaard niet alles wat van Ostayen als ‘poezie’ heeft willen doen doorgaan, ik ontzeg ook aan de grotesken niet een zekere rythmiese behendigheid, maar ik aanvaard deze dichter slechts in die enkle kleine versjes uit zijn, nooit overwonnen standpunt-periode. Maar ik ontzeg ook aan ieder het recht, van deze versjes sentimentele kostschool-poezie te maken, met als achtergrond de bleke tragiese dood van de dichter zelf. Vergeet dat Paul van Ostayen, zo vlug en zo hartstochtelik heeft geleefd en dat God hem al te vroeg tot zich heeft genomen.

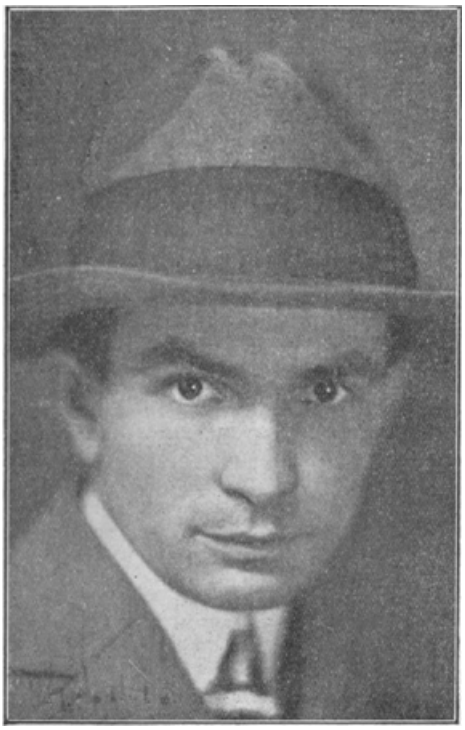

Paul Van Ostayen.
(Cliché vriendelik in bruikleen afgestaan door het Davidsfonds).

Mijn ogen zijn omfloerste tamboerijnen,
maar heb daarmee geen medelijden

Zo schreef hij zelf toch niet lang voor zijn afsterven. Vergeet dus deze bleke achtergrond, dit hartstochtelik leven van deze bittere, scherpzinnige mens; maar heb die enkele kleine zuivere versjes lief. Deze enkele zuivere versjes, die slechts een kleine bloemlezing zouden beslaan van streng gekoncentreerde poëzie, vlammend als een rode beuk.

Dit moge volstaan. Want het volstaat.

Felle filoloog, hij bedelt niet om een plaatsje in uwe literatuurgeschiedenis: teruggekomen van eenige excessen stond hij op het punt een zeer merkwaardig dichter te worden.

* * *

Paul van Ostayen heeft het ekspressionistiese vrijvers van een romantiese ondergang gered. Hij heeft het woord zijn zelfstandigheid teruggeschonken en bereikte daardoor een nieuwe diepgang. In de sensibilisering van het woord lag zijn hoogte mogelikheid. Zijn vrijvers, dat door een strenge konsentrasie geen vrijvers meer kon worden genoemd betekent: begrenzing naar de kern. Dan trilt langs iedere letter, langs ieder woord het lyries-geluk. En ik zou hier durven getuigen, wat trouwens de dichter zelf aantekende bij de verzen van H. Dubois. ‘Deze gedichten moeten zo gelezen worden, dat men zich stelt op de plaats van het gedicht, en dat men, indien het gaat, zonder enige voorstelling mee te brengen, zich overgeeft aan de dynamiek van het gedicht. Het eerste vers omdat de kiem van het twede en dit twede vers is alleen dan geen nonsens, wanneer het in lyries verband staat tot het eerste, wanneer het het ritme en de voorstelling van het eerste vers doet aanzwellen, of het in de diepte legt.

Een hoge hand steekt op in de nacht
en zij steekt vóór de nacht
omdat de nacht alleen geen blauwheid is
aan het einde van mijn ogen.

De tijd van proefnemen was voor deze dichter voorbij. Eindelik stond hij boven elke richting en mode in die heldere lichtlijn: het lyries doorleefde.

II. De kritikus.

Ik zal, nu deze twede bundel ‘Krities Proza’ van de pers kwam, niet trachten de Kritikus P. van Ostayen hoger aan te schrijven dan de dichter. Velen zullen het wellicht bij Burssens houden. Een feit is: zijn krities proza staat in zijn onmiddellike omgeving van gelijksoortigheid even hoog als zijn gedichten uit het ‘Eerste Boek van Schmol’ in het hedendaagse nederlandse poetiese gebeuren. Sommige dichters wier voorkeur naar de kritikus gaat zondigen aldus - als dichters - uit kollegiale hartelikheid - of is het misschien een soort beroepsdeformasie? Juist als dichter van zo grote betekenis heeft van Ostayen's kritiese geest zich dermate in zuivere stijl kunnen ontwikkelen; het presiese van zijn betoogtrant dankt hij de dichterlike ciseleur die hij was en de zuiverheid van zijn gedichten styleerde hij uit de presiesheid van zijn beredenering.’

Toch meen ik, als men het spoor van Paul van Ostayen zal blijven erkennen in de verdere ontwikkeling onzer kultuur, dat dit dan voornamelik te danken zal zijn aan deze kritiese opstellen, waarin deze dichter, die zich steeds zo snel aan iedere nieuwe ontdekking aan te passen wist, alleen slechts de essensies naar boven haalde.

Zeker, door al deze opstellen heen, treedt steeds de dichter van Ostayen op het voorplan. Voortdurend verdedigt hij zichzelf en slechts dan trekt een dichtbundel hem aan, als hij daarin kans ziet zijn persoonlik standpunt te belichten.

Men kan deze vrijheid bewonderen omdat zij hem vrijwaarde van kruideniersliteratuur. Men kan deze vrijheid betreuren om meer menselike redenen. Anderzijds heeft hij het poeties patrimonium van dikke woekerplanten bevrijd.

Alhoewel vaak slordig gesteld, bevatten deze opstellen stof genoeg om even bij stil te blijven. Of hun invloed bij de nieuwe jeugd **doorslaggevend** zal zijn blijft af te wachten.

* * *

Nu het stoffelik overschot van Paul van Ostayen, die de aarde zo lief had, van het kleine dorpje Anthée- bij Dinant, waar hij

verlaten stierf, naar Antwerpen wordt overgebracht, herdenken wij met vreemde droefheid deze jonge dichter die zover van het hart van Vlaanderen, luisterde in zijn eenzame slaap naar de ‘avendgeluiden.’

> Er moeten witte hoeven achter de zoom staan
> van de blauwe velden langs de maan
> 's avends hoort gij aan de verre steenwegen
> paardehoeven
> dan hoort gij alles stille waan
> van verre maanfonteinen zijpelt plots water
> - gij hoort plots het zijpelen
> van avendlik water -
> de paarden drinken haastig
> en hinniken
> dan hoort men weer hun draven stalwaarts.

Is zijn slaap rustiger geworden nu? Droomt hij aan de grenzen der aarde de droom die nooit gedroomd werd? Wellicht verneemt hij, deze grijze herfstmorgen, dat een jong dichter, die uit de verste aders van zijn bloed de schoonheid heeft gedronken en gegeven eindelik naar verdienste wordt gewaardeerd.

Toneel
Walter Hasenclever's ‘Antigone’ door het Vlaamsche Volkstooneel

Hierdoor is het kunstwerk van Sophocles tot ons gebracht in een dramatische ontwikkeling waarvan het verloop tracht te eindigen in het hart van onze wereld die meer dan ooit het ‘vrede op aarde aan menschen van goeden wil’ noodig heeft.

Het valt niet te loochenen dat Hasenclever's Antigone het Grieksch thema tot een moderne tragedie heeft verwerkt, die kort en goed een knappe transpositie mag genoemd. Indien hij het daarover aan den stok moest hebben met Sophocles, dan zou de Groote Griek hem alleen kunnen verwijten dat hij er een handje van heeft hem over den weg van ‘Damaskus’, buiten de godenwereld te voeren. Want in den grond is het dramatisch plan van de twee treurspelen op dezelfde feiten opgebouwd en brandt de dubbele tragiek ‘Antigone-Kreon’ over dezelfde stuwingslijn uit. Waar nochtans Sophocles' tragedie ontknoopt: 1) in den ondergang van Antigone, wier dood den uiteindelijken vrede en de verzoening over het rampspoedig geslacht der Labdakiden brengt; 2) in de verslagenheid van Kreon, die door zijn blinde onverbiddelijkheid de vereeniging der Dooden schendt en de straf er voor ondergaat door het verlies van zijn zoon Haemon en van zijn vrouw Euridike, laat Hasenclever zijn ‘Antigone’ uitloopen op een algemeene ‘Katharsis’ = de wereldvrede, waarbij evengoed de ‘Volkenbond’ iets kan leeren, indien hij, bij luchtige gesprekken aan de groene tafel, weet te luisteren naar de stem uit het graf: ‘Bidt, schuldige menschen in uw vergankelijkheid!’

In beide treurspelen klinkt het Christelijk gebod: ‘De dooden begraven’, en rond het gevoel der sublieme eeuwige verwantschap tusschen de dooden en de levenden, worstelen de tragische figuren: Antigone, in haar zusterlijke liefde en heroïeke zelfopoffering - met in denzelfden protagonistengroep: Tereisias en Bode - stijgend van de verslagenheid naar het hoogtepunt van den zedelijken triomf; Kreon, de antagonist, stuikende van het hoogtepunt der

wreede stugheid naar de diepste nederlaag; tusschen beide strijdende machten: de intrigue-rollen: Ismene, De Wachter, Haemon en Eurydike.

Wat men ook bij Hasenclever aanvoelt, is het onafwendbaar, daemonisch mysterieus Noodlot, de stuwkracht van de Grieksche dramaturgie, dat evenwel bij hem tot een soort christelijken troost uitpuurt.

We zouden nog aan een kritisch onderzoek kunnen onderwerpen of het koor uit wiens bezielend leven Sophocles evenals de andere Grieksche tragedici, de stuwing lieten groeien, door het massatooneel is geëvenaard geworden. Want het is een grove dwaling te meenen, dat bij de Grieken het koor zoo maar als een lijmmiddel werd aangewend. Het bestond ook niet uit een statisch stijlgebaar, maar leefde de gansche ontroeringslijn mede, verhoogde de contrasteerende emoties, en bond het samenspel tot een harmonisch geheel. De ontroeringen van het koor bewogen zich organisch op de tragiek zelve van het spel, de dalende en heffende momenten tegen elkaar aanbotsende om de pathos- of lijdensscènes voor te bereiden. Het ligt buiten kijf, dat het vervangen van het koor door de massa op een verbluffende wijze door Lode GEYSEN werd aangewend. In den geest van HASENCLEVER's opvatting kon het trouwens niet beter, om de algemeene idee die ten grondslag ligt, en om de driftige vaart van de tragiek te verhoogen, was de massa een kostbaar element. Doch bij de opvoering gaf zij niet over gansch de lijn bewijs van onafgebroken dynamische actie en medespel. Ze had momenten van ‘niet op dreef zijn’ en van ‘zich losrukken van de stijgende actie’, vooral rond de scene waar Antigone's doodvonnis onherroepelijk staat opgeschreven. Ik meen dat we het hebben toe te schrijven aan het feit, dat de massa optreedt dààr waar de plechtige maar acteerende rol van ‘één persoon’ door de actie wordt geëischt. Het drama leent zich niet tot alle vondsten, houdt in alle tijden zijn eeuwige wetten, om het zielsleven dat er van één is, en derhalve kan ‘massa’ zonder bezielende faktor, in menig geval slechts als storend element of bombastisch vertoon dienst doen.

Hasenclever's Antigone stuurt ontegensprekelijk naar het einddoel met de volkomen evenwichtigheid die al de werken van So-

phocles kenmerkt. Racine en Corneille hebben het nooit tot die sterke eigenschap kunnen brengen, en we moeten naar Shakespeare terug om een klassiek voorbeeld te vinden. Nochtans wint Hasenclever het bij al dezen, dat hij zijn stuk van overtollige literatuur

Ast Fontaine in de rol van Kreon.

heeft gekuischt en hij zijn woord slechts dienstbaar gemaakt heeft tot de onafgebroken tragiek.

Wat nu de vertolking betreft, meen ik dat het Vlaamsche Volkstooneel hier een zijner mooiste vertooningen te boeken heeft door

den soberen en niettemin verheven stijl van dekor-bouw en vooral, behalve enkele zwakke punten, door het sterke spel. Lode GEYSEN heeft hier onbetwistbaar blijk gegeven van zijn rijke hoedanigheden als regisseur. Doch indien Hasenclever's treurspel tot zoo een sterke tragiek kon ontwikkelen dan is het voorzeker door de artistieke roluitbeelding van Maria Melis in ‘Antigone’ en vooral van Ast Fontaine als ‘Kreon’. Antigone had wel eenigszins meer de ‘heldin’ mogen spelen, om met ‘Kreon’ de dubbele tragiek tot meer contrasteerend effect te laten uitgroeien, waardoor de wanverhouding zou minder aangevoeld worden, doch zij leverde ontegenzeggelijk een mooi spel, gracievol van lijn in de doordrijving van haar zelfopofferende liefde, en het gemis aan heroïeke grootschheid vergoedt zij door eenige momenten van religieuze extase die haar geleidt naar haar subliemen dood. ‘Daar ik 't heilige - heilig geacht heb.’

Maar daar is Ast Fontaine die meesterlijk de rol van Kreon speelde. Reeds bij zijn eerste optreden in het Vl. V. leerde hij ons de uitmuntende eigenschappen van een rasechten acteur kennen. Bij hem nooit de overdreven gestes en de melo-accenten om de armoede aan innerlijke speelkracht een vorm te geven. Doorvoeld spel, dat in de gesloten nuanceering van de dramatische bewogenheid de actie ziel geeft.

Fontaine heeft in Kreon een persoonlijke creatie geleverd die hij met zulke strenge lijn wist vol te houden, dat ik ze durf klassiek te noemen.

Midden in het door hem zelf opgeworpen conflict tusschen het menschelijk en het goddelijk recht, voert hij zijn blinde eigengerechtigheid tot een hoogtepunt van tragiek om ten slotte langs even machtigen dramatischen toon de katastrophe voor te bereiden. Zijn uitbeelding van Kreon's machtsbesef was koninklijk, al verzuimde die koning dan ook de goddelijke wetten van het koningschap.

‘Gij veracht, indien 't u lust,

‘wat bij de goden hoog in eer gehouden wordt.’

Ik durf, zonder vrees voor tegenspraak, hier te beweren dat men terug moet naar de Gruyter in zijn glansperiode van klassieke vertolking, om nog een uitbeelding te vinden die met het spel van Ast Fontaine de vergelijking kan doorstaan. Om maar

één voorbeeld te noemen, kan men verwijzen naar de opvoering van Oidipous door het Vlaamsche Volkstooneel, waarbij Sophocles' meesterwerk afgrijselijk werd vermoord.

Een tooneelgroep die onder zijn spelers een Ast Fontaine telt, mag vrij de grenzen over: Griekenland heeft nooit maskers vertoond, waarvan de tragische expressie dieper insloeg dan deze die Ast Fontaine door de levende mimiek uitbeeldde.

De vreesachtige Ismene die tegenover het wreed bevel van Kreon het offer van Antigone niet te deelen durft, maar om haar zuster te redden, Haemon in 't gedrang brengt, werd verdienstelijk door Jeanne Gruiana vertolkt. Indien nochtans deze actrice wat minder de gevoelsgamma aanroerde, alsmede haar rol meer in de ziel liet uitgroeien, dan zou ze een goed element worden, vooral wanneer ze, zooals het in de dansscene had moeten zijn, nog leniger spel zal leveren.

Ward Hens had in ‘De Wachter’ misschien de ondankbaarste rol omdat er aan de intrigue waarin hij gewikkeld wordt, een licht-komische noot verbonden is. Hij gaf blijk van een juiste opvatting van zijn rol waar hij langs een buigzame lijn, zonder de eenheid te verbreken, het dramatisch accent overdroeg van het Motorisch Moment (wanneer hij zonder zich zelf te beschuldigen, aan Kreon de strafbare daad van Antigone te melden heeft) naar het voorbrengen van de veroordeelde Antigone.

Blijven verder meldenswaardig: Rik Haesen (Haemon) die een verzorgd spel en een klare dictie schonk; Alice Christiaens in Eurydike en Lode Geysen, die, als knappe regisseur reeds vermeld, de rol van den aanvoerder soldatesk uitvoerde; Grassin (een arme) die, hoe zou het anders, de beste was in het massatooneel, en zienderwijze de groep wist te drillen; ten slotte Jan De Haen (Tereisias), de blinde ziener, die met kracht aan Kreon de orakelen verkondigde.

We zouden onvolledig zijn indien we niet de nederige rol vermeldden van Karel Albert, die door de aangepaste muzikale onderstreping de bewogenheid der stuwingslijn nog verhoogde.

Alles samen genomen een opvoering die Hasenclever en Sophocles geen ‘oneer’ heeft aangedaan.

LEO GALLE.

Aantekeningen

De A.C.J.B. heeft op haar IV[e] Algemeen Kongres een daad gesteld, die pleit voor het inzicht van haar leiders. Vertegenwoordigers van de katolieke kunstenaarswereld werden opgeroepen om de rol van de kunst in de sfeer van de Katolieke aksie te bestuderen en in het licht te stellen. Zoo werden o.m. redevoeringen uitgesproken over ‘Littérature et Vérité’ (Léopold Levaux,) ‘La Poésie et l'Action Catholique’ (Camille Melloy,) ‘Le Roman et l'Action Cath.’ (Jean Valschaerts,) ‘La Critique et l'Action Catholique’ (Baron Pierre de Gerlache,) ‘L'Art et l'Action Catholique’ (Marcel Schmitz.) Deze redevoeringen werden gepubliseerd in de ‘Revue Catholique des Idées et des Faits’ nrs. 22-23.

Uit de studie van priester-dichter Camille Melloy haken we volgende passages los. De lezer zal er uit ervaren, dat de geest, die daaruit spreekt, verwant is met deze, welke de rondom ‘de Tijdstroom’ geschaarde jongeren bezielt. Wij doen dit, omdat deze geest hier in Vlaanderen op een onwaardige manier werd aangevallen door Katolieken van wie men dit het minst zou verwacht hebben en die aldus met een belachelike voortvarendheid hun misverstand hebben uitgestald.

Hier volgen dus enige verklaringen, die - let er wel op - in de schoot van de Katolieke Aksie werden afgelegd:

* * *

‘Au risque de provoquer d'énergiques protestations, je vous avoue d'abord franchement que je ne crois pas à la *poésie sociale.* Si quelque chose existe qu'on appelle de ce nom, il y a tout lieu de croire que ce n'est pas vraiment de la *poésie,* ou bien qu'elle n'est pas sociale dans le sens où l'on l'entend. Dans un sens large et très réel d'ailleurs, *toute* poésie (comme tout art) est sociale, parce qu'elle atteint le cerveau et le coeur de la société, et les rend, qu'elle le veuille ou non, meilleurs ou pires. Mais en parlant de poésie sociale, on entend désigner une certaine pseudo-poésie à tendances ou *intentions* sociales, et c'est ce grenre *faux* que je veux avant tout écarter du champ de notre discussion d'aujourd'hui.’

* * *

‘En outre (et j'aime, pour ma part, cette conception simple et jolie, qui est celle de Gezelle et de Jammes), le poète n'a qu'à obéir à sa loi, qui est de Dieu comme obéissent à leur loi toutes les créatures qui sont dans l'ordre. Guido Gezelle envie la pure simplicité, la “beauté non falsifiée des fleurs du fossé”, parce que, leur dit-il, “Al wat gij doet, is blomme zijn.” Il concrète là le principe d'une ascèse parfaite. Il n'y a aucun romantisme à croire à la mission providentielle du poète. Tous les peuples y ont cru, qui le considéraient comme un prophète, un voyant, un interprète du monde. sinon de Dieu’.

* * *

‘Dans le plan de Dieu, la destinée du poète est grande et sainte. Heureux est-il s'il se contente, simplement, de s'y conformer: il servira Dieu et les hommes. “Comme le saint achève en soi l'oeuvre de la Passion, dit Jacques Maritain, le poète, lui, achève l'oeuvre de la création collabore à des équilibres divins, déplace du mystère: il est

connaturalisé aux puissances secrètes qui se jouent dans l'Univers.”.... “La poésie, dit-il encore, parce qu'elle décèle les allusions répandues dans la nature, et parce que la nature est une allusion au royaume de Dieu, nous donne, sans le savoir, un pressentiment, un désir obscur de la vie surnaturelle!”

... pourvu qu'elle (la poésie) soit pure, pourvu que le beau qu'elle reflète soit authentique, en opposition ni avec le vrai, ni avec le bien, elle exerce sur

l'âme une action purifiante, la véritable catharsis, à laquelle on ne croit pas assez, et qui est réelle, prouvée par la quotidienne expérience des élites susceptibles d'émotion esthétique profonde. On ne demande donc nullement au poète catholique qu'il veuille, de volonté directe et explicite, exercer un apostolat quelconque, sinon celui qui est inhérent à son art. Je le répète avec Henri Ghéon, "l'art est menacé de défaillance et d'altération dès qu'il se soumet à des considérations étrangères - morales, sociales ou autres - d'un ordre purement humain." - Même exempt (et j'oserais dire*: surtout* exempt) de ces préoccupations étrangères son oeuvre sera catholique, bienfaisante, rayonnante, à une seule condition, *essentielle,* à la vérité: que sa pensée, sa sensibilité, sa vie entière soient foncièrement nourries de sève chrétienne'

* * *

'Lui demanderons-nous de ne traiter que des sujets religieux? Mille fois non! Tous les grands thèmes humains sont à lui: la vie, l'amour, la joie, la douleur, la mort, le monde visible et l'invisible, la nature et le surnaturel. Mais il les abordera en catholique, et ceux de ses chants qu'on est convenu d'appeler profanes seront encore une forme mélodieuse de sa prière. - Ainsi donc, pour nous résumer: que le poète soit vraiment, pleinement *chrétien.* Mais que ce vrai chrétien soit vraiment, pleinement *poète* résolument farouchement *artiste.* Qu'il exprime son rève de beauté dans une matière parfaite, pure de scories: son oeuvre sera *belle.* - ce qu'il faut qu'elle soit, sous peine de n'exister point, - et par surcroît, elle sera bonne et bienfaisante.'

Jan van Ruusbroec viering.

Dit jaar op den 2n December is het 550 jaar geleden dat de Grootmeester der Nederlandsche mystiek ter Godsschouwing werd geroepen. Een hooggetijde onzer religieuze en letterkundige beschaving dat waardig moet gevierd worden. Naast de comités die zich hebben gevormd om Jan van Ruusbroec als Nederlander en Gelukzalige te verheerlijken, en in verstandhouding met hen, zal het uitgeversbedrijf 'Het Kompas', te Mechelen het zijne bijdragen om deze herdenking te bestendigen. Het Kompas heeft daarom besloten een tweevoudige uitgave van 's Meesters werken te bezorgen. Deze zijn in de meeste boekerijen niet te vinden, want de volledige uitgave door David en de gedeeltelijke door Ph. Muller zijn reeds lang uitverkocht, en slechts in handen van geleerden en bibliophielen.

Eerst en vooral, verschijnt in 4 deelen, de middelnederlandsche tekst naar het standaard-handschrift van Groenendael, verbeterd of uitgelegd, waar het noodig is, door andere handschriften of latijnsche vertalingen, en voorzien van de gewenschte inleidingen en woordenlijsten.

Aldus kan op korten tijd, aan de breedere schaar van Nederlandsche intellectueelen en letterkundigen het volledig werk van Ruusbroec opnieuw worden aangeboden in een tekst die vertrouwbaar is en zijn belang bewaart, ook al moest het, bij de critische uitgave, voor eenig afzonderlijk tractaat verkieselijker blijken een anderen codex tot ligger te nemen.

Daarnaast, om aan den wensch der wetenschappelijke kringen te voldoen en in een noodzakelijk langzamer tempo, de critische uitgave van elk der tractaten afzonderlijk, waarbij, om het kort te vatten, niets verwaarloosd zal worden van wat,

met het oog op den tekst, zijn geschiedenis en den inhoud, tegenwoordig wordt vereischt.

Als geestelijk monument der eigenlijke feestviering, zal een gedenkboek, in een twaalftal monographiën door tal van vakgeleerden, een algemeen overzicht geven over den huidigen stand der Ruusbroec-studie. Door de nieuwe synthese van de vele over reeds talrijke uitgaven en tijdschriften verspreide gegevens, zal dit overzicht ook aan het verdere wetenschappelijk onderzoek een welkome hulp bieden.

Van de tekstuitgave verschijnt het eer-

ste deel voor December. Het zal Ruusbroec's twee eerste werken, ‘Dat Rike der Ghelieve en Die Chierheit der Gheesteliker Brulocht’ bevatten. Het Gedenkboek, getiteld: ‘Jan van Ruusbroec, Leven en Werken’ zal op 2 December verschijnen. Van de critische uitgave verschijnt in het voorjaar 1932 als eerste tractaat het meesterwerk onzer mystiek, ‘Die Chierheit der Gheesteliker Brulocht’.

De wetenschappelijke verzorging dezer uitgaven heeft het Ruusbroecgenootschap, te Antwerpen gevestigd, op zich genomen, terwijl voor de technische zijde het Mechelsche Kompas zal instaan.

Vlaanderen geheel verfranscht en verwaalscht?

Onder de rubriek ‘Flandre’ staat in *Le Larousse du XXe siècle* o.m. het volgende te lezen: Le pays flamand, où se mélangent les deux langues française et wallonne (v. Flamand), appartient presque tout entier au royaume belge, où il forme deux provinces: la Flandre-Occidentale et la Flandre-Orientale, peuplées de Flamands enz. Volgens die twintigst-eeuwsche fransche wetenschap is de taal die in Vlaanderen wordt gesproken dus een mengelmoes van Fransch en Waalsch.

Boekbesprekingen

Jozef Muls. - Bruegel. ‘N.V. Standaard-boekhandel,’ Brussel. Prijs: 18 fr.

Goedkope maar zeer verzorgde uitgave van de Bruegel-monografie, welke vroeger in luxe-editie bij de Standaard verscheen. (Reeks Eigen Schoon.)

In dit boek leren wij Bruegel niet kennen als een broertje van Pallieter, maar als een mens, die zijn tragiese tijd diep beleefde en wie het er om te doen was met zijn onverbasterd Vlaams genie (in de eew der romanisten) het schrijnend besef uit te spreken dat zijn in wee gedompeld land aan de boord van de afgrond stond. Deze opvatting van de Bruegel-figuur dringt in de laatste tijd op de voorgrond en doet de oppervlakkige, onware en onwaardige ‘vieze’ Bruegel te niet.

Doch om tot het volledig begrijpen van de heele Bruegel te komen, is er nog een stap te doen. Want Bruegel is niet alleen mens, maar ook kunstenaar.

Van de SCHILDER komt in Muls' boek weinig terecht. Dit tekort is ook opvallend in het illustratief gedeelte van het werk: 12 afbeeldingen, waaronder geen enkel gekleurde. Zij kunnen dus hoogstens enig belang opleveren voor het kontroleren van de anekdote. Maar zij missen datgene wat juist het schilderij, het kunstwerk uitmaakt.

RENE VERBEECK.

Ingekomen boeken:

André Demedts: GEPLOEGDE AARDE. - Gedichten. - ‘Uitgave Steenlandt’ Kortrijk. - Prijs: 20 fr.

* * *

Jan Vercammen. REVEN. - Gedichten. - ‘Uitgave Steenlandt,’ Kortrijk. - Prijs: 20 fr.

* * *

Albe: DE PARADIJSVOGEL. Gedichten. - ‘Uitgave Scheppers Gesticht’ Melaan, Mechelen. - Prijs: 20 fr.

[De Tijdstroom 1931 nr. 2]

Ruusbroec, René Verbeeck

O wonderbare Minnaar die uit hun maten en gewichten
de mensen en de dingen heft zonder ontvrichten
waardoor het dal een klare bergtop wordt
en die in elke daad de rust der ewigheden stort
o gulden Mond o speeltuig van de heilige Geest
laat boven lichts en duisternis' tempeest
't luidruchtig volk dezer verstrooide landen
weer naderen tot uwer woorden verste randen
voorbij de grens van wereld en van tijd
alwaar de stilte siddert van Gods wezenheid
en laat mij dit voor mij en mijne vrienden vragen:
wil diep in ons de blijde wonde van verwondering slaan
in ieder koud onvruchtbaar uur
verwondering waarom niet alles staat in vuur.

Uit het twede boek van Ruusbroec's brulocht.

De opgaande zon der ziel.

Die eerste toecomst cristi in begheerlijcker oefeninghen, dat es een inwendich ghevoelijc driven des heylichs gheest die ons stoket ende drivet tot allen duechden. Dese toecomst wille wij ghelijcken den schine ende der cracht der sonnen, die in eenen oghenblicke, van daer si opghaet, verlicht ende doorschijnt ende verhit alle die werelt. Also ghelijckerwijs blict ende schijnt ende verlicht die eewighe zonne cristus, die woent in dat overste des gheest; ende verlicht ende ontfunct dat nederste tsmenchen, dat es lijflijcke herte ende die ghevoelijcke crachte. Ende dit gesciet in corter tijt dan in eenen oghenblicke, want gods werc es snel. Maer die(1) dit gheschien sal, hi moet inwendich met verstandeghen oghen siende sijn.

Die sonne die schijnt in overlant(2) in midden der werelt jeghen(3) dat gheberchte. Si maect daer vroegher somer ende vele goeder vruchte ende sterker wijn [ende](4) dat lant vol vrouden. Die selve sonne ghevet haren schijn in nederlant, in dat inde van eertrijcke. Dat lantscap es couder ende die crachte der hitten es mindere. Nochtan bringhet si daer vele goeder vruchte; maer men vendet daer luttel wijns.

Die mensche die woenen in dat nederste deel haers selfs, biden uutwendighen sennen, ende doch met goeder meyningen in sedelijcken duechden, met uutwendigher oefeninghen ende inder gracien gods, si bringhen vele goeder vruchten der duechden in menigher wijs. Maer des wijns in inwindigher vrouden ende gheestelijcs troost ghevoelen si cleyne. Die mensche die nu wilt ghevoelen den schijn der ewigher sonnen die cristus selve es, die sal siende sijn, ende wonen in dat gheberchte, in overlant, met vergaderinge alle sire crachte, ende opverheven sijn met herten te gode, vri ende ontcommert van lieve ende van leede ende van allen creatueren. Daer schijnt cristus die

(1) Versta: *dien.*
(2) Het hooge Rijnland en Zwitserland.
(3) tegen.
(4) Naar de andere hss. verbeterd uit *dan.*

zonne der gherechticheit in die vrie verhavene herten, ende dat sijn die berghe die ic meyne.

Cristus die gloriose zonne ende die godlijcke claerheit, in sire inwindigher toecomst verlicht ende doerschijnt ende ontfunct, in die crachte sijns geests, dat vrie herte ende alle die crachte der zielen. Ende dit es dae(5) eerste werc der inwindigher toecomst in begherlijcker oefeninghen.

Ghelijckerwijs dat die cracht ende die natuere des viers ontfunct die [materie](6) die bereet es ten viere, alsoe ontfunct cristus die bereede vrie verhavene herten met innigher hitten sire inwindigher toecomst.

Nota v.d. redaksie:

Dit fragment werd ons bezorgd door E.P. Reypens S.J. die medewerkt aan de originele uitgave van Ruusbroec's volledig werk bij ‘Het Kompas’ te Mechelen. We zeggen hem voor zijn bereidwilligheid hartelik dank.

(5) Versta: *dat.*
(6) Naar de andere hss. uit *natuere* verbeterd.

Ruusbroec Urb. Van de Voorde

Een der eerste Nederlanders die in zijn eigen taal samenhangend heeft geschreven en tevens één der glanspunten van het middeleeuwsch mystische schouwen in de ‘lage landen bi der see’, kan de prior van Groenendael behandeld worden in letterkundig en in religieus-wijsgeerig opzicht beide, - wijsgeerig, als men ten minste het begrip philosophie niet te eng opvat en daarmee niet uitsluitend abstract-systematische speculaties verstaat, maar veeleer de specifiek geestelijke houding van den bewusten mensch tegenover het mysterie. Meer dan de vitterijen en de spitsvondigheden der scholastiek, die in den grond niets anders was dan een poging der theologen de aristotelische wijsbegeerte te dwingen in het raam der kerkelijke leer, kan de mystiek worden aangezien als de eigenste en meest kenschetsende wereldbeschouwing der middeleeuwen.

Ze laat Aristoteles, of beter datgene dat de scholastiek van hem kende of verstond, ter zijde liggen om zich bewust of onbewust aan te sluiten bij Plato's zuivere ideeënleer. In de mystiek, de ‘gheestelyke minne’, wordt de religie bij uitstek een idealiseering der liefde en het platonische streven naar het goede, het schoone, het ware, wordt de zucht der liefhebbende ziel naar de eindelijke vereeniging met God.

Het systematische moment der mystiek kan men dan, bij een Ruusbroec b.v., vinden in het vastleggen der etappen die de ziel tot deze vereeniging te doorloopen heeft en waarop reeds de titel van een zijner tractaten: ‘van de seven trappen in den graet der gheestelyke minne’, alsook de gansche opbouw zijner ‘Brulocht’, wijst.

Voor het overige is er weinig minder stelselmatig dan de middeleeuwsche mystiek, die, juist in tegenstelling met de verstarde schoolsche wijsbegeerte, niets is dan zielsdrang en hartstochtelijke overgave, liefdegevoel dat, los van den tijd, zich in de oneindigheid projecteert.

Het spreekt bijna van zelf, dat de bij Plato haar eerste oorsprong vindende, hoogere opvatting der liefde, een liefde die, stof-ontruimd en vrij van geslachtelijke neigingen, een supreem worden is van ‘natuur’ tot ‘cultuur’, een rijken voedingsbodem moest vinden in die ascetische middeleeuwen, waar wereldverzakende menschen zich in versterving voorbereidden op hun intrede in het ‘civitas Dei’.

Dit is de groote gothische droom. Sinds het wegschemeren der Oudheid was de mensch van zijn ziel bewust geworden en het Christendom had het zwaartepunt van het leven uit de chaotische onpersoonlijkheid naar de persoonlijke, afzonderlijke ziel verplaatst.

Deze ontzaglijke zegepraal op de stof, allengerhand bevochten met Mozes' wet en Plato's idealisme, voor de eeuwen te bewaren, werd de hooge taak der middeleeuwsche cultuur en waarlijk, hadden deze overigens sombere tijden van wijdvertakte barbaarschheid en wetenschappelijke onmondigheid niets anders gedaan dan ons de herinnering aan hun metaphysischen droom over te maken, dan nog hadden ze onze grondelooze dankbaarheid voor immer verdiend.

Hoofdzakelijk de mystiek is het geweest die de nauw op de stof veroverde ziel tegen een terugstorten in den chaos heeft beveiligd. Ze heeft echter gemeend haar niet voor het wereldsch leven te kunnen bezwaren; als was ze te vroeg verschenen in een nog onrijpen tijd, werd de ziel voor het aardsche bestaan onbruikbaar geacht.

Van goddelijken oorsprong, moest zij terug naar God worden opgevoerd. Ascetisch aangelegd, hebben de edelste gothische geesten als laatste doel van hun wezen de vereeniging betracht van hun ziel met God. Afkeerig van de aardsche, geslachtelijke liefde, die ze in scherpe reactie tegen de droomlooze sexualiteit der vóór-christelijke eeuwen noodzakelijk onrein en uit den booze moesten achten, hebben zij, anders dan hun profane geestgenooten, de hoofsche dichters, die insgelijks uitsluitend een zielsliefde nastreefden in een soort vergoddelijking der vrouw, zich van alle betrekking hunner minnende ziel tot een aardsch object afgewend, om zich in totaal onstoffelijke liefde tot God-zelf te verheffen. Bij Ruusbroec wordt het psychisch-mystisch verlangen tot overgave in liefde, tot wéér één-worden met den eeuwigen Oorsprong, geformuleerd in een citaat uit het Matheus-evangelie als motto voor zijn ‘Sieraad der geestelijke Bruiloft’: ‘Ecce sponsus venit, exite obviam ei’. Zie, de bruidegom komt, ga uit, hem te gemoet. Verwonderlijk mooi spreekt Ruusbroec over dit geestelijk huwelijk van den mensch met de Godheid, over de pijn en de onrust der minne, en het hijgen en smachten der liefhebbende ziel, haar smart om de nooit volledige bevrediging en haar toch telkens weer hernieuwd onuitputtelijk verlangen wordt in een uiterst plastische en toch lenige taal aanschouwelijk gemaakt met behulp van heel de terminologie der gelijktijdige profane minnelyriek.

Hoe men ook sta tegenover dit verschijnsel van tot in het transcendentale gesteigerd liefdegevoel, hetzij men het beschouwe als een betreurenswaardige afwijking van het erotisch instinct, hetzij men het integendeel begrijpe als de hoogste phase van loutering, waartoe de menschelijke ziel in staat is, ontkennen kan men niet dat wij aan dit boven-zich-zelf-uitstijgen van den natuurlijken drang tot overgave enkele monumenten te danken hebben, die tot het beste en schoonste behooren, dat de middeleeuwen ons nagelaten hebben.

Getuige Hadewych's verbijsterende strophen, naast, om hun bijna moderne spontaanheid en passie wellicht boven de Vita Nuova, het geweldigste en hoogste dat de lyriek in die tijden heeft bereikt, getuige het in zijn begenadigde oogenblikken heerlijk-bewogen proza van Ruusbroec den Wonderbare, die, al willen wij gelooven dat hij voor de wijsbegeerte niet de uitzonderlijke beteekenis van meester Eckhart kan hebben, op dezen wellicht het betere deel voorheeft een geboren kunstenaar te zijn. Want in Ruusbroec samengetrokken is reeds alles wat in latere tijden het kenmerk van de Vlaamsche ziel zal blijken te zijn: de mystische droom, de realistische kijk op de dingen en de zware zinnelijkheid - deze bij hem natuurlijk op een hooger plan gedragen, dienstdoende alleen als beelding van zijn voelen en denken in het woord.

De Kerk heeft heden ten dage over het algemeen begrepen dat de middeleeuwsche mystiek een der schoonste sieraden is in haar kroon. Bij geleerde doctors en theologanten heeft het geestesleven der mystiekers langen tijd niet in een geur van heiligheid gestaan, omdat het de leer der kerk scheen te veronachtzamen - ze weliswaar niet bestreed, maar ze veeleer achter zich liet als een trap in het religieuze leven dien het reeds te boven was gekomen, om zonder eenige bemiddeling rechtstreeks te handelen met God-zelf.

Voor de mystiek was inderdaad de H. Schrift niet meer bron der waarheid, maar een oorkonde van onmiddellijk ervaren waarheid in een moment der geschiedenis. Voor haar kwam het er op aan dit moment persoonlijk in eigen ziel te herleven. Van daar dat zelfs een Luther over de mystiek niet te spreken was en ronduit verklaarde: ‘er steekt meer platonism dan christendom daarin en geen vroom mensch wil ik raden zich daarmee in te laten’. Maar ook Rome heeft enkele van Eckharts uitlatingen veroordeeld en onzen Ruusbroec, die zeker den invloed van den grooten Duitschen Godsman onderging, meende

een Gerson pantheïsme te moeten aanwrijven, iets dat langen tijd zijn beatificatie en stellig tot op heden zijn heiligverklaring vanwege de kerk heeft belet.

Het ‘gevaarlijk zaad’ dat zekere theologen in de mystiek meenen te bespeuren zijn echter veelal korrels van goddelijke wijsheid, ontzaglijke openbaringen van den Heiligen Geest en naast de groote mystici, God-dronken zielen, waaronder Jan van Ruusbroec zeker niet de minste is, zijn rationalistische geesten als Augustinus en Thomas van Aquino ten slotte slechts geringe dienaars des Heeren.

Ruusbroec en de ‘Vita Activia’ A. Mussche

Sta mij toe in deze bladzijde over Ruusbroec bewust eenzijdig te zijn: het komt mij voor, dat dit Ruusbroec-nummer des te volledi ger zal zijn, naarmate de medewerkers, als in een kring, het centrum ieder van zijn eigen standpunt uit beschouwen en belichten. Ik geef dus deze bijdrage voor wat ze waard is: eenzijdig en subjectief.

De sociale godzoeker, zooals men mij afschildert, heeft langen tijd bijna uitsluitend in de wereld der mystieke literatuur geleefd, Oostersche en middeleeuwsch-Europeesche. Nog altijd gevoel ik de pijn, toen meer en meer het inzicht in mij doorbrak, hoe maar al te veel van ‘die hoghe heilighe minne’ den apostolischen reddingsdrang vergat, het ‘Heer, wat wilt gij dat ik doen zal?’

Wanneer Damiani zijn lofzang aanheft ter eere van de gratie der tranen: ‘O gij tranen, vreugden des geestes, zoeter dan honing, zoeter dan nectar!’; wanneer de heilige Bernard van Clairvaux in een van zijn sermoenen het epitalaam van de ziel met het Woord zingt en in overgave fluistert: ‘Ik min omdat ik min; ik min opdat ik minne. Een groot ding is minne’; en ook wanneer de ‘orewoet van minnen’ als hemelsche dauw komt neervallen op de dorrende hartebloem van Hadewijch, of Hildegard van Bingen gaat schuilen in de gulden ‘umbra viventis luminis’ en de drang naar omhoog breekt ten slotte de hemelen open in de doodsjubilaciën van Mechtild van Maagdeburg - dan liet heel deze literatuur van sublieme eeuwigheidsvervoeringen en minne-genietingen in mij ten langen leste een nawee van zelfzucht en afstooting achter.

Voor mijn hart was veel middeleeuwsche minne niet evangelisch meer. In haar vlucht uit de wereld en haar afsluiting van de menschheid keerde zij zich af van wat mij tot de kern van den uitverkoren Bruidegom scheen te behooren. Neen, ik kon mij Jezus niet voorstellen als den ‘soete brudegom’ van zuster Bertken van Utrecht: ik zag hem telkens weer breken onder het kruis. Zoo miste de middeleeuwsche minne te veel het actief geloof - en contemplatie alleen was te sereen voor mij.

Toen viel mij die tekst van Ruusbroec in handen: ‘Want ware die mensche in also groter jubilaciën of contemplaciën als Sinte Peter of Sinte Pauwels ye ghewaren, ende wiste hi enen sieken mensche die

noetorftich ware eens supens oft anders yet, het waer veel beter dat hi liete sine oefeninghe van jubilaciën ende van contemplaciën, ende diende dien noetorftighen mensche in meerre van minnen.'

Ik zal niet zeggen, dat deze passus mijn leven omgekeerd heeft, maar in allen gevalle klonk hij mij aan 't hart als een sienjaal. Hier was de middeleeuwsche 'vita contemplativa', zooals die culmineerde in 't levensideaal van den heiligen Romualdus, zeven jaar levend in vasten en zwijgzaamheid in zijn cel, dan toch eindelijk vermenschelijkt tot een den Vader èn de broeders omslingerende liefde van de 'vita activa'. Hier was dan toch ook de brug geslagen van de extasen-doorwaaide contemplatie naar de zelfvergeten actieve liefde.

Ruusbroec, Leo Galle

Het sieraad van onze geestelijke bruiloft.

Vlaanderen heeft sedert eeuwen een schuldbrief te vereffenen tegenover zijn geestelijk erf. Het was steeds lui in 't bewonderen zijner grooten, maar luisterde met een verholen fierheid naar de klaroenen die hem van uit het buitenland tegenschalden. Dat zijn de kenschetsende symptomen van een geslacht dat genoeg heeft aan een klein-burgerlijk quiëtisme; het is de vloekende verloochening van zijn bloedverwantschap met de glorierijke traditie die Genua met Brugge om de eerekroon deed wedijveren, en de vreemde musea liet pronken met de verhevenste schatten die ooit een volk uit zijn ziel heeft opgedolven.

Niet tevreden met die geestelijke lafheid, gaf het daarenboven onbeperkte vrijheid van woord en medespreken aan de Siameesche burgers uit eigen land: Kultuurvervreemden eigenden zich het recht toe een verwaanden toon aan te slaan, alsof ons geestelijk patrimonium een onvergankelijke vrucht was van hun tweeslachtig wezen. En Vlaanderen zweeg en de vreemden kwamen aanzitten ‘als genooden aan rijke tafelen’.

De schuldbrief dagteekent van uit de Middeleeuwen. Het wordt algemeen erkend dat Zuid en Noord een groot aandeel hebben in de beschaving van West-Europa, maar alsof men daar nu eenmaal belang bij had, is er altijd verzwegen geworden in welke mate de Nederlandsche spiritualiteit, inzonderheid de mystiek, haar invloed heeft uitgeoefend op de geestelijke stroomingen van andere landen. Niet te verwonderen dan, dat de oud-Nederlandsche letterkunde weleens geklasseerd wordt als een scheut op exotische planten geënt. Het staat nochtans ontegensprekelijk vast dat b.v. de Nederlandsche mystiek vele schatplichtigen telt in het buitenland, zoowel Duitschland als Frankrijk, die gewoonlijk voor de bakermat van onvervreemdbaren rijkdom doorgaan.

Het is ten slotte enkel de Vlaamsche ziel die van den bloeitijd der mystiek een trouw beeld kan geven, en recht heeft van spreken. Want er is een tijd geweest dat zelfs sommige stamverwante Noord-Nederlanders slechts misprijzend neerzagen op onze middeleeuwsche vroom-

heid. Tauler en Suso waren reeds als hoogtepunten bij de Duitsche literatuurgeschiedenis ingeburgerd, toen Ruusbroec die op hun geestelijk leven zóó diep had ingewerkt en als mysticus ver boven hen uitreikte, ternauwernood enkele regels gemengd proza scheen waard geacht.

Maar groote werken dringen zich zelf op: Ze spoelen alle kusten en stranden weg totdat ze zee zijn, breed, machtig, overweldigend: Ruusbroec's laaiende Godsliefde vonkt in alle beschaafde talen; met den H. Bernardus ruischt zijn geest in de 'Divina Commedia' van Dante, en bij Goethe zou hij, als Pater Extaticus, de menschelijke begrensdheid van Faust verbreken en deze voeren naar den louterenden opgang van zijn Godsverlangen.

> Ewiger Wonnebrand
> Glühendes Liebeband,
> Siedender Schmerz der Brust,
> Schäumende Gotteslust.
> .....

Het blijft intusschen een feit dat Ruusbroec in al zijn grootheid tot ons kwam langs vreemde wegen: Hello, Huysmans, Maeterlinck. Deze laatste, die niet zoolang geleden onze taal voor 'jargon' uitschold, schreef: 'Il ne faut pas s'attendre à une oeuvre littéraire: vous n'aperçevrez autre chose que le vol convulsif d'un aigle ivre, aveugle, et ensanglanté au-dessus de cimes neigeuses'. Door de eerste zinsnede bewijst hij gewoonweg geen taalgevoel te hebben voor de rijke en subtiele schakeeringen van Ruusbroec's zoetvloeiend woord; het overige kan door de geweldige beeldspraak ons eenigszins overdonderen, doch het blijkt onmiddellijk dat hij de diepere zieleschoonheid van Ruusbroec in zijn paradijsvlucht niet snapt. Het kon trouwens niet anders, want waar hij het over mystieke liefde heeft, is hij, niet zonder geestelijken hoogmoed, rechtzinnig genoeg zichzelf te beschuldigen: 'Notre amour malade est devenu symbolique au lieu que le leur était absolu; car les meilleurs d'entre nous ne peuvent plus aimer Dieu qu'en le voyant en leur esprit, tandis qu'ils parvenaient au-dessus d'eux-mêmes et de toutes les images.'

Hello schouwde dieper in Ruusbroec's geest en ziel: 'Un océan de flammes qui brûlerait sur place ressemblerait un peu au style de Rusbrock. La parole de Rusbrock est une forêt vierge où le voyageur ne s'égare pas.'.

‘De hoogste idee’, zegt Plato, ‘beweegt het leven door het smeekend verlangen, dat het volmaakte in het onvolmaakte opwekt’.

Ruusbroec steunde zich vooral op Augustinus' leer doordrongen van de denkwijze van Plato en Plotinus; hij wist niettemin een persoonlijk systeem van Nederlandsche mystiek op te bouwen.

Plato en Plotinus kunnen wel voor de grondleggers der mystiek doorgaan, doch, afgezien zelfs van het gevaar voor pantheïsme waarop hun ideeën uitdeinden, blijft hun hooge en diepe leer beneden de koninklijke vlucht van den ‘doctor extaticus’ wier brandend ascetisme niet zonder invloed bleef op het ontstaan van het wereldberoemd boekje ‘De Navolging Christi’, van Thomas a Kempis.

Alhoewel meestal zijn werken het godsdienstig zieleleven in het licht stellen, zooals de menschen het volgens de genade zouden moeten leven, blijkt Ruusbroec zoomaar van A tot Z niet te begrijpen zonder een degelijke inwijding in de algemeene katholieke leerstellingen, die zijn werken ten grondslag liggen en die de basis van alle christelijke mystiek vormen.

Anderzijds staat men hier voor een der groote geniale denkers van alle tijden. Dat hij voor de godgeleerden een der meest-omstreden figuren was, bewijzen de verdediging van Lessius en de aanvallen van Johannes Gerson en van Bossuet, l'Aigle de Meaux, wiens vlucht zou te kort geschoten hebben bij de achtervolging van den adelaar uit het Zoniënbosch.

Inmiddels rijst thans Ruusbroec's leer als de schoonste tempel van kerkelijke wijding, waarin de mensch Gods stem hoort, ‘als de ziele luistert’.

Ruusbroec is een kind van de 13-14^{e} eeuw, toen geestelijke en tijdelijke macht zoo scherp tegenover elkander stonden. Die eeuw heeft hem het leven getoond van karakterkoningen en heilige figuren, zooals Thomas van Aquinen en Bonaventura, den doctor seraphicus, die door den Hemel werd getrokken op den ‘Alverno’, denzelfden berg waar Franciscus van Assisi in goddelijke extase het gevleugeld kruisbeeld te aanschouwen kreeg. Dante en Giotto brachten een laaienden Zomer van geestesschatten in de wereld, en nauwelijks zou Ruusbroec wonderbaar gloeien in het ‘hoogste Licht dat uitrijst boven sterfelijk begrip’, als Fra Angelico zou geboren worden, om de Engelen te laten musiceeren de ‘gheesteleke Brulocht’, waarbij ‘Christus onse cantere ons voir singhen sal; en sine stemme is

soe claer, soe glorioes, en luut soe wale, en hi can soe wale hemelscen sang, die thone en die floruere en sijn discant'.

Bezie de doeken van Vander Goes, Memling, Van der Weyden en de Van Eyck's en er roert entwat in van Ruusbroec's geest, de ziel van zijn geloof. Ze doen aan als de liefde van Ruusbroec die Godewaarts stijgt na biddend geknield te hebben in nederigheid; iets van die geestelijke dronkenschap die door 'die bernende vonke der sielen' in hosanna's van verrukkingen uitloutert.

Alom waar, sedert de Middeleeuwen, de aarde zich met den hemel verzoende door den geweldigen ruk van het eeuwige aan het tijdelijke, om de geheiligde echtscheiding van broeder lichaam met zuster ziel in een liefdebrand voor Bruidegom Christus te psalmodieeren, daar heeft Ruusbroec de 'Brulocht' voorbereid, zonder wijn van Cana, maar, langs serafijnsche sferen, met een dans in de oneindigheid en een zoen aan het absolute Wezen. Want de Middeleeuwen, ofschoon zij hun onverwoestbare glorie aan de glanzende grootheid van doorleefde geestesharmonie danken, zijn, althans wat Vlaanderen betreft, niet het minst blijven dageraden in Ruusbroec's licht, hetzelfde licht dat, in 'le stupide 19e siècle', een X-straal wierp in de ziel van onzen Gezelle. Deze was ongetwijfeld de moderne Middeleeuwer, de Vlaamsche zanger van wien men kan zeggen dat in hem de dichter en de mysticus elkander aanvulden. Wat Ruusbroec van den 1^{n} trap van 't mystieke leven zegt, kan evengoed op Gezelle toegepast: 'een doecksam leven stervende den sonden ende toenemende in doechden'. Van in zijn jeugd heeft hij iets gemeens met Ruusbroec: dat volgehouden, immer stuwend heimwee naar den oorsprong van alle leven: God.

> 'Hij alleen is 't einde, en alles
> stroomt naar Hem, den Oceaan
> en de bronne waaruit àl is,
> waar het àl naartoe moet gaan'.
> .....
> 'En dóór u (mensch) moet al 't bestaande
> weer naar God, zijn oorsprong, gaan,
> lijk de waterstroomen, gaande
> naar den grooten oceaan.'

In Gezelle trouwens wordt de herinnering aan Ruusbroec levendig

gehouden, en deze vindt in den eerste een trouw verwantschap. Want waar de edele man

> ‘Zang een lied, vol wonne en weemoed,
> Zang een lied, vol diepe ontroernisse’,

was hij slechts de lieve Vlaamsche Chibiabos, wiens binnenste heerlijkheid zich zou bloot leggen in den Franciscaanschen troubadour, terwijl zijn schouwende ziel Ruusbroec's harp zou aanroeren in immer stijgende liefde, in gestadig aanzwellende heilige drift om te mogen bloeien gaan in het Absolute.

> Ego Flos!

Er ligt een mystiek cijfer tusschen Ruusbroec's geboortejaar en 1302. De eeuw, dat Brugge en Gent voor Europa een toonbeeld van ridderlijke fierheid en van zucht naar gemeentevrijheid waren. Met Jacob van Maerlant, die de tolk van het volk zijner dagen geweest was en in zich alle bewuste burgerdeugden vereenigde, is Ruusbroec, de goede prior van Groenendaal, de heerlijkste en hoogste uiting van het leven onzer voorvaders. Hadewijch had reeds gezongen in een taal die haar nu nog bij de allereerste lyrici van de wereldliteratuur rangschikt, en het mag een dure les zijn voor de kultuurvervreemden, die in hun gesatureerden hoogmoed een kloof werpen tusschen de standen van ons volk, dat die adellike vrouwe toen reeds in een meesterlijk Dietsch het dichterlijk lied zong.

De taal die de oneindigheid, de laaiende Godsliefde, in breede en machtige deiningen kan uitspreken, wordt de gewijde taal der orakels, de harp door den H. Geest betokkeld, het instrument van onbeperkte uitspreekbaarheid van al de zielsroerselen van een volk, ons volk!

Ruusbroec is de grootmeester van de Dietsche mystiek en met hem verovert onze letterkunde een eereplaats in de wereldliteratuur.

In die ‘ewighe stilheit’ van het vlammende Zoniënbosch is ons een taal geschonken waarmede wij ons eeuwig-smachtend zielswezen kunnen orchestreeren.

Bij Ruusbroec is het een innerlijke wellust van Godsliefde, nu eens woelig in het naar de oneindigheid golvend en weervliedend proza, dan het spiegelen in het rimpelend, zacht kabbelend en rythmisch zonbeschenen zoetwater der zielsmeren:

‘Wi souden ons schiere van den live ontcleden ende soude vlieten in die wilde zeebaren: nemmermeer en mochte ons creature verhalen’, of ‘swemmen in weelden, ghelijc den vissche in den watere’.

In extase, laat hij zijn hemelsche innerlijkheid wiegen op den dans van musiceerende engelen:

‘Siet daer beghint een verstandlich staren en een minlic neyghen in ene salige soete lucht: daer is wiselose minne volbracht’.

Zooals in de verf van Breughel en Teniers, is Vlaamsche kleur in het woord van Ruusbroec: ‘Die minnende siele is sonderlinghe gulsich en ghierich en gaept wide, en wilt al hebben dat haer vertoent is’.

Zelfs daar waar hij wil toonen hoe vurig Christus onze zielen opeischt: ‘... een honger sonder mate groet: hi verteert ons al uit den gronde; want hi is een ghierich slockaert en heeft den mengherael: hi verteert dat merch uit onsen benen’.

> ..... en Dido, daar de giften
> Haar hart bekoren, als met zinnelooze driften
> 't Ontvonken door den brand van minne in merg en been.
> *(Dido - Vergilius - Aen.)*

Deze vergelijking slechts om te laten zien hoe Ruusbroec den brand van liefde in krachtiger termen weergeeft, want zij verteert het merg *uit* de beenen.

De geijkte uitdrukking ‘grondelose wiel’, komt bij menigen mystieker voor; ook Dante geeft er de mystieke beteekenis aan:

> ‘Maar als een wiel, zonder wanken of werren,
> volgden alreeds mijn wenschen en mijn willen
> Liefde die de zon drijft en de andere sterren’.

Het is hier ten slotte het wiel dat om zijn eigen middelpunt draait (de harmonieuze beweging), en waardoor hij (Dante) in het goddelijk punt draait, zoodat hij niet als God, maar in eening met God, vergoddelijkt bewogen wordt.

Het mysterieuze woord van Ruusbroec wisselt soms af met fijne spot die ons aan Erasmus doet denken:

Op de hoovaardij der rijke vrouwen zinspeelt hij als volgt: ‘Si maken ane hare hoefde bulte van hare, dat sijn des duvels neste daer si in sculen. Maer dunct hen dat si edel sijn van gheboerte,

so moeten se hebben ane hare anschine cromme hoerne als gheiten, daer si den duvel mede gheliken. Ende dan gaense hen spieghelen ochte si scoen ghenoech sijn den duvel ende der wereldt te behaghene'.

De verwaanden krijgen hun deel waar ze vergeleken worden bij de blaas 'die vol is van lossen winde; als men se duwet ende perst, so gheeft si enen luud die ongracelic is te hoirne'. Zijn tijd was er ook een van geestelijke verwording; zoo laat hij zich b.v. uit over sommige kanunniken: 'Maer en es dies niet, al luuddemen de clocken ontwee, si slapen so vaste, si en commen niet'.

Hij ontneemt ook menig beeld aan de verrukkelijke natuur van het tempelstille Zoniënbosch met 'de droomerige zwane, de dichterlijke vogel op het maagdelijke water': 'Alse die sonne opgeet in oriënten, soe ontpluct hare de goutbloeme jegen die raeien der sonnen, ende keret hare altoos omme al neighende jegen de hitte der sonnen, tote in occidenten. Ende in der nacht luuct si hare toe, ende verberget hare varuwe ende ontbeidet weder der sonnen opganc'.

Evenals Gezelle, zou Ruusbroec voor pantheïst gescholden worden, op grond van zijn verheerlijking der natuur. Hiervoor vergenoegde de kritiek zich bij de uiterlijke verklanking van het woord, zonder eenigszins den onderstroom der poëzie te volgen. 'Dies noit en ghevoelde, hi en saelt niet wel verstaan'. Trouwens, wie dieper gaat luisteren naar de ziel van Gezelle en van Ruusbroec, hoort tevens een hymne, stijgend als psalmen.

> Looft den Heer uit den hemel,
> looft Hem in de hemeltransen!
> Looft Hem al zijn engelen,
> looft Hem al zijn heiren!
> Looft Hem zon en maan,
> looft Hem alle gij lichtende sterren!
> Looft Hem gij hemelen der hemelen,
> en gij wateren boven den hemel...

En Franciscus zong het na, en Ruusbroec zong mede, en Gezelle liet 'het schrijverke' ons de les lezen:

> 'wij schrijven, herschrijven en schrijven nog
> Den heiligen name van God'.

Ruusbroec onderging bij de kritiek het lot van alle hemelbestor-

mers: hun vlucht is een uitdaging voor de aardbewoners, die hun menschelijke minderwaardigheid willen goedmaken door het nivelleeren van alle hoogtepunten.

In ‘Dat Boec der Hoechster Waerheit, of Samuel’, zou Ruusbroec het pantheïsme ontleden en verwerpen, en alzoo zijn eigen werk verdedigen.

Het meesterwerk van Ruusbroec is ‘Die Chierheid der gheesteleken Brulocht’. De tekst: ‘Siet, de Brudegom comt; gaet ute, hem te ontmoetene’, als grondslag, behandelt hij de drie trappen, langs welke de mysticus tot de hemelsche zaligheid stijgt: het ‘Werkende’, het ‘Innige’, en het ‘Godschouwende’ leven. Overheerlijk drukt hij zich hier uit:

‘...Onse ontsinken in die overforminghe Gods, dat blijft ewelic - ende is ghelijc den rivieren, die sonder ophouden ende sonder wederkeeren altoes vlieten in die see, - want dat is haer eyghen stat’... de geest ondergaet de oneindige vaart: hij wordt ‘ghewaer dat hi hem selven, overmits minne, ontsoncken es in die diepheit, ende onthoecht in die hoecheit, ende ontgaen in die lancheit; ende hi ghevoelt hem selven verdoelt in die wijtheit; ende hi ghevoelt hem selven ontvloden doer alle sterven in die levendicheit Gods. Ende daer ghevoelt hi hem één leven met Gode.’

Het is een triptiek van geweldige vlucht in de sferen van een ‘wesenlose’ licht.

De mensch keert in volle glorie naar zijn bron terug, wanneer hij de zinnelijke natuur onderdompelt en, over Gethsemani, den ‘Tabor’ optrekt.

Een hoogere liefde, de Liefde, laat onze ziel van de genade in de bovennatuurlijke genade vloeien om uiteindelijk door de beatifieke Godsvisie ontheven te worden van de menschelijke begrensdheid. De wereld wordt hemel. Meer God dan mensch. Bron en uitmonding in dezelfde cirkellijn.

Maar het luidt ten slotte als een verwijtend en veroordeelend rekwisitorium over ons ondermaansch gedoe: Een alledaagsch peuteren in de aarde naar wormen en pieren waarmede een snoek als illuzie kan gevangen worden; een nirwana van dronken zinnen; een innerlijke dorst en honger, en nochtans een festijnen met ‘onnoozele Charleston’. Het is een bange proefneming de relativiteit te wil-

len uitmaken tusschen onze potaarde en den geest van ons volmaakter wezen; tusschen ons ‘ik’ en het zijn in ‘eening met God’.

En nochtans altijd dat brandend heimwee naar de scheiding van de zwaartekracht, altijd die bange nachtelijke kreet naar het licht, naar 't omvademen van 't oneindige, naar 't verlossen van onszelt door 't bezitten van iets anders. Wat?

> Al dat nog niet één is moet altijd
> Lijden door de wonde der afwezigheid.
>
> (Perziër Janû).

Iederen dag laten wij een blanke duif op naar Arcadia, en telkens keert ze weer zonder groen blad.

Zijn wij op den goeden weg? Zijn wij op zoek naar God?

> ‘Ich lebe mein Leben in wachsenden Ringen,
> die sich über die Dinge ziehn.
> Ich werde den letzten vielleicht nie volbringen,
> aber versuchen will ich ihn.
>
> Ich kreise um Gott, um den uralten Turm,
> und ich kreise jahrtausendelang.
> Und ich weiss nicht: bin ich ein Falke, ein Sturm,
> oder ein grosser Gesang.’
>
> (Rainer Maria Rilke).

Trekt de sluiers af van de oogen: de adelaar vliegt waar hij moet stijgen! Legt den hoogmoed neer: Hij stijgt, die eerst leert knielen. Schiet een wonde in het geweten van onze moderne tijden met den zucht naar genot der zinnen, ‘den geest van pharisaïsme, den geestelijken hoogmoed en de valsche ledigheid’, die onze dolende generatie hebben gebracht op het kruispunt van duistere verwarring en van ziekelijk mysticisme, dat ook op zijn beurt den zaligen innerlijken vrede belooft, maar ons allen achterlaat met een verscheurend gehuil in onze ziel en een bange desolatie in het diep-in van ons gemoed, alleen te verzadigen door idealen die hun licht leenen boven de zon en de sterren.

> ‘Je ne puis, malgré moi, l'infini me tourmente,
> Malgré moi, vers le ciel, il faut lever nos yeux!’

De sprong tusschen de aarde en den hemel: Icarus?

De vlucht tusschen de wereld en het paradijs: Vergilius?

Wij hebben maar één keus: tusschen den Uebermensch van den trots met zijn uitloop op vertwijfeling, en den Uebermensch van den ootmoed met den uitkijk op hoop en liefde.

Dante is de zanger van het christelijk ideaal met een geweldig uitzicht op paradijsvisioenen: Hij is meer geest dan ziel. Hij gaf mystieke kunstuiting in genialen worp. Ruusbroec is onze mystieke Dante; zijn Divina Commedia is een poëma van de ziel, die woorden orgelt van den H. Geest, en in afwisselende hooglanden ons, door den donkeren nacht onzer zinnen, over den louteringsberg voert naar het lichtgietend Empyreum: Rusten in God!

Indien er een vergelijking te maken was tusschen Dante en Ruusbroec, dan zou het hierop neerkomen: Dante heeft den diepen blik om in de vlammende ziel van een mysticus te spieden en hem voor eigen geniaal denken tot model te kiezen; in den spiegel van zijn geestelijke liefde zag hij de reflectie der Godsliefde; hij was op 't punt een Bernardus te worden, maar Vergilius en Beatrijs wierpen te veel schaduw af op het centraal punt der ziel. Zijn vlucht is de geestelijke maatstaf van onze liefde met haar landing in den hemel.

Ruusbroec's geest is ziel geworden; zijn woord is een stem van de eeuwigheid die hem nader is dan zijn lichaam. Vandaar de huivering die wij bij zijn woord ondergaan: we hebben schrik van zijn diepte omdat we de hoogte van zijn vlucht niet kunnen achterhalen. Zijn eenige leidsman is de H. Geest. Zijn zielebrand is de maatstaf van onze liefde die wegvloeit in God.

Dante had een wonderbare geniale gave.

Ruusbroec bezat de goddelijke of bovennatuurlijke genade: De eerste kan soms de tweede in zich hebben; de tweede omvat altijd de eerste.

Shakespeare en Aeschylos hebben een wereld van helden en hoogerplanmenschen uitgebeeld. Ze zouden het nochtans nooit gewaagd hebben een Ruusbroec in vijf bedrijven tot geboetseerde ziel te vertolken, wat overeenstemt met de bewering: Ruusbroec ontglipt aan de scheppingskracht, daar de eeuwigheidszwangere ziel alle contact weigert met de wichelroede van den geest die op gestaltenveruitwendiging belust is.

Ruusbroec's leer houdt evengoed de wetten der eeuwige wereld-

orde in, en derhalve kan zij als de geschreven tafel van het steeds vernieuwend verbond onder de volkeren gelden. Hij heeft niet gesproken voor hetgeen uitsluitend tot zijn tijdperk kan begrensd worden. Zijn woord luidt profetisch voor alle tijden en alle eeuwen en daar hij het leeraarde toen zijn laaiende Godsliefde het middenpunt van zijn ziel deed vonken, zoo is het de kompasnaald die ons door alle levens- en geestesstroomingen het Noorden aanwijst.

> 'en iedereen soeket Gode, in den gronde sijns gheest,
> namate sijner minnen, hier beneden, ende inder ewicheit!'

Men kan het eenigszins een verheugende levenskentering noemen, dat onze huidige generatie tegenover het ideaalmoordend materialisme de studiereis naar de ziel heeft aangevangen. Indien zij de donkere wateren van den driftenpoel ontwijkt of alle zielsproces niet aan een vleeschriekende erotiek gaat vastklinken, bestaat er wel hoop, dat haar wegen eens uitloopen op de psychologie die de zeeëngte aanwijst door dewelke de levensstroom naar de eeuwigheid koerst om te stranden - een heilig, voorspoedig stranden - in de haven der 'Liefde', waar nooit een gillend S.O.S. geseind wordt.

William James was op zoek naar Ruusbroec, toen hij weifelend vroeg: 'Il s'agit de savoir si les états mystiques ne seraient pas des fenêtres ouvertes sur un monde nouveau'. Want Ruusbroec lost allen twijfel op wanneer hij ons uitnoodigt nederig te komen knielen in zijn kathedraal, waar wij, in de Franciscaansche liefde broederlijk vereenigd, de hymne aanheffen:

> 'Siet, de Brudegom comt; gaet ute, hem te ontmoetene!'

Dat Ruusbroec een kind is van ons volk, en zijn wereldkathedraal, als een Godsstad, op onzen bodem koepelt, is de trots van gansch den Dietschen Stam, want hij is het sieraad van onze geestelijke Bruiloft!

Het spel van Ruusbroec de wonderbare
Rik Delport

(Fragment uit het tweede deel).

Stilaan komt een rood licht over het tooneel hangen - achter het klooster daalt de zon. Ruusbroec zit onder de linde, naast hem de zonnebloem. Ze heeft haar hoofd naar de stervende zon gekeerd. Ruusbroec staat recht en zegt tot haar:

Ruusbroec.

- Waarom kijkt ge naar het Westen, zonnebloem, en waarom is uw kroon zoo wonder groot.

Zonnebloem.

- Nog eenige oogenblikken maar, en mijn minnaar zal wegzinken in de duisternis. Nu kan ik dieper schouwen in zijn bloedend hart, en daarom wil ik zijn laatste glans in mijn kelk ontvangen.

Ruusbroec.

- En wat doet ge, zonnebloem, als de duisternis komt?

Zonnebloem.

- Dan sluit ik mijn hart in mijn kelk, en dan wacht ik den heelen duister-killen nacht, tot morgen zijn liefdegloed me weer wakker kust.

Ruusbroec.

- O zonnebloem, spreek verder, want gij weet dingen die wij niet vinden kunnen.

Zonnebloem.

- De warmte en het licht der zon zijn mij Gods genade, waarvoor ik mijn hart wijd openzet, en wiens loop ik ootmoedig, neigende volg, zoolang ik de hitte der genade voel. Maar als de genade hare beroering staakt, dan is het nacht, en wacht ik den nieuwen zonsopgang af.

(De bij zweeft over het tooneel en buigt liefelijk voor de zonnebloem).

De Bij.

- Zuster zonnebloem, ik breng u mijn late groet.

Zonnebloem.

- Ik ging juist mijn huizeken sluiten zuster bij. Ik wachtte alleen nog op uw kus.

(De Bij puurt de honing uit de bloem).

De Bij.

- Ik zoek de gansche dag zuster, bij alle bloemekens, naar de mooie gaven des Heeren, honing en was. Geen bloem echter die me zooveel schenkt als gij zuster zonnebloem.

Zonnebloem.

- De Heer heeft mijn hart ontloken, hij doet in mij al de inwendige krachten groeien en bloeien en vloeien van vreugde

en zoetheid. Ik krijg de groeikracht, ik geef u zoetheid en was, en gijzelve werkt ook voor anderen.

Ruusbroec.

- O naarstige bij, zeg mij hoe gij arbeidt, opdat ik leeren moge hoe ik handelen moet.

(De Bij schrikt bij het hoor en van Ruusbroec's stem. Met trillende vleugels blijft ze aan den rand van het tooneel zweven).

De Bij.

- O, een mensch.

Zonnebloem

(lachend).

- Schrik niet, zusterbij, en laat je angel maar. Want deze mensch is goed, en zijn hart begrijpt vele dingen.

De Bij

(zachtjes naderend).

- Ik groet u, wondere mensch.

Ruusbroec.

- Ik groet u bekoorlijke bij, zeg mij den regel van uw leven.

De Bij.

- Ik woon in vereeniging, in de vergadering van mijn gezelschap, en vlieg uit, niet bij storm maar bij stil rustig weer, in den zonneschijn. Honing en was ga ik zoeken, en voer ze naar de vergaderde vereeniging opdat ze tot groot nut van de gemeenschap vruchtbaar worde.

Ruusbroec.

- Ik dank u zuster.

De Bij

(zingend).

- Zoo doet de wijze mensch, als de bij, als de bij. N'avond zuster zonnebloem. N'avond goede mensch, die zoo leergierig zijt.

Zonnebloem.

- Goeden avond zuster.

Ruusbroec

(droomend).

- Goeden avond.

De Bij zweeft weg. - Er hangt nog alleen een zacht purperen licht omheen alle dingen. - Het woud ruischt.

De Linde

(zwaar).

- Nu maakt het woud zich klaar voor het groote gebed van den avond.

De Boomen.

- De dag was schoon, wij danken den Heer.

De Bloemen.

- De zonne heeft ons lang gekust. Wij danken U Heer.

De Vogels.

- De lucht was wijd en blauw. De Heer zij dank.

De Linde.

- Zing nu broeders boomen uwe ruischende psalmen en gij bloemen laat uw opperste schoonheid den Heer een loflied zijn; gij vogels, gij insecten, en gij alle dieren, die leeft door en voor de genade van den schepper, dat uwe stemmen zich vereenigen tot het laatste, het schoonste alleluia ter eere van den milden gever van alle leven.

Machtig grootsch stijgt nu de symfonie van het Woud. Ruusbroec knielt neer onder de Linde die nu in wonderen gloed staat.

De Linde.

- Heere God, meester van het geschapene, wij danken U, wij verheerlijken U, wij beminnen U.

En gij mensch die het woud begrijpt, schrijf neer, dat alles was en is en zal zijn ter eere van God, de Heer.

Schrijf neer, dat alle dingen, deel van een geheel, wentelen rondom de eene wet God.

Schrijf neer, dat alle namen van wezens en dingen, slechts klanken zijn, atomen van klanken, van den nooit gehoorden en nooit nooit uitgesproken naam van God.

De muziek sleept zachtjes door.

Ruusbroec.

- Heer, hoe kan ik ooit verklanken, wat ik hoor en verneem.

De Boomen

(zwaar ruischend).

- Ruusbroec schrijf neer!

De Vogels

(kweelend).

- Ruusbroec schrijf neer!

De bloemen

(hoog zingend).

- Ruusbroec schrijf neer!

Ruusbroec.

- Mijn taal is onmachtig. Meester, hoe kan ik die schoonheid vangen in mijn schamel woord.

Koor.

- Ruusbroec, schrijf neer!

Ruusbroec.

- Ik wil het beproeven; maar help mij God.

(Hinckaert en Coudenberg komen met de andere paters in de deuropening staan).

Hinckaert.

- Eindelijk, daar is hij.

Coudenberg.

- Stil - een wonder - die boom - een wonder.

Allen knielen want Gods adem hangt over Ruusbroec. - De paters knielen in den gang van het klooster. Van uit de verte ruischt het orgel en mengt zijne klanken met het avondgebed van het woud.

Doek

Het raadsel van den meester van Flemalle
E. Renders

Kort na elkaar verschenen in Vlaanderen twee belangrijke werken over den schilder Roger Van der Weyden.

Men kent de thesis van Jules Destrée, gewezen Minister van Kunsten en Wetenschappen, die Rogier en zijn meester Robert Campin (de zogenaamde Meester van Flemalle?) bij de Doornikse school trachtte in te lijven, en onder het motto: dit is geen Vlaamse kunst, aan de Nederlandse schilderschool een groot deel van haar roem, meende te moeten ontvreemden.

De stelling van Emile Renders, bewijst tans, objektief en duidelik, dat heel deze Doornikse school slechts op louter verzinsels berustte.

Naar aanleiding van verdere schermutselingen rond dit geding, ontvingen wij van den heer Renders volgend schrijven dat wij gaarne plaatsen:

Toen ik in het Augustusnummer van den VLAAMSCHEN GIDS 1931 het artikel: *Het raadsel van den Meester van Flémalle,* las, vroeg ik me af - de schrijver was me onbekend - of ik hier een bladzijde voor me had zorgvuldig voor een examen opgesteld door een student in de kunstgeschiedenis. Inderdaad, ik herinnerde me honderdmaal dezelfde woorden, zinnen en gedachten te hebben gelezen en gehoord sedert zoowat dertig jaar.

In strijd met hetgene prof. De Keyzer beweert, heb ik nooit rechtstreeks noch zijdelings beroep gedaan op zijn zedelijken steun, overigens zonder de minste waarde voor mij.

Indien Prof De Keyzer, gedreven door zijn verlangen zijn meening over het netelige vraagstuk van den anoniemen Meester van Flemalle ten beste te geven, zich zijn nota's, door hem genomen op de schoolbanken, heeft herinnerd, zou het mijnerzijds onrechtvaardig zijn niet openlijk te erkennen, dat hij met een verbazende getrouwheid al de vergissingen herhaald heeft, welke hij bij zijn meesters heeft geleerd over het denkbeeldig bestaan van een machtige schilderschool te Doornik in het eerste derde deel van de vijftiende eeuw.

De heer Paul De Keyzer weet niet dat ik al die misvattingen opgesomd heb in mijn werk: *La solution du problème Vander-Weyden-Flemalle-Campin,* dat hij aanhaalt, maar waarvan hij zich

niet de moeite gegeven heeft kennis te nemen, alvorens den scherpzinnigen heer Urbain Vande Voorde aan te vallen, welken laatsten ik niet eens bij naam kende, toen ik zijn bevattelijke studiën las in ‘De Standaard’.

Mocht de heer De Keyzer een nieuwe gelegenheid zoeken om zich onder de geleerden te doen opmerken, dan zou het me aangenaam zijn in dit tijdschrift van zijn hand een weerlegging te lezen van het artikel over mijn werk, verschenen in PATHEON, September 1931 en geschreven door den zeer bescheiden Duitschen geleerde, met name Max J. Friedländer. Deze kunstkenner, die geen professor is, maar waarvan het gezag algemeen wordt erkend, uitgenomen misschien door Prof. De Keyzer, heeft zoopas alles opgegeven wat hijzelf geschreven heeft over den Meester van Flemalle in dl. II van de ALTNIEDERLANDISCHE MALEREI (1924), om zonder het minste voorbehoud mijn nieuwe thesis te aanvaarden, welke de heer De Keyzer, tot groote vreugde van Les Amis de l'Art Wallon, weigert aan te nemen, om niet aan de Vlaamsche school die heerlijke werken terug te moeten geven, welke door een groep van roemzuchtige Waalsche geschiedschrijvers er uit werden verwijderd.

In de plaats van het raadsel FLEMALLE-CAMPIN, komt nu dit andere raadsel te staan: met welk doel en onder welke ingeving komt een professor van de Vlaamsche Universiteit te Gent ertoe een thesis te bekampen, welke niet alleen de waarheid huldigt, maar tevens de Vlaamsche kunst in haar natuurlijk verloop herstelt?

Dageraad in Groenendaal Gery Helderenberg

Uit zuivere stilte, uit heemlen van zilver en grijs
als ik van klokken hoor... waar over tuinen en wouden
aan gouden oever weer mijn ziel naar Uw zeeën schouwde
de nacht vervloeit uit eeuwigheid en paradijs.

Waar sta ik, verloren als het meer met fluweel
en mist van rimpel rilt en rustig voor mijn oogen:
ik zie nog niet de vlam van Uw gothieke bogen
als ik ontwaak en kind in Uw lach aan Uw hagen speel...

Waar sta ik en vind door gras en bloemen de rand
van Uw duisternis, en breekt de stervende star met vonken
aan firmamenten van zomer en dauw verzonken
naar roze kammen van woud en bergen in brand.

O dageraad over valleien van vuur en smart:
straks straalt de waaier uit naar U van pijn en begeeren
straks aan Uw altaar, *Liefste,* zult Gij mijn lip bezeeren,
mijn laaiend gelaat aan de zon van Uw Hart...

De glans van wat zon Albe

De glans van wat zon
op z'n dode gelaat
en de ernst van z'n leven
was z'n laatste ornaat.

Ik sloot met mededogen
z'n uitgevlamde ogen.
op d'horizon
die hij nooit bereiken kon.

Z'n voorhoofd schoon en groot,
schoon en groter in de dood
lag lusied zoals z'n geest en leven
hel en ongeschonden zijn gebleven.

De toon der zon
op z'n open gelaat
was de glans van goud
aan duizend karaat.

Stilte in het bosch[1] J. Decroos

Nu wiekt geen avondwind meer door het ruim,
't gesjirp der krekels zwijgt in 't mos,
het laatst gepiep van vogelstem valt stom.
Hoe aêmloos stil rondom,
er roert geen blad, er zijgt geen pluim...
De ziel van 't eeuwenoud geboomt'
raakt uit het harde hulsel los
waarin zij zat gevangen
en drijft nu vrij en blijft hier hangen
in de open ruimten van het bosch
waardoor ze etherisch droomt...

(1) Uit den bundel ‘Van Lente en Minne, van Herfst en Dood’ die eerlang verschijnt.

Kronieken

Toneel
De artistieke mogelikheden van het luisterspel

Het luisterspel ‘De Terechtstelling’ van Ernst Johannsen, dat onlangs door de Vlaamse afdeling van de nationale Radio-omroep werd uitgezonden, durven wij, zonder verdere aanmerkingen, zeer geslaagd noemen.

Deze eerste Vlaamse uitzending van een luisterspel, heeft volledig ons vertrouwen gewonnen in dit nieuwe toneelgenre, dat zich zeker op een eigenaardig en zelfstandig terrein beweegt.

Dat het Radio-Instituut niet over een oorspronkelike Vlaamse tekst beschikte, kunnen wij slechts spijtig achten; het moge echter een aansporing zijn voor onze Vlaamse auteurs, om ook, in deze onbegrensde wereld te eksperimenteren.

Wel beluisterden wij enkle opvoeringen van toneelwerken, die, niet alleen omdat zij van het theater uitgingen, doch vooral omdat zij geen rekening konden houden met de verraderlike gevoeligheid van de mikrofoon, meestal zonderlinge effekten teweeg brachten.

De uitzending van ‘De Terechtstelling’ een, op radiofoniese mogelikheden berekende tekst, mag dan ook geenszins worden vergeleken, met de, door de omroep uitgezonden toneelvoorstellingen.

Wij staan hier voor een nieuw kunstgenre, dat op een eigen terrein, eigen mogelijkheden kent. Vooraleer de televisie dit nieuwe kunstgenre, wellicht voorgoed in de hoek der vergetelheid duwt en ons onthalen zal op de weergave van goedkope Paramount-sentimentaliteit, zijn wij zo vrij, de mogelijkheden dezer moderne dramatiese zendkunst te toetsen aan zuiver artistieke noodzakelikheden.

Het luisterspel is geen toneelspel, al eisen wij een sterke dramatiese spanning, het blijft berekend op de verraderlike gevoeligheid van de mikrofoon en de effekten, die de luisteraar opvangt, berusten uitsluitend in de wonderlike wereld van het geluid. Naast de muzikale en

plastiese aktiviteiten van het woord; naast de psykologies verantwoorde kontrasten der stemmen, beschikt de regisseur nog over talloze andere geluiden, waardoor hij vaak op treffende wijze de dramatiese handeling aanschouwelijk te maken weet. Doch hier stelt zich dan het probleem van klank en voorstellingsvermogen, deze intuïtive wisselwerking van geluid en beeld. In 'de Terechtstelling' b.v.b. werd het voorbijsnellen van de morgentrein treffend gerealizeerd. Van dit geluid, hier slechts van secondair belang, kon echter een nog sterker indruk zijn uitgegaan, als het, zoals in 'De Man zonder Lijf' van Herman Teirlinck, de synthese der dramatiese spanning zelf hadde uitgemaakt. Dit weze geen verwijt aan de regie. De tekst eiste dit geluid niet op om de spanning te verhevigen. De heer Gust De Muynck heeft trouwens door deze uitzending bewezen, dat hij de akoustieke effekten nauwgezet wist te berekenen.

Hierbij weze aangestipt, dat de Berlijnse radio-omroep, reeds lang over een geluidsapparaat beschikt, een, spesiaal voor deze doeleinden gebouwd instrument, waarop zich als op een orgel, een taststuur bevindt, die echter, in plaats van de gewone registernamen, aanduidingen draagt als: paardengetrappel, ezel, spoorweg, wielgeratel, vrachtwagen, kindergeschrei e.a. Als men op een der toetsen drukt, weerklinkt het gewenste geluid.

Het Nationaal-Radio-Instituut had blijkbaar dit apparaat niet nodig om even sterke effekten te bereiken. Spijts de geringe dramatiese spanning die de tekst van Ernst Johannsen bood, zijn wij verheugd te mogen bekennen, dat deze uitzending, van zuiver artistiek oogpunt uit, merkwaardig geslaagd mag worden genoemd.

Intussen zien wij met verwachting uit naar een oorspronkelike Vlaamse luisterspeltekst, waarin, naast de lyriese aktiviteiten van het woord, ook een dramatiese lijn duidelik voelbaar is.

PIETER G. BUCKINX.

Fabel Marnix van Gavere

Indien nu één ster viel,
En dan nog één;
Indien veel sterren
Duizende sterren vielen op de aarde...

Indien nu zooveel sterren vielen,
Zooveel en al opééns,
En al op één,
Hoe zou een sterreberg verrijzen
Een sterreberg
Als één vlam, als één glinsterende zuil.

Indien nu alle sterren vielen,
En stonden als een sterreberg op de aarde,
Hoe zouden de donkre gezichten der menschen
Hel zijn en wit,
En hoe tooverachtig het lichtspel
Over alles wat bestaat...

Excelsior Huib. Aerts

Ziet niet naar al uw ellenden,
die zwak in dit leven gij meedraagt,
immer gekeerd naar het duister geheim dat U kwelt.

Hoog als de arend,
die donker zijn glanzenden tocht waagt,
ziet naar het vlammend gebaar van het zonnegeweld!

Nooit zij de duizelende ruimte
voor hoogere Liefde onmeetbaar,
weze de afstand van aarde tot hemel te ver...

Liefde vindt 't eindige leven
der wereld onleefbaar
reist als de Cherub van sterre tot ster

Nederlands Proza
Twee boeken over het geluk Jan Vercammen

Arthur van Schendel: Een eiland in de zuidzee. - Het Kompas, Mechelen. - Gen. fr. 42. -, geb. fr. 56.50.

Als ik het werk van Van Schendel noem: een boek over het geluk, dan zie ik het als een kreet onder de kreten, waarmede het moderne mensdom zijn verlangen uitschreewt naar zijn primitieve jeugd. Dat heimwee zal misschien eens als het algemene karakter van deze tijd worden beschouwd. Onder alle vormen heeft het zich geuit en in dit mooie boek vat het u zo direkt aan, dat ge moeite hebt onder het lezen en ook nog een poos daarna, de werkelikheid van onze twintigsteewse wereld om u te zien.

Arthur VAN SCHENDEL.

Ergens in de Zuidzee ligt Tahiti, een stukje van de ‘gordel van smaragd om de evenaar’ (Multatuli). Daar wonen mensen, die zelf niet weten, vanwaar ze gekomen zijn. Alleen om voor de regen te schuilen, moesten ze woningen bouwen. Eewenlang woonden ze naakt onder den hemel, man vrouw kind, zonder behoefte die niet

bevredigd kon worden. Het werk werd gemakkelik gedaan als een verlustiging. Maar veel werk was er niet. De bomen boden gul hun vruchten, en hun schors voor de tapijten en het stukje kleed. De mensen waren sterk, want rustig was hun leven en gezond. Ze houden van bloemen, en na het werk maken ze er een boven het oor vast: ‘bloem en oor geleken elkaar in lijn, en wat het oor niet verstaan kon, wist de bloem’.

De feesten waren talrijk: huwelik en geboorte. Alles was er een spel: werk, eten, en de kinderen leerden ook de spelen, zoals ze de groten zagen doen, hoe een jongeling en een meisje, hand in hand, naar het koelste lommer dwaalden, om naar de duiven te luisteren. Dit was een spel zonder uitbundigheid, wang aan wang.

De bizonderste feestelikheid was de dans. De meisjes stelden het liefste voor, dat ze verzinnen konden, het verlangen strekte de armen ver en recht, de lust om te behagen, bewoog golvend door de schouders en de lendenen. - En daar alles van de liefde geluk was werd er niets verborgen. - Een huwelik was goed en vreedzaam; wie van de jeugd aan samen hadden gespeeld kenden elkander, ieder vlekje van het lichaam, iedere gril van het hart. Kwaad kenden de mensen er niet. Ze hadden geen bezit (zelfs hun vrouw was niet hun bezit) dat ze beschermen moesten. De liefde regeerde hun gehele leven. Ziekten, zooals de beschaafde mensen die kenden, waren er niet. Niet alleen het lichaam was gezond, maar ook de geest.

Moet ik nog voort blijven citeren? Ik zou het zo graag. Maar, al deed ik het, ik kan u toch niet laten zien hoe Tahiti was, als u het boek niet leest.

Arcadië, Eldorado, en nu dritte im bùnde Tahiti. - Maar al het mooie van Arcadië en Eldorado is nog niet zo mooi als Tahiti want die twee zijn Europees.

Als ik nu even wetenschap mocht praten zou ik ze zeggen dat Van Schendel daarmee wel wat overhoop ligt, wat aangaat de promiscuiteit der geslachten en de veelwijverij, die hij aanneemt op Tahiti. De nieuwste volkenkunde bewijst dat de vaste verhouding der geslachten en de monogamie reeds bestaat op de laagste beschavingstrap. Zo bewijst Grosse en Hildebrand. Ook Westermarck en Wundt. En speciaal voor Oceanië Manitowsky. Zodat de zedelike ontaarding (voor Van Schendel is dat geen ontaarding) niet voorkomt in primitieve toestanden, maar in een verder stadium. Zo is Hobbes en Rousseau

met geheel het evolutionisme in die kwestie als onwetenschappelik veroordeeld.

Die wetenschappelike onjuistheid in het boek van Van Schendel schaadt echter niet aan zijn schoonheid. De schrijver voert u daarover heen, bijna zonder dat ge 't zelf weet. Hij weet u bijna te overtuigen dat het op Tahiti zo moest zijn.

Dan begint het twede hoofdstuk: Toen begonnen de schepen te komen. En met de schepen de blanke mensen. Dat was in 1765. En in de verslagen aan de Engelse regering wordt de eilanders verweten wat de kolonisten er zelf hebben gebracht: ontucht en diefstal. Maar nog meer hebben ze er gebracht: zo haat en moord. De Fransen komen daarna en noemen de voornaamste eigenschappen der eilanders: zachtmoedigheid en wellust.

Altijdaan komen er andere schepen, en Tahiti verbetert er niet op. Ook in 1787 de Bounty, kommandant William Bligh. Opstand tegen diens tyranie in volle zee. Een deel der bemanning keert naar Tahiti terug, nemen hun vrouwen en enkele mannen mee en betrekken, uit schrik voor straf, en omdat Tahiti niet meer Tahiti is, een verloren eiland, ver uit de weg der schepen. Eindelijk toch wordt het ontdekt als een beschaafde kolonie, waar de inboorlingen Engels praten en de Bijbel kennen.

Een eiland in de Zuidzee is een boek, waar eigenlik geen inhoud van op te geven is. Daarom is die van mij ook zeer gebrekkig. Maar dit zeg ik: het is een schat van een boek, dat met een innige liefde geschreven is. Daarom ook is het me zo lief.

Als er een gevaar was, bizonder in het lange eerste hoofdstuk, was dat: gekunsteldheid. Maar nergens is er iets, dat vreemd aandoet bij de primitieve (nu eens niet pejoratief gebruikt, heel andersom!) en serene rust op Tahiti. Hier is de kleurenrijkdom der beschrijving en verder ook nog de rustige, maar vaste gang van het verhaal, dat door zijn bondigheid zo pregnant wordt, dat men het niet meer vergeet.

Ik wist dat men Van Schendel ‘de prins onzer letteren’ noemde. En toch ben ik verzekerd, dat ik niet bevooroordeeld schrijf, want hij weet zich als dusdanig onweerstaanbaar aan u op te dringen. Zijn taal is muziek-in-mineur, zo subtiel soms dat we niet eens bewust te begrijpen trachten. Ze ontroert ons, zoals we bijvoorbeeld, ontroerd zijn geweest door van Ostayen's Melopee. En zijn taal is ook kleur. Het is me soms gebeurd, dat ik een schijnbaar onbelangrijke bizon-

derheid van een schilderij maar niet vergeten kon. Dat gebeurde me hier ieder ogenblik.

Van Schendel is als weinigen trouw gebleven aan zichzelf. Want we mogen niet vergeten dat zijn eerste boek nl. het middeleewse verhaal Drogon, in de negentiger jaren verscheen, waarna hij lang niets meer van zich liet horen. Het was een eigenaardige splitsing in de Nederlandse romankunst: de realistiese stroming, die desondanks flink haar weg vordert, en de romantiese reaksie, die met Ary Prins, de impressionistiese romantieker, begonnen was.

Het is als een terugkeer naar een periode, die heel niet vruchtbaar was geweest in de Nederlandsche literatuur, maar toch, als met tegenzin scheen verlaten te worden. Hier minder dan ergens zijn echter de grenzen scherp te trekken, al kan men meestal wel aanvoelen of de Idee overheerst of de Realiteit.

Zo bij Van Schendel natuurlik de Idee, trouwens in alle werk van hem. Men kan echter wel merken dat het naturalisme niet ongemerkt aan hem voorbijging. Hij wil verbeelding of wijsheid geven. Maar hij begrijpt de mensen. Zo ontmoeten we hier in een tijd, die lang voorbij is, toch waarachtige mensen.

Hij had geheel de historie kunnen laten verlopen naar de dokumententekst der Engelse admiraliteit. Maar over historiese toestanden of gebeurtenissen geeft hij geen inleidingen of uitweidingen. Dat is ook niet nodig. Als kunstenaar van het woord, dat is als iemand, die het woord te kneden weet met de geestdrift van zijn hart, naar de leiding van zijn geest, wordt ons een hele historiese ballast vertrouwd gemaakt, zonder dat we d'r iets van voelen, alleen maar door de meesterlike gang van het verhaal.

In 1906 brengt hij in Nederland die mooie verliefde zwerver, die reeds het jaar nadien verdoolt. Dan volgen de boeken kort op elkaar. Ook Van Schendel heeft reeds een jubileum moeten doormaken, maar als we nu liever zijn werk aankijken dan zijn laatste foto, is er nog geen het minste teken van ouderdom te bespeuren. Of misschien is dit verhevigd verlangen naar het stille, zonnige eiland in de Zuidzee een teken?

Een boek, dat ik niet missen wil, en dat ik zo dicht bij me zet, dat ik het altijd onder de hand heb.

Joz. Panhuysen: Het geluk. - Het Kompas, Mechelen. - Gen. fr. 32.30, geb. fr. 47.-

Jos. PANHUYSEN.

In het lijvige boek van Jos. Panhuysen krijgen we drie verhalen: De Liefde. De Menschenvriend. De Kellner.

In het derde, het bekeringsverhaal van een voor alles onverschillige kellner, eerst uit zijn onverschilligheid gerukt door een schim van een liefde is de schrijver er niet toe gekomen, mijn belangstelling te wekken voor zijn held. Ik weet ook niet, waarom het zo vaag is gehouden. Soms doet die geheimzinnige duisterheid zelfs hinderlijk aan. En de taal is er niet naar, daar iets aan te verhelpen.

Maar om de eerste twee verhalen houd ik van het boek.

De liefde. Hij is jonggehuwd. Hij is een begripsmaniak, wil dus alles begrijpen, ook zijn vrouw tot de laatste speling op haar gelaat. Onvermijdelijk komt hij tot de bevinding, dat hij nooit het geheim geheel zal kennen. Hij ziet ook dat zijn vrouw hem niet begrijpt, maar begrijpt zelf niet, dat ze daar niet de behoefte aan voelt. Zoals wij dat zouden begrijpen zijn ze samen nochtans diep gelukkig. Maar dat geluk bevindt hij nu anders te zijn, dan zoals hij het gedroomd had. Evenals de liefde. Hij komt tot de bevinding, dat al het nieuwe toch nooit geheel zijn verwachting vult, en dat hij nog steeds ver-

langt. En zijn vrouw? - Ik verwacht ook zegt ze. Ieder uur is een wonder, dat was heel aardig in het begin, maar hij hield nu eenmaal niet van wonderen, hij wou de dingen begrijpen.

Maar, na die ene nacht, die hij de liefde heeft ervaren als een ‘inspanning van uiterste krachten tot zelfvernietiging en eenwording, die breekt in een snik’ is het gedaan. Nu zal hij haar noch zichzelf nog kwellen met al die nutteloze onrust. Daarvoor was hun bestaan te goed en te schoon.

Hij was zo blij dat er een kind zou komen, dat ze geschreid had van dankbaarheid. En nu ziet hij, dat alle pijn en smart niet tegen zijn vrouw vermogen, omdat haar *gevoel,* haar liefde zich nooit verloochende. Dat was krachtiger dan alle geredeneer. En nu gaat hij nog meer van haar houden, omdat hij dat niet begrijpt. Hij vindt in haar de goedheid van het leed, want ‘ze had de pijn lief om zijn hand op haar hoofd’. En ook hij had haar pijn lief omdat hij nu troosten kon. Troosten is de enige waarachtige hoogmoed van de mens, dacht hij.

Het kind komt er. Na al zijn dromen ziet hij langzamerhand, dat het een gewoon kind is, en hij een gewoon mens, die niet te veel redeneert, die werkt en afwacht. Eenvoudig zijn, denkt hij, daarin ligt het geluk en de waarde van het leven.

En nu weet hij, dat hij door zijn jongen leert beter zichzelf, en ook zijn vrouw te begrijpen.

In de lente is zijn vrouw weer zo jong als toen ze pas getrouwd waren. Ze zijn weer vol verlangen allebei. Altijd gaan ze opniew naar de toekomst. Ze zijn gelukkig, maar *het* geluk komt morgen. En morgen, dat is het kind.

Het twede verhaal heet: De Menschenvriend. - Dat is Jan Nijkerk, die alle mensen bemint. Hij wil ze kennen en met hen medevoelen. Hij tracht helemaal zichzelf te vergeten, en praat zich aan, dat aanzien, de vrouw, geld hem zouden eenzaam laten. Hij doet het gevaarlike: hij *redeneert* dat alles weg.

Maar, er komen heerlike dagen met een meisje, dat hij heel toevallig ontmoette. En weer redeneert hij: zij is voor hem het teken van iets dat in *alle mensen* leeft. Maar ze bedriegt hem met een andere jongen. Hij heeft het gezien, en hij kan zich niet verzoenen met de onafwendbaarheid, dat iedereen de lust kent. En hij verlangde kind te zijn. Ze was een droom voor hem geweest. Maar dat was de

hele wereld voor hem. En weer redeneert hij: haar diepste wezen was kind; en het andere was uitwendigheid. Hij heeft haar lief *tussen de andere mensen.*

Maar hij maakt zich vrij van dat verleden: voor het eerst neemt hij het leven aan zoals het komen zou. Alleen de mensen geluk schenken heeft nog waarde voor hem. Maar verpletterend is de bevinding dat hij dat niet kan. Hij kan er niet meer toe komen, te vergeten dat zijn bestaan geen betekenis heeft. Hij voelt zich verlaten en klein. En hij wenst dood te zijn, weg uir dit hopeloze getob. Hij wordt er ziek van. Hevige koorts en dan bloedspuwingen. Er is geen hoop meer. Anna, zijn hospita, is geheel zorg voor hem. Hij voelt haar wanhoop om zijn naderende dood. Het is heel goed dat ik sterf, zegt hij, ik vroeg van het leven dingen, die onmogelijk zijn. - Je bent je hele leven door een droom gegaan, zegt zij, je hadt veel meer aan jezelf moeten denken. Ik zou je geholpen hebben over heel je getob heen. Ik ben sterk. En ze kust zijn mond. Hij ziet nu welke levensmogelikheid door zijn eigen schuld is voorbijgegaan. Maar hij berust. Toch verwacht hij dat het leven nog eens machtig in hem opstijgen zal, voor het gedaan is. Dat is die wilde omarming van haar, waaraan hij zich overgeeft. Liefhebben is het enige. Het is zijn laatste gedacht. Vreemde, dwaze mensenvriend.

Het is een aangrijpend verhaal over een der vormen van het ewige geluksverlangen in deze tijd.

Geluk, ewige droom en ewige plicht meteen. - Geluk en plicht zijn dat geen tegenstrijdige begrippen? - Het kan wel zo lijken, maar het is niet zo. De mens met zijn gaven en aktiviteiten, is immers, hoewel radikaal gescheiden van de Absolute, toch de uitdrukking van de Absolute, zijnde de veropenbaring van zijn Wil, zoals al het beperkte wordt gewild of gedacht door God. Noodzakelik ontwikkelt zich de mens, zoals alle wezens, naar de volmaaktheid, en hijzelf is zich als redelik wezen bewust van dat streven, als zijnde het verlangen naar het geluk. Dan is het dus klaarblijkend, dat de neiging naar het geluk de wil is van God, dus onze plicht. Hij heeft ons zelf de konkrete levensregelen gegeven waardoor ons streven naar geluk onafscheidelik wordt behouden van zijn wil. Hij heeft ons opgelegd, dat we de Stad der Liefde, die het Rijk Gods is, zouden bouwen op aarde. - En nog heeft hij gezegd: Het Rijk Gods is niet buiten u, maar in uzelf. - Hoe zullen we dus op de wereld de

godstede bouwen? Door ze in ons zelf te bouwen. Door de liefde in onszelf zo hoog mogelik op te voeren. Afgezien van het werk der missionarissen, die feitelik rechtstreeks arbeiden voor de ewigheid, ligt onze taak niet in de mensheid maar in onszelf. - De na-oorlogse humanisaristiese vloed is een dekkende vlag geweest voor veel egoïsme, of de levensvreemde droom van andere Jan Nijkerk's.

We mogen de droom niet bestendigen. We ontkennen de maatschappij de kracht ons te veredelen. En als ze het kan dan zeker niet in de mate, dat ieder het bij zichzelve kán. En daar alken komt het op aan. We geloven, dat, als we hebben gearbeid om van onszelf schone mensen te maken, de wereld er veel meer zal bij gewonnen hebben, dan indien we dezelfde kracht hadden besteed aan het geluk van anderen. Het humanitarisme was een poging tot zelfverlossing. Maar het was een verkeerde poging, want de bitterheid der ontgocheling heeft tot haat gevoerd.

En liefde is het enige, d.i. liefde tot God, en liefde van mens tot mens. Ja, ik zeg het niet benauwd: individuële liefde. Die heeft dan meteen het voordeel, dat we het haar seffens aanzien of ze eerlik is.

Het wordt tijd, dat we het ons bekennen. Liefde is niet die seksuële belasting, die als overbelasting door een jonge man aan onze jeugd wordt verweten. Het is oneindig veel meer dan de wederzijdse aanvulling der geslachten, die in de grond egoïsties is. Ze is dat kunnen uit zichzelf treden in de beminde, waardoor onze innigste krachten worden gespannen tot zelfvernietiging, opdat aan ons het evangeliese woord vervuld worde: die zich verliest zal zichzelf vinden. En met zichzelf het geluk, dat niet langer meer als een utopie mag beschouwd, noch als het romantiese droombeeld van verliefde jongelui, maar als een objektieve realiteit, die is wat ze is, ook zonder ons, doch die op ons wacht, dat we haar vinden, opdat ze zich aan ons zou geven. Zo wordt ze een wederzijdse volmaking.

We mogen ons niet schamen om onze verdediging van die liefde. Positief moet ons protest zijn tegen de verseksualizering van de hoogste en edelste kracht in de mens.

Dat alles is geen pleidooi voor individualisme. Het is slechts een andere vorm van het humanisme, van het verlangen, de wereld te maken, zoals we ze allen, zonder onderscheid, eens hebben gedroomd.

Wat de vorm van het boek aangaat. We voelen te veel de konstruksie van de zinnen en niet genoeg het vrij-gegroeide leven. Dat

artificiële wordt wel eens hinderlik voor het koerante verstaan. Het detoneert soms ook in de loop van het verhaal, dat sommige bespiegelingen zijn uitgedrukt als wetenschap, en zo wat zwaar op de hand worden in een boek als dit. Men zegt dat zo iets een jeugdfout is. In ieder geval, Joz. Panhuyzen heeft de nodige psykologiese intuïtie om een roman te bouwen. En ook wel de gave om hem te schrijven. Want, behoudens wat ik reeds zegde, weet hij soms werkelik te treffen door gebalde zegging en pregnante beelding. Ik geloof alleen dat er voor Panhuyzen een gevaar bestaat, kwestie psykologiese uitrafefing, die het verhaal soms stremt. Dat brengt dikwijls een hinderlik gevoel bij den lezer. We moeten Gerard Walschap gelijk geven hierin, dat het verhaal niet alleen het bizonderste, maar geheel de zaak is. Al ben ik niet van degenen, die bij een roman eisen, dat ze nergens de schrijver voelen achter het verhaal, en al daal ik graag eens met hem naar de diepere zin van het gebeurende. Ik geloof trouwens niet, dat het een het andere uitsluit.

Eveneens een boek waarvan ik houd, al is het om een enigszins andere reden dan bij ‘Een eiland in de Zuidzee’.

Taal en Literatuur
Stijlstudie Werner Van Waas

W. Kramer: Literatuur en stijlstudie. Uitgave 'J.B. Wolters'. Groningen, Den Haag, 1930. Gen. fl. 1.70 Geb. fl. 1.90.

W. Van den Ent: Gedichten lezen (2 dl.). Uitgave 'H.D. Tjeenk Willink', Haarlem.

W.L.M.E. Van Leeuwen: Dichterland. Uitgave 'Van Gorcum & Co. N.V. Assen'. 3e druk.

Herman Middendorp en Chr. M. Metzlar: Stijl. 4 dl. Uitgaven 'N.V. Uitgeversmaatschappij W.E.J. Tjeenk Willink Zwolle' I en II fl. 0.90; III fl. 1. -; IIIa en IV fl. 1.20.

Nog vier werken, die we gerust aan de Vlaamse taalleeraars kunnen aanbevelen. Het heeft voor Vlaanderen natuurlik zijn gevaar in Holland de handboeken voor de leerlingen te gaan halen. Maar door armoede zijn we soms genoodzaakt. Want dat is dan toch nog altijd beter, dan zijn toevlucht te nemen tot gebrekkige of minderwaardige handboeken.

Vooreerst dus het boek van W. Kramer. Het heet te zijn: een oefenboek voor de hoogste klassen van scholen voor middelbaar onderwijs en voorbereidend hoger onderwijs. Het wil de stijl der leerlingen vormen door het voorbeeld der meesters. Daarmee staan we meteen mijlen ver van de klassieke plannenmanie en wettenpetitie, die je onthoudt, juist tot je een opstel begint. Konden we nu vooral eens onthouden dat kunst leven is, dat poëzie zich niet vangen laat in schoolboekregelen. Er is niets zo vreemd aan de kunst aan het wetenschappelik-dogmatiese.

De grote belangstelling van Kramer gaat naar het proza. Dat is te verdedigen. Maar W. van den Ent zal de poëzie verdedigen, omdat een gedicht een geheel vormt (bij proza is men gewoonlik op fragmenten aangewezen) en door zijn konsentratie de studenten meer laat denken. Maar nu hoor ik daar weer iemand zeggen: taal is voor de twee derden gevoel! En die heeft gelijk.

De keuze der stukken lijkt ons prachtig, voor het doel, dat het boek is gesteld.

Hoe werkt nu de schrijver? Eerst geeft hij het fragment of het gedicht, daarop volgt een nota over de inhoud, de techniek, en de literaire waarde van het stuk. Maar het grootste deel der belering is voorbehouden aan de vragen. Het gaat er meest om de stijlbizonderheden, het gebruik der woorden, en de psychologie der personen in haar verband met de woordkeuze. Het verstandelike wegcijferen en geheel het begrijpen overlaten aan de intuïtie van de leerling is natuurlijk verkeerd. En is er niet alleen het begrijpen, maar de stijlvorming, die verstandelike kontrool veronderstelt. Als het gepaste vragen zijn, zijn die best op hun plaats en dat is hier het geval. Alles saamgenomen: een verrassendmooi schoolboek!

Zoals we reeds zegden beperkt ‘Gedichten lezen’ zich tot poëzie. De schrijver noemt het boek: stylistiese leesoefeningen. Men kan de leerlingen zelf aan 't werk zetten om te antwoorden op de gestelde vragen. Ook voor een eksamen kan hier best gekozen. En tenslotte kan de leeraar het boek ook gebruiken voor kontrool over de vorderingen der studenten en voor steloefeningen. In de inleiding, die beide deeltjes voorafgaat, vindt de leeraar trouwens voldoende aanwijzingen voor het gebruik.

Als de schrijver zegt, dat ‘Gedichten lezen’ verondersteld wordt te bestaan **neven** bloemlezingen en verzenbundels (ja, ook verzenbundels!) dan kan dat feitelik van de drie hier behandelde werken gezegd. En die auteur heeft het goed voor, waar hij zegt: de leesles is de beste taalles, maar iedere leesles moet niet een taalles zijn.

Nu kan er getwist over de gekozen gedichten. De redenen door van den Ent opgegeven, om het werk der ‘nieuwste’ dichters te weren (als gaande boven de bevatting en liggend buiten het gevoelsleven van de meeste leerlingen) kunnen ons inziens niet gelden, zeker niet in die algemene vorm gesteld, en we geloven dat b.v. Marsman of Moens meer aantrekkelikheid zullen hebben voor de studenten dan b.v. Constantijn Huygens of Staring, die Cats navolgt. Gezelle ontmoetten we in de drie werken, al begrijpen we voor hem niet de keuze in ‘Gedichten lezen’. In 't algemeen mag men zeggen dat de keuze der gedichten beter kon, en soms afwijkt tot buiten het gezichtspunt van de auteur, dat is: een geestig verhaal, een les van levenswijsheid, een schone gedachte

uitgedrukt in een krachtige, beeldrijke taal met een mooi rythme. Er kon misschien aan de schoonheid een groter belang gehecht.

De vragen bedoelen bizonder het begrijpen van de zin en de gedachte van de schrijver, en de aandacht wordt getrokken op de persoonlike tekniek en het persoonlik taalgebruik. Sommige bedoelen grammatiese ontwikkeling, maar die zijn gelukkig herleid tot een minimum. Veel belang wordt gehecht aan de 'Ars poëtica'. We denken echter dat de schoonheid van de vorm te zeer wordt bevoordeligd ten koste van de ziel. En we zouden wel willen zeggen, dat het inzicht hierin een bizondere faktor is tot het doorvoelen van een gedicht.

Daarom heeft van Leeuwen's 'Dichterland' ons zo verrast. Het draagt als motto:

> Wer den Dichter will versteh'n
> Musz in Dichters Lande geh'n.

en het is opgedragen aan 'al degenen die verlangend zijn in het rijk der poëzie binnengeleid te worden'. Daarmee is meteen het doel van het boekje aangegeven. Ook hier wordt het proza geen plaats geschonken. En de stijlvorming is voor de schrijver een van zijn 'moindres soucis'. Toch is ze niet uit het oog verloren, waar de stukjes in hun tekniek (als **middel** tot het bereiken van schoonheid) worden besproken. De keuze der stukken doet hier frisser aan dan bij van den Ent, al hadden we ook hier graag gezien, dat onze tijd nog dichter was benaderd.

Van een schoolboek heeft deze 'inleiding tot het genieten van poëzie' niets. De leerlingen worden in de psyche van de dichter binnengeleid door iets als een parafraze in proza van het behandelde gedicht. Goed is, dat die het gedicht voorafgaat, evenals de verklaring der tekniese schoonheid. Daardoor wordt het direkte doorvoelen rechtstreeks en zeer in de hand gewerkt. Ook vindt de leerling telkens een korte bio-bibliografiese nota.

Zou een boek als 'Dichterland' maar dan histories, en tevens hoger en breder opgevat, niet een blije geboorte zijn voor van Duinkerken en Knuvelder?

Het vierde werk loopt over vier delen. Voor scholen met driejarige kursus is er een derde deel A, dat een kompilatie is uit het derde en het vierde deel.

De schrijver stelt aan stijlonderwijs een dubbel doel: eerstens, de leerlingen een behoorlike stijl doen krijgen en tweedens, de stijl van de anderen leren begrijpen, ook die van de kunstenaars, inzicht verkrijgen in de literaire stijl in 't algemeen, en in de verschillende vormen van woordkunst in het bizonder. Het eerste en het twede deel bevatten nagenoeg uitsluitend oefeningen, aangepast aan het dubbel gesteld doel. En goed aangepast ook. Het derde deel is reeds meer theoreties, en handelt grotendeels over taal- en stijlverschijnselen. Hier weer wordt van de gezonde gedachte uitgegaan, dat wat vroeger als stijlbloempjes werd beschouwd, als b.v. de tropen, feitelik zeer belangrijke faktoren zijn geweest in de algemene taalontwikkeling. Bij de woordkunstenaars, met hun sterker taalbewustzijn, worden ze echter verfijnd en krijgen ze een bizondere betekenis. Die gedachte, gekomen met het niewe taalinzicht voor het eerst verspreid door ‘Taal en Letteren’, is vrijwel algemeen doorgedrongen in de Noord-Nederlandse schoolhandboeken. En Vlaanderen begint te volgen.

Het vierde deel behandelt uitsluitend stijl- en letterkunde, en is feitelik een handboek voor ‘Woordkunst’. Afzonderlik genomen moet het natuurlik onderdoen voor het werk van Poelhekke, waarop we hier eerlang terugkomen.

Maar in zijn geheel genomen verdient ‘Stijl’ van Middendorp en Metzlar een plaats op het boekenrek van al onze taalleraars. En waarom niet in de handen van onze leerlingen?

We willen er nog even de aandacht op vestigen, dat in ieder der hier genoemde werken de schoonheid niet wordt verklaard van wetten uit (die trouwens altijd te zwak lijken om de echte waardkunst altijd onder hun bedwang te houden!) maar van haar scheppers uit. We zijn er dus al aardig op vooruitgegaan. In Holland zal men bij die zin misschien vreemd op kijken, als naar iets dat twintig jaar geleden reeds is gezegd. Maar we zegden het reeds: Vlaanderen begint te volgen.

Al de hier besproken boeken zijn handig en prettig uitgegeven, zoals het een schoolboek past. Het aandeel van de uitgever in het samenstellen van een goed schoolboek is waarachtig ook belangrijk.

Aantekeningen

Naar aanleiding van een korte studie over Anton van Duinkerken, volgende aantekening van Feber in ‘Boekenschouw’:

Verwerpen en niet-aanvaarden is gauw gedaan; de vraag is echter ook of men zelf niet verworpen wordt. Deze vraag is van uitermate groot belang, want niet door finale en radikale verwerping en afstooting maar in en door kontakt moeten de ketters voor de waarheid worden gewonnen. Bedreigingen met de hel helpen niemendal, wanneer men de tegenpartij met zijn uitvallen de hel in het lijf jaagt. Ook niet, wanneer men erbij vertelt, dat men op haar inhouwt uit pure liefde. Een jaar of tien geleden scheen men geen oog te hebben voor deze waarheden en verhoudingen, die zullen gelden zoolang de menschen menschen zijn.

Het geheim van Shaw's succes?

Tegenwoordig worden de politici die 's Maandags een belofte afleggen, deze op Dinsdag breken en 's Woensdag op de kaak gesteld worden, op Zaterdag weer toegejuicht door een geestdriftige meerderheid. - (Bernard Shaw).

Musolini toneelschrijver.

Te Parijs wordt binnenkort, in Franse vertaling, een toneelstuk van Musolini voor het voetlicht gebracht. Het stuk heet ‘Napoleon’.

In memoriam Renaat Verheyen.

Op roerende wijze, herdacht ‘De Standaard’ het afsterven van Renaat Verheyen. Uit de bijdrage van Lode Geysen ‘De Clown van modern Vlaanderen, de clown van God’ lichten wij het volgende:

Hij is geweest de Vlaamsche speleman, een kind met droeve, pijnlijke oogen en een nerveus lachende mond: de clown van Vlaanderen. De fantast die steeds maar uit de pijnlijke miserie van het leven wou trekken, om te leven in zijn fictieve wereld van goed leven, van rustige zekerheid. Renaat Verheyen is de zoeker naar rust, de jachtende, hollende geplaagde die eindelijk alles achter zich wou laten. Hij bouwde zijn droomen uit sterke en gedurfde fantasiën.

Verder, volgende herinnering van Michel de Ghelderode:

Helaas!.. Hoever staat ons tooneel nu?

Stoffelijke crisis, zal men ons opwerpen? Crisis van ideaal, antwoorden wij. Daarom is het, dat de definitieve afwezigheid van een Verheyen ons nog pijnlijker aandoet. Deze jongeling bracht ons een oorspronkelijke belichting, een lichte lucht, onverwachte resonanties... De Noordermisten waarin wij de drie dimensies onzer tooneelen omhullen, werden heimelijk helder verlicht. Met Verheyen werd het plan van het tooneel dat van den geest... Zullen wij ten slotte de bittere waarheid zeggen?

Verheyen is niet alleen bezweken aan de ziekte die zijn koortsige arbeid bevorderde. Hij had een andere kwaal... Hij leed onder de domheid van de massa's! Zijn dood werd voorafgegaan door een onmetelijke droefheid, die hij ons toevertrouwd heeft... Had hij een voorgevoel van zijn naderend einde?... Zooals vele stervenden (en zekere lieden beginnen te sterven terwijl wij hen nog onder onze oogen zien handelen, zonder zichtbaren kommer) zocht hij te vluchten... Wat vluchten?... Zijn eigen lot ofwel dit land zonder weerschijn, zonder echo's zonder afstanden?.. Zekeren dag is hij gevlucht, maar in de oneindigheid, naar de broederschap der engelen en der heiligen...

Helikon.

Het Oktobernummer van Helikon is nagenoeg volledig aan de jongste vlaamsche poëzie gewijd. Hierin kwamen o.a. aan het woord: Gaston Burssens, Roelants, Herreman, De Doncker, Aug. van Boeckxel, Pieter G. Buckinx, Jan Vercammen, R. De Bruyn, André Demedts, e.a.

Rond de honderdste verjaring van Goethe's dood.

De Duitse letterkundige wereld is in beroering. Er is namelik herrie ontstaan over de wijze waarop men het best de honderdste verjaring vieren zal van Goethe's dood.

Het tijdschrift ‘Literarische Welt’ stelt voor, de nagedachtenis van den schrijver van ‘Faust’ te gedenken door middel van... de stilte. Het beweert dat in het Duitsland van thans nagenoeg niets meer voortleeft van den groten dichter. ‘En, schrijft het tijdschrift, wanneer er geen banden meer bestaan tussen een kunstenaar en de massa der bevolking, wordt een herdenkingsplechtigheid een tornooi met holle woorden. Zodat de zeldzame personen, die enig recht zouden bezitten, om over Goethe te spreken, dit zouden moeten doen door... te zwijgen’.

Deze verklaring is het, die de storm heeft ontketend in het letterkundige Duitsland. Thomas Mann gaat er geweldig tegen te keer. Maar Jacob Wassermann stemt in met de stilte. Emil Ludwig is nog de meest praktische van allen: hij stelt voor, de dichter zelf aan het woord te laten door zijn beste aforismen te laten verschijnen in de bladen of ze aan te plakken in de universiteiten, de scholen en in het Parlement.

Inmiddels brengen de uitgevers nieuwe uitgaven van het werk van Goethe op de markt.

DADA...?

In de N.R.F. gaf G. Ribemont-Dessaignes volgende bepaling van Dada: Une révolte permanente de l'individu contre l'art, contre la morale, contre la société. Il libérait l'individu de l'esprit lui-même, en plaçant le génie au même rang que l'idiot... Il n'y a plus de zones privilégiées dans les aspirations humaines et les plus basses valeurs sont aussi favorisées que les hautes.

De hedendaagse Franse poëzie.
André Billy, de Franse kritikus, schrijft in l'OEuvre van 30 Oktober j.l.

La poésie, n'en disons rien, son compte est bon! Si nous conservons encore quelques poètes d'avant la guerre, nous n'avons pas de jeunes poètes. Or la poésie c'est la jeunesse. Il n'est nullement excessif de dire que nous n'avons plus de poésie.

Nota bene, dat hij dus alle poëzie en poëten van 1918-1931 negeert.

Negatie schijnt tegenwoordig het probate middel (gemakkelik middel inderdaad!) te zijn om een verblekende naam wat niew licht bij te zetten.

Voor Vlaanderen, zelfs voor Nederland, moet deze passus geen voorbeeld meer zijn.

Boekbesprekingen

Dr. W. Banning: Jaures als denker. - Uitgave 'Het Kompas', Mechelen. - Gen. fr. 42.00, geb. fr. 56,50.

Elders schreef ik een uitvoeriger behandeling van dit werk. Laat ik even eerst de slotwoorden van de schrijver aanhalen.

'Ook wie van God anders spreken moet, (Jaurès is overwegend pantheist) wie aan de tragiek in het levensgebeuren een centrale plaats geeft (Jaurès is antropologies optimist) wie schuld en vergeving bij uitstek religieuze waarden acht, heeft toch met grote dank zich door Jaurès laten voeren tot bezinning en erkent in hem een der grote geestelike leiders der 19e en 20e eeuw'.

Dit is een schoon boek over de schone mens, die zijn streven voor de vrede boette met de dood. Klaarheid heeft hier niet de presiesheid uitgesloten, die voor de behandeling van een filosofies stelsel absoluut noodzakelik is. En omdat het ons tot bezinning voert over vraagstukken die de hedendaagse sociale en godsdienstige wereld beroeren, als daar zijn de immer groeiende vredesbeweging en het religieuze socialisme, dat vanuit het werk van De Man stilaan tot een beweging aan 't groeien is, is het boek een heerlik bezit.

JAN VERCAMMEN.

A.M. Eldar. Spreken en zingen. 21e druk, bewerkt door Willemien Brom-Struick. Uitgave: 'D. Mijs', Tiel.

Eigenlik kan dit boek het best stellen zonder een niewe aanbeveling, want het is stilaan een klassieke handleiding geworden. En bij een niewe druk is het door bewerking voor veroudering gevrijwaard.

Het zou echter meer buiten de kring van vakmensen moeten geraken. Ik bedoel, dat het meer in handen zou moeten komen van *liefhebbers* van zang en toneel.

Voor toneelkringen, die hoger op willen, die streven naar volmaking van het gesproken woord op de planken, is dit *het* studieboek, zowel voor schoonheid als juistheid van de uitspraak.

Vlaanderen, het land der liefhebbers van lied en toneel, moet een flink deel van deze 21e druk binnen zijn grenzen halen!

JAN VERCAMMEN.

Branco van Dantzig: over spraakgebreken en hunne bestrijding 'P. Noordhoff'. - Groningen. fl. 1.25.

Het is voorwaar een lastige taak, die de schrijfster hier behandelt. Schoolmannen, die het eens beproefd hebben, kunnen daarover meepraten.

De verbeterde moet er maar aan denken, dat men door de dwang de vrijheid erlangt; en de verbeteraar, dat de aanhouder wint.

Het komt er intussen op aan geen krachten en tijd te verspillen. En het onderhavige boekje, kan hierin heel wat meehelpen.

Het legt wetenschappelik (niet dor!) de fyziologiese gronden der spraakgebreken bloot, en geeft voor ieder de middelen tot verbeteren of wegnemen.

Ieder, die met de school in betrekking is, kan er tenslotte zeer gezonde wenken in vinden.

WERNER VAN WAES.

[De Tijdstroom 1931 nr. 3]

Winterlik lied Pieter G. Buckinx

Scherp door de sneeuwstorm sneed de spitse wind
- een schielik dier -
de gladde ijsbaan naar 't verloren diep.
De rode vogel die zo wild door deze vlakte riep
aan de gesloten randen der rivier
staat roerloos nu en huivert in de wind.

Zo winterlik, de scherpe scherven van het ijs
in uw verkilde handen die niet vragen meer.

Rijst uit dit ijsveld plots een zuil van vuur
voor uw verblinde blik,
zo zoeken dan de koude hoeken van uw handen
der aarde mildheid weer
wild en hartstochtelik.

Voor het knaapje Felix R. Verbeeck

Ik heb hem over dood verteld en paradijs

indien hij tussen Eufraat woonde en Tigris
ging hij zitten vóor de poort
- dezè avond nog - van 't gesloten paradijs

luisteren naar u vervoerende kantiek
lied der scharnieren van de poort
lied dat voor ewig binnenlaat wie 't hoort

o laat hem zijn leven lang daar zitten
en kom dan lichte Dood op 't einde van zijn jaren
zo door hem gevaren op de wijze der muziek.

De Bruid Jan Vercammen

VIII

De morgen van Pasen vond Amelberga en Rodien weer in de woeste vlakte zonder wegen.

En ze waren bedroefd. Ze hoorden het klokje van een kerk die ze niet mochten binnentreden. Want ze moesten de landhoeven en de huizen ontwijken op hun vlucht.

Amelberga smeekte de Beminde in haar hart, dat ze hem deze dag tenminste zou ontmoeten. Nu niet zijn stem te horen in haar ziel, nu zijn zoete omarming te derven, ontmoedigde haar meer dan de lange en moeilijke tocht.

Dan gingen ze door een bos. Maar het was niet groot. En dat verried de nabijheid van een villa. Daarom bleven ze aan de zoom uitkijken. Recht voor hen lag inderdaad een hoeve. En Rodien, die door zijn legertochten het land kende, zei haar naam: Golmine.

Ze volgden zuidwaarts de rand van het bos en zo gingen ze een heel eind bezijden de hoeve, de vlakte door. Maar nauw waren ze de villa voorbij, of Rodien bleef staan en luisterde.

- Er zijn veel mensen niet ver van hier, zei hij. Laten we wachten tot de dag klaarder is geworden.

Ze lieten zich neer in het hoge, door de winter ontgroende gras, dat door de heerlike lentezon reeds was gedroogd.

In de klarende dag zagen ze een heuvel, waarop inderdaad veel mensen her- en derwaarts liepen, en meer en meer samentroepten rond een eenzame, grote eik op de top. Rodien zei dat het een zwervende herdersstam was, zoals men er toen in de Frankiese meer ontmoette, wijl ze met hun schapen rovend en jagend het land doortrokken. Nu waren ze gerustgesteld en ze gingen voort.

- Kijk, zei Rodien blij verrast, een altaar onder de eik. De herders zijn met hun gezinnen bijeengekomen om het Paasfeest te vieren. Ze hebben een priester ontvangen, die het heilige offer gaat opdragen.

Er kwam een grote vreugde in Amelberga dalen. Licht liep ze Rodien voor en beiden knielden achteraan de menigte.

Amelberga dankte den Beminde en ontving Hem in het altijd reine

huis van haar ziel, dat heerlik omstraald stond door de zon van haar meilike blijheid. Ze voelde zijn omhelzing vuriger na zijn lange afwezigheid. Haar hooglied was er heerlik naar. En ze smeekte hem, dat Hij haar voorgaan zou op de vlucht. Want alleen, als ze Hem zien kon, zou ze sterk genoeg zijn.

Ze had het gouden schrijn, waarin ze haar relieken bewaarde, neven haar op het gras gezet. Ze zag het niet, wijl ze bad, noch iets van al wat om haar was. Ze zag alleen haar hart in feest.

Een knaap zag een man neven hem geknield, die hij niet kende. Want tot op deze dag had hij hem nog nooit onder de zwervers van zijn stam gezien, al was die man net als zij gekleed. En de knaap zag ook opeens hoe de zon vlammetjes opsloeg uit het schrijn.

Dan keek hij weer naar de man. En hij zag zijn oogen. De onbekende lachte en keek naar het schrijn. De knaap lachte ook en de vlammetjes uit het schrijn schenen tot in zijn oogen. De vreemdeling keek de knaap weer aan, en wees heimelijk naar het schrijn, wijl hij een paar malen nerveus met het hoofd knikte. Het docht de knaap, dat achterin de ogen van die wondere man een vlammetje brandde, en iedermaal hij het schrijn aankeek dit ook helder brandde.

En als de man hem nog eens aankeek en glimlachte, sloop de knaap weg van zijn plaats, altijd achteruit tot hij Amelberga naderen kon, zonder dat iemand het merkte. Voorzichtig. Nog eens keek hij rond. Neen niemand. Hij strekte de hand uit, maar Amelberga bewoog even zacht, en hij trok zijn arm terug, waarna hij schijnbaar-devoot te bidden zat. Dan beproefde hij het nog eens. En zijn hand schoof stil het schrijn onder zijn brede lompen. Hij sloop terug, maar niet meer naar zijn plaats. Hij dacht opeens aan de onbekende herder en keek. Maar hij zag hem niet. Hij zou het ook moeilijk kunnen tussen al die mannen.

Hij stond op en liep naar het bos waar hij de buit verbergen wou. Maar jawel, op enkele passen van de bomen scheurde de grond geweldig open, of er een plotse inzakking was en uit de diepte sprong een reusachtige wolf, die de knaap de weg versperde. De dief rilde en voelde dan hoe zijn bloed niet meer vloeide. Hij dacht te vluchten, maar ook langs daar stond de wolf voor hem. Langs overal zag hij hem, zodat hij moest blijven staan. Het wilde dier toonde zijn tanden en zijn bloedige tong. Met een sprong was hij de knaap te lijf en scheurde zijn kleren, zodat het schrijn viel. Dan hield het grimmige

beest af, want wonden deed het met tanden noch nagel. Als de dief het schrijn wilde krijgen, gromde het benauwend, en als hij vluchten wilde gloeiden de vreselike ogen boven de scherpe tanden.

Opeens begon de knaap te huilen en hij schreeuwde:

- Help! help!

De scherpe kreet vloog over de vlakte de berg op, en de herders wendden het hoofd. Ze zagen het gevaar en liepen te helpen zo snel het kon.

Maar als ze genaderd waren, zodat ze de wolf van dichtbij konden zien, bleven ze staan. Niemand durfde nog verder. Want zo groot had geen hunner ooit een wolf gezien. Het dier week niet, maar deed de knaap ook geen kwaad. Als een herder het eindelik te dicht wou naderen, gromde het vervaarlik en opende zijn rode muil.

Maar een der mannen wees de anderen het schrijn dat aan de voeten van de knaap te glanzen lag. En ze vroegen hem wat het was. De dief aarzelde nog een ogenblik en zocht naar de vreemde herder. Maar hij vond hem niet tussen de mannen. Lang dacht hij er niet aan, want hij zag de muil en de ogen van de wolf. En hij beleed.

Ik heb het weggenomen van de jonkvrouw, die onder de Mis met de edele jonge man bij ons is komen knielen. Ik wilde het verbergen in het bos, tot ze waren weggegaan. Maar de wilde wolf sprong uit die kuil daar (De herders keken verwonderd, want niemand had die kuil daar tevoren gezien). Hij scheurde mijn kleederen, maar deed me geen leed. Toch wil hij niet wijken en me laten gaan. Straks gaat hij me misschien verscheuren.

Weer deed de knaap een voorzichtige poging maar het dier grolde nog vervaarliker, zodat hij en ook de herders nog meer verschrikt werden en besluitloos bleven staan. Er was iets wonders in wat hier gebeurde, dat gingen de mannen voelen, en het benauwde hun. Dan riep de dief, en de hoop in zijn stem klonk vreemd over hun angst:

- Zie, daar komen de vreemdelingen. Smeekt hen, dat ze me verlossen van dit vreselike dier. Zij alleen kunnen het!

Inderdaad, Amelberga kwam met Rodien de berg af. De herders liepen hem tegemoet en vielen de jonkvrouw te voet. Want ze wisten, dat God haar bizonder beminnen moest, om voor haar het wonder te doen, dat de knaap had verhaald.

Amelberga had reeds gezien, en kende de straf van de Heer. Ze stond dan stil, sloot de ogen, en bad. Even maar. En zei tot Rodien:

- De Heer geeft u de macht om de wolf te verjagen.

Rodien ging recht op het dier af, en de herders beefden voor hem. Het keek hem aan, maar grolde niet. Tot het eindelik wegsprong en het bos invluchtte.

Achter hem jubelden de herders hun vreugde uit in een luide kreet. De dief viel geknield voor hem en reikte hem het schrijn, wijl hij wenend om vergiffenis smeekte.

- Ga naar de jonkvrouw, zei Rodien. Van haar moet ge vergeving krijgen en van God vooral.

De knaap liep op Amelberga toe, knielde ook voor haar en reikte haar het schrijn. Ze nam het uit zijn handen, zoende het lang, en zei:

- Bid God, dat hij het u vergeve.

En in zijn blijheid om zijn verlossing begon hij kinderlik luidop de vergiffenis van God af te smeken.

De priester vroeg:

- Wie zijt ge, jonkvrouw, dat de Heer om uwentwille wonderen doet?

En Amelberga antwoordde:

- De onwaardigste van zijn dienaressen.

Maar de priester herkende in haar woorden de heiligheid en hij zelf knielde voor haar wijl hij beleed:

- Gelukkige vrouw, die de Heer zo hebt behaagd, dat Hij u dienen wil. - Reine Sulamite, tot wie de Bruidegom komt, nu Hij de bode van zijn kracht heeft vooruitgestuurd. - Zeg ons, wie zijt ge, dat we bidden in uw naam.

En de herders herhaalden:

- Schone vrouw, zeg ons wie ge zijt?

En de priester:

- Zijt ge niet een zalige geest, uit de hemel tot ons gekomen?

Dan was het of Amelberga ontwaakte. Ze zag de priester voor haar geknield en sprak met die blanke stem, waarin nog steeds een echo lag van haar gebed:

- Sta op, priester Gods, kniel niet voor een mens.

De priester gehoorzaamde, maar herhaalde:

- Wie zijt ge dan?

En de herders:

- Schone vrouw, wie zijt ge?

Maar Amelberga:

- Ik heb het u gezegd: de onwaardigste dienares des Heren, een mens, die door zijn goedheid leeft, en dus naar recht haar leven gebruikt om zijn goedheid te loven. Mijn naam mag ik u niet zeggen. Ik bid u me te geloven. Laten we slechts aan u zijn voorbijgegaan, en dat uwe herinnering aan ons, deze zij aan de goedheid van God.

Dan dacht de knaap weer ineens aan die vreemde herder, die neven hem had geknield. En hem overviel een rilling, hij wist niet hoe het kwam. Hij voelde dat hij vertellen moest. Met luide stem deed hij het, zodat allen het hoorden. Er bleef een stilte na zijn laatste woord, dat hij zelf niet had gekend. En over die stilte schoof de stem van de priester:

- Kinderen van Gods goedheid en van zijn almacht, dat is het teken van de Heer. De vervloekte voerde Hem op de top van de hoogste berg, dat is de berg der wereld, en wilde Hem verleiden. Want slechts de heiligheid vervolgt hij met zijn haat, die een lach is, tot hij verslagen terugzinkt in de duisternissen. En daaraan willen we de heiligheid van deze jonkvrouw kennen, dat hij ook háár is gevolgd. Want de lauwen, zij, waarvan de Vader zegt, dat Hij ze uit zou braken, volgt hij niet. Uit de strijd komt in het hart de heiligheid. Zo heeft de Heer voor U willen getuigen.

Amelberga, toen ze dat hoorde, boog het hoofd en wilde zwijgend weggaan. Maar uit de geestdrift van hun verering stegen hun beschroomde stemmen, opdat ze in hun midden blijven zou.

- We moeten voort, zei dan Rodien, want reeds te lang bleven we hier.

Maar dringerder baden de herders. En de priester met hun. Nog wilde Rodien niet. Amelberga liet hem begaan: de Heer had hem aangesteld tot haar leider. De priester zei:

- Believe het u dan, heilige jonkvrouw, edele heer, met ons aan te zitten voor het paasmaal, dat de herders bereiden.

- We zullen met u allen aanzitten, stond Amelberga toe.

Een kreet van vreugde ontspande de mond van mannen en vrouwen en eerbiedig leidden ze hun wondere gasten naar de top van de berg.

Daar werden de spijzen bereid door de vrouwen, terwijl de man-

nen naar Amelberga luisterden die vertelde: de schone verhalen van Bethlehem, Nazaret, en Hieruzalem. De herders kenden de meeste reeds, maar uit de mond van de schone, heilige jonkvrouw klonk alles niew en klaar, of het nu aan 't gebeuren was. Nog vele andere verhalen kende Amelberga, schoon als sprookjes, maar werkelik als hun dagelikse zwerftochten.

Vandaag, misschien de eerste maal van hun leven, waren ze liever blijven luisteren dan te eten. Maar als de vrouwen verwittigd hadden, vertelde Amelberga niet meer voort.

Ze brachten op ruwe, door de zon gebakken aarden schotelen het vlees en het brood, en in aarden kannen de wijn, door hen zelf geperst. De priester vroeg Amelberga, dat ze de spijzen en de drank zou zegenen.

En hoor nu wat haar zegen bewerkte. De wijn in de kannen verminderde niet bij het drinken, maar steeg hoger en hoger, zodat hij over te vloeien dreigde. En als de vrouwen na de maaltijd de overblijfsels samengaarden, bevonden ze verbaasd, dat ze die niet meer konden bergen.

- We hadden amper voor drie dagen voedsel, zegden ze tot elkaar, en nu is er voor zeven dagen meer dan genoeg.

Verslagen keken de zwervers naar de schone jonkvrouw, die glimlachte om de schroom in hun ogen. En die glimlach doorklaarde de nevel in hun niet-begrijpende hoofden. Het was, of het wonder hier altijd thuis had gehoord, of deze dag niet begonnen was en niet eindigen zou. Als daar een dacht, dat Amelberga opstond om heen te gaan, ging er een fluisteren rond. Ze kwamen tot haar, en buigend - bijna knielend - vroegen ze haar - ze vouwden hun handen - hun het grote geluk van haar bijzijn te behouden.

Maar Rodien hoorde weer helder de hemelse boodschap te Herstal. En hij zei, dat het niet meer kon, helemaal niet.

Amelberga zag de verslagenheid der herders, en ze had medelijden met hun. Ze zei:

- Voor we weggaan, laten we de Heer danken voor zijn wondere goedheid.

Ze knielde en bad, en allen met haar.

Dan gingen Amelberga en Rodien weg. De herders, bijna onbewegelijk, staarden hun na, tot ze het naaste bos waren ingegaan. En

er was niemand die dacht, dat ze bewaarden een overvloed van spijs en drank als gedachtenis aan de wondere voorbijgang van deze dag. Ze bewaarden in hun ziel ook zoveel meer, dan ze reeds kenden.

Plots begon daar van een rieten fluit zó wonder een lied, dat het allen was of de schone jonkvrouw terug zou keren. De verwachting spande in hun hart. En als de heilige maagd zolang uitbleef, rees hier en daar een traan in de ogen. Maar het lied eindigde niet: onder de hoge, eenzame eik zat de dief te spelen.

Aan Graf von Rosenau L. Lecomte

Want, als een overwonnene onder de menschen
na het laatste, beslissende gevecht
heeft hij zijn hart, veraf van alle oude wenschen
in een stil land terzij gelegd.

De stille zuidzee, die hem juichend droeg
naar haar beschutte eenzaamheden,
gaf den verweesden zoon wat hij haar vroeg:
een gouden mantel om zijn droef verleden.

Nu draagt hij een witte baard en lange witte haren
en is een wilde onder de wilden van zijn paradijs;
maar hij zal nooit meer uit gaan varen
tenzij de laatste, lange hemelreis.

Roode rozen Joannes Reddingius

O kon ik rozen leggen neer,
mijn vriend, gij hieldt van rozen teer,
van roode rozen.

Wat hebt gij vaak op 't oud spinet
voorzichtig-teeder neergezet
uw vaas met rozen.

En klonk uw mooiste wijsje niet
uit zelfgesneden rozenriet,
uw liefde-rozen?

Gij zongt: Wat deert of Dood genaakt,
als gij mij maar gelukkig maakt,
o roode rozen...

Japansch Vuurwerk Man Arnet

Intermezzo.

Een vaas met blauwe bloemen. Bloemen, vol en donkerblauw.
Ernaast op het tafeltje een nikkele revolver.
Het gesprek wordt dreigend
luider
heeter heeter heeter
knal
een der mannen zinkt opzij in zijn stoel
de ander springt het raam uit.

hij valt niet, hij zeilt
hij zeilt langzaam neer in de hulstboom voor het huis.
Schrammen op zijn gezicht, op zijn handen. De top van het boompje breekt. Hij valt op het tuinhek. Er staat een kind: wat doe jij?
Ik, zegt hij, ik heb mijn beste vriend vermoord en toen ben ik uit 't raam gesprongen en hier lig ik
o, zegt het jongetje, en waarom heb jij je vriend vermoord?
waarom?
waarom?
WAAROM?

Hij ziet het liefst ballets. Acrobatiek interesseert hem niet sinds hij uit het raam van de tweede verdieping sprong en heelhuids terecht kwam in een hulstboom. Aan clowns heeft hij een hekel. Danseresjes zijn lief. Trouwens was Tilly ook niet 'n danseresje? Er is niets liever dan zoo'n heele rij half-bloote danseresjes die voor zijn oogen veeren op de cadans van een hitsige melodie.
Mieters!, zegt hij.

de hoofd-inspecteur zit in de loge naast hem en wacht op het psychologisch moment
het psychologisch moment komt iets voor de pauze als er een sentimenteel liefdeliedje wordt gezongen.

Dan stapt hij in Alex' loge en zegt: waarom hebt u George Lemaire vermoord.
God nog toe, zegt Alex: waarom
ja, God nog toe WAAROM?

Het gaat hier niet om een moord. Het gaat niet om George Lemaire of Alex. Het gaat om de hoofdinspecteur.
De hoofdinspecteur is te zakelijk voor sensatie.
Hij zit in zijn kamer, in zijn diepste club, en telkens hoort hij Alex weer zeggen: ja, God nog toe, waarom?
Idiote kerel, zegt-ie en zet de radio aan.
Fideldi di di di doe, Fideldi di di doem, di doem, di doem
Waarom?
Jesses! De inspecteur wordt nijdig en laat het diner binnenbrengen.
Na het diner zegt hij tegen juffrouw Fricard: U kunt wel naar huis gaan.
En, God nog toe, ze zegt: WAAROM?

Juffrouw Fricard loopt met langzame stappen langs de boulevard.
Ze ziet dames en heeren. Kellners en dienstboden. Ze ziet kinderen.
Ze ziet etalages. Ze ziet van alles, maar ze denkt: en hij ziet zoo witjes hij is vast niet goed hij heeft zorgen ik begrijp er niks meer van stel je voor dat-ie failliet gaat waar moet ik dan op m'n ouwe dag naar toe?
Hoofdinspecteurs gaan niet failliet.

Deze hoofdinspecteur is verliefd.
Hij wil zijn kleine, tengere Nini kussen, als ze haar hoofd wegdraait, en zegt: waarom?
Waarom? zegt hij. (Waarom waarom waaròm?)
Ja, zegt zij. Als je me toch niet liefhebt, als je me toch maar als speelgoed beschouwt, morgen is 't weer 'n ander en overmorgen en
maar de truc lukt niet
hij zit met z'n ellebogen op zijn knieën en zijn vingers trippelen tegen zijn voorhoofd: waar om, waa rom, waarom waarom waarom? Dat is maar 'n vraag.
'n Heel menschelijke vraag. De oorzaak der dingen. Waarom schiet

jij je vriend dood en waarom hou *jij* van die Nini en waarom is Nini een vrouw en waarom is Nini een dievegge?

Hij zit naast Nini en streelt haar been daar waar haar kous ophoudt.
Dan springt Nini op, wit van drift: ben jij verdomme bedonderd, vuil kreng. Denk je dit ik jouw slet ben.
Je ken verrekke, verrekke, verrekke, daar.

En nu springt er een uiterst beminnelijke lach op de lippen van de inspecteur en hij gooit 'n pistool op tafel, en heeft alleen nog maar 'n paar handboeien in z'n hand en zegt: juist lieve kind, juist, wees maar zoet. Je bent mijn arrestant. Je bent Adèle de Biroux, je hebt voor meer dan 700.000 francs aan juweelen gestolen.

Nini staat verbaasd, ze weet niet wat ze zegt, ze zegt: waarom?
daarom, zegt de hoofdinspecteur: DAAROM.
hij heeft het antwoord gevonden, 't kan hem niet meer verdommen, 't antwoord op waarom is daarom en daarmee uit.

Hij werpt zich op 't lieve lichaam van Adèle de Biroux.
Hij kust haar, kust haar, kust haar
om haar fijne witte polsen prijken twee glimmende handboeien.
Een fijn kettinkje hangt er tusschen

de hoofd-inspecteur belt op om een taxi.

Gedicht Albe

'K BEN MOE EN DROEF BELUISTERD
de bruisende val van m'n bloed
en 't geluid in de diepte
waar het duizelend woedt.

Om iedere druppel
kreunde hard 'n pijn
alsof het de miriadenval
van stortende sterren zou zijn.

En elke straal der zon
die vlamde in de vloed
was als 't knagen der waatren
aan de hoge gloed.

o, De duizelende val
van m'n bruisend bloed...
in elke druppel
stort 'n vonk van Uw gloed.

Humanitas Toon van Eremo

(Vrije bewerking naar het Duits van Iwan Goll).

De lange karavaan van ons verlangen
vindt niet de oaze vol schaduw en nimfen
Liefde verzengt ons
        Smartvogels
        vreten immervoort ons hart uit.
Ach! wij weten van koele waters en winden
        overal kan het EDEN zijn.
Maar wij stappen, wij stappen steeds voort in verlangen.
Ergens: een mens springt DOOR het venster
        om een STER te snappen
                en sterft er voor;
      iemand zoekt in PANOPTIEK
      zijn broze droom en lieft hem -
Een vuurland brandt ons allen in het dorst-doorzengde hart.

Ach!
  Vloten Nijl en Niagara
      over ons heen
      steeds dorstiger schreiend trok immer voort
      immer voort
      de lange
          lange
              verlangenskaravaan der mensheid.

Ochtendsymphonie R. Van Passen

Als een blauwe grot hangt de nacht, doorzichtig van dauw en sterrenlicht. Stilte, als gezinder van een harp, lijzig en ver en fijn, uit het hart van den nacht opgerezen. Luisteren en verbeiden. Zoo hangt de nacht, als een groote, blauwe grot, over de zwijgende wereld. En wat er slaapt of droomt of rustend ligt, het is alles vol tintelend verlangen naar dat ééne: het rijzen van de Zon!

Alleen het beekje zingt zijn liedje, maar heel zacht nu en gedempt, om niemand te wekken.

Als de donkerte wat ijler wordt, daarboven, kan het echter zijn prazelen niet langer bedwingen, en rinkelt blij:

- Het licht! het licht! het licht!...

De boterbloempjes langs zijn boorden schieten wakker door zijn dwaas getater:

- Wat wekt ge ons zoo vroeg! het is nog nacht! zeuren ze slaapdronken.
- Kijk, de dag licht al open daarboven! lacht het beekje, 't is uit met slapen!
- De dag??

Meteen zijn ze voorgoed wakker. Ze schudden hun kopje en spiegelen zich in het klare water: - De dag! Jochei! rinkelen ze met hun goudklokjes.

- Wie wil er parels, mejuffers? roept de dauw.
- Ik! Ik!

Al de bloempjes staan gereed, want voor hun morgenopschik hebben ze alle graag hun paarlsnoer.

- Ach, laat ons nog wat slapen... smeeken de madeliefjes, maar als ze hooren dat de parels uitgedeeld worden, doen ze gauw hun kroontje open, en lachen mee met den hoop. Het geeft een taterend plezier, in de rust van den ochtend.
- Een beetje stilte, daar benee! gromt de wilg; 't is nog klaar nacht!
- Hahaha! lacht de specht, en begint te hameren.
- Halt! weert zich de beuk, nog slaperig en lui.
- Hahaha! Wordt wakker! 't Is dag! schatert de specht en hamert voort.

- Te vroeg, ezel! bromt de merel opeens van uit de hoogte.

- Wat nu? Begint gij ook? zeurt de esch.

- Tuwiet! De einder schiet vol rozen! Wiet-Tureliet! fluit de merel.

- Halalala! guitigt een lijster vol pret.

- Hou je bek, ik zie nog geen steek! jammert de slak in haar schelp.

- Kom buiten, kom bui-ten! slijpt de lijster met een zotte fiorituur achteraan.

Een leeuwerik schiet uit een korenveld de lucht in:

- Ik jubel de zonne tegen! tiert ze, hooger en hooger, als een zegezang.

- Ben ik niet mooi? vraagt de bij aan het beekje, terwijl ze haar glinsterende vlerkjes streelt.

- O gij ijdeltuit, gij mooi dingetje van goud! babbelt het beekje haar toe.

- O zonne! Ik zie den einder als een zee van vuur! juicht de leeuwerik daarboven.

- Rept u wat, gezusters! pringelt een mug, we moeten klaar zijn om te dansen in de eerste morgenstralen!

- Ach, doe me geen pijn, smeekt een lelietje-van-dalen tot een bij; zie toch hoe ge mijn smetteloos kleedje befroezelt!

- O, maar uw hartje is zoo vol honig-goud! Laat me er toch van drinken! zoemt de bij.

- Heil! Heil! De zon! De heerlijke zon! breekt daarhoog de leeuwerik uit, in een glorieuzen zang van wonne.

En meteen beginnen al de vogels hun jubelend lied.

- Turelureliet! Mijn zonne! Mijn heil! fluit de merel.

- Suskewiet! Ei, gij die het ziet, zing nu mijn lustig lied! schatert de vink.

- Goud is mijn hart, van zonnelicht doorgloeid! kweelt de wielewaal.

Ieder wil zijn geestdrift joelen, allemaal te gelijk. De lijster overhelmt al de anderen met heur wilde zaligheid:

- Ik kus u van smaksmaksmak, mijn lieveke-lie...f! tiert ze luid, en smijt heur dwaze tatering lijk wirrelende karnavalpret.

- Koe, koeroe, waar is mijn verloren liefje, koeroe? klaagt de tortelduif in de diepte van het woud. Ge moet namelijk weten dat vroe-

ger, in oeroude tijden eens 'n tortel zijn wijfje verloor; dat deed hem zoo onzeglijk wee, dat hij niet ophield van jammeren en klagen:

- Koe, koe, ach waar is mijn verloren liefje, koe, koeroe?

Dat klonk zoo, altijd eender, heel dien zomer lang, een weeklacht die geen troost kon vinden. Sedert kennen de tortels geen anderen zang meer.

De specht moet er om lachen:

- Hoe romantiekerig! Hahaha!

De specht is nu eenmaal een geboren positivist.

Daar overstroomt de zon de boomen.

De zon! En opeens staan al de boomen omgloried van licht; de kruinen schijnen van zon doorspoeld; ieder twijgje zingt goudklank; ieder bladje is een wonder, en de lucht daarboven golft als een zee van majesteit. De zon! En opeens treedt alles uit de schaduw te voorschijn en gloeit als zooveel toortsen, iedere boom wordt een poëem van licht, heel het bosch rijst in goudmuziek, heel de wereld zingt haar symphonie van tierelierende klatering.

De zon! En luid en schoon galmt het vogellied. Een koor is het, van violen en cithers en harpen, van saxofonen en ratels en triangels; het schatert en schettert ondereen, het lacht en jubelt en weent. Eén zit te peuteren op een ocarina, probeert of ie de gam al kent, hapert en lacht zich zelf uit. Een ander tokkelt op een mandolien het fijnste minneliedje. Daar kweelt er een, lijk een orkest van kopermuziek. Daar droomt er een, wonderbaar en zacht, als op een viole d'amore. Een schreit, van weeldepijn of van verloren liefde, ergens in het donkere loover. Een tjuikt aldoor hetzelfde toontje, wanhopig omdat ie zijn liedeke vergeten is. Sommige doen de begeleiding, lijk cello's of orgels, heel in de diepte. Het danst en rotelt en relt van end tot end door het bosch, het klinkt lijk een tinkelend parelspel, het spat lijk goudfonteintjes, het bobelt en babbelt lijk dwaze kinderen in een zomerwei.

Nu wordt het een Spaansche stad in feest. Kleurige sjaals en bolero's, rood en geel, lachen in de zondoorgloeide straat. Groene luiken flappen open en lachende gezichten blinken in het raam. Het is één geroep en getier en gegiechel heel de stad vol. Koperen fanfaren trekken op. Trombons en bugels en klarinetten jodelen dooreen. En het volk, achteraan, danst op maat, pinkoogend om zijn eigen pret.

Dan weer is het of het bloemen regent. Alles zacht en droomerig. Een lied van innigheid. Lijk het schreien van een meisje bij een eerste

liefdeleed. Ergens, in de verte, tjilpt er een, kort en hard, als het kloppen van een hamer op één enkele noot van een xylofoon. Dan loopt het vinniger door, rapraprap, in een langgerekt gewie-ter uitgejoept. En het gaat er, allerwegen, van spottend gegrijns, fiedelend gestreel, liefdejubel en zonnevreugd; het wentelt dooreen, het rotelt en leekt, het hangt lijk parelkransen te wriemelen. Janken van sirenen, klokklokken van water in flesschen, rinkelen van kristal op een marmeren tafel, krassen van verroeste nagels in hard hout, fluiten scherp en schel lijk straatjongens doen op hun vingers, rammelen met marbels, giechelen van meisjes die gekitteld worden, scheuren van zijde en scheuren van katoen, schaterlachen om een grap die eindeloos duurt; dan plots een stilte, tot weer al die kreten van vreugde en liefde en wee openrellen in den zonneschoonen dag, met ergens, heel ver, het melancholisch gekreun van een die moe is liefde te vragen en niets meer kan dan weenen, weenen...

Ontroerd, van een wondere ontroering, staat de eik daar:

- Heer, laat het eeuwig duren, uw schoonheid over de wereld! denkt hij; en hij luistert, en geniet, en blijft stil heel dien heerlijken ochtend lang.

Daarboven hangen de leeuweriken langs alle kanten hun zaligheid uit te jubelen, een diadeem van parels, een apotheoze van zilvermuziek. Hoog in de blauwe lucht hangen ze, met niets om hen heen dan het goddelijke zonnelicht, en van weelde dronken, zingen ze hun begeestering uit. Een hymne tot de schoone, schitterende zon.

- O zonne! juichen ze, gegroet, o heerlijk licht! Door wie alles op aarde leven krijgt, en schoonheid en vreugd! O zonne, wij bezingen u! Want groot zijt gij boven ons allen, en schoon en goed! O licht, dat duister en nacht verdrijft, en haat en lafheid in liefde verandert, wij loven u! Heil, als de zon rijst, want dan is het geluk nabij! O Zon, door wie ieder wezen leeft, o licht dat van een grassprietje een wonder maakt en van het armste diertje een heerlijkheid van vreugde! Gegroet, o eeuwig, eenig Licht!

Wals Frans Tobback

Als zoveel held're sprankels uit het orgel,
sterrelicht dat de blauwe winternacht
rinkelend open lacht,
zijn onze zielen
walsen
vuursirkels in verborgen diepten.

Kronieken

Nederlandse Poëzie
Onze Jongste Lyriek Pieter G. Buckinx

Eén ding hebben de jongste dichters, die tans in boek en blad aan het woord zijn gekomen, gemeen: het zich ontdoen van het ‘eksplosieve’ en het duidelik tasten naar intensiteit en begrenzing.

Al arbeiden de meesten onder dezelfde vlag; al worden zij allen door hetzelfde Licht begeesterd; al streven zij allen naar de verwezenliking van eenzelfde politiek ideaal; al huldigen zij in de kunst niet allereerst een bewust politieke houding, allen toch hebben zij die diepe wezenstrek gemeen: het luisteren naar het zingen van onderaardse bronnen. En hierdoor onderscheiden zij zich duidelik van het geslacht dat hen is voorgegaan en dat, door zijn dwingende invloed de jongste poëzie één ogenblik heeft bedreigd.

Ik zal hier niet aan het gebruikelike doodgraverswerk doen - wie ook heeft daar niet aan gedaan? Ik meen dat de jongeren slechts dankbaarheid verschuldigd zijn aan dichters als Moens, van de Voorde, Mussche, Gijsen e.a. niet alleen om de moderne geest die zij hebben veropenbaard, doch vooral, omdat zij het terrein van oude woekerplanten hebben gezuiverd. Ik zou durven beweren, dat het zwijgen van Moens en Gijsen, samen met het schielik sterven van Paul van Ostayen, voor de meesten meer dan een teleurstelling betekende. Dat wij met kasseistenen de ruit van hun tekortkomingen hebben ingegooid, moge hen niet verontrusten want een levende weg ligt gelijnd en ook nu nog zoekt de blinkende goudvis het blauwe water.

Dat enklen steun hebben gezocht bij de sterke essayist Urb. van de Voorde - was hij het ten slotte niet, die de dichter opnieuw dwong tot ‘beschouwing’ tot ‘doorleving’? - ook dit mag zelfs de slechts vaag-eroties-gestemde kritikus niet verontrusten.

Dit staat vast: de jonge dichters hebben zich zo goed als heel en al ontdaan van de invloeden die hun persoonlikheid bedreigden. De

Vlaamse poëzie, die een ogenblik haar sterkste kracht heeft geput in de mededeling van een vernieuwd en verhevigd levensgevoel; in een daverende oproep tot de daad; in een profeties bezweren van de 'nieuwe' mens en in het bezingen van treinen en metropolen, bood, ondanks de dramatiese spanning waarlangs zij zich bewoog, slechts geringe poëtiese mogelikheden; niet allereerst omdat deze zgn. nieuwe elementen geen sterkere lyriese aktiviteit konden doen ontstaan, dan een bloem of een rivier, doch vooral, omdat de waarde dezer poëzie maar al te vaak berustte op het blote naar vorenschuiven dezer elementen zelf. En ik herhaal hier nog eens: ik ken gedichten van Moens, Gijsen, Mussche, (om slechts deze Vlamingen te noemen) die ook *formeel* kontroleerbaar blijven en van een uitzonderlike schoonheid, ja, van een hoge poetiese bloei getuigen. Dat niet 'deze' gedichten, die slechts zuiver lyries zijn (is dit niet voldoende?) een idealisties gestemde jeugd wisten te begeesteren, is, in een periode die vooral van een luide strijdlustigheid getuigde, meer dan begrijpelik.

Deze jeugd heeft gegrepen, niet allereerst naar de 'poezie' doch naar de leuzen en aanklachten, naar de profetiese bezweringen en het flitsend vuurwerk van de strijd. Zo heeft deze jeugd, duideliker dan wie ook, de gebreken der voorgangers in het licht gesteld. Het bezwerend ekspressionisme duldde geen epigonendom. Dat de jongste dichters zich van deze invloeden hebben ontdaan, is slechts verheugend, ondanks het klagen van dikke pompiers, die een hopeloze polka voor piston blijven blazen. O! deze polka voor piston, deze laatste redboei voor krities onbevoegden. Waar is de gepantserde leeuwentemmer? Waar, de traditionele klown, die de tragiese allure tracht aan te nemen van een Jannings voor de spiegel? Rijdt straks ook de lieve ezel, dit zachtaardig dier door het cirkus?

De krities-machtelozen, hebben niet alleen op een onberekend ogenblik de noodpiston geblazen, zij hebben, door hun onverantwoord proza zichzelf in het slootje der troebelwatervissers begraven. Met gesluierde woorden hebben zij trachten te vernietigen, wat zij diep in zichzelf aanbidden. Zij hebben niet de diagnose gesteld, zij hebben de loupe niet op de wonde gelegd, noch een uitkomst gevonden in het 'duister probleem der poëzie' - Al hebben zij de hoop gestreeld, een leidende rol te vervullen tegenover de jongere generasie, zij hebben de machteloze hazenmoed gehad, een jong dichter met volgende klaarkritiese volzin de weg naar de schoonheid te wijzen: 'het seniel

produkt eens ouden zeveraars.'! Ik vraag u, mijne Heren, als straks een vriend u voor domkop scheldt, heeft hij dan bewezen slimmer te zijn dan uzelf?

Deze kritiek heeft gemeend de leiding te moeten nemen. Deze kritiek heeft aan het strijdende Vlaanderen de 'kultuur!!!' gebracht; maar zij heeft aan de jongste dichters geleerd, wat zij wisten: dat de blinkende goudvis het heldre water zoekt.

Het witte zenith kent nog niet het geluk van de eenzame;
Op de kleine den voor het raam, bloeien nog geen dalia's;
wie weet, vlamt daar straks een rode klaproos?

De aarde ligt geploegd voor het nieuwe zaad, de wind huilt niet meer zó hol in de zeilen, over rustiger wateren schuift de boot en met gebroken vleugelslag stijgt de Paradysvogel naar de zon.

Wie zal met welgevallen luisteren naar de dans der rieten fluitjes...?

'Geploegde aarde' door Andre Demedts.

André DEMEDTS.

Ik heb steeds gehouden van het werk van mijn kameraad André Demedts; niet slechts omdat het getuigde van een wilde hartstochtelikheid en van een tedere zelfingekeerdheid tevens; niet slechts om de vitaal bruisende kracht, het steigerend hunkeren naar het land der sterren; niet slechts om de zware dualiteit tussen Aarde en God die deze vereenzaamde vlaamse boer voortdurend strijdt, doch vooral omdat ik de zekerheid heb, dat dit alles, waaruit de poëzie haar eenzame krachten put, eens tot klare lyriek vloeibaar worden zal.

‘Geploegde Aarde’ betekent geen vooruitgang op zijn eerste bundel ‘Jasmijnen’. Even sterk doorleefd - ook daar twijfel ik niet aan - bereikt de dichter geen hoger vlucht en zit ook hier nog al te vaak verstrikt in het spalmgedein van Mussche. Het eerste deel - waarvan enkle gedichten trouwens tot de bestgeslaagden behoren - getuigt daarvan voortdurend.

André Demedts ontbolstert zich hier als een al te tedere vlaamse natuur. Enerzijds het kinderlik grijpen naar een vlaams natuur-mystisisme, dat Gezelle, maar hoe anders, naar een heldre hoogte dreef; anderzijds een troostloze drang van het bloed naar de aarde. Uit deze oerkrachtige - hier lyries ongepuurde - dualiteit, groeide geen grootse poëzie.

De verzen uit ‘Geploegde Aarde’ zijn slechts varianten op enkle, beter geslaagde gedichten uit ‘Jasmijnen’.

Ik weet, dat ik mijn vriend Demedts zelf tref, als ik hier de gebreken, die tans zijn poëzie bedreigen, aanstip. Maar ik weet ook, dat ik hem daardoor slechts een dienst bewijzen kan.

Als enige aanwinst, boekt deze bundel, in de koele aanhef van enkle gedichten, een sterk-plastiese landelike frisheid, niet zozeer in ‘Jasmijnen’ aanwezig. Dat de dichter deze vizuele frisheid niet vermocht vol te houden, ligt deels aan zijn temperament, maar vooral toch aan de geringe formele eisen die hij tegenover zichzelf heeft gesteld.

Deze dichter zoekt opnieuw aansluiting, bij de, door de Ruimte-dichters onderbroken tradisie.

Voor zover een zekere angst voor het vaak ‘mislukte’ eksperiment hem naar deze aansluiting terug dreef, kan ik deze houding begrijpen. Doch meer dan ooit, moet hier worden gewaarschuwd voor elke verstarring, die noch verdieping, noch verruiming, doch vervlakking betekent.

Ik zei reeds, dat ik niet twijfel aan de oprechtheid van deze dichter, ook daar niet, waar hij klagelik-teder slechts voorzichzelf zingt - maar het mag niet waar zijn, dat deze menselike oprechtheid de lyriese geladenheid dekt. In de realisasie, in de opbouw van het gedicht zelf, zijn deze elementen slechts te motiveren, voorzover zij een *nieuw lyries beleven,* een nieuwe wereldvizie daarstellen.

Naast de naakte mededeling van het gevoelsleven, wordt deze poezie van Demedts nog bedreigd door de eindeloze herhaling. Geen

enkel gedicht biedt ons een nieuwe kijk in de spiegel van deze vertederde ziel. Steeds worden wij op vage varianten onthaald, die ons, teleurgesteld het boek doen sluiten.

Tegen mijn zin heb ik gewezen op deze gebreken; tegen mijn zin, omdat ik geloven blijf in het schone talent van André Demedts, ondanks deze inzinking.

> Over de vlakte vluchten wilde paarden,
> 't getrappel van hun hoeven maakt ons wakker 's nachts.

Reeds deze twee regels versterken dit vertrouwen, want zij wijzen erop, dat deze dichter zich keert naar de gebronsde natuur, naar de harde hoekige kamp der aarde, enig middel om niet langer het refrein van zichzelf te blijven zingen. Want dit refrein holt tenslotte de kern uit als geen nieuwe, sterke geladenheid wordt aangevoerd.

De aarde ligt geploegd. Nieuw zaad wordt uitgeworpen.

God geve een rijke oogst!

‘Reven’, door Jan Vercammen.

Jan VERCAMMEN.

Evenals ‘Geploegde Aarde’ van Demedts, is ‘Reven’ van Jan Vercammen geen eersteling meer. Evenals Demedts zoekt deze dichter aansluiting bij de tradisie. Doch, waar deze eerste, formeel gesproken,

nog steeds een rythmiese vrijheid huldigt, aanvaardt Jan Vercammen volkomen de prosodie. Ik kan deze terugkeer tot een beproefde vorm, voor deze dichter slechts gelukkig achten, niet slechts, omdat hij zich aldus zo goed als heel en al loswerkte uit de on-poetiese invloeden, die de meeste bladzijden uit 'Exode' ongenietbaar maakten, doch vooral omdat hij zijn poëzie ontdeed van een tuchtloze vrijheid, een koude verstandelikheid, die ook de intensiteit, de doorleving in verdenking bracht. De terugkeer tot de prosodie legde deze dichter een tucht op, die zijn temperament, zijn roekeloze fantazie slechts ten goede komt. En dit durf ik, voor Jan Vercammen een aanwinst noemen van essensiele betekenis, omdat deze tucht hem drijft naar de kern, hem dwingt tot beperking van beeld en gedachte.

Volgend gedicht, dat van een frisse vaagheid getuigt en van een zuivere aanvoeling der dingen, is, in deze zin, zeker merkwaardig:

> Gij zijt deze avond in uw witte kleed,
> de deur die opent op besneeuwde landen
> en traag weer toeglijdt tot een lichte, hoge reet
> - nog stiller dan het stilste vouwen van uw handen -
>
> Dan het bewustzijn, dat voorbij de nauw-ontwaarde dorpen
> een moede man tussen de dode dennen gaat,
> al wat hem van de stoepen zacht kwam toegeworpen
> heeft hij de weg gelaten - Het is te laat.
>
> Maar niet voor hem. Hij zal zijn weg niet vragen,
> we weten niet waar eens zijn laatste nachtvuur brandt,
> noch wat hij heffend in zijn hand zal dragen,
> als hij de laatste erinnering uit zijn geheugen bant.

Anderzijds moet, evenals voor André Demedts, worden gewaarschuwd voor elke verstarring die deze poëzie bedreigt. Met het aanvaarden ener prosodiese tucht worden maar al te vaak de beproefde gevoelens eindeloos uitgerafeld tot levenloze gemeenplaatsen. Aan een terugkeer tot een beminnelik doch middelmatig vooroorlogs konservatisme, heeft de jongste lyriek niets te winnen, ja, alles te verliezen.

Uit de klagelike tederheid, uit de troosteloze neerslachtigheid die de laatste verzen van Demedts kenmerkt, redt Jan Vercammen zich door de verscheidenheid der behandelde onderwerpen en door zijn voorkeur voor het gelegenheidsgedicht. Typies, in deze zin, is zeker het

‘Radiobericht’ dat niet in deze nieuwe bundel werd opgenomen, doch enkele weken geleden in ‘Hooger Leven’ verscheen. Het getuigt van een lyriese spontaniteit en van een vizioenaire kracht die wij in ‘Reven’ nergens zo intens hebben aangevoeld. Het behoedde hem daarbij van een goedkope, laat-romantiese, ongemotiveerde beeldspraak die nog al te vaak zijn verzen ontsierde.

Deze dichter, evenals Demedts, wens ik, in zijn verdere ontwikkeling, een steviger formele gespannenheid; meer veerkracht en vuur, minder tedere neerslachtigheid maar een woeste vermetelheid desnoods. Laten zij zich werpen in de trapèze; laten zij een salto mortale wagen! Wij hebben behoefte aan nieuw avontuur; wij hebben behoefte aan een nieuwe poëzie, die de bevrijding van de hele mens betekent.

Cocteau heeft gezegd: L'Artiste est le vrai riche - il roule en automobile! Weg met de vigilantekoetsier. Zijn hoge hoed is versleten en zijn jasje weent groen. Hij komt te laat voor de trein: edelweis-avontuur.

Paradysvogel, door Albe.

ALBE.

De twintig gedichten, die broeder Albe, onder bovenstaande titel verzamelde, getuigen doorgaans van een nieuw, helder beleven en van

een duidelik tasten naar een organies-levende, dynamies-geladen vormkracht. Hij heeft dit met enkle andre jonge dichters gemeen, dat hij niet langer deze formele eis, dit struikelblokje, dit verzilverd notedopje, waaraan ik de hoekige naam tekniek zal geven, negeert. Eenmaal de prosodiese dijk doorgebroken, huldigt hij geenszins de leuze der volste vrijheid. ‘L'Artiste doit avaler une locomotive et rendre une pipe’. Ook hij zou deze paradoks als kenspreuk kunnen nemen. Deze poëzie getuigt van intensiteit; van doorleving; van begrenzing naar de kern. Het woord krijgt hier zijn lyriese - dit is: plasties-muzikale zelfstandigheid terug. Zo bereikte deze jonge dichter vaak een nieuwe diepgang. Treffend is zeker het gedicht ‘Paradysvogel’ waarop de bundel sluit.

'n Paradijsvogel vloog verloren
aan de horizon:
'n zwarte vlek
op 't goud der zon

Met gebroken
vederslag
in de ontloken
jonge dag.

De gloed der zon
werd hoog rood
toen viel de vogel dood
op de horizon.

Zeg niet van dees vogel:
te trots was z'n reis,
wellicht zat z'n nest
nabij het Paradijs.

Niet alles in deze bundel is even gaaf als dit gedicht, maar de dichter bleef steeds boven de middelmaat, zodat wij deze twede bundel van de nog zeer jonge dichter Albe zeker als een schone aanwinst mogen begroeten.

Dat hij zich verder hoede, voor een te gemakkelik te verwerven suk-

ses; dat hij zijn, over 't algemeen nog kleine verbeeldingswereld verruimen moge, is zeker onze vurige wens.

De zo goed als enige dissonanten, die mij bij deze dichter pijnlik stoorden, zijn: het ongemotiveerde doorhakken der voornaamwoorden. Evenals het aanwenden van je en jij breekt dit steeds de zuiver aristokratieve luister der poëzie.

Zoals ik hierboven zei, hebben de jongste dichters zich zo goed als heel en al ontdaan van de invloeden, die hun persoonlikheid bedreigden.

Het naoorlogs ekspressionisme, ageerde op het verhevigd levenstempo vooral presto-symfonies. De jongste dichters luisteren weer naar de melodie der aarde, die verborgen ader der ziel, waarin zij zichzelf terugvinden.

Keren enklen terug naar de prosodie, andren luisteren naar de wetten ener dynamiese tucht. Allen echter tasten naar begrenzing en intensiteit; allen richten zich naar het leven, de realiteit en de aarde, deze ewige bronnen der lyriek.

Is het waar, dat het woord den mens gegeven is, om zijn gedachten te verbergen? Wie aandachtig luistert, verneemt misschien het merveilleuze zwijgen van diepe meren, het sidderend huiveren van een eenzaam dier - dit eenzaam dier, dat ewig door dit leven roept.

Wellicht begrijpt dit luisterend oor deze roep nog niet. Waarom...? Waartoe...?

Wie verhaalt mij de vreugde van de smeltende sneeuw?

Wie zegt mij de pijn van het klagende riet?

Urbain Van de Voorde: Modern, al te moderne-critiek der Vlaamsche poëzie 1923-1930[1]

Urbain VAN DE VOORDE.

Dit is de derde bundel critieken die Urbain Van de Voorde, in betrekkelijk korten tijd, samenleest in zijn bjidragen aan allerlei bladen, hier hoofdzakelijk uit deze aan ‘de Nieuwe Rotterdamsche Courant’, en waarvan de verschijningsdata zich over het laatste decennium uitstrekken.

Alhoewel dus berekend voor Hollandsche lezers heeft hij een nuttigen arbeid verricht met deze opstellen, die ons rechtstreeks aanbelangen (Critiek der Vlaamsche Poëzie, luidt de ondertitel), in ons bereik te stellen. Want aan het oordeel van den correspondent aan de N.R.C. moet, in het Noorden, wel gezag toegekend worden en gaat daarmee, voor het Zuiden, een prikkel van verhevigde belangstelling gepaard.

De titel zelf licht ons verder in, dat het gaat over werk ‘dat nog te dicht bij ons staat om het reeds definitief zijn juiste plaats te kunnen geven’. Door die omstandigheid blijven deze opstellen dus kleingoed, wat evenwel geen breeder opzet uitsluit, en verder verraden ze ‘een belangstelling die zoo bijster veel ouderen in Vlaanderen tot nog toe voor de jongeren niet aan den dag hebben gelegd’.

(1) Uitgave ‘Steenlandt’, Kortrijk. Prijs: 35 fr.

Voor de menschen bij wie de literaire voortbrengst vooral een kwestie is van hoeveelheid, kan dit boek dan een veropenbaring worden, want niet minder dan 35 dichters worden besproken. Ondertusschen houdt Van de Voorde meer van de hoedanigheid en laat zich niet verleiden tot ‘vooze aanmoedigingen en suikerzoete vriendelijkheidjes die doorgaans toch niet zijn gemeend’. Ook heeft het meermaals aangewende argument onzer achterlijkheid geen vat op hem, wel integendeel! uit onze poëtische armoede leidt hij onzen cultureelen achterstand af. Streng bewaakt hij de grenzen en in den tuin der poëzie rukt hij onmeedoogend onkruid en woekerplanten uit.

Wie het standpunt van Van de Voorde wil kennen in zake critiek zal dit niet kunnen opdiepen uit het ‘Voorwoord bij wijze van Beginselverklaring’ dat objectief en historisch handelt over de aesthetische onderzoekingen aangaande de ‘poésie pure’ en het ‘wezen’ der dichtkunst, welke vraagstukken een tijd in het midden der belangstelling stonden. Dit standpunt vindt men fragmentair, en dan concreet, uitgesproken in de daarop volgende bladzijden. Misschien ware een overdruk (herwerkt en aangepast) van zijn antwoord aan ‘Dietsche Warande en Belfort’ op de rondvraag omtrent de kritiek in Vlaanderen toch wenschelijk geweest. Daarin heeft hij het volgende vooruitgezet:

‘Men kan altijd een poging wagen in een hedendaagsch literair werk déze essentiëele eigenschappen op te sporen, die de duurzaamheid en de voortreffelijkheid uitmaken van kunstwerken die den tijd hebben getrotseerd... en déze nieuwe elementen te onderkennen die verrijking en blijvende waarde beteekenen’. (D.W. en B. blz. 761, 1930.)

Practisch komt dit hier op neer:

‘Men kan slechts terloops van de minder geslaagde stukken gewagen... maar vooral de aandacht van den lezer vestigen op deze gedichten die, onder zelfs heel wat ontoereikends, een aanwinst kunnen zijn van ons literair patrimonium’, (blz. 151).

Zijn doelstelling is tweeledig: historisch en aesthetisch; zijn belangstelling betrekt én schrijver én lezer; hij spreekt als vakman en als voorlichter.

Daarom kant hij zich tegen zekere katholieke critiek die in sommige gevallen van ‘zooveel merkwaardigs had gewaagd en zooveel meer

volkomen onverteerbaars verzwegen' en daarom treedt hij waarschuwend op tegen de overdrijvingen en de verzieking in de dichtkunst.

Iets ondertusschen belet Van de Voorde's critiek geheel aanvaardbaar te worden Hij moge nu nog over aanleg, kennis, belezenheid en intuïtie beschikken om onze poëzie in de Europeesche kunstrichtingen in te schakelen, reminicenties op te teekenen, den onderstroom van een gedicht naar boven te halen, in iedere bespreking vinden we den 'dichter' Van de Voorde weer. Hij staat niet onbevangen voor alle uitingen in de kunst en verklaart trouwens onomwonden van een dichter: 'daarom is hij mij niet minder sympathiek' en 'naar geest en vorm zeer sympathiek' of 'ik houd er niet van' en 'doet mij onbehaaglijk aan'. Deze voorliefde en afkeer, beide door zijn eigen dichterlijk temperament ingegeven en die een bekentenis van partijdigheid insluiten, verscherpen dikwijls zijn betoog, verklaren zijne, althans gedeeltelijke, verblinding of eenzijdigheid wanneer hij spreekt van het 'arlekijnspak van Wies Moens' poëzie', 'gedichten waar gevoelerigheden op z'n Wies Moens' schouder aan schouder gingen met impotente seniliteiten van Van Ostayen', 'expressionistische rommel', 'vooze, zeurige, slappe rhetoriek der na-oorlogsche Vlaamsche dichtkunst', 'Van Ostayen's poëtische clownerieën'; verklaren eveneens zijn polemische aanwijzigingen over het 'kollewijnen' van Burssens en Verbeeck. Dan nog liever een uitweiding over titel, omvang, uitgever, verluchting van een dichtbundel of een genealogische inleiding.

Rechtvaardigheidshalve moeten we hier aan toevoegen dat hij soms tot objectiever beschouwing van het expressionisme komt. Zijn inleiding bij de bespreking van 'Het Huis' is, in dien zin, een merkwaardig stuk en herinnert ons, in meer dan een opzicht, aan het meesterlijk essay van F.M. Huebner over 'Het Expressionisme'. Ook op enkele andere plaatsen klinkt daarvoor wel waardeering. Over het vrij-vers, waarvan het overdadig gebruik hem steeds wantrouwend heeft gestemd, vernemen we tevens dat het 'ten slotte een veel moeilijker dichtvorm is dan doorgaans wordt aangenomen en dat men enkel vrije verzen schrijven moest, wanneer men reeds voldoende met de prosodische vormen is vertrouwd'.

Hoe gevaarlijk het is de toekomst in een bespreking te betrekken, heeft Van de Voorde bij de verschijning van De Doncker's 'Kwatrijnen' moeten inzien. Of zijn voorspelling omtrent Walschap 'onder de jongere katholieken in Vlaanderen wellicht niet alleen een der

belangrijksten, maar een der duurzaamsten tevens' en Melis 'wellicht de meest hoopgevende verschijning sedert het optreden van de dichters der eerste na-oorlogsche generatie' in vervulling is gegaan, laten we den lezer zelf uitmaken.

Op een paar punten moeten we nog de aandacht vestigen:

1° op de noodzakelijkheid om ook andere bronnen te raadplegen in verband met traditie, ethiek, inhoud en vorm inzake moderne dichtkunst. (Zie o.a. Moens: De Gedachtenwereld van de Vlaamsche Jongeren; Van Ostayen: Self-Defense.);

2° op het bevreemdend feit dat Van de Voorde de aanduidingen omtrent 'de verholen bronnen der inspiratie' minder, zegge haast niet, gaat zoeken in het leven van den dichter dan wel b.v. in den titel zijner werken. Zijn verklaring voor 'De Doortocht' van P.G. Buckinx vinden we wat al te simplistisch.

PAUL EENVELD.

Beeldende Kunst
Het Prosper de Troyer-album van Michel de Ghelderode René Verbeeck

Portret, 28 geslaagde afbeeldingen, tekst van Michel de Ghelderode in vertaling van Wim Doevenspeck, lijst der verspreide en der niet verspreide werken, een facsimile van een brief van Paul van Ostayen aan de Troyer, persuitknipsels over de Troyer.
Uitgave Steenlandt, Kortrijk. Prijs 35 fr.

Quelles écoles?...
Il n'y a que des hommes forts...
Jean Cocteau.

Toen Michel de Ghelderode vóor de Troyer's schilderijen stond heeft hij gewis de omlijstingen horen kraken en zien stukspringen onder het geweld, - en in de Troyer zelf heeft hij herkend en begroet de man naar zijn hart, de sterke man, die in de wereld der artisten zonder ruggegraat zijn knoopsgat maagdelik wist te houden, waarvoor hem dan ook alle offisiele roem en erkenning werden onthouden.

De hoge verblijding over het ontmoeten en begrijpen van de forsige man moet mijns inziens de toon voor deze tekst hebben aangegeven. Het is een hoog aangeslagen toon, een taal, die kloek en fris wil aandoen en alle mogelike en onmogelike sprongen en kronkelingen uitvoert om op een gekompliseerde manier uit te drukken wat eenvoudig en klaarder kon medegedeeld. Een staaltje: ‘In de gangen van mijn gedachte klonk er een stem op. Ziehier deze rapsodie: Ik had u kunnen bezoeken, m'n lieve Prosper, verkleed in een dier voorhistoriese reuzen-hagedissen, ofwel gedecoreerd van de Nichan-Sftikar, (geschiedenis om alle spiegels te doen bersten!) maar niets doorhuivert me zo als, bij het overschrijden ener vreemde stoep, plots een man te zien verschijnen lijk gij, bezocht van een wit-gloeiënde uitstraling aan de slapen, en wiens handen de groeven dragen van rituele inschriften... Het is zichtbaar dat gij de tijd geweld aan doet en dat gij, gekkende pelikaan, geboren aan de uiterste grens van

hemel en hel, de onnoembare en niet-te-doven vuurhaard der universele onrust aanhoudt, met er brokstukken van uw vlees naar toe te werpen. Lof zij u en verdoemenis!... Gij zult u daaromtrent niet verklaren, dat gaat niemand aan, maar gij weet zeer goed waarover het gaat!...'

Deze wijze van schrijven volstaat niet altijd om de ontstentenis of de vaagheid van een oordeel te kamoefleren: 'Dit is exact mathematiese schilderkunst. Ik beluister haar toonkleuren. Zij ontketent harmonieën, schokkende rythmen. Haar zuivere tonen, in fuga, beelden een muzikale rust. Waarom moet ik nu aan het sonnet der klinkers denken? Geslagen metaal, klok, stamper, koor, diepe bassen, orgelgebulder - een ganse gesuggereerde polyphonie spuit op uit de sprakeloosheid van het tableau, uit de klankbodem van het doek. Het is recht en goed dat het oeuvre tot de zinnen spreekt.'

Hier is het 'défaut de la cuirasse' verborgen. De Ghelderode heeft de inhoud, de geestelike motieven van de Troyer's oeuvre begrepen en verklaard, maar hij vergat ons mede te delen op welke wijze de artist er een kunstwerk heeft mee gemaakt. Men kan een schilderij van de Troyer op twee wijzen zien: zonder zich om de inhoud te bekommeren en zelfs dan kan men het prachtig vinden en de Troyer een rasecht en vaardig schilder. - ofwel kan men in het doek een openbaring zoeken van de mens de Troyer en dan vindt men die gemakkelik. Doch zelden benaderen wij die geestelike inhoud door de materie, de uiterlike verschijning heen. Inderdaad, 'het is recht en goed dat het oeuvre tot de zinnen spreekt', maar dan ook het volledige oeuvre, ook de ziel er van. De geest van de kunstenaar mag niet rechtstreeks spreken tot ons verstand, (want als dit volstond ware alle kunst overbodig) maar langs de weg der zinnen.

Het is trouwens in deze richting dat de Troyer begint te evolueren. In zijn laatste werken blijft de kleur geen autonome faktor meer, maar streeft er naar het middel der geestelike uitstraling te worden. Het zijn vooral deze laatste werken (o.a. De Zee, Kristus verbolgen) die de tweespalt in de Troyer's vroeger werk openbaren. In deze werken vangt de samensmelting aan van een gezonde schone menselikheid en een hoge ambachtelike vaardigheid, d.i. het volgroeiën van een groot kunstenaar.

De Ghelderode heeft noch kritiek noch lofrede willen schrijven: 'Voorwaar, het is daarom dat deze regels geen lofrede zijn, geen

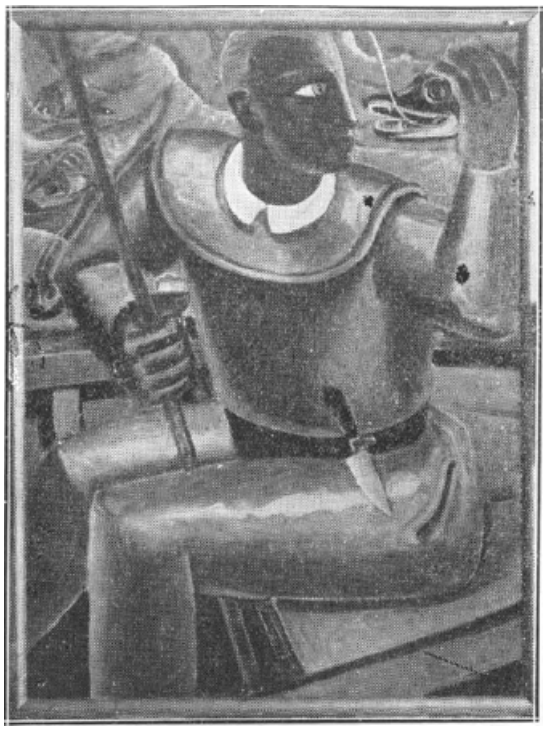

De wonderbare Visscher.

grafschrift, geen liefdebrief, ofschoon wij weten hoe men de caramel prijst en het duitse leger bekladt. Deze regels zijn de biecht van 'n man op de gevaarlike ouderdom, - en zoudt gij lachen met een uitgeschudde en verslagen proletariër die hongerig danst vóor een rijke schenktafel? Ik dans een boeredans voor de doeken van Prosper de Troyer (mijn zinnen hadden honger en zie, reeds tien jaar vervaardigt men eetwaar in tuben.) - en deze dans is een kniebuiging waard of een gebaar van verguizing.' De tekst werd eerder bedoeld als een begeleiding bij de afbeeldingen. Maar de Ghelderode heeft er het biezonderste in vastgelegd wat over de Troyer kon en diende gezegd. Want al is het nog te vroeg om een boek te schrijven over deze schilder, toch kunnen de grondslagen van zijn persoonlikheid en kunst en zijn rijke verworvenheden nu reeds belicht worden. Te meer daar de Troyer zich van meet af als een sterke persoonlikheid heeft aangediend, die met vaste stap naar de volle ontwikkeling schrijdt. De Troyer kan dat, omdat hij van 't begin af heeft gegrepen naar het meest essentiele en eenvoudig menselike en omdat hij het werk der traditie voortzet: 'Aan de grond der vormen - muziek moerelen sonore bronnen - moederaarde en teelaarde, humus, folklore - een wortelthema dat ik onsterfelik acht, gregoriaanse zang en rumoer. Het oeuvre ontbindt zich orkestraal. Ik zal er een zang van onthouden zonder ouderdom, die mij vervolgen zal en doen roepen: "Deze man werd geboren in het Noorden en voedde zich met vlees"... Hij arbeidde op het duister gebod zijner voorouders. Zijn werk zal levensrecht behouden in de wereld daar het een ras proklameert. Uit de greep der duistere, maar absolute banden die deze doeken binden aan vernietigde middelewen, schiet een lichtkreet op: HERLEVING!

Drie ewen! Niets verouderd! Stijl! Men heeft de wetenschap van het schilderen verloren. Wetenschap, de oude voedster, de tucht waarlangs het genie zich bevrijdt...

Ik zou een doek van de Troyer durven hangen in een dier musea (zogezegd antiek) met het eenvoudige opschrift "VLAAMSE SCHOOL".

Slechts de oude, dode meesters zouden zich niet verontwaardigen...'

De Troyer is de enige in Vlaanderen die zo dicht de geest der pri-

De Duivenmelker.

mitieven benadert, omdat hij het niet heeft willen doen uit modezucht en het primitieve niet alleen in uiterlikheden heeft gezocht.

De kunst van de Troyer is bij uitstek sociaal, want ‘het gaat er niet om de mensen van één caste, maar om een volk waarvan hier de levenskracht uitgeroepen en het gebeente gemeten is.’

Dit volk nader brengen tot zijn schilder is het doel van dit album. Wij moeten er Michel de Ghelderode dankbaar om zijn. Ook de uitgever Steenlandt, op wiens verzoek het werk werd geschreven, die er een prachtboek heeft van gemaakt en het op de markt brengt tegen een spotprijs. Wim Doevenspeck is er volledig in geslaagd ons te doen vergeten dat wij hier met een vertaling te doen hebben.

Toneel
Randnota's Pieter G. Buckinx

Het Nationaal Vlaams Toneel.

Het Nationaal Vlaams toneel opende dit twede speeljaar met ‘Noë’ of ‘De Zondvloed’ een modern bijbeldrama, dat door André Obey voor het gezelschap van Jean Copeau te Parijs werd geschreven en door Paul de Mont in een gezapig Nederlands werd overgebracht.

Rond de hoofdfiguur, die door Staf Bruggen schitterend werd vertolkt, streefde dit hele groepje naar een bewogen samenspel, zodat deze vertoning, in het slotbedrijf uitgroeide tot een indrukwekkend hoogtepunt.

De poging van Paul de Mont, om, in overeenstemming met onzen volksaard, de partituur van dit stuk een paar tonen noordeliker te transponeren, leek ons niet overal even gelukkig, en wij menen dat door deze transposisie meerdere toneeltjes met een sterk lyriese inzet, op het harde vlak der middelmatigheid terecht kwamen.

De poetiese luister, het dynamies geladen rythme waarmee Johan de Meester vaak zulke stijlvolle effekten bereikte, vinden wij maar al te weinig terug in de vertoningen van dit gezelschap dat tans een meer klassieke speeltrant huldigt.

De regie, die door Michel van Vlaenderen werd waargenomen getuigde van een heldere ernst en van een soberheid die ons met verwachting naar verder werk uitzien doet.

Het Vlaamse Volkstoneel.

Na ‘De Barbier van Sevilja’, deze gemodernizeerde groteske, waarin, naast Jan de Haen en R. Grassin ook Ward en Leo Hens kans kregen om naar hartelust te akteren, vergastte het vlaamse volkstoneel ons op een ‘hartroerend tropendrama’ van Frans Delbeke, waarvoor hij de duistere naam ‘Wanda’ vond.

Naast inderdaad roerende gemeenplaatsen als: Gij hebt met uw nagels gewroet in de wonde mijner ziel - Ik ben alleen en verlaten - geen macht ter wereld kan ons nog scheiden - haat - bloed en wraak - ontlokte dit tropendrama aan de schone blauwe ogen van Maria Melis, zulk een vloed van waterlanders, dat de toeschouwer wel een hart van steen hebben moet om daaraan te weerstaan.

Noch de regie die het spel uitsluitend op het achterplan hield; noch de spelers, die nutteloos zoveel energie hebben verspild, vermochten dit stuk, dat wij zonder aarzelen naast ‘De Twee Weezen’ klasseren, te redden.

Aantekeningen

Herman Teirlinck regisseur.

Naar aanleiding van de stijlvolle opvoering van ‘De boer die sterft’ in de Vlaamse Schouwburg te Brussel, gaf H. Teirlinck volgende treffende definisie van regie:

- Een stuk, moest men kunnen regisseeren zooals men een orkest dirigeert, met naleving van alle nuancen en tempo's, onder de stuwing van één, die als met de touwtjes trekt van marionetten. Het blijkt zoo moeilijk. We zoeken nog altoos naar de waarheid, naar de vast zeer eenvoudige waarheid. We strompelen. Het is vervelend, maar het is eigenlijk schoon, dat zoeken, dat twijfelen, dat probeeren... En het zou niet erg zijn, was daar niet het publiek. Een boek, een vers, ge kunt dat desnoods nog geven zonder u om het publiek te bekommeren. Maar bij een tooneelspel is dat anders. Het publiek zit daar. Het wacht. Ge moet het iets brengen. Ge kunt het niet zoo maar weer laten weggaan. Ge moet het ontvankelijk stemmen... Het is moeilijk om een ingewikkelder bedrijf te bedenken.

Tristan Bernard en het zilveren scherm.

Tristan Bernard herhaalde in de laatste tijd uitdrukkelik, dat alleen nog de Kinema hem interesseerde. Doch, terwijl hij poseert voor Madeleine Soria, vertelt hij haar het toneelstuk dat hij voor haar en L. Rozemberg schrijft. Anderzijds werkt hij aan een komedie voor Maurice de Ferandy en in samenwerking met M. Chautemesse voltooide hij twee toneelwerken. Verder modernizeert hij Shakespeare en herschrijft voor Gaston Baty ‘l'Etourdi’ van Molière, in een eigenaardige nieuwe versie.

Gij moet toegeven, dat Tristan Bernard, inderdaad niet langer in de kunst van het toneel gelooft.

Urbain van de Voorde geintervieuwd.

In een stil café op het Damrak te Amsterdam, werd de Vlaamse dichter Urb. van de Voorde door een der redakteurs van ‘De Tijd’ geintervieuwd.

Uit dit gesprek haken wij het volgende los:

Zoo is thans de vloed van het expressionisme verebd terwijl de diepere lagen van het leven onverstoord hun gang gingen, blind en fataal. En wat is er nu bereikt? Is er iets veranderd, trots alle moeizame pogingen van het jongere geslacht? En is de nieuwe zakelijkheid geen simpele erkenning van het nutteloze van alle cultureele pogingen tot wijziging van het jongere geslacht? En is de nieuwe zakelijkheid geen simpele erkenning van het nutteloze van alle cultureele pogingen tot wijziging der wereldorde en der levensvormen? Is ze geen moe berusten in en aanvaarden van het bestaande, hoe het zich ook verhoude en ontwikkelde?...

Op onze vragen, wie van de jongste letterkundigen in Vlaanderen de meeste mogelijkheden bieden, noemde de heer van de Voorde in de eerste plaats Pieter G. Buckinx en André Desmedts die thans voornamelijk publiceeren in het onlangs opgerichte tijdschrift ‘De Tijdstroom’ ook broeder Albe, wiens eerste verzenbundel

‘Praeludiën’ nog onrijp was had hem kortelings verrast met een paar zeer gave gedichten.

Sprekende over het nieuwe proza in Vlaanderen legde hij speciaal den nadruk op de jongste publicatie van Gerard Walschap, Maurice Rodants en Lode Zielens, welke ook in Noord-Nederland

de aandacht trokken. Het tijdsbeeld is in deze romans wel sterk waarneembaar in al zijn ‘verscheidenheid’ zooals van de Voorde zich uitdrukte: de expressionistische (dynamiese) roman van Walschap, de naturalistische roman met zielselementen van Lode Zielens en de psykologische roman van voor den oorlog, met nieuwe elementen van Roelants.

Leve de kritiek!

Uit ‘La Jeune Belgique’ van 6-2-1897.

Verhaeren est tout au plus le grand fétiche d'une petite tribu de faux sauvages qui, pour lui faire honneur, avalent, en rugissant et en se roulant sur le sol, des tessons de poèmes et de vers pilés... j'ai parlé de Gongora. Mais si Gongora était avant tout le monde, gongoriste, il ne manquait ni d'adresse, ni de virtuosité. M. Verhaeren - j'emploie ici une de ses alliterations dont il fait ses délices - est un Gongora gourd et lourd. Il gongorise pour gongoriser, et aussi par gaucherie et par impuissante fureur contre une langue dont le génie lui sera toujours rebelle.

Dat ter gelegenheid van het verschijnen der ‘Heures claires’ (Emile Verhaeren was toen... twee en veertig!) En zeggen dat Firmin Van den Bosch nu in zijn jeugdherinneringen bevestigt dat ‘La Jeune Belgique’ het genie van Verhaeren aan de wereldliteratuur heeft geschonken!

* * *

Bewonder nu verder de superieure ironie en de eerbare wijsheid van... Fernand Brunetière, waar hij het (in de verlopen eew) had over Arthur Rimbaud in ‘La Revue des deux Mondes’:

‘Un autre encore, qui fut un temps l'honneur de cette école, pour ne pas dire le phénomène, M. Rimbaud, je crois, a disparu un jour brusquement; peutêtre, après avoir étonné les Baudelairiens eux-mêmes par la splendeur de sa corruption et la profondeur de son incompréhensibilité, vend-il quelque part, aujourdhui, en province ou par-delà les mers, de la flanelle ou de molleton. N'est-ce pas ainsi ou à peu près que Schaunard a fini ce mois-ci?’

Men zegt dat de geschiedenis een eewig herbeginnen is. We zullen de een of andere naamlooze Jong-Dietschlander de moeite besparen te zeggen dat wij ons ditmaal bij Verhaeren en Rimbaud vergelijken, en toekomende maal misschien bij Paul Verlaine. Hij kan dan meteen nog [...] ons analogies denken diagnostikeren.

Le Journal des Poètes.

is zijn tweede seizoen begonnen. Het eerste liep over 10 nummers. Dit zal over 25 nummers lopen.

We kunnen niet anders dan het een prachtige weder-inzet heten. Tijdens de rust heeft het in verschillende landen een eigen komitee gevormd, van waaruit de medewerking komt.

Het belooft bladzijden over de poëzie van omtrent alle landen der wereld, te lang om op te sommen, tot van Chili, Cuba, Urugay, enz..

Ik heb hier de eerste drie nummers voor me:

Nr. 1: o.a. drie inédits van Valéry Larbaud, en een paar bladzijden over Jong-Spanje. (bladzijden dagbladformaat).

Nr. 2: o.a. twee inédits van Hölderlin en een paar bladzijden over Jong-Duitsland.

Nr. 3: o.a. een paar bladzijden over Jong-Engeland.

Let wel, dat alleen poëzie in aanmerking komt. Verdere interessante rubrieken: Poésie ethnique. Nos petits enquêtes, enz. Ieder nummer 4 bladzijden.

Pierre Bourgeois, een der bizonderste leiders, een man met een verbazende werkkracht en -lust, een geestdriftigzoekende naar schoonheid, zal in ‘De Tijdstroom’ gelegenheid krijgen, ter gelegenheid van het Frankrijk-nummer, ook een woord over zijn groep te zeggen.

Vlaanderen en Nederland.

In de Verslagen en Mededeelingen van de Koninklijke Vlaamsche Akademie, verscheen een bijdrage van Aug. Van Cauwelaert, getiteld 'Daar hapert iets'.

'Daar hapert nog altijd iets aan de verhouding tusschen Vlamingen en Nederlanders; daar is iets dat nog steeds de onbevangen erkenning van beider gaven en verdiensten belemmert of weerhoudt'.

De waardeering voor zekere Vlaamsche schrijvers blijft nog een te individueele erkenning bij de lieden zelf van het lettergild en het is ergerend voor ons gemoed wanneer we zien op welke dwaze en kleineerende wijze over Vlaanderen's litteratuur gesproken wordt en gedoceerd aan de Hollandsche jeugd. Ik spreek niet van handboeken en literatuur-geschiedenissen die door onbevoegde onbekenden worden samen gesteld ten dienste of liever ten ongerieve van de school. Voor deze produkten kan de Nederlandsche intellectualiteit niet verantwoordelijk worden gesteld. Maar ik denk in de eerste plaats aan de literatuurgeschiedenissen van lieden als Prof. Dr. Moller en Prof. Van Leeuwen die voor competenties worden gehouden. Deze doctor Moller, die geregeld optreedt op onze Vlaamsche studentenvergaderingen om onze jeugd dietsch te maken hoe Vlaanderen eigenlijk herworden moet, schrijft in zijn: 'Beknopte geschiedenis der Nederlandsche letterkunde' over Vlaanderen, met een onkennis die ergerlijk is.

...De sterkste literaire krachten van Vlaanderen hebben in Holland bij vooraanstaande dichters en prozaschrijvers werkelijk waardeering gevonden, maar geheel de Vlaamsche ontwaking sedert en met Gezelle is nog niet bij machte geweest ons de zelfgenoegzaamheid en het superioriteitsgevoel der Hollandsche schoolmeesters te breken.

Schrijver wijst vervolgens op onvergeeflijke tekortkomingen tegenover de Vlaamsche letteren in Hollandsche literatuurgeschiedenissen en in Hollandsche bloemlezingen en besluit als volgt:

Zoo is mijns inziens de verhouding Vlaanderen-Nederland op het gebied der literatuur; en het is goed dat we hiervan bewust zijn; hier en in het Noorden. Wij moeten in Vlaanderen beseffen dat we de gaven hebben van een begenadigd volk; maar dat we nog niet de gebreken onzer jeugd ontgroeid zijn. Maar Nederland moge niet alleen oog hebben voor hetgeen het in Vlaanderen ergert of stoot; maar besef toonen voor hetgeen dit volk ondanks verdrukking of voogdij en verwaarloozing tot een schoone gave ontvouwing heeft gebracht.

Wat heeft Vlaanderen te doen tegenover deze gesteldheid? Twee dingen:

Zelfkritiek naar binnen en Zelfrespect naar buiten.

Zelfrespect beduidt geen zelfgenoegzaamheid. Misleidende zelfoverschatting kan geen ander resultaat hebben dan onze onvolgroeidheid te bestendigen en het superioriteitsgevoel van den Nederlander tegenover Vlaanderen te voeden en te versterken. Maar uit een strengere zelfkritiek en een bescheiden zelfrespect zal een warmere verhouding groeien tusschen Vlaanderen en Nederland en een hechtere saamhoorigheid van de groot-Nederlandsche kultuurgemeenschap.

Boekzaal.

Het laatste nummer van ‘Boekzaal’ brengt een uitvoerige bijdrage over de jonge romanschrijver Gerard Walschap. Er zijn verder merkwaardige aantekeningen van Anton Van Duinkerken over dichters en dieren.

Hall Caine.

De Engelse romansier Hall Caine, die onlangs stierf, arbeidde gedurende veertig jaar aan een werk dat hem nauw aan het hart lag en waarvan hij de publicasie steeds heeft geweigerd.

Het gaat hier over een ‘Leven van Christus’. Het handschrift beslaat niet minder dan drie miljoen woorden, wat zo ongeveer veertig maal de lengte van een gewone roman betekent.

Evenals de vagebonden en landlopers zouden ook de dwaze en nutteloze schrijvers strafbaar moeten zijn; men zou mij en honderd anderen uit het land moeten verbannen. (Montaigne).

Een eigenaardig sonnet.

Volgend ‘sonnet’ van Ambroise Colin, werd eertijds medegedeeld door den geestigen meester der rijmkomste, Tristan Derême:

Nuit
morne
L'Orne
luit.

J'aime
ton
ton
blème,

au
haut
d'une

Dune,
o
Lune!

Katalogen.

We ontvingen, benevens nog andere, ook die van N.V.W.E.J. Tjeenk-Willink, Zwolle, en van J.M. Meulenhoff. Amsterdam.

Beide geven een beeld der grote bedrijvigheid van de twee uitgeverijen. En beide worden ons mooi aangeboden, inzonderheid die van Meulenhoff, een boek van bijna 200 bladzijden. Bij ieder aangegeven werk fragmenten van recensies en typeringen, zodanig dat de lezer geleid wordt doorheen de rekken.

Verder bevat het boek een aantal fotos en tekeningen, benevens reprodukties van mooi-gelukte omslagtekeningen.

De mooiste kataloog, die we zagen!

Opkomst.

We ontvingen het lustrumnummer (nr. 1, vijfde j.g.) van dit orgaan van A.V.S.

Het bevat, benevens bijdragen der leiders, eigen werk der leden. Het kan ons slechts verheugen, dat voortaan in ‘Opkomst’ meer aan letterkunde dan aan politiek zal worden gedaan. Opvoeding en zelfkultuur is immers het doel, wordt in dit lustrum-nummer gezegd. Goedheil dan, Opkomst!

Het adres van het beheer is: Renaat Schepens, St. Denijslaan, 201, GENT. De abonnementsprijs 10,70 fr.

Boekbesprekingen

Maurice Roelants. Komen en gaan. Tweede druk. 'Het Kompas'. Mechelen. Prijs: frs. 30.-.

Aan de lofwaardige besprekingen van Dirk Coster, August Vermeylen e.a. over deze kleine roman van Maurice Rodants, die met de driejaarliksen staatsprijs werd bekroond, hebben wij hier niets toe te voegen. Wij verwijzen ook naar het vlugschrift: Rondom Roelandts, Walschap, Fielens, dat kort geleden door 'het Kompas' over Vlaanderen werd verspreid en waarvoor wij hier aandacht hebben gevraagd.

Deze twede druk, werd door Nyck en van Ditman uitstekend verzorgd.

G.R.

H. Roland-Holst Varr der Schalk. De geestelijke ommekeer en de nieuwe taak van het socialisme. 'Het Kompas' Mechelen. Prijs: ingen. frs. 32. -; geb. frs. 42.75.

Weliswaar behandelt de schrijfster in dit boek vraagstukken die buiten het gebied reiken waartoe dit tijdschrift zich tot hiertoe beperkte - maar het gedacht dat H. Roland Van der Schalk voorstaat is te belangrijk om het gewoonweg bij een aankondiging van deze uitgave te laten. De grote dichteres verdedigt het binnendringen van metaphysieke en godsdienstige strekkingen in de socialistiese leer en levenshouding. Zij steunt zich op het feit dat wijsbegeerte en wetenschappen zich in de laatste tijd steeds meer van de zuivere rede afkeren, om rekening te houden van die werkelikheid die niet proefondervindinglik bewezen of gekend kan worden. Aldus komt zij tot besluiten en richtlijnen die voor haar misschien nieuw schijnen, maar zo oud zijn als het katolicisme. Dit godsdienstige socialisme moet als het zich logies en eerlik op de ingeslagen weg ontwikkelt noodzakeliker wijze eindigen in de kerk. Maar daartoe moet het zich nog eerst van àlle grofheid en materialisme bevrijden opdat het klaar zou kunnen zien en ondervinden dat de idialen van broederlikheid en rechtvaardigheid twee wezenlik kristelike deugden zijn. En naast die twee zal het Kristendom zijn harmonieën tonen, zijn vereniging van hemels en aards zijn, zijn ganse waarheid, die alles omvat, veel meer dan het beperkte ideaal van het godsdienstig socialisme kan of vermoedt.

A.D.

W. Mensching. Gekleurd en blank. 'Het Kompas' Mechelen. Prijs: frs. 50.75.

'Het blanke ras moet ten aanzien van de gekleurde rassen een nieuwe houding trachten te vinden. Daartoe dienen de blanken eerst meer te weten van de toestanden en bewegingen der andre rassen, van hun zieleleven en de stand der huidige betrekkingen van Koloniën en zending. Dit boek wil daartoe medewerken' aldus de auteur in het voorwoord dat dit merkwaardig boek voorafgaat.

De schrijver, die lang in Afrika, Indië en Amerika verbleef, stelt hier op treffende wijze het rassenprobleem. Het boek is daarbij onderhoudend gesteld en getuigt van een rijke dokumentasie.

G.R.

Guido Godescalc: Twaalf missie-psalmen uit transvaal. - Uitgave: 'St. Pieter en Paulusabdij' Dendermonde. - Prijs: 5 fr.

Neen het geslacht van Pater Desmet, Pater Damiaan, Pater Lievens, Verbiest is niet dood in Vlaanderen. En dringender dan ooit klinkt de roep van St. Fran-

siskus Xaverius: Geef me Vlamingen. -

Zo klinkt ook hier de roep van de eenzame Benediktijner-missionaris in Transvaal. Niet alleen die kreet, maar ook herinneringen aan zijn jeugd, zijn ouders, zijn Vlaanderen. Hij kent de vreugde van het vruchtbaar apostolaat, en de pijn der vergeefse pogingen.

En dat alles bezingt hij in deze zeer lyriese psalmen, waarbij we een ogenblik alle literaire gedachte laten varen, omdat we voelen dat het hier om iets groters gaat dan literatuur.

Vindt dit boek in Vlaanderen een entoeziaste weerklank? -

JAN VERCAMMEN.

Fons van Hoof. De psychische stadia van het schoolkind. De Sikkel', Kruishofstraat, 223, Antwerpen. Prijs: frs. 35.-.

De elementenpsykologie heeft het haast overal afgelegd voor de totaal- of struktuurpsychologie. 'Das Ganze' is het ordewoord, dat vanuit Duitsland, door geheel de psykologiese wereld is aangenomen. Ook in dit voorname boek.

Daardoor wint de stof zelf noch ook haar ordening aan klaarheid natuurlik! - Maar het is verkeerd omwille van een bedriegelike vereenvoudiging het leven op te offeren.

Nu de psykologie tot het leven is gekomen, heeft ze daarin natuurlik ook heel wat nog onopgeloste geheimen gevonden. We mogen dus niet de paarden voor de wagen jagen.

Voor de huidige stand der psychologiese wetenschap van het kind, is dit een merkwaardige boek, dat getuigt van bevoegdheid en liefde.

Het weze welkom in de Vlaamse pedagogiese wereld!

JAN VERCAMMEN.

G. Rolf. de Kajotter. 'St. Franciscus Drukkerij' Mechelen. Prijs: frs. 10.-.

Op het tietelblad staat een krachtige jonge kerel in de plooien van de vlag der K.A.J. - We merken ook dadelik, dat het boek met letterkunst geen uitstaans heeft. Al verloopt het hier en daar in literatuur van de slechte soort.

Wij willen nochtans de bedoeling van de schrijver eerbiedigen, en dit boek dan ook plaatsen in het vak waar het thuishoort: apostolaatlektuur.

Al heeft het geen kunstwaarde, het zal de jeugd boeien. We vrezen echter voor het geloof aan sommige fantastiese afwijkingen als die... spookgeschiedenis. In zijn geheel genomen zal het in K.A.J.-beweging welkom zijn, en het zal er goed doen. Dat zal het ook buiten de beweging.

Het mag er dus zijn, neven zoveel andere soortgelijke dingen. De annalen der missiekongregaties zijn er wel.

Ingekomen boeken.

Urb. Van de Voorde, PANORAMA d'un siècle de littérature Néerlandaise en Belgique. - ‘Uitgave J.L. Krijn’ Brussel. - Prijs 16 fr.
Paul Vlemminx: DEN HOF DER JONKHEID. - ‘Uitgave: ‘Het Venster’ Nijmegen.
Gertrud von Le Fort: DIE LETZTE AM SCHAFFOTT. - Uitgave ‘Verlag Jozef Kösel und Friedrich Pustet’ München.
Martin Rockenbach: NEUE KATHOLISCHE DICHTUNG. - ‘Verlag Jozef Kösel und Friedrich Pustet’ München.
O. Van der Hallen: NIEMANDSLAND. - ‘Uitgave A.A.M. Stols’ Brussel.
Wim Van Waas. DE ZILVEREN BOOT. - GEDICHTEN. - ‘Uitgave Boekh. Meerpoel’, Sint Niklaas, op houtvrij papier, 54 blz. 16×22 cm. - Prijs: 13 fr.

J. Van Ham en D.S. Holher. - EEN NIEUWE NEDERLANSCHE SPRAAKKUNST. ‘Uitgave J.B. Wolters’ Groningen; op gesatineerd houtvrij papier, 15×21,50 cm.

deel I 132 bl. gen. fl. 1,50, geb. 1,75.
deel II 180 bl. gen. fl. 2,10, geb. 2,40.
deel III 136 bl. gen fl. 1.50 geb. 1.75.

P.P.B. De Meyer. - OOK VLUCHTEN. ‘Uitgave Vlaamsche Geluiden’ Borgerhout, op gewoon papier 50 bl. 16×20 cm.
Dr. J. Persijn. - STUDIEN EN LEZINGEN. VI. ‘N.V. Standaard Boekhandel’ Brussel, op houtvrij papier, 196 bl. 16×20 cm. prijs 20 fr.
Frans Olyslagers. GEDEMPTE TONEN. Gedichten. ‘Uitgave Tijl’ Deurne-Antwerpen; op verderlicht papier, 48 blz., 16×20 cm.
G. Hasenkamp. SALZBURGER ELEGIE. Verlag ‘A. Pustet’ Salzburg. Oostenrijk.
Alexandra Rachmanova. STUDENTEN, LIEBE, TSCHEKA UND TOD. (Tagebuch einer russischen Studentin) 448 blz. Verlag ‘A. Pustet’ Salzburg. Oostenrijk, Prijs: gen 5.70 RM.; geb. 6.80 RM.

Tijdschriften

Kunst-Opbouwen. Nr. 8-9. - Frans Masereel.

Dit dubbel nummer werd in zijn geheel gewijd aan Frans Masereel en zijn werk. De tekst is overvloedig geïllustreerd en bij het nummer behoort een map met 16 originele houtsneden, die maken dat deze aflevering haar prijs, 50 fr. overwaard is.

Het is een treffende huldeblijk en Masereel verdient dit ten volle. Want men zal niet licht de betekenis van iemand als Masereel overschatten. Is hij van alle levende kunstenaars wel deze niet, die over zijn tijd het ontzaglikste en het diepst inslaande getuigenis heeft afgelegd? Laten wij hem noemen: de Getuige van de 20e eew. Doch deze omschrijving schetst de hele Masereel nog niet. Hij is niet alleen de getuige, hij is ook de aanklager van deze z.g. beschaving, waarin miljoenen mensen geestelik en lichamelik niet meer dan slaven zijn van magnaat en sabelsleper. In deze niewe Daumier slaat het menselik gevoel over tot de opstandigheid, die al de besten van deze tijd rechthoudt. Opstandigheid is een bittere drank, maar de enige die ons hart nog fris en ons brein nog vrij kan bewaren.

De zending van Masereel beperkt zich niet bij één volk, maar richt zich tot alle volkeren der aarde. Van de twee uitdrukkingsmiddelen, die een dusdanig apostolaat op de doelmatigste wijze dienstbaar kunnen zijn: beeld en film, (uit hoofde van hun universele verstaanbaarheid,) heeft de Vlaming Masereel het beeld genomen. De houtsnede, die tevens een gemakkelike verspreiding toelaat. Wat Masereel voor de ontwikkeling der houtsnijkunst als onafhankelike kunst met eigen tekniek en uitdrukkingsmogelikheden heeft gedaan, werd door Frank van den Wijngaert en Dr. Louis Lebeer, meesterlik betoogd in hun bijdragen. Wie een dieper inzicht wil verwerven in de houtsnijkunst, mag deze twee artiekels niet ongelezen laten.

RENE VERBEECK

[De Tijdstroom 1932 nr. 4]

Alleen Gods liefde Roger Lammens

Er gaat ons voorbij zo veel lijden en smart
in de deining der dagen;
elke pijn rukt wat helder geluk uit ons hart,
we stellen elkander veel nutteloze vragen.

Soms denken we dat het de vreugde is die ons bindt
of ons aller gemeenzame lijden,
maar als we samen onder de sterren luisteren naar de zomerwind
voelen wij dat alleen Gods liefde ons bindt, en kan bevrijden.

Duimke passagier. Fr. Van Boogaerdt

XVII

Dus gaat Duimke 's anderdaags naar vadertje Grijspeerdt toe.

Het huis is geheel stil en hij wacht een oogenblik aarzelend in het voorplaatsje.

- Lijk dien Zondagmorgen, denkt hij. *Dies irae.* Maar het is zoo koud nu.

In de werkkamer staat vadertjes plaats leeg. De takken, buiten vóór het venster, zijn kaal en zwart. Maar hier hangt de oude, vertrouwde geur van het leder en van hun arbeid. Daar heeft hij heel den herfst gezeten in stilte. De hamers klopten af en toe. Er kwam wat zonnegoud op de ruiten blinken. Vóór hem zat de gestalte gebogen van vadertje. Was Duimke misschien gelukkig geweest al die dagen?

- Ge weet het altijd pas als 't voorbij is, denkt hij gelaten.

Terug in het voorplaatsje, roept hij:

- Daar is iemand!

De deur van de slaapkamer daar op zij, gaat open en Nelleke steekt heur kop naar buiten. Nelleken daar? Waarom?

- O! Gij! Ik dacht dat ik den dokter hoorde.

- De dokter...!

- Ssst! Met den vinger op den mond: Hij slaapt!

Zij verdwijnt weer in de kamer. Omdat zij de deur open laat, gaat hij haar achterna.

In het smalle bed ligt de magere kop van vadertje. Het is daar zoo arm met de witte muren en de grijze dekens.

De zieke opent de oogen.

- Ach, ik wist het wel. Kom, geef ze mij.

Hij fluistert het zoo pijnlijk, dat Duimke erdoor beangstigd wordt. De twee mannen drukken elkander de hand. Vadertje staart zijn vriend aan, met een lach tusschen al zijn pijn. Een afgematte, moeilijke lach, die Duimke snikken doet, heftig lijk een kind.

- Kom, jongen toe. Als het leven gedaan is mogen wij toch sterven, zeker?

Ze zitten daar zóó, de magere witte hand in die roode, knuistige

greep. Vadertje moet het hoofd verleggen van de danige pijn. En Duimke schreit en snikt.

Nelleke trekt hem buiten, bij zijn mouw. Lijk een afgeranseld kind staat hij in de voorplaats te weenen naast het venster. Hij denkt aan Fien die hij liet zitten. Fien waarvoor hij ook vadertje heeft verlaten. Marie-Louise met haar brandende zwarte oogen, en haar wiegenden gang naast hem in de duisternis. En de oude gezel die hier braafkes ligt te sterven.

En het vrouwtje vertelt:

- 't Is de kanker, jongen, aan de maag. Lang zal hij het niet meer trekken. Hij weet het al lang. En draagt het allemaal zoo verduldig. Er is zeker geen schooner kristen mensch als hij.

- Ik zal voor hem bidden. Zeg het hem, Nelleke.

Hij strompelt naar buiten. Duimke, die arme dompelaar.

Nooit heeft hij zich alleen gevoeld als nu, langs die koude baan. Na de brutale ontgoocheling met Marie-Louise, waarin hij zijn eigen zelf gevoeld heeft als een hunkerend stuk vleesch, en anders niet, is hij naar hier gevlucht. Naar deze andere kracht, naar deze rustige zelfzekerheid. Maar vadertje Grijspeerdt ligt daar op sterven. Den vrede van de blauwe oogen en van den gezapigen arbeid zal Duimke nooit meer vinden in het werkkamertje.

Hij stapt door de straten en ziet weer hoe vadertje zijn hoofd verlegt van de pijn. Hij voelt de weeke kleine hand liggen in zijn eigen ruige hand. Duimke's hart keert er van om. Dat die oude man daar nu alleen moet liggen lijden in de vallende duisternis.

Hij durft niet terugkeeren naar die armtierige kamer, om daar heel den avond naast het bed te zitten en te kijken op dat pijnlijke gelaat en die te zeer berustende blikken.

Warmte heeft hij noodig, gezellige warmte en steun om beschut te zijn tegen dat nieuwe verdriet. Een blik die driftig, hongerig leeft. Marie-Louise!

- Reeds is hij naar heur op weg. Aan de bocht van de baan staat daar het kruis. ‘Ik zal voor hem bidden’, heeft hij beloofd, overmoedig. ‘Zeg het hem’. Het is nu al kwart over vijf. Straks mist hij haar nog. Dan maar het kruis voorbij gestapt.

- Wat zou mijn gebed ook baten?

Hij stapt in de duisternis naast heur gestalte. Zij gaan gearmd; de warmte van heur stevige werkmeisjeshand doet hem goed. Niet

alles is stervende berusting op de wereld. Er is ook grijpend, bloeiend leven. Zachtjes legt hij zijn hand op haar schouder. Ze laat zich tegen hem aandrukken, legt haar kleine hoofd tegen zijn hart. En zijn arm om heur midden gaan ze verder. Hij voelt of hij denkt niet meer. Maar zijn bloed jaagt door zijn lijf, zijn hart klopt geweldig. Ergens is er nog iets dat hem in bedwang houdt, dat deze bandelooze, onstuimige zelfbevrijding in haar opgang stuit. Ergens: een bleek gelaat dat op het witte kussen zich moeilijk naar den muur toekeert.

Verdorie, hij is toch zijn kind niet. Hij grijpt het meisje vast en drukt haar tegen zich aan, dicht en met forsch geweld. Zoent haar handen, overkust haar oogen en haar mond. Geen meisje voelt hij in zijn armen, maar het tastbare, stevige geluk grijpt hij met volle handen, met volle lippen. Geheel vrij is hij nu; geen angst, geen herinnering meer. Een weggezogen zijn in de diepe, donkere kolk waar geen smart den mensch nog treffen kan...

Duimke wordt onbehaaglijk in die vreemde, te breede rust, waarop zijn hart en zijn zinnen onervaren en hulpeloos rondzwalpen. In dezen argwaan vindt hij het oude Duimke terug, het Duimke dat bij geen vreugde de vraag van zich afzetten kan: zal het blijven duren?

Hij voelt hààr nu: haar teere lijf, haar armen die zich ruw aan zijn lichaam vasthechten. Hij weet dat in ieder geval deze wilde omhelzing beter ware achterwege gebleven. Het is een heimwee te meer, een nieuwe onvoldaanheid die hem in triestige uren zal komen bevangen, en, voor een deel van zijn hart, een bron van wroeging.

- Is me dat liefde? spot Marie-Louise, nu hij in vertwijfeling zijn armen heeft laten vallen.

Zij tracht te raden wat in hem omgaat. Maar het is pikdonker en zij kent dezen man niet eens. Wat kan de vrouw nu anders doen, om deze verovering niet te laten ontglippen, dan:

- Toe, fluistert ze, vriend. En weer sluiten haar armen.

Waarom zou hij óók niet. Ah, verzwolgen zijn lijk daar straks en bevrijd! Neen, de angst overstroomt hem weer; de angst die hem al zoo dikwijls, al iederen keer heeft doen terugdeinzen als wat men noemt het geluk daar voor 't grijpen lag, de angst dat deze rauwe omhelzing langs den donkeren weg de liefde niet is; de angst dat wanneer hij zich nu laat gaan, hij het eigen, groote geluk, waarnaar hij hunkert, nooit meer zal bereiken, omdat zijn heimwee hem niet lokt naar deze hinderlaag van vleeschelijke voldaanheid.

Wanneer ze gearmd weer voortstappen, zint ze op een, kleine, scherpe wraak.

- Kom mee naar huis, noodt ze. Kom wat bij het vuur zitten. Ge hebt zoo'n kou.

In het keukentje van dat huis zit al een jongeman nevens de stoof.

Zij lacht Duimke uitdagend toe met haar blinkende zwarte oogen. Geheel onverschillig zegt haar stem:

- Luc, dat is mijn man.

En:

- Luc is het lief van Fien, François. Hij denkt dat ik 's avonds benauwd ben langs de baan. Daarom is hij meegekomen tot hier. Spiegel u daar aan.

Er komt een flauwe, moedelooze glimlach op François zijn gelaat.

Duimke is beschaamd. Hij heeft dezen jongen pogen te berooven van het magere restje dat in deze vrouw nog voor hem voelt. Hij zal maar dadelijk weet heengaan.

Bij de deur drukt Marie-Louise zijn hand tegen haar hart, met de kracht van een onstuimige omhelzing.

- Ge zijt zeker kwaad? vraagt ze verlangend.

Nu pas beseft hij hoe ze hem heeft beetgenomen. Maar het deert hem niet: hij heeft alleen maar medelijden met den suf-gelaten jongenman bij de stoof. Hij schokschoudert even.

- Dat zal u leeren profiteeren van het geluk terwijl ge 't hebt, smaalt ze nog.

Hij stapt haastig voort, lijk een betrapte kwajongen.

Hoe vieslijk vindt hij zijn eigen hart, dat alles en iedereen achterna loopt, lijk een schaamtelooze afperser. Hij heeft iedereen zonder meer laten zitten, de schoone liefde van Fien en vadertje Grijspeerdt, voor het lijf van Marie-Louise. En nu laat hij ook Marie-Louise omdat die sufferd van een man hem met deernis vervult.

- Jawel, denkt hij, het is eigenlijk nog best dat het hierop uitdraait, maar ik had er nooit mee moeten beginnen.

- Vooral dezen avond niet!

Vadertje ligt daar op zijn kamertje, met niemand bij hem dan die versleten sloor. Vadertje die hem simpelweg heeft in huis genomen. Vadertje laat hij nu alleen, om 't eerste 't beste wijf achterna te loopen.

Hij slaat met de vuist tegen zijn voorhoofd.

- Stommerik!

Wachtwoord Joannes Reddingius

Dit zoude ik willen zeggen tot wie jong
nog zijn en sterk en hunne zielskracht weten
oneindig rijk, die door hun wezen drong
en die hen dwingt met krachten zich te meten.

En wie dit zegt het is een man, die zong
en 't rijke leven zingend schoon mocht heeten:
‘Aanvaard het brood, dat eenzaam gij moet eten
den bekerdronk, bitter op uwe tong.

Wanneer van leed het zware duister valt,
wees moedig dan en ga met vasten tred
en zoek de sterren, fonk'lend in den nacht.

In 't woud van weedom nadert een gestalt
met hoog gelaat en milden mond en met
oogen, die weten en Hij geeft u kracht’.

't Spatske Albe

't Spatske! hahaha! als ge dat gezicht beziet moet ge lachen. Ge weet wel niet goed waarom maar daar ligt daar zo nen trek in die... enfin, ge kunt dat zo niet zeggen.

'n Rond, gezond gezicht op een gebeeldhouwd lijfke, dat stijf broske en dan dien trek: da's Spatske.

Dat is nu een van die koppen, die ge ne minuut star moet bezien, en kijkt dan maar de lucht in; permentelik, dat kopke blijft u bij als 'n schim.

Hij was Godfried gekerstend, Godfried De Bondt. Maar is dat nu 'n naam om onder klas- en straatvrienden te bezigen. Wie hem herdoopt heeft en hoe 't kwam is 'n raadsel, maar populair was 't: Spatske.

Natuurlik binnen de huismuren heette hij: onze Frie - alleen z'n zuster, de oudste, noemde hem Fritje. Maar dat kost z'n broer slecht horen: Fritje, Fritje, mee al dien flauwe zever! Noem hem maar gerust Godfried of is er nog ne schònere naam! Hij zei dan Godfried is schoon vlaams want hij was in Leuven voor doktoor en nog al hevig flamingant.

Met dien broer, onze Gust, kon 't Spatske nogal schermen bij z'n kameraden. En dan moest ge dat gezicht zien met dien eigenaardigen trek: wat 'n mimiek! Nen beroepsakteur in den dop want hij had daarbij 'n tong die over ekspressies van waar-gaat-'m-ze-zoeken nieteens stronkelde. De kameraden stonden geren naar dat wonder te luisteren.

Onze Gust doet al ferm operasies mee, zulle, daar in Leuven. En dan werkt 'm mee klorreform, daar gaan ze van in slaap. Hij heeft al ne keer ne mens z'n blote ribben gezien, da's just een skelet, zei onze Gust. Ge moogt daar nie vies-gevallen-zijn zulle, in Leuven. Nen doktoor moet tegen alles kunnen. En 't Spatske krabt eens door z'n broske, maar genen enkele van die kameraden lacht.

En 't is daar soms plezant in Leuven ook, als de vlamingen vechten tegen de franskiljons. Si, da's 'n vloms leewke van onze Gust, daar is zo een hoekske af... da's nasionalisties. Onze Gust heeft zo ne keer mee twee franskiljons te doen gehad, mee twee tegen hem alleen Maar onze Gust zag ze nog nie staan hé! hij gaat naar de grootste

van de twee: hewel wa is 't? En den andere lacht treiterachtig. Erei! zegt onze Gust, en hij geeft 'm daar ne klop op zijne kop dat z'n kousen afzakten.

Ze schieten allen in ne lach uitgenomen 't Spatske, die is rood van 't vertellen.

Tehuis wordt hij door vader nogal kort gehouden, die kan al dat geklets niet goed horen. Zie da ge maar in de klas goed uw woord doe, jonge, en laat al die grootsprekerij maar van kant; ge zijt al èrg genoeg. Dan zwijgt Spatske goedwillig, van vader moet hij dat verdragen. Maar z'n zuster moet fameus op haar tenen staan om dat orakel klein te krijgen. Ze zegt het zò, maar hij peist het ànders en tòch niet afgeven. Maar wa peinsde gij nu, gij snotter, dat g'hier meester zijt! En haar woorden zijn nog niet koud of: Nee, da's onze va! kurieus da ge dat nog niet wist! Die gluurogen en dan dien trek maken van hem ne Reinaert-de-Vos. Terwijl Tinne opspeelt en dreigt zit hij haar te bezien met 'n onschuldig lachske: maak u zo dik nie, Tinneke, da 's nu gèen mode! Het meisje kookt, dreigt met een strijkijzer: moet ik ongelukken doen gij se sjamfoeter! 't Spatske gaat traag de deur uit, blijft nog wat op den dorpel staan en als Tinne bijna weer kalm is zegt hij zo naar binnen: als ge wilt ongelukken doen wacht dan nog wat totdat onze Gust doktoor is! Ineens is hij weg, hij hoort nog juist: Judaskind! en dan loopt hij op moeder, die moet weten wat al dat laweit betekent en wat de geburen moeten peinzen? Hij kan dat zo direkt nie zeggen, maar hij weet niet wat ons Tinne vandaag weer aan de hand heeft. Ze zie zo zuur, hé moe, omdat ik och-gottekes mee m'n blokken binnen kwam. 'k Zou zeker mee m'n blote kousen op de vloer moeten lopen om krampen te krijgen. Salu zenne! Moeder kan 't nier lang aanhoren: toe zwijg en maak dat ge weg komt, lastverkoper! Spatske gaat: loopt den hof in en botst venijnig-per-abuus tegen dat jong appelboomke. Zo ne gevallen appel moet ge toch niet laten rot worden hé! en Spatske z'n broske danst op en neer van 't smakelik kauwen. Als hij tien minuten daarna weer binnen komt zegt hij tegen Tinne die aan 't strijken is, dat zijn zuur appels hé, die van dat jongste boomke. 't Meisje beziet hem als 'n laatste oordeel, maar zwijgt, 't is nog 't verstandigste. De deugniet was in staat om te vragen: ge hebt er vandaag al flink aangezeten zeker? maat hij zwijgt ook en begint z'n huiswerk.

Zo glàd z'n tong, zo vlùg z'n verstand. Elk jaar kwam 't Spatske met 'n gulden kroon naar huis: primus in alle vakken, uitgenomen in aardrijkskunde? Da kan ik missen, va, als ik van m'n leven op reis ga zal ik mijne weg wel terugvinden. Dat moet ne mens nie leren, zie ne keer ons duiven en dat zijn nog stoemme beesten.

De meester sprak niets dan lof over zijnen De Bondt. In dat kind zit toekomst, zei hij, maar zij moeten zijnen wandel bewaken. Ne vlugge geest is solms vlug verdwaald. En 't laatste jaar kreeg 't Spatske van hem een gouden les met een reeks raadgevingen en 'n paar kittelende strelingen door zijn broske. 't Spatske moest lachen om die kriewelende gewaarwording. Ja, ja, gij lacht gij nu, Godfried, maar later zulde dat allemaal beter verstaan. Ge zijt nog jong, manneke! Nu is 't den tijd van plezier, maar daar komt er ene van opoffering ook... En toen de meester op 't laatst z'n hand vastpakte voelde Spatske hoe mager en mals ze was, misschien ook van opoffering. En die meesterhand neep nu ineens 'n kouê rilling in zijne rug. Tehuis tegen moeder zegt hij kortweg: 'k Heb ne goeie meester gehad, moe. Natuurlik, moeder vindt dat ook, alleen Tinne zegt: 't Is te hopen dat g' er nu ne strengere krijgt. Spatske beziet Tine: ge zoudt beter doen van op uw werk te letten maske, daar se, zie die melk. Tinne schrikt op en ziet plots om. Op nen ommezien haalt hij de snee kaas van tussen haren boterham. Moeder moet er zelf om lachen. En als Tinne beteuterd opziet staat de sloeber daar met zijnen mond vol, en... spijtig Tinneke... dat gij geen... slimmere meesteres... hebt gehad! 't Een is eruit en 't ander erin: hij staat daar met zijne Reinaert-de-Vos-lach, zegt gij maar iets tegen zo ne snotter.

Op 't College volgt hij de latijnse klassen. 's Avends repeteert hij z'n verbuigingen: rosa-rosae-rosam! en Tinne klaagt van koppijn. - Dat moete *gij* just weer zijn, vliegt hij uit, ons moeder kàn dat verdragen, maar gij... rosa, rosae, rosam; ròs! En die laatste stemstoot is wat onnatuurlijk om binnen de grenzen van 'n verbuiging te blijven. Tinne schijnt het niet te horen en is maar blij dat vader binnenkomt en de radio aanzet: da 's de dood van al dat latijn. Aan Gust vertelt hij 's Zondags over 't College en de profs. want die is daar ook geweest. Hebde gij nog bij Colombus gezeten, Gust? Wie? - Colombus! die 't latijn geeft. - Vader luistert toe. Ze noemen die zó, lacht 't Spatske. Waarom? - Wel als die z'n les begint dan

is dat gewoonlik: meneren, 'k heb in uw thèmes weer vele feilen ontdekt. En elke les ontdekt hij er andere, daarom noemen de mannen hem Colombus! Gust heeft er plezier in maar vader komt er tussen: lacht daar nie mee, joeng, mee zo 'n jannestreken. De ogen van vader verhuizen naar Spatske: en gij, snotneus, noem die mens gelijk hij heet zulle! hebde 't gehoord? Of peinsde gij al dat ge nen helen jan zijt? De radio begint juist: sur un marché persan, gelukkiglik, daarom houdt vader seffens op. En Spatske riskeert 'n pinkoog naar Gust, die daar nog stiekem staat te lachen.

Op z'n zeventien zat hij al in retoriek maar wat hij in al dien tijd uitgestoken heeft... wel daar kunt ge een herziene uitgaaf van Reinaert-de-Vos mee bezorgen... Alleen 't middeleews karakter zou eraf zijn, want doorheen dat leven waaide de geest van Rodenbach. Dan was de flamingant, onze Gust, vergeleken bij 't Spatske een nul, die doktoorde nu... punt.

Maar in dat jaar van z'n retoriek kwam er 'n plotse schorsing, 'n donkere rustpunt: de dood van moeder De Bondt. In zo 'n leven als dat van Spatske moet het 'n scheurende dissonansie zijn. Kunt ge zijn gezicht in zo nen toestand van verdriet voorstellen? dat gezicht mee dien trek en dat broske? Dat zwart ventje achter die lijkkist, met 'n wit zakdoekje en fris gekamd haar is nog de schim niet van 't Spatske.

Ik geloof dat ge uw deelneming met dubbel hartzeer aan 'n Spatske gaat betuigen.

Hij heeft voor nen langen tijd dien trek uit z'n gezicht gesnikt. En toen vele weken nadien Tinne hem vroeg: mankeert er u iets joenge? dan zei hij kortweg: veel Tinneke! en die - veel - had nen toon... veel te diep voor dat manneke.

Hij schreef enige verzen aan z'n moeder: mijne Heilige, dichtte hij, wier leven geweest is als de vroege bloei van wat mijn leven worden moet

> Want in uw ogen
> Leefde steeds uw Hart,
> En 'k zoek meedogen
> Voor m'n diepste smart.

Hij heeft ze later verscheurd? Zo 'n verdriet verkropt men niet in verzen, meende hij. Misschien had Spatske geen ongelijk.

Toen schreef Gust dat er bij hem 'n Yvonneke geboren was en dat onze Frie deze keer mocht peter zijn. 'k Heb ekik geen gezicht om peter te zijn, zegt hij tegen Tinne, maar hij is blij. En wanneer trouwde gij, vraagt hij zo plots. 't Meisje beziet hem verbouwereerd: hoe komt ge daar nu op? - Da's 'n vraag gelijk 'n ander hé, maske. - Als ik van u verlost ben, zegt ze met 'n treiterlachske. - En plechtig komt er uit: In der waarheid, ik zeg u, dan is weldra de ure der verlossing geslagen. Tinne beziet hem: spreekt hij nu serieus? want zottigheid is ze niet meer gewend van hem. Op 't gezicht van Spatske ligt weer dien vroegeren trek maar ernstig. Wat wilde nu zeggen, joeng? Dat ge de pastoor kunt verwittigen Tinneke, omdat ge van mij gaat verlost worden. Er is 'n ogenblik van haperende stilte tussen beiden. Hun ogen zoeken elkaars diepten. Tinne, 't noodmoederke van Godfried, is puur aangedaan vòor ze iets weet: wat is er joengske? Spatske lacht gelijk vroeger. Wel Tinneke, ik denk daar al lang over na: ik heb goesting om naar den vreemde te gaan. 't Meisje legt haar breiwerk neer, ze wacht ne moment... Maar Frie, is dat serieus of weete gij niemeer wat ons moeder-zaliger zei: ge moet niet naar den vreemde gaan om uw brood te verdienen, dat kunt ge hier evengoed! - Spatske knikt: dat weet 'k Tinneke maar 'k ga persies nie voor m'n brood... ik zou geren God verdienen. Tinne probeert: dan gade gij... maar daar schiet juist iets in haar keel. Spatske lacht en knikt: ja, Tinneke, ge weet het... ik ga naar de missie. De moeder-zuster wil lachen: 'k heb dat van u nooit gedacht, Fritje, maar daar breekt ne snik uit haar hart. Ik heb dat ook nooit gedacht, Tinneke, maar allé, wa wilde daar aan doen? en z'n hand keert over z'n broske. Zie, da's weer helemaal 't Spatske van vroeger... En 't gaat toch allemaal zo rap in 'n mensenleven, nietwaar?

Vader De Bondt is na 'n hartbreuk naar den Hemel gegaan, en toen Tinne, mevrouw Melis-De Bondt, haar twede dochterke Godelieve liet dopen moet ginder in Molokaï ne zekeren De Bondt, pater der Picpussen aangekomen zijn. De picpus Spatske zullen we hem maar noemen. Hij moet daar geland zijn met dien eigenaardigen trek, z'n ewig broske en de gloed van nen twede pater Damiaan. Méer weet ik niet: zijnen eersten brief moet nog aankomen. Daarbij ik zwijg daar nu liever over. Dat Spatske kon hèel simpatiek zijn

maar hij is nu éne van die - beste onzer broeders - gelijk er zoveel zijn.

Hij zal ook wel ne keer zijnen toer krijgen voor 'n milde missieaalmoes. Daarbij waar is hij nu mee al z'n verstand? Is dat die toekomst: - Spatske - Picpus - Molokaï -? Och, ik weet het, da's voor de wereld ne puzzle.

Maar gij, hé Spatske, Pater Picpus Godfried, als ik zo aan u peins, dan zie 'k u staan vóor ne geweldigen achtergrond: 't Spatske en 'n oerwoud!

't Spatske! hahaha! dan moet ik lachen maar met 'n huivering in mijnen rug.

Largo Jan Vercammen

Om u is warmte en een stil begeren,
rein en gelaten in zijn menslikheid:
mag ik nu zacht uw handen weren,
opdat mijn handen dan al de weligheid

omvatten van uw eindelike wederkeer?
Aan uw slapen slaat uw warme bloed.
Alles is anders. Gisteren keert niet weer:
maar moedig ging het deze morgen tegemoet.

'n Boot Albe

'n BOOT
dook in der waatrenschoot,
dook diep op dool:
tocht naar de Noorderpool.

De boot
borg zielen in gesloten schoot
zoals de Poolzee sloot
diep in haar schoot
de boot.

O, Pool!
gesloten schoot
voor zielen diep op dool:
tocht in zo'n broze boot.

De meester van Flémalle. De Redaksie

In het laatste Decembernummer van ‘De Tijdstroom’ verscheen over dat zeer aktueel vraagstuk een bijdrage van de heer E. Renders, kunstverzamelaar te Brugge. Het ging tegen Prof. De Keyser.

De heer Renders nodigde Prof. De Keyzer uit hem in dit tijdschrift van antwoord te dienen. Prof. De Keyser schrijft ons, dat hij op het stukje van de heer Renders niet wenst te antwoorden, omwille van de toon waarin het is gesteld. Maar hij verzoekt ons ‘vertrouwend op onze rechtvaardigheidszin’ zijn bijdrage, waarop de heer Renders reageert, eveneens onder de ogen onzer lezers te brengen. Het is een recensie van Urb. van de Voorde's ‘Een Mysterie in de Vlaamsche Kunst: ‘Het Raadsel van den Meester van Flémalle’ (Uitgave Krijn, Brussel) die verscheen in ‘De Vlaamsche Gids’ van Augustus 1931.

We wenschen ook in deze zaak objektief te zijn. En drukken daarom voor onze lezers het bedoelde artiekel uit ‘De Vlaamsche Gids’ over.

Het raadsel van den meester van Flemalle. Urbain van de Voorde. *Een Mysterie in de Vlaamsche Kunst: Het Raadse! van den Meester van Flémalle.* Brussel, L.J. Kryn, 1931, 4,50 fr.

In de kunstgeschiedenis van de XVe eeuwsche schilders der Nederlanden is men sedert weldra een 30-tal jaren gewoon een aantal zeer belangrijke werken, blijkbaar behoorend tot den tijd der Van Eyck's, toe te schrijven aan een onbekenden Meester, den Meester van Flémalle.

Waarom Flémalle? Men noemde hem Flémalle, omdat men, ten onrechte overigens, aannam dat de werken die bewaard worden in het beroemde ‘Städelsche Institut’ te Frankfort a.M., uit een abdij van Flémalle afkomstig waren. Te Flémalle echter heeft nooit een abdij bestaan.

Vóór de benaming in kunsthistorische kringen algemeen ingang vond, noemde men hem ook soms Meester van Mérode, wegens een

schilderij van dien meester in het bezit van de Belgische familie de Mérode.

Een studie van den Duitschen kunstgeleerde von Tschudi: 'Der Meister von Flémalle' (Jahrbuch Preussische Kunstsammlungen, XIX, Berlin, 1898) gaf echter den doorslag. Voortaan zei men Meester van Flémalle, soms Flémalle, de Duitschers zelfs: der Flémaller!

Wat er ook van zij, de kunst van den Meester van Flémalle vertoont een aantal bijzonderheden, die een zekere, doch besliste verwantschap aantoonen met den, naast Van Eyck en Memlinc, in de 19e eeuw reeds vroeg gewaardeerden meester: Roger de la Pasture of Van der Wyden.

Daar het werk van Flémalle ontegensprekelijk een meer archaïstisch karakter vertoont dan het bekende werk van Van der Weyden, veronderstelde men dat de Meester van Flémalle zijn leermeester moest geweest zijn. Rogier werd te Doornik geboren omstreeks 1400. Als van zelf spreekt gingen de kunstgeleerden Flémalle onder de Doorniksche schilders van de 15e eeuw zoeken.

Men ontdekte verschillende documenten, o.a. dat een zekere schilder, Meester Robert Campin, in 1426 een paar leerlingen had aanvaard: Rogelet de la Pasture en Jacques Daret.

Was Meester Robert Campin de gezochte Meester van Flémalle? Robert Campin leefde van 1375-1444, speelde een zekere politieke rol in zijn vaderstad, maar van zijn onbetwijfelbare werken kwam men geen op het spoor. Hoe sommige Waalsche kunsthistorici en liefhebbers zich inspanden, de identiteit Flémalle = Robert Campin werd tot nog toe niet bewezen.

Prof. Hulin de Loo was zoo gelukkig in het werk van een tijdgenoot van Meester Rogier, Jacques Daret, geboren omstreeks 1404 te Doornik, afwisselend verblijvend te Doornik, te Arras en te Brugge (in 1468), den invloed van den Meester van Flémalle te ontdekken. Jacques Daret samen met Rogelet de la Pasture, was leerling geweest van Robert Campin. Was dit geen sterk argument voor de thesis Flémalle = Robert Campin?

Intusschen daagde maar geen schilderij van Robert Campin op, die de toeschrijving zou komen bekrachtigen. Van lieverlede vormden zich twee kampen, waarvan als voornaamste woordvoerder eenerzijds de heer Jules Destrée in het krijt trad - thans is ook zijn

groot werk over ‘Roger de la Pasture en Van der Weyden’ (Brussel, Van Oest, 1930) verschenen - anderzijds de heer Em. Renders, een bekend Brugsch verzamelaar, die zooeven een prachtwerk in het licht zond: ‘La solution du Problème Van der Weyden Flémalle Campin’.

Eenigszins voorbarig publiceerde de dichter en essayist Urbain Van de Voorde een reeks artikels in ‘Den Standaard’, thans als verzorgde brochuur uitgegeven door L.J. Kryn te Brussel (1931), om de thesis van den heer Em. Renders bekend te maken en als de eenigzaligmakende Vlaamsche te doen aanvaarden.

Het is geenszins mijn bedoeling de heeren Em. Renders en Urbain Van de Voorde, die ik beiden persoonlijk ken en ten zeerste waardeer, onaangenaam te zijn, maar het is mij onmogelijk ze te volgen op het terrein, waarop ze, in navolging van sommige voortvarende Waalsche kunstliefhebbers, het vraagstuk Flémalle willen plaatsen: Waalsche kunst tegenover Vlaamsche kunst.

Tusschen de kunst der Van Eyck's en van Rogier Van der Weyden zijn er verschillen, maar tevens overeenkomsten, die ze als Vlaamsch of Zuidnederlandsch doen herkennen. Het werk van Rogier van der Weyden, geboren de la Pasture te Doornik, is het niet minder dan het werk van de Van Eyck's, afkomstig van Maeseyck, dus van een streek behoorende bij het Prinsbisdom Luik, dan het werk van Dirk Bouts uit Haarlem of van Hans Memlinc uit Memmelingen bij Mainz. Maar ter zake: de heer Em. Renders (ik citeer Urb. Van de Voorde) wil bewijzen:

1° dat Rogier Van der Weyden en Rogelet de la Pasture twee verschillende personen zijn;

2° dat de werken, staande op naam van den Meester van Flémalle, jeugdwerken zijn van Rogier Van der Weyden; en

3° dat, logisch gevolg van deze twee punten, Robert Campin een nietszeggende naam is en die heele school van Doornik een hersenschim.

Ik heb zoo zorgvuldig mogelijk de toelichting van deze stellingen van den heer Renders door den heer Van de Voorde gelezen en ik antwoord:

1° Zoolang de heer Renders geen nieuwe archivalische documenten aanbrengt (en dat doet hij niet) is de eerste stelling niet te bewijzen. Volgens de bestaande documenten is Robert Campin wel dege-

lijk de meester geweest van Rogelet de la Pasture en Jacques Daret. Rogelet is een andere dan Rogier? Het was een gebruik in de IVe eeuw den voornaam, (familienamen hadden nog niet het tegenwoordig belang) van de leerlingen die in dienst traden van een meester, o.a. te Doornik, in den verkleinvorm te plaatsen. De leerling-schilder was niet veel meer dan de knecht van een ambachtsman, zijn meester. Het bezwaar in het geval Rogier is dat hij bij zijn indiensttreding tamelijk oud was, 26 jaar oud reeds en getrouwd. Een tijdlang was hij uitstedig. Het kan zeer goed zijn dat hij reeds elders in dienst was geweest. Maar waar zijn de bewijzen? Een leerling van Johannes Van Eyck kan hij moeilijk geweest zijn, daar hij alsdan toch meer Eyckiaanschen invloed zou verraden in zijn later werk. Was hij in betrekking geweest met den Meester van Flémalle vóór zijn terugkeer naar Doornik? Louter veronderstellingen!

2° De werken van Flémalle zouden jeugdwerken zijn van Rogier Van der Weyden? Zooals we reeds meermalen aangestipt hebben, bestaat er een onmisbaar verband tusschen het werk van Flémalle en het Werk van Van der Weyden.

Er is, zooals de heer Renders overvloedig aantoont in ‘The Burlington Magazine’ (Juni 1929) identiteit in sommige houdingen, gebaren, teekening van de handen, drapeeringen, maar stijlkritiek is onvolledig en misleidend, wanneer slechts rekening wordt gehouden met materieele vergelijkingen. Er is ook iets als stijlgevoel, dat synthetisch in plaats van analytisch, dit aanvullend werk verricht en een bepaald kunstwerk in een familieverband met andere kunstwerken brengt.

Dit stijlgevoel beheerscht m.i. het bloot technisch kennerschap. Een vergelijking tusschen werken van Flémalle en van Van der Weyden handhaaft de zelfstandige positie van den laatsten tegenover den eerste. Even zelfstandig is Johannes Van Eyck tegenover Flémalle.

Tegenover den vooruitstrevenden Van Eyck is Flémalle een archaïst, een voortzetter van de Bourgondische kunst van het einde der XIVe eeuw. Het is bezwaarlijk dit zonder passende illustraties verstaanbaar te maken. In ieder geval een baanbreker zooals Johannes Van Eyck is Flémalle niet. Een knap traditionalist en tevens een man van zijn tijd, die met haast pijnlijke nauwkeurigheid op de wijze van den miniaturist de menschelijke physionomie en de menschelijke

houdingen (vooral zittende) heeft bestudeerd en geconterfeit. Waar is in het werk van Flémalle die zachte ontroering, die godsdienstige emotie, die zich zoo machtig, zoo overweldigend baan breekt in het werk van Van der Weyden? Waarlijk, de 'sentimenteele' theatrale Van der Weyden is een te verschillend mensch van den 'onbewogen' luimigen Flémalle om in het werk van Flémalle jeugdwerk van Van der Weyden aan te nemen.

3° Toegegeven dat Robert Campin een nietszeggende naam is, zoolang we geen werk van dien meester kennen, is nochtans het bekend geworden werk van Jacques Daret, leerling van Robert Campin, een getuigenis van den invloed van Flémalle.

Nu is het zeker waar, dat het werk van Jacques Daret zeer veel lager staat dan het werk van Rogier Van der Weyden, maar leerlingen van één zelfden meester kunnen zich naderhand niet alleen verschillend ontwikkelen, maar ook beneden het kunstpeil van hun meester blijven of wel hun meester over het hoofd wassen. Dit is het geval voor Rogier Van der Weyden, die veel verschuldigd blijkt te zijn aan zijn meester (de voortreffelijke nabootsing werd door den middeleeuwschen kunstenaar niet als een plagiaat opgevat), maar alles wel beschouwd toch zijn meester, Flémalle, verre overtreft.

Het blijkt uit de inleiding en het slot van het essay van Urbain Van de Voorde dat het hem als leek vooral te doen is, aan de hand van de argumentatie van den heer Renders, die hem persoonlijk heeft overtuigd, de door zekere Waalsche kunsthistorici voorgestane identificatie Flémalle-Campin te ontzenuwen. Men mag zich afvragen of zulk een poging niet buiten het bereik der strikt-wetenschappelijke kunstgeschiedenis valt. Kunstgrenzen vallen niet samen met ras- en taalgrenzen en cultuur-vraagstukken hoeven niet uit specifiek-nationale eigenaardigheden te worden verklaard.

Het valt m.i. niet te ontkennen dat de kunst der Van Eyck's 'Germaansch-picturaler' is dan de kunst van Van der Weyden, die meer 'Romaansch-lineaire' hoedanigheden vertoont. Is dit verschil te verklaren door de Waalsche afkomst van Van der Weyden?

Volgens mij eerder door Bourgondisch-Fransche modellen, die in zijn vorming een rol hebben gespeeld. Ik voeg er dadelijk aan toe dat hij, evenals Flémalle overigens, die Romaansche invloeden voldoende heeft geassimileerd om over het geheel een beslist Vlaamschen of Zuidnederlandschen indruk te maken. Was hij niet de leermeester

van die andere ‘Vlaamsche’ meesters van vreemde afkomst: Dirk Bouts en Hans Memlinc?

Het spijt me dus dat ik, voorloopig althans, geen gevolg kan geven aan de vriendelijke uitnoodiging van Urbain Van de Voorde om den sympathieken heer Renders bij te springen. Ik weiger beslist aan dit kunsthistorisch mysterie ons cultureel Vlaamsch patrimonium te verbinden.

Ons cultureel patrimonium, evenmin als het cultureel bezit van andere Europeesche cultuurvolkeren, bestaat niet uitsluitend uit zuiver-nationale waarden.

Flémalle weze een Waal, zijn kunst is Nederlandsch, niet Fransch. Zijn naam niet te kennen is voor mij geen bezwaar hem in de evolutie der Vlaamsche schilderkunst een plaats te zien innemen, die door geen ander tijdgenoot kan worden ingenomen, noch door de Van Eyck's, noch door Van der Weyden.

Het raadsel van den Meester van Flémalle ligt niet in zijn naam, zelfs niet in zijn afkomst of taal, maar in zijn werk.

We kunnen het den heer Urbain Van de Voorde als een verdienste aanrekenen op een bevattelijke wijze het vraagstuk bij het groote publiek te hebben ingeleid. Zijn pleidooi echter is niet vrij van Vlaamsche vooringenomenheid en laboreert aan het volkomen gemis aan illustratie-materiaal.

PAUL DE KEYSER.

We wensen hierbij nog aan te tekenen, dat in het Novembernummer van ‘De Vlaamsche Gids’ van de hand van Prof. De Keyser een recensie verscheen over het boek waarin Emile Renders zelf zijn thesis heeft uiteengezet: La Solution du Problème Van der Weyden-Flémalle-Campin. - De heer Renders pretendeert dus een oplossing te geven van het vraagstuk. Er is niemand die hem op dat gebied een groote bevoegdheid zal ontkennen. Maar Prof. De Keyser kan met de heer Renders niet mee. En hij nodigt de heer Renders uit, niet alleen de analytiese, maar ook eens de syntetiese methode van vorsing te gebruiken, niet alleen de onderdelen maar ook de ‘Gestalt’ van het schilderij te zien, niet alleen stijlkrities, maar ook stijlvoelend te werken.

In hetzelfde nummer verschijnt het stukje van de Duitse kunsthistoricus Dr Friedländer, die dus de thesis van Renders: Flémalle:

de jonge Roger Van der Weyden, bijtreedt. De tietel is tekenend: ‘De ondergang van den Meester van Flémalle’. - Daarmee is ook de zgz. Doornikse school een droombeeld geweest en is aan het Vlaamse kulturele patrimonium teruggegeven wat het toebehoorde. Er is maar een voorwaarde: dat Renders en Dr Friedländer gelijk hebben! Intusschen is het probleem nog niet opgelost.

We erkennen dat de ‘De Vlaamsche Gids’ in deze zaak zeer objektief is. We denken het ook te zijn en houden graag ons tijdschrift open voor degelike en eerlike woordenwisseling over het vraagstuk in kwestie.

Avond aan de Vennen Joannes Reddingius

O zie in avondlucht
de klare maan
boven de toppen der boomen staan,
de donk're dennen.

De boomen roerloos
zonder gerucht,
geen vogel vlucht,
enkel maar luister
van maanlicht door 't duister
en uitgespannen zacht
de koele zilverpracht
der stille vennen.

Gedicht Albe

Daar stort 'n meteoor
als 'n smaragd,
die God verloor,
diep door de nacht.

In Gods kleinood
gloeien facetten...
wie wil m'n ogen rood
van deze glansen betten?

Ontkracht
door licht en luister
smacht
ik diep in 't duister

naar de meteoor,
die viel als 'n smaragd...
wie weet of God verloor
'n ziel in deze nacht?

Kronieken

Nederlandse Poëzie

Paul Vlemminx: Den hof der jonkheid. - ‘Het Venster’, Nymegen, 1931.

Paul VLEMMINX

Paul Vlemminx is niettegenstaande zijn naam toch een Hollander. Hij behoort tot die groep Nederlandse jongeren, die rond het tijdschrift ‘Het Venster’ staan geschaard, en wier streven enigszins met het onze vergeleken kan worden.

Vlemminx' poëzie vertoont enkele leemten, die wij niet gewoon zijn bij de dichters uit het Noorden aan te treffen. Hij is vaak zo weinig krities als een Vlaming en even als de Vlamingen zegt hij van die dingen die best aanleiding tot spot kunnen geven. Als wij bij voorbeeld lezen: ‘*Ik ben uw roden haan, gij zijt mijn bruine hen*’ hebben wij toch moeite om onze lachlust te bedwingen. Dat is gewoonweg, onbezonnen prietpraat. Er staan meer uitlatingen in

die ondoordacht schijnen, de schrijver heeft het zich veel te gemakkelik gemaakt met de beelden die hij gebruikt en die geen zin hebben. Zo

> ‘De zee der nacht is woelig; onze masten
> gebroken door verwaarlozend gekust-zijn
> door meiden die op plicht noch taak belust zijn...’

Van welke masten is er nu sprake? En waarom staan al die woorden in deze gedichten, waarom moeten die nutteloze woorden het gedicht overladen maken, het beheersing en kracht doen missen? Wat in een enkele, simpele zin veel schoner gezegd kan worden, moet over geen twintig verwaterd; - en of dit verwateren door een valse rhetoriek opgeschroefd is, het kan toch niet beletten dat het langdradig en onbelangrijk blijft.

Ten slotte staan in deze bundel talrijke verzen die geen greintje poëzie bevatten. Zo:

> ‘De lopen kunnen snel de beemden overstromen
> en al het hooi bederven. Als de poppen niet
> vernietigd worden, zullen rupsen weer de bomen
> kaalvreten, tot naakte geraamtes zonder lied
> als alles groeit en bloeit te lente.
> Het kan in Junie zo wreed hagelen, dat heel
> den oogst platligt en d'appels, peren zonder rente
> vroegtijdig rotten. En wie héeft dan fruit en meel?’

Het citaat is niet anders dan slecht proza, van het gedicht hebben deze verzen niet anders dan een paar uiterlikheden: maat en rijm, de wezenlike bestanddelen, het rytme en de bezieling ontberen zij helemaal.

Is er dan geen goed over Vlemminx' bundel te zeggen? Toch niet veel. Hij heeft hem waarschijnlik te vlug uitgegeven, een betere strofe hier en daar kunnen het verschijnen niet wettigen. Er is één stuk dat min of meer voldoet, dat misschien de mogelikheid van een ontwikkeling naar schoner bereiken insluit, het moge hier volgen: ‘Kersttijd:

> ‘Vaarwel. Hier is mijn laatste hand.
> Wat zal er worden van ons beider leven,
> Wie weet? Gezuiverd is de brand,
> en 'k heb me naar een kind begeven.

Het regent. Koud en donker is
het platteland. Gaat gij niet mee?
Zingt gij niet meer? Er is gewis
wel plaats voor twee.

Gij kent den stal toch en zijn lichten?
Vaarwel. Neem deze winterbloemen,
en ga alleen, en laat u onderrichten,
zodat gij enkel maar een Naam kunt noemen.

Wij zijn de kindren van dit Kind
en kunnen slechts, wat stamelen.
Maar hoger zingen engelen. Ik vind.
meer bloemen dan ik kan verzamelen.'

Wij jongeren, hebben erop te letten dat wij onze fouten niet als de uiterlike kenmerken van een beweging zouden gaan aanzien. Wij moeten ons zelf zijn. Boven de stof groeien, de ziel laten spreken in het werk, het werk niet willen losmaken van de maker. Wij hebben geen machienen te bouwen, wij hebben niet alleenlik techniese volmaaktheden te leveren. Als de mens achter het werk niet staat, als de adem van het leven elk woord niet bezielt, zullen veel woorden er te veel blijven staan, zullen veel woorden een zin hebben, die in het leven niet bestaat. Wij mogen niet verwerpen wat een vorig geslacht gepoogd heeft te bereiken: waarachtigheid en eenvoud.

Wim Van Waas: De zilveren boot. - ‘A. Meerpoel’, Sint Niklaas W.

Wim VAN WAAS

De eerste verzebundel van de onbekende W. Van Waas heeft mij verrast. Niet, dat hij zich in deze eerste gedichten als een meester heeft veropenbaard, doch in zijn werk zijn enkele elementen aanwezig, die aan alle grote poëzie ten grondslag liggen. Van Waas is een mens, bij hem gaat het menselike nog voor het kunstmatige. Soms echter geeft hij reeds iets aan de letterkundige toe en dan gebruikt hij een beeld dat door geen leven gedragen wordt, of schrijft hij woorden te veel, alleen opdat die schone woorden er zouden staan, maar de laatste gedichten uit zijn boek vertonen dit euvel reeds veel min. Het zou onmogelik zijn een gedicht over te schrijven waarop niets aan te merken valt, maar even moeilik zou het blijven een aan te duiden waar geen sprankel poëzie in schittert. Eén der beste is wel:

‘Aan Zee:

We zaten in zomer aan oever van wijde zee
als rood en moede de horizont op 't water woog, slap als de hals eener dode zwaan
en de wind en de zee zongen hun ewig wee
om 't eenzaam en eindeloos rietmiese gaan
naar 't mysterie van verten die immer vluchten.
We hebben geluisterd naar 't wenen van ons wee

om 't pijnlik sterven in onze ziel van lang gestreelde genuchten.
We vroegen naar het wezen van de vreugd en het wee
en wat het einde van alles mocht zijn.
We zagen hoe de nacht zwart neerzeeg over de zee,
en in ons hart groeide de angst om al die vragen tot scherpe pijn,
tot we ons ogen naar de hemel hebben geheven
en elke ster zich als een vlinder van hoop in ons hart had opengevouwen.

Toen hebben we begrepen dat enkel 't begrijpen der aarde is gegeven
aan de ingekeerden die zoekend maar de hemel schouwen,
en dat de vlinder hunner hoop fladdert naar Gods licht
tot hij gevangen in Gods hand ewig te rusten ligt.'

Van Waas moet zich leren beheersen, hij moet zijn gedicht begrenzen, concentreren, samenballen. Hij is nog te wijdlopig en hij kan nog niet kiezen. Men moet soms veel klatergoud en schittering offeren kunnen om de poëzie zuiver te kunnen doen stralen. Als hij zonder vertwijfelen, onverpoosd arbeidt, kan hij ooit een goed gedicht schrijven, dat misschien een hymne aan de vreugde zal zijn, vreugde die wij al te zeer in onze dichtkunst ontberen.

ANDRE DEMEDTS.

Een zonderlinge Literatuurgeschiedenis
Jan Schepens

Er zijn boeken, die nooit hadden moeten verschijnen. Op het eerste zicht imponeert hun Larousse-lijvigheid, hun schat van illustratief materiaal, de omvang van het besproken beschavingswerk, in één woord de gansche grootsche opzet van boeken met encyklopedische pretenties.

Hoevele malen zijn we na lektuur van dergelijke werken niet bedrogen uitgekomen? Nog niet gesproken van het in het water geworpen geld, maar het is vaak zonde voor al den ernstigen arbeid, die er noodig is om zulke werken tot stand te doen komen.

Ge zult u afvragen, lezer(es), waarover ik het nu eigenlijk heb. Ik heb het over een literatuurgeschiedenis die ik op de oude-markt heb kunnen koopen, een splinternieuw boek verschenen in 1925. Het is niet zoozeer om het in breeden kring bekend te maken, dat ik me voorstel het hier aan te halen, maar om een voorbeeld te geven van wat er soms als onbenulligs, onder den naam van het degelijkste, op de markt wordt geslingerd.

Het boek draagt den veelbelovenden titel ‘Les Littératures Etrangères’, van een zekeren heer Raoul Mortier, docteur es-lettres, die zich heeft laten meehelpen door enkele literatuurkenners, de hh. Dumesnil de Gramont, die om zijn vertalingen uit het Russisch in Frankrijk goed is bekend, Gaucher en Roux, die beslagen zijn in de studie van de Engelsche letterkunde, en ten slotte Penciolelli, die de studie van Italiaansche en Portugeesche literaturen als specialiteit schijnt te hebben.

De overzichten van deze medewerkers kunnen er vrij goed door, maar dan heeft men enkele panorama's, die niet onderteekend zijn en dus van de hand (om me zoo maar uit te drukken) zullen zijn van den docteur es-lettres. Waar ik niet heelemaal zeker van ben, want om zoo te werk te gaan als de h. Mortier het doet, moet men nog wel de onhandigheid van een schooljongen hebben.

Hij behandelt de moderne Grieksche, Spaansche, Finsche, Nederlandsche, Hongaarsche, Skandinavische, Arabische en Turksche literaturen. Dat is al. En met veel bombast geeft hij zijn boek den titel: ‘Les Littératures Etrangères’. Ik begrijp er niks van. Moet

ik de beteekenis van het bepalend lidwoord in de Fransche grammatica nog eens nazien of kent die docteur es-lettres zelf zijn spraakkunst niet meer. Altans hadden we ons in dit boek rechtmatig mogen verwachten aan een overzicht - zij het dan nog zeer kort - van literaturen, die meesterwerken bezitten, waar de Fransch-Belgische - die 95 blz. krijgt - nooit zal mogen op bogen. Over de Indische, Chineesche, Japansche, Armeensche, Hebreeuwsche literaturen en andere, géén woord. Moeten wij daaruit besluiten de groote onwetendheid van den h. Mortier of diens misprijzen voor de studie van deze zeer belangrijke takken van de menschelijke geestesbedrijvigheid?

De Engalsche literatuur krijgt wat meer dan honderd blz., de Engelsch-Amerikaansche 12, de Spaansche 44, de Portugeesche 6, de Italiaansche 57, de moderne Grieksche 4, de Turksche 2, de Hongaarsche 4, de Arabische 13, de ‘Skandinavische’ 14, de Finsche, 14, de ‘Hollandsche’ 5, de Duitsche 142, de Russische 95 en de Belgische d.i. Fransch-Belgische 95. De Vlaamsche ziet zich 2 blz. toebedacht. In een aan het eerste deel toegevoegde bijlage worden aan de Engelsche letterkunde nog 8, aan de Spaansche nog 16, aan de Portugeesche nog 2 en aan de Italiaansche nog 11 blz. gewijd.

Men ziet dadelijk wie er gewerkt heeft, afgezien dan nog van de hoedanigheid en de betrouwbaarheid van het geleverde werk.

De medewerkers van Mortier trokken zich eervol uit den slag. Het reuzenwerk werd inderdaad geleverd door Dumesnil de Gramont, Gaucher en Roux en ook door Penciolelli, alhoewel in mindere mate. Maar het werk van Mortier staat beneden alles. Hij had het reuzenaandeel aan te brengen, maar alle literaturen, die hij behandelde, werden onder zijn knoeiershanden verminkt in den ergsten graad. Met welk doel stak hij dit boek ineen?

Hij zegt het ons dadelijk in zijn voorwoord: hij wil een vulgarisatiewerk uitgeven, een panorama van de buitenlandsche letterkunden en van de meesterwerken een beknopte bespreking met enkele uittreksels.

Laten wij den geleerden man aan het woord: ‘Cet ouvrage n'a aucune prétention à une originalité (driemaal helaas) qui n'est pas de mise dans un ouvrage de vulgarisation. Il a plutôt le caractère d'un précis ayant pour objet de donner une connaissance sommaire de toutes les littératures étrangères’. Eerlijkheidshalve geven we

ook de verontschuldigingen: ‘Puissent ces deux volumes dans les limites qui nous ont été imposées, répondre au désir souvent exprimé de connaître les principales productions de l'esprit humain dignes d'être transmises à la postérité’.

‘Une connaissance sommaire de *toutes* les littératures étrangères’...

He, meneer Mortier, gij behandelt de Chineesche en de Indische literatuur niet. Dus bestaan ze niet voor u?

Un précis: de Fransch-Belgische 95 blz.; de Hongaarsche 4. Un précis: de Nederlandsche van bijna tien eeuwen in 5 blz. samengevat en de Fransch-Belgische van driekwarteeuw, 95 blz.

Plaatsgebrek, beperking van de stof, ja natuurlijk, daar kan niemand buiten. Maar, het ergert me per slot van rekening dat die eigenlijk nietszeggende Fransch-Belgische literatuur zooveel blz. krijgt en dat er geen melding wordt gemaakt van bloeitijdperken uit de wereldletterkunde.

Ik stel me soms voor dat dit werk (de rijke illustratie is haar grootste verdienste) bestemd is voor de salons van snobs en dames die willen liefhebberen met kunst. Voor dit slechte salonwerk heeft Maxim Gorki een prachtige inleiding geschreven. De groote Rus heeft dit boek waarschijnlijk nooit goed gelezen en schreef het voorwoord om Dumesnil de Gramont genoegen te doen, die verscheidene werken van hem in het Fransch vertaalde. Ook Dumesnil had een beter gezelschap verdiend. Beter nog, in zijn inleiding roemt Gorki een boek van Knut Hamsun: ‘*Les Sucs de la Terre*’ de Knut Hamsun m'étonnent autant que l'Odyssée’. Maar ge zult tevergeefs Hamsun in het Skandinavische overzicht vinden... Is dat geen kaakslag én voor Gorki, die parelen wierp voor de zwijnen én voor den samensteller, die daardoor aantoont de bescherming van den Bittere niet te verdienen en allesbehalve hoffelijk te zijn tegenover zijn beroemden gast.

Wij kennen niet veel van literatuurgeschiedenis, maar een zoo brutale uitdaging van allen wetenschappelijken ernst zou den lauwste uit zijn schulp doen komen. Als wij het aandurven al het belachelijke van dergelijke boeken aan de kaak te stellen, dan is het dat wij dergelijk kunst- en vliegwerk van zg. docteurs es-lettres niet kunnen dulden. Geen kooplieden in de tempels, om er te sjacheren. Er uit.

Jammer is het voor de Fransche literatuur, die steeds open stond om het beste uit het buitenland te aanvaarden, dat er zoo een werk in de omheining van haar grenzen ontstond. Maar een kaakslag is het voor de vele oprechte vrienden van de literatuur. Een goede, d.i. een objektieve letterkundegeschiedenis, kan er het hare toe bijbrengen om den geest van den vrede en van het begrijpen onder de volken aan te kweeken. Een boek als dat van Mortier is pretentieus van opzet en erbarmelijk van struktuur. Zij richt op alle gebied niets dan kwaad aan en is daarenboven nog onwetenschappelijk. Daarom moet ze worden bestreden.

We zullen trachten aan te toonen in hoever onze beweringen waarheid zijn. Vooreerst vergete men niet dat het boek in 1925 verscheen.

Engelsche literatuur. - We gaan niet in détails treden. De hh. Gaucher en Roux hebben in den geest van het voorwoord gewerkt en zijn er ten volle in geslaagd. Zij geven zelfs enkele modernen. Alleen is het jammer dat we er de namen van Shaw, Wells, Lawrence, Yeats, Joyce, Synge e.a. niet in aantreffen, maar Hardy, Meredith, Kipling, Wilde, A. Austin, Gosse, Conrad werden niet vergeten.

Duitsche letterkunde. - Alleszins heeft de h. Dumesnil meer gedaan dan hij moest. Wat jammer dat hij Erasmus van Rotterdam onder de Duitschens vernoemt. Zeker staan er nog onnauwkeurigheden in dit overzicht, en is de al te strenge rangschikking in die en die school een te betwisten zaak, maar hoofdzaak is dat de hoofdlijnen niet scheef werden getrokken. En dat zijn ze niet. Worden Schnitzler, Bahr, Hauptmann, Sudermann, Hoffmansthal vernoemd, waarom de namen niet vermeld van de even belangrijke gebroeders Mann, Stefan Zweig, Stefan George, Dehmel e.a.?

Russische literatuur. - Het overzicht van Dumesnil is - kan het anders? daar hij er zich op toelegt om met Wladimir Pozner de inleider te zijn van de Russische letteren bij het Fransche publiek, na de Voguë - nagenoeg kompleet. We kunnen er vrede mee nemen dat hij eindigt met Alexander Blok (1921). Van de nieuw-Russische schrijvers wil de h. Dumesnil nog niet gewagen.

Deze drie studies vormen de kern van de degelijkheid.

Met de studies van Penciolelli gaat het reeds berg-af.

Zijn werk verraadt een zekere slordigheid. Hij heeft met zijn

naam het al te korte overzicht over de Portugeesche en dat over de Italiaansche letterkunde onderteekend.

Italiaansche letterkunde. - Dit overzicht is niet kwaad, alhoewel er niet meet kan worden over gezegd. De laatste er in vertegenwoordigde schrijvers zijn Verga, d'Annunzio, Fogazzaro, de Amicis en Giacosa. Een beetje mager. Maar ja, d'Annunzio is er en die schijnt bij een zeker gedeelte van het Fransche publiek de Italiaansche moderne poëzie te vertegenwoordigen, wellicht omdat hij ook in het Fransch schreef. Nochtans merkt men hier reeds een achteruitgang in vergelijking met wat de vorige commentatoren leverden. Moest het essay van Penciolelli zoo flink zijn als die van Dumesnil en Gaucher hij zou alleszins niet vergeten hebben dat in Italië geleefd hebben of nog leven Ada Negri, Deledda, Pascoli, de Bosis, Buzzi, Cardarelli, Pirandello, Marinetti, Papini, Ungaretti en nog zoovele anderen.

Portugeesche literatuur. - Alleen aan Camoëns, het Portugeesche literaire genie, wordt er iets ernstigs gewijd en in de bijlage geeft die h. Penciolelli enkele uittreksels uit Barros, de Mendonça en Duran. Maar verder niets. Er bestaat wel geen uitgebreide literatuur in de West-Europeesche landen over de letterkunde van Portugal, maar toch is er voor een boekenwurm hier en daar wat te vinden. Ofwel doet men beter er niets over te schrijven. Daar de h. Penciolelli slechts twee literaturen behandelt, mochten we van hem verwachten dat hij als specialist tot ons zou spreken. Het valt evenwel deerlijk tegen. Het heeft er den schijn van alsof zelfs de Portugeesche boeken door den schrijver, niet werden geraadpleegd. Hij had nochtans maar te grijpen naar een Fransch werkje van Ferd. Denis ‘Résumé de l'Histoire littéraire du Portugal’ (1826). Het is natuurlijk straatoud, maar toch had het voor zijn overzicht van nut kunnen zijn. Anders kon hij hebben geraadpleegd: A. Loiseau, ‘Histoire de la litt. portug. depuis ses origines jusqu'à nos jours’. Dit boekje verscheen in 1886. Dat zou zeker volstaan hebben om voor een kring van oningewijden een flink overzicht te geven.

Spaansche letterkunde. - Het aantal blz. die deze literatuur verhalen moeten zijn zeker voldoende in getal, maar de samensteller had de plaatsruimte beter kunnen gebruiken, dan met het geven van te veel uittreksels uit Cervantes' ‘Don Quichotte’. Zooals bij vorige studies is het gemakkelijk te spreken over het werk van

schrijvers uit de vorige eeuwen (maar dat zelfs dat door den h. Mortier niet werd gevonden, zal ik helaas mijn gansche betoog door moeten herhalen) te veel werd er reeds in alle talen over gezegd.

Maar van de negentiende eeuw af laat de studie telkens te wenschen over en vindt men weinig veilige gidsen. Hoe zou dan iemand als de h. Mortier die zeker nooit zijn brevet van gids-in-de-litteratuur zal bemachtigen, de anderen den weg kunnen toonen? Hoe graag hadden we hier een Jean Cassou of een Georges Pillement aan het werk gezien. Zij voorzeker zouden Blasco-Ibanez, de Unamuno, de Ayala, Ortega y Gasset, Baroja, d'Ors en zoovele schitterende Spanjaards niet vergeten hebben. Heeft schrijver het overzicht van de Spaansche literatuur van Cassou niet kunnen lezen in '24, alleszins stond reeds in al de bibliotheken van beteekenis sedert 1892 ‘La Poésie castillane contemporaine’ van de Tannenberg. U ziet, lezer(es), dat we mild zijn en niet al te recente boeken aanhalen. Wij spreken maar liever niet van de in andere dan in de Fransche taal te raadplegen werken, zoo iets mogen we natuurlijk niet van den oppervlakkigen heer Mortier verwachten.

(Moderne) Grieksche, Turksche en Finsche letterkunde. - Ik moet bekennen dat ik over die literaturen niet veel meer ken dan de samensteller, maar ik verontschuldig me gemakkelijk door in te roepen dat ik niet de schrijver ben van een geschiedenis van de wereldletterkunde. Wij zullen evenwel door toeval en vlijt geholpen misschien zoo lang niet meet moeten wachten om er iets meer over te weten. Reeds werd me het bestaan medegedeeld van een Duitsch werkje van dr. M. Haberlandt: ‘Die Literatur des Orients’ (Oost-Azië, Indië, Perzië, de Semieten en de Turken), maar ja ik kom niet graag met Duitsche werken aandraven bij een Franschen geleerde als den h. Mortier.

Hongaarsche literatuur. - Met vreugde kan hier worden gezegd, dat er een Vlaming is die moest hij in het Fransch schrijven van een Europeesche bekendheid zou genieten om zijn grondige kennis van de Hongaarsche taal en letterkunde, dr. A. Cardijn. We weten wel dat er een bloemlezing uit het werk der moderne Hongaarsche vertellers in het Fransch verscheen een twee jaar geleden, Fransche studiën over de Hongaarsche literatuur, die vóór 1925 verschenen, kennen we vooralsnog niet. Wel hebben wij met vrucht kennis geno-

men van de brochure van dr. Cardijn, die tevens verscheidene romans uit die taal in het Nederlandsch overzette, zoodat we stralend aan den h. Mortier kunnen zeggen: Is dat alles dat ge kunt mededeelen?... Petoefi en Jokaï worden natuurlijk vermeld, maar verder niets.

Skandinavische letterkunde. - Deze zoo belangrijke letterkunden (voor den samensteller bestaat er slechts een Skandinavische) zijn vertegenwoordigd door Ludwig von Holberg (Noor), Ingemann (Deen), Oehlenschlager (Deen), Stagnelius (Zweed), Tegner (Zweed), Boerjesson (Zweed) en Ibsen (Noor). That's all... Wat zegt prof. Persijn er van, aan wien we een flinke geschiedenis van de Noorsche literatuur (en zelfs van de IJslandsche) en een paar boeken over Ibsen te danken hebben. En Piet Schepens, die ons onlangs een lijvigen 'Strindberg' gaf en Zweedsch-Finsche sprookjes? Strindberg bestaat niet, Schepens, altans niet voor den h. Mortier, Bjoernson, Bang, Bernt en Jonas Lie, Kielland, de gebroeders Brandes, Lagerloef, Undset, Joergensen, allemaal niet belangrijk genoeg voor den docteur es-lettres Mortier, prof. Persijn!

Wat zou mevr. Logeman-Vander Willigen er over zeggen moest ze dit idiote overzicht kunnen lezen, zij die ons door haar vele vertalingen uit het Deensch, het Noorsch en het Zweedsch deze literaturen heeft leeren liefhebben.

Tot zelfs Gorki wordt in zijn inleidend woord beschaamd. Hij stelt Knut Hamsun op gelijke hoogte met Homerus... maar Hamsun bestaat niet in de werkelijkheid van den h. Mortier.

Blijven nog de 'Hollandsche' en de 'Belgische' literaturen. Maar alvorens aan dit voor ons, Vlamingen, nauw ter harte liggende gedeelte te komen, wezen enkele zinnen gezegd over het een en het andere dat door den samensteller (moedwillig?) werd vergeten.

Zijn boek verscheen in 1925.

Geen woord over de literaturen van het Oosten en van Oost-Europa, behalve 13 blz. uit de '1.001 Nacht'. Slechts enkele boeken, die door Mortier konden geraadpleegd worden - we zullen de recentste ter zijde laten - hadden heel wat leemten kunnen aanvullen. Maar zelfs te knippen uit het werk van anderen was voor Mortier een te zware karwei.

In 1912 verscheen van den Franschen onderkonsul Georges Soulié een 'Essai sur la Litt. chinoise'. De h. Mortier heeft meer dan tien

jaar gehad om het te lezen. Dank zij Burssens en Grauls, die naar Klabund keken, weten wij er meer van dan de lezers van dit boek.

In 1913 gaf de Indiër Wacyf Boutros Ghali ‘Le Jardin des Fleurs’ uit, ‘essais sur la poésie arabe et morceaux choisis’, met een voorwoord van Jules Lemaitre. Daar Mortier nogal officieel doet had zulks invloed op hem moeten uitoefenen. In dit zeer belangwekkende boek is het een spel te grasduinen.

In 1913 verscheen reeds een tweede uitgave van Franz Toussaint's vertaling van ‘Le Jardin des Fruits’, nadat ook van denzelfden schrijver reeds ‘Le Jardin des Roses’ in een Fransche vertaling was uitgekomen. Deze twee werken van den onsterfelijken Perzischen dichter Saâdi, de alombekende kwatrijnen van den filozoof Omar Khayâm en enkele verzen van Hafiz hadden een paar blz. voor de Perzische letterkunde kunnen uitmaken.

Voor den oorlog werd met een voorwoord van Emile Verhaeren ‘La Vie et le Rêve’, met een voorwoord van Anatole France ‘L'Arménie, son Histoire, sa Littérature, son Rôle en Orient’, met een voorwoord van Paul Adam ‘Chants populaires Arméniens’ en met een inleidende studie van Gabriël Mourey ‘Poèmes Arméniens anciens et modernes’, alle werken van den Armeenschen schrijver Archag Tchobanian, door een Fransche uitgeverij op de markt gebracht.

De h. Mortier had maar naar die boeken te grijpen om een ‘proper’ overzicht van de Armeensche letterkunde te geven. Maar ach, het heele boek is één ‘massacre d'Arménie’.

De Joodsch-Hebreeuwsche literatuur houdt toch ook een faktor in zich van hooge beschavingswaarde. Het Joodsche intellekt heeft steeds in de kultuur van om het even welk land geschitterd. Mortier had maar enkel de werken te raadplegen van den in het Fransch en in het Hebreeuwsch schrijvenden dr. Nahum Slousch, ook een docteur es-lettres, maar een andere kerel: ‘La Poésie lyrique hébraîque contemporaine (1882-1910); Le Roman et le Conte hebr. contempor. (1867-1910); La Poésie hébr. en Afrique d'après des sources inédites (16e-19e eeuw); La Renaissance de la Littérature hébr.; La Litt. hébr. depuis la Bible jusqu'à nos Jours. Dan zouden we toch een klein idee van deze literatuur hebben gehad.

Maar ach, zoo zou er tot in het oneindige moeten worden voortgegaan. In Europa alleen zijn er een vijftal literaturen ten minste

vergeten, de Poolsche, de Roemeensche, de Bulgaarsche, de Servische, enz. De Pool St. Reymont is nochtans wereldberoemd met zijn 'De Boeren' en H. Sienkiewiecz met 'Quo Vadis'. Carmen Sylva is, meen ik, in Frankrijk allesbehalve onbekend. Prof. Masaryck werd altijd een vriend van Frankrijk genoemd en zijn filozofische en historische werken hebben toch naam in dit land? Dit alles is onbegrijpelijk in deze woestijn van den h. Mortier.

Maar het toppunt werd toch bereikt met de behandeling van de 'Hollandsche' en de 'Belgische' letterkunden. Geen woorden zijn er te vinden om hier met rechtmatige verontwaardiging over de knoeierij des heeren Mortiers te spreken. Ik zei het reeds dat de literatuur van Nederland slechts vijf bladzijden bekwam. Er wordt alleen een blz. gewijd aan Hooft en Cats. Onze grootste dichter Joost van den Vondel wordt in een paar zinnen gekarakterisseerd. Maar zijn naam is zelfs niet goed geschreven... In allerhaast vermeldt men Multatuli, Bilderdijk, Beets en ten slotte wordt even den naam vernoemd van Kloos, Verwey en Van Eeden. Daarmee kan de Nederlandsche letterkunde het doen.

Dat een geleerde van het gehalte van den h. Mortier moeilijkheden zou hebben met het geval van de Belgische literatuur, was te voorzien. Andere en grootere geesten, die ook hun voorkeur en zelfs hun fanatisme lieten spreken, hebben gefaald. Hoe zou de h. Mortier er zijn aan ontkomen?

Daar hij meende de 'Hollandsche' van de Vlaamsche letterkunde te moeten scheiden, mocht men van hem verwachten dat hij dit verloren kind, met de Fransch-Belgische, onder de Belgische literatuur zou katalogeeren. Dit heeft hij dan ook gedaan. Maar om wel de traditie van de minderwaardigheid der Vlamingen voort te zetten vergenoegde hij er zich mee de gansche Vlaamsche letterkunde van de jongst verloopen eeuw in een tabel van twee bladzijden samen te vatten. Hij las het flinke werk van André de Ridder, maar las het slecht... en vergat dat dezelfde auteur en anderen reeds werk van de bekendste Vlaamsche schrijvers en dichters in het Fransch hadden vertaald. In ieder geval bleef het bij de twee blz. Ook de Fransch-Belgische kreeg zoo een overzichtelijke tabel, maar daarnaast een rijk geïllustreerde en 95 blz. lange bloemlezing. In het verband van laat ons zelfs zeggen de West-Europeesche letterkunde weinig be-

langrijke figuren kregen hun plaatsje. Ik ga geen namen noemen. De meesten behooren nog tot de levenden.

Maar veel meer nog hadden onze Vlaamsche grootheden een plaatsje verdiend, temeer daar het toch een overzicht is van de 'vreemde' letterkunden. Met meer recht dus dan zelfs een Verhaeren en een Maeterlinck.

Van de Fransch-Belgische letterkunde had de h. Mortier niets moeten geven, zooals hij niets gaf van de Fransch-Kanadeesche, de Fransch-Zwitsersche en andere koloniën van het Fransche kultuurpatrimonium.

Maar hier komt de aap uit de mouw. Heel beminnelijk zegt de h. Mortier dat er voor de Fransch-Belgische literatuur geen spraak is dat ze een 'vreemde' zou zijn. Trop de liens nous unissent à la Belgique... Het deuntje is bekend en afgezaagd. Vreemd en niet vreemd. Voor de Fransch-Belgische letterkunde moet dus in een geschiedenis van de wereldletterkunde een uitzondering worden gemaakt.

En wanneer men dan nog moet vaststellen dat voor den h. Mortier Em. Verhaeren even belangrijk schijnt te zijn als Louis Piérard o.a. en dat schrijvers als Baillon, d'Orbaix, Avermaete, O.-J. Périer vergeten werden, dan moet men tot het besluit komen, dat zelfs bij zijn vrienden de h. Mortier het zal verkorven hebben. Want die schijnbaar volledige en rijke keus uit het werk van Fransch-Belgische schrijvers is absoluut onbetrouwbaar. De h. Mortier heeft vele vreemde literaturen, voor wier bekendmaking hij feitelijk ijverde, een ondienst bewezen, maar den grootsten ondienst bewees hij zich zelf.

Wie wil er nu nog naar zoo een gids luisteren? Hij leidt zijn kudde op dwaalpaden en zijn schapen brengen het verder dan hun herder.

Gent, Dec. 1931.

Twee Vlaamse Boeken Jan Vercammen

1. Karel Leroux: De barmhartige samaritaan. - Uitgave ‘Het Kompas’, Mechelen. (Reeks: het zilveren Bronneken).

Karel LEROUX

De hospita van mijnheer Carlos is de altijd dronken Madame Cappuyns die een veertienjarig dochtertje heeft: Corduleken. Het kind is tuberkuleus. Mijnheer Carlos is hier gekomen om de moeder toe te laten niet meer naar de fabriek te gaan, en hij moet beiden onderhouden. Want iedere dag bedrinkt Madame Cappuyns zich. Ze verdrinkt zelfs het geld dat hij haar geeft voor Corduleken. Mijnheer Carlos - de Barmhartige Samaritaan, walgt er van. Voorzichtige raadgevingen hielpen niet, zelfs dreigingen niet. Tot dat hij er van onder trekt. Als dank krijgt hij van Madame Cappuyns het woord: Smeerlap! achterna.

Maar hij had van Corduleken zijn levensdoel gemaakt. In het andere kosthuis is hij dan ook niet gelukkig. Hij voelt dat hem altijd iets heeft ontbroken: plezier. Nu wil hij het krijgen; hij is niet in de wieg gelegd om askeet te worden. Maar hij weet niet, hoe het aan boord te leggen. Hij zoekt het overal, maar kan het nergens vinden. Op een keer hoort hij een kinderkoor zingen, dat hem danig ontroert, want hij denkt aan Corduleken. Maar hij is niet gelukkig. Hij twijfelt er aan of hij aan Corduleken wel meer heeft gegeven dan... medelijden. Daarom heeft zijn toewijding hem geen voldoening ge-

schonken. Zelfs ziet hij nu klaar en zijn fyzieke afkeer voor de kwaal van het kind. De Barmhartige Samaritaan, die hij meende te zijn, wat blijft et van over? Hij zocht het plezier, en nu weet hij, dat het de liefde is die hij ontbeert. Hij ziet Madame Cappuyns in een nieuw licht, want de overgave, waarmede zij haar kind liefheeft, heeft met haar drankzucht niets uit te staan. Nieuwe tocht: komt de liefde niet tot hem, hij zal tot haar gaan. Maar hij ondervindt alras dat, als het moeilik is de liefde te belijden, het even moeilik is haar in ontvangst te nemen. Altijd is zijn medelijden de sterkste. Dan wil hij dierlik beminnen. Maar het gaat niet: hij is geen beest. Hij walgt van zichzelf. Hij komt er toe zichzelf te verdenken, anders te zijn dan de gewone mensen. Hij denkt meer aan Madame Cappuyns en Corduleken, maar nu zonder ergernis. Zelfs gaat hij zich schuldig bevinden.

Dan komt hij terug bij de vrouwen, want Corduleken is nu ook ‘vrouw’ geworden. Ze halen hem aan, en hij vermoedt een komplot. Hij is klaarblijkelijk niet mis. Madame Cappuyns legt strikken om hem te vangen voor Corduleken. Hij zet zich schrap. Toch houdt hij van Corduleken. Maar zoals anders: uit medelijden. Hij zou immers niet gek worden, als hij haar missen moest.

Na enige tijd hoort hij dat Corduleke een vrijer heeft (weer een strik voor hem van Madame Cappuyns?) die zal komen inwonen. Het loopt al spoedig mis met het meisje. Hij is er het hart van in. Hij denkt niet, hij lijdt, ‘toen hij tot bezinning kwam gevoelde hij dat er iets was gebroken in hem, iets dat met groot geweld was gebarsten. Het was de uitzinnige trots, waarmee hij zich hardnekkig had vastgeklampt aan die zucht naar perfecte liefde... Zolang Mijnheer Carlos Corduleken kon hebben, had hij gemeend haar te kunnen missen. Thans voelde hij wat het kind voor hem was, hoe gaarne hij haar aan zijn hart zou hebben geprangd. Maar hoe zou hij Corduleken nog onder de ogen durven komen, na haar zo roekeloos aan het gevaar te hebben bloot gegeven?’

De razernij slaat hem naar het hoofd, als hij denkt dat zij in 't kraambed kan sterven. Daags nadat het kind geboren werd, komt hij bij haar, en belooft haar dat haar kind een vader zal hebben.

Het is een koud boek. Leroux vertelt alsof het ham eigenlik niet aangaat. Aan het slot verlochent hij zijn held zelfs heel en al: ‘We zullen er (de plannen van Mijnheer Carlos) de schaduw van onze skepsis niet over werpen. Laten we hem gaan en geven we hem onzen

zegen.' De schrijver krijgt het gedaan, dat we dat met hem moeten zeggen en dat getuigt voor zijn kunnen. Het is met een zeker wantrouwen dat we naar hem geluisterd hebben, zelfs bij de belofte van Carlos aan Corduleken moeten we even glimlachen. Ontroering is er niet. We weten niet goed of het verhaal realisties, dan wel romanties is. Het is dat romantiese element vooral, dat we niet vertrouwen, omdat we er gedurig ironie in zien. Als Mijnheer Carlos tot de bevinding komt, dat 'men redelik moet zijn in zijn verlangens', dan horen we geen 'zedeles' maar wel het leedvermaak van de schrijver.

Hebben we met wantrouwen geluisterd, we hebben toch geluisterd. Er ligt een zekere bekoring in de vage tonen en in de schaarse lyriese, laat ik zeggen: dissonanten, een bekoring, die we ook graag eens proeven. Er ligt trouwens niets alledaags noch in de taal, noch in de hoofdpersoon. Maar allebei ne cassent rien. Mijnheer Carlos is niet abnormaal, zegt Gerard Walschap, en we voelen ietwat begrijpelike bitterheid in dat woord. Mijnheer Carlos is inderdaad hoogstens ongewoon. Maar de schrijver neemt hem zeer gewoon op. Het is misschien meer het vertellen, dat hem zijn ongewoonheid geeft.

Het pleit intussen voor de smaak van Leroux dat hij voor dit verhaal niet de roman-, maar de novellevorm koos. Een goed-geschreven goed verhaal. We moeten 'Het Kompas' er voor danken, ook voor het verzorgde kleedje (met de mooie band van Elza van Hagendoren) dat bij de inhoud past: ik denk aan bevrozen sneew.

Maurits Roelants: Het leven, dat wij droomden... - 'Het Kompas', Mechelen. - Ing. 35.00 fr., geb. 48.00 fr.

Maurits ROELANTS

Maria en Irène: twee vriendinnen, studenten aan de universiteit te Gent. Irène, de vlinder, l'enfant terrible, voor wie alles speelgoed is, verloofd met de diep-ernstige Richard.

Maria vindt dat buitengewoon dom van Irène, zo in het spoor van alle vrouwen te lopen. Haar droom: 'leven als vader (een dokter in de Polders) een dierbaar leven van den geest, bewust van de betrekkelijke harmonie, die het hart kan vinden in een vaste liefde tot den Heer, de natuur en de menschen'.

Maria verafschuwt Richard, omwille van haar vriendschap: 'Mijn ware vrienden hebben me steeds dit opperst bewijs van gehechtheid gegeven: een spontane afkeer voor den man dien ik liefhad'. Ze weet trouwens dat Irène zijn derde is, en ze kent zijn naam van vrouwenloper.

Gedrieën doen ze een tocht langs de Leie. Er worden duiven geschoten. Ook Maria schiet en treft altijd weer, wat Irène telkens schokt. De handdruk van Richard is voor Maria 'als een beloning die scherper aandoet dan het genot van een harde karabijn te schouderen en te beschikken over leven en dood'.

Maria is nog nooit in aanwezigheid van Richard en Irène zo met hun verloving verzoend geweest. Ze looft Irène uitbundig. Maar ze weet het 'ze koestert de dolle hoop te behagen. Ze kiest de sluwste weg. Tenslotte moet Richard ook de ogen slaan op wie zoo zeer van

Irène houdt. Verbinden wat verenigd is. Verenigen om misschien beter te ontbinden!'

Maar neen, ze is eerlik. 'Verbinden wat verenigd is' dat wil ze als ze op de terugrit het stuur houdt en de beide verloofden samen laat zitten, dat wil ze, als ze op haar kamer een schijnreden vindt, om beiden alleen te laten. Maar naderhand blijkt het dat Irène en Richard enkel hebben gekibbeld. En ze moet zichzelf bekennen, dat het haar verheugt: er is niet gebeurd, wat ze had geschikt. Maar altijd voort wil ze eerlik zijn tegenover Irène: Richard ontwijken. Maar het gaat verder: ze wil Richard en Irène en alle Gentenaars gaan haten. Ook voor haar is de haat een andere vorm van liefde: ze weet nu klaar dat ze Richard lief heeft gekregen. Irène ontwijkt ze stelselmatig.

Tot ze het niet meer houden kan en naar huis vlucht, naar het stille polderdorp, waar vader en moeder leven in ewig niet-begrijpen. Van vader loopt ze naar moeder en dan weer terug. Ze begrijpen haar niet; geen van beiden weet haar het juiste woord te zeggen. Ze denkt aan zelfmoord. Maar het gaat over. En eindelik weet vader het woord dat haar redt: al onze teleurstellingen komen uit vooropgezetheid voort, zegt hij.

Ze is gered. Ze wil weer het leven vertrouwen en aanvaarden. Een brief van Irène: Richard heeft zijn woord verbroken. Is dat zijn roep? Komt nu het geluk? Ze spoort terug naar Gent. Irène haalt haar af aan het station, en vertelt veel kwaads over Richard. Maria zou haar kunnen slaan, en ze weet dat Irène haar de waarheid zegt. - O, die onrust, die slechts de marteling der onzekerheid is.

Naar Irène zal ze intussen nooit meer terugkeren. Ze wil zekerheid. Ze roept Richard op haar kamer. Uit duizend kleinigheden heeft ze zijn liefde voor haar opgebouwd. Maar ze wil zekerheid hebben, dat zij in het gemoed van Richard doordringt tot maagdelike gebieden waar zij de eerste is. En als zij die zone in Richard heeft ontdekt (een man wisselt zijn diepste geheimen alleen met zijns gelijken uit, - of hij zwijgt!) geeft ze zich gewonnen aan haar liefde.

Vaarwel dan, dierbaar leven in het Polderdorp. Het leven is anders dan zij het droomde evenals het geluk: Maar het is er. Dat is alles. 'Als gij 't leven maar vertrouwt en aanvaardt biedt het nooit vermoede uitkomsten.

Er liep al heel wat water naar de zee, sinds Zola zijn 'Rougon

Macquart' schreef: 'histoire naturelle d'une famille sous le deuxième empire' en zijn 'Rêve': 'une expérience scientifique'. Reeds in 1896 schreef Brunetière 'Le Roman Expérimental' (contra) en 'La Renaissance de l'Idéalisme' nadat K.J. Huysmans in 1891 reeds het naturalisme had bekampt in 'La-Bas'. Nog daarvóór schreef Paul Bourget in zijn inleiding tot zijn 'Disciple'. 'Il y a une réalité dont tu ne peux pas douter, car tu la possèdes, tu la sens, tu la vis à chaque minute: c'est ton âme.

Het naturalisme had geleefd. In de plaats kwam de psychologiese roman, die echter, wat ons minder verheugen kan, een uitloper had in le roman à thèse, waarvan Bourget de meesterlike en zuiverste vertegenwoordiger is (was?) Die tak wordt echter meer en meer verlaten voor het inzicht in de eigen waarde der kunst. De psykologiese roman werd intussen in Frankrijk jong bloed bijgezet door o.a. Mauriac en Bernanos. We kennen zijn bloei in Rusland. In Vlaanderen evenwel ligt het terrein nog bijna zo goed als braak. Daarom doet het ons zoveel te meer genoegen te kunnen wijzen op iemand als Maurits Roelants, neven de 'verteller' Walschap.

Roelants heeft zich gewend tot die hogere realiteit, waar Bourget van sprak. En in die zin is hij een zeer knap realist. Men (altijd diezelfde men!) meent al te veel dat dichters vreemd zijn aan de realiteit, of die op zijn minst toch verkrachten nog wel omdat ze die niet kunnen zien.

Mis, zegt Anthonie Doncker: 'Ze hebben enkel die onvoorwaardelike nuchterheid bereikt, die nodig is om te gaan inzien, dat de gangbare, uitwendige, tastbare werkelikheid niets anders is, dan een slordige, globale afdruk der wezenlike werkelikheid, en zij doen een poging die onbenaderbare werkelikheid achter de dingen nader te komen.'

Het kan ons dan ook niet verwonderen dat Roelants (die ook dichter is, zelfs in deze, zijn roman) de uitwendige realiteit zoveel mogelik uitschakelt, behalve waar ze voor de zielegang der personen van belang is. Zo komt het, dat we o.a. een uitvoerige beschrijving krijgen van het Polderdorp.

Het zwaartepunt van Roelants' kunst valt echter op wat genoemd is 'het stil, onzichtbaar verschuivend spel der menselike verhoudingen'. Zo meesterlik weet Roelants ons dat spel voor te toveren, dat we met enige psychologiese intuitie, net als bij een aan onze zijde levend mens, de uitkomsten van dàt spel kunnen voorzien, echter

zonder dat het zijn spanning ook maar eens verliest. We zien hier weer, hoe de daad (de zgz. realiteit) achteraan komt, nadat ze reeds in de ziel, de echte realiteit, werd gesteld. Hoelang reeds bemint Maria Richard en Richard Maria, voor ze antwoorden op de bedwelmende stille roep? Hoelang voor het gebeurt, hebben we voor Irène de breuk met Richard gevreesd? - Wat doet het deugd, die enkele stukken uit mensenlevens mee te leven! - Het is tekenend voor Roelants' vizie, dat Maria, voor 'de duizeling van de aanraking' het licht uitdraait: De ziel alleen telt hier. De wereld bestaat niet voor het mysterie, dat zich in hun ziel voltrekt. Alles wat neven het leven staat is verzonken. Het leven triomfeert altijd weer, het wrede, maar toch zoo zoete leven!

Want dat wil ik van dit boek ook nog zeggen: dat het overstroomt van warme levensliefde, en van even-warme deernis voor de spelers op het toneel van zijn verhaal. Dat maakt het boek treffend en schoon-menselik.

Ik ken geen schrijver in Nederland die zo zuiver (ik zeg niet: wetenschappelik al kon dat wel!) de diepten van de *jeugd*psykologie kan peilen. Aan de zielkundige roman is evenwel per se een gevaar verbonden, nl. de uitrapeling. In die zin moeten we het betreuren, dat er nog een 25e hoofdstuk in het boek staat. Met het 'einde' na het 24e hoofdstuk, ware de indruk direkter geweest en ook dieper gebleven. Dat voelt de lezer zeer goed, want na het 24e hoofdstuk heeft hij het boek willen sluiten. Ook op sommige andere plaatsen wordt Roelants wel eens langdradig, maar dan komt dat meestal doordat hij eens een zijpaadje inslaat, waarvan we het belang voor het verhaal niet kunnen vatten, als het bestaat. Een vergelijking op dit punt met 'Komen en gaan' doet ons evenwel geloven in de stijgende ontwikkelingsgang van de echte kunstenaar, die Roelants is.

Na het lezen van dit boek heb ik even gedacht aan het 'arme Vlaanderen' en tevens aan de rede van Aug. Van Cauwelaert in de K. Vl. Academie. En ik dacht: Eric van Walschap, dit boek van Roelants, Blauwbaard van De Pillecijn en de Barmhartige Samaritaan van Leroux: dat alles op een paar maanden. Of willen we liever nog wat wachten (er komt toch nog meer?) om het op de weegschaal te leggen en tezeggen: Dat is Zuid. Noord, de andere schaal is tot úw beschikking.

Het evenwicht wordt een benijdenswaardig iets. Maar dan misschien niet voor ons.

Aantekeningen

Pol de Mont-hulde.

Den 29n Juni 1931 overleed *Pol de Mont.* Door zijn groote gaven, ten dienste gesteld van een verbazende werkzaamheid, door zijn mooie dichterlijke scheppingen, zijn meesleepend redenaarstalent, zijn literaire geschriften van allen aard, zijn werken op het gebied van de folklore en de kunstkritiek, is hij zonder twijfel een van de voorname figuren uit de geschiedenis van het geestesleven in ons land.

In April 1932 zou hij zijn 75n verjaardag hebben gevierd en kort vóór zijn dood werd het plan opgevat hem bij die gelegenheid te huldigen. Hij stemde daarin slechts toe op voorwaarde dat die hulde zou bestaan in het uitgeven van een bloemlezing uit zijn gedichten en van een studie over zijn leven en werk.

Nu hij ons ontvallen is, hebben we tot plicht aan zijn nagedachtenis de hulde te brengen, die we hem niet meer persoonlijk betuigen kunnen. De hooge verdiensten van den veelzijdigen dichter en kunstenaar dienen op treffende wijze in het volle licht te worden gesteld. Het Comité voor de Pol de Mont-hulde zal trachten dit doel aldus te bereiken:

1o) Verspreiden van de jubileumuitgave: een bloemlezing en een monografie, beide bezorgd door Dr. G. Meir, uitgegeven door ‘De Sikkel’, Antwerpen.

2o) Houden van een academische zitting te Antwerpen, waarbij vooraanstaande redenaars het woord zullen voeren; tevens zullen gedichten en liederen op teksten van Pol de Mont voorgedragen worden.

3o) Inrichten van een Pol de Montavond voor de radioluisteraars.

4o) Opvoering (als gala-vertooning) in de Kon. Vlaamsche Opera van ‘Prinses Zonneschijn’, waarvan P.d.M. het libretto dichtte.

5o) Inrichten van een rouwhulde op het graf van den kunstenaar.

6o) Alle bladen en tijdschriften er toe aanzetten rond het tijdstip van de herdenking opstellen en artikelen over P.d.M. te publiceeren.

Jan-Frans Cantré overleden.

Op 45-jarigen leeftijd is te Gent de Vlaamsche kunstenaar Jan-Frans Cantré aan de gevolgen van een dubbele longontsteking overleden.

Zijn afsterven is een groot verlies voor de Vlaamsche kunst en bijzonder voor de Vlaamsche houtsnijkunst, die, in hem een van haar grootste beoefenaars vond.

Dank zij Jan-Frans Cantré, zijn broeder Jozef, Frans Marsereel, Henri Van Straten en Joris Minne, straalde de faam van de Vlaamsche houtsnijkunst buiten onze grenzen uit.

Letterkundige prijzen der Provincie Brabant.

De jury voor de letterkundige prijzen van de provincie Brabant heeft zijn besluiten ingediend bij de bestendige afvaardiging.

Onder de Vlaamsche inzendingen werd geen werk aangetroffen dat den prijs van 5,000 fr. waard was. Maar zeven Vlaamsche letterkundigen bekomen een premie elk van 1000 fr.: Eerw. Heer Joostens; de hh. Maurits van de Moortel, F. Schepens, Fr. Demers, Maxim Krojer, A. De Geest en Oscar Van der Hallen. Ook de tijdschriften ‘Kunst en Opbouwen’ en ‘De Tijdstroom’ bekomen een gelijkwaardige premie.

Onder de Fransche inzendingen is geen enkel werk bekroond. Maar de h. L.C. Picalausa bekomt een premie van 2,000 fr. voor zijn werk ‘Zi et Za’. Bekomen een premie elk van 1000 fr.: de dames

France Adine en Andrée Sodenkamp, de hh. J.B. Gibelt, Jules Minne. F. Rigot, Charles d'Ydewalle. De tijdschriften 'La Revue Nationale', 'Le Journal des Poetes' en 'Le Thyrse' bekomen elk 750 fr.

De prijs voor Waalsche literatuur is toegekend aan Frans Dewandelaar, voor drie gedichten. Die prijs bedraagt 2000 fr. De Waalsche schrijver M. Coppens krijgt een toelage van 100 fr.

Zoo worden 11,000 fr. geschonken aan de Fransche letterkunde, 3,000 fr. aan de Waalsche en 9,000 aan de Vlaamsche.

De jury was samengesteld uit de hh. Charles Gheude, voorzitter: Coenen en Labbé, provincieraadsleden: Valère Gille, Louis Delattre, August Vermeylen, Herman Teirlinck, Paul Collet, Maurits Sabbe, Leopold Rosy en Van Cutsem, letterkundigen.

Karel de Keukeleire.

Onze landgenoot Karel De Keukeleire werkt thans aan de montage van zijn documentaire film over 'Lourdes'.

De Vrije Bladen.

Het tijdschrift 'De Vrije Bladen' heeft voor den volgenden jaargang besloten den CAHIERVORM te kiezen, d.w.z. de afleveringen ieder een op zichzelf staande eenheid te laten zijn, bevattend nu eens een grooter verhaal of novelle, dan weer een bundel gedichten, een grooter essay, een verzameling over een bepaald onderwerp of soms ook een herdruk van belangrijk verspreid en nog niet in een bundel samengebracht werk. Om De Vrije Bladen echter niet geheel en al hun militant karakter van eertijds te ontnemen blijft de gelegenheid opengesteld door een los bijvoegsel een meening uit te spreken over een actueel geval, wanneer daar aanleiding toe mocht wezen. Bovendien zal langs dit bijvoegsel een innig contact worden gezocht tusschen redactie en lezers en wel onder vorm van vragen en antwoorden, prijsvragen, cursussen, enz., zoodat deze enkele bladzijden aan DE VRIJE BLADEN een bijzondere aantrekkelijkheid zullen geven.

De intrede van Gerard Walschap, als redakteur voor Vlaanderen wettigt de verwachting dat meer en meer voeling zal ontstaan tusschen de kunstenaars van Noord en Zuid en dat uit deze toenadering een wederzijdsch groeiend verlangen zal ontstaan om de geestesproducten van de Nederlandsche cultuur beter te leeren kennen en te waardeeren.

De Vrije Bladen zullen niet de uiting zijn van een bepaalde groep.

Zij zullen open staan voor ieder modern kunststreven, zij gaan daarom het volgend jaar in met het gerechtvaardigd vertrouwen dat ook in den nieuwen vorm het tijdschrift het beste zal blijven geven van wat zoowel door de reeds bekendere als door de beginnende jonge literatoren en schrijvers over bepaalde onderwerpen wordt voortgebracht.

Van onze beste schrijvers en vooraanstaande geleerden mochten wij reeds toezegging tot medewerking ontvangen.

Reeds zijn drie cahiers voor Vlaanderen voorbehouden.

1° Jan Frans Cantré door Gerard Walschap, met talrijke illustraties.

2° Jan Van Ruusbroec, door Urbain Van de Voorde.

3° Nieuwe Vlaamsche zakelijkheid, door verschillende vakkundigen.

Verder zal verschijnen: Een groot verhaal van de jonge schrijfster BEB VUYK, een verzenbundel van HALBO C. KOOL, een spel van C.J. KELK, een kleine roman van E. DU PERRON, een essay over den modernen Nederlandschen roman, enz.

Boekbesprekingen

De vrouw en den strijd: nr. 2 der brosjurenreeks van ‘De Nieuwe Jeugd’ Thaliastraat, 87 Berchem-Antwerpen.

‘De vrouw en den strijd’: een paradoks!

Als meisje heb ik een hekel aan strijd. Doch, in de zin, hier opgevat, ‘'n heldhaftig streven uit liefde’ keren de kansen en men geraakt volop akkoord met de uiteengezette punten.

Er worden hier o.a. besproken: De persoonlijkheid der vrouw. Het sociale wezen der Vlaamsche vrouw. De Vl. vrouw in het familieleven. De Vl. vrouw in het beroepsleven, enz.

'n Heel interessante en opvoedende brochure, die leidend zal inwerken op onze Vlaamse jonge meisjes en vrouwen.

L.V.J.

Reimond Van Mulders. Diplomaten. Blijspel in een bedrijf. - ‘Uitgever: J. Janssens’. 1931.

Dit spel onderscheidt zich gunstig van andere soortgelijke werken door z'n keurige taal. Het geestige zit hem niet in de toestanden of de verhoudingen waarin de personen tegenover elkander staan, maar in de wijze waarop diplomaten reageeren op 'n feit.. dat niet is gebeurd.

H.O.

Ingekomen boeken: Louis de Bourbon: Reisverhalen.

- Uitgave ‘Het Venster’ - Nijmegen.

Tijdschriften

Opkomst.

NOVEMBER: Onze A.V.S.-bonden en hunne werking (Paul De Ryck) Charles Dickens en zijn ‘Christmas Carol’ (Rob. Bauwens.) Een gedachtenwisseling over Pallieter, (de redaksie zegt het juiste woord!) Blasco Ibanez. - Moderne Muziek. - Verder eigen werk der leden.

DECEMBER: De legende der vrijwillige denationalisatie. - Iets over dagbladen. - Verder eigen werk.

Boekengids.

NOVEMBER: Warden Oom gevierd. - Jonas Lie (Ant. Thiry). - Ernest Van der Hallen, Joan Kat. Karel Leroux en Jef Scheirs (we kunnen V. d. Hallen verzekeren, dat Hugh. Benson bij Jef Scheirs, 'Einde der wereld' helemaal niet van pas komt!) Verder de gewone boekbesprekingen.

De Blauwvoet.

NOV. DEC. - Aen ons soete Lieve Vrouwkijn (J. Van Eijck), Ons Standpunt (A.K.V.S.) Kristelijk Jeugdidealisme (Ing. A. Valgaeren) Nederlandsch leven. - Werkplan 1931-'32. - Werk der leden. - Enz.

Jozef Muls: MATHIAS GRUENEWALD. - Verslagen en mededeelingen van de K. Vl. Akademie.

Wie 'Van El Greco tot het Kubisme' las twijfelt niet meer aan de bevoegdheid van Jozef Muls op het gebied van plastiese kunsten. Hij heeft het hier over de 16e eewse onbekende Duitse schilder, die men kent als Mathias Grünewald. Deze zeer gedokumenteerde en bewonderende brosjure weze aan alle belangstellenden aanbevolen.

J.V.

[De Tijdstroom 1932 nr. 5]

A non revoir dans la vie L. Lecomte

Daar is geen wederzien
van deze dorre kust;
wij vinden hier misschien
de nooit gevonden rust.

Nu wenden alle schepen
naar het oude strand
het mijne heeft den koers gegrepen
naar een nieuw vaderland.

Vaarwel! vergeet de trotsche droomen,
maar wees bereid
ons wederzien zal komen.
in de eeuwigheid.

Ydele bloem Huib. Aerts

Zocht gij soms met roodgeschramde hand
naar een ijdel-mooie bloem,
die op oude puinen morgenlik,
midden zooveel scherpe doornen bloeit;
plukt ze dan uw vinger licht en slank,
en doorstroomt 't geluk U als een roes,
O, zoo eenig schoon maar morgenlik
smelt uw vreugd als ijsbloem op de ruit,
en uw jeugdig hart wordt winterlik
als een zielloos-dorre steen...

Duimke passagier Fr. Van Boogaerdt

XVIII

Hij rende voorbij het roode licht van den Kruis-Lieven-Heer.

- Heere God, help hem! bad hij haastig.

Ten einde adem kwam hij in het schoenmakershuisje aan.

- Hij is al dood, fluistert Nelleke.

‘... De goeie ziel. Zoo schoon gestorven.

... Kwart over vijf was 't. Lijk een priester is hij gestorven, zoo schoon.’

Op zijn teenen gaat hij binnen in de voutekamer. Nelleke draait het licht aan. In de felle klaarte, het gele, harde gelaat. Dat is vadertje nu. Hij heeft hem in het huisje opgenomen, met hem gehamerd, zoet geglimlacht, gezongen, nagedacht over ‘Hoe men burgemeester wordt’ en nu ligt hij hier, proper en met een schoone, rustige uitdrukking, maar roerloos. Dat kruis en die rozenkrans zitten daar zoo zonderling in zijn stramme, witte handen gedrukt.

Nelleke plooit even het laken goed, en Duimke schrikt voor zooveel vertrouwelijkheid.

Nog banger wordt hij wanneer het vrouwtje heengaat en hij hier alleen bij vadertjes lijk moet blijven.

Te kwart over vijf gestorven, toen hij het kruis voorbijliep, naar Marie-Louise toe. Hij heeft niet gedaan wat zijn hart hem ingaf en vadertje het beloofde gebed niet gegund. Van zijn stervenden vriend is hij weggevlucht omdat hij dien braven mensch zoo wreed niet kon zien lijden.

Vadertje die hem lijk een verdwaalden hond heeft in huis genomen, en altijd zoo goed voor hem is geweest.

Maar hij is een dwalende hond gebleven, voor vadertje en voor al de anderen.

Niets kan hij nog goed maken. Hier ligt vadertjes lijk nu. De vriendelijke blauwe oogen zijn nog slechts een grijze streep, en het warme, levendige gelaat is nu dor en hard. De magere gestalte onder het laken zal nooit meer overeind geraken om naar het plaatsje voor het venster te sloffen.

Tusschen Duimke's hart en de blauwe oogen, de zoete stem van

vadertje is een muur gerezen. Bijna als hadden die twee menschen elkaar nooit gekend.

En terwijl dit vreeselijke aan 't gebeuren was ging Duimke van hier weg, liep hij het kruis voorbij. Duimke doorhuivert een koude rilling van schaamte.

Toen deze mensch hier al zoo lag, dood en weg voor goed, nam hij haar in zijn armen, stond hij daar dwaas bedwelmd door haar kussen. Hij laat het hoofd vallen op den rand van het bed. Zou willen snikken dat hij schokt. Waarom? Hij ligt in een groote donkerte van schaamte: daar is niets meer dat hem pakt. Harde, zware schaamte! Stil, of hij moet lachen met zijn eigen. Dat hij dat allemaal heeft gekund. Hij zou eens wat doen ginder in het huisje om aan het oude, goede vadertje gelijk te worden.

- Ik heb dien braven duts voor den zot gehouden.

Het leerjongetje komt binnen. Die knaap durft het lijk van dichtbij gaan bekijken. Is hij niet bang, ventje?

- Zou ik? De schoenmaker is toch in den hemel!

Duimke schrikt vreeselijk. ‘Vadertje in den hemel!’

Hoe zou het ook anders kunnen met dien braven mensch?

En nu ziet vadertje dus het leelijk, zwak hart van zijn vriend. Hij weet al hoe brutaal hij daar pas gehandeld heeft met het meisje in de donkere dreef.

Duimke voelt zich alleen, klein en armtierig alleen tegenover het alweten van vadertje uit den hemel.

Hij heeft hier de liefhebbende vriend uitgehangen, maar nu heeft vadertje dat valsche hart geheel in zijn hand lijk een stuk alaam, en hij weet er alles over. Duimke moet het hoofd afwenden van dien bleeken kop. Ach, dat hart, dat zelfs nu meer schaamte voelt dan spijt of genegenheid.

Duimke gaat heen uit de sterfkamer.

Maar terwijl hij voortstapt langs den weg, is het alsof de kamer rond hem hangen blijft. Het weegt zoo zwaar op hem dat vadertje hem nu geheel kan doorzien. Een nietig schamel ventje, dat daar met al zijn grillen bloot loopt onder dat doordringende oog.

Zoo zwaar weegt de last dat Duimke hem niet dragen kan en het allemaal zou willen afschudden. Vadertje is nu toch dood... En omdat hij nu heel Duimke ziet, kan Duimke toch niets ongedaan maken.

Dat sterven is een ongeluk gelijk een ander. Hij zal het nu al

kwaad genoeg hebben, zonder dat hij gedurig over vadertje loopt te piekeren.

Ja, ja, hij had beter en schooner kunnen handelen. Maar daarvoor is het nu te laat.

Hij moet zijn schande maar dragen en blijven voelen dat vadertje die schande ziet. En op den langen duur zal dat gevoel wel slijten, lijk alles op de wereld slijt.

Het gebruis van het neervallende water onder de sasbrug doet hem vooroverleunen over de borstwering. Hij kan van het water niets zien dan af en toe een bleeke schuimkuif in het lantaarnlicht. Maar dat geweldige ruischen wekt bij hem het gevoel dat hij boven een machtigen waterval staat.

Vallen is een donker en beangstigend geheim en het water valt met zooveel lawaai.

Duimke's hart is loom van verdriet. Vadertje is heengegaan en Duimke kan hem nooit meer bedanken voor de goedheid waarmee hij hem heeft in huis genomen, toen hij niet veel meer dan een wrokkige landlooper was.

Neem het niet kwalijk, vadertje-die-me-ziet, wat ik daar pas heb durven denken. Ik zou altijd om u moeten denken, en altijd knielen en bidden wanneer ik om u denk. Alles had heel anders moeten zijn. Het leven is te wreed, vadertje.

Vadertje Grijspeerdt had lang genoeg moeten leven, nog wel tien twintig jaar. En hij, Duimke, zou voor dien ouden braven mensch - hij moet geweld doen om niet te schreien wanneer hij aan die zwijgende goedheid denkt - gewroet en geslaafd hebben, om hem een gerusten, weelderigen ouden dag te bezorgen. Hij zou dat niet doen voor zijn eigen alleen, maar ook uit dankbaarheid voor al de onbekende ondankbaren aan wie vadertje goed had gedaan en die naar den ouden duts niet meer hebben omgezien.

Het water bruist en giert, onzichtbaar daar beneden in de donkerte. Soms een haastige stap over de brug, en dan voor langen tijd niets dan dat woedende kolken. Duimke lacht, moe, doodmoe en flauw. Hij voor vadertje zorgen! En in plaats van de hardvochtigen nog wel. Ginder zeker bij dat vrouwmensch. Iedereen heeft hij laten zitten. 't Is lijk met dat water. Het maakt wel veel lawaai, maar het valt toch. En diep, en voor goed.

Maar de anderen hebben Duimke toch ook laten zitten, allen: Zijn

broeders, de ouders van Fien. Hun schuld is het, hun schuld alleen, dat hij lijk een bedelaar van het eene hart naar het andere loopt, dat hij schoon kan praten en schoon beginnen te handelen, zoolang alles goed gaar. En dan maar weg, naar elders.

Goeden wil heeft hij genoeg. Maar hij kan niet. Hij kan niet wat een ander ook niet kon voor hem. Het water bruist eentonig en luid.

En toch is het noodig anders te zijn, denkt hij, en zooveel beter. Kijk eens naar vadertje. Altijd alles voor de anderen en toch zoo tevreden en opgeruimd. Maar vadertje ligt over aarde nu, en een mensch is niet op één dag zou oud en rustig, dat hij over alles de oogen sluiten kan. Het is daar vochtig en koud op de brug. Er is ginder een kaal kamertje met een mager, klein peetjeslijk. En een rustige keuken met Fien in den avond bij het vuur. En de kus van Marie-Louise en haar lach, en haar zachte, wiegende gang.

Dat water brult en raast. Ik zou er met mijn kop willen inzitten en niets meer doen dan dat groote gebruis blijven hooren tot ik er van scheur.

Nachtmuziek Pieter G. Buckinx

Een witte slede door de snelle nacht
de slanke bergflank langs
de hoge windhoos door
voert gij mij ewig mee

Wijl wilde dieren zingen aan mijn oor
en draven op het scherpe kerven van de wind
de blinde paarden van uw jong-rood bloed.

Zo, eeuw aan eeuw
zoekt gij vergeefs
de slaap in deze kille sneeuw?

Nog over Gezelle's Eros[1] Leo Galle

Een gedachtenwisseling met den h. Urbain Van de Voorde.

> ‘Nous n'avons de mérite que par notre soif du vrai’.
> Flaubert.

Ik zou er geen oogenblik aan gedacht hebben, nog terug te komen op Gezelle's Eros, indien wij het maar hadden over de verzen die volgens U. Van de Voorde in het teeken van den platonischen Eros staan. Maar er is meer: Het gaat hier om een zielsproces waaraan de beteekenis van een gansch menschenleven vastgeklonken ligt. De gedachtenwisseling loopt niet alleen over ‘liefde’ of ‘vriendschap’; we zoeken naar de waarheid over den mensch en den priester in Gezelle: die twee-eenheid, die ofwel verbroken lag, zooniet samen met zijn grootheid onafscheidbaar verbonden was.

Daarenboven heeft de h. Van de Voorde, in verband met zijn eerste artikel, eenige opwerpingen gemaakt die ik niet zoo maar onbeantwoord kan laten.

U. Van de Voorde gaat uit van het hypothetisch standpunt, dat er bij Gezelle platonische liefde aanwezig was; maar door het verzet der wereld en allerhande moeilijkheden o.a. met zijn oversten, zou hij aan 't wankelen en 't twijfelen geslagen zijn om ten slotte schuldbesef te gaan voelen. ‘Hij meende zonde te zien daar waar er geen was geweest.’ Vandaar de onverklaarbare zwijgperiode.

Op het eerste zicht is men geneigd die stelling bij te treden; doch bij dieper onderzoek komt men tot de gevolgtrekking: Gezelle's Eros was een andere liefde.

Deductief genomen is Gezelle dus aan 't zwijgen gegaan door het schuldbesef over de liefde voor zijn leerlingen, daargelaten de omstandigheden die er niet vreemd aan zijn.

U. Van de Voorde begint eigenlijk zijn antwoord met te beweren dat ik, als zoovelen, over het woord ‘Liefde’ struikel. Ik zou de eerste zijn om te jubelen indien ik er over kon zonder te struikelen. Want meent U. Van de Voorde niet dat in eerste en laatste

(1) Wegens het speciaal Ruusbroec-nummer kon dit artikel niet vroeger verschijnen.

instantie ‘Liefde’, evenals ‘poëzie’, een woord is waarvan geen juiste bepaling te geven is, en men hier dikwijls ‘mysterie’ door ‘mysterie’ tracht op te klaren. Sedert Plato en Aristoteles hebben al de wijsgeeren er over geredetwist, zonder evenwel een absoluut bevredigend antwoord te geven. Hoe kan dan U. Van de Voorde van mij ‘een nietig schepselke’ verwachten dat ik het antwoord zal brengen.

Freud was niettegenstaande al zijn orakels over erotiek en zijn psychoanalytische verklaringen rechtzinnig genoeg het volgende te antwoorden op een vraag die Fernand Divoire hem stelde over het wezen der liefde: ‘l'au-delà de l'amour’:

Es ist mir ganz unmöglich, Ihren Wunsch zu erfüllen. Sie fordern wirklich zu viel. Zu einer so umfassenden Aeusserung über das Wesen der Liebe hatte ich bisher nicht den Mut gefunden und meine auch, unser Wissen reicht dafür nicht aus.

Niettemin kunnen wij, met ons beperkt verstand, elkander op tegenstrijdigheden betrappen die, al zijn ze ook ‘menschelijk verklaarbaar’, niet buiten een objectieve gedachtenwisseling moeten geschakeld worden.

‘Waar men Gezelle met al de vezelen van zijn wezen, met héél zijn menschelijkheid ziet vastgehecht aan zijn leerlingen,’ meent U. Van de Voorde dat alleen de hartstocht (al zij hij ook zuiver geestelijk) dien men ‘liefde’ noemt, een dergelijke aanhankelijkheid kan verklaren. Hij vindt er te veel menschelijke bewogenheid en te veel menschelijke smart in, om maar zoo gewoonweg van ‘broederliefde’ te spreken. Maar die hartstocht ‘de liefde’ - het woord genomen in algemeenen zin - kan niet anders dan menschelijke bewogenheid en menschelijke smart verraden. Het zijn de onafscheidbare zielskinderen van ‘De Liefde’; zie Dante - Patmore - eenerzijds; de Spaansche karmelietes Teresia - Hadewijch - Joannes a Cruce anderzijds. Vreugde en smart behooren tot de diepere psychologie der Liefde. ‘Als Minne porret in mine siele’.

Eigenlijk is er maar één hartstocht: Het is de liefde, de spontane zielsdrang naar al hetgeen zich met de bekoorlijkheid van ‘het goede’ aan haar vertoont. En hier begint waarschijnlijk de verkeerde opvatting die U. Van de Voorde aankleeft om de liefde van Gezelle te laten uitloopen op schuldbesef, daar waar geen reden toe bestond: Want ‘hartstocht’ niet genomen in de pejoratieve beteekenis die men

wel eens aan het woord geeft om de slechte neigingen aan te duiden, ook niet in zijn dubbele mogelijkheid van ‘goed’ en ‘slecht’, mocht in den hoogsten graad bij Gezelle aanwezig zijn zonder maar eenmaal aan zijn priesterlijke waardigheid te moeten twijfelen.

De Stoïcijnen die beweerden dat de hartstochten radikaal slechts zijn en derhalve moeten bestreden worden, stonden diametraal tegenover de Epicuriërs die de hartstochten vergoddelijkten en luidop verklaarden dat ze moeten toegegeven worden. Maar het Christendom houdt den juisten middenweg tusschen deze twee uitersten: Wat God in de menschelijke natuur gelegd heeft is niet slecht; ook Jezus heeft bemind. Johannes, Lazarus dien hij beweende; maar dien hartstocht heeft hij weten te bemeesteren en ondergeschikt maken aan God.

Ik wil vooraf waarschuwen dat ik in geenendeele Gezelle onfaalbaar verklaar. Hij zal evengoed als wij de aanvechting der wereld ondergaan hebben: Broeder lichaam speelt in ieder mensch zijn rol. Maar geen verdienste zonder strijd.

Dit intermezzo kon ik evengoed weglaten daar Urb. Van de Voorde zelf er toe besluit dat ‘Gezelle meent zonde gezien te hebben waar er geen was geweest.’

Moeten we dan toch gelooven aan de dualiteit: het goede en het slechte in den hartstocht van Gezelle? Maar dan brokkelt de hypothese van den platonischen Eros (Hemelsche Liefde) in Gezelle vanzelf af, dan wordt ze kortweg niet houdbaar want in strijd met Plato's ideeënleer ‘over het Goede’, het ‘Ware’ en ‘het Schoone’.

Daar de hartstocht niet slecht is op zich zelf, en hij niets anders is dan een psychische energie die ten goede of ten kwade kan besteed worden, kan de liefde zich richten naar de zuiverste teedere gevoelens, naar de bovenaardsche vriendschap. En hier komen we dan tot het geschil: ‘Liefde die vriendschap heet’.

Het is U. Van de Voorde's onvervreemd recht niet onvoorwaardelijk aan te nemen dat liefde vriendschap is en omgekeerd.

Indien men beide woorden neemt buiten den dagelijkschen gevoelskring en men niet loochent - zelfs de relativiteitstheorie indachtig - dat er behalve de vriendschap zooals wij ze noemen en kennen, er nog een is van hoogeren rang, een vriendschap vreemd aan huichelarij en persoonlijke ‘ikjes’; een vriendschap zonder Judas, maar met een drang naar offer en apostolaat: een Franciskaansche broederliefde, dan begrijp ik niet wat er in den weg staat om de stelling aan te kleven

dat vriendschap in zekeren graad naar liefde overhelt; dat die twee elkander aanvullen. En dan is het om 't even wat men den voorrang geeft: Liefde of vriendschap. Ten slotte zijn beide een intiem verkeer tusschen twee zielen om zich onderling het goede te schenken of er naar te streven in het licht van het 1e en 2e gebod.

De waarde die wij aan vriendschap hechten, stijgt naar verhouding van den graad mogelijke deugd en zelfverloochening die wij in ons hebben.

Een aanvulling van het 'Symposion' vindt men in Lysis, waar Plato de vriendschap met haar toewijding en algeheele dienstvaardigheid afschildert als de helpster van den Eros. Maar er bestaat een 'vriendschap' die bij Lacordaire haar diepe beteekenis krijgt: 'Je ne puis plus aimer quelqu'un sans que l'âme se glisse derrière le coeur et que Jésus-Christ soit de moitié entre nous'.

Ook bij Gezelle bestond die broederlijke vriendschap niet uit gemeenzaamheid, zooals de erotische vriendschap; zij ging gansch op in een geestelijke verhouding. Vandaar wisselen van ideale gedachten en gedichten met den zielsdrang naar de volmaking.

Indien Gezelle hierover schuldbesef ging voelen dan loochende hij meteen 'het Evangelie' en zijn 'brevier' waarmede hij 'op eenen berg' ging bidden, want voor de 'Liefde die vriendschap heet', vond hij een voorbeeld bij Christus-Johannes.

Ik kan bezwaarlijk aannemen dat U. Van de Voorde tot het exclusivisme zoodanig vergroeid is dat hij buiten Plato de ideale liefde als een onmogelijken menschelijken drang zou gaan beschouwen. Er bestaat een liefde die verder gaat dan Plato: die van een intiem verkeer tusschen twee zielen die zich onderling beminnen in God en om God.

Deze sublieme genegenheid - men mag ze nu liefde of vriendschap noemen - bestaat niet in een dier ijdele aanhankelijkheder die doorgaans opduiken bij de puberteitsjaren. Het is geen uitsluitende behoefte van beminnen om bemind te worden, wat in sommige gevallen op een erotische afwijking uitloopt. Ze bestaat evenmin in een hartelijke genegenheid van mannen ten opzichte van jongelingen met een mooi uiterlijk, een open karakter en bevallige maniertjes.

Zooals ik hooger zeide, wil mijn artikel geen schijn van consistorische uitspraak aannemen, waarbij Gezelle a priori wordt heilig verklaard. Het is trouwens niet noodig, en Gezelle zelf heeft die gedachte nooit achter de gegroefde voren van zijn wonderhoofd gedragen.

De aardsche en bovenaardsche elementen in Gezelle's genegenheid (Liefde - vriendschap) waren zoodanig tot de vereischte eenheid gebracht, dat alhoewel hij naar de aanwezigheid zijner leerlingen verlangde en hij onder hun afwezigheid leed, het geestelijk element het op het aardsche element won, en dit laatste totaal onderdompelde, zoodat hij alleen beminde om het hemelsch goede. Gezelle's zedelijk handelen en gevoelsleven waren van zulken religieuzen aard, dat ze beide gespannen waren op het centraalpunt: God.

Gezelle was priester en apostel, d.w.z. zieleleider. In die hoedanigheid zocht hij een elite te vormen, zonder evenwel de massa te negeeren, want in Gezelle was een gezonde democratie aan de basis van gansch zijn doen.

Hij is de treffende antithese van alle individualisme, zijn gedragslijn krijgt een zuiver sociaal karakter. Hij staat tusschen God en mensch, tusschen God en volk. Het menschdom voor Gezelle is ‘une pluralité d'âmes destinées à l'amour, une pluralité de personnes destinées à aimer, à s'entr'aimer’ (Léon Ollé-Laprune - Le prix de la vie).

En niemand beter dan Gezelle bevond zich in dien bevoorrechten staat om te leven zooals hij het aan anderen leerde en aanraadde.

In ‘Door 't niet tot 't al’ zegt Johannes a Cruce, waar hij het heeft over die ‘onzichtbare en zichtbare leiders’: de geest van den leerling zal langzamerhand gelijkvormig worden met dien van den geestelijken vader.

Getuigen de oud-leerlingen van Gezelle niet voor zijn onderwijs. Gansch zijn opvoeding is uitgeloopen op anti-methodische verstrakking van den geest, om een christelijk idealisme in te planten. Gezelle heeft christelijke idealisten gekweekt en als zoodanig zijn priesterlijken plicht volbracht.

Ook Plato was de ideale zieleleider.

En hier biedt zich de gelegenheid aan om uit mijn eerste artikel te herhalen dat ‘in verband met den Platonischen Eros er, mijns dunkens, toch aan geen absolutisme moet gedaan, bij zoover dat men hem alleen zou mogelijk achten binnen den cirkelvorm van een ongekrenkte vergeestelijking waar het lichaam als een verwerpelijke gezel van het zieleleven zou beschouwd worden.

Die passage is door Urbain Van de Voorde verkeerdelijk geïnterpreteerd geworden om zijn eigen stelling kracht bij te zetten. Want

F. VAN IMMERSEEL. - Kerstnacht.

waar hij zegt dat in den Gezelle van ‘Gedichten, Gezangen en Gebeden’ de goddelijke en de aardsche pool nog scherp gescheiden zijn door een menschelijk gevoelsleven, en Gezelle's ziel nog evenzeer wordt aangetrokken door de aarde als door God, plaatst hij alzoo Gezelle van zelf buiten het vangnet van den platonischen Eros. Immers de platonische zieleleiding bestaat hierin de ziel naar haar ware bestemming te voeren door haar los te maken van een schijngoed verkeer met de wereld en het lichaam. (zie Phaido).

Ook in het ‘Symposion’ is het de geestelijke drang der onsterfelijke ziel naar het bovenaardsche (Diotima = ‘het heimwee naar de onsterfelijkheid’). Het wordt een brandende hunkering van de ziel om vrij te komen van alle lichamelijke omknelling.

Het Christendom eischt geen volkomen kloof, geen onevenwichtigheid tusschen ziel en lichaam, maar een absolute veredeling van de psyche, een echtbreuk met de valsche werkelijkheid, om één God te dienen boven alles! En de voltooiïng van dit zieleprobleem vindt haar hoogste uitdrukking in de mystiek.

Mijns erachtens staat U. Van de Voorde dan ook nader tot de Christelijke liefde in Gezelle dan tot den Platonischen Eros.

Daarom ook herhaal ik hier: Gezelle heeft Plato, indien Plato in hem aanwezig was, verchristelijkt in zich gevoed langs Augustinus om, en daarom reeds bestaat er bij hem geen reden om schuldbesef te voelen. Waar U. Van de Voorde Plato tot voorbeeld neemt, kunnen we dan even goed Augustinus in de plaats stellen.

Gezelle had niet genoeg aan Socrates-Plato. Zijn menschelijkheid was op Golgotha betrokken en dat heeft zijn leven bewezen.

Bij Gezelle is er wel iets van de Helleensche grootheid, doch niets van het Helleensche fatum-geloof.

Voor Phidias had hij bezwaarlijk als zoovelen een grenzenlooze bewondering kunnen over hebben, omdat zijn beelden - hoe verheven dan ook als kunstwerk - hem toch maar menschen in godengestalte lieten zien.

Hoe Gezelle ook de oude kultuur door de middeleeuwen gepuurd aan zijn leerlingen bracht, nooit of nooit zal hij van Vergilius, ‘zijn Parnassusheilige’ gemaakt of Plato goddelijk gevonden hebben zooals Vondel in zijn aanbidding voor de classieken, deed.

Waar Plato zegt ‘Het onlichamelijke is het schoonste’, daar zegt

hij noch min noch meer dan wat het Christendom leert: ‘Schoonheid is God’.

Doch dit is niet voldoende om Gezelle vast te klinken aan de Platonische ideeënleer.

Voor Gezelle was Christus de platonische idee van den mensch, maar die platonische idee genomen in haar superlatieve goddelijke beteekenis.

Daarom neem ik alleen aan dat Gezelle in zoover slechts platonicus is als Plato zich met Christus verzoent tot de Caritas.

De dichterlijke drang van Dante werd ook gedreven tot Plato's idealisme, gezuiverd, zooals de Divina Com. betuigt, in de Christelijke theologie.

Op voorbeeld van Plato gaf de middeleeuwsche wijsbegeerte aan ‘liefde’ de beteekenis van ‘drang tot deugd’. Ook de H. Augustinus heeft gezegd: ‘Alle deugd is liefde’ en die deugd is alleen te bereiken door kennis van de waarheid, dat is van God.

Wanneer hij zegt: ‘Mij drijft de vrees voor schande’, wil hij alleen verwittigen tegen de mogelijkheid dat zijn vroegere minnedichten zullen beoordeeld worden als van iemand die zich door zinnelijke begeerte heeft laten leiden; die minnedichten hadden voor hem een dieperen zin dan men oppervlakkig zou denken.

En dit komt overeen met wat Dante in zijn ‘Gastmaal’ zegt van den viervoudigen zin die een tekst kan bevatten: de letterlijke, de allegorische, de zedelijke en de anagogische.

U. Van de Voorde wijst er op waar ik schrijf dat ‘Gezelle de eerste zou zijn die in de Westersche beschaving door Plato's Eros zou geïnspireerd geworden zijn.’

Ook die aanhaling moet natuurlijk gezien in het kader van mijn eerste artikel en niet in de beteekenis die U. Van de Voorde aan Plato-Gezelle geeft.

Ik begrijp niet waarom U. Van de Voorde denkt dat ik die meening bij hem veronderstel. Dan had ik toch beter gedaan volledig af te zien van al mijn opwerpingen en mij slechts te bepalen bij een gewone journalistieke recensie.

Ik beken evenwel dat hier misverstand mogelijk was; doch indien de gewraakte passage in letterlijken zin was op te vatten, hoe zou die overeen te brengen zijn met het geheel van mijn artikel, dat in weinige woorden hierop neerkomt: ‘Gelet zelfs op alles wat wij hier op-

wierpen, nemen wij gaarne aan dat Gezelle door een platonischen Eros, gedoopt en gevormd in de Katholieke Kerk, is kunnen bezield worden'.

Alzoo treed ik eenvoudig den Eros in Gezelle bij, niet in de Westersche beschaving door de eeuwen heen, maar voor den tijd die in Gezelle den vertegenwoordiger van den zuiver classieken Gotischen mensch vond.

Het ware overigens bewijs leveren van een absolute lichtzinnigheid, laat staan onwetendheid in zake Plato en de platonische liefde-literatuur.

Maar wordt Plato er soms niet willens nillens bijgesleurd waar men het over liefdeverzen heeft?

Heb ik niet gezegd dat U. Van de Voorde het 'Symposion' en de 'Phaidros' te veel afzonderlijk gezien heeft, of het 'Symposion' als eenige basis van zijn essay genomen heeft, en dat de Eros niet in te denken is zonder den Phaidros of de zieleschoonheid?

In 'Phaidros' nu staat: 'wat zij uit Zeus' schoonheid gehaald hebben, dat storten zij uit in de ziel van het geliefde wezen.

Zoo komt het dan dat zij den drang in zich voelen om het geliefde wezen te idealiseeren en er een bovennatuurlijken glans omweven.

Het is niet omdat er alle zinnelijkheid uitgesloten is dat men van platonische liefde mag gewagen. Daar heeft de platonische Eros geen uitstaans mee. Zij houdt geen verband - in welken graad dan ook - met een geestelijk verkeer tusschen twee menschen, het woord geestelijk zelfs genomen in de superlatieve beteekenis.

De Aphrodita Urania is veeleer een zich losmaken van de geïdealiseerde liefde om den mensch naar zijn ware bestemming te voeren, naar 'het Goede', 'het Ware', 'het Schoone'.

Indien wij het anders gingen opvatten, dan zou Plato een gemeengoed worden, want ieder jongeling heeft bij het ontluiken van het eerste liefdegevoel - de liefde is van nature extatisch - den drang om het voorwerp zijner liefde als een 'Madonna' voor te stellen, dit zelfs genomen, buiten alle 'Maria-cultus', in de beteekenis van een reine begeestering in de ziel, waarin nog geen enkele uitgesproken erotische prikkel aanwezig is.

Is dat zuivere platonische erotiek? Ik meen van neen!

Plato heeft eigenlijk slechts de zuiverste navolgers gehad in de wijsbegeerte en bij de Kerkvaders. In de literatuur van het Hellenisme

evenals onder de Romeinsche dichters, om slechts van de oudheid te gewagen, is de platonische liefde al ver te zoeken. Wellicht is Sophocles' Antigone er een voorloopster van.

Het is eigenlijk onder den invloed van het Christendom - daargelaten den riddertijd uit de Middeleeuwen - dat de platonische liefde in de literatuur gedrongen is en dat het gezuiverd platonisme waarvan b.v. de H. Augustinus een der grootste discipelen is, op de beschaving haar stempel heeft gedrukt.

In dit verband mag men zich niet uitsluitend tevreden stellen met eenige analogie die zou bestaan tusschen ‘Het Gastmaal’ van Plato en b. v de dichters van de 16 of 17^{e} eeuw, want er zijn ook minnedichters met een valsch mysticisme, wier werk door een schijn geestelijke liefde op platonische erotiek gaat gelijken of een zuiver theoretisch navolgen is van Plato's Gastmaal.

Er dient vooreerst aandacht gewijd aan het feit dat Plato, bij het samenstellen van zijn ‘Gastmaal’, de toenmalige perverse zeden op het oog had. Zoo leeren wij dat de platonische liefde slechts bereikt is na een gradueel stijgen: Het wegrukken uit de zedenverwording; het opklimmen van de schoonheid der zinnelijke vormen naar de schoonheid der gevoelens; van de schoonheid der gevoelens naar de schoonheid der ideeën, om uiteindelijk de hoogste idee van het schoone te bereiken.

De schoonheid van een argeloozen knaap kan dus wel het uitgangspunt zijn van de platonische liefde, doch de drang moet zich derwijze louteren dat hij alleen nog de zieleschoonheid najaagt. Dan heeft de schoonheid der vormen op zich zelf geen beteekenis meer, want eenmaal opgeklommen tot ‘het goede’, het ‘ware’ en ‘het schoone’, die één zijn in opperste absolute synthese, is alle hunkering opgelost in het bezit der onsterfelijkheid. Hier ziet de mensch het schoone zuiver en onvermengd, zonder bezoedeling door iets menschelijks. Dus niet omdat er te veel menschelijke bewogenheid en te veel menschelijke smart in ‘Ik misse u’ vertolkt ligt, mag men eenvoudigweg besluiten tot den Eros bij Gezelle.

Het kon niet anders of Plato's ideeënleer moest ingang vinden bij de Kerkvaders. Want de idee van ‘het Ware’, het ‘Goede’ en ‘het Schoone’ moet onvermijdelijk uitloopen op God. St. Augustinus wiens gedachten sterk de platonische ideeënleer verraden, al kwam hij dan ook fel op tegen de platonici (zie Civitas Dei), heeft de

vaste lijn getrokken die het platonisme van het Christendom scheidt.

De 'platonici' zegt hij, zouden eerst moeten gelooven aan de 'Openbaring', alvorens zich met het Christendom te kunnen verzoenen. Het platonisme leidt wel tot het Christendom maar het neemt zijn geloof niet aan. Zoo wordt het duidelijk waarom ik schreef 'dat we gaarne aannemen dat Gezelle door den platonischen Eros, gedoopt en gevormd in de katholieke kerk, is kunnen bezield worden'.

Na St. Augustinus komen door de eeuwen heen groote figuren als Dionysios de Aeropagiet, Basilius, Bernardus van Clairvaux, Ruusbroeck, Teresia, Catharina van Genua, enz.

Maar behalve 'de openbaring', die het platonisme van het Christendom scheidt, zijn nog vele punten waarin het eerste met het tweede verschilt.

Alhoewel het Christendom het lichaam niet negeert en het in harmonie laat leven met de ziel zonder dat deze van haar bestemming afwijkt, stelt het zich nochtans op tegen de aardsche liefde die een hinderpaal is tegen den opgang naar God. Het platonisme daarentegen ziet in de aardsche liefde de laagste trap op den weg naar de Aphrodite Urania. Dat Plato een wereld schept waar de idee van 'het Goede', 'het Ware' en 'het Schoone' de aanwezigheid van God laat vermoeden, vormt op zich zelf iets mysterieus dat de geestdrift kan opwekken doch ons niettemin achterlaat in een onbepaalde zekerheid. Maar het Christendom zoekt de ziel niet te drijven in een nevel van onnaspeurbare regionen, waar de idee van 'het Goede', 'het Ware' en 'het Schoone' het hoogste is om zich zelve. Het voert de ziel vlak op tegenover een persoonlijke Godheid. God zelf is het voorwerp en het doel harer liefde. God bezitten in de Hemelsche liefde, is voor het Christendom de absolute werkelijkheid, terwijl de platonische liefde daarentegen meer vasten voet biedt bij het uitgangspunt: de schoonheid der vormen om zich etherisch te omsluieren in de hoogste idee.

Het Christendom ziet de liefde niet etherisch, zij laat de menschelijke ziel en het zwaarkloppend hart hun werk doen, doch alleen op den maatslag van een eenheidsleven: Een leven met deugdelijke basis en steeds gericht op het einddoel: God.

Wie nu zou meenen dat de verzen van Dante (Vita Nuova) en Petrarca (Laura) den zuiveren geest van Plato's Gastmaal ademen hebben het mis voor. Mijns erachtens zijn zij meer het Christelijk plato-

BERTEN SCHEPENS. - De verloren zoon.

nisme nabij. Waar Dante in zijn Gastmaal[1] (niet verwarren met Plato's Gastmaal) uitlegt hoe een vers allegorisch kan opgenomen worden, blijft het niettemin een feit dat de vrouw in het bezit van de verrukkelijke schoonheid en de ongerepte deugd de geestdrift zijner liefde was. Zoo drong de moreele en godsdienstige allegorie in het liefdevers. Zoo was tevens de anagogie aan het vers verbonden. Het ging dus niet uitsluitend om het lichamelijk mooie, het ging er om wat ik zou kunnen noemen de eerste eisch der Christelijke erotiek, want die ook bestaat ten slotte, doch ze wordt, in dit verband, al te vaak gedeclasseerd om in den koers van de moderne cultuur der Erotiek te blijven, waar pathologische gevallen of clinische raadsels lang naar een oplossing zoeken.

De tocht van Dante, door Hel, Vagevuur en Hemel, bewijst genoeg dat hij de liefde niet opvatte in het zuiver kader van Plato's ideeënleer, maar in dien zin dat de bekroning van Aphrodite Urania plaats heeft waar de drie personen en één God aanwezig zijn; waar liefde God is. Zijn sympathie voor Plato doet hem dicht naderen tot den H. Bonaventura en den H. Bernhard, de mystici die ‘langs tusschentrappen de leer van de Akademie hebben leeren kennen’ en aangepast aan het Christelijk geloof. Maar spreekt het niet luid dat Dante noch Plato noch Aristoteles verdoemt, doch ze met al de groote mannen die buiten het Christendom leefden plaatst in de bevoorrechte streek van den Limbus, waar de eenige straf is, van Gods aanschijn beroofd te zijn.

Er is genoeg commentaar gewisseld om uit te maken of Beatrijs in allegorischen of in werkelijken zin moet opgevat worden. Persoonlijk waag ik het niet een oordeel daarover te vellen. Het is mij voldoende te weten dat ‘hij hoopte van haar te kunnen zeggen, wat nimmer van eenige vrouwe gezegd werd’, (zang 43), en dat in de Divina Com. de liefde voor Beatrys zoodanig vergoddelijkt wordt dat we niet meer denken aan de idee, de vrouw, maar ‘Liefde is God’ aanvoelen.

Petrarca's Laura is meer platonische liefde dan Beatrys. Laura neemt de hemelsche vlucht niet van een Beatrys, ze komt meer als

(1) Het is niet het Gastmaal van Plato dat hem dezen titel ingegeven heeft, doch volgens Kraus veeleer het Banquet der tien Maagden van Methodius en het Banquet der Wijsheid en der Deugden van den H. Gregorius den Groote.

een schoonheidsbeeld met verheven glans omtogen. Ze is meer esthetisch-poëtisch dan bij Dante. Ook ontbloeit Laura als voorwerp van Petrarca's liefde niet zoo zuiver als dit het geval is bij Beatrys. Laura toch was getrouwd geweest.

De platonische liefde, in den persoon van Laura, leidt hem over St. Augustinus naar God. Al zegt Petrarca: ‘Zij is het die mij God deed beminnen’, het is niettemin waar dat hij Laura te uitsluitend als schoonheidsbeeld bewonderde. Alle schoonheidsontroering bewerkt van zelf een wegrukken uit de zinnelijke wereld. Van nature extatisch is zij altijd min of meer een zielsopgang.

Hoe meer Petrarca het Christendom nadert, hoe verder hij van Eros afwijkt. De H. Augustinus biedt hem het ‘Tolle lege’. De beroemde kerkvader en strenge Platocommentator stelt zich op tusschen Petrarca en Laura, tusschen den voor liefde ontgloeiden dichter en het schoonheidsbeeld.

De hoogste liefde voor Augustinus is God. Hij kan geen onvoorwaardelijken vrede teekenen met ‘het Goede’, ‘het Ware’ en ‘het Schoone’ van het Gastmaal. Hij zal er Petrarca op wijzen dat het verkeerd is den vorm, hoe vergeestelijkt en geïdealiseerd dan ook, te beminnen als volmaakt beeld van het Schoone, want ‘deugd’ kan de platonische liefde niet als onverdachte zuster hebben. Zoo zal dan Petrarca de platonische liefde verloochenen en afkeuren, om in den geest van Augustinus God te beminnen boven alles.

Men mag zich hier terloops afvragen of Petraraca ‘den Weg, de Waarheid en het Leven’ niet gevonden heeft in Augustinus' ‘Belijdenissen’, al duurde dam ook lang de strijd tusschen ‘Liefde en Geloof’:

> ‘Jusqu'à ce que le Ciel ait dessillé mes yeux,
> jusqu'à ce que la réflexion et l'amour m'aient
> ouvert les ailes, je n'ai discerné que les beautés
> merveilleuses et charmantes, mais périssables,
> que les étoiles avaient réunies sur un seul être.
>
> Toutes les autres qualités si rares et si
> diverses, sublimes, célestes et immortelles,
> mon esprit débile ne les a pas appréciées, parce
> qu'elles furent au-dessus de ce que je pouvais comprendre’([1])

> Une pensée amie lui montra cependant le chemin
> qui la conduirait bien vite, sans que j'aie à verser
> de larmes, vers un lieu où il pourrait espérer
> trouver le bonheur(1)

Een eeuw later zou Michel-Angelo dezelfde genade ondergaan. (Hij is trouwens als dichter het meest aan Petrarca verwant).

Hij die de liefde als troosteres niet kende toen bij 't demonisch worstelen tegen 't koude marmer, zijn Genius de schoonheid een vorm gaf, zou Amor en Psyche tegelijk voelen ontwaken om hem van het cosmische naar het transcendente te voeren. Tusschen de twee liefdewerelden in: de platonische en de goddelijke, ging de eerste zich in de tweede uitpuren.

Shakespeare's gedichten zijn moraliseerende liefde. De idee wint het op de vrouw en als zoodanig is er een opgang in platonischen zin.

Zijn Hamlet is Plato nader. Ik zou hem willen noemen een gedramatiseerde platonische idee.

Maar heeft men niet ten onrechte gemeend Plato te moeten vermelden in verband met Hooft's ‘Granida’ en Rabelais' ‘Tiers Livre’?

Hooft laat in zijn ‘Granida’ ‘liefde en minne’ optreden. ‘Minne’ is bij hem: aardsche liefde; ‘Liefde’ is daarentegen veeleer een geestelijke verhouding. Dus aardsche en hemelsche Eros.

Maar de ‘liefde’ gaat zoodanig over in ‘minne’, dat zij beide één worden en er derhalve volledig wordt afgeweken van de platonische Aphrodite Urania.

Dat Rabelais' ‘Tiers Livre’ een vergelijking zou waard zijn met Plato's Gastmaal?

Beide werken kunnen wel iets gemeens hebben wat rijkdom, frissche gaafheid van stijl alsook den dialogenvorm betreft, maar die hoedanigheden volstaan geenszins om Rabelais in Plato's genade te stellen.

De grootste figuur die wellicht te veel in de schaduw gebleven is of althans verzwegen werd, is Coventry Patmore.

Hij overtreft in subliemen opgang al degenen die na Dante en Petrarca aan de liefde hun zangen hebben gewijd. De moderne minne-

(1) Les Sonnets de Pétrarque à Laure. - Traduction par Fernand Brisset 1899.

dichten zijn maar een armzalig stamelen tegenover de hemelsche vlucht van Patmore. Deze geeft de zuiverste expressie van de liefde die naar haar bron rent. Geen romantisch prevelen om het vers met een schijn van religieuse ontroering te verrijken. Het voorwerp zijner liefde is niet zooveel ‘de vrouw’, ‘de idee’. God trekt zijn vers zingend tot zich.

Men zal wellicht opwerpen dat Patmore meestal esthetisch is. De vorm doet het sterk aanvoelen, maar het poëtisch fluïdum laat een zoodanig doorleefd ascetisme vermoeden, dat we hem voor een idealen minnaar moeten nemen, die moeilijk te achterhalen is wanneer hij duizelingwekkende hoogten bestrijkt.

‘Ver van een wereld waaruit de liefde is gevlucht, en waar de waarheid kwijnt omdat de vreugde dood is’ (uit Allegro).

Men kan Patmore niet beter vatten dan in de laatste woorden tot zijn vrouw:

‘Ik heb u lief, doch de Heer is mijn Licht en mijn Leven’. Voor hem is God de bron van alle liefde.

Waar hij de geheimen van de liefde behandelt, stelt hij den eisch dat liefde en godsdienst moeten verzoend worden, niet in vrede-oden langs groene weilanden en glooiende landouwen, hoe geestelijk ook de zang, maar op transcendentale hoogvlakten waar de minnende ziel zich bewust wordt van de oorzaak harer onsterfelijkheid.

Patmore levert wellicht het meest doorslaand bewijs hoe een vers maar al te gewoon weg in het teeken van den platonischen Eros wordt gezien.

Een vluchtige lezing van zijn liefdepoëzie doet ons inderdaad aan Plato denken. Maar ook bij hem leven de H.H. Augustinus, Bernardus en Catharina van Genua, die trouwens Patmore's geliefkoosde schrijvers waren, zoo oprecht in vrede met Plato, dat deze evengoed als kerkvader kan opgenomen worden.

Hij wijkt reeds van Plato af waar hij zegt: ‘Gelijke liefde tusschen ongelijken is zoet’.

Maar het eerste ontwaken van Eros in den mensch houdt niet zooals bij Plato zonder meer verband met de schoonheid der vormen, als uitgangspunt naar de schoonheidsidee die om zich zelf bestaat. Hij is bij hem, evenals in de opvatting van de Christelijke leer, de eerste openbaring in 's menschen natuur die God er in gelegd heeft, en door godsdienst en geloof tot de volmaking moet uitbloeien. Het

is bij hem de eerste schakel in de keten der goddelijke wet. Christus is het prototype van den volmaakten lichamelijken en geestelijken mensch. Het lichaam is er niet om het slechte, doch om het goede, en niets in de christelijke leer wijst er op dat wij ons lichaam te verfoeien hebben als een satanisch halfdeel van ons geheel mensch-zijn. Maar het menschelijk lichaam moet gezien worden in verband met de bovennatuurlijke bestemming der ziel.

In dien zin gaat Patmore tot Plato's leer en volledigt ze door de ‘openbaring’ er aan toe te voegen, de kloof die volgens Augustinus de ideeënleer van het Christendom scheidt.

Deze beschouwingen hoe onvolledig dan ook, zijn op zich zelf een waarschuwing, dat er voorzichtigheid geboden is bij het beoordeelen van liefdeverzen in het licht van Plato's Eros. Want er bestaat ook een Christelijke Aphrodite Urania.

Het komt er op aan een menschenleven in zijn waar daglicht te zien, zoo ook wat Gezelle betreft.

Het kan zijn belang hebben de koppeling Plato-Gezelle te toetsen aan Patmore's eigen woorden:

‘Er is bij de grooten een mystiek verlangen om van de kleinen liefde-gevangenen te worden. En in deze laatsten bestaat een zelfde zucht naar vereeniging met de eersten.’

Bestond die drang bij Gezelle, en wederkeerig bij zijn leerlingen? Ja! Is dat platonisme? Is dat Christelijke liefde?

Maar we kunnen nooit de weggelegde menschelijke volmaking bereiken indien we niet zijn tegenover onze broeders, zooals Christus het voorbeeld gaf aan de wereld: Zich gansch geven uit liefde, om de wereld op te trekken tot de liefde waarvan God de oerwel is.

‘Bemint God bovenal, zegde onze Goddelijke Zaligmaker, dat is het eerste en het grootste gebod. En het tweede is daaraan gelijk: bemint uwen naaste als u zelven. Aan deze twee geboden hangt heel de wet en de profeten (Matth. XXII, 38-40). Ik geef u een nieuw gebod, dat gij elkander liefhebt, gelijk ik u heb lief gehad (Jo. XIII, 34), zoo sprak Jezus bij een andere gelegenheid. Hij wilde zeggen: ik geef u een gebod, dat verwaarloosd is en vergeten door de menschen; het moet hernieuwd en volledigd worden; dat is nu mijn gebod: bemint elkander. Al de geboden zijn wel de mijne; doch dit gebod gaat mij 't meest ter harte. Dit gebod is van 't grootste belang voor alle christenen; want Jezus-Christus zeide nog:

daaraan zullen allen herkennen dat gij mijne leerlingen zijt, aan de liefde die gij hebt tot elkander (Jo. XIII, 44).

Die broederlijke liefde deed den H. Apostel Joannes gedurig herhalen: mijne kinderkens, bemint elkander; bemint elkander, en 't is genoeg. Zij deed ook den grooten Apostel Paulus schrijven: die den naaste bemint, heeft aan de wet voldaan.'(1)

Neemt de h. U. Van de Voorde aan dat die liefde of 'Caritas' in haar allesomvormende kracht priester Guido bezielde?

Die goddelijke deugd, in plaats van den mensch te negeeren, stuwt hem in gansch zijn actief zieleleven, zoodat menschelijke bewogenheid en menschelijke smart in de golven van dien vloed moeten aanwezig zijn, al meent U. Van de Voorde die twee toch maar eenvoudig te kunnen vastklinken aan den platonischen Eros en dus aan de aangehaalde liefdeverzen van Gezelle.

Alle waarheidsliefde brandt van humaan gevoel en bij Gezelle was zij bewogen op den koers van het calvariebloed.

Het ongeluk van de 'Caritas' is dat zij aan de wereld geen stof voor libretto's kan leveren. Zij valt daarom buiten de statuten van filantropen en would-be liefdadigen. Haar handeling staat te vlak tegenover het geweten en luistert te vurig naar het kloppen van het donker hartebloed, om officieele ceremoniën waardig te zijn. Ze wordt niet herkend omdat ze bemint in de vuurlinie der transcendentale orde.

De wereld kan 'den diepen vloed' niet volgen, 'die zijn weg zoekt naar de on-gekartografiëerde zeeën van de Caritas' (Chesterton).

Maar Paulus zegt:

'Zoo ik de talen der menschen spreek en der Engelen, maar geen liefde heb, dan ben ik een klinkend metaal of een schelle cymbaal.

En zoo ik de profetengave heb, en alle geheimenissen weet en alle kennis bezit, en zoo ik alle geloof heb zoodat ik bergen verzet, - maar geen liefde heb, dan ben ik niets.

En zoo ik al mijn goederen tot spijs uitdeel, en zoo ik mijn lichaam overgeef om mij te laten verbranden, maar geen liefde heb, dan baat het mij niets.

De liefde is lankmoedig, de liefde is goedertieren, de liefde is

(1) Regel van den H. Augustinus - (Westmalle 1922).

niet afgunstig, de liefde snoeft niet, is niet opgezwollen, - handelt niet leelijk, zoekt haar eigen belang niet, wordt niet toornig, wrokt niet over kwaad; zij is niet blij over het onrecht, maar blij met de waarheid; alles verontschuldigt zij, alles betrouwt zij, alles hoopt zij, alles verdraagt zij.

De liefde vergaat nooit'.(1)

U. Van de Voorde kan natuurlijk bij Gezelle den priester uitschakelen, wat hem zou toelaten te zeggen: Gezelle was ten slotte toch maar een mensch zooals gij en ik. Goed! maar dan heb ik ook het recht het heiligste van Gezelle's zieleleven te verdedigen: Dat hij was de Vlaamsche Franciscus van het loflied en de liefde, die de wereld aan zijn hart liet rusten en weenen ging om zooveel misverstand en zooveel verloochening; dat hij Christus volgde in zijn geestelijk vaderschap voor de studenten; dat wij wellicht te ver staan van het begrip broederliefde om deze te begrijpen in haar onbeperkte geestdrift zooals ze met Gezelle's handel en wandel innig verbonden was.

Ruk die broederliefde los van gansch zijn levensopvatting en apostolaat en er blijft ons 'Arm Vlaanderen' de karikatuur, het masker van den onsterfelijken dichter van Ego Flos. Maar smeed ze in de gloeiende smidse van zijn christelijke menschenliefde vast aan zijn missie- en geloofsijver, aan zijn honger naar zielen voor Christus, aan zijn hemelbestormende liefde voor God en zijn evennaaste, en ge vraagt u af hoe die wondere man, het schoon onsterfelijk kind in dien onbegrepen man, niet meer over liefde schreef.

Augustinus, die in zijn hemelbreed en stormig hart, de liefde als een vloekende leugen of een doorleefde waarheid kende, is ten deze de trouwste Gezelle-commentator:

'Het doel van het gebod is dus de liefde, en wel een dubbele: de liefde tot God en tot den naaste. Zoo ge u zelven als geheel beschouwt - dit is uwe ziel en uw lichaam - en ook uwen naaste als geheel, - dit is zijne ziel en zijn lichaam, - vindt ge in die geboden al wat kan bemind worden'.(2)

'De liefde doet geen kwaad aan den naaste'(3)

(1) Het Nieuw Testament uit het Grieksch vertaald door Th. Van Tichelen. Cor. 13, 1-8
(2) 'Over de Christelijke leering' vertaald door Frans Vermuyten. XXIV.
(3) id. XXVIII.

‘Zoo ge (dus) uzelven niet om uzelven moet beminnen, maar om Dengene, die het ééne waardige voorwerp is van alle liefde, dan duide ook een ander het u niet ten kwade zoo ge hem om God bemint. Die wet der liefde heeft God zelf aangekondigd: Ge zult, zoo zegt hij, uwen naaste beminnen als u zelven; en God uit geheel uw hart, uit geheel uwe ziel en met heel uwen geest (Levit. 19^{18} Matth. 22^{37} Deut. 6^{5}). Al uwe gedachten en heel uw leven en al uw verstand moet ge terugbrengen tot Hem, van wien ge ontvangen hebt, wat ge Hem geeft. En als Hij zegt: uit heel uw hart, uit heel uwe ziel, met heel uw geest, laat Hij geen enkel deel van ons leven over, dat vrij mag blijven. Hij laat geen enkele kans over om elders genot te zoeken: alle andere liefde, die in ons hart komt, moet meegevoerd worden in den vloed van dien liefdestroom. Hij dus die zijnen naaste waarlijk bemint, moet van hem bekomen dat ook hij God beminne uit geheel zijn hart, met geheel zijne ziel en met geheel zijnen geest. Hem zoo beminnen als zich zelven zal hij zijn eigen liefde en die van zijnen beminde richten naar de liefde Gods, die geen enkelen bijstroom duldt waardoor haar eigen vloed zou verminderen’.(1)

In verband met wat voorafgaat wil ik hier een punt van meer zakelijken aard aanraken. Daar ik volgens den h. U. Van de Voorde de fout bega enkele versregels uit ‘Ik misse u’ geïsoleerd te beschouwen, meen ik Gezelle niet treffender te kunnen vergelijken dan met Paulus: In brieven aan Timotheus, de Romeinen en de Corinthiërs komen zinnen voor die als de bedding zijn van den diepen onderstroom van ‘Ik misse u’ - Daaruit kan men leeren hoe Paulus zielroerend hield van zijn vrienden; hij lijdt bij hun afwezigheid en gaat op in een zoete vreugde bij hun terugkeer. Wanneer hij Titus niet ontmoet te Troas, is hij ontroostbaar; hij jubelt wanneer hij hem heeft teruggevonden Welke sublieme genegenheid koestert hij niet voor Timotheus: hij noemt hem zijn medewerker, zijn zoon, zijn dierbaar kind, zijn broeder.

‘Ja, broeder’, schrijft hij aan Philemon, ‘laat mij uit u baat halen in den Heer’ (Philem. 20).

Kan men hier juist afwegen hoeveel vriendschap en hoeveel liefde in dit menschelijk bewogen gevoel schuilt?

(1) ‘Over de Christelijke leering’ vertaald door Frans Vermuyten. XX.

Vervang Paulus door Gezelle en men heeft ‘Ik misse u’. Staan Paulus' woorden dan ook in het teeken van den platonischen Eros? Waar haalt men dan de reden, de bewijzen, om bij Gezelle tot de platonische liefde te besluiten? Waarom Gezelle en niet Paulus?

‘De groote verrijking en verdieping van het erotisch leven sedert de oudheid is feitelijk een product van de zelfvergeten caritas, van die geweldige geestelijke verheffing boven het zinnelijke, van die hartstochtelijke innerlijkheid die uit de godsdienstige gevoelswereld is gedrongen in het liefdeleven dat ze uit zinnelijke armoede tot de volheid van het zieleleven heeft opgevoerd. De verscherping van het geweten heeft rechtstreeks de teederheid van het liefdegevoel verhoogd!’[1]

Indien men nu Gezelle's liefde ziet als een zielezang uit zijn apostolisch leven, kan men niet anders dan het een gesublimeerden hartstocht noemen, niet, zooals bij Plato, van onder op - wat tegen de metaphysiek indruischt - maar van boven uit, door een hooger beginsel dat het lagere doordringt en het verheft tot een hoogere geestelijke orde.

Ik besluit: Caritas was de Eros, de God der Liefde, die in Gezelle's leven al wat groot en heilig was wakker riep, en door zijn diepe godsdienstige geaardheid kon er in hem geen dualiteit tusschen ‘Amor en Psyche’ ontstaan. Eros kan onmogelijk in verband gesteld met Gezelle zonder deze te zien door het lichtend prisma van zijn priester- en tevens door God begenadigde menschenziel wiegend in al haar fijnbesnaarde roerselen op de wereldbewegende Caritas.

(Wordt voortgezet).

(1) Foerster: Sexueele Zedenleer vertaald door Dr. De Hovre.

Kronieken

Nederlandsche Poëzie

De ‘Gedichten’ van Marnix van Gavere.

Marnix van GAVERE

Dit is geen bespreking van een recensie-eksemplaar, maar van een verzenboek, dat sedert enige maanden op mijn schapje staat en dat mij reeds menig ogenblik van innig verblijden schonk. Bij zijn verschijnen werden links en rechts besprekingen gegeven, doch in de Tijdstroom werd het werk van Marnix van Gavere nog niet ter spraak gebracht. Ik ken van Gavere niet, ik weet enkel, dat hij hier schuil gaat onder een deknaam.

Naast de dunne plaketten der jongeren doet zijn verzenboek eer volumineus aan; wij zijn er niet meer aan gewend in een bundel drie en veertig, zegge drie en veertig gedichten aan te treffen. Maar bij de eerste lektuur zal het de lezer onmiddellik opvallen, dat het hier gebundelde de poëtiese oogst is uit een jarenreeks, gedurende dewelke de andere jongeren elk een paar bundels publiceerden. Van Gavere heeft meer geduld geoefend en heeft uit elk moment van

zijn ontwikkeling slechts datgene behouden wat hem het beste bleek te zijn en waard om gebundeld te worden.

In zijn boek weerspiegelt zich duidelik de ontwikkelingsgang van de jongste poëzie vanaf de Ruimte-dichters tot nu, d.i. van het humanitaristiese exspressionisme dat de aandacht van de dichter naar buiten oriënteerde, naar een inkeer, naar het weervinden van de ewige mens, die in elk van ons leeft. Evenals de andere jongeren tracht van Gavere zich los te worstelen uit de sterke greep der onmiddellike voorgangers, om, zonder het waardevolle dat deze brachten, te verwerpen, weer aan te leunen bij een hechte traditie. Dit aanleunen geschiedt bij van Gavere minder vaag; er is in zijn werk, vooral in de laatste gedeelten, een sterk waarneembare invloed van v.d. Woestijne merkbaar, en dit verklaart misschien de indruk van vastheid, beslistheid, die men uit de lektuur van deze gedichten opdoet. Van Gavere zoekt en tast minder. Naast deze invloeden vindt men er nochtans zeer persoonlike elementen aanwezig, waarop ik straks de nadruk wil leggen.

Het zal wel niemand verwonderen, dat Marnix Gijsen met zoveel lof schreef over het gedicht ‘Elegie’; het had evengoed van hem kunnen zijn:

Chili

Perez kwam vandaar
Mijn ouwe lieve schoolkameraad;
En mijn onbekende vriend
Domingo Gomez Rojas
Stierf er met wat zon op zijn gezicht.
.....
Hij stikte in stofbeladen folianten;
Hij schreef zijn oogen vol
Met namen op A en O,
Domingo Gomez Rojas.
Zijn moeder gaf de vogels te eten;
Zijn jonge broer reed op zijn knie;
Domingo Gomez Rojas zong het mooie leven
En stikte in folianten.

Op de hoeken der straten blonk zijn gezicht;
Bij avonden dat stemmen helder opklinken
Was hij in de achterbuurten,
Joelde hij met de jongens
En de vrouwen verdroomden hun nachten om hem.

'Domingo, begroetten zij hem, Rojas,
Waar is het geluk?'
En zijn glimlach zei:
In U en in mij,
In de liefde van ons allen.
Hij mikte op de harten wijl hij wist.
.....
Omdat, wijl hij 't leven peilde
Hij uit liefde al vergat,
En wijl hij schreef
Zijn hart te vol bezat;
Omdat, wijl hij sprak,
Zijn hart op zijn lippen lag,
Werd de gevangenis zijn tehuis
En de dood zijn gezel. Enz.

Er is geen jongere, die zich niet aan pastiches bezondigd heeft, doch geen heeft zo gauw als van Gavere zijn eigen weg gevonden. Reeds in de liefdesgedichten wordt het eigen gevoelsleven uitgestort. Voor 't overige is hier nog veel aanwezig dat aan Moens herinnert: b.v. de ten top gedreven toestand van duizeligheid met beeldspraak als deze:

Ik rees naar uw voorhoofd
Verwarde in uw haren
En elke aanraking
Was als een diep gebed.

Deze gedichten met de voor hun tijd verrassende titels: 'Vooravond van een Rendez-vous' en 'Na het Rendez-vous' zijn m.i. de zwakste van deze bundel. Doch zij bevatten reeds in de kiem de ware persoonlikheid van deze dichter:

Mijn hart leeft alleen
En zo buiten werelds...

Dit is v. Gavere's dubbele kenmerkende trek: de eenzaamheid van het hart en als logies gevolg daarvan het zich vreemd voelen op deze wereld. Het is moeilik hier een gedicht uit te kiezen: eenzaamheid, vervreemding, heimwee naar 't ewig vaderland, dit is de geestelike grond dezer verzen.

Vervreemding II.

Hier zijn geen waâtren die ik ken,
Misschien dat andren er in riepen
En vergingen met hun stem.

Doch hoe vreemdling ik hier weze,
Ik voel dat aan deez' oevers
Reeds mijn stap weerklonk.

En 't harte zingend zonk
In 't diepste van zijn eigen,
En los in d'ewigheid.

O schoon gevecht om tijdloosheid te stelen
Aan een door God gemeten tijd,
En vreemd te gaan tusschen de velen.

Deze zielstoestand heeft haar gevaar in, waarop de kritiek trouwens heeft gewezen: de uitdrukking kan licht al te effen en mat worden. En dit is wel eens het geval waar v. G. toegeeft aan zijn gemakkelikheid van schrijven; dan wordt zijn vers een simpel spreken op één toon. De schoonste poëzie kan zó zijn, maar dan moet het vers zodanig gespannen staan, dat men er de innige trillingen der ziel in kan voelen. Hetzelfde gevaar bedreigt ook ieder van ons, nu wij afgerekend hebben met het uitbundige, proklamerende gedicht.

Doch iets waarop de kritiek niet heeft gewezen is het feit dat v. G., meer dan welk ander dichter, het behoudsmiddel bezit tegen dit gevaar van vervlakking en ook wel tegen het verarmen van de geestelike inhoud: hij bezit in hoge mate wat ik wil noemen de ‘vormdrift’ van de ware dichter. Zijn hart leeft ‘buiten werelds’, maar zonder

een wereld kan de dichter het niet stellen. Als hij zich met deze wereld niet kan verzoenen, dan kan hij in een vaag verlangen opgaan, ofwel zichzelf een wereld scheppen, om in die scheppingsdaad zijn bevrijding te vinden. Een dichter kan op tweeërlei wijze tot ontplooiing komen en laat mij toe dit te illustreren door het voorbeeld van twee groten: Dante en Gezelle, al past dit misschien minder bij het bespreken van een ‘eersteling’. Gezelle aanvaardt de natuur zoals zij is; zijn uiterst verfijnd natuurgevoel, dat tevens als instrument de moderne waarneming aanwendt, vindt in mens, dier, plant en element de uitdrukking van het geestelike, dat hij in zo hoge mate bezat, hij, de laatste erfgenaam der Middelewen. Dante daarentegen schept zelf zijn wereld. Dante is de dichter, die op haast bovenmenselike wijze de scheppingskracht die de dichter van God meekrijgt, heeft ontplooid. Niet alleen roept hij niewe werelden op, hij heeft zich ook vermeten te gaan zetelen in de raadsbesluiten van de Allerhoogste.

Het meest kreatieve deel van van Gavere's bundel, dat de kritiek ten onrechte over 't hoofd heeft gezien, zijn de gedichten geplaatst onder de titel ‘De Fabelwereld’. Van Gavere is meer bedeeld met een sterke verbeeldingskracht dan met indringend en fris natuurgevoel. In de ‘Fabelwereld’ beeldt hij, door een eigen niewe voorstelling, de innerlike werkelikheid en haar ewige wetten uit, welke de zichtbare dingen en hun schijnbaar fataal verloop dikwijls verdoken houden. Dit streven is ook in 't overige van zijn werk sporadies aanwezig.

Het is steeds gewaagd wissels op de toekomst te trekken; God draagt het hart der koningen en ook dat der dichters in Zijn hand, maar ik reken er op dat van Gavere ons nog veel schoons zal schenken en dat hij met de rijke middelen waarover hij beschikt, uitgroeien zal tot een sterke persoonlikheid.

Fabel VIII.

Eens dat ik aan mijn venster zat
- De maan hing aan de wolken -
Kwam water aldoor water
Door het dorp gegleên.

De vensters werden deuren,
Dak na dak verdween,
Tot plots,
De kerktoren,
Als een verre pyramide
Op een zilvrig vlak nog scheen.

Ik zat als in een onderzeeër
Van 't helderst glas,
En keek deez vreemde wereld aan
Waar ieder aan 't verdwijnen was.

Tot God,
Die nergens zoeken moet,
De periskoop aanreed
En mij met dorp en boot verdeed.

RENE VERBEECK.

Gedicht Albe

De schal der wekkende bazuinen
aan de jonge horizonnen
schudde de granieten trots tot puinen
van de droom die 'k was begonnen.

Der hete passie
laaide de laatste vlam
toen ik het storten der sterren
over de wereld vernam.

Om vrienden en verwanten
riepen hart en bloed:
ik stond alleen
vóór God in de gloed.

Op der bazuinen schal
deinsden d'horizonnen...
ik lag vóór. God ten val
oneindig overwonnen.

Taal en Letteren
Prof. Dr. C.G.N. De Vooys en M.A.P.C. Poelhekke Jan Vercammen

Het is een histories en tevens logies en natuurlik vaststaand feit, dat een pedagogies stelsel wortelt in een levensbeschouwing. Evenzo natuurlik en logies is het dat een nieuwe taalpedagogiek wortelt in een nieuwe taalbeschouwing.

De nieuwe taalbeschouwing was het uitvloeisel van de opbloei der taalwetenschap in de 19e eew. Ze kan kort en klaar weergegeven door de leuzen: Taal is klank, en: Taal is een psychies produkt. Dat inzicht staat tegenover de beschouwing der taal als geschreven tekens, als een wetenschap, of zelfs nog als een op zichzelfstaand organisme.

Het eerst kwam Duitsland tot dat inzicht. Het is dan ook natuurlik dat daar het eerste pleidooi werd gehouden voor een niew moedertaalonderwijs. In 1867 verscheen van Rudolf Hildebrand ‘Vom Deutschen Sprachunterricht’. Het princiep: Das Hauptgewicht soll auf die gesprochene und gehörte Sprache gelegt werden, nicht auf die geschriebene und gesehene.

De klassieke opleiding is niet meer gedesinteresseerd. Zij is geen vorming meer van de beminnelike hoedanigheden in de mens, zoals verbeelding, esteties gevoel, vormgevoel. Ze is meer en meer op het nuttige gericht. Evenzo was het omtrent het midden der 19e eew gesteld met het moedertaalonderricht, dat bijna over de hele lijn utilitaristies was. Het ideaal was een zeer bekrompen, want hierin besloten: korrekt lezen en schrijven. Zo zien we dan ook de moedertaal aan andere vakken ondergeschikt zijn, uit welke onwaardering ons hier en daar nog de geleerde encyclopediese leesboeken zijn overgebleven.

In Duitsland maakte Hildebrand school. In Nederland werd de vernieuwingstaak opgevat door het tijdschrift ‘Taal en Letteren’, gesticht in 1891. Het gaat er niet om de moedertaalmetode, maar wel om principes, gegroeid uit psychologische bevindingen.

Van den Bosch, die ons onder de redakteuren van ‘Taal en Letteren’ (o.a. Talen, Kollewijn, Buitenrust-Hettema), bizonder aanbelangt,

laat in 1893 zijn ‘Pleidooi voor de moedertaal’ verschijnen. En in hetzelfde jaar verschijnt van Dr. Kalff ‘Het onderwijs in de Moedertaal’ heel wat opbouwender dan Hildebrand was geweest.

Twee kleine boekjes, die grote invloed hadden. ‘Taal en Letteren’ ging te geest in 1901.

Maar reeds waren jonge krachten gegroeid, die van het begin der 20e eew met evenveel moed als de leiders van T. en L. de schouders onder de vracht staken. Dat waren Prof. de Vooys, die in 1907 ‘De nieuwe Taalgids’ stichtte geheel in de geest van T. en L.; en Poelhekke.

Poelhekke, na zijn theoretiese bijdrage in ‘De Gids’ kwam tot de praxis door zijn ‘Woordkunst’ en zijn ‘Taalbloei’.

Van ‘Woordkunst’ verscheen nu de elfde druk(1) nadat het boek werd herzien door Gerard Brom. We krijgen in Vlaanderen al te dikwijls verouderde taalboeken, dan dat we hier niet de aandacht zouden vestigen op het feit, dat in N. Nederland meestal een bewerker er voor zorgt, dat goede boeken de tijd bijhouden.

De ‘Woordkunst’ van Poelhekke is inderdaad een stuk geschiedenis van het moedertaalonderwijs. In de tijd, dat de dichters alle samenhang met wetenschap en maatschappij hadden verbroken en de leraars veroordeeld waren tot natuurlike vijandschap van alle moois, waagde Poelhekke het, en hij de eerste, kunst en school te verbinden. Dat was niet alleen een pedagogiese maar een hooggewichtige sociale taak.

Willende geven een zo weinig schools mogelik schoolboek (naar de typering van de inleider) heeft Poelhekke zoveel mogelik vermeden: feiten, namen en geleerd materiaal.

Daar Poelhekke wilde reageren tegen het dogmatiese in de studie van het ‘mooie woord’ moet het ons niet verwonderen, dat hem soms wordt verweten in het tegenovergestelde euvel vervallen te zijn, en het wetenschappelike al te veel te hebben uitgeschakeld, al schijnt het boek in die zin gewonnen te hebben bij de bewerking door Gerard Brom. Voor de leraar, die met deze opmerking akkoord zou gaan, is natuurlik ruimte gelaten voor aanvulling in die zin. Zelfs een systematizering is goed mogelik. Ons lijkt het evenwel dat Poelhekke en

(1) Uitgave J.B. Wolters, Groningen. Gen. fl. 2,50, geb. fl. 2,90.

Brom hebben bereikt wat hun doel was: de vorm te vinden, waarin het schoonheidsgevoel bij de ll. kan opgewekt worden.

Het boek bevat twee grote afdelingen: de vorm en de inhoud. De eerste onderverdeeld in: Plastiek, Rythme (de 2 kenmerken van de taal) en: het vers.

De inhoud is over zes hoofdstukken verdeeld: 1. Volksdichting en kultuurdichting. 2. Hoofdsoorten. 3. Epiek. 4. Lyriek. 5. Dramatiek. 6. Didaktiek.

Alleen met het eerste hoofdstuk kunnen we absoluut niet akkoord gaan. We nemen niet aan dat de poëzie aldus gescheiden wordt, we geloven in de eenheid der poëzie: de toverende kracht, die vanaf de primaire mens tot op de huidige stand onzer kultuur dezelfde is gebleven en dezelfde blijven zal. Wie ze uit of wie ze lezen wil heeft ten slotte geen belang. Ze is en blijft de uiting met min of meer beheersing der stof, (dat geeft echter slechts een graad - en geen wezensverschil, dat zowel in de zogenaamde kultuur - als in de volksdichting bestaat!) van een verhevigde innerlijke herleving der schoonheid of van wat als dusdanig voorkomt.

Ter illustratie van zijn Woordkunst zantte Poelhekke uit de na - 80 - literatuur zijn 'Taalbloei'(2). Gezien wat we van Noord-Nederlandse bloemlezingen gewoon zijn, is Vlaanderen hier betrekkelik goed vertegenwoordigd, behalve dan voor de na-oorlogse generasie. Dit laatste schijnt echter een algemeen verschijnsel te zijn, zelfs in de Vlaamse bloemlezingen. We zijn er nog altijd niet toegekomen daarmee in te stemmen. Maar daarop komen we nog wel eens terug.

Dr de Vooys, van wie wre hier reeds de 'Historiese Schets der Vl. Letterkunde' bespraken schreef over het moedertaalonderwijs in 'De Gids', 'De Nieuwe Taalgids' e.a. Die bijdragen werden nu gebundeld in twee lijvige banden, getieteld 'Verzamelde taalkundige Opstellen'(3). Het kan niet gaan, hier de grote rijkdom van dat paar boeken te etaleren, nog min ze wetenschappelik te analyzeren. Maar zoveel is zeker, dat wie ooit eens de geschiedenis niet alleen van de taalpedagogiek, maar tevens van de taalwetenschap in Ndl. zal schrijven, deze massa materiaal niet zal kunnen voorbijgaan. We zien hier

(2) id. (5e druk) Gen. fl. 2,40, geb. fl. 3,25.
(3) id. Twee delen à fl. 4,90.

eens te meer, met welke geestdrift en werkkracht de verniewers, we zeggen: de redders van ons moedertaalonderwijs de arbeid hebben aangevat en onverzwakt doorgevoerd; hoe hun streven wetenschappelik-logies en tevens psykologies prachtig verantwoord wordt en verdedigd tegen de onverbeterlike reaktionairen, die elke niewe richting tegenover zich ziet. Grof misverstand, zelfs verdachtmaking hebben niet ontbroken, maar des heerliker breekt hun streven zich baan in de jonge zielen. In die zin, dat opvoeding een geestelike erfenis is, mogen we zeggen, dat ze de moedertaal hebben gered van de dode verstarring. Gelijklopend was er wel 'De Nieuwe Gids' die op een ander terrein, maar evenals zij, streden voor de vrijheid der individuele taaluiting naar het woord van Dr de Vooys zelf. Maar zonder de mannen van 'Taal en Letteren' en 'De Nieuwe Taalgids' waren de tachtigers in de biblioteken gebleven, ter niewe verstarring. De jonge lerarende Nederlanden bewonderen in Dr de Vooys zijn eerlike wetenschappelike arbeid, en eren in hem de man, die de vensters der duffe schoollokalen opengooide en ook daar heeft weten te brengen: een nieuwe lente en een nieuw geluid: En zie, het leven bottelde uit, en de bloeimaand is reeds gekomen. Tevens mag Dr de Vooys er van verzekerd zijn, dat dezelfde jonge Nederlanden, hem trouw ter zijde blijven in zijn nimmer onderbroken strijd voor de vereenvoudigde spelling op school.

Nog op één heerlike realizatie wil ik wijzen ditmaal bewerkt door de vereende krachten van Dr de Vooys en Poelhekke: nl. de pedagogies-opgevatte 'Platenatlas bij de Nederlandsche Literatuurgeschiedenis'(4), waarvan de voorrede aldus aanvangt: Elk docent weet, dat een merkwaardige oude uitgave een goed-gekozen karakteristiek portret de belangstelling in literair-historiese feiten en personen - die zoo licht tot abstrakties vervagen - verlevendigt, maar niet ieder heeft die uitgaven en platen telkens bij de hand, als hij ze voor zijn onderwijs nodig heeft. Om hierin tegemoet te komen werd deze platenatlas samengesteld.

Een overzicht in enkele woorden:

1. Wording en uiterlik van het boek.
2. Boekverluchting.
3. Karakteristieke portretten van representatieve persoonlikheden.

(4) id. (3e druk) Gen. fl. 4,50, geb. fl. 4,90.

4. Afbeeldingen uit de omgeving waarin de schrijver leefde.
5. Toneelvertoningen en toneelinrichting.
6. Handschriften in vorm van klad of drukproef.
7. Afbeeldingen op het gebied van schilderkunst en bouwkunst.
8. Aantekeningen, waarin de schrijvers ons uit de ervaringen, bij hun zoeken opgedaan, gul laten putten.

Volledig zijn was totaal onmogelijk. Derhalve drong zich een keuze op, waarvan we ons de moeilikheden misschien niet kunnen voorstellen. Maar de keuze is met zoveel smaak en zoveel wetenschappelike ernst gedaan, dat het boek op zichzelf een handboek voor de geschied. der Ndl. letterkunde daarstelt, en een prachtig daarenboven.

Zijn onvolledigheid laat tevens de mogelikheid open voor het aanvullen door de leerlingen zelf, een vorm van zelfwerkzaamheid op school, waaraan we nooit genoeg waarde zullen hechten.

Een werk, dat als de leerlingen het niet gebruiken, toch zeker niet in de handen van één enkel leraar in Nederlandse literatuur mag ontbreken.

De uitgeversfirma J.B. Wolters verdient de dank van al wie met ons taal- en literatuuronderwijs begaan is. Haar werkzaamheid is voor onze kultuur van groot belang.

Aantekeningen

In de Eekboom.

Maandschrift for plattaütsche Spraak im

Dichting verscheen onlangs een bijdrage getiteld: Vlaanderen, Niedersachsens Vorposten...

Zooals de ondertitel aanduidt wordt Vlaanderen beschouwd, niet als een kultureele eenheid, maar als de grensmarkt van het Germanendom tegenover het Latijnsch element.

In een kort overzicht wordt de strijd van ons volk tegen de indringende zuidermacht geschetst. Rond 1900 was de verfransching reeds zoo ingekankerd, dat de dichters zich in de vreemde taal uitdrukten; bij de twee grootsten was dit het geval: bij Maeterlink en Em. Verhaeren. Dit was de grootste overwinning van de Latijnen! Dit was tevens de laatste!

Tegenover die twee figuren plaatst-steller Stijn Streuvels en Timmermans ‘die onder de levende dichters in Vlaanderen als de sterkste geesten mogen gelden. Dat zijn geen dialekt-dichters in zakformaat!’

Hoe verblijdend deze buitenlandsche belangstelling ons ook moge stemmen, toch blijft het jammer dat sommige uitspraken wijzen op oppervlakkige kennismaking. Bijv. Na Streuvels waarde omschreven te hebben, vervolgt steller:... maar F. Timmermans overtreft hem toch! ‘terwijl Gezelle, Vermeylen, van de Woestijne niet eens worden vernoemd. Het artikel eindigt aldus: ‘De Fransche Geest kon wel de materie bedwingen, de ziel niet. Sedert er 'n nieuwe Vlaamsche geest door Vlaanderen stroomt ‘ist es im die sogenante Latinität Vlaanderens geschehen!’

Steller dezer bijdrage, *Hendrik de Molder* schreef eveneens een roman ‘Zigeuner’ getiteld waarin zijn liefde voor ons volk even duidelijk tot uiting komt. Dit naturalistisch verhaal kunnen we echter niet als gelukt beschouwen, de bouw is te onevenwichtig, de draad te los - de lange descriptieve intermezzo's al te opgeschroefd. Het gebruik aan kennis van het land en de volksziel werkt storend. Hetzelfde boek brengt eveneens een mysterieuze novelle, die wel tot iets grootsch had kunnen groeien in den aard van Poe's vertellingen. Maar ook hier heeft de Molder z'n gegeven te breed uitgesponnen.

Muziekwarande.

Dit tijdschrift, dat gedurende tien jaren al zijn aandacht aan de muziek heeft besteed, zal vanaf 1932, ophouden te verschijnen.

Frans Werfel over Realisme en Werkelijkheid.

In een voordracht gehouden te Münster in Nov. ll. hekelde de dichter Frans Werfel de vermaterializering en het oeconomisme, die hun stempel drukken op onze tijd en verdedigde de rechten van innerlikheid en geest.

Wij leven volgens Werfel in een tijd van radikaal realisme, dat Europa inklemt van Rusland en Amerika uit. In Rusland en Amerika geldt de mens enkel als produkt der oeconomiese dynamiek. Rusland en Amerika zijn eksponenten van het radikaal realisties levensgevoel, dat niet langer meer, zoals het echte realisme, de rechtstreekse verhouding is van de mens tot de dingen van het leven en van de natuur. Deze gezindheid heeft in groote mate tot 'ontwerkeliking' geleid. De tekniek zelf heeft dit bewerkt. De arbeider heeft enige techniese grepen te doen, maar hij staat niet meer in betrekking tot de dingen, die hij voortbrengt. In Rusland, zowel als in

Amerika, wil men het klein boerebedrijf uitschakelen, om het te vervangen door grote graanhoeven: Daardoor ontneemt men de boeren hun natuurlike gebondenheid aan de aarde en worden ze nomaden en proletariërs.

Deze moderne radikaal-realistiese opvatting, die enkel oeconomies denkt, haat de innerlikheid van de mens, zijn ziel, de scheppende geest. Deze haat spruit voort uit een minderwaardigheidsgevoel van kultuurloze volkeren en klassen die kultureel hoger staande groepen overtroffen hebben. Deze agressieve zienswijze doet een duivelse poging om het Nu en het Hier autonoom tegenover God te stellen.

Zij ontstond met de Franse Revolutie. De burger, die toen de heerschappij overnam, zocht naar een niew ideaal. Er waren twee grote idealen-kategorieën voorhanden: het heroïes-ridderlike en het asketies-religieuze ideaal. Maar hijzelf was een kramer, er was niets ridderliks, niets priesterliks aan hem. ‘Om het niets doen uit te houden moet men een Kapitalist aan innerlikheid zijn’. De niewe burger nochtans kon slechts arbeiden en aldus vormde hij zich het ideaal van de arbeid. De kramer werd industrieel, bedrijfsnaam. Ook de geest werd aan deze moderne opvatting met haar arbeidsideaal ondergeschikt. De rangorde der waarden werd omgekeerd. Arbeid werd goederenopbrengst met voor doel het aanwerven van geld. Het volstaat niet meer behoeften te bevredigen: niewe behoeften werden geschapen. In deze bedrijvige kapitalistiese wereld komt het alleen op bekwaamheid aan. Zij is de deugd dezer niewe opvatting. ‘Realisme, Aktivisme en bekwaamheid zijn de brandstichters, welke de wereld in vlammen gezet hebben door mammoetproduksie en afzetsimperialisme’.

Zo is men gekomen tot de huidige krisistoestand van de mensheid. De machine welke van de mensheid een industrieproletariaat gemaakt heeft, schakelt ten slotte de menselike arbeider haast gans uit en roept het werkelozenproletariaat in 't leven. Ook dat is een uitkomst van de vooruitgang en de ontwikkeling der tekniek. De menselike innerlikheid nochtans wordt onderdrukt, de scheppende geest gedeprecieerd. De dingen zijn de maat van de mens geworden, van de mens die de maat der dingen zou moeten zijn. Weliswaar is het radikaal realisme meestal de hongerdroom der verdrukte mensheid, maar de toestand van niet-lijdenden, waarnaar het uitsluitend streeft, is nog het geluk niet. Het geluk ligt in het geestelike.

De real-opvatting is een vals ideaal, waartegen de ware idealen de strijd aanbinden moeten. De scheppende innerlikheid openbaart zich in drie sferen: in godsdienst en zedelikheid, in de wetenschap en in de kunst en fantazie.

De geestelik bewogen, de ontroerbare, de muziese mens alleen, die ook nu niet zeldzaam is, kan in deze drie sferen de geschonden innerlikheid weer ophouwen. ‘Welke onontdekte werelden slapen nog in de belevingskracht der oogen, welke verrukkingen in de kosmos der taal, welke levensopgang in de hemelvaart der gedachten!’ Er is een opstand van het leven tegen die abstrake kazernering noodig, de machine brengt niet enkel waren voort maar ook vrije tijd. Deze vrije tijd zal voor het zaken-geloof ten slotte noodlottig worden en de scheppende innerlikheid versterken. Maar van deze komende geestesrevolutie zijn wij nog ver af. De modiese literatuur heeft geestesloze tendenzen. - Een Amerikaans journalisme, dat niet enkel in Amerika verspreid is heeft de bokser en de misdadiger als prominent op het voorplan gesteld. Tegenover zulke tijdverschijnselen moeten de waarden gesteld worden, die voor het gezamelike leven de grootste betekenis hebben. De geschiedenis van het mensengeslacht is niet de geschiedenis van zijn voeding, maar wel de wereldgeschiedenis der waarden- en ideaalvormingen, die alle we-

reld van binnen uit vernieuwen. Het komt er op aan de waarheid van het alles overwinnende oeconomisme te logenstraffen en de wereld met een geestelike gezindheid te doordringen. Wij moeten in ons eigen zelf ontroerbaar zijn, opschrikken voor het wonder in ons, voor de muze, die het scheppingswerk immer opnieuw in ons herhaalt. Want ‘de wereld vangt aan in de mens’ zoals de lyrieker Werfel gezegd heeft, doch de wereld houdt niet alleen op in de mens.

De Goethe viering en de Radio.

Niet alleen zal er dit jaar te Mainz een monumentale uitgave van Goethe's volledige werken in 50 boekdelen verschijnen, maar ook de radio zal uitzendingen geven van de voornaamste feestelijkheden, die in 1932 zullen plaats grijpen. Reeds in Oktober ll. werd een voordrachten-cyclus ingezet; de 19de November sprak prof. Petersen uit Berlijn over Goethe's poëzie. De 17de Desember hoorde men prof. Dessoir over de psycholoog Goethe en de 21ste Januarie prof. Marck uit Berlijn over ‘Goethe en de politiek’. De Duitse stations, voornamelik de ‘Bayerische Rundfunk’ de ‘Südfunk’, de ‘Südwestfunk’ zullen hun medewerking verlenen aan deze manifestasies ter ere van Duitslands grootste dichter, hetzij door het uitzenden van zijn dramatiese werken Tasso en Faust, hetzij door het uitzenden van concerten van Goethe's tijdgenoten Schubert en Beethoven.

Prijs Picard 1931.

Door de Vrije Akademie te Brussel werd de prijs Picard voor 1931 toegekend aan Luc en Paul Hasaerts, voor hun jongste werk ‘Flandre’, een studie over de schilderkunst in België sedert het impressionisme, en aan den jongen dichter Eric de Hauleville voor zijn werk ‘Le genre épique’. Beide werken werden ex-aequo geplaatst.

Tweeërlei Aristocratie.

Een aristocratie van rang en geboorte is statisch en door gezag bevestigd, maar een aristocratie van talent en deugd komt tot stand door haar eigen preciese waarde. - J.S. Wilson.

Ferveurs d'iconoclaste.

Onder deze titel haalt de ‘Nouvelles Littéraires’ enkele der ‘Admirations et incompatibilités’ van Pio Baroja aan, die pikant genoeg zijn om er hier enige over te schrijven.

Après avoir longtemps cru Shakespeare *qualitativement* différent des autres créateurs, Pio Baroja tient à présent qu'il ‘n'est pas l'essence unique de la littérature du monde, de même que Platon et Kant ne sont pas l'unique essence de la philosophie universelle’. ‘J'admirais autrefois les pensées et les types de l'auteur d'Hamlet. Aujourd'hui, ce qui m'émerveille, lorsque je le lis, c'est sa rhétorique, et surtout sa joie.’ Cette dernière remarque, à mon sens, est particulièrement pertinente.

Mais Baroja n'est pas tendre pour Cervantes: il lui découvre ‘la perfidie de celui qui a fait un pacte avec l'ennemi (l'Eglise, l'aristocratie, le pouvoir) et qui le dissimule’; il le trouve, philosophiquement, ‘vulgaire et plat’. Pourtant force est bien à notre critique d'admettre que Cervantes ‘dépasse tous ses contemporains par la réussite d'une invention, celle de Don Quichotte et de Sancho, qui est en littérature ce que la découverte de Newton est en physique’.

Molière. ‘un triste’, plus ‘social’ que Cervantes, ayant ‘plus de goût’ que Shakespeare: Diderot - ce bouillonnant esprit! - ‘presque aussi ennuyeux que Rousseau’. Goethe, ‘tambour-major de la milice des génies’; Chateaubriand,

‘outre de lacryma-christi qui a tourné au vinaigre’; Balzac. ‘Danton de l'encre d'imprimerie’; Flaubert, ‘animal à la patte lourde’; les naturalistes français, les réalistes espagnols, les Russes sont cavalièrement expédiés par Baroja. Il n'accorde d'intérêt à Sainte-Beuve que pour ‘son maquerellage’. Les travaux de Taine ‘sont d'un professeur français, c'est-à-dire d'un des produits universitaires les plus stupides de l'Europe’.

Pio Baroja ‘ressent maintenant de façon honteuse un mouvement de curiosité et de sympathie pour l'art classique’; il avoue priser aussi Suétone (‘Suétone fait davantage d'histoire des hommes que l'histoire de la politique des empereurs. Je crois davantage aux anecdotes sur un personnage historique qu'à ses ‘décrets’), et César, dont *les Commentaires* sont ‘un des livres les plus complets, les plus savoureux qu'on puisse lire’.

Het Scenario van Blanchet bekroond.

De internationale Jury die een prijsvraag heeft uitgeschreven voor een film-scenario, waarin de Volkenbondsgedachte volledig tot uitdrukking komt, heeft in Hôtel Majestic te Parijs een déjeuner aangeboden aan den heer Eugène-Louis Blanchet, wiens scenario ‘De Haat die sterft’ bekroond is met den prijs van het jaar 1932, ten bedrage van 150.000 fr.

Het déjeuner werd voorgezeten door de Roemeensche dichteres Hélène Valaresco, die dezen prijs heeft ingesteld.

De Italiaanse Poëzie.

Lionello Fiumi heeft voor ‘Le Journal des Poètes’ de Italjaanse dichter P. Buzzi, die zich als een vriend, als een broeder van Marinetti beschouwt, geintervieuwd. Ook het probleem van de vorm werd aangeraakt.

- La forme traditionelle du vers rimé est presque abandonnée. Le vers libre est à l'ordre du jour, avec des allures orchestrales; il est impregné d'un lyrisme particulièrement profond soulignant la grandeur des motifs nouveaux de l'éternelle mélodie italienne. Ainsi avons-nous assisté au développement d'une poésie touristique et sportive. Et l'on a chanté les grandes capitales du monde, le camion, les découvertes modernes, la pensée et l'action; les génies de Virgile, Wagner, Edison, Marconi; les chansons d'arts et métiers du peuple; les cathédrales où fut sacrée la victoire et béni le soldat inconnu.

En Italie, le *vers libre* a exprimé l'haleine et le pouls du temps présent en un son et en un rythme nouveaux qui ont permis à chaque poète d'exprimer au moyen de sa musique, sa pensée personnelle.

Coppée over Beaumarchais.

De Comédie Française had voor 20 en 22 Januari Beaumarchais' ‘Barbier van Sevilla’ en ‘De bruiloft van Figaro’ op haar speelplan gezet om aldus den 200sten geboortedag van den geestigen blijspeldichter te herdenken, wiens satire op de maatschappij van zijn tijd bijdroeg de geesten te prepareeren voor een geweldigen ommekeer. André Pironneau herinnert te dezer gelegenheid in *L'Echo de Paris* aan wat François Coppée in 1884 schreef, toen ‘De Bruiloft van Figaro’ een eeuw oud was: ‘Drommelsche Beaumarchais,’ zijn ‘Figaro’ is als een bewerker van vernieling en ook stellig modern. Het is litterair dynamiet, waarmede men de oude maatschappij in de lucht kan laten springen. Woorden recht op de man af als kogels, woorden van spot, die fluitend dooden, als vergiftige pijlen. Welk een hagel van puntige schichten. Het in carré opgestelde bataillon van voorrechten en misbruiken wordt door de eerste volle lading schroot doorzeefd’.

Politiek tooneel.

Te Tokio, Osaka, en in andere groote Japansche steden werd avond aan avond voor stampvolle zalen een tooneelstuk vertoond, dat tot plaats van handeling de vergaderzaal te Parijs van den Volkenbondsraad en tot onderwerp den ‘strijd’ van Josjisawa, Japans voormaligen Volkenbondsafgevaardigde tegen de Europeesche mogendheden heeft.

Een Japansch tooneelspeler speelt voor Josjisawa en eenige buitenlandsche akteurs stellen Lord Cecil, Briand en Lord Reading voor. Zij schijnen hun rol zoo goed te spelen, dat zij het schouwburgbestuur om bescherming hebben verzocht tegen het publiek, dat soms te veel meeleeft en de ‘Europeesche staatslieden’ te lijf wil.

In Osaka wordt nog een ander politiek stuk opgevoerd, nl. ‘De moordenaar van kapitein Nakamoera’. Ook dit spel heeft aanleiding tot wilde tooneelen gegeven. Een dezer dagen stapte een Japanner de planken op, juist op het moment, dat de kapitein zou worden gedood. De opgezweepte toeschouwer greep een zwaard en gaf de twee Chineesche soldaten uit het stuk een paar gevoelige klappen.

Een Franz Hellens-hulde.

Een komiteit is gevormd, onder eerevoorzitterschap van Maurice Maeterlinck, en onder ondervoorzitterschap van Jules Destrée, Paul Valéry, Edmond Jaloux en Hubert Krains, om een hulde te brengen aan Franz Hellens, den bekenden Franschschrijvenden Vlaming, wiens romans, wegens hun persoonlijk karakter een zeer groote waarde hebben.

Een keus uit Hellens' novellen zal verschijnen onder den titel van ‘Contes Choisis 1909-1929’, bij ‘La Nouvelle Revue Française’. Onder den titel van ‘Documents Secrets’, zal een luxe-uitgave bezorgd worden, bij A.A.M. Stols, van de letterkundige herinneringen van den jubilaris.

Komen en gaan.

Door een samenloop van ongunstige omstandigheden zal ‘De Pelgrim’ voortaan niet meer verschijnen. Aan het laatste nummer, tevens het laatste van de tweede jaargang, werkten o.a. mee: Cyr. Verschaeve, Dirk Vansina, Aug. van Boeckxel, Jan Vercammen. Het bevatte bovendien een uitgebreide studie over de verhoudingen Rodenbach-Pol De Mont.

Ingekomen boeken:

R.C. Van Mieghem: MACHTEN. - Uitgave R.C. Van Mieghem, Villa Rika, Schooten (Post 's-Gravenwezel). - 15 fr.

J. Lewis May: JOHN HENRY NEWMAN. - Geautorizeerde vertaling uit het Engelsch door Frans Wahlen - Standaard-Boekhandel N.V., Antwerpen. - Gen. 75 fr., Geb. 90 fr.
Dr. J. Van Mierlo S.J.: DE POEZIE VAN HADEWIJCH. - N.V. Standaard-Boekhandel. - 25 fr.
Theophilus: CHRISTUSUREN. - Uitgave Gudrun, Brussel. - Gew. uitg. 20 f. Luxe-uitg. 50 fr.
L. Van Rotthem: VROUWEN. - Spel in 3 bedrijven. - Uitg. Deraedt, Roeselare. - 8 fr.
Emil Ludwig: GOETHE, de geschiedenis van een mensch, geautoriseerde vertaling van Madeleine Böchtlinck, met 63 portretten, illustraties en facsimilés. 'Van Loghum-Stratenus, N.V. Arnhem'. - 2 deelen 13 1/2 × 21 op houtvrij papier. 1e deel 416 blz.; 2e

deel 488 blz. - Gen. fr. 145; Geb. fr. 181,25.
Hugh Lofting: DE WOONWAGEN, VAN DOCTOR DOLITTLE. - 352 blz. 16 × 21 1/2, op houtvrij papier. ‘Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam’. - Gen. fr. 43,50; Geb. fr. 56,50.
Dr. Jos. Gielen: DE WANDELENDE JOOD. - 265 blz. 18 × 25 op houtvrij papier. - ‘De Spiegel, Amsterdam’. Genaaid fr. 90.00; gebonden fr. 110.
Menno ter Braak: HAMPTON COURT. - 232 blz. 16 × 21 1/2 op houtvrij papier. - ‘Nijgh en Van Ditmar. N.V. Rotterdam’. - Genaaid fr. 50.00; gebonden fr. 65.00.
Hugh Lofting. - DE TUIN VAN DOCTOR DOLITTLE. - 336 blz. op houtvrij papier 15 1/2 × 22, met talrijke illutraties. - ‘Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam’. - Gen. fr. 43.50; gebonden fr. 56.50.
Theun de Vries: REMBRANDT. - 350 blz. 16 × 21 1/2 op houtvrij papier. - ‘Van Loghum Slaterus, N.V. Arnhem’. Genaaid fr. 56.50; gebonden fr. 71,00.
Anthonie Donker: GOETHE'S FAUST 189 blz. 16 1/2 × 25 op houtvrij papier ‘Van Loghum Slaterus' N.V. Arnhem’. - Gebonden fr. 65.00.
Alic Van Wijhe-Smeding: HARLEKIJNTJE. - 360 bl. 16 × 22. Gen. fr. 58,00; gebonden fr. 71.00.
C.M. Van Hille-Gaerthé: ACHTERGROND. - 308 blz. 16 × 22 op houtvrij papier. - Genaaid fr. 40,00; gebonden fr. 55.00.
Antoon Coolen: DE GOEDE MOORDENAAR. - 234 blz. 15 1/2 × 21 1/2 op houtvrij papier. ‘Nijgh en Van Ditmar N.V., Rotterdam’. - Gen. fr. 58,00; geb. fr. 71.00.
Prof. Dr. Raghen Vira A.A.: UIT DE PRAKTIJK DER GEWELDLOOSHEID. - 814 blz. 15 × 24 op houtvrij papier. - ‘Van Loghum Slaterus', Arnhem’. - Gen. fr. 50,00; geb. fr. 65,00.
Albert Helman: DE STILLE PLANTAGE. - 254 blz. 16 × 21 1/2. - ‘Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam’. - Gen. fr. 50,00; geb. fr. 65.
Ph.C. Visser: DOOR DE BERGWOESTIJNEN VAN AZIE. - 412 blz. 18 × 25 1/2 op houtvrij papier met talrijke illustraties op glanspapier. - ‘Nijgh en Van Ditmar N.V. Rotterdam’. - Gen. fr. 80,00; geb. fr. 100.00.
H. Baert de la Faille-Wickers-Hoet: DE JONGEN. - 252 blz. 14 × 20 1/2 op houtvrij papier. - ‘Van Loghum Slaterus' N.V. Arnhem’. Genaaid fr. 32,50; gebonden fr. 47,00.
Karin Michaëlis: BIBI EN OLE. - 334 blz. 16 × 22 op houtvrij papier met talrijke illustraties. - ‘Nijgh en Van Ditmar N.V., Rotterdam. - Genaaid fr. 43,50; gebonden fr. 56,50.
G. Griever: DE GELUKSMID. - 256 blz. 15 1/2 × 22 1/2. Gen. fr. 42,00; gebonden fr. 56,50.
L. Jordaan: JORIS IVENS. - 20 blz. 18 × 25 op houtvrij papier met 48 blz. illustraties op glanspapier. - ‘De Spieghel, Amsterdam’. - Genaaid fr. 42,00; gebonden fr. 56,50.
Dr. Jul. Persijn: Aestetische verantwoordingen, VLAAMSCHE BIJDRAGEN I, - Uitgave ‘N.V. Standaard-Boekhandel’ Antwerpen. - Prijs 20 fr.
E.H.M. Daisomont: HET KATHOLIEKE MEISJE IN DE MODERNE WERELD. - Uitgave ‘Romen en Zonen’ Roermond-Maeseyck. Genaaid, 12,50 fr. Geb. 22,50 fr.

Martin Stolzo C. SS. R.: NOVENE TER EERE VAN DE H. TERESIA. - Uitgave ‘Romen en Zonen’, Roermond-Maeseyck. prijs 7 fr.
E. Van der Hallen: Romano Guardini: NIEUWE JEUGD EN KATHOLICISME.

Beb. Vuyck: VELE NAMEN. - novelle. Uitgave ‘De Vrije bladen’ Mechelen.
Armand de Lattin: OUD-ANTWERPSCHE VISIOENEN. - Uitgave ‘De Vos van Kleef’ Antwerpen, pr. 15 fr.
E.P. Hilarion Thaus: HARI EN KIET. - Uitgave ‘Vlaamsche Geluiden’, Borgerhout, prijs 10 fr.
Richard Jaenen: DE KNECHT UIT HET KLOOSTER. - Uitg. ‘Vlaamsche Geluiden’, Borgerhout, prijs 10 fr.
P. Petrus Baptista De Meyer: STORM ROND EEN MEISJESHART. - Uitg. ‘Vlaamsche Geluiden’, Borgerhout, prijs 2 fr.
Jozef Simons: VOLKSLIEDJES EN VERZEKENS. - Uitgave ‘Vlaamsche Geluiden’, Borgerhout. Prijs 8 fr.
Jeanne Van De Putte: MIJN HART IS NIET HIER. - Uitgave ‘N.V. Standaard-Boekhandel’, Antwerpen. Prijs 10 fr.

Tijdschriften

De blauwvoet Januari:

Na de publicatie van het A.K.V.S. Standpunt. - Kristelijke Jeugdidealisme (Ing. A. Valgaeren). - Mijn eerste reis naar Holland (Flor van der Mueren). - Het gebed in de Stadskerk (A. v. Duinkerken).

Opkomst - Januari:

Toon Maes komt aan het woord als verdediger van het Vlaamse militarisme. Durft de redaksie niet een antwoord aan? - Over revolusionnaire kunst (Jos. Wils) - Over dirigeren (G. Feremans) - Eigen werk.

Forum

Nr. 1: Dit nieuwe tijdschrift opent met een inleiding van de redaksie (Menno ter Braak, E. du Perron, Maurice Roelants) waarin deze kond maakt, dat Forum ‘beoogt de groepeering van een *generatie* (onderlijning van ons) van schrijvers, die thans om en bij de dertig zijn’. Zelfs al belooft ze de grenzen ‘noch naar beneden noch naar boven’ eng op te vatten, voelen we toch reeds een zekere verenging, vergeleken met het manifest, dat de tijdschrift voorafging.

Intusschen kijken we naar de inhoud: J. Slauerhoff begint een roman, die in China speelt: Het verboden Rijk. - Menno ter Braak heeft het over ‘Het Démasqué der Schoonheid’. Maurice Roelants schrijft een novelle: Het Negerbeeld. Elisabeth de Roos schrijft over Engels Essayisme. En A.M. Hammacher geeft een studie over Charley Toorop. Hendrik Scholte zet toneelkrisis en toneelkritiek naast elkaar. Verder bevat het nummer gedichten van Richard Minne. H. Marsman, E. du Perron en een Panopticum.

Alleszins een belangwekkend begin.

Nr. 2: Menno ter Braak en J. Slauerhoff zetten hun bijdragen uit het eerste nummer voort.

Menno ter Braak schrijft over ‘Een nieuwe Rembrandt en een nieuwe Coen’. Edgar du Perron publiceert ‘Brieven van een zwaarmoedig auteur’. We krijgen gedichten van J. Greshoff (De Najaarsopruiming, 12 gedichten). Richard Minne, R. van Aart. En weer een panopticum van de Redaksie, waarin M.R. Gerard Walschap verdedigt tegen Dr. van Acker, en E. du Perron ingaat op de reklaam door recensenten gemaakt voor zijn kasteel, dat in Waals-Brabant te koop staat.

Le Journal des Poètes.

Nr. 4 o.a. een interview met Ramuz (P.L. Flouquet). La Poésie romande. - In 't algemeen: Frans-Zwitsers nummer.

Nr. 5 o.a.: Cinq poètes belges. - Panorama d'U. R.S.S.: les voies de la poésie soviétique. - Le poète chinois Li-taï-po.

Nr 6 o.a.: inédits van en een interview met Supervielle. - Voici le japon (Kuni Matsuo) - Neuf poètes nippons.

Nr. 7: o.a. Deux inédits de Rainer-Maria Rilke. - Een distingo-antwoord op de vraag: Un poète incohérent, peutil être beau? - Over Esthoniese poëzie, bizonderlik over Johannes Barbarus.

Nr. 8: o.a.: Un poète d'Afrique du Sud: Roy Campbell. - Over Italiaanse poëzie.

Nr. 9: o.a. Twee studies over Max Elskamp. - Cinq pays, dix poètes. - Lyrisme et pensée. - Chants Esthoniens.

Nr. 10: o.a.: Monostiches de Lochac. Trois inédits et un interview de Pierre Reverdy. - U.R.S.S.: présentation de cinq poètes, - Chansons basques.

Nr. 11: o.a. Jules Romains parmi nous. - Direction Nord: La Hollande, terre lyrique: bijdragen van Anthonie Doncker en J. Greshoff. - Gedichten van V.E. van Vriesland, J. Slauerhoff, Anthonie Doncker, Albert Kuyle, A. den Doolaard, H. Marsman, Roel Houwink, Jan Engelman.

De Redaksie belooft omwille van de belangwekkendheid nog een volgend nummer over Nederlandse (lees Noord-Nederlandse) poëzie. - Allons-nous vers une poèsie de grandes, fictions? -

Bemerk, hoe ieder nummer naar een speciaal land gaat. Natuurlik moet wat daarover meegedeeld wordt heel fragmentair en dikwijls ook eenzijdig blijven maar niettemin worden dikwijls belangrijke uitzichten gegeven.

[De Tijdstroom 1932 nr. 6]

In Memoriam Marnix Van Gavere

Gij weet O God hoe zij gestorven is,
Hoe schoon haar aangezicht
Bleef bloeien
Alsof het lieflijk slapen was bij mane-licht...

En Gij weet hoe roerloos onzen mond;
Want géén vond 't woord, zoo naakt,
Dat dieper dan de stilte,
De bodem van de zielen raakt...

O Gij weet, O God, Gij weet ons harten,
Hoe zij lossprongen uit dan tijd,
En niet meer wisten wat het liefste was:
Het verder leven of Uw eeuwigheid...

Barend Hanke zoekt rust
Wim Witkam

Het is stil buiten. Zo stil, dat je aldoor hoort het suizen, het sneller en sterker wordende suizen, dat de lucht vult en ze doet bewegen, bewegen.

Barend Hanke houdt van stilte. Maar stilte maakt je onrustig en drijft je voort naar 't rumoerige leven. En van daar weer naar de stilte. Vice versa rumoerig leven. Een leuke kaatsbal. Barend Hanke zoekt nu de stilte niet. Hij zoekt een boek. Hij kan 't niet vinden, dus zoekt hij vloekend en heftig pijptrekkend, waar 't niet te vinden is.

Barend Hanke leest. Hij hoort niet het dreigend wordende suizen, dat de straten vult tussen de starre huizen, het suizen, dat direkt zal worden een zich op de verstarde stad storten om haar aan te grijpen en te schudden, met hevige rukken. Nietwaar, zo'n stad geeft beet. Is een dankbaar objekt voor de orkaan, die juist losbreekt en niet onderdoet in hevigheid voor de stijl van het boek van Barend Hanke, die leest.

Maar nu leest Barend Hanke niet meer. Nu trekt Barend zijn jas aan. Hij gaat de trappen af. Hij trekt de voordeur achter zich toe. Hij zit in de storm. Het boek in zijn binnenzak. Het stormt buiten en binnen.

Barend Hanke houdt van storm, massale storm. Ze geeft hem de meeste rust van alles wat zijn onrust beïnvloedt. Hij voelt zich meedrijven en sleuren langs de kreunende huizen en krakende boomtakken, tussen neerkletterende dakpannen en katten die angstig wegschieten.

En nu hoort Barend Hanke een suizen in zijn oren, dat hem met wonderlike zoetheid vervult. Hij zuigt het op in zijn hoofd, en langs zijn zenuwen voelt hij het trillen, het hele lichaam door. Het is een wonderlik bewegen, dit suizen.

Barend denkt, wat dit kan zijn. Hij denkt alleen nog aan dit meesleepende suizen. Het geeft hem rust, koele zekere rust. En rust verlangt Barend Hanke. Hij laat zich meedrijven op de storm. Hij merkt

het niet. Hij gaat op in dit suizende lied, dat hem lokkend meevoert naar de rust die hij verlangt.

Barend Hanke loopt het water in. Hij voelt de koele rust, die het suizen hem brengt langs alle zenuwtakjes door 't ganse lichaam. Hij is als een boek, dat 't water in valt. Langszaam zuigt het zich vol met het koele water, en verzinkt er in. Hij denkt niet aan een boek. Hij denkt niet meer aan het boek in zijn binnenzak. Het boek is onrust. Hij hoort alleen het zwaardere, koelere ruisen, dat nu zijn hele lichaam door trekt en stijgt naar zijn hart. Barend Hanke voelt zich gans rustig. Hij is gerust.

Rust zacht, Barend Hanke, rust zacht!

Ruusbroec Joannes Reddingius

Ik heb als kind een schoonen droom ervaren
in eenen hof, een wonder voor mijn oogen,
daar kwam tot mij een oude man getogen
met oogen klaar en edele gebaren.

Zijn stem was fluister-teer, 'k moest naar hem staren
en luisteren, door zijn verhaal bewogen,
in de oogen was geen schaduw van een logen,
van Ruusbroec sprak hij, van den Wonderbare.

En toen hij had gesproken zag hij me aan
en zeide zacht: Gij vindt hem ééns in 't woud,
als gij zijt ouder en met leed belaân...

Toen ging hij zachtjes verder, zooals een
beschenen door het oosterhemelgoud,
verwonderd bleef ik in den hof alleen.

Liefde Wim Van Waas

De liefde straalt in mijn ziel nu wonder-klaar
als of ze één zonne waar.
Ik kán nu niet geloven dat de liefde zou zijn
een zoet of bittere pijn,
die in haar vuur verteert
het hart dat haar licht begeert.
Ik kán nu niet geloven
dat ze zou zijn een schoon beloven,
dat ons met een droom van geluk omhult
en blijft, een verlangen, ewig onvervuld.
Want nu de liefde in mij lacht,
is 't me of zelfs de sterreloze nacht
straalt van hemelzoete licht,
en in alle dingen een onzeggelike schoonheid ligt.

De Bruid Jan Vercammen

IX

Door Haspengouw lag eindeloos de weg der vluchtelingen. En even vóór de deemstering waasde over de baan, bereikten ze de rivier, die de Geete naamde, dichtbij de landhoeve Thienen.

Ze bleven in het zoomwoud rusten tot het te nachten beginnen zou. Want ze wilden, van niemand gemerkt, de brug over. Als ze voortgingen overwoekerde het ruisen der rivier de stilte, als mos de bosgrond. Maar dat ruisen zwol aan. Luider en luider. Rodien bleef verwonderd staan, en luisterend zocht hij. Hij keek naar de zwarte glinsterende stroming. Maar hij kon niets zien, dat niet gewoon was. Ook niet als hij tot dichtbij de oever gaat. Boven het luide bruisen, hoort hij plots, scherp als een zwaard, die gil van Amelberga op de weg. Springen is het dat hij doet, om bij haar te zijn. Dan ziet hij het ook: op de baan, die ze hadden gevolgd, komt in volle vaart een bende luiden aangerend. Gewapend zijn ze, en het knetteren op de maat der paardenhoeven, ligt bedolven in het bruisen van de stroom. In het gedempte maanlicht spelen ze benauwend en zwart: zwart hunne paarden, zwart hun schilden en hun kleeding, zwart zijzelf. Geheel en enkel zwart.

Rodien rilt. En langs zijn arm, die hij beschermend om Amelberga heeft gelegd, voelt hij ook hààr rillen. Het is dwaas wat hij doet, want het is vruchteloos. - Dat zijn de krijgers door Karel uitgezonden. Ontkomen is reeds onmogelijk. Onmogelik? Dan kent ge Rodien niet. Want hij beproeft het laatste.

- Niet vrezen, Amelberga. Ga bezijden van de baan.

Wat zal hij zijn leven sparen voor haar en voor het hemelsche gebod? Bidden doet hij, wijl hij, moedig de bende tegemoet loopt.

Enkele stappen nog. Maar de vaart is reeds vertraagd. Hij staat en roept:

- Wie daar?

Een van de zwarte ruiters (dat is hun aanvoerder) drijft zijn paard vooruit.

- Waarom vermoeit gij u tevergeefs door stroomopwaarts te

varen? Hoe zal Rodien van Rodingen Karel de onoverwonnen meier wederstaan, en hem zijn bruid onttrekken?

Rodien kijkt hem aan. Komt die stem van de gestalte op het paard? Komt ze van veel verder niet? - Karel, de onoverwonnen meier, heeft iemand gezegd.

- Heeft de meier u gezonden? vraagt Rodien. Maar die vraag is vreemd en ijl in de zware lucht. En ijdel is ze, want de ruiter vervolgt:

- Staak uw vlucht en bezin u over uw dwaasheid, opdat ge terug zoudt keren. Want vreselik is het gericht, dat u de meier en de koning bereiden, zo ge niet uw zuster terugleidt naar het hof.

Zo diep is nog nooit een stem in Rodien doorgedrongen. Zelfs niet de boodschap te Herstal. Hard is zijn weren en heet, maar koud zijn de parelen op zijn gelaat en de klamheid door zijn kleederen. Hoe kan het, dat hij zegt:

- Ik gehoorzaam God vóór de meier en de koning.

Verder gaat het niet, want zijn pogen ontspant tot een valse rust. Want dan hoort hij weer die stem - is dat een stem? - Is het avond? Is Amelberga? Amelberga! Maar die stem houdt zijn ogen vast vóór hem.

- Weet ge dan niet, dat de Geest door de mond van Paulus heeft gezegd: Wie zich verzet tegen de macht, verzet zich tegen de Heer?

Heden nog zegt U de meier: Het is niet te laat; om het welzijn van uw vaderland en de roem van uw geslacht, keer terug en leid uw zuster naar het huis van uw meester.

Kan Rodien nu werkelik niet antwoorden? Of wil hij dat niet? Neen, neen hij wil niet. Want wie kan het zijn, die met Gods woord Gods bevel tegenstaat? Niet een mens. Met al wat zweeft in de lucht, zelfs wat voor ons onzichtbaar is, wat dierlik is en stof, bekleden zich de geesten om als mensen tegenover de mensen te staan.

De stilte is ontzaglik en het zwijgen der rivier. Er gebeurt iets als in alle zwijgen, ook dat der mensen. Wat er gebeurt is het sidderen van man en paard en de roerloosheid van Rodien. Zacht zet dan een klagen in en zuchten. Het rijst als het aanrukken van een wind die storm wordt. Nu kan Rodien het gelaat wenden. Amelberga ziet hij geknield. Vaag vlekt haar witte gestalte op het donkere zand in het onwezenlike licht van de maan, die onzichtbaar is. Hij begrijpt dat Amelberga bidt. Ieder woord van haar is een brandende pijl in de

zwarte gelederen. Ze is de moedige krijgster, waarvan de Geest heeft geschreven: gij zijt de roem van uw land en de eer van uw geslacht.

Plots voelt Rodien heet op zijn rug het jammeren der bende, dat gehuil is geworden, gehuil van alle dieren, die in de wouden leven en de mensen schuwen: leeuwen en beren en wolven en serpenten, en nog meer, alles dooreen. In hem groeit de zekerheid tot rust. Daarom is het vergeefs dat de horde niet vluchten wil, om door de vrees te overwinnen. Rustig gaat Rodien tot Amelberga.

- Sta op, zuster, zegt hij. God is ons genadig, omdat hij u bemint.

Ze gaan voort naar de brug. Maar de zwarte ruiters laten niet af. Als een wind vliegen ze hem voorbij. En als Rodien en Amelberga komen waar de brug moest liggen, vinden ze nog enkel stukken van planken en balken. Aan de overzij staat de horde stil en stom.

Besluitloos blijven de vluchtelingen en vinden geen middel om de andere oever te bereiken. Weer spreekt dezelfde verre stem.

- Schone en uitverkoren Bruid van de Eeuwige Koning, wees niet bekommerd om de overtocht. Want zie, indien ge slechts op mij vertrouwen wilt, zal ik u over de stroom geleiden, zonder dat u enig leed geschiedt.

Dat is de bekoring en de zonde. Hoe kan Amelberga die een ogenblik om haar verdragen! Daarom maakt ze met haar blanke hand in de ruimte een groot kruis, in de naam van de Vader en de Zoon en de Geest. En zie, nauw hebben de ruiters het teken van des Heilands zegepraal en van hun nederlaag gezien, of huilend zo luid dat de aarde schudt, verdwijnen ze als in de grond gezonken. Wie heeft het nog verstaan, wat ze krijsten aan de rand van hun ewigonontkombare afgrond?

- Groot is uw macht bij God, en groot zijt ge in zijn liefde.

Weer staan Amelberga en Rodien alleen in de maandoordrenkte nacht. Ze weten niet wat te doen. Er is geen andere weg, dan die is afgesloten. Zelfs zoekt Rodien vruchteloos een doorwaadbare plaats.

- Daar komen mensen, zegt hij plots.

Dan zien ze aan de overzijde donkere gestalten dichter en dichter bewegen. Meer en meer. En blijven staan aan de oever. De vluchtelingen bewegen niet. Ze wachten alleen op wat gebeuren zal. Ginder roept iemand:

- Wie heeft de brug opgebroken? Zijn de legers van de meier hier langs gekomen?

- Neen, antwoordt Rodien.

- Welk was dan dat verschrikkelik gedruis, als van twee legers, die op elkander stoten?

Rodien antwoordt niet. En de stem vraagt weer.

- Wie riep: Groot is uw macht bij God en groot zijt ge in zijn liefde?

Dat hebben de mensen van Thienen gehoord. En Rodien vertelt eenvoudig wat hier is gebeurd. Er is op de andere oever niemand, die twijfelt. Met spoed werken ze dan, om de wondere vrouw en haar gezel over te kunnen halen.

Dan neemt Rodien zijn zuster in zijn armen en draagt haar over de gevaarlike brug. Eerbiedig worden zij ontvangen en naar de landhoeve geleid. Er hangt een wondere stilte te dwingen over het stemmengonzen. Allen blijven hen omtrent, of ze wachten op een woord van Amelberga. Maar zij gaat naar de kapel om de Heer te danken. Dan zegt Rodien tot het volk:

- Gaat allen nu te rusten weer. We danken u, en gij dankt met ons de Heer. Want zie, de geest der duisternissen wilde Gods dienaresse kwaad, en hij heeft haar verheerlikt.

Weigerig geeft de nieuwsgierigheid toe aan het woord van Rodien. En 's morgens vonden ze de vreemdelingen op de villa niet meer. Enige mannen, die hen hadden bespied konden alleen verhalen, dat ze lang in de kapel waren gebleven en midden in de nacht voortgetrokken in de richting van Vilvoorde, de dichtste landhoeve.

Als weer de avond viel, kwamen Amelberga en Rodien te Vilvoorde, de villa die deel uitmaakte van hun ouderlik erfgoed. Amelberga was uitgeput. Te Thienen was ze zo graag wat blijven rusten, maar ze dorst het niet. Rodien zag het. En hij dacht hier enige dagen te blijven, opdat zij wat nieuwe krachten vergaren zou. Want nog lang was de reis tot Mater.

Nieuwe krachten vergaren, dacht Rodien. Kende hij dan Amelberga niet? Hoe zou ze nog op haar menselike krachten vertrouwen, nu ze wist hoe weinig die haar helpen konden. Amelberga was vermetel, wat de Heer behaagde. Want tegen haar vermoeidheid streed ze met wake en gebed, en tegen haar uitputting door vasten. Enkel droog brood at ze en een handgreep kruiden. En het was wonder, hoe

haar strenge leven door, haar lichaam altijd de schoonheid van zijn jeugd behield. Rodien was haar tegen en wilde haar meer doen eten, en meer slapen. Maar als hij daarover sprak glimlachte ze en dankte hem voor zijn bezorgdheid. Maar hij zag dat ze niets aan haar leven veranderde. Alleen wilde zij aanvaarden dat Rodien een jonge maagd opdroeg, haar het schamele voedsel te brengen. Het meisje zag het heilige leven van haar meesteres en ze diende haar met stille eerbied.

Eens was ze door Amelberga uitgezonden om in de Zenne wat waterkers te plukken. Ze knielde op de oever en vatte een voor een en zeker de frisse struikjes. Maar dan, als ze nog eens haar hand uitreikt, slaat een reuzevis plots op haar toe, als om haar te verslinden. Ze werpt zich achteruit. Dan gilt ze pas. Eéns. Kort. Ze zit bleek en rillend met angstige ogen het woeste dier aan te staren. Een vis heeft wondere ogen. Nu ligt hij stil, half boven water. Maar Veerle komt ineens tot bezinning. Met een schruwelende angstkreet vliegt ze recht en vlucht naar haar meesteres terug.

Als ze haar hand neemt, voelt Amelberga, hoe ze rilt. En de verstomde mond antwoordt eerst niet op haar vragen. Alleen die angst in haar ogen spreekt. Wat is er werkelik aan deze ogenblikken? Maar zacht zijn de handen van Amelberga en dieper nog haar ogen dan het zwijgen van Veerle. Zo komt het dat deze het wondere gebeuren verhalen kan, stil en stotterend. Er is een bovenmenselik begrijpen tussen God en zijn Geliefde, ook over dit gebaar van Hem. Het ontroert haar zo dat haar ogen tranen gaan. En ze zegt vreemdstil:

- Ga, Veerle, grijp hem in de kieuwen en trek hem aan wal.

Veerle kijkt Amelberga aan, verwonderd en rillend opnieuw. Maar ze voelt de zachte druk der woorden van haar meesteres. En ze ziet haar ogen. Ze voelt ook iets wonders in haar gebeurende zijn. Dan gaat ze. En vindt de vis nog roerloos op dezelfde plaats, als of hij vast was gelegd. Haar schrik is nu zo ver als eenzame ster in de nacht. Het is of ze de gedrochtelikheid van het dier niet ziet. Ze buigt over het water en steekt haar hand in de kieuw. De vis vlucht niet. Noch spartelt hij zelfs niet. Ze trekt. Maar aan land krijgt ze hem niet.

Twee werklieden komen en Veerle vraagt dat ze helpen zouden. Maar hun stomme verwondering wil niet wijken, dan voor het verhaal van Veerle. Zalig zijn de eenvoudigen, die geloven. Weer dringt de

hand van Veerle in de kieuw. En ook de mannen trekken. Het gaat moeilik, maar het gaat. De vis blijft rustig op de grasboord. Alleen gaapt hij nog enkele malen en sterft. Waarom staan dan de werklieden nog verwonderd? Zouden hun ogen kunnen liegen?

Amelberga komt. In haar ogen glanst geluk. Want ze kent de gaven Gods, ook deze om haar boete te verzachten. In haar hart aanvaardt ze het geschenk. En zie nu wat zij Hem wedergeeft.

- Haal een wagen, beveelt ze de werklieden, en zoveel mannen als er nodig zijn om de vis te laden. Gij beiden zult hem in stukken hakken. Dat allen, die gebrek lijden, komen en hun deel ontvangen, nadat gij voor u zelf een groot stuk hebt terzijgelegd.

En zo geschiedde. En de naam van Amelberga werd door de bewoners van de landhoeve eerbiedig gebenedijd. Benignus, de priester bracht haar de dank der armen. En hij aarzelde heen te gaan. Amelberga zag het.

- Is er iets dat ge me vragen wilt?

- Een grote gunst wilde ik u vragen, edele jonkvrouw. Maar hoe zal ik dat durven?

- Spreek, eerwaarde, en weet dat mijn schamele krachten niets voor u vermogen zullen, indien uw hart nog bezwaard moet blijven als gij heengaat.

- Mijn moeder, edele jonkvrouw, is dodelik ziek. Veertig dagen is het geleden dat zij enige spijs heeft genut. Zij weet met ons dat haar nog weinig tijd te leven overblijft, want reeds zijn haar handen koud en haar voeten. Maar in deze laatste uren vertrouwt zij op u. Want ze weet dat ge machtig zijt bij de Heer. Ze vraagt alleen wat spijs, die gij met uw handen hebt aangeraakt. En wij, edele jonkvrouw, we geloven met haar, dat gij haar redden kunt.

Hij was geknield. Amelberga zag dat hij weende. En ze had medelijden. Ze sloot haar ogen en bad. Dan sprak ze met haar witte stem:

- Priester des Heren, kniel niet voor mij, die voor u heb geknield. Sta op, en zeg uw moeder dat ik zelf zal komen en haar brood brengen.

Benignus stond op. Zijn stem was warm en week als hij haar dankte. En hij ging haastig weg om zijne moeder de goede tijding te brengen.

Dan neemt Amelberga een stukje brood, dat nog op haar tafel ligt. Ze zegent het en brengt het de zieke.

Als ze de kamer uittreedt strekt de zieke vrouw haar armen uit. En Amelberga voelt groeiend en zeker een wondere macht haar hand instromen, die het stukje brood houdt. Een ogenblik staat ze er zelf over ontsteld en luistert naar het snelle vloeien van haar bloed. Ze weet zich aarzelen. Maar Benignus treedt haar tegemoet, wijl ontroering en verwachting hem doortrilt.

- Goede jonkvrouw, reeds van als gij over de drempel tradt is ze beter geworden. Zelfs heeft ze getracht u tegemoet te gaan.

Dan roept de Geest door de zieke.

- Zalig zijt ge, Maagd, die de Heer hebt behaagd. Want zie, Hij reikte u zijn hand, en uw hand bleef in de schaduw van zijn kracht.

Amelberga nadert het bed en biedt het brood. De zieke neemt het uit haar hand en nut het. En zonder moeite staat zij op van haar bed en knielt voor Amelberga.

Is dat niet een droom voor allen die in de kamer zijn? Want hij duurt nog voort, als Amelberga reeds bijna ongemerkt is weggegaan. Dan gilde plots de vrouw en riep:

- Genezen! Ik ben genezen!

En allen weenden en omhelsden haar. Veel mensen kwamen het huis binnen en nog veel moesten vóór het huis blijven staan. Dan verkondigde Benignus het wonder, dat de jonkvrouw had bewerkt.

Op haar kamer, waar ze reeds bad, hoorde Amelberga het gejuich der menigte, dat haar woning naderde.

- Ga, Veerle, en zeg aan die mensen in mijn naam, dat ze de Heer bedanken en zijn heilige Naam benedijden.

Amelberga glimlachte en Veerle was vol eerbiedige schroom.

- Want op iedere stap van zijn gang aan ons leven, ontbloeit de heerlikheid van zijn barmhartigheid.

Dan ging Veerle en bracht aan het volk de boodschap van hun meesteres.

Maar de stem van Benignus antwoordde:

- Dat ze kome en ons zegene.

En de genezene:

- Dat haar zegen over ons en onze kinderen blijve.

En het volk:

- Dat we in haar naam van onheil worden bevrijd.

Amelberga kwam en zegende het knielende volk. Want ze wist dat ze hier morgen niet meer zou zijn.

Nog over Gezelle's Eros Leo Galle

Een gedachtenwisseling met den H. Urbain Van de Voorde. **(vervolg)**

> ‘Wee U die het kwade goed, en het goede kwaad noemt’.
> (5.20 Isaïas).

Van Gezelle zou men kunnen zeggen dat hij was: ‘De nieuwe mensch, die door sublieme vriendschap leerde in te gaan tot Geloof’. Hij hield van kleine dingen, maar verhief ze, in het prisma van zijn Godsliefde, tot hooge proporties.

Gezelle is in zijn leven geweest de H. Franciscus of de koerier tusschen de twee polen van het verloren Eden en het te veroveren Paradijs. Daarom was hij zijn tijd vooruit en verstond hij, beter dan wie ook, de liefde van den H. Joannes op den schouder van Christus.

Zooals ik reeds zei moeten wij kunnen gelooven dat de hemelsche liefde even reëel is als de aardsche minne. Indien we zulks niet aannemen, komt het probleem Gezelle tot een neerhalenden eerbied voor hem, en wordt b.v. de hemelsche liefde Christus - H. Joannes een zuiver romantisch verhaal, dat slechts tegen dengene die het vooruitzet kan uitvallen.

Ik meen klaar genoeg te hebben bewezen dat er in de wereldliteratuur al te losweg van Plato wordt gerept daar waar hij volkomen buitenstaat, zoodat hem ten slotte slechts ‘oneer’ wordt aangedaan. Het is niet voldoende met een heilige overtuiging een opvatting te verdedigen. Wanneer wij eenigszins willen aantoonen Plato zoo maar niet over de markt te gooien, dan mogen wij alleen besluiten dat hij zijn Eros gezien heeft in de ontheving der aarde om zich met een hoogere wereld te verzoenen.

Het komt mij niet gewaagd voor hier te beweren dat Urbain Van de Voorde zijn eigen stelling van den Platonischen Eros bij Gezelle uitschakelt en zich voor mijn opvatting moet gewonnen geven; want waar hij zegt: ‘Gezelle zag zonde waar er geen was geweest’, laat hij drie hypothesen open:

1°) Uit christelijk standpunt bekeken is er wel zonde in het beleven der zuivere Platonische liefde (hoe geestelijk dan ook), daar zij de idee der ideëen als einddoel in de plaats stelt van een persoonlijken God (zie b.v. het geval Petrarca). Ofwel breekt U.V.d.V. met alle dogmatiek af en kan hij derhalve alle zonden goedpraten van het oogenblik dat Plato de absolutie belooft, zooniet wil Gezelle zelf geen uitstaans hebben met Eros en is zijn schuldbesef anders uit te leggen. Wat er dan ook van zij, er ligt geen logisch verband in de koppeling Gezelle-Eros en het schuldbesef van den priester.

2°) Gezelle, doorgloeid van den Caritas - de liefde die blijft in eeuwigheid, omdat ze van Christus komt: 'daaraan zullen allen herkennen dat gij mijn leerlingen zijt, aan de liefde die gij hebt tot elkander (Joh. XIII. 44)' - was uiteindelijk een man met veel gemoedsbezwaren ofte scrupules, die goede daden en verheven gevoelens en inzichten aan een twijfelachtig gewetensonderzoek onderwierp, waarbij het schuldbesef het altijd zou winnen.

Hierover zullen wij in een volgend artikel meer uitweiden.

3°) Gezelle, die als biechtvader zoovelen met een gerust geweten naar huis stuurde, was een ongewone snul die geen onderscheid wist tusschen goed en kwaad. Hij zelf zag niet klaar in zijn geweten, maar wij, goochelaars met erotiek en psychanalyse, die de kromme wegen van ons eigen bloed niet kunnen volgen, gaan zonder eenig voorbehoud beweren: Zie, door de ijzeren deur van dien heiligen tempel kan in de zielsceremoniën gadeslaan!

Had Gezelle dan geen jota begrip van theologie en kerkelijke zaken? Moeten wij dan toch gaan gelooven aan een geval dat aansluit bij de 'kultuur der erotiek' van Freud en Adler, die aan alle ondoorgrondelijke zielsgeheimen een pathologisch geval vastklinken en Gezelle evengoed zouden catalogeeren bij het bekend 'Oedipuscomplex'? Zij stonden trouwens niet alleen met hun profetie. Ging Dr Maeder zelfs niet beweren dat Dante's hel-visioenen innig verband houden met zijn eigen gewetensbezwaren?

Maar wanneer wij het hooger levensbewustzijn toetsen aan vele stoute beweringen van sommige psychanalysten komt men veelal tot de vaststelling dat hun wetenschap slechts beteekenis krijgt naar verhouding van de dosis mooipraterij en esthetisch verdroomen. Alle zielsfactoren worden, hoe paradoxaal ook, buiten het menschelijk geheel geschakeld; de omstandigheden waarin de mensch zich te bewe-

gen en recht te houden heeft om de levensdoeleinden te benaderen, worden zonder meer genegeerd om de erotiek, het ‘es’ als geïsoleerde bron tegenover het geweten te stellen en vandaar uit, tegen alle gezond verstand in - de geheimste zielsroerselen te ontraadselen.

Zoo verwondert het geenszins dat de wereld gaat gelijken op een somber gasthuis van erotomanen, waar ziel en geweten, hart en verstand geen toegang verkrijgen.

Waarheidshalve wil ik hier terloops aanstippen dat U.V.d.V. hoegenaamd niet te rekenen is onder de jongere discipelen van Freud. Ik verwijs daarvoor naar mijn eerste artikel (Tijdstroom - Juli) waarin ik - en ieder eerlijk literator moet er zich bij aansluiten - U.V.d.V. hulde breng om zijn moedig optreden tegen een ziekelijk Freudisme.

Maar al bouwt U.V.d.V. zijn prachtig essay op tot een ideale vereering voor onzen grooten Gezelle, hij isoleert niettemin het erotische uit gansch het levenscomplex van den priester-dichter en besluit: ‘gansch die zwijgperiode is een gewoon gevolg van den teruggeschrikten minnaar voor den Daimon’. Kom niet aandraven met Caritas; Plato was hem nader dan Christus. Hij geloofde meer aan den Daimon (hoe raadselachtig dit wezen ook zij) dan aan zijn geweten. Liefde was bij Gezelle het hoogste gebod, niet de liefde is God, maar de Platonische liefde, een uitdrukking waaraan de wereld allerhande beteekenissen gehecht heeft, bij zoover dat aan Plato een slechten dienst werd bewezen en wij Gezelle van de Roeselaarsche periode zouden gaan indenken als ‘Le Prêtre malgré lui’.

U.V.d.V. verliest uit het oog - zijn hypothese liet hem geen oogenblik los om toch maar tot de zwijgperiode te komen - dat zooals sommige psychanalysten narcissisme met mystiek gelijkstellen, men evengoed Eros met Caritas kan verwarren.

Maar ik wil er toch even op wijzen dat U.V.d.V. den Eros niet alleen stelt tegenover het gevuld leven van Gezelle, al verbindt hij hem ook aan zijn leerlingen, doch hij eveneens het wezen der liefde, tot hiertoe nooit ex professo behandeld in te absoluten zin opvat.

Alles objectief bekeken, zonder eenigen zweem van betweterij, meen ik nochtans dat U.V.d.V. zijn opvatting te veel als een onaanvechtbaar geheel verdedigt. Het is alsof hij Plato ietwat eigenzinnig als onafwijkbaar kader aanneemt waarin de figuur van Gezelle willens nillens moet passen, om de zwijgperiode te kunnen uitleggen. Het is

zijn recht, maar het is niet voldoende tegenover het heilig geheim van een mensch, zooals Gezelle.

Ik zie trouwens Gezelle niet goed in het keurslijf van een strak betoog en meen hem nader te kunnen beminnen en volgen in den diepen onderstroom die naar zijn zielszee leidt. Gansch de Roeselaarsche periode is een stuk van zijn ziel. Men kan Platonische verzen schrijven en geen jota van Plato afweten. (De liefde is geen brevet van Plato. Ze behoort tot de eeuwigheid en daarom ook staat hier tegenover de hypothese Plato de hypothese Caritas). Maar het blijft als een paal boven water: Gezelle was ziel en deze heeft hem nooit verlaten. Hij was priester en deze was onafscheidbaar van den mensch.

Ik kan mij heel goed een dichter voorstellen en zijn beroep niet kennen, omdat ik ten slotte den mensch beluister; maar Gezelle als mensch tout court is de polsslag van Gezelle's leven moedwillig negeeren.

Dergelijke fout begaan wij onvermijdelijk wanneer wij 4 gedichten als met een ruk buiten zijn leven nemen en wij er mede vooruitkomen zooals wij het zouden doen met onloochenbare bewijsstukken: ziehier wat de Röntgenstralen ons van Gezelle lieten zien!

Wanneer wij alles samen nemen: brieven met leerlingen, Gezelle als priester - dichter - mensch, en niet als eenvoudig Eros-begenadigde, komen wij tot een juistere psychologische gevolgtrekking.

U.V.d.V. zal het met mij eens zijn dat het uiteenrukken van een onverbreekbaar geheel op eenzijdigheid kan uitloopen, en alzoo de verklaring van duistere facetten van een zieleleven met het allesomvattend hart al te gemakkelijk wordt, zelfs op gevaar af de grofste heiligschennis te plegen tegen de onkrenkbare grootheid van Gezelle.

Onverwoestbare figuren zijn altijd het voorwierp van anekdoten en hun veelzijdig en hoogstaand leven boven het gewoon gedoe blijft na hun dood onoplosbare vragen stellen: Tusschen Plato en Dio (althans volgens Gomperz), tusschen Gezelle en zijn leerlingen, het Gastmaal? O blind tasten tusschen schijn en wezen!

(wordt voortgezet)

De Dienstweigeraar Willy Hart

Op het dorp waar ik hier woon gebeurt er natuurlijk nooit iets. Maar verleden jaar is er toch iets gebeurd, waarover ik nu nog verwonderd, bedroefd en verheugd ben. En een beetje beschaamd. Fred Vandamme heeft dienst geweigerd. Ik heb met dien Fred school geloopen, ik heb hem nog slaag gegeven in die verre, vóórhistorische tijden, en later hebben wij vrede gesloten op een zondagavond en die vrede met dertien pinten bier gevierd. Ik heb hem nooit in staat geacht te doen wat hij deed, niemand gelooft immers graag in een anders heldhaftigheid. Doch ik kom ter zake, verleden Zomer werd Fred soldaat, de eerste Zaterdagavond kwam bij in verlof, hij was een nette jongen, de Zondag wandelde hij met zijn lief. Zij vroeg hoe het hem ging, zij was fier op haar piot, zij moest zijn muts eens opzetten, zij babbelde en verstond misschien geen zier van wat er omging in zijn hart.

En hij 's avonds terug naar de kazerne. Op den trein zat hij zonder een woord te zeggen voor zich uit te staren. Dan haalde hij een dagblad uit zijn zak en gebaarde te lezen, doch de letters dansten vóór zijn oogen.

- Mannen, zei hij plots tegen de kerels die rechtover hem zaten, het zal de laatste keer zijn dat ik naar huis geweest ben.

Ik weet niet of hij juist bedacht wat hij zei; hij wist wel wat hij ging doen, hij wist wel tijdelijk niet meer naar huis te zullen komen, maar dat hij zijn thuis nooit zou wederzien, ik geloof niet dat hij dáár overtuigd van was.

Zij vermoedden natuurlijk dat hij een borrel te veel had gedronken en wat kletspraat verkocht. Maar hij zei: ‘Mannen hebt gij een hart?’

- Neen, antwoordde er één, het mijne is kapot.
- Ik zal het mijne kapot maken, sprak Fred.
- Waarom? vroegen zij.

Hij zei: om wel te doen.

En 's anderendaags toen zij op den kazernekoer twee honderd keeren links per twee en ter plaats links per twee hadden gedraaid, ging Fred uit den rang. Hij zei: ‘Sergeant, ik zal geen voet meer verzetten’.

De sergeant was de zoon van een leurder met garen en schoenblink en hij had een volmaakte opvoeding genoten. Hij had dat die dagen reeds klaarblijkelijk door zijn slechten praat bewezen. En door zijn beschaafde manieren. Hij vloekte en brieschte.

- Piot, ik geef u het order...

En de piot, hij beefde niet, noch luifelde de oogen. ‘Ik vraag bij den kapitein geleid te worden, zei hij, ik weiger nog dienst te doen’.

De sergeant deed zijn bakkes open en toe, van zooiets had hij nooit gehoord, er was geen plaats voor in zijn alwetend brein, hij had verstand van vrouwen, hij kende zijn dienst, hij wist hoe hij een rekruut tergen moest, maar met een rekruut die tegenspreken durfde, wist hij geen raad. Hij dacht na drie minuten pijnlijke inspanning: ‘moest ik u mogen onder handen nemen, kereltje, gij zoudt u wel geven.’

Maar het kereltje stond daar en het begon een beetje bleek te zien rond zijn mond. ‘Ik moet den kapitein spreken’, herhaalde hij.

Eindelijk kreeg het militaire genie zijn spraak terug. ‘Vraag morgen ochtend het rapport, schreeuwde hij. Het reglement schrijft het aldus voor. En nu op uw plaats!’

- En nu, nergens meer, zei Fred. En hij bleef staan.

- Ik zal acht dagen arrest voor u vragen, acht dagen politiekamer, acht dagen opsluiting riep de onderofficier.

Doch de soldaat bewoog niet. Hij verachtte op zichtbare wijze zijn overste. Hij dacht, het is geen mensch om mijn overste te zijn. Op dat oogenblik kwam de luitenant. Hij droeg zijn witte handschoenen en rookte een sigaret. In zijn voornaamheid rekte hij zich van luiheid en verveling.

- Wat gebeurt er hier? vroeg hij barsch.

- Dit gebeurt hier, zei Fred, dat ik weiger langer dienst te doen.

De luitenant was geestig. ‘Wacht acht maanden, loech hij, en weiger dan. Wij zullen u voorloopig wel klein krijgen.’

- Gij zult mij niet klein krijgen, beet hem de jongen toe.

Zij kregen hem niet klein. 's Middags ondervroeg hem de kapitein. Dat was nog een mensch, hij bleef slechts bij het leger omdat er zijn bestaan van af hing. 't Meerendeel zijn wel in dat geval, maar hij was één der uiterst zeldzamen die het bij zich zelf erkennen durfde. Andere officieren, hoogere en lagere zeggen natuurlijk dat zij zich opofferen voor het vaderland. Die kapitein nu ondervroeg den jongen als een vader zijn zoon. Hij vroeg of Fred het uit idealisme deed en

als de andere bevestigend antwoordde, moest hij bij zich zelf denken: gij zijt nu eerst een dapper stuk vee.

- Jongen, zei hij, ik raad u aan, het toch maar te laten varen, na acht maanden zijt gij hier weg en zullen wij met anderen spelen. Gebruik uw verstand, begrijp dat uw daad vergeefs zal zijn en denk aan de menschen die gij verdriet zult doen.

Fred zei dat hij aan alles gedacht had. 'Ik ben de eerste niet meer, sprak hij, en na mij zullen er nog velen komen. Als er ooit duizend zijn, hebben wij gewonnen. Uit vrees zal het vaderland dan toegeven. Nu worden wij nog opgesloten, nu moeten wij nog als misdadigers veroordeeld zijn, maar waar zitten de misdadigers, zij die ons hier laten verbeesten, of wij die het niet meer gedoogen. En den bak in willen gaan.'

De kapitein liet hem uitspreken, alhoewel het op zijn zenuwen werkte. Ik heb het reeds gezegd, hij was een goed mensch, en gewoon door zijn vrouw overheerscht te zijn. Het deed hem verdriet, doch hij moest den soldaat Vandamme doen opsluiten en hij verwittigde den majoor. En deze den kolonel, die schier uit zijn voegen sprong, als hij dat verschrikkelijke nieuws hoorde.

- Begrijpt gij dan niet, zei hij tegen den majoor die een humanist was en over den dienstweigeraar eer lovend sprak, dat er geen kolonels meer zouden zijn als er geen rekruten waren? Men moest de zwijmen die die kerels opmaken tegen een muur binden en ze neerschieten. Ziedaar mijn gedacht. Het is maar jammer dat ik het niet uitvoeren mag.' Hij kon er niet over. Hij vloekte. 'Wat zou het worden, viel hij uit, wat beeldt zulk krapuul zich in, wat voor een jongen is dat, een aardappelvreter zeker of een verwaaide zot, een armoedzaaier? Ik, ik win zooveel duizenden per jaar voor mijn aktieven dienst, en zooveel duizenden voor invaliditeit, (80% als 't u belieft, al scheelt er mij geen haar) en ik weiger wel geen dienst. Waarom moet dat kreng het doen?

Dat kreng zat in den bak. De krijgsauditeur onderhoorde hem. De zaak had haar gewoon verloop. Op het dorp werd er natuurlijk geweldig over gepraat. De een zei: 'Vandamme is een zot, en Vandamme wordt er voor betaald.' Die zulks beweerden, toonden daarmede den grond van hun hart. Maar anderen weerspraken hen. De jeugd trok partij voor Fred. 'Hij is een held schreeuwden wij.' Wij zouden op den smoel slagen van alwie het anders zei. Een oude

leeperd kuchte dan eens: ‘Waarom zijt gij ook geen helden geworden?’ schimpte hij.

- Wij zullen onzen man wel staan, riepen wij. Om te beginnen laat ze maar om onze stemmen komen bedelen voor de kamerverkiezing. Wij zullen zeggen: hoor eens mijnheer de volksvertegenwoordiger, zijt gij voor ons of tegen ons, voor het volk dat u betrouwde of niet?... Hij zal natuurlijk niet anders durven zeggen dan dat hij voor ons is. En dan zullen wij vragen: ‘Wij zijn tegen het leger, gij ook? Zult gij er tegen zijn, ja of neen? Hij zal wellicht uitvluchtsels zoeken, maar wij zullen aandringen en eischen: ja of neen. Wie nog forten wil bouwen, kredieten stemt voor den oorlog, het bloedverdrag met Frankrijk wil laten bestaan, bezemen wij eruit, ongenadig.

Wij spraken zoo en wij meenen het nog. Maar Fred Vandamme, die hebben zij veroordeeld. Wij zijn met drieën naar de zitting van den krijgsraad geweest. Vandamme's vader en moeder waren er ook en een massa volk. Ik zal niet pogen te verhalen wat er gezeid en gehuicheld werd, van het einde alleen zal ik spreken. De voorzitter kwam na de beraadslaging terug binnen met zijn volgelingen, hij deed de uitspraak. Een jaar opsluiting. Vandamme's moeder weende en zijn vader zei: zoo. Zoo, zei hij. Op dat oogenblik draaide Fred zich om, hij keek naar ons, hij keek naar de velen die er niet waren, naar u ook, en zijn oogen vroegen: helpt mij. Toen leidden de gendarmen hem geboeid weg. God zal de deugnieten, de moordenaars en de monsters straffen die het gerecht laat loopen, het gerecht zal de idealisten wel knevelen.

Wij gingen buiten. Het was middag en de straten vol volk. Wij jouwden twee dikke officieren uit. Zij verstonden niet dat de menschen het aandurfden en zochten heldhaftig de vlucht op een tram.

En nu dat ik al mijn bitterheid heb uitgespuwd, nu springt het hart weer los en het water loopt naar mijn mond. Nu denk ik aan hetgene mij niet heeft kwaad gemaakt, aan hetgene mij niet in razernij de vuisten deed ballen, nu denk ik aan Fred Vandamme's dood. Want Fred is ginds gestorven, in de ziekenkamer van de gevangenis. Zijn ouders waren bij hem. Hij herkende ze niet meer, zijn hart was elders. Zij bleven bij hem totdat hij gestorven was en zijn moeder kon zijn oogen niet sluiten, zijn vader deed het en dacht: hij zal nu nooit den oogst meer zien, noch het voorjaar, noch de sneeuw. En

zijn moeder dacht: God zal hem barmhartig zijn omdat hij het goede wilde, ik zal hem wederzien, ik zie hem liever zoo sterven dan hem op een slagveld te weten liggen rotten.

En toen het voorbij was, gingen zij naar het station, twee oude menschjes, weenende zij aan zij. In het Azaléa-Palace speelde het dansorkest. Vele officieren zijn onder de dansers, hun sterren glanzen, zij weten zich veilig, het volk is dom, er zullen altijd wel middelen gevonden worden om het dom te houden. Hoor, nu zet de muziek 'Vaarwel, mijn kleine garde-officier in' kom, vive l'amour, vive la patrie.

De twee dutsekens strompelen, zij nemen elkanders arm. Zijn moeder zegt als sprak zij voor zich zelf alleen: 'Zal God dat alles voor niet laten gebeuren?'

En hij antwoordt: 'Er is niets voor niets.'

- Na veel tranen, zegt zij, en na veel verdriet...

En hij spreekt: 'Het zal wel gaan...'

Helderheid Paul Vlemminx

Ge weet niet wat het is zo ijl te zijn:
ziel heel-en-gans, dat gij u moet verbazen,
dat gij nog loopt en hoopt gelijk de dwazen,
dat nog uw bloed klotst als een warme wijn

en stuwt en stroelt door heel het stroomgebied
der aadren. - O verhevenheden
en plotse lichten: hier beneden
loop ik en voel mezelven bijkans niet.

O ijlheid! dansen over ijdelheid
en zingen langs de beemden in den regen.
Ge hebt de zekerheid op modderwegen,
omdat de Geest u leidt, dien gij belijdt.

Nachtmelodie Man Arnet

1.

O, heel alleen door de nacht te dansen
te galmen door de slapende stad,
nu, niet met mijn hart of mijn hoofd of wat
een duizelend spel met duizend kansen:
de kus van de avond
het vuur van de maan
en overal naar toe
en overal vandaan

2.

het weenende lied van de lange rivier
van de stille rivier, van de klamme rivier:
kom hier
kom hier
slapen slapen in de baren
als in zachte vrouweharen
kom hier
kom hier
slapen tusschen kille lisschen
slapen tusschen klamme visschen
slapen,
o mijn trage dier
kom hier
kom
hier.

Kronieken

Nederlands Proza
Filip De Pillecijn Geo Rozenberg

Filip DE PILLECIJN

Naast August Van Cauwelaert, Dirk van Sina, Fritz Francken, Frans de Backer e.a. was Filip de Pillecijn een der eersten, die, na de neuroze van de wereldoorlog met vernieuwde kracht in blad en tijdschrift aan de arbeid togen.

De oorlogsverzen, die zeker een meer dan middelmatig talent verraden, hebben de Pillecijn wel als dichter bekend gemaakt maar werden algauw in de schaduw gesteld door het krachtig proza waarmee hij een van spanning geladen ‘Rit’ waagde.

Dit proza, dat weldra onze joernalistiek naar een schitterende hoogte drijven zou, getuigde van een dynamiese sterkte en van een ongemeene beeldingskracht, die ons met verlangen naar een breder opgevat werk van deze auteur uitzien deden. Dat dit verlangen nog werd versterkt, toen wij in ‘Zoo verhalen de Vlamingen’ een hoofdstuk uit ‘Blauwbaard’ lazen, lijdt geen twijfel. Dit hoofd-

stuk, samen met het slot van dit boek, durf ik rekenen tot het krachtigste proza dat in de laatste jaren door een Vlaming werd geschreven.

Filip de Pillecijn heeft het gewaagd het bloedige sprookje van ‘Blauwbaard’ dat nog als een wrede droom ergens in onze verre verbeelding hangt, tot een sterk-persoonlik boek uit te bouwen.

De soepele beweging die de taal van deze auteur kenmerkt, groeide hier tot een harde, hoekige stijl, die ons vaak met ontzag naar deze sterke bouwmeester opzien deed. Als wij echter, van verwondering, even de ogen sluiten, leunt daar uit het heldere raam van deze harde burcht de ‘dichter’ de Pillecijn, die dit Vlaanderen aan de Schelde, dichter aan zijn hart heeft gekoesterd dan het bloedig verhaal van de held (?) Blauwbaard.

Meerdere bladzijden uit dit boek getuigen van een poetiese kracht en van een frisse doorzichtigheid die de geboren schrijver verraden. Want ook in de deskriptieve gedeelten weet de Pillecijn ongemeen te boeien. Want niet het verhaal, dat wel eens dreigt eentonig te worden, doch de lyriese stroom die doorlopend door deze bladzijden vaart, houdt de lezer gedurig gespannen.

Volgende regels, die ik ongezocht uit dit boek loshaak, mogen U daarvan overtuigen:

‘Zij spraken weinig tot elkaar. Haar oogen bleven vol diepen, koelen wil. Zij had haar kap weggetrokken van over heur haar dat vlotte onder het rijden en zijn warm bloed verhit door de vlucht, kwam in opstand tegen dien blik zonder verlangen of begeerte.

- Kom, wijs mij een reebok, vroeg ze.

Haar stem klonk dun in de ijle oneindigheid van den winterdag. Wijs mij een reebok, een schoone, met een zwaar gewei. Wees nu eens lief. En zij legde haar hand op zijn zwaren handschoen.

- Ik wou zoo graag eens den kreet hooren van het verlangen en den liefdesangst van de reebokken. Ik wou zoo graag de mannetjesherten hun getakte koppen tegen elkaar zien stooten terwijl de jonge hinde geniet van hun woede.

Blauwbaard antwoordde niet. Nooit had hij vanuit de diepte van de wouden dit sidderend geluid gehoord dat een lokroep is voor de hinde en een uitdaging voor den reebok. Smachtend en woedend stijgt het op in den nacht als de sterren staan boven de bosschen; het stijgt

en stijgt, onvoldaan; en naar de lichte open plek schuiven de herten en snuiven, de gehoornde koppen opgericht, den geur van de omgewoelde aarde en de bronstige mannetjesherten.'

Ik zei je hierboven dat Filip de Pillecijn een rasschrijver is. Met 'Blauwbaard' gaf hij ons een boek dat getuigt van een uitzonderlike literaire begaafdheid die in de laatste tijd wat al te gemakkelik werd versmaad.

Mijn grijze tante grijpt naar de stuivertjes-roman die door een onbekende op kommando werd geschreven. Uit ongeduld, heeft zij dit boek van De Pillecijn reeds gesloten na het derde hoofdstuk. Niet allereerst omdat deze bladzijden haar terugvoeren naar een vaag-histories milieu doch vooral omdat het hartloze, voor haar, onmogelike septisisme van deze Blauwbaard, haar op de spits gedreven gevoeligheid die door de meest ongerijmde onzin wordt geraakt niet eens vermocht te boeien.

Mijn tante raakt hier een laag van het gevoelsleven waarin vooral het hart een rol speelt en waarover wij niet met een hooghartige glimlach heen kunnen.

- Deze man is een levende dode, roept zij. Het bloed schenkt hem geen genot. Hij streelt niet met verlangende vingeren het goud dat hij uit het bloed heeft geteeld. Hij kan niet eens een dier zijn dat doodt uit zelfbehoud. Welke hartstocht drijft hem voort? Welk vuur verteert hem? Blauwbaard rijdt in de zon. Ik zie een jong vurig paard. Ik zie een man. Maar ik zie geen 'mens'.

Bij deze twist haalt mijn tante meermalen de overhand.

In dit verhaal blijft Blauwbaard vaag en onwezenlik. Hij is de mekaniese pop die niet alleen het levende hart verlochent doch ook de hersens buiten praktijk stelt. Hij is het septisisme dat deze tijd beheerst, blind en fataal.

Een ogenblik hebben wij gemeend dat een sadiese hartstocht deze zielloze man voortdreef, terwijl hij een dunne, slanke degen in de hand nam: de greep was mat en koel en werd wonderjuist door de handpalm omsloten. Nooit bad hij zoo'n wapen gehanteerd. Het flitse en floot in zijn hand als hij er mee door de kamer schermde. En toch blijft het bloed als ijs aan zijn hart, toch sidderen zijn vingeren niet van begeerlike lust als deze fijne degen snijdt door een levende borst.

En met verwondering vernemen wij aan het slot van dit boek, terwijl ook langzaam Blauwbaard's hersens te ontdooien beginnen: Hij dacht aan ‘vele oogen die gebrand hadden in den waanzin van het gesteigerde bloed, monden die wild waren geworden op zijn lippen, gloed van lichamen, vlam van het bloed’.

Waarom dan is dit alles vaag en onwezenlik aan ons voorbijgegaan? Wat heeft de auteur weerhouden, zich onbevangen te geven? of heeft hij zelf het tekort van zijn boek trachten aan te vullen door Blauwbaard even scherper te belichten en hem, nu hij weet hoe razende woorden het vuur staken aan het bloed van zoveel vrouwen, een zwerver te zenden die hem de les van zijn eigen leven leert. ‘Hij leerde hem hoe alle eeuwen dóór het goud geteeld wordt door het bloed. Het bloed, van de boeren, van de arbeiders, van de soldaten. Het bloed van de moeder waarmee de zoon zijn lusten koopt; het bloed van de kinderen waarmee geëerbiedigde mannen hun grootheid optrekken. Arbeid, oorlog, bestuur, gezag.’

Dat deze moraal, aan het schitterend slot van het boek, het geheel niet onder een scherper schijnwerper stelt, ligt zeker aan het feit dat deze kerngedachte maar al te vaak aan de vage buitenkant van het verhaal zelf bleef. Dit alles neemt echter niet weg dat ‘Blauwbaard’ een sterk gewrocht is geworden met ongewone literaire hoedanigheden.

Naast onze goede romanschrijvers, Gerard Walschap, Maurits Roelants en Lode Zielens, noemen wij voortaan ook Filip de Pillecyn, die ons, wij hopen het zeker een gloedvol boek voorbereidt, waarin hij de aktuele problemen van deze tijd in een scherp daglicht stellen zal.

Wies MOENS.
Frans VAN IMMERSEEL.

Buitenland Jan Schepens

Engeland

Het Engeland-nummer van '*Le Crapouillot*'. - De exemplaren van dit nummer werden in Frankrijk aangeslagen op bevel van de Sûreté, die er door de Engelsche overheden om verzocht werd. Het gaat een beetje ver dat men in Engelsche kringen kittelachtig werd omdat oude koeien uit de gracht werden gehaald, niet met de bedoeling om met Engeland den draak te steken, maar met het ernstige inzicht - en de namen van medewerkers als Delaisi bewijzen zulks ten overvloede - om een grondige karakteristiek te geven van de Engelsche ziel, de Engelsche mentaliteit, het Engelsche volksleven. Zeker hebben de redakteurs daar nu een staaltje van die mentaliteit van het meest prozaïsche land van Europa, dat de grootste lyrische dichters had. Het is inderdaad een noodlot geweest voor Byron en Shelley en Keats, voor Wilde en Lawrence in Engeland te zijn geboren. De Engelsche 'fashion' stoot deze uitzonderlijke menschen uit haar kring, maar is daarna zeer fier met die namen te kunnen pronken. Shelley en Keats zijn naar Italië gaan sterven, niet alleen omdat de Engelsche mist slecht was voor hun teringlijderslongen, maar ook omdat de Engelsche mentaliteit, die andere verderfelijke mist, onuitstaanbaar was voor hun dichterschap. Hetzelfde verging reeds vroeger Byron, die aan het strand van Griekenland meer grootheid vond dan aan de Engelsche krijtkusten. Thans hebben we het geval Lawrence. Zijn boeken, wegens zoogezegde pornografie in Engeland verboden, maken in Europa opgang en niet om hun pornografie, want het zijn de groote Fransche en Duitsche geesten, die voor het werk van Lawrence in de bres springen.

Oude koeien... zoo mag men wel de spotprenten noemen, die de Engelschen geeselden uit den tijd van den oorlog met de Zuid-Afrikaners. Engeland heeft daar op schandelijke wijze den veroveraar gespeeld en toen had het de gansche Europeesche meening tegen zich, zooals thans Japan met de Mantsjoerijsche kwestie. Dat, ondanks den tijd, de Engelsche overheden op die plek nog gevoelig zijn, bewijst de in-beslagname van 'Le Crapouillot'.

In dit nummer worden inderdaad spotprenten gegeven, die niet malsch voor de Engelschen zijn: Engelsche soldaten mishandelen

Zuid-Afrikaansche vrouwen en nemen de kinderen naar hun kampen mede. Men ziet op een prent Cecil Rhodes op een slagveld staan en daaronder leest men de woorden ‘L'argent, c'est le sang des autres’. En dan de ergste prent ‘L'Impudique Albion’: een Engelsche krijger, die uitdagend zijn ‘achterwerk’ toont. Boven een van zijn knieën bemerkt men den kouseband: ‘Hônni soit qui mal y pense’.

Deze teekeningen zijn het, uit ‘Le Rire’ en uit ‘L'Assiette au Beurre’, die aan dit nummer zijn staatsgevaarlijk karakter geven.

Een land, vooral een land als Engeland, wil nu eenmaal niet aannemen dat het in de geschiedenis eens een grooten flater heeft begaan. Omdat ‘Le Crapouillot’ uit eerlijke redenen de ware geschiedenis meende te mogen huldigen, moest het voor die eerlijkheid boeten. Er werd niet in acht genomen, de poging om zoo uitgebreid als diep de uitingen van het Engelsche volksleven en van de Engelsche geestesgesteldheid te geven.

Al het goede dat er door de medewerkers van dit nummer over Engeland werd gezegd, telde niet mee. Zij die voor dit nummer bijdragen schreven, Lucas-Dubreton, L. Farnoux-Reynaud, M. Van Moppès, Claude Blanchard, Xavier de Hauteclocque en Francis Delaisi, kunnen zich alleszins ook beleedigd achten en een volgende maal met meer nadruk nog op de slechte zijden van de Engelsche mentaliteit de aandacht vestigen.

Het is trouwens ‘Le Crapouillot’ niet, die er het meest werd door getroffen, maar door dit feit werd opnieuw aan de wereld herinnerd dat er nog een kleinzielig Engeland bestaat, een Engeland dat niet waard is de beste dichters te bezitten, het Engeland dat Ierland en Zuid-Afrika heeft doen bloeden en dat een figuur als Gandhi zoo sympathiek heeft gemaakt.

Spanje

Salvador de Madariaga. - De prijs van de ‘Europe Nouvelle’ werd in 1928 voor de eerste maal toegekend aan Wladimir d'Ormesson voor zijn boek ‘La Confiance en Allemagne’; in 1929 ging hij aan Maurice Pernot over en in 1930 werd hij uitgereikt aan den Spanjaard Salvador de Madariaga voor zijn schitterend boek ‘Anglais, Français, Espagnols’ (Nouvelle Revue Française, Parijs). Men weet dat in 1931 de prijs toekwam aan Jean Viénot voor een diepzinnige studie over den Duitschen krisistoestand.

We hebben het hier over het werk van de Madariaga die tijdens de regeering van don Alfons van Bourbon professor te Oxford was, en na het uitroepen van de Spaansche republiek dadelijk tot gezant te Washington werd benoemd. Toen het nog niet zeker was dat Alcala Zamora president zou worden stelde men ook de kandidatuur van de Madariaga, maar na de verkiezing van Alcala Zamora benoemde men Salvador de Madariaga tot Spaanschen gezant te Parijs. Deze snelle vaart in de hoogte van een van Spanje's glanzendste geesten heeft opnieuw de aandacht gevestigd op zijn kapitaal boek. Het is heusch voor Salvador de Madariaga een gewaagde taak geweest, de psychologie te schetsen van drie groote kultuurvolken. Zijn Spaansche durf heeft hem het lyrisme gegeven dat uit zijn betoog straalt, zoodat zijn wetenschappelijke studie één gedicht is geworden naar taal en bouw. Zijn grondige kennis van de Fransche, Engelsche en Spaansche taal en van de West-Europeesche raseigenaardigheden deed zijn studie op vasten grond rusten. Als echte Spanjaard kon de Madariaga niet angstvallig de psychologie van die volken nagaan. Hij volgde niet de analytische, maar de intuitieve methode. Machtig en zeker is zijn intuïtie. Hij weet wel dat een toreador niet mag aarzelen om den stier aan te vallen. Zoo ook vat de schrijver zijn onderwerp aan, raak, immer raak.

Zijn op-den-man-af-gaan heeft hem opmerkingen doen vinden, die overweldigen door hun direktheid. Madariaga's bravoure doet sympathiek aan. Weidsch borstelt hij het panorama van de psychologie dezer drie volken.

De karakteriseering van Engelschen, Franschen en Spanjaards is zoo geslaagd, dat het de moeite loont er even bij stil te houden. S. de Madariaga brengt de geestelijke struktuur van deze drie volken op drie algemeene typen terug:

De Engelschman vertegenwoordigt den man van de daad en van het doordrijven; beter dan wie ook kent hij het mekanisme van het sociale leven (zijn ideale leus is: ‘fair play’).

De Franschman vertegenwoordigt den intellektuëel, verzot op abstraktie (ideale formule: het Recht).

De Spanjaard is de mensch beheerscht door den hartstocht, de mensch die alle zaken naar hun gevoelsinhoud meet (hoofdformule: de Eer).

Kon het pregnanter worden gezegd?

Om het verschil van houding aan te toonen, welke een Franschman en een Engelschman tegenover het leven aannemen, stipt de Madariaga ongeëvenaard raak aan: ‘De Franschman voorziet, omdat hij op zijn hoede is voor het leven; de Engelschman wil niet voorzien omdat hij de gedachte wantrouwt’.

Wat de Spanjaards betreft, zegt de schrijver, komt hun levenskracht maar tot uiting, wanneer de ziel van het gansche volk zich onder de macht van een allesoverheerschende passie bevindt. Om die bewering te staven haalt steller het voorbeeld aan van de Spaansche Tegen-Hervorming. In die jaren was het Spaansche volk beheerscht door de fanatische gedachte van een volstrekte zuivering op godsdienstig gebied.

Men ziet met welke stierenvechtersvaardigheid, die tezelfdertijd krachtig en zwierig is, de schrijver zijn onderwerp behandelt.

S. de Madariaga toont zich niet alleen als sterke massapsycholoog - is de volksziel vatten niet de massa begrijpen en bewijst dit niet voor de politieke bekwaamheid van den Spaanschen gezant te Parijs? - hij heeft tezelfdertijd een geniale proeve geleverd van psychologische taalstudie.

Aan de hand van enkele treffende eigenaardigheden in de Spaansche taal zal de Madariaga dieper zijn peiling in de ziel van zijn volk doordrijven.

Zeer juist merkt hij aan dat er in de Spaansche taal geen vorm bestaat voor het begrip ‘worden’ (devenir, werden), maar dat daar tegenover voor het begrip ‘zijn’ (être, sein) twee vormen voorhanden zijn, die een diepgrondig verschil vertoonen, ‘ser’ en ‘estar’.

Madariaga ziet daarin terecht het bewijs van het statische karakter van zijn volk.

Daar onmiddellijk bij aansluitend maakt S. de Madariaga ons diets, waarom hij de studie van de Duitsche psyche terzijde liet. Voor de Duitschers is ‘worden’ het levensprincipe en een bewijs van hun dynamisch karakter. De Duitsche psyche ontsnapt daarom aan alle streng-omschreven bepaling. Zij is in voortdurenden staat van evolutie.

Men kan over enkele onderdeelen van zijn studie allicht struikelen, grootendeels door het feit dat het een Spaansche geest is, die hier zijn zienswijze uiteenzet, maar men zal moeten toegeven dat deze greep naar het wezen van enkele groote volkeren meesterlijk is.

Heeft de Madariaga er overvloedig in bewezen dat ook hij zijn

Spaanschen aard trouw bleef en ‘de zaken naar hun gevoelsinhoud’ mat, toch bleef hij genoeg Europeeër, opdat zijn stem ver over de Pyreneeën zou kunnen worden gehoord.

Palestina

De Hebreeuwsche dichter Bialik. - Dien avond van Zaterdag, 16 Januari, bracht de lift van het Antwerpsche Century-hotel me naar de Panoramazaal, op de dertiende verdieping. Daar zou de Hebreeuwsche dichter Chaïm Nachman Bialik, als Joodsche kultuurdrager en als voorzitter van de Palestijnsche P.E.N.-club, worden gevierd. Weldra had ik een lid van de inrichtende kommissie te pakken. Bialik spreken, meneer! Ik weet niet, zei de eenvoudige man, groote koppen hebben zoo 'n zonderlinge gewoonten en ik kan je niets verzekeren. De man kon gerust zijn, wij hebben toch met Bialik gesproken, al werd de beroemde dichter, tijdens ons kort gesprek aan de eeretafel, door vele Joden lastig gevallen. Zooals alle gevierden zette hij een verveeld gezicht op. Maar dit gebeurde slechts drie uur later, daar de gevierde lang op zich liet wachten.

Intusschen brachten we onzen tijd nuttig door. Een paar journalisten vroegen ons een interview, voor Joodsche bladen uit Palestina en New York, over den huidigen stand van de moderne Vlaamsche literatuur. Met een van hen, den h. Mussler, onderwijzer aan ‘Tachkemoni’, de Joodsche school aan de Lange Leemstraat te Antwerpen, hadden we een zeer belangrijk gesprek. Mussler ondervroeg me over de Vlaamsche prozaschrijvers. Ik gaf namen: Streuvels, Buysse, de Bom, Vermeylen, Timmermans, Claes, Teirlinck, Roelants, Zielens, Brulez, e.a. Ik noemde ‘Villa des Roses’ van Willem Elsschot en ‘La petite Demoiselle Cerisette’ van Paul Kenis. Mussler schudde, me onderbrekend, het hoofd. Nein, Sie haben mich nich verstanden! Ik vraag u niet wat enkele Vlaamsche schrijvers over andere streken en steden hebben geschreven. Ik wensch alleen in het Palestijnsche blad van de Vlaamsche literatuur te vermelden wat zij voor nationaal bezit heeft, hoe de Vlaamsche schrijvers het Vlaamsche volk hebben verheerlijkt of afgekeurd. Ik vertelde Mussler dan ook dat Paul Kenis een ‘Lieven de Myttenaere’ had geschreven. Dit teekende hij aan. Ik trachtte Mussler zoo goed mogelijk te begrijpen. Hij gaf blijken van een diep inzicht in de Vlaamsche toestanden. Ik hield er aan, hem er attent op te maken dat de Vlaamsche letterkunde gelukkig niet te prangen is in het

keurslijf van een nationalistische literatuur. Het werd me toch duidelijk waarom Mussler - en met hem nog vele ontwikkelde Joden, met wie ik in den loop van den avond kennis maakte - deze meening was toegedaan.

Het leek me aanvankelijk zonderling dat zij onze Vlaamsche letterkunde zóó wilden zien, onze Vlaamsche poëzie in het teeken van Rodenbach en Wies Moens en niet in dat van Van de Woestijne en Van Ostayen. Dit komt doordat hun Joodsch temperament tusschen de moderne Hebreeuwsche renaissance en den Vlaamschen bloei van na 1890 een te strenge vergelijkingslijn trekt. Biedt de strijd van de Joden en van de Vlamingen om hun herwording veel punten van overeenkomst aan, gaat de prikkel voor beide volken uit van eeuwen van kunstbloei, toch mag niet worden uit het oog verloren dat bij de Joden de dosis heimwee naar hun vaderland veel grooter is. Wij, Vlamingen, hebben - onder welken vorm dan ook - reeds ons vaderland. Het vaderland van de naar Palestina hunkerende Joden is lang nog niet op zoo'n vaste gronden gevestigd. Het dramatische leven van een dr. Herzl is daar een treffend bewijs van.

Verder kan de romantiek van de Vlamingen naar een middeleeuwschen tijd van Brugsche koninginnen en macekliers niet van zoo 'n verschroeiend heimwee getuigen, niet van zoo 'n honger naar het Land van Belofte, als dit bij de woordvoerders van de Hebreeuwsche renaissance het geval is. Hebben de Joden in de geschiedenis niet een rol gespeeld zonder weerga en hebben zij dat niet beboet met een lot, dat geen tweede volk ter aarde werd beschoren? Bezitten zij den Bijbel niet als het geweldig-menschelijkste dokument, het meesterwerk van de meesterwerken? Begrijpt men voldoende de tragiek van de Joden, die weten dat Christus, een Jood, door Joden werd gedood?

Hoe zou men dan niet aannemen dat Joodsche intellektueelen in onze Vlaamsche literatuur vooral het heroïsche willen bewonderen van flamingantische dichters van vóór en van aktivistische dichters van na den oorlog.

En tevens werd me de geweldige heimwee-lyriek duidelijk van Chaïm Nachman Bialik.

Wat dien avond in het Century-hotel, in het Hebreeuwsch, in het Joodsch, in het Duitsch en in het Nederlandsch aan den gevierde werd verteld, hebben de dagbladen medegedeeld.

De vier à vijf vragen, die ik den dichter stelde, betroffen vraagstukken in verband met de Zionistische kwestie, waar hier niet kan worden over uitgeweid.

Alleen reeds om zijn vertalingen van Cervantes' 'Don Quichotte' en Schiller's 'Wilhelm Tell' verdient hij in West-Europa als Joodsche vertegenwoordiger meer dan een vermelding.

In het levenswerk van Bialik is dit echter bijzaak geweest. Het bewijst dat hij zijn volk met een paar meesterwerken uit de Westersche beschaving wou bekend maken. Zijn gansche werkkracht kwam de Hebreeuwsche kultuur zelf ten goede. Daar spande hij zich geweldig voor in, met het woord en met de daad. Onder zijn verdienstelijkste werken zijn de drie boekdeelen 'Agadoth-Israël' te vermelden, een zoo goed als volledige verzameling van de over de gansche wereld verspreide Hebreeuwsche legenden. Zagen wij in Vlaanderen niet hetzelfde gedaan door mannen als De Cock, de Mont, Gittée e.a.? En had Baekelmans geen overschot van gelijk toen hij in zijn toespraak tot Bialik zegde dat, ware er het verschil van taal niet, de Joden en de Vlamingen mekaar op vele punten van hun beschavings-geschiedenis volkomen zouden begrijpen?

Hij liet ook een verbeterde en volledige uitgave verschijnen van de werken van Ibn-Gabirol, den beroemdsten dichter uit de guldeneeuw van de Spaansch-Joodsche kultuur.

De grootste roem van Bialik is evenwel zijn dichterschap.

Ongetwijfeld behoort hij met Lebensohn Sr. en Jr., Dolitsjky, Chapira, Levin, Imber, Lifschitz, Javetz, Kaminer, Rabbinowitsj, Pérez en Tchernikhowsky tot de bekendste vertegenwoordigers van de Joodsch-Hebreeuwsche literatuur, die geen bepaald vaderland heeft, maar haar voornaamste centra evenwel in Midden-Rusland en in Centraal-Europa bezit.

Chaïm Nachman Bialik werd in 1873, in een armoedig ghetto geboren te Rady, in Volhynië (de streek van de eikenwouden in Klein-Rusland). In de jaren van zijn jeugd was Littauwen het centrum van de Hebreeuwsche kultuur. Klein- Rusland, aan de grens van Polen en de Ukrajiensche streek, bezat een groote Joodsche nederzetting, die een van de meest achterlijke was. Haar bevolking was niet in het minst Europeesch georiënteerd. Bialik bleef daar niet. Nadat hij zich op de hoogte had gesteld van Talmud en Kabbala, trok hij noordwaarts, naar Volosjin, waar de rabbijnen hem verder in de geheimen

van de Hebreeuwsche schrifturen inwijdden. Het uitrafelen van wijsbegeerte was hem echter spoedig te dor en hij verliet de school.

Toch dacht hij graag terug aan de beroemde rabbijnenschool te Volosjin en toen op bevel van den tsaar deze school werd gesloten, tengevolge van revolutionaire onlusten, waarin de Joden een werkzaam aandeel hadden gehad, veranderde er iets in het gemoed van den dichter.

Tot dan toe had hij er zich bij bepaald uiting te geven aan het heimwee van zijn ras naar het verloren vaderland. Zijn poëzie sloot naar vorm en inhoud nauw aan bij die van de beste lyrische stukken uit den Bijbel. Hij muntte toen uit in de elegie, waarin een nauwelijks nieuwen klank werd gegeven aan de onderworpenheid en aan het fatalisme van zijn volk. In dien trant schreef hij het bekende stuk ‘Aan een Vogel’, waar hij een vogel aanspreekt die naar Palestina vliegt, het beloofde land. Zijn eigen treurige jeugd schilderde hij ons af in ‘De Hoop van den armen Melamed’ en in ‘Rabbi Zarah’. In klaagzangen als ‘Tikom Hazot’ (de nachtwakers) moderniseert hij in een zeer rijke en Oostersche taal gegevens aan den Bijbel ontleend.

De gespannen politieke toestand in Klein-Rusland verplicht hem eenigszins naar Odessa te gaan. Deze stad is evenals Warschau immer een van de grootste kultuurcentra van de Joodsche beweging geweest. Daar zullen verscheidene van zijn meesterwerken worden geschreven.

Bij de opkomst van de Zionistische gedachte maakt hij zich warm zoowel voor de theorieën van dr. Herzl, die ijvert voor een Zionistischen staat, als voor die van den in het Engelsch schrijvenden Israël Zangwill, die voor een Joodsch territorialisme opkomt.

Weldra laat de dichter - al te groote idealist! - die hoop varen. Hij vindt dat de Zionistische gedachte te zeer den politieken weg opgaat. Hij zal echter niet afbreken en wanneer in 1897 te Londen het eerste groote Zionistische kongres wordt gehouden, is hij een van de eersten om de inrichters fel aan te moedigen. Hij verheerlijkt die plechtigheid in een geestdriftigen zang ‘De plechtige Bijeenkomst’, die klassiek is geworden. Hij zet de kroon op de reeks van zijn vaderlandsche zangen met de verschijning van ‘Akhen Hazir Ha-Am’, één hymnische opwekking van de levenskrachten van het huidige Joodsche volk. Hij stelt zich niet op het politische plan: hij vat het Zionistische vraagstuk in zijn algemeen-menschelijke en kultureele waarde op. De visioenaire gedichten uit die periode behooren tot zijn

prachtigste scheppingen. Zijn wijduitdeinend, rijmloos vers en zijn profetische beeldspraak groeien vaak tot het heroïsche uit en zijn Oostersch temperament belet hem dat zijn voor een Westersch oordeel soms grootsprakerige taal hol zou worden. Het is de periode van zijn 'Bij Schemering', 'De Dwergen van den Nacht', 'Nachtgeheimen'. Zij hebben niets van Novalis' 'Hymnen an die Nacht', maar zij zijn geschreven door een Rembrandtschen dichter. Van de schelle kleur van zijn woestijnvisioenen ziet hij af. Zijn verlangen naar het beloofde land zal voorloopig ijdelheid blijven. Hij voelt weer scherp dat een groot deel van zijn rasgenooten voort in Europa en Amerika zwerft, wie weet voor hoelang nog. Hij schildert de Israëlitische werkelijkheid thans in haar licht-en-donker-kleuren, Rembrandtiek. Nu en dan zal hij er nog in slagen een zonnig gedicht te schrijven, zooals 'Dochter van Israël', een van zijn zeldzame liefdegedichten, maar meerendeels zal hij de tragiek uitzingen van zijn ras.

Na den Russisch-Japanschen oorlog komt er een geweldige roering in het tsaristische Rusland. Onlusten volgen mekaar op. De in Rusland verblijvende Joden, die zich steeds bij de revolutionaire elementen aansluiten, krijgen het hard te verduren en de zwakken moeten het met de sterken bekoopen. De kozakken van den tsaar kennen geen genade. Pogroms worden overal met een verwoed fanatisme op touw gezet. Bialik schijnt het zelfs te betreuren dat vele zijner rasgenooten hun eigen beweging vaarwel zeggen en de revolutionaire rangen vergrooten. Hij wordt een moderne Jeremias. In die onzekere jaren schrijft hij zijn wereldberoemde 'Shire Ha-Zaam' (zangen van de gramschap). Zijn verontwaardigd gevoel bereikt haar lyrisch hoogtepunt in 'Massa Nemirow', een soort van heldendicht dat den beruchten pogrom van Kisjinew (1906) verhaalt, die de inzet zou worden van een heele reeks bloedige uitmoordingen in bijna alle Joodsche dorpen van Rusland.

De faam van Bialik is over de gansche wereld verspreid. Dit is misschien een treurig voorrecht dat de Joden hebben op de andere volken, maar in feite is het te bereiken gebied voor de Joodsche denkers en dichters niet zoo groot en alleszins blijft hun kultuur voor de niet-Joden tot zelfs in haar hoogste uitingen gesloten. De weinige vertalingen van het werk van Joodsche schrijvers volstaan tot nu toe niet om de Joodsch-Hebreeuwsche renaissance naar haar juiste waarde te doen schatten.

Het uitgebreid werk van Bialik is wel het beste - alhoewel niet het eenige - dokument voor dezen tijd van de ‘geestelijke temperatuur’ van de Joden en vooral van de Zionisten.

Maar hoeveel Joden zelf zullen er dien avond in het Century-hotel te Antwerpen, aan gedacht hebben?

Italië

Italiaansche Novellen (Wereldbibliotheek, A'dam). - Uit dezen keurigen bundel Italiaansche verhalen waait u de wind van over de Alpen tegen. De heerlijke Italiaansche natuur wasemt er met den geur van de olijf u tegemoet. Maar ook dit Italië, klassieke land waar ons heimwee naar schoonheid een vaderland tracht te vinden, heeft akelige plekjes, woeste en verlaten streken als de Romagna en donkere menschen die u naar het leven willen staan. Dit Italië heeft zoo iets als het struikgewas, droeve eer die ze met Corsica deelt. Ook dit wordt ons door de schrijvers op vaak aangrijpende wijze verteld. Ze zijn allen meesters in het scheppen van atmosfeer en tragiek en men kan goed zien dat de moderne geestesstroomingen in de Europeesche letterkunde hen gelukkig meer heeft bereikt dan men zou willen toegeven. Is Marinetti geen Italiaan, de eerste futurist en uitvinder van andere moderne litteraire waaghalzerijen. Zoo komt het dat we wat van het donkere fatalisme van de Germaansche en Slavische letterkunden in verscheidene novellen van Italiaansche schrijvers vinden.

Deze novellen werden voor de Wereldbibliotheek door Mary Robbers handig en artistiek vertaald. Romano Guarnieri leidde ieder verhaal in met een korte karakteristiek en levensschets van de hier vertegenwoordigde schrijvers, die zijn Alfredo Panzini, Luigi Pirandello, Francesca Chiesa, Grazzia Deledda, Bruno Cicognani, Antonio Beltramelli, Giovanni Papini, G.A. Borgese, Masimo Bontempelli, Mario Moretti, Umberto Fracchia en Tomaso Monicelli. Een zeer belangrijke reeks vogelen van diverse pluimage.

Van iederen schrijver werd een novelle uitgekozen, die de auteur in zijn beste oogenblikken toont en het meest typisch is voor de stijl van elk afzonderlijk.

Velen zullen bij de lektuur van dit mooie boekje zich verwonderd afvragen, hoe het mogelijk was dat men hen steeds voorzegde dat de Italianen - zoo iets als de Vlamingen - slechts verstand van schilderen en beschrijven hadden en weinig zin hadden voor diepte en ziel-

kunde, alsof Dante niet de diepzinnigste dichter is geweest, veel diepzinniger en duisterder dan den Germaanschen Goethe. Echter kan zulke legende moeilijk volgehouden worden, wanneer men ziet dat een Panzini in ‘Het Recht van Ouderdom en Jeugd’, een G.-A. Borgese in ‘De Jongen’, een Fracchia in ‘Een Nacht in het Station van Silvi’ en nog enkele andere hier vertegenwoordigde schrijvers in enkele bladzijden heele drama's kunnen weergeven, dat men onwillekeurig moet denken aan Strindberg, Stefan Zweig en aan den Dostojewski van de kleine verhalen.

Niet te verwonderen is zulks wanneer men weet dat Borgese leeraar in Duitsche taal en letterkunde is geweest, Fracchia, de vroeg gestorven opsteller van ‘Italia Letteraria’, vertrouwd was met heel wat literaturen en Panzini aan Heine doet denken...

Wat beteekent, dat deze op het eerste zicht meest regionale literatuur van Europa - want nog steeds wordt de boerennovelle er het meest beoefend - een eerste-rangsrol speelt. De schrijvers hebben hun Italiaanschen kleurenzin niet prijs gegeven, maar hebben over de Alpen naar het beste geluisterd en het aan hun aard aangepast. In deze novellen wijst het genoeg aan, dat geestelijk gesproken Italië zich het dichtst bij Duitschland heeft aangesloten, veel dichter dan bij Frankrijk, hoe onwaarschijnlijk zulks ook moge klinken. Ontdaan van hun zangerige taal, laten deze novellen in hun Nederlandsch kleedje nog meer voelen welke zware problemen deze schrijvers artistiek hebben aangepakt. En gelukkig, hun novellen zijn vrij gebleven van journalistieke panoramatiek in hun beschrijvingen en oppervlakkige analyse naar het Fransche recept. Verder zijn ze - wat niet immer het geval is bij de Slavische en Germaansche schrijvers - gered gebleven van een te duister, te weinig omschreven geheim. In dien zin zijn ze het dichtst de Duitschers genaderd. Is het daarbij niet opmerkelijk dat de invloed wederzijds schijnt te zijn. Is Thomas Mann niet een Italiaansch-georiënteerde? Zijn zijn mooiste verhalen niet geïnspireerd door de schoone streken van Italië en door het artistiek temperament van de Italianen? Is zijn meesterlijk getypeerde Tonio Kröger geen Italiaansche natuur, is een van de scherpste figuren uit zijn ‘Tooverberg’, Settembrini, geen Zuiderling? En dan nog niet gesproken van Isolde Kurz en Paul Heyse. Goethe en Heine trouwens gaven er het voorbeeld van, als dichter te doen wat in vroeger eeuwen een Barbarossa deed als keizer van het Heilige Duitsche Rijk.

Veel dichter zijn ze de Duitschers en Russen genaderd dan de Franschen, die gepoogd hebben het geheim in hun proza te doen huiveren, maar bij wie - zelfs bij een Bernanos, die er bijna in slaagde - het tot nu toe literatuur bleef en een belangrijk experiment. Want tusschen de klaar-gestelde mysterieproblematiek van een Poë, die als een wiskundig toovenaar aandoet, en het mistige, veelarmige fantasmagorische mysterie van Russen en moderne Duitschers, die als waanzinnige, schrikwekkende dronkaards zijn, is er een enorm verschil. De Franschen trachten de Duitsche richting uit te gaan, maar bereiken alleen uitslagen in de richting van Poë, waar Baudelaire en Rimbaud hen voorgingen. Bij de Franschen denken de eenen te nuchter, hun bon sens belet hen tot de hoogten van den waanzin te gaan, en de anderen voelen te oppervlakkig.

Dit wil nu niet zeggen dat dit de eenige levenskrachtige uiting van het Italiaansche litteraire genie is. Te zeer is zij een literatuur van het Zuiden, om steeds de verblindende helderheid van Messina voor den mist van Triëst te vergeten. Er is sneeuw op de Alpen, maar er is ook de verschroeiende droogte van de Romeinsche vlakte.

Treffend is de zinnelijkheid van de Italiaansche schrijvers. Zij is er een van de gezonde soort. Verre van mij te beweren, dat een Wilde, een Strindberg en een Freud ook in Italië hun aanhangers niet zouden hebben, maar in het algemeen is de Italiaansche zinnelijkheid in de literatuur van dit land doortrokken van een diep-godsdienstig gevoel en kan zij niet beter vergeleken worden dan bij die van den Vlaming Felix Timmermans. Dit blijkt uit de woorden van de bewoners van enkele Italiaansche streken, die voor een soort van pruimen en een soort van appelen woorden hebben gevonden, precies uit het woordenboek van Timmermans gestolen: ‘nonnendijen’ en ‘Venusborsten’. Zoo iets valt op en men zal nu allicht beter begrijpen - zooals het mij gebeurde - hoe een Timmermans, de man van het half-vroome en half-zinnelijke Vlaanderen, zich aangetrokken kon voelen naar het ‘land waar de appelsienen bloeien’.

Deze novellenbundel toont, temeer daar Pirandello, Grazzia Deledda en Papini er in vertegenwoordigd zijn, op voldoende wijze aan, dat de moderne Italiaansche literatuur over genoeg hart en geest beschikt om haar plaats in de Europeesche letterkunde op te eischen, zonder daarom een Mussolinistische ‘marsch op Rome’ te moeten op touw zetten.

Film
Het Cineasties werk van Joris Ivens
Geo Rozenberg

Niet heel lang geleden, op een debat waarop gezellig over ‘poezie’ en ‘bloed’ werd getwist, wierp een beminnelik zakenman de zakelike vraag in de cirkel: of de poëzie, in deze moderne tijd van krisis en septisisme nog aan enige noodzakelikheid beantwoordde?

Al werd op deze vraag door de meesten ontkennend geantwoord; al werd de hoge joernalistiek boven de roman en de roman boven de poëzie gerangschikt, toch meen ik, dat in het moderne gevoels- en geestesleven het zoeken naar dit doorzichtig poeties geluk onverminderd voortleeft.

Wie spreekt tans niet van ‘zijn huis als een gedicht’ van een ‘poetiese film’; van een poeties interieur?

‘Sans la poésie, l'humanité aurait sombré depuis longtemps dans la folie’ getuigde onlangs nog André Billy, de commentator van Apollinaire.

Geen wonder dan ook dat de jonge hollandse cineast Joris Ivens, die als zooveel andren walgt van het filmbedrog op grote schaal, van de sentimentaliteiten die met de kunstontroering niets hebben te maken, teruggrijpt naar de kern.

‘Vasthoudend aan de leer, dat een uitdrukkingsvorm uit het karakter van zijn materiaal behoort te ontstaan, snijdt Ivens alle hulp van acteurs, décor en intrigue af, vertelt Jordaan die dit mooie Ivens-album[1] inleidde. Jarenlang heeft hij gezien, hoe deze bijkomstigheden voor hoofdzaak - dit secundaire materiaal, voor primair werd aanzien. Nog eenmaal alvorens taan den practischen arbeid te gaan, recapituleert hij zijn theorie: Primair zijn voor den beeldhouwer marmer en beitel - niet het levend model. Primair zijn voor den filmkunstenaar camera en filmband, niet de werkelijke of geinsceneerde natuur. De eerste consequentie hiervan luidt: eerbied voor het karakter van het

(1) Uitgave “Het Kompas” Mechelen.

materiaal zij bij de conceptie leidend - niet het streven naar de grootst mogelijke gelijkenis met de natuur.

Jordaan beschouwt "de Brug" Ivens' eersteling, die naar aanleiding van de nieuwe brug over de Koningshaven te Rotterdam met een kleine kinema-camera werd gemaakt, als de merkwaardigste uiting van zijn talent.' Deze film beteekent een credo in een simpele zeshonderd meter celluloid neergelegd, een datum voor de kultuur van een volk.

Zij werd dus tegelijk 'cri-de-guerre' en geloofsbelijdenis. Gemaakt op eigen risico en onbeinvloed door enigerlei opdracht draagt zij de kenmerken van de allergrootste economische beperking en tevens van een volkomen artistieke vrijheid.

'Het wordt misschien wel eens wat te zeer uit het oog verloren, onder den onwillekeurig ietwat verwarrenden indruk der latere groote, imposante films, dat het probleem eener nieuwe, regenereerende film-doctrine, nimmer zuiverder, poignanter gesteld werd dan in 'De Brug'.

Alhoewel 'De Brug' evenals de latere films van Ivens slechts 'documentair' zijn, in deze zin echter, dat hij de 'documentair' uitsluitend als tegenpool stelt van de speelfilm, werd zij geen 'technische uiteenzetting' noch zelfs een pleidooi voor 'technische schoonheid'.

'Zij werd eenvoudig een spel van beweging en tegenbeweging, van licht en donker, van contrasten in tempo en beeld: een spel met camera en filmband.

'De Brug' dwingt den toeschouwer zich rekenschap te geven van het feit, dat een neutraal object als een spoorbrug, door niets anders dan het behandelen der camera en de montage der filmstrooken, tot poezie werd.

L.J. Jordaan behandelt verder even zakelik als bevoegd, het later cineasties werk van Ivens en besluit dit, met uitzonderlike smaak geillustreerde boek, met de overtuiging dat het werk van Joris Ivens de belangrijkste uiting is der jonge nederlandse filmkunst. Een overtuiging, die trouwens, wel door niemand zal worden tegengesproken.

Taal en Letteren
Onze Literatuur en het M.O. Jan Vercammen

De leesles is de beste taalles, maar niet de enige. Ik weet niet meer, wie dat zei. Maar we kunnen met evenveel recht zeggen: De leesles is de beste literatuurles (inwijding in schoonheid!) maar niet de enige. Vanuit die twee standpunten (taal en literatuur) blijkt al dadelik de centrale waarde van het leesboek op school. Meer speciaal wil ik ditmaal uit het twede gezichtspunt kijken. Lezen is leven met de auteur of de dingen, waarover ie 't heeft, zegt Acket, lezen is kijken, zien, lezen is tegenwoordig zijn. Het is zich overgeven en verloren gaan, en daarbij weer zich losmaken, en als waarnemer zich buigen over 't geschrevene en over onze Ikheid, die er zich in oploste. Van Duinkerken zou zeggen: de jonge mensch aan zichzelf ontdekken.

Er zijn nu leesboeken, die enkel scheppend werk bevatten. Andere weer, geven historiese of theoretiese nota's, die zelfs soms tot een heuse literatuurhistorie-in-kleine-druk uitgebreid worden. Dat geeft reeds een kijkje op de boeken waarover ik in deze bladzijden graag een en ander wou zeggen.

W.C. Wittop-Koning, Rengers Hora Siccama en Herman Poort stellen het doel van het literatuuronderwijs in de inleiding tot hun ‘Bloeiende Bongerd’[(1)] niet het hoogst. Dat is alleen de ll. brengen tot zelfstandig herkennen en gevoelend begrijpen van schoonheid, waarvoor ze de hedendaagsche lit. best te gebruiken achten. Het is dan ook begrijpelik, dat de beide delen in het Noorden geestdriftig werden ontvangen, door mensen, die smalend neerzien op ‘ons onderwijs in de literatuur en derzelver geschiedenis’. Maar even begrijpelik is het dat flinke schoolmannen als Acket tegen dat smalen hebben gereageerd en het goed recht van de geschiedenis der letterkunde hebben bepleit. Deze taak is inderdaad zeer voornaam. Ze geeft levens- en mensenkennis, verdiept en verbreidt de artistieke ontwikkeling, schenkt een rijkdom van geestelike bezitting en van per-

(1) 2 dl. Uitgave J.B. Wolters, Groningen. Gen. fl. 3.25 per deel. Geb. fl. 3.75.

spektieven en blikken, een bezadigdheid in 't oordeel, eigen aan mensen van rijpe leeftijd, maar bovenal leert de geschiedenis kijken naar het leven van ons volk, ze maakt ons tot bewuste dragers van onze nationale kultuur, schenkt het reeds bereikte, wijst onze plaats aan en de aanknopingspunten voor onze eigen voortbouw. Laat ik hier voor meer verwijzen naar de brosjure van Van Duinkerken-Knuvelder (zie 'De Tijdstroom' n° 10-1931).

We moeten de samenstellers van 'De Bloeiende Bongerd' evenwel gelijk geven als ze zeggen, dat voor de normale mens de lit. van zijn tijd de belangrijkste is. De redenen daarvoor liggen voor de hand. De schrijvers steunen er op, dat de ll. moeten gebracht worden tot de ernstige lektuur van het gehele werk waaruit ze fragmenten of gedichten overnamen. Maar dan willen we even aanmerken, dat niet alle werken, door hen vermeld, in de handen behoren van de ll. voor wie hun bloemlezing is bestemd.

Even wordt toch teruggegrepen naar het verleden, maar dan is het om daar de grotere waarde van het eigentijdse tegenover te stellen. Over tijdgenoten wil hier niet geoordeeld worden. Het enige kriterium voor de keuze was: het esteties gevoel. Aan hun theoretiese beschouwingen (trouwens zeer beperkt: over woordkunst, scholen en genres) willen de samenstellers geen bizondere waarde toegekend zien; zij dienen alleen tot enige oriëntering.

Laten we wijzen op de zeer mooie foto's (waarvan belang verder aangetoond wordt) en ook (we zeggen niet meer: helaas, maar straks gaan we d'r bij vloeken, zooals Marsman!) op de armzalige bedeling van Vlaanderen. Slechts zes schrijvers waaronder Alice Nahon asjeblief. Maar kom, waarom zouden we klagen? Charles De Coster staat er ook! Daarmee is er ook voor de volgende in Nederland uitgegeven boeken op dit 'hopeloze' (?) tekort gewezen: het is een algemeen verschijnsel.

Als tegenhanger van 'De bloeiende Bongerd' kiezen we 'Onze Letterkunde' van A. Gratam,[(2)] waar een groot belang wordt gehecht aan de geschiedenis. De drie delen zijn dan ook histories opgevat: I De Middeleeuwen, II Tot de Romantiek, III van de Romantiek tot heden.

Op een bizonderheid willen we hier wijzen: de interfoliëring.

(2) 3 dl. Uitgave J.B. Wolters, Groningen. Gen. fl. 2.40 per deel. Geb. fl. 2.90.

Tegenover de bladzijden van het scheppend werk zijn witte bladen tussengevoegd voor dokumentatie en illustratie door de ll. zelf. Al te veel wordt het belang daarvan niet ingezien. Het is nochtans een probaat middel om de belangstelling van de ll. de schooltijd te doen overleven iets waar we maar al te vaak - helaas! - niet in lukken. Ook de illustratie wordt door de ll. zelf aangebracht, en in verband hiermede geeft de samenstelster adressen voor illustratiemateriaal. De leraars Ndl. taal moeten die maar eens inkijken voor vervollediging van de prachtige Atlas van De Vooys-Poelhekke, waarover we verleden maal spraken. Wat het histories gedeelte aangaat willen we er op wijzen dat uit ieder tijdvak de bizonderste figuren zijn naar voor gehaald, en de andere gezamenlijk besproken. Moderne bewerkingen en herdrukken zijn aangegeven. De schrijfster heeft haar eigen originele indeling der historie, die we niet anders dan gelukkig kunnen noemen. Spijtig maar, dat er na '80 geen plaats meer bleef voor bloemlezing, omwille van de uitgebreidheid der stof. We hadden toch liever een beperking dààrvan gehad, en dan geïllustreerd met scheppend werk. In het algemeen heeft Mevrouw Gratama op het voorplan weten te brengen wat jonge mensen meest interesseert, en de stijl van het historiese deel is in de vertellende trant gehouden, zodat het de ll. zeker boeien zal. Mevrouw Gratama staat met beide voeten in de praxis en haar werk getuigt van een grote liefde èn voor de schoonheid onzer literatuur èn voor de school. Want laten we niet vergeten dat histories-wetenschappelik-juiste en zelfs smaakvolle bloemlezingen of geschiedenissen daarmede niet altijd goede schoolboeken geworden zijn. En dat is ‘Onze Letterkunde’ zeker en vast.

De ‘Nederlandsche Letterkunde’ van Frans Bastiaanse[3] loopt over vier delen. Hoofdzaak is klaarblijkelijk meer de scholen histories en kultuur-psykologies toe te lichten, dan het theoreties gedeelte te illustreren. We kunnen het enkel goedkeuren, dat zo 'n grote waarde aan de teksten wordt toegekend. Wat zijn de dragers van dat belangrijke deel onzer kultuur, de letterkunde, in een blote historie anders dan geraamten. Het bloeiend-levende vlees en de glans van hun ogen, zien we eerst in hun werk zelf. De bloemlezing is beredeneerd. Niet alleen wat estetiese waarde heeft werd opgenomen, maar ook wat

(3) 4 dl. Uitgave Wereldbibliotheek, Amsterdam. - Per deel krb. fl. 3,25.

door histories verband noodzakelik was en voor de vorm der lit. representatief.

De indeling in tijdvakken is zo algemeen mogelik gehouden, wat door de pedagogiek zou veroordeeld worden, maar volkomen met de werkelikheid overeenstemt. De overgangen zijn meesterlik aangegeven. We staan geheel buiten het schoolboek. Ook de sociale, politieke en wijsgerige stromingen (bizonder dan de estetika) worden gevolgd, evenals de geschiedenis van de vorm. We zien onze lit. klaar in het kader van de Europese. Een uitgebreide lijst voor bronnen en studie-materiaal is aangegeven. De stijl is buitengewoon levendig en onderhoudend. Bastiaanse leeft in zijn werk. Hier hebt ge dan wel reeds een: maar... geraden. Hij is ook ten zeerste subjektief. Dat is zijn goed recht. Tekenend is daarvoor volgende zin bij de bespreking van Willem de Mérode: 'Veel dat we liever niet accepteren'. Marsman maakt in zijn verzen 'zonderlinge capriolen'. We vernemen zelfs dat Martien Beversluis de 'inwendige verzekerheid heeft, te beschikken over een groot en eigen talent.' Dat noemen we nu eens psychologiese behandeling! Verder is Bastiaanse blijkbaar akkoord met het oordeel van Aug. Vermeylen over de allermodernste Vlamingen na '18: 'Waar ik ze begrijp, vind ik ze niet mooi, en heelemaal niet buitengewoon; waar ik ze niet begrijp laat ik het oordeel liever aan een ander over.' Wat magertjes toch voor een historicus. Het ergerendst is Bastiaanse echter in zijn behandeling van de middeleeuwen. Hij schrijft: 'Vindt men, door haar te lezen, de diepten waarvoor men huivert, de hoogten, waarop men duizelt en dreigt te bezwijmen van de *Schoonheids* ontroering die ons overweldigt? Het antwoord is: 'neen'. Het is eigenlik tegen die 'neen' dat ik het heb. Bastiaanse is niet iedereen. En dan: Ruusbroec? Hadewych? om daarbij te blijven. Een Noord-Nederlander, die tevens niet kristelik voelt, staat ver van de Middeleeuwen, die waren: *Vlaams* en *Kristen.* Daarom moest een Pater van Mierlo daarover schrijven.

Zeer zeker is de 'Nederlandsche Letterkunde' van Frans Bastiaanse geen schoolboek en dat niet alleen om zijn uitgebreidheid. Maar er zijn veel redenen om het in de handen van onze leraars in Ndl. taal te wensen. Als het maar met overleg wordt gebruikt en de noodzakelikheid van andere bronnen-konsultatie wordt ingezien.

(Vervolgt).

Inhoud van Tijdschriften

Forum.

Nr. 3: Slauerhoff zet zijn roman ‘Het verboden Rijk’ voort, evenals Menno ter Braak zijn essai: Demasqué der Schoonheid. Marsman schrijft over de estetiek der reporters. R. Blijstra brengt een novelle: Een verzoening. E. du Perron steekt de draak met de prijs-literatuur in Nederland. Hij ziet natuurlijk eenzijdig. Menno ter Braak bespreekt Frank Harris' biografie van Bernard Shaw. Gedichten van S. Vestdijk, J. van Nijlen, J. Slauerhoff. In het panopticum van de redaksie gaat het ditmaal over ‘Palet’ van Paul Citroen, een gedicht van A.W. Grauls, de desertie bij de Gideonsbende van de Gemeenschap en omgeving. (Menno ter Braak vreest dat straks, door de druk van het Episcopaat alleen van Duinkerken overblijft, nu na Jan Engelman, ook Chr. de Graaff en Lou Lichtveld het hebben opgegeven).

Opkomst.

Februarie: Paul Vanderzijpen reageert op de bijdrage van Toon Maes in het laatste nummer. - Het peillood, asjeblief!! - De legende der vrijwillige denationalisatie. - Eigen werk. - Jos. Wils geeft enkele linos, die werkelik talent bewijzen.

Dietsche Warande en Belfort.

Januarie: Engelandnummer: Bijdragen van Ellen Russe, Fr. De Backer, Raph. Kreemers, W. Nieuwenhuis, J. De Bruyn, Gedichten van Chesterton, Drinkwater, Baring, van deze laatste ook een short-story. Nadere bespreking van dit nummer in het volgende nummer van ‘De Tijdstroom’.

Februarie: Dr. J. Van Mierlo S.J. plaatst Ruusbroec in het kader der Nederlandse mystiek. - Paul Van de Woestijne: De Eeuw van Augustus. - Aug. Van Cauwelaert kommenteert het boek van Generaal Gallet: S.M. le Roi Albert. - Vijf gedichten uit ‘Marialeven’ van Maurice Gilliams. A. Thiry stond een fragment af uit ‘De Hoorn schalt’, roman van het aktivisme, die eerstdaags verschijnt bij Querido te Amsterdam. - Ringsteken door Pertinax.

Le Journal des Poètes.

Nr. 12. o.a.: Deux inédits d'André Spire. Un médaillon et un poème de Louis Emié. A propos de la Rime. - La Poésie française au Canada. - Van Ostayen, créateur flamand (Willem Rombauts). - Revision de la Renommée.

Nr. 13: o.a.: Pour l'Anniversaire d'Odilon-Jean Périer. (die soms vergeleken wordt met van Ostayen voor Vlaanderen). Vos Interviews: La poésie dans un laboratoire.

- Suède: a) les derniersnés de l'autre siècle, b) petit panorama de la poésie nouvelle, c) nouvelle équipe: le vingtième siècle.

Nr. 14: o.a.: Entretien avec Franz Hellens. La nouvelle poésie hongroise. - Votre Enquête: Pourquoi écrivez-vous des poèmes?

Nr. 15: o.a.: Prière à la vraie poésie avec Fagus, le gotique. - Un portrait et deux inédits de Pierre Bourgeois. - Roumanie: Point de vue et sélection d'un écrivain heureux d'être partial. - Le surréalisme au service de la révolution.

Boekbespreking

Urbain Van de Voorde. - Panorama d'un siecle de litterature Neerlandaise en Belgique (1830-1930). - Editions du Sagitaire, Paris. - Editions L.J. Krijn, Bruxelles. 153 blz., prijs: 16 frank.

Dit werkje behoort tot de reeks 'Panoramas', die de gekende uitgever Krijn voorgenomen heeft uit te geven, over de Amerikaansche, Duitsche, Engelsche, Fransche, Italiaansche, Russische en Spaansche litteratuur.

In uitzicht, omvang en samenstelling herinnert het ons aan de deeltjes van 'Elsevier's algemeene bibliotheek' die handelen over de litteratuur sinds 1880 in onze letterkunde en in de verschillende ons omringende taalgebieden.

Dus: handig formaat, circa 130 bladzijden, bibliografie-lijst en naamlijst. Deze gegevens volstaan reeds gedeeltelijk om den aard, de verdienste en het nut van dit werkje aan te toonen. De naam van den schrijver van 'Charles de Coster en de Vlaamsche idee' staat verder borg voor de lijn in dit panorama.

De eerste regels reeds: '*La Belgique réunit, enserrés dans ses frontières politiques, deux peuples de race, de génie et de langue différents*' zijn een getuigenis met gezagvolle toon naast de huidige, bedeesde terminologie van enkele vooraanstaande Vlamingen. Waar Van de Voorde dan schrijft: '*Ainsi naquit le mouvement flamand en même temps que la littérature flamande moderne et pendant de longues années, voire même quelque peu jusqu'à nos jours, l'histoire de d'une est, dans ses grandes lignes, inséparable de l'histoire de l'autre*' en we verder uit den tekst nog de volgende zinsnede kunnen lichten: '*... la politique gouvernementale, qui négligeait si complètement les besoins spirituels de la population flamande...*' of over de dichters der generatie van Van Beers, Vuylsteke, Hiel, enz.... lezen: '*ils dépensèrent toutes leurs forces intellectuelles à amasser des éléments de propagande, à organiser et à poursuivre une lutte qui aurait pu être evitée et absorbait les meilleurs forces de deux, trois générations*', heeft hij vooral met het oog op de bijzondere bestemming van zijn panorama, het noodzakelijk voorbehoud bij zijn voorlichting gemaakt. Dit voorbehoud wordt trouwens nog aangevuld, maar in een anderen zin, als hij schrijft van '*la scission qui sépara en deux tronçons cette race néerlandaise, d'origine, de langue, de cultures communes*'.

Het overzicht is in den beginne met breede trekken geborsteld, slechts een paar figuren worden op het Europeesch plan geschoven. Dan krijgt 'Van Nu en Straks' een ruim deel toegemeten en gaande-weg belanden we bij de voor- en naoorlogsgeneratie. Ten laatste verschijnen de jongeren bijna voltallig op het appel.

Gaandeweg heeft zich ook de toon gewijzigd, accenten uit 'Modern, al te Modern' klinken op het einde duidelijk door.

Een afzonderlijk hoofdstuk is aan het tooneelleven en de tooneellitteratuur toebedeeld.

Waar Van de Voorde de komst der Van-Nu-en-Straksers koppelt aan de uitwerking der taalwet van 1883 blikt hij nu, na de vervlaamsching der rijksuniversiteit van Gent, vertrouwvol de toekomst tegemoet.

P. Eenveld.

[De Tijdstroom 1932 nr. 7]

August Vermeylen Leo Galle

Europeeer in de vlaamsche kultuurwereld.[1]

August VERMEYLEN.

Vlaanderen, dat, sedert 1830, in eigen kultuurleven lag gewurgd, had geen noemenswaardige letterkundige pronostic meer uit te schrijven. Het bleef bij holle rhetoriek, geblaseerd doen en wedijveren om cantates, die ten slotte nog maar goed waren om de valuta van een officieel Snoeckalmanak te verhoogen.

Criticasters leefden knusjes met waanwijze begripjes en gesuikerde gedachtetjes, waarmede dan uiteindelijk een bekrompen, onbezonnen oordeel moest geveld over de werken die toenmaals het licht zagen. De kultuur lag dan vastgeklonken aan burgerlijke voornaamheid en nooit heeft het wierookvat meer kans geloopen profaan te worden.

Van lieverlede nochtans kwam de literatuur in het teeken van een Vlaamsch bewustzijn te staan en het moet ten huidigen dage nog erkend, dat zij niet weinig heeft bijgedragen tot de verschuiving van 't politiek leven op een bewogener terrein.

Ons gekneld volk, veracht niettegenstaande de wereldglorie van bloedeigen kunstenaars en beroofd van zijn pantheon waarmee de

(1) Dit artikel vormt enkele brokken uit een onuitgegeven studie over Vermeylen. De gedachtenwisseling over Gezelle's Eros gaat voort in 't Juninummer.

staat haar naakte armoede moest dekken, leerde braafjes bij Conscience en anderen eigen geschiedenis lezen. Middelerwijl glooiden de weilanden van den vruchtbaren Westhoek tot weelderigen wasdom, want tegenover een geschiedkundige leugen moest spontaan een Vl. Nationale Antithese oprijzen:

G. Gezelle bracht het licht, maar de zijnen namen het niet aan. ‘Hij de zoetgevooisde mood, met den beproefden plooi’, zegt Vermeylen, ‘gaf ons een schoonheid, waarin wij allen elkaar kunnen herkennen en liefhebben’.

Hugo Verriest: de wonderbare leeraar van Vlaamsche koppen - de zonnige prachtmensch - opvoeder van het wonderkind ‘*Albrecht Rodenbach*’. Ze zouden elkander opvolgen - sterk - gezond - groot - en zelfs bakkers zouden den deeg tot meesterwerken kneden: toen kwam *Stijn Streuvels.*

Over den Moerdijk bliezen de 80ers de koperen klaroen tegen de preekerige dominee-poëzie. De meesten, gevoed met klassieke kultuur, legden het mes in de wonde der vorige generaties en stormden vooruit met de strijdleus: ‘de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’! Vlaanderen stond toen te veel afgezonderd om deze beweging van naderbij te kunnen nagaan, te meer nog dat de betrekkingen tusschen beide landen niet te hartelijk waren.

De jonge Belgische letterkunde tin 't Fransch roerde reeds fel, want hier werkte de golfstroom der heftige reaktie, die in Duitschland en vooral in Frankrijk tegen naturalisme werd opgezet. Het symbolisme vierde hoogtij met Moréas, Barrès en anderen en het proza onderging sterk den invloed van Balzac-Flaubert, de Goncourt en Guy de Maupassant.

Die groote beweging, die sociale stuwingen droeg als onderstroom, kon kultuurmenschen als Vermeylen niet onverschillig laten. Het ging er trouwens om het mooie Vlaanderen.

Gezelle, dien de oubollige tegenkanters ‘doodgetreiterd waanden’ (Vermeylen), brak de deur der eenzame cel open en begon mooier dan ooit te zingen.

In 1893 verschijnt ‘Tijdkrans’; in hetzelfde jaar het tijdschrift ‘Van Nu en Straks’.[1]

(1) Wie een beter inzicht wil krijgen in de ‘Van Nu en Straksersbeweging’, raadplege de uiterst interessante studie van Julien Kuypers.

A. Vermeylen en Prosper Van Langendonck waren de daadwerkelijke stuwkrachten der nieuwe litteraire beweging in Vlaanderen: Jong - levendig - enthousiast!

Het waren geen epigonen, maar een nieuw zelfstandige generatie.

'En wij zijn hier', zegt Vermeylen, 'heel een sterke jeugd. Daar groeit nu, boven dat ploeterende Vlaanderen een rijk van den geest, en blauwe en roode harlekijnkleurige vaantjes hebben daar geen beteekenis meer'! 'Etant le plus jeune, je fus le plus remuant et je criai le plus fort; c'était moi le tambour qui fait du bruit pour entrainer les autres'.

Bij de Noorderbroeders sprak de Nieuwe Gids haar orakels uit over kunst en haar zending, toen te Brussel 'La Jeune Belgique' een nieuw opgewekt leven inluidde met de medewerking van Van Lerberghe, Maeterlinck, Verhaeren, Eeckhoud, Max Waller.

Het mag terloops aangestipt dat in dat tijdperk voor de kultuur, die de onze zou worden, een litterair-historisch feit gebeurde. Vermeylen, in de stuwende kracht der jongelingsrijping die de 17 jaar in ieder wakker wezen oproept, keerde den rug aan de Fransche groep - hij die een Fransche Brandes had kunnen zijn - en waagde in 1889 met Lodewijk de Raet, het uitgeven van 'Jong Vlaanderen'.

Naar zijn eigen getuigenis, was het maar 'een onoogenlijk en eng jongensachtig blaadje dat het slechts enkele maanden uithield' - maar de 'Sturm und Drang', die vroeger in Duitschland de kunst tot een Germaansche glorie had gevoerd, was ook in hem aanwezig. Hij voelde den wil en de noodzakelijkheid om tot een concentratie te komen en met Van Langendonck, Buysse en Emmanuel de Bom stichtte hij 'Van Nu en Straks', het tijdschrift, dat 'het best de ontwikkeling van den Vlaamschen geest in het laatste decennium van de 19e eeuw zou weerspiegelen' - Vermeylen wou niet dat ons Vlaamsch wereldje achterblijven zou bij het intenser kunst- en gedachtenleven, waarvan Brussel toen het voornaamste brandpunt was.

De getuigenis der Noorderburen kan er door, wanneer ze verklaren, dat 'De Nieuwe Gids' het bij 'Van Nu en Straks' niet kon halen, 'omdat 'Van Nu en Straks' tot het einde toe een zuiverder houding had bewaard, beter opgesteld werd en een waardiger toon behield. Het ging er toen over 'De Kunst der gemeenschap'.

Henry Van de Velde, een onzer grootste bouwmeesters ten huidi-

gen dage, speelde dan reeds een groote rol en droomde van een nieuwe gemeenschapskunst, ‘rijzend in het teeken van een al-bevrijdend communisme.’

Niettemin bleef Vermeylen de man die zich in Vlaanderen als de woordvoerder opwierp der nieuwe gedachte.

Daar het Vlaamsch geestesleven niet te scheiden is van den strijd voor Vlaanderen's politieke en economische ontvoogding, zag hij de noodzakelijkheid in, zich te wijden aan de vraagstukken die sedert 1830 reeds waren opgeworpen.

De Vlaamsche beweging hief hij van een bescheiden particularistisch streven op tot een sterke geestelijke strooming in het rijke geheel der levende Europeesche gedachte. Vermeylen wilde doen inzien dat er een nationale Vlaamsche beschaving was die voor geen enkele nationale beschaving ter wereld moest onderdoen. En men overdrijft niet, wanneer men zegt dat hij er grootelijks heeft toe bijgedragen om Vlaanderen zelfbewuster te maken en het te doen eerbiedigen in Nederland en in alle centra waar men geen verweekte hersens had.

Zijn ‘Kritiek der Vlaamsche Beweging’ (1895) is een meesterlijk betoog en blijft een document van zijn onvermengde liefde voor de grootheid van zijn volk.

De mannen die met Vermeylen medewerkten om eens Vlaanderen's geestelijke bruiloft te vieren waren: Van Langendonck - Alfred Hegenscheid - Buysse - E. de Bom - Stijn Streuvels, later nog K.V.D. Woestijne, Victor de Meyere - Herman Teirlinck - Hugo Verriest, T.V. Boelaere, enz...

Het kan als een bewijs van Vlaamsche geestelijke armoede gelden, dat hier te lande, Van Langendonck niet meer naar waarde werd geschat. De man, die wellicht het minst de invloeden onderging van ‘De Nieuwe Gids’ werkte met Vermeylen in eender gloed en rechtzinnigheid, alhoewel aan beider horizont niet dezelfde levensbeschouwing gloorde. Zijn kritische geschriften hebben niet den invloed uitgeoefend als die van Vermeylen, maar zij zijn niet minder in letterkundige waarde. Zijn studie ‘Herleving der Vlaamsche Poëzie’, opgenomen in de ‘Vlaamsche Oogst’ heeft het voordeel ons, in een oogopslag, de kracht, de wijsheid en het aesthetisch oordeel van Van Langendonck te doen beseffen.

Hij is met Vermeylen de representatiefste figuur der 90ers, wier werk, in tegenstelling met dat der individualistische 80ers gedragen is

door den drang naar meer menschelijkheid. Kloos, die de bazuin van de allerindividueelste expressie tegen de lucht blies, zal het als een vermindering zijner waarde opgevat hebben toen mannen als Vermeylen en Van Langendonck met universeeler menschelijkheid langs zijn hoogmoed oprezen. Evenwel stuurde hij, niet zonder reden althans, aan Vermeylen een brief, waarbij hij zijn medewerking vroeg voor 'De Nieuwe Gids'.

Naast de essay's van Van Langendonck, weet ik niet of ooit, in welke literatuur ook, Ruskin incluis, mooier blz. over kunst werden geschreven dan die van Vermeylen.

Vermeylen, volgens Persyn, 'de geharnaste geest van Vlaanderen, het scherp critisch vernuft, de zuiver en zwierige stylist', is geen lyrische natuur. Hij is zooals Goethe een schoonheidsvreugdig en gezond wezen; alzijdigheid.

Men zal mij wellicht van anachronisme beschuldigen, wanneer ik durf te beweren dat Vermeylen wellicht de eenige is die de ziekelijke kanker van ons huidig aesthetisch zoeken zou kunnen wegsnijden.

Dergelijke mannen zijn ten huidigen dage broodnoodig om het station van kruisende treinen te regelen. Ik beschuldig sommigen onzer generatie van absoluut negativisme, omdat ze vasthouden aan het kegelspel van vooropgezette formules, die soms met kunst geen uitstaans hebben en middelerwijl doodloopen in het miskennen of liever niet trachten te kennen van mannen als Vermeylen, wier objectieve geest, drager van de ware kunstconceptie, de Jacobsladder opstijgt, terwijl de formules, de theoriën als paddestoelen in pakjes worden verkocht. Ofwel is hij te groot voor ons - zooniet wij te klein voor hem.

We zijn allen genoeg in literatuur ingewijd, om de waarde te wegen van het proza dat geschreven is sedert 1880. Het is zeker een persoonlijk gebrek aan aesthetische opvoeding dat kunstaanvoelers een reeks kaarsen hebben aangestoken ter aanbidding van vreemd proza.

We kennen het machtig woord van Querido, Van Deyssel, De Meester, Robbers, enz. Het is in ons nooit opgekomen eenige verminking toe te brengen aan de verdienste van hun klassiek meesterschap over het proza. Niettemin geldt het als een axioma, dat de kunst van Vermeylen meer akkuraat de expressie draagt van een persoonlijken geest, van een Europeesch kultuurmensch.

Persijn beweert ergens, dat ‘hij (Vermeylen) de mooiste prozaschrijver is van de Nederlandsche literatuur in Vlaanderen.’

‘Iemand’, zegt hij, ‘die zoo zijn taal bezit dat hij ze alles onmiddellijk raak en toch rythmisch vol kan doen zeggen, lijk hij 't voelt, zonder haar, in 't minste, geweld aan te doen, zonder iets aan de mode te offeren, zonder ietwat kunstmakerij, is een meester kort en goed’.

Van degenen die ‘Van nu en Straksers’, o.a. Vermeylen, geclasseerd hebben als de menschen van het ééne boek, zou ik eens willen vernemen of in gansch de wereldliteratuur ooit een studie is verschenen, die den geestelijken rijkdom van Vermeylen's ‘Geschiedenis der Europeesche Plastiek en Schilderkunst’ nakomt. En wat gezegd dan van zijn ‘Verzamelde Opstellen’ waar blz. in voorkomen van klassieke zuiverheid en gedegenheid en waarvoor ik Kloos' Veertienjaar literatuurgeschiedenis, de beste blz. van Brandes en vooral de belijdenissen en aesthetische verantwoordingen van onze generatie cadeau geef.

Daarbij komt zijn roman - de éénige - maar de roman, waarin we onze stappen terugvinden van den Ahasverus in ons, de ‘to be or not to be’-menschen, de van de dubbele natuur Hamlet en Faust innerlijk omgewoelden, de naar de eeuwigheid zoekende twijfelaars, de naar eenheid stormende veroveraars van ‘Beatrice’ en ‘Mehr Licht’:

> ‘Ter waarheid streeft mijn twijfelend gedacht.
> Ter waarheid streeft mijn rustelooze ziel’!

De wandelende jood is uit legendarische wieg tot een doorrijp allegorisch verhaal gegroeid. In de literatuur kreeg hij burgerrecht o.a. door Goethe, Béranger en Flaubert. Bij Vermeylen is het een lange klacht van zoeken zonder vinden en niet gelukkig zijn - ‘We worden in de ontvangzaal geleid van een lijdende ziel’, die haar wijsgeerige Weltschmertz in levendige van kleur wemelende beelden symfonisch concretiseert.

Zijn jood staat, in den weifelenden wandel, sterker menschelijk dan al ons breigoed over een mogelijk omstreden aesthetiek en onze reproducties, ik zinspeel geenszins op de generatie sinds Pogen - maar op de pleïade in de doorsnee harer schakeeringen, gebeeldhouwde

sonnetten of blanke verzen - zijn, buiten een noembaar getal begenadigden, een geestelijk bankroet van welgemeende niettemin voor het grootste deel koopmanschap-formules.

* * *

Vermeylen die de hoogescholen van Brussel, Berlijn en Weenen doorliep, mitsgaders zich verrijkte door een koppige zelfstudie waarmede niet minder een vruchtbare belezenheid gepaard ging, zal zijn geharnasten geest ontvankelijk gemaakt hebben voor de ideeën van groote denkers (Hegel, Nietzsche, Schopenhaner, Hello, enz.) Van die rijk-kultureele vorming komt ons de uitstraling tegemoet, telkens men met hem - op welk gebied ook - in geestelijke voeling treedt.

We zijn nu langs de doorsnee van ons Vlaamsch wezen zoo eenzijdig niet aangelegd om te beweren dat de omstandigheden, beter nog de maatschappij den stempel op ons innerlijk leven zoodanig afdrukken dat niets persoonlijk uit eigen creatief vermogen kan mogelijk geacht.

Wanneer we de diefstallen op litterair gebied nagaan, kunnen wij niets onrechtvaardig bedrijven door alle literatoren voor een executiepeloton stellen.

Tegenover modernen wordt de beschuldigingsakte uitgebracht dat hun aesthetische vruchten niet aan eigen dichterlijke baarkracht is ontsproten en hun werk een resultante is van vooropgezette procédés, evengoed als het de 90ers verweten is dat ze de Heimatkunst hadden bewonderd en in zich opgenomen en bij de geestelijke stuwkracht der toendertijd levende Duitsche en Fransche generaties waren school gegaan.

Het requisitorium laat ik over aan het oordeel van den tijd. Eén punt althans komt op 't voorplan, te weten dat in gansch de wereldliteratuur sinds Sophocles en Euripides tot op heden, de meesterwerken hun ontstaan te danken hebben aan een beraamden diefstal.

Vermeylen is een dief in zoover de legende zijn onpersoonlijk goed werd, evenzoo Shakespeare de grootste dief is in zoover Plutarchus tot hem kwam. Eerlijke dieven!

Er is ons jongeren wel eenigermate veel te vergeven in verhouding

tot de decadentie van het huidig geestelijk gebeuren: We zijn heden niet zoo deelgenoot van een bloeiende Europeesche kultuur.

Vermeylen stond midden den toen heerschenden invloed met de persoonlijke gaven van zijn denkersgeest en toetste eigen innerlijke overweging gepaard met een sterk bezonnen waarnemen van het kunstrechtersambt aan de vruchten van vreemde breinen, o.a. Schopenhauer's philosophische werken, zooals ‘Idealisme en Realisme’; De kultuurcritische gewrochten van Nietzsche: Ubermensch en zijn gedachten over de oude Helleensche kultuur. Voeg daarbij de vereering die opging naar ouderen dan zij, wier werken als belijdenissen van diepere beleving golden: Victor Hugo - Flaubert - Verlaine - Kipling - Brandes - Bjorntjerne Björnson - Ibsen - Tolstoï - Dostojewski - Jörgensen, enz. zonder evenwel de klassieke grootheid te vergeten. Onze tijd is een negatie van geestelijke verrijking buiten eigen wezen om te gaan peuteren aan tegenstrijdige stellingen, waarop nadien het werk zou gecreëerd. Het is een substantieve ruiling geworden van het natuurlijke zijn der kunst met het onnatuurlijke dat buiten haar wezen is. Ik noem de huidige generatie in zoover decadent dat ze de theorie als de geliefde baarmoeder gaat nemen van ware kunst, wanneer bij groote kunstmeesters de theorie als een resultante, een corrolarium van de aanvoeling eener oprechte kunst gold.

Onze eeuw, ziek aan eigen voldaanheid, aan de pretentie van persoonlijk - iets - zijn, moet terug - zonder gedurige aanbidding of slaafsche navolging, maar persoonlijk sterk - naar den eerbied voor vroegere meesters. Gevoed door een rijke kultuur, kan ze, met den gids van persoonlijke karaktersterkte, de nieuwe wegen op, zingende tot de tijden met de nieuwe geluiden, die de hare zouden zijn en waarvan de expressie zou wezen - *de renaissance der modernen.*

Hier geldt eenigszins de spreuk van den Chineeschen wijsgeer: ‘Een wijze is een leermeester van 100 menschengeslachten: De dommen worden verstandig en de weifelenden vastberaden, wanneer zij van den levenswandel van Lao-Tse hooren’.

Er is nooit in een gezond brein opgekomen te beweren dat het erven van een geestelijk goed ter geestelijker verrijking, iets aan persoonlijkheid in kunst doet inboeten. Zoo ja dan moesten alle geestdriftige jonge mannen zooals Erasmus, St. Augustinus, Goethe, Schiller, enz. met een bekrompen geest ter kunstglorie gestegen zijn. Maar

juist hun sterkte lag verscholen in die vaste overtuiging dat elk denkbeeld dat recht van bestaan heeft, zijn eigen kanalen maakt.

Legio zijn de dichters die om een aparte stemming zuchten en verzen schrijven; zij loopen eenzaam rond en rukken langs maanbeschenen wegen de zilveren sterren op hun kop, met de mooie illuzie dat ze morgen klaarder zullen zien dan gisteren.

Sommigen nochtans maken den indruk van rijke mogelijkheden, maar staan hulpeloos tegenover zichzelf en tegenover hun tijd. Misschien maken zij zeepbellen van de een of andere utopie; zij spreken niet uit wat zij zielsdiep noodig hebben, zij liegen door gebrek aan innerlijke leefbaarheid.

* * *

Vermeylen kan alleen tot zijn ware gestalte en gehalte geboetseerd, wanneer hij midden in het geestes- en kultuurleven wordt geplaatst. Ik heb de vergeeflijke nederigheid te beweren, dat Vermeylen mij te groot is om langs de typeering alleen zijn figuur tot haar recht te doen komen. Daar hij een eenheid is van kultuur, gedragen in de harmonie van gedacht, gevoel en sensatie - van doorleefde menschelijkheid - en hij, zooals trouwens alle groote mannen van hun tijd de hoedanigheden bezit van denker - stylist - criticus - kunstenaar, moet hij, tot klaarder begrip, midden zijn bezit, het eeuwenerfgoed gesteld. Goethe's grootheid b.v. kan niet weergegeven door een katalogus gepubliceerd door het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen, doch is alleen te begrijpen door een oorspronkelijken geest in de volle ontplooiïng van zijn kracht.

Ik beweerde dat Vermeylen de geestelijke verrijking van Nietzsche's erfgoed had ontvangen. Ik wijk niet, alleen moet er aan toegevoegd dat hij van zulk bezit zijn persoonlijke uitspreekbaarheid niet heeft gemaakt. Het is hem alleen geworden een kultuurverrijking en geen geestelijk harnas, waarbuiten hij niet te denken vermag.

Nietzsche verkondigde het geloof aan de individualiteit en is representatief voor wat men de geestesaristocratie kan noemen.

Vermeylen's geestesaristocratie is het bezit eener rijke kultuurver-

fijning, maar hij wil van de generaties geen kunstmenschjes met geparfumeerde ideeën en gevoeltjes maken.

Hij viel de zuiver-ontledende individualisten aan die in zich de intuïtie van het gehééle leven doodden.

Den volledigen mensch, het heele leven, wenscht hij uitgesproken te zien, de echte gemeenschap, zooals in de middeleeuwen en de oudheid.

Vermeylen is als de breedwiegende - schaduwrijke Sawoeboom. Hij dient door zijn uitnoodiging ter geestelijke verrijking. Hij dient in dien zin, dat hij de behoefte voelt te moeten mededeelen en te laten genieten. De democratie is, als gemeenschap der genoodigden, de welgekomen gast aan de rijke tafel van zijn aristocratisch kultureel festijn.

Vermeylen is de kultuurschenker in de taal van Van Maerlant en Ruysbroeck, van Vondel en Gezelle, de taal die nog de onze is, de onze blijven zal, en overgaan moet in de zingende mondjes van kinders, die misschien de onze zullen worden, 'Je kunt nooit weten', maar toch altijd van Vlaanderen, als Vlaanderen Vlaanderen blijft.

'O mijn taal, mijn taal', zingt Vermeylen, 'dat ge officieel zijt of niet, ge kunt niet ten ondergaan, ge zijt iets van het hoogste leven!'

Vermeylen moest er zijn, het kwam er op aan het gele koren in de schuren te dorschen voor het warme boekweitbrood van moeder Vlaanderen.

Vermeylen is een oog, ziende over al de kunststroomingen, en van den binnenkijk op zijn eigen rijk zielleven, wil hij van ieder Vlaming maken, de Europeeër.

Ik weet niet in hoever Vlaanderen, met het oog op zijn bezit van een Vermeylen, Holland iets te benijden heeft. Van Deyssel? - Kloos? - Verwey? - Querido? - Kalff? - figuren inderdaad. Maar waar over de grenzen den lof der buitenlandsche bekendmaking werd getrompet, zat Gezelle op zijn ouden brevier te weenen. Het zal een der glories van Vermeylen blijven, dat hij, de vrije oorspronkelijke denker, op wien de prevelende piëteit van een rozenkrans misschien wel indruk maakt, doch geen loutere gratie ingeeft - de hand van den miskenden, onbegrepen priester-dichter ging drukken om in uiterste woord-verfijning en op aangeslepen flonkerende facetten van

taal-pracht, Gezelle te doen worden wat hij is - met Vondel, Vlaanderen's grootste poëet.

Voor hen is Gezelle ‘de essentieele dichter bij Gods genade en meteen de fijnbezintuigde kunstenaar’.

Hier vindt men een voorbeeld van ware critikus, met de ruimste ontvankelijkheid tegenover een kunstwerk, enkel met de bedoeling het zoo volmaakt en volledig mogelijk te begrijpen en de uitkomst van zijn onbevooroordeeld onderzoek ten akkuraatste mee te deelen.

Alles wel overschouwd is Vermeylen groot door synthese. Elk groot kunstenaar was groot door synthese.

Hij heeft het vernuft van groote dichters - wel te verstaan van degenen die in de wieg van Shakespeare, Goethe, enz. sliepen - maar bovendien - wat eenigen onder hen, en de meesten onder ons niet bezitten: dat sterk verklarend vermogen waardoor het geheim der ‘poesie pure’ in het woord ruischen gaat.

Hij is een breede geest die met hartstochtelijke belangstelling alle kultuuruitingen gadeslaat en ze met strenge controol toetst aan eigen denken en binnenste heerlijkheid. Zijn psychische energieën verdragen geen begrensden horizon: Hij wil zijn plaats innemen in de algemeene beschaving. Nooit betrapt men hem op reminissences. Zijn schoonheidsontroering, gekristalliseerd tot synthetische uitspreekbaarheid, bezielt zijn muzikaal woord als de geest die de stof levend maakt. Men luistert steeds naar hem als naar de openbaring van een andere wereld. Hij haalt uit zijn zee-diep inzicht de harde schelp en laat u in een vlammende uitdrukking de verrukkelijke perel zien. Vermeylen is de wondere parelvisscher in de geheime zee van geest en hart.

Vervuld van Europeeschen geest sprak hij het woord ‘kultuur’. ‘Wij willen Vlaming zijn om Europeeër te worden’!

Vlaanderen vraagt redding? Een volk wordt of blijft nooit zich zelf tusschen het kiezen der barrikade en het ontkennen der geestelijke verrijking - Vermeylen geeft kultuur!

Hij sprak van Vlaanderen - ‘Dat Vlaanderen moet vrij zijn’, ja, maar dat Vlaanderen moet vrij door Kultuur!

Wanneer men hem wil leeren kennen, moet men hem niet met de natuur, doch met andere menschen, met eene zieke - naar ‘Hooger-op’ strijdende generatie, vergelijken.

Hoe stellen we nu Vermeylen tegenover onze generatie en omgekeerd?

Carlijle zegt, dat ‘niet kunnen bewonderen een patent teeken is van minderwaardigheid’ en Fr. Van Langendonck vult aan: ‘Retrospectieve onrechtvaardigheid is bijna even slecht als stelselmatige miskenning van wat in wording is’.

We zullen het dus opvatten in dien zin dat onze innerlijke harmonie moet opstijgen bij het zuiver aanvoelend begrijpen van schoonheid die boven ons uitstraalt.

Zoo kunnen wij eenigszins akkoord gaan met Hello: ‘l'art est une ascension - sa loi est de monter’.

Anderzijds loopt het uit op een schoolgaan bij voorgaande werkers en wel zoo regelmatig dat we eerst eens Laforgue lezen met die obsessie nadien dat er iets groeiends is in ons om ook eens te schrijven. Het gebrek soms van onze generatie - ik zei het reeds - is het negeeren van echte kunst van 't verleden om in eigen hok te gaan kakelen, beschermd zooals we nu eens zijn met den begeesterenden rijkdom van veel ‘ismen’.

Wij moeten ons-zelf-zijn - natuurlijk - het is een karakterexponent, doch zonder evenwel te vergeten dat we renten en inkomsten te trekken hebben van het rijk erfgoed van oude en nieuwe generaties.

Het is trouwens de ziekelijke kant van ons wezen dat mr. ik, Mr. gij, iets of iemand uitschakelen omdat er in onze persoontjes, tabernakels worden opgetimmerd, waarop pretenties als sacramenten worden toegediend.

Dan komt het gewoonlijk en heel natuurlijk trouwens, tot gekribbel zooals dit van Syrische secten over het zus en zoo.

Goethe zegt dat wij van velerlei zaken een algemeen begrip hebben, maar dat zulk een begrip gevuld moet worden en een inhoud krijgen. Hier uitte hij de oprechte kreet naar persoonlijkheidsvorming, zooals die bij Vermeylen aanwezig is.

Hij zelf zegde het kort en goed: ‘Een persoonlijkheid is een ideale persoon’.

Ik wil de eerste zijn om te beweren, tegen alle absolutisme in, dat de huidige generatie symptomen vertoont van een geweldige stuwing naar den mooien heropbloei van onze kunst.

Behalve excentriciteiten, die langs een enge weg soms de kunst tot

een ziekelijke apologie herleiden, kan er, gezien de jeugdige geestdrift en een levendig oprecht trachten, naar beloften uitgezien.

Voor zoover ik bekend ben met Vermeylen's meeningen omtrent de moderne generatie, is het bij hem nooit te doen geweest om een absoluut afwijzen harer verdienste. De vorm als 'Ding an sich' heeft met doorvoelde schoonheid geen twist te lijden.

Het is van een gezonde kunstgeest als Vermeylen te verwachten - er kan trouwens van hem niet anders worden verwacht - dat zijn onvoldaanheid over, of juister nog zijn aesthetisch waarnemen van de huidige kunstuitingen - vooral letterkunde - in eerste instantie sloeg op het gebrek aan rijk menschelijke beleving inzake inhoud, die meestendeels het offer te brengen heeft in dienst van den gekunstelden vorm.

Hij die met zijn groep den strijd tegen kleinburgerlijk kunst- en ideeëngedoe aanging en een kunststrooming vormde waarvan we de weerga nog te zoeken hebben en die verder, laat het ons, tegen alle kleinzieligheid in, maar opbiechten, ten huidigen dage nog de waardigste gestalten vertegenwoordigt, hij, zeg ik, moest onvermijdelijk overgaan tot de vaststelling eener kultuurarmoede.

Door het bestrijden onzer gebreken, door het evenwicht te herstellen en onze zielekrachten te ontplooien in de volle breedte van hun cirkelrond, bestaat er mogelijkheid dat onze jonge generatie, met haar geestdrift om te geven, tot een niveau van vroegeren bloei stijgt. Dan wellicht kan, tegen menig figuur, het signalement over Vermeylen geuit: 'Je kunt van den kerel zeggen wat je wilt, maar hij is een persoonlijkheid geweest en heeft persoonlijkheden gekweekt, waarin hij zal voortleven'.

Er komt dan - zooals de ontwikkelingsgang der kunst het voorbehoudt, een nieuwe generatie uit de oude die thans de jonge is. Deze zal haar letterkundige geschiedenis schrijven, de blz. over de mannen van vroeger wier geest in de ware kunst voortleeft, en van haar zelve zal ze mogen getuigen, zooals we wel eens zullen mogen getuigen van de jongere generatie:

'Dat is de geschiedenis eener jeugd, die nu rijp wordt in de schoonste werkelijkheid van een rijken hooggroeienden tijd'.

Vermeylen mocht het zingen - want gansch hun streven ging

naar de levensmotto ‘Rijp zijn is alles - Gezond zijn is alles’ en Fr. Van Langendonck voleindigde:

‘En feller zal ons liefde branden
Hoe hooger, voller mensch wij zijn.’

Er is bij de geestelijke bruiloft eener sterkgroeiende kunststrooming geen uitreiking noodig te achten van Officieele dekoraties:

Trouwens, Vermeylen hoeft niet gedekoreerd: zijn geest draagt alle ridderlijke onderscheidingen, in eerste instantie deze van adeldom in 't denken!

Bij het masker van Pascal
Marnix Van Gavere

Hoe nietig 't masker van een doode, die als een doode
in 't leven kwam en ging,
Doch hoe vreemd schoon 't afgestorven wezen
Van hem die levende aan niets meer hing.

ô stilte van wie, om Gods bezit geen andre kreet
meer kent,
Dan afstand doen van 't niets voor 't al
En toch zijn heimwee ment,

ô zichtbaar licht achter toegesloten oogleên
En felheid van deez glans,
Van hem die ééns begreep het oogenblik
Van een eeuw'ge kans...

Vers Albe

Daar is zoveel in mij,
ach! zo wanhopig veel,
waarom ik weeën lij
en Uwaarts schrei: Heer, heel!

Zend op m'n ziele naakt
'n laaie straal zodat
ze gloedwit blaakt
in 't Zonnebad.

Doorstriem me gans
met stralengloed
en puur de glans
van 't donker bloed.

Doorgloei m'n donkerheid
zodat m'n ziel U zie
en in haar bloedarmoede schreit
om godlike transfuzie.

De Bruid Jan Vercammen

X

Diezelfde nacht dan reisden ze voort. Want ze wilden zo ver mogelik van Karel weg. En hun verste landhoeve was Mater. Ze kozen de nacht om ongemerkt te kunnen gaan, want Amelberga wist dat het volk haar zou weerhouden. Te Bossuit vonden ze de brug over de Schelde. En kwamen te Mater. Daar ontvingen de mensen hun meesters met eerbiedige blijheid. Want ook zij kenden door wondere verhalen de heiligheid van Amelberga en haar macht bij God. Dat wisten en vertelden de krijgslui, die hier voorbij waren getrokken. Zo ook wist Amelberga nu, dat Karel nog steeds tegen Raganfried van Neustrië streed.

Daarom dacht ze zich hier in zekerheid. En ze bouwde een woning op de top van de vlakke heuvel. Algauw was ze te Mater meer als moeder bemind, dan als meesteres ontzien.

Op de landhoeve stond nog geen kerk. En wie, die bemint, verlangt niet naar het nabijzijn van de beminde. Daarom bouwde Amelberga neven haar woning ook een kapel. En ze zond een bode naar Willebrordus, de aartsbisschop, die haar te Rodingen het heilig Vormsel had toegediend, om hem te smeken, dat hij de kapel zou komen wijden en haar een priester zenden. Hij kwam en wijdde de kapel, bij de aanroeping aan Maarten, de heilige belijder. En met hem kwam Waldulf, de priester.

Amelberga leefde ook nu nog even streng. Daarbij, toegevend aan haar heilig verlangen naar de eenzaamheid van het klooster, - want heiligen zijn nooit minder eenzaam dan in eenzaamheid! - had ze enige meisjes in haar woning geroepen. Ze onderwees haar en leerde haar samen de kerkgetijden zingen. De uren, dat hun heldere stemmen de enkele beuk der kapel vulden met de gewijde melodieën, waren voor Amelberga de gelukkigste van de dag. De mensen zegden, dat ze meer woonde in de kapel dan in haar huis. Daar was ze bij de Beminde, en ze voelde zo klaar zijn nabijzijn, dat ze met Hem spreken kon. Ze vernam zijn woorden klaarder, dan wij de jachthoorn in het bos of het eerste merellied in de vroege lente. Hoor nu, hoe de mensen van Mater dat ervoeren.

Als het koren en de tarwe rijpen, smelt hun goud in de kroes van de beukebomenkring. Want bijna niet van mensen te verdragen is de hitte dan. Maar de oogsters zijn het gewoon: reeds talrijk staan de stuiken over de geschoren velden. Maar nog veel halmen staan te wiegen, wijl ze moeilijk hun rijkdom kunnen dragen. Pikken is het dat de werklui doen, en de bindsters binden. Er heeft daar een geroepen, wijl hij de lucht inkijkt, en met zijn mauw het zweet wegvaagt van zijn voorhoofd:

- We krijgen onweer, vóór het avondt nog!

- Het is wel niet zo gauw, want ginder komt de jonkvrouw gewandeld, en met haar zal de Heer ook ons beschermen.

Ze werkten voort. En Amelberga kwam met Geneyne, haar gezellin. En ze zei tot de bindsters:

- Midden de rijkdom van zijn gaven, is de Heer met u, meisjes. Hij zegent u met de garven, die ge in uw armen draagt, en die misschien het brood bevatten, dat zijn heilig lichaam wordt. Rust nu wat, en luister naar dit mooie verhaal.

Aan de bindsters, en de pikkers, die bijgekomen waren, vertelde ze van Booz en Ruth. Ze luisterden, en ze dachten er aan, hoe God met hen is, die hun moeder beminnen.

- De Heer blijve met u en uw arbeid, zei Amelberga nog en wandelde voort.

Als ze terug aan het werk waren, bleven ze nog zwijgen, om zichzelf nog eens die wondere geschiedenis te vertellen. Maar ze konden de woorden niet meer vinden, die Amelberga had gebruikt, al hadden ze die goed verstaan.

Opeens wees een der pikkers naar de kim, waar donderkoppen gestapeld lagen. Ze waren er gekomen zonder dat iemand het had gezien. En terwijl ze een ogenblik maar keken, waren de witte hopen omhooggestuwd voor een zee van gesmolten lood, waarover de donkere schaduwen woelden van onzichtbare handen. Woeliger handen, donkerder schaduwen en wijkende gouden blauw.

- De hele oogst wordt verhageld, riep er een, en dat bracht weer hun blik op hun werk. Maar ze zagen en erkenden hun machteloosheid. En niemand kon nog een pik in de halmen slaan.

Groeien en groeien de zwarte vloed en de stomme verdaanheid der oogsters. Dan een bliksem, een verroffelende donder: onverwachte dingen bijna.

Weer terug de blik op hun werk. Onderbroken tot toekomend jaar, denken ze. De pik weegt zwaar in hun handen, en zwaarder de lucht op hun hoofd. Een rukwind als een nijdige deur droogt hun zweet. Daar lopen de bindsters naar hun schoven. Wat denken ze wel?

- Te laat!

En de bindsters staan. Onder de bliksem. En de donder slaat zijn vaart in hun bloed.

- We krijgen amper nog tijd genoeg om binnen te vluchten.

De zon verdwijnt. En een donkerende schaduw drijft het licht naar het Noorden als eene snelle kudde. De rukwind keert terug. Hij zamelt de warmte weg in zijn haastige armen. Allen haasten zich vooruit. Als een zegt:

- Waarom dachten we niet aan de jonkvrouw? Zij is machtig bij de Heer, dat weten we. Blijft allen hier en vertrouwt op haar.

Zijn stem is vast en sterk als zijn gestalte. Allen blijven en vertrouwen. Met nog twee pikkers loopt hij naar de villa. In de kapel worden nu de getijden gezongen, want het is het uur der sexten. Ze horen het en lopen binnen. Niet vreemd klinkt door de gewijde ruimte hun gebed tot een heilige:

- Onze goede jonkvrouw, gij alleen kunt ons nog redden. Want God zal u verhoren, indien ge slechts voor ons bidden wilt! Zie, allen zijn op het veld gebleven, en vertrouwen.

Amelberga treft hun nood en hun geloof. En ze zegt eenvoudig:

- Ik zal de Heer voor u bidden. Gaat nu, keer terug tot uw werk. En God moge u behoeden.

Amelberga knielt. Ze bidt. En de maagden hebben reeds te zingen opgehouden. Onwezenlik en groeiend hangt in de beuk de duisternis. Maar in hun hart een wonder gevoel van zekerheid, waarover ze niet denken. Het is of het komend onheil de pas wordt afgesneden door onzichtbare wachters. Niemand zien de maagden, dan alleen Amelberga. Haar lippen trillen bijna onzichtbaar als een hoge snaar met een smachtende toon. En ze weent. Maar ineens is er dat wondere licht om haar en verder weg door het venster. Het kwam uit haar ogen, vertelde later een der maagden, want eerst werden haar tranen droppelen licht. Maar het ging zo snel... Dan komt de zon, de grote zon, terug door het venster binnengebundeld. Het is als een droom. En niemand beweegt. Dan staat een der maagden op en loopt naar buiten. De anderen volgen haar. Maar Amelberga bidt voort.

En buiten staan alle mensen van Mater en kijken naar de lucht, waar het wonder is gebeurd: zo ver als Amelberga's eigendommen strekken is daar de effene diepe blauwte met zon doorsproeid, die dicht als een doom neerglijdt over Mater en de landouwen er rond. Maar verder ligt geheel de omtrek te dampen onder het hagelgeweld, dat dof wegroffelt, als is er een leger van enkel tamboeren in aantocht. Het maakt muren van water om de bevrijde villa. En het zwerk drijft voort, maar de blauwe opening, met niet de minste schijn van opaal, blijft onbeweeglik als opgehangen aan de vaste zon.

De mensen bekwamen van hun verbazing niet. Reeds hing het onweer aan de noordooster kim verslagen en uitgeput, als nog hun ogen verdwaasd in elkander keken, alsof ze vroegen: is het gebeurd of heb ik gedroomd? Want sinds de kruisdood van de Heiland was het nog niet gebeurd, dat een mens macht kreeg over de hemelkrachten. En Amelberga, de schone lieve des Heren, was in macht aan Elias gelijk, die de hemel sloot, de wolken verstrooide, en de regen deed vallen, waar hij wilde. Aan Jozuë was ze gelijk, die op zijn enkel bevel, de zon hield staan. En Gedeon overtrof haar niet, die de Heer beproefde en van Hem bekwam, dat de vellen vochtig werden van dauw, zodat hij daaruit het water wrong, wijl de dorsvloer droog bleef; of nog de vellen droog en de dorschvloer vochtig.

De landlieden van Mater werden met grote eerbied bevangen voor hun heilige meesteres. En als zij allen haar te danken zochten, was zij nergens te vinden. Maar ze wisten, dat zij zich aan alle eerbetuiging onttrekken wilde, en dat zij op haar kamer was. Ze bewaarden, met hun eerbied, hun dankbaarheid in hun hart, waar ze leven bleef, zolang hun hart klopte.

Zonder Amelberga immers ware de volgende winter te Mater de nood, misschien de hongersnood gekomen. De landlieden moesten van hun akkervruchten leven, want geld was er niet bij hen. Denk nu maar eens, dat hun leven aldus afhankelijk was van allerlei krachten, die de mens niet beheerschen kan. Niet alleen koude en regen en hagel. Er was nog een andere gesel, die in de landlieden de vrees levend hield: de trapganzen, die toendertijd met hele kudden op de velden vielen en er al de zaden wegpikten. En dan hadden die arme mensen gewoonlik niet meer het graan, om een tweede maal te zaaien.

Eens, dat Amelberga, als naar gewoonte op hare kamer voor het

kruisbeeld geknield, het dichte nabijzijn genoot van de Beminde, daar zij Hem in de geest aanschouwde, kwam de huisbezorger en zei:

- Jonkvrouw, aan de deur staan de mensen en klagen luide, dat vele duizenden trapganzen op de velden zijn neergevallen.

- Zeg, dat ze de vogelen verjagen.

- Dat heb ik hun gezegd, jonkvrouw. En ze hebben het beproefd. Maar steeds komen de vluchten terug nedervallen...

- Ze moeten de vogelen verjagen, herhaalde Amelberga, maar naar de stallen van het vee, om ze daarin op te sluiten.

De huisbezorger bracht die boodschap aan de wachtende landlieden. Maar ze vroegen, of de huisbezorger gek was geworden of hen in 't ootje nam. En de man antwoordde:

- Ik breng u trouw de woorden van de jonkvrouw over.

Nu waren de mensen zeer ontmoedigd want het scheen, of hun goede jonkvrouw hen bespotten wou. Er waren er, die zeiden:

- Hoe kunnen we de ganzen in de stallen drijven?

En ze werden bitter. Maar andere:

- Laten we toch maar op onze jonkvrouw betrouwen en haar gehoorzamen.

Dan gingen ze, maar moedeloos. En Geneyne, de gezellin van Amelberga, zag het. Ze liep hen na, en zei:

- Gij trage mensen, heeft de jonkvrouw u misschien een te lastig werk opgelegd? - Dan nog moest gij het doen. Zoveel te meer moest gij haar gehoorzaam zijn, in wat ze u nu bevolen heeft. Gaat, en drijft de vogelen in de stallen. - Zie, ik ben een vrouw, en ik zal de mannen vooruitgaan. Volgt me, en doet als ik.

Ze ging hen voor en kwamen op de velden. Het was één witte vlakte, zóveel vogelen zaten er. Geneyne begon ze één kant uit te jagen en de mannen deden als zij. De ganzen spraken niet, zoals in het Boek der Getallen verhaald staat van Balaäms ezel. Maar het scheen wel, of ze het verlangen van hun verdrijvers verstonden. Niet één opende zijn vlerken. Alle stapten in kudde gewillig vooruit met hangende kop en neergelaten vleugels. Geen enkele kwaakte. Ze schenen wel beschaamd over wat ze hadden misdaan. En door de deuren van de stallen drongen ze alle gewillig binnen, zodat ze daar gewoon opeengetast zaten. En zo geheel de nacht.

Maar 's anderendaags, als de lauden waren gezongen in de kapel, hoorde Amelberga hoe ze klagend kwaakten. En ze had medelijden.

Daarom beval ze, dat de deuren werden opengezet. De hele vlucht spoedde zich dan weg. Hun schaduw was als van een wolk.

Maar de mensen, die ze nakeken, zagen ze in de verte weer neerstrijken. Een ogenblik maar, dan vliegen ze weer op en keren terug naar Mater. Niet naar de velden, neen, maar naar het plein voor de woning van Amelberga, waar ze komen nederzitten, kwakend, zoals de mensen, die verwonderd komen toelopen, nog nooit een gans hadden horen kwaken. Soms overzag er een de hele troep, als nam ze hem in ogenschouw. Amelberga opende haar venster en stond in het raam.

- Ze vragen haar wat, fluisterden de mensen, die van verwachting bijna onbeweeglik bleven. Maar niemand verstond de taal der dieren. Niemand dan Amelberga. Hoe dat kon, heeft nooit iemand geweten dan zijzelf en Onze Lieve Heer. De mensen hoorden, dat ze zei met zachte stem:

- De man, die een gans heeft opgesloten, moet ze weer loslaten.

De mensen bekeken elkaar en dan alle een man die zwijgend en beschaamd wegsloop. Enkele ogenblikken daarna kwam de vogel aangefladderd en werd door zijn gezellen op luid en blij gekwaak onthaald, dat gauw tot een bijna roerloze stilte wegstierf. En in die stilte zei Amelberga, lief-vermanend:

- Vlieg nu weg van hier. En dit zegt u de Heer, die u geschapen heeft: keer nooit of nooit terug, gij niet, noch een van uw geslacht, op de velden van Mater.

En de vogelen des hemels gehoorzaamden haar. Want toen zijn ze weggevlogen. En na hun luide vleugelgeruis verstierf ook hun zacht geroep over de hemel, tot ze verdwenen achter het bos op de heuvel.

Indien gij aarzelen mocht, dit wonder te geloven, ga dan, en vraag aan de mensen van Mater, of er totnogtoe een enkele trapgans op hun velden is nedergestreken.

Vier-regel-verzen Wim Witkam

de zwarten eren hem als godenzoon
dien eens de blanken stieten uit hun midden;
hij laat zich nu als eer niet meer verbidden
het leven snijdt hij af met koel gehoon.

mistnevels hebben de morgenzon omwonden
met hun grauwe, koude weefselsfeer;
het leven, eerst zo helder, neemt een ommekeer
naar de lichtloze dag: het voelt zich wreed geschonden.

het zilver stroomt de wolken uit
en maakt de lege wegen lichter,
de bossen huiveren in dichter
beplanting minder. 't lied is uit.

die mij het licht geschonden heeft van mijne ogen
hem vloek ik dag en nacht en sterven zal ik
niet eer mijn wraak zijn leven komt te schennen
en dit verdort onder mijn spottend mededogen.

Kantiek P. Vlemminx

Ik heb mijn bonte kleren afgelegd;
ik heb een akte van berouw gezegd.

Nu weet ik, dat het licht is weergekeerd,
maar 'k zie nog slecht; ik ben het afgeleerd.

De lucht is zuiver als dit water, en
ik weet een vreugde die ik nog niet ken.

Een ruwe pij schaaft om mijn luie leden.
Trappisten hebben veel voor mij gebeden.

O lucht, o wei, o bomen, ik ben blij,
want o! het brabants klooster op de hei.

Duimke Passagier Fr. Van Boogaerdt

XIX

Na vadertjes begrafenis begon voor Duimke een armoedige tijd. Hij liep zonder vast werk en leefde van toevallige kleine karweien die hij ging zoeken wanneer de honger hem dreef.

Nadat hij dan in een herbergje gulzig had gegeten, zat hij uren lang op zijn bed te droomen. Meestal had hij geen geld voor kolen en wanneer de koude te vinnig werd, dan wond hij maar een deken rond zijn voeten.

Ofwel loopt hij langs de straat, kijkt iedereen aan, droomt voor de uitstallingen, blijft minutenlang luisteren overal waar er muziek te hooren is. Maar niets dringt tot hem door, niets wordt hem zóó duidelijk, dat het hem kan ontroeren en verheugen.

Alleen de felle kleuren van een plakbrief worden een onontkoombare opwinding: hij moet een film gaan zien. Het lange aanschuiven in den lommerd waar hij zijn uurwerk verpandt, verdrijft zijn goesting niet.

En hij heeft er deugd van: Zijn eigen leven rolt daar voorbij op het doek. Hij heeft maar naar de brandkast te gaan als er geld noodig is, hij puft aan zoo'n zware sigaar met die kranige zelfzekerheid, hij leidt en beveelt. En gij, mijn lieve, blonde vrouw! Zij steekt smachtend haar bloote, ronde armen hem toe, en haar oogen lachen, verlangend en belovend, innig en onstuimig.

Maar in het volle licht komt de ontnuchtering: niets anders is hij weer dan een arme jongen, met hetzelfde vuil hemd aan, al heel den winter, en met nog juist geld genoeg voor een gazet en een telloor warme soep.

En die laf en klein naar zijn kamertje onder de pannen terug keert. Hij is bang dat het licht hem de koude scherper zal doen voelen en in het donker kruipt hij geheel gekleed in bed.

Een groot verdriet kropt in zijn keel. Hij is geen filmster, ach neen. Hij heeft er de uiterlijke schittering niet van. Niets is van hem; dat gezellige binnenhuis niet, dat zelfzekere optreden niet, en ook niet de vertrouwvolle glimlach van die vrouw.

Hij heeft niets dan dat vuil bed hier, waarin hij keert en wentelt

van verdriet. Hij wil slapen, slapen, en vergeten dat er gelukkige menschen bestaan met liefde en een knusse thuis.

Dan gaan er weer dagen voorbij dat hij verduldig blijft in zijn armoede, zijn onzindelijkheid en zijn tamme berusting. Hij zit op den rand van zijn bed en aandachtig bekijkt hij, lijk vroeger bij vadertje een schoen, de groeven in zijn handen, zwart van 't vuil. En ziet den vettigen rand van zijn hemdsmouw.

Tot weer dat onstuimige verlangen naar een droom, naar iets mooiers dan die stinkende kamer en zijn eigen vuil lijf hem uit zijn suffe, loome gelatenheid verdrijft, en bij donker gaat hij de straat op.

Soms loopt hij straten ver een meisjesgestalte achterna. Hij zal haar inhalen en aanspreken. Hij is toch zeker wel zoo goed als gelijk wie! Alles zal nu gauw veranderen en weer goed worden. Hij loopt daar te droomen en te hunkeren, de eenzame dwaas, tot achter het meisje een deur toevalt.

Dan duizelt hij van honger en vermoeienis en strompelt op zijn zeere voeten naar zijn hok.

Zoo denkt hij bitter: Wat is een mensch met dat hart en dat vleesch, die hem steeds weer voortdrijven achter een wiegenden stap en een teedere houding van het hoofd? Neen, hij liep toen ook al niet over van geluk, maar zijn vrije, lustige broodwinning heeft hij toch gelaten voor Fien. Vadertje, dien ouden duts, heeft hij laten zitten, weer voor Fien. En dan Fien voor Marie-Louise, die vurige slang.

En daar net scheerde hij bij donker langs de huizen wie weet welk schepsel achterna. - Nu is hij moe, vuil en zoo hongerig. Hij zal nooit meer een meisje aanspreken, neen. Het is allemaal niet lijk men daarover spreekt en droomt. Ze kunnen uw hart niet voldoen, integendeel ze geven het nieuwe verlangens, maken het onrustiger en begeeriger. Bijvoorbeeld... Hij zou aan Marie-Louise moeten denken en aan dat diep wegzinken in haar zoenen, dat hem toch niets gaf dan schaamte en spijt. Maar hij is doodmoe en de vage, vluchtige herinnering doet zijn bloed niet sneller kloppen.

Wat is hij mieserig en alleen, en toch zou zelfs Fien, hem niet mogen troosten. Hij moet er niet meer van hebben, daar zie! Hetgeluk dat hij bij Fien vond heeft hem naar Marie-Louise gedreven om meer, en de goeden moeten het nu maar met de kwaden bekoopen. De

eene vrouw is de andere. Allemaal braaf misschien, maar zij maken een mensch toch maar ongelukkig met hun oogen en hun lippen.

Hij durft niet bekennen wat hij nu wel verlangt: nog eens een uurtje arbeid bij vadertje, iemand een liedje hooren zingen dat op zijn orgel heeft gestaan, ja zelfs een van zijn gramme broers die naast hem zou opstappen.

Maar hij moet maar tevreden zijn met zijn eigen zelf. Met dien mensch daar waar hij bijna op botst in den spiegel van een uitstalraam. Met een verlepten hoed en een overjas die spant en rimpelt tegelijk. Tot daar toe. Maar dat gezicht, Duimke, zoo mager-arm, zoo hard norsch, gespannen, hatelijk met brutale oogen. En zoo ziet iedereen mij!

Duimke strompelt verder. Zoo hebben al de voorbije minuten uit mijn leven mij gemaakt, tot dat arm, hatelijk en verbitterd stuk mensch, dat afziet en van geen veranderen meer weten wil. Kon ik dat leven verfrommelen als een oude krant en wegwerpen waar het vliegen wil!

Laat in den nacht drentelt hij door de straatjes waar er van die kroegen zijn. Maar geen van de meisjeskoppen, die daar achter de vensters pronken, lonkt hem toe, lijk vroeger toen hij flink was en welgedaan... en hier slechts gedwongen voorbijstapte.

In het armste en kleinste kotje gaat hij dan toch maar binnen, tegen zijn wil in, bijna. Maar als het nu allemaal toch moet tegenslaan, als alles toch eindigt in zoo'n verdrietig kereltje, lijk hij zijn eigen daar in den spiegel heeft gezien, wel, dan kan dat er nog maar bijkomen. Het zou moeten lukken dat het pleizieriger of triestiger uitvalt dan al wat hij tot nu toe tegenkwam.

Maar noch de blonde, noch de zwarte met haar dikke lippen ziet hem zitten. Zijn glaasje schuift de blonde hem toe van den overkant van de tafel. En dan gaat ze weer bij de zwarte tegen den toog liggen droomen en af en toe een beetje neuriën, tergend.

Duimke ziet rechts en links in die glanzende spiegels het beeld van daar straks weer. Hij vindt het maar goed ook dat de blonde en de zwarte niet aanhalig doen met zoo'n hoopje armoe en botheid.

In al die spiegels ziet hij zijn tragen, langen glimlach.

Natuur Joannes Reddingius

Natuur, gij zijt het boek van Ruimte en Tijd,
daar is niets schooners dan in U te lezen,
wijsheid te vinden van uw wonderwezen,
uw vormenpracht, die zingend men belijdt.

Heen is opstandigheid waardoor men lijdt
en wankeling en 't onbestemde vreezen;
wat leed in ons voelt iets van stil genezen,
sterk is de kracht, die tegen duister strijdt.

Ik denk aan Alchimy op dit schoon uur,
de lucht is vol van goud, zoo wonderschoon,
dat ik aan Goden denk, een menschenzoon,

Genomen door het lichten van dat vuur.
De hemel is een zee zelf boven zee,
een bloei van goud, die mij ontroeren deê.

Dood Joannes Reddingius

Ik vroeg bij 't dwalen aan het avondrood,
toen zon geweken was en in de lucht
zwierf nog een vogel en flauw windgezucht
klonk uit het bosch: O zeg mij, wat is Dood?

Ik vroeg het de aarde met haar bloemenschoot,
heur korenschat, boomgaarden rijk aan vrucht,
ik vroeg het aan de bij die gonzend vlucht
over de hei, van zomer de genoot.

Ik vroeg het aan der wolken rozengloed,
als voor het oog des menschen dag begint,
ik vroeg het aan de sterren, aan de maan.

Daar ving in mij een heel zacht zingen aan:
‘Dood heeft een and'ren naam, o menschenkind,
in 't Rijk van Leven, wat hij doet is goed’.

Kronieken

Nederlandse Poëzie
Reisverhalen Louis De Bourbon

Heel keurig uitgeven door Het Venster Uitgevers Nijmegen.

Als een dichter een bundeltje met een tiental dichtstukjes in het licht geeft, loopt hij bijna altijd gevaar zijn lezers teleur te stellen. Dergelike uitgaven neemt men met hoge verwachtingen ter hand en men eist er van dat zij het bovenste beste uit 's dichters lade aanbieden, des te meer daar deze magere bundeltjes even duur kosten als hun dikkere dito's.

Er is in het boekje van Louis de Bourbon geen enkel gedicht dat zich boven het middelmatige verheft. Sterke invloeden belemmeren in hoge mate de ontwikkeling van zijn eigen persoonlikheid. L.d.B. drukt trouw de voetsporen van Slauerhoff, of juister hier: hij vaart trouw in dezes zog. Motieven, vorm en geesteshouding in deze verzen herinneren ons voortdurend aan de dichter van Eldorado, met wie hij trouwens het lot van de zeevaarder gemeen heeft. De romantiek van het reizen, de evokasie van het lief en leed der zeelui, land en haven, die worden aangedaan, met het onvermijdelik motief van de vrouw, die in iedere haven wacht.

Anti-romanties is zijn houding tegenover de vrouw en de liefde. Telkens maakt hij er zich van af op een wijze die hooghartig en geestig wil zijn, maar soms wat grof uitvalt. Hij laat de kommandant van een duikboot spreken:

> ..... in mijn stinkende kajuit
> ligt een vrouw, die meevoer op een geslipte koopvaardijer;
> zooiets is altijd wel een kostelijker buit.

Uit ‘Thuisreis’:

> Wij hebben een lange reis gehad door vreemde landen
> maar zullen thuis zijn binnen korten tijd -
> weer voelen de bekende druk van zoo beminde handen
> en die niets heeft, die neemt jenever en een meid.

Vidal, een jong offisier heeft voor een vrouw lichtzinnig zijn toekomst verbrod:

> Veel later kreeg ik van Vidal een brief
> - een witte bode in het rode land der tropen -
> ‘vergeef me, vriend, want ach ik had haar lief.’
> Ik heb drie liter gin op zijn geluk gezopen.

Sterk herinneren aan Marsman de woordenkeus en de inhoud tevens in:

> Haar lichaam is een wild verraad
> .....
> en oogen als twee tastende gevaren

het ritme en de faktuur in:

> Der rotsen raadselige groei
> en steilen ondergang van trotsche bergen
> Maar soepel streelt de zon
> enz.

Doch L.d.B. dient uitdrukkelik geloofd om het meesterschap dat hij toont te bezitten over de taal; zijn beeld is sober en zuiver.

Met zulke middelen zal hij, als hij zijn dichterlike voorbeelden maar wil vergeten, op persoonlike wijze de zo bewogen inhoud van zijn leven wel kunnen herscheppen in poëzie.

RENE VERBEECK.

Twee menschen.
Berten SCHEPENS.

Buitenland Jan Schepens

Rusland

De schrijversbrigades. - Het wondere, weinig bekende, alhoewel druk besproken Rusland van de Sowjets, biedt ook in zijn letterkunde aspekten aan, die voor een West-Europeeschen geest moeilijk te vatten zijn en bijna soms niet aan te nemen.

Wie zou er zich ooit in een West-Europeesch land een schrijversbrigade kunnen indenken, zooiets als een werkliedenploeg?

Op dit opgenblik schijnen deze talrijke brigades een leidende rol te spelen, al zal het wel meer op politiek dan op artistiek gebied zijn. In West-Europa is het inderdaad mogelijk dat daar ook een groot dichter tezelfdertijd een belangrijke politieke rol kan spelen. Om slechts een voorbeeld te noemen: Herman Gorter wordt niet alleen gewaardeerd door de bewonderaars van ‘Mei’, maar ook door een Karl Kautsky, die zijn studie over het historische materialisme hoog roemt. Politiek agitator en dichter zijn er velen in de U.S.S.R., alhoewel het duidelijk is dat hun politieke aktie verder reikt dan de poëtische magie van hun woord.

Voor zoover deze schrijversbrigades uitsluitend agitatorisch te werk gaan, heeft men er zich niet om te bekommeren in een geschiedenis van de moderne Russische literatuur. En voor zoover zij als dichters en prozaïsten optreden zal men voor hen denzelfden maatstaf hebben, als voor een Lersch, den Duitschen smid, die tevens een groot dichter is, als voor alle groote schrijvers en dichters, die door levensomstandigheden werklieden waren, schooiers, bandieten, en dies meer.

De leden van deze brigades zijn inderdaad voornamelijk de dichters van de daad. In het geval dat ze zijn als den volkschen fijnen dichter Adama van Scheltema, dan zou men ze bezwaarlijk kunnen uitschakelen en we mogen toch wel aannemen, dat deze dichtersbrigades in het vuur van hun geweldigen politieken strijd enkele prachtstukken zullen gesmeed hebben op het aambeeld van hun overtuiging.

De gaafheid van hun kunst schiet er allicht oneindig bij in, gezien den spoed waarmede ze hun verzen onder het publiek moeten slingeren als opzweepende kreten.

Hun verzen zijn meestal zeer kort: enkele regels flitsend als een bliksem, knallend als vuurwerk, echte zweepslagen.

Elke schrijversbrigade bevat vijf tot twaalf leden, kommunistisch-overtuigden en sympathiseerenden, die zich te onderwerpen hebben aan de besluiten van het Uitvoerend Schrijverskomittee, officiëele vereeniging die rechtstreeks in verbinding staat met de regeeringskringen. Deze mogen, wanneer zij het noodig achten, beroep doen op deze schrijversbrigades, om ze naar deze of gene plaats te sturen, waar nog niet genoeg propaganda werd gevoerd voor het vijfjarenplan. De dichters moeten er de werklieden aanzetten tot meer rendement, tot meer arbeidsvreugde. Men ziet dus hoe verschrikkelijk officiëel deze dichters bij ons zouden zijn, waar de schrijvers alle officiëele taal vluchten als de pest. Deze schrijversbrigades zingen verder den lof uit van diegenen, die voor den vastgestelden tijd een gedeelte van het kolossale vijfjarenplan hebben verwezenlijkt. Zij zijn de Poets-laureate van de U.S.S.R.

De schrijversbrigades dienen verslag uit te brengen over het verloop van hun werkzaamheden.

Onder hen zijn er wel ware dichters, maar de meesten zullen zich echter van den officiëelen stijl niet kunnen ontdoen. Hun rethoriek is al naar den vorm niet beter dan zekere wormstekige Middeleeuwsche didaktiek, maar er is een gloed, een fanatieke geloofsgloed in, die verder reikt dan het geschreven woord. Hun verzen, hoe goed of hoe slecht ze ook zijn, worden dadelijk gemeengoed, zij worden onder de menigte in den vorm van briefjes verspreid en op een dag heeft men meer dan duizend lezers bereikt.

Wat Rusland betreft, zou het van belang zijn te weten of men als schrijver verplicht is deel uit te maken van een brigade. Ik kan me toch moeielijk inbeelden dat een Sjolochow propagandistisch werk leverde, toen hij zijn ‘Stille Don’ schreef. Babel zal toch de werklieden niet aangespoord hebben tot sneller werken, toen hij zijn ‘Roode Ruiterij’ verhaalde. Al de bekende Russische auteurs van na den oorlog konden toch bezwaarlijk hun prachtwerken scheppen en op politiek terrein werkzaam zijn. Klaarheid in deze zaken wordt ons niet gegeven, omdat tot nu toe diegenen, die over Rusland schreven, alles verguizen of alles ophemelen.

Voor zoover zij als agitators optreden zullen de jonge Russische schrijvers weinig diensten aan hun literatuur bewijzen, al mag het dan nog waar zijn dat zij door hun gedichten de produktiekracht van den werkman vermeerderen. Een loonsverhooging kan dat veel beter.

Voor ons ligt een verslag van den in Rusland thans zeer bekenden dichter Besimensky, die deel uitmaakt van een schrijversbrigade. Zijn korps had het gebied van den Dnjepr waar de groote Russische smederijen zich bevinden, te bewerken. De arbeiders van dat gebied werkten niet zooals het in het vijfjarenplan was voorzien: op den bepaalden tijd waren de 125.000 ton metaal niet klaar. In den gloed van de hoogovens moest de dichtersbrigade haar overtuigend woord als een ophitsende vlam doen laaien. En Besimensky vertelt over het werk van deze dichters-propagandisten, een werk waar velen zouden voor bedanken. Hij vertelt dit op een wijze die ons doet twijfelen of hij wel weet wat poëzie is. Men kan een groot dichter zijn en den naam van abbé Brémond niet kennen; maar Besimensky hecht aan het woord dichter allicht uitsluitend de beteekenis van arbeider met het woord.

Naïef en eigenwijs klinkt ons de bekentenis van Besimensky: ‘Ik maak deel uit van de Pravdastormtroep, maar ik ben en ik blijf tezelfdertijd dichter. Ik zou me gekrenkt voelen, indien iemand mijn dichterschap en mijn werkmanschap als twee afzonderlijke begrippen zou beschouwen’.

En verder: ‘De meesterknecht Goekow heeft de hoogovens anderhalf uur nutteloos laten branden, een epigram; A. Zavorotnia heeft zijn werkgezellen geld afgetruggeld, een epigram’... ‘Meesterknecht Volkow, brigadier Drosnow en de werkman Karpin hebben een machine hersteld bij een temperatuur van 110 gr.; een ode te hunner eere; werkplaatsen 10 en 15 wedijveren om het hoogste produktiegetal, een ode’.

Hoezeer die taktiek overeenkomt met die van politici en foorreizigers, blijkt uit volgende gedeelte van het verslag: ‘Wij hebben veel vijanden. Veel contra-revolutionairen. Ze zijn sterk. Ook zij hebben de gave van het woord. Ze maken een vers bekend, dat ons bij het volk wil belachelijk maken. Zij schrijven: ‘Geen vleesch, geen boter, maar een vijfjarenplan’ of ‘Onze maag is leeg, onze schoenzolen zijn versleten, maar het vijfjarenplan gaat vooruit’.

Daarop antwoorden wij met een ander vers, dat wij onmiddellijk als verdediging bekend maken: ‘Elkeen die hersenen in zijn hoofd heeft zal begrijpen dat van zoodra we staal zullen hebben, er ook boter zal kunnen gekocht worden’.

In dergelijke uitdrukkingen ziet men dat de lyriek in Rusland op uiterst gevaarlijk domein is geraakt.

Werkman.
Frans VAN IMMERSEEL.

Taal en Letteren
Onze Literatuur en het M.O. Jan Vercammen

II

Alvorens verder te gaan, wil ik hier vooreerst de aandacht vestigen op een pas verschenen boekje namelik de '*Inleiding tot de hedendaagsche Nederlandsche Letterkunde*' van *Roel Houwink*[1]. Want niettegenstaande alle heen en weer geschrijf over de primaire waarde van de hedendaagse letterkunde voor de literaire vorming der leerlingen, komt er op het M.O. bar weinig daarvan terecht, als we wat meer eisen dan namen van personen en boeken. Het inzicht zelf ontbreekt bij veel leraars. Na de oorlog: Wies Moens, Marnix Gijsen, Ach. Mussche, van Ostayen, enz... Schreven... geboren... humanitarisme enz. enz. Jawel, soms een hele bagage, als er integendeel niet licht wordt voorbijgegaan, of liever, als men tot daar geraakt. Maar ze vergeten: *Ruimte,* waarin voor het eerst weer het huwelik werd gesloten tussen socioloog en dichter! Daar ligt de grond, van waaruit men al het andere, begrijpen kan. Marnix Gijsen heeft het gevraagd: het kompas, asjeblief, en het peillood. - Dat is een eerste reden waarom we het bescheiden boekje van Roel Houwink welkom kunnen heten: er wordt hier inzicht gegeven: lit. wordt beschouwd als gegroeid uit het volksleven en in verband met de buitenlandse stromingen. Want beide zijn er ten slotte broodnodig om te *begrijpen* en diensvolgens niet alleen aan te voelen, maar te doorvoelen. Een tweede reden: er wordt hier en daar wel beweerd dat de modernen minder dan de histories-vergroeiden of zelfs helemaal niet dienstig kunnen zijn op de middelbare school. Er worden daarvoor allerlei redenen aangehaald, waarvan geen me heeft kunnen overtuigen. En daarom wens ik Roel Houwink's boekje in de handen onzer leerlingen M.O., dat enkel 'een uiterst bescheiden, maar weloverwogen poging wil zijn, om onze hedendaagsche letterkunde uit te heffen boven het ongerecht-

(1) Uitgave P. Noordhoff N.V. Groningen. - Met 42 portretten. Gen. f. 1,20 - geb. f. 1,50.

vaardigd isolement, waarin zij zich nog altijd bevindt en haar zooveel mogelijk te plaatsen in het kader der haar omringende West-Europeesche letterkunde, waartoe zij krachtens afkomst en geestesverwantschap nu eenmaal behoort. We durven deze poging gelukt heten! En we krijgen daarbij dan nog twee en veertig mooie portretten! We voelen de poging van de schrijver om enerzijds objektief en anderzijds helder-begrijpelik te blijven. En we kunnen die poging werkelik waarderen. Natuurlik sluit zo'n opvatting het oordeel niet buiten. Nu kunnen we weer gaan sakkeren over Vlaanderen-Assepoester. Maar Gerard Walschap deed het reeds in 'Hooger Leven'. En Aug. van Cauwelaert schijnt niet tot boven de Moerdijk gehoord te worden. Wordt het nu werkelik om den duur een 'hopeloos' geval? Vlaanderen kan het hier in ieder geval nog eens met 7 bladzijden stellen waar Holland er veertig krijgt! We vragen ons af door welke bril de Hollander bizonder het na-oorlogse Vlaanderen bekijkt! En of ze de anemie van sommige hunner dichters van de laatste jaren niet zien onder de gekunstelde vorm! We wilden U ook vragen of U soms de boeken 'Beatrijs' en 'De Man zonder Lichaam' kent van Herman Teirlinck?

Maar laten we nu weer nader tot ons onderwerp komen. - En kijken we even eerst het boek in van De Raaf en Griss: *Stroomingen en Gestalten*[(2)] dat reeds in tweede uitgave verscheen, waarvoor A. Donkersloot (Anthonie Donker) werd verzocht de bladzijden over het na-oorlogse literaire leven te verzorgen. De verdeling van de stof, waar de tietel reeds over inlicht, geeft aan dit boek een eigenaardig uitzicht, wat evenwel zijn waarde naast soortgelijke werken, vergroot. *Stromingen*: een doorlopend beeld van de kultuurwegingen, die van het buitenland zich hier hebben voortgeplant of binnen onze grenzen zijn ontstaan. Dus wordt de literatuur beschouwd als ontstaan uit geestelike stromingen. We zien hier dus de kunst be-beschouwd als *leven,* en wel als 'leven in schone vorm'. Daarom is het een goed en mooi boek. *Gestalten*: voornaamste poëten en prozaïsten van de 17e eeuw tot heden. Het is natuurlik geen schoolboek, maar het wil in de handen van de leraar zijn, naast het schoolboek in de handen der leerlingen. Wat in de schoolboeken natuurlik ge-

(2) De uitgave: W.L. en J. Brusse's Uitgeversmij N.V. Rotterdam. - In linnen gebonden fr. 3,90.

mist wordt, nl. kleur en plastiese levendigheid, willen de schrijvers hier geven. Zelfs wordt beproefd de arbeid der jongste jaren voorlopig vast te leggen. Maar daar de schrijvers op voorhand zeggen een zekere willekeur aan te nemen, wordt het omzeggens overbodig daar andere meningen hier tegenover te stellen. Te meer daar aan feiten het minste belang wordt gehecht. Het persoonlik leven der schrijvers wordt geïllustreerd door sprekende citaten. In het geheel: een boek dat elk leraar Ndl. literatuur moet bij de hand hebben. Met oordeel gebruikt, kan het hem werkelik grote dienst bewijzen.

Het is trouwens klaar overzichtelik, en het verdient meteen de aandacht, dat een dichter heeft meegewerkt voor het tijdvak dat dichtst bij ons ligt, en dat we blijven beschouwen als het voornaamste op school. We kunnen nu met Donker daarover aan 't discussiëren gaan, maar dat heeft hier van ons standpunt geen belang, of toch minder.

Van het *Nederlandsch Leesboek* van *Achilles Mussche*(3) verscheen nu het tweede deel. De ietwat klassieke tietel ‘bloemlezing’ schijnt allerwege terzij gezet. Het is maar goed ook. Want niet zelden ontmoetten we daar dingen, die van bloemen niet erg veel hadden, om het zacht te zeggen. Trouwens het zijn niet enkel uitgelezen bloemen die we op school behoeven. De schoonheid en ook de vorming van de literaire smaak zullen er bij winnen, als we de mooiste stukken bewaren tot wanneer hun schoonheid zo volledig mogelik kan worden doorvoeld, t.t.z. tot de hoogste klassen.

Deze tweedelige leesboek is van een uitzonderlike rijkdom en afwisseling. Er wordt trouwens niet bij de Ndl. lit. gebleven, maar ook over de grenzen blikken we. Ruimte en tijd zijn in deze schoolboeken vervat. De leidende gedachte van het eerste deel is de gang der seizoenen. Die van het tweede deel: de idee van adel en eenheid der mensen over de grenzen, in het verleden, in de verheerlijking van de arbeid. Dat is de socialist Mussche. Maar ook dat waardeeren we hier ten volle, omdat die idee zijn boek zo warm-menselik heeft gemaakt. Trouwens ook het Evangelie krijgt een beurt, en ik zie niet in, waarom deze ‘bloemlezing’ ook op onze katholieke scholen niet zou worden gebruikt. Dat er aan ieder deel een leidende gedachte ten grondslag ligt, geeft een eenheid, die we al helemaal ont-

(3) 2 dl. Uitgave: Van Rijsselberghe en Rombaut, Kouter, Gent.

wend waren geraakt. Vroeger deelde men in naar de lit. genres. Maar de onmiddelik voorgaande ‘bloemlezingen’ kenden geen andere indeling dan die van schrijvers, waarvan dan nog niet zelden fragmenten werden gegeven, die geheel uit hun verband waren gerukt. Het was een soort muzeum, en een muzeum, zegt van Ginniken, is het alleronpedagogieste leermiddel voor de jeugd. Ook uit een ander gezichtspunt blijkt de rijkdom van Mussche's werk. Ieder deel bevat nl. onderwerpen voor letterkundige ontledingen, benevens stukken, die slechts een minimum van uitleg behoeven en dus dienstig zijn voor de eigenlike leesles; en benevens stukken met niet de minste tekstmoeilikheid, die dus stof leveren voor de spreekoefeningen.

Wat de verscheidenheid aangaat, die hebt u reeds kunnen bemerken. Laten we hier nog aan toevoegen, dat zelfs uit kranten en tijdschriften werd gezant. Maar dat werd met zoveel smaak gedaan, dat we het met blijdschap opgenomen zien. Kranten en tijdschriften immers zullen een groot deel van het geestesleven van de volwassene beïnvloeden. Deze bloemlezing beoogt niet alleen inwijding in lit. schoonheid, maar tevens uitbreiding van de algemene geestelike horizon en uitdieping van het gemoed. In een woord: de *vorming van mensen.* We moeten Achilles Mussche om zijn degelike en mooie arbeid gelukwensen, en tevens hopen, dat zijn ‘Nederlandsch Leesboek’ ruim zal verspreid worden.

Aantekeningen

Van een kramp die een gedicht werd.

In een vraaggesprek dat ‘de Standaard’ met Maurits Roelants had, vertelde deze over Karel van de Woestijne o.a. het volgende:

Zwak van gestel is hij steeds geweest, broos. Hij was een vogel met van schroot verzwaarde vleugels, die tracht op te wieken en klappert, klappert. Vandaar zijn teruggetrokkenheid, zijn eenzaamheid, zijn zelfdoorpeiling, zijn schuchter optreden. Nooit echter was hij norsch. Integendeel in al zijn grootheid, erg lief en gezellig in omgang.

Bij zich had hij telkens een blauw boekje, wat grooter dan een gewoon agenda. Midden in een gesprek haalde hij dit soms boven en schreef er een paar versregels in, die in zijn geest gerijpt waren.

Zoo wandelde hij eens met Emmanuel De Bom te Oostende, langs het strand. Door een kramp in de maag overvallen moest Van de Woestijne gaan neerzitten. De pijn over, haalde hij zijn boekje boven, zoodat de Mane met zijn gewone leukheid kon aanmerken: ‘Als Van de Woestijne een kramp krijgt, wordt dit een gedicht’

Wij natuurlijk, denken met een zinnetje. Van de Woestijne dacht ineens in strofen.

Wel opmerkzaam is het dat waar de ander dichters hun werk op den stroom van hun emotie en inspiratie laten deinen, Van de Woestijne de conceptie van een heel reeks met al zijn onderdeelen in zich droeg, getuige zijn trilogie: ‘De Modderen Man’, ‘God aan Zee’ en ‘Het Bergmeer’. Naarmate hij ouder werd, voelde hij het leven rond zich verijlen. En elk van zijn zintuigen zong met de bloedende stem van een Sint-Franciskus.

Belgische kunst in Italië.

In de kunstgalerij van Lino Pésara, te Milaan, is thans een tentoonstelling van Belgische kunst geopend (1880-1910). De stadsprefekt en de leden van de Belgische kolonie waren aanwezig op de opening. Een rede werd uitgesproken door den h. Gallavresi, voorzitter van de Akademie Brera.

Die tentoonstelling is als een inzet van de tweejaarlijksche te Venetië. Een borstbeeld van Victor Rousseau, een modern meisje voorstellend, werd reeds op den eersten dag door een Milaansch verzamelaar gekocht. Ook voor een doek van Gilsoul, voor een paar van Opsomer, voor een teekening van Apol zijn reeds koopers; de Belgische konsul heeft zich een Cassiers aangeworven.

Er is werk van Jean Laudy, Servaes, A. Saverys, Laermans, Delannois, A. Courtens, G. de Vreese, M. d'Haveloose, Wolfers, P. Braecke, P. Artot. Het geheel maakt een zeer gunstigen indruk.

De Impasse in het huidige Consertleven.

Een dezer dagen vertoefde in Nederland de leider van het grootste Centraal-Europese-Consertburo. Ziehier, wat deze zakelike bezoeker aan ‘De Haagsche Post’ mededeelde:

‘De radio heeft zonder twijfel de ontreddering van het concertleven bespoedigd. Het publiek geniet heden op ieder uur van den dag de voortreffelijkste vocale en instrumentale prestaties in elk genre. Het ligt voor de hand, dat het daardoor steeds veeleischender wordt. Wanneer ik de recettes naga, in den laatsten tijd te Weenen, de muziekstad bij uitnemendheid, door de allergrootsten geïncasseerd, dan kom ik tot de volgende conclusie: De aandacht van het publiek weten alleen nog die kunstenaars, die in

zekeren zin een sensatie beteekenen, tot zich te trekken. Maar hoe lang, hoe kort, vormt de artist een sensatie voor hen, die zijn concerten bezoeken? Het wonderkind X. heeft twee jaren geleden een honorarium van twee duizend dollar per consert gekregen, heden is zijn vertegenwoordiger al met de helft tevreden. Dit wat betreft een uiterst sensatiewekkende podium-verschijning. De klasse, die daarop volgt, gevormd door werkelijk allereersterangs-kunstenaars, heeft volgens mijn meening in het geheel geen kans van slagen meer. Ik vind het om begrijpelijke redenen voor de betrokkenen allerminst pleizierig, wanneer in dit verband namen zouden worden vermeld, maar het is onweerlegbaar, dat zelfs uitnemende musici, die vijf jaar geleden met kans op succes concerteerden, heden voor leege stoelen spelen. Dit is de waarheid, die onder de oogen dient te worden gezien. Tot welk een ramp dit op den duur moet lijden, daaraan durf ik in het geheel niet denken. Maar één ding weet ik heel zeker - om mijn bureau gaande te houden, om te trachten de bemiddelaar te blijven tusschen het publiek en de artisten, die het wenscht te hooren, dien ik mij naar den nu geldenden smaak, naar de tot uiting komende voorkeuren te richten. En in plaats van ijverig werkende talentvolle violoncellisten en pianisten, violisten en vocalisten, engageer ik jazzbands, benevens sensationeele noviteiten. Wat geeft het of ik dit wel of niet te betreuren vind... Ik heb een zaak, en deze moet ik in het leven houden'.

Van een kreunende wind.

Terwijl Hitler slechts slapeloze nachten kent; terwijl de dollar stijgt en in Nederland een dronken luitenant wordt vrijgesproken, zingt de dichterlike pen van Leo De Roover over het papier, zo schoon, dat de wind tussen hemel en aarde *kreunt* van geluk.

Voor onze lezers die weten hoe moeilik het is van een kikker veeren te plukken, roven wij dit versje van de jonge heer De Roover uit 'Jong Dietsland' en bevelen het tevens aan Adolf Hitler aan, ter vervanging van een slaapdrankje.

eenzaam worden en rijk als een bloem
die alles wat ze heeft ontvangen,
nog voor haar verwelking teruggeeft...
onverstoord *zijn,* alleen *dit*
maar zo schoon dat de wind tussen
aarde en hemel om je luister.
kreunt van geluk:
zo moet je worden, kind,
eens,
als je begint te leven.

Boekbesprekingen

Georg Fuchs: - Wij achter de tralies. - Geautoriseerde vertaling van Anthonie Donker met een inleiding van Dr. P. Bierens de Haan. - 'Het Kompas', Mechelen. - Gen. 56,50 fr. geb. 71,00 fr.

Dit boek is het vijfde in de serie: Wereldproblemen.

Bij de na-oorlogse woelingen in Beiëren toen het land overgeleverd was aan een bende intriganten, werd Prof. Fuchs veroordeeld. Zo heeft hij aan den lijve de ondoelmatigheid en de wreedheid van het huidige strafstelsel gevoeld. Het is ondoelmatig omdat het niet aan zijn roeping beantwoordt: de kriminaliteit te verminderen. Het is wreed omdat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen onverbeterliken en mensen, die reeds een ander leven zijn begonnen als ze nog steeds als misdadigers worden aanzien.

Het verzet tegen het huidige strafsysteem is voort gekomen uit het feit, dat we ook het misdadigersprobleem psykologies zijn gaan beschouwen. De drie grondslagen van het nieuwe rechtsgebouw zullen zijn: het recht moet gehandhaafd blijven, de samenleving en haar leden moeten beschermd worden en de misdadiger moet tot beter levensvoering opgeheven worden.

Straf moet worden: dwang tot opvoeding. Pedagogies vooral is het huidige strafstelsel eèn dwaasheid, uitgezonderd nu reeds voor de kinderrechtspraak.

Prof. Fuchs wil met deze in de gevangenis geschreven notities de openbare mening winnen voor hervormingen, die noodzakelik blijken, wil het gevangeniswezen op de hoogte onze kultuur worden gebracht. Hij ziet het ziektemoment in de habituële misdadigheid niet voorbij, maar hecht een overwegend (*te* overwegend misschien!) belang aan de macht der omstandigheden.

Zonder enige literaire smuk verhaalt hij met een bewonderenswaardige objektiviteit zijn ervaren en dat van zijn medegevangenen. Maar juist die naaktheid van zijn woord, geeft het een vertoogkracht, die we nog in weinige geschriften hebben ontmoet.

Reportage-werk en tijdsdokument zoals Ilja Ehrenburg's 'Leven der Auto's' maar met een hoger en schoon-menselik doel geschreven, moet ieder die met sociale problemen begaan is, kennis nemen van dit boek, dat met deze woorden sluit: Wanneer een mens niet de goddelike wereld der vrijheid, het volkomen rijk des geestes, in zich draagt en daarheen zijn toevlucht weet te nemen, zal hij in alle eeuwigheid vergeefs op één ogenblik van vrijheid hopen. Die enige ware vrijheid kan men echter ook in de gevangenis hebben - dat kan ik getuigen.

Hier en daar is de zinnenbouw wat stroef en ingewikkeld, maar over het algemeen laat het zich vlot lezen. Dat pleit eveneens voor de vertaler.

Jan Boon. - Radio-poeem. - Uitgave 'Het Kompas' Mechelen.

Natuurlijk zullen we nu wel gauw overstelpt worden door gebundelde radiopraatjes. We leven voort: de tijd dat essayisten en critici hun bijdragen in de bladen bundelden is voorbijgestreefd. Ik moet rechtuit zeggen, dat ik er wat tegen opzie, als we weten wat de voorgaande tijd ons aan soortgelijks bracht.

We kregen ‘Het Evangelie over de daken’. En nu ‘Radio-poëem’ bevattende zes causeries: ervaringen van den journalist, een boot met passagiers naar de IJsgrens, over het Maria-spel te Halle, de roeping van het katholiek nationaal tooneel in de Vlaamsche gemeenschap, kultuur en filmwezen, klein programma voor den katholieken kinemabezoeker.

Ik zeg niet, dat het boekje niet goed geschreven (gesproken?) is. Dat is het

wel. Maar ik geloof niet, dat wat hier wordt gegeven zodanige waarde bezit, dat het tot een boek moet verduurzaamd worden. Te meer: in tegenstelling met het bundelen van geschreven bijdragen, wordt in dit geval de draagwijdte van het woord verengd.

K.V.R.O. en N. I, R. moeten helpen om de komende vloed van radiobundels te voorkomen, door alleen werkelik belangwekkende en tevens schone causeries toe te laten.

Intussen las ik hier graag het eerste praatje, als zijn de laatste twee meest interessant.

J.V.

Beb Vuyk. - Vele namen. - Uitgave 'De Vrije Bladen'. Het Kompas Mechelen.

'De Vrije Bladen' die zouden verdwijnen, verschijnen nu toch weer. Maar gewijzigd: in cahiervorm. Dit is het eerste nummer van de nieuwe jaargang. Dit werkelik knap-geschreven boekje (vergeef de gemeen plaats!) las ik, wijl de koorts me even te pakken had. Het is eigenaardige omstandigheid maar even eigenaardig is het, hoe deze lektuur bij mijn toestand paste. Want op dat ogenblik was ik zeker geen paar alineas van Streuvels te boven gekomen. Kort en pregnant is deze novelle. Notities, maar geen nuchtere, zelfs soms hier en daar naar het schemerachtige zwemend. Die vorm past echter zeer goed bij de inhoud en de psyche van de hoofdpersoon.

Dit verhaaltje is een sprekende illustratie van de kompensatie-theorie van Adler en het typiese puberteitsverschijnsel dat men secessie heeft genoemd. Het minderwaardigheidsgevoel, dat van de vader op Hank overgaat, heeft hen echter onbewust vast. Ze zijn Indo's en verbitterd sinds de verwachte bevordering van de vader is uitgebleven. De kompensatie dan: een overdreven kultus van hun lichamelike sterkte en vaardigheid. En de verbittering leidt tot secessie, die zelfs in een soort mensenschuwheid overgaat.

Na de dood van zijn vader komt Hank naar Holland. De kompensatie-drang blijft zich hier uiten in een fierheid over zijn lichamelike 'volmaaktheid', maar tevens ook nader het terrein der 'minderwaardigheid' zelf, (soms kan hij zelfs op het identische terrein overgaan.) in een drang tot weten. Zo leert hij vele 'namen' kennen.

Uit zijn secessie komt hij stilaan uit eerst onder invloed van Frans Luursma, en dan van het meisje: Nita. - Altijd meer namen. Hij is zelfs wat jaloers op Frans. Maar deze heeft een bril en een te kort been. Daaruit: minachting bij Hank. Hij bemint Nita. En zij hem ook. Zij zal het weten van hem. Maar een ongeluk met de trem ontneemt hem een deel van zijn hand. Hij zal haar niet meer zien, besluit hij. Hij verhuist naar Amsterdam en studeert geschiedenis: vele namen...

Als een film zijn de beelden voorbijgeschoven. Er is een onvoldaanheid in de lezer, maar dat is een indruk, die bijblijft. Dat pleit voor de waarde van dit boekje en het talent van de schrijfster.

J.V.

Albe: - Kwakske in ballingschap. - Uitgave ‘Scheppers'’ Gesticht Melaan, Mechelen. - 18 fr.

Dit is een plezante tragedie in 5 tonelen, die bekroond werd met de eerste prijs in de toneelprijskamp van Sobriëtas. Daarmee ziet U al dadelik de tendenz: anti-alkolisme. Maar de schrijver weet die tendenz knap op het achterplan te houden.

Het plezante zit hem in Kwakske zelf en in zijn droom, die hem naar een soort ‘parlementaire’ zitting der duivelen voert. Er is zelfs een troonrede. De tragedie zit hem in het moment waarop Kwakske zijn ziel ontdekt.

Ik kan moeilik aan de bekoring weerstaan hier een stukje dialoog over te schrijven. Want die is werkelik knap. Hij zit daarbij vol mooie vondsten, zoals we die ook kennen uit de novellen van Albe, die in dit tijdschrift verschenen.

Zelfs waar het stukje dreigt langdradig te worden, als b.v. bij de 'Akademiese' zitting der duivelen wordt het juist door die vondsten gered.

We zeggen overtuigd met de jury springlevend, geestig, knap.

J.V.

Dr. Jul. Persijn: - Studien en lezingen I. - 'N.V. Standaard, Boekhandel', Brussel.

Jul. Persijn publiceert maar altijd voort. Al staat hij niet meer *in* de beweging. Hij is blijven staan een heel eindje her, en blikt nu maar steeds terug.

Dit aan Burggraaf Poullet opgedragen boek bevat acht lezingen: Uit een opgave van de inhoud blijkt al dadelik de grote dokumentaire waarde van dit werk, het zesde in de reeks Vlaamse Bijdragen. - Ziehier dan: het studententype in de letterkunde, ons toneel te Antwerpen van 1830 tot 1840, van 1840 tot 1853, de stichting van ons Nationaal Toneel te Antwerpen 1853, Vondel's eerste Deense reis, zijne tweede, twee merkwaardige proefschriften (J. Smit: Bilderlijk et la France en H.J.A.M. Stein: Boileau en Hollande: beide worden krities nagegaan) vergelijkende letterkunde.

Het boek is zeer onderhoudend geschreven en het boeit dus werkelik. Persijn weet de toon te treffen. Maar hier nog eens: we begrijpen niet goed, waarom dat alles nog eens moet verschijnen. Het ging toch bijna volledig reeds eens door de pers! Er is maar een reden: het de mogelike zoekers gemakkeliker maken. Maar of die voldoende is?

J.V.

Alja Rachmanova: - Studenten, liebe, tscheka und tod. - Verlag Anton Pustet, Salzburg. Gen. R.M. 5,70, in linnen geb., R.M. 6,80.

Na de lezing van dit omvangrijke boek (448 blz.) het dagboek van een Russiese studentin beginnend 24-9-16 eindigend 12-9-1920 en dus de beide Russiese revoluties omvattend, begrijpen we, dat generaal Sakharow moest getuigen: das unvergleichliche Zeitdokument.

Er komen inderdaad bladzijden in voor van onstellende schoonheid. Niet zelden herinneren we ons zelf Dostojevsky en speciaal dan zijn 'Herinneringen uit het Doodenhuis'.

Het bevat twee delen. Het eerste deel lijkt me best geschreven, maar het tweede lezen we met meer belangstelling, omwille van het verpletterende gewicht der feiten. Die feiten varen u met ontzettende snelheid en helderheid voorbij, tot het lijden van gans een volk. Het doorschokt U in zijn naaktheid, zoals het de gevoelige vrouwenziel heeft geschokt, die voor ons getuigt. Want een getuigenis is dat boek, een kreet tot de wereld. Een stem uit het volk, dat duldt en zwijgt. Hoelang? Welke geheime krachten werken op heden in de mystieke Russiese ziel? Zal de wedergeboorte weer over een bloedstroom gaan?

We vernoemden Dostojevsky's ‘Herneringen uit het Doodenhuis’ geboren uit zijn Siberiese ballingschap. Ook Alja Rachmanova vlucht met haar moeder naar Siberië, en ginder weten ze niet hoe het haar vader vergaat die in Rusland is gebleven. Bij het naderen der Roden heeft hij gezegd: Es ist besser zu sterben, als ihnen in die Hände zu fallen. In Siberië: bloed en tranen. Gruwzame geschiedenis!

Er is moed toe nodig zó te getuigen. Het motto van het boek is het woord van de zeventiende eeuwse dichter Awwakum: Zonder vrees moogt ge spreken, indien ge u enkel door uw geweten leiden laat. Maar zo verstaan het de Sovjets niet. Hoe dit dagboek in Oostenrijk, komt: Zo is het slot: Heute übergebe ich dem Deutschen, der in seine Heimat fährt, mein Tagebuch. Ich sende es bind hinaus in die Ferne, in ein freieres Land, einen verzweiflungsschrei aus dem Lande der ‘Freiheit’.

Het is werkelik onmogelik dit beeld van het Russiese volk in de misschien meest bewogen jaren van geheel zijn geschiedenis te lezen, zonder tot in het diepste der ziel geschokt te worden. Want ge voelt dat het werkelik is, in deze bladzijden leven en bewegen echte mensen, die we over alle grenzen aan ons gelijk

voelen, omdat in hun ziel dezelfde betrachtingen opstuwen en dezelfde strijd wordt gestreden, die duren zal zolang de schepping in haar huidige verschijning bestaat.

Dit boek moet ge lezen. En het moet in het Nederlands vertaald worden.

J. Vercammen.

A.V.H.V.: - Gentsche studentenalmanak, - 1932 - 320 blz. - Uitgave A.V.H.V. Gent.

Wat dit boek vooral zijn waarde geeft, is dat het opgevat werd als een hulde aan Prof. Daels. Het bevat ter ere van deze grote Vlaming bijdragen van Dr. Van Rooy, Cyriel Verschaeve, Pater Callewaert, Dr. Goossenaerts, en in naam der studenten: A. De Caluwé. Verdere merkwaardige bijdragen zijn: De Dietsche gedachte en het Catholicisme, Groot-Nederlandsche gedachte en Vl. Liberale Idee, Nationalisme en Socialisme, Collegium Musicum.

Het studentikoze is natuurlik niet vergeten. We hebben ons verkneukeld aan ‘Mixed Pickels’ en ‘Varia’. Dat is een schalksheid, die deugd doet, werkelik!

Er is maar een ding dat ons hier weer verwondert. Ernest Van der Hallen, die op de loop gaat voor een vleugje erotiek laat in zijn rubriek in ‘Jong Dietschland’ slechte erotiese verzen, verschijnen, waarvan ieder woord-bijna ‘hopeloos’ in het belachelike verzinkt, Hier in deze almanak is er een zekere Toon van Eremo, die alleen maar vlaamse strijdgedichten (of humanistiese) (in theorie) aanvaarden wil, en dan dingetjes publiceert als:

> ‘Ik wil je omhullen
> met de witte bedwelmende damp
> van mijn Liefde;...’
> Anders gezegd: stik! of:
> ‘We hebben geleden
> - samen -
> dezelfde pijn
> - heeft ons hardt verschroeid -

Verder nog wat Moensisme van het bedenkelikste soort. Wanneer een tijdschrift onder redaksie van Toon van Eremo en, hoe heet ie ook weer? pardon: Leo De Roover? - Een min of meer, dat merken we haast niet meer.

Steeds gaan maar mensen aan de belachelikheid van hun eigen inkonsekwentie dood... als ze tenminste geleefd hebben!

Desondanks wensen we de Gentsche Studentenalmanak: goedheil! Het gaat niet op hier al de bijdragen nog maar op te sommen. Maar het is zeer dikwijls degelik werk. Het is de tweede maal, dat hij verschijnt. Ad multos annos!

Ingekomen boeken.

J. Decroos. - VAN LENTE EN MINNE - Gedichten, Uitgave ‘Regenboog’ Borgerhout, prijs 30 fr.

Elegast. - VERZEN - Uitgave ‘Zonneveld’, Soest.
J. Van Gorp. - GOETHE - Uitgave ‘De Standaard’ Antwerpen, prijs 2,50 fr.
Halbo C. Kool. - SCHERVEN. - Gedichten. Uitgave ‘Nr. 2 Vrije Bladen’ ‘Het Kompas’ Mechelen.
Gerard Walschap. - JAN FRANS CANTRE. - Uitgave nr. 3 ‘Vrije Bladen’ ‘Het Kompas’, Mechelen.
GENTSCHE STUDENTENALMANAK. - Uitgave, ‘Alg. Vl. Hoogstudentenverbond’, Gent.
Jan Boon. - RADIOPOEEM. - Uitgave ‘Het Kompas’, Mechelen.
John Cooper. - ALS ONS GODSDIENSTONDERWIJS NOG OOIT GEZOND WIL WORDEN. - Uitgave ‘De Standaard’, Antwerpen.
Ruusbroec-Genootschap. - RUUSBROEC - Uitgave ‘Het Kompas’, Mechelen. Prijs gen. 100 fr., geb. 125 fr.

Floris Couteele. - DAGBOEK VAN EEN ARRIVIST. - Uitgave ‘Centrale voor Tijdschriften’, Antwerpen.
Karin Michaëlis. - BIBI EN OLE. - ‘Het Kompas’ Mechelen. - Ingenaaid 43,50 fr.; Geb. 56,50 fr.
Hugh Lofting. - DE WOONWAGEN VAN Dr. DOLITTLE. - ‘Het Kompas’, Mechelen. - Twee deelen aan 43,50 fr. Ing. en 56,50 fr. gebon. per deel.
Dit zijn twee mooi geïllutsreerde kinderboeken.
Dr. Jul Persyn. - AESTHETISCHE VERANTWOORDINGEN. - ‘De Standaard’, Brussel. - Per ex. 20 fr. Een tweede herziene uitgave van het bekende werk. Aanbevolen.
Jozef Simons. - VOLKSLIEDJES EN VERZEKENS. - ‘Vlaamsche Geluiden’, 26 Sint Marcusstraat, Borgerhout. - 8 fr.
Zoals de titel het zegt, meestal volkspoësie zonder letterkundige pretentie.

Inhoud van Tijdschriften

Boekengids.

December: Schrijverskataloog van de 9e jaargang.
Januarie: Jan van Ruusbroec (Prof. Dr. Kan. A. Boon). - De katholieke Encyclopedie. - Gog van Papini (Dr. K. Elebaers). - Romankroniek: F. De Pillecijn: Blauwbaard, M. Roelants: Het Leven, dat wij droomden, A. Coolen: De goede Moordenaar, A. Helman: De stille Plantage. (E.V. d. Hallen). Boekbesprekingen.
Februarie: De katholieke Encyclopedie in aantocht (J. Salsmans). - Drie novellen: Ernest Claes: De heilige van Sichem, Antoon Thiry: De drie uit Sinte Gerardus, Aart van der Leeuw: Sint Veit. - Antialcoholische Literatuur (Fr. Vermuyten). - Boekbesprekingen.

Opkomst.

Maart: A.V.S. Landdag te Aalst. (Paul De Rijck). - Wij (Rie de Cordier). - Nu komt ook Herman Reel op tegen het Militarisme van Toon Maes. Dat belet niet, dat Toon Maes e.a. morgen weer zullen verklaren dat de Vlaamse Jeugd voor Dinaso gewonnen is, en andere Hitleriaanse grootspraak!

Bode van de Christelijke Scholen:

Februari: Jongen, benijd niemand. (Br. Simon Jan). In het Kamp van Beverloo. - Aan den Rijn (Br. Aloys). Reusje Brok (Br Macharius) Em.
Maart: Jongen, ontwikkel uw talent (Br. Simon Jan). - Uit natuur en Volksgeloof: de Duif. (Br. Ferdinand). Johan Wolfgang Goethe (Br. Constant). - Reusje Brok (Hugo Amus). Missienieuws.

De Blauwvoet.

Februarie: Nederlandsch Leven. - De tragiek van de katholieke Vlaamse Studentenbeweging. - Een vaderhuis. - Lijdensgang. - Verslagen en mededelingen.

Dietsche Warande en Belfort.

Maart: Constant Eeckels schrijft over het merkwaardig schilderwerk van Cécile Cauterman. - E.P.W. Verkade staat een fragment af uit zijn belangrijk boek ‘Der Antieb ins Volkommene’. - Robert van Passen geeft een novelle: De Moeder. - Gedichten van M. Koenen, P. Victorinus

S.D.S. en Jan Vercammen. - Kronieken. - Drie kantteekeningen

Forum.

Nr. 4: Slauerhoff vervolgt zijn 'Verboden Rijk', en Menno ter Braak zijn 'Demasqué der Schoonheid'. - Jan Greshoff heeft het waardeerend over 'Flandre' het boek van Luc en Paul Haesaerts over de Vlaamse plastiek. - André Demedts vertelt de 'Dood van een Dichter'. Menno ter Braak kamt een paar moralisten af, n.l. E. Van Dieren en Emmanuël Berl. Hij bezorgt ditmaal bijna alleen het panopticum. - Gedichten van S. Vestdijk, E. du Perron, M. Mok, G.J. van Nieuwenhuyzen.

Onze Wakkere Jeugd:

April: Behalve godsdienstige bijdragen, bevat dit verzorgde nummer ook een kijkje op het Rusland van vroeger en een korte biografie van Ruusbroec. Voor een godsdienstig orgaan, werkelik verzorgde uitgave.

Drang.

Maart: Ter Inleiding (De Redaksie), Sproke (Toon Maes), Rodenbach en wij (Wies Moens; overdruk uit 'De Vlag') De Heuvel (vertaling uit Rupert Brooke), Antoon Coolen (Johan Egill), Na mijn Dood (vertaling uit Fanny Parnell), Wettelijke Dwang (P.B.) - Boekrecensies.

Le Journal des Poètes.

Nr. 16: o.a. Il y a trois siècles en Espagne... de Gongora, avec Lucien-Paul Thomas. - Voix de l'Autriche Contemporaine. - Perse.: la poésie persane d'aujourd'hui. - Un destin romantique dans la mer des Indes. Sur Esther Razanadrasoa.

Nr. 17.: o.a. Reportage Africain Le poème du désert. - L'individu ou la foule? - Voici l'Espagne: lyrisme et tauromachie. - Le poète Américain Ezra Pound.

Nr. 18: Plaidoyer pour la Fantaisie. - Douze inédits. - La poésie au Portugal: Fernanda de Castro, Eugenio de Castro, etc. - Pourquoi écrivez-vous des poèmes? (suite).

[De Tijdstroom 1932 nr. 8]

Katolieke Poëzie in het hedendaagse geestesleven Prof. Dr. Günther Müller

'Het Katolicisme,' zegt O. Walzel in zijn groot werk 'Von Gottsched bis zùr Gegenwart 'wordt heden ten dage machtig in de hand gewerkt door de geschiktheid die het heeft, om het recht van de geest te handhaven zonder in een bekrompen "Nazarenisme" de natuur te onderdrukken. Thomas van Aquino, die een dergelike juiste verhouding tussen het geestelike en de natuur meer bepaaldelik voorstond dan andere voorvechters van zijn geloof, geraakt weer in eer.'

Dit verstrekt een belangrijke gezichtshoek bij het waarderen van de hedendaagse katolieke poëzie in Duitsland. Het opnieuw intreden van het duitse Katolicisme in de belangwekkende en in diepere zin aktuele poëzie is een veelbetekenend symptoom. - Want evenmin als om het even welke andere menselike uiting is poëzie van een bepaalde tijdspanne onafhankelik. Tijdsgevrichten zijn in deze zin geen delen van een inhoudloze jarenreeks, maar verwezenlikte menselike mogelikheden. Zo zijn in de Staufentijd niet alleen politiek, ekonomie, wetenschap, bouwkunst anders dan b.v. in de eew van 't rationalisme, maar ook de dichtkunst is in deze twee tijdperken van gans anderen aard. Een werk als Wieland's 'Agathon' of Lessing's 'Nathan' had omstreeks 1200 niet kunnen ontstaan, want daarvoor ontbraken zowel de geestelike als taalkundige voorwaarden.

Zo is het even begrijpelik, dat Duitsland in de 18e en 19e eew geen belangrijke katolieke dichtkunst heeft voortgebracht. Het is niet door het essentieel katolieke in hun werk dat Eichendorff, Annette von Droste-Hülshoff, Stifter bij de grote dichters horen, bovendien schijnen zij menigmaal beperkt door de vormen van een a-katolieke kultuur. Deze eew der Aufklärung heeft, zooals het te verwachten was, ook haar dichterlike grondvormen naar de zin van haar hoofdstrekking geboetseerd: de mens en zijn beleven maken de hoogstgeldige maatstaf uit van het gehalte. Het ik-uitspreken der lyriek, de ontwikkelingsroman, het drama der zielkonflikten zijn de meest kenmerkende verschijnselen. Met het toenemende materializeren, en anderzijds met de groeiende ontgocheling van het autonomiegeloof moest dit laatste de plaats ruimen voor een niet minder hevig fatalisme. Een katolieke dichtkunst kon in een wereld met zulke gromd-

vormen slechts door geweldige krachtinspanning tot stand komen.

Wanneer nu omstreeks 1900 de traditionele vormen niet meer zo vanzelfsprekend aangenomen worden, ontstaat met *Handel-Mazzetti* een eerste beslissende doorbraak. 'Meinrad Helmperger', die in 1900 in boekvorm verscheen, maakt reeds alom de aandacht gaande en vindt waardering wegens zijn dichterlike kracht, (wel is waar ook heftige tegenstand bij protestantse zowel als bij katolieke critici.) Vier jaar later begint 'Jesse und Maria' in Hochland te verschijnen en voltrekt, onder hartstochtelike besprekingen, de erkende intrede der Duitse katolieken in de kunstliteratuur, zoals *A. Döwer* in het Handel-Mazzetti-boek (Kösel) indrukwekkend betoogd heeft. Dat deze werken stylistiese overeenstemmingen vertonen met het naturalisme is gewis niet onbeduidend. Het naturalisme toch streefde naar een bevrijdiing van de literatuur uit het werkelikheidsvreemde Aufklärungsidealisme. Overigens spreekt het van zelf dat ook deze sterke, niewbeeldende dichteres niet zo maar zonder geschiedenis te voorschijn kwam gelijk Athene uit de bol van Zeus, doch bepaald werd door de omstandigheden van haar tijd. Mag men in haar scheppingen terecht wijzen op betrekkingen met de barok, met de martelaars-roman, met de oudere heimat-poëzie, een afdoend feit is het, dat zij ook deze waarden in dienst kon stellen van haar doorbraak door het enkel naar het aardse georienteerde psychologisme. Haar prestasie, die in de volgende werken nog verder uitgebouwd werd, zal geen geschiedschrijver der letterkunde over het hoofd mogen zien; het is de overwinning der blote immanensie voor de dichterlike vormen, de verovering der mogelikheid om in de dichtkunst aan het geloof in het bovennatuurlike esteties gestalte te geven. Een weinig later begint dan van uit Zwitserland de aksie van Federer, minder gewichtig, minder prinsipieel dichter bij de heimatpoëzie blijvend, doch dezelfde richting uitwijzend. Terwijl vóór 1914 enkel deze twee dichterfiguren het katolicisme in de belangwekkende poëzie vertegenwoordigen, komt er met het ekspressionisme verandering in de toestand. Met zijn 'Konversion' wordt Sorge van leidend ekspressionist tot katoliek dichter en vormt nu de door hem aanvankelik bepaalde vormen om en werkt ze uit tot een tevens katoliek bedoelde poëzie. Hier werd de kortere maar gevaarlikere weg over geest en ekstaze ingeslagen en nu zijn het niet alleen afgezonderde dichters die zich aansluiten. Omstreeks 1920 volgt veeleer een optocht van hele groepen katolieke

dichters, die in de ekspressionistiese beweging een noemenswaardig aandeel hebben. Niet alles wat deze groepen voortgebracht hebben is van blijvende waarde. Maar namen als *K.G. Pfeill, Weismantel, Weinrich, Thrasolt, Roselieb, K. Weisz, Hazenkamp, Mathar* zijn toch in de ekspressionistiese faze voor het eerst verder gehoord geworden. En noch *H.S. Waldeck,* noch *Elisabeth Langgässer* verlochenen hun doortocht door de bezieling van het ekspressionisme. Dat op heden de katolieke dichter geen verschijning meer is die door haar zeldzaamheid opvalt, moet toch grotendeels als een rezultaat van die korte ekspressionistiese bloei beschouwd worden. Daarbij komt nog dat vroeger ook dichters als Bahr, Hofmannsthal, Schaukel en tijdelik ook Stehr, zich weer uitdrukkelik tot de Kerk wendden.

Alhoewel met dit alles tegenover de Aùfklärungsdichtung een gans niewe toestand tot stand schijnt gekomen te zijn, mag toch het volgende niet over het hoofd gezien worden. Het katoliek ekspressionisme is, overeenstemmend met de ganse tijd, in aanzienlike mate de dichterlike uitdrukking van een irrationeel religieus beleven; meer specifiek katoliek door herkomst en bedoeling der dichters dan door de beslistheid hunner poëzie. De rang naar de persoonlike, om niet te zeggen private ervaring, die de vormen kenschetst, is nog wel een overwinning van het zuiver aards gestemde autonomiegeloof, en is hun nog zeer verwant. Juist dát maakt de ontwikkeling begrijpelik, doch duidt terzelfdertijd de grenzen er van aan. In de laatste tijd schijnt zich opniew een scherpere scheiding vóor te bereiden. De ekspressionistiese ekstaze is in menig opzicht vervallen tot reportage, grof sensualisme en tendens. Van katolieke zijde heeft een nauwere voeling met de leer der Kerk gedichten doen ontstaan die wel in de ruimste betekenis van het woord katoliek mogen genoemd worden.

Laten wij nu trachten het bestaande volgens groepen te overzien en door namen van betekenis te verduideliken. Het talrijkst is de heimatdichtkunst vertegenwoordigd, die op velerlei wijze aanleunt bij de baanbrekers van het begin dezer eew: *Handel-Mazzetti* en *Federer.* Tot deze groep behoren de reeds bijna klassiek geworden *Dörfler* en *Lienert;* met verscheidene werken *Weismantel, Kneip*, *Mathar,* onder de jongeren *Oberkofler, Grogger, Billinger, Viesèr*, *Rubatscher* en ook wel *Fr. Deml* en *Guido Zernatto,* die eerst onlangs door Rockenbach's schone niewe bloemlezing ‘Neue Katholische Dichtung’ bekend zijn geworden. Hier werd het autonomisme geheel

en al uitgeschakeld door de kennis van de ingrijpende tradisie, door de beperktheid van het aardse zinnelike en door het geloof aan een bovenaards doel. De vormen zijn apart genomen zeer verscheiden maar globaal gezien tekent zich een niet gekompliceerd trouw mededelen van het natuurlik gegeven af, waarbij de dichter als het ware spreekt als een deel van het geheel waarvan hij mededeelt.

Als men rekening houdt met de waarde die het Katolicisme hecht aan de natuur als het instrumentum Dei, dan verschijnt het werk van deze groep bepaald zinvol. Des te meer door het feit dat bij enige dichters het heimatachtig-natuurlike dieper doordrongen wordt met ziel en geest. Ook kunnen bij deze groep ondergebracht worden de zware goties-ekspressionistiese natuurmystiek van een *Konrad Weisz*, de zwevende doorstraling der natuur, zoals *Friedrich Schnack* ze bezweert, het opbloeien van de hogere zin in *Ruth Schaumann's* poëzie. Maar ook de bezwering van het demoniese en het kristelik mystieke, waarin Joh. Kirschweng meesterlik slaagt, en anderzijds het spel der tegenstellingen van beschaving en primitiviteit, dat *Joh Muron* steeds aantrekt en waaruit hij een groot prozaepos van Columbus en ook zijn Oasebrieven heeft gewonnen.

Van een gans andere zijde komt *Frans Herwig* met zijn ekspressionistiese grootstadslegende van ‘St. Sebastian vom Wedding’ en de daarbij aansluitende grootstadsromans. Werken die met een hartstochtelik apostolies voluntarisme in het aanschijn der massa-ellende schrewen om de kristelike liefdedaad en die het kristelike opdiepen uit een religieus voorbeeld en het zo in het dichtwerk inschakelen. Het is begrijpelik dat deze werken een groot sukses te beurt viel. Anderzijds ontbreekt aan de uitbeelding van de religieuze helden toch een scherpere waarneming van natuur en theologie. Wat de vorm betreft is hier de nabijheid van *Wassermann* en *Döblin* opvallend.

Veelbetekenend voor de huidige mogelikheden der katolieke dichtkunst is het feit dat de legende weer ijverig kan beoefend worden en o.a. bij *K.B. Heinrich* een gedaante aanneemt die vrij is van romantisme en archaïsme en rustig en zorgvuldig de ontwikkeling volgt van de werkelike legende: de opgang der natuur naar het bovennatuurlike heen.

Gans gevormd uit katoliek geloof en weten verschijnen eindelik de jongste werken van *Gertrud von le Fort* en *Gottfried Hasenkamp.* Beiden debuteerden heel dicht bij het ekspressionisme. Beiden hebben

sindsdien aan het individualisme, dat het ekspressionisme aankleefde, verzaakt en gestreefd naar een liturgies geschoolde ondergeschiktheid van het ik-beleven aan de boven-individuële voltrekking der verlossingsgeschiedenis en aan de door goddelike wetten gevestigde orde. ‘Papst aùs dem Ghetto’ van le Fort is een op heden nog schier onbegrijpelike eigenwettelike dichtkunst, die in een kerkgeschiedkundige faze den opbouw der werkelikheid naar hemel, aarde en hel voorstelt en de verlossingsgeschiedenis uitbeeldt als een lijden tot aan het einde der tijden van Kristus Liefde in Zijn Kerk onder de zonden dezer wereld. Kramploze vastheid der vormgeving, over al het partikuliere verhevene gelijkmatige gang, die verbazing wekt. Daarbij komt nog het toegankelik maken van het epies genre voor het bezweren der bovennatuurike werkelikheden, die hier niet meer als verrassende bijkomstigheden, maar als het essentiële verschijnen. En Hasenkamp heeft in hymnen, in zijn disticha ‘Mutter des Lebens’ en in de onlangs verschenen ‘Salzbùrger Elegie’ een katolieke lyriek gefundeerd, die met het stemmings- en gevoelslyrisme der Aùfklärungslyriek geen uitstaans meer heeft, die eerbiedig God vereert en Zijn schepping bezingt, die getuigenis aflegt van de grote katolieke orde:

> Dort in Azurener Nacht der ersterschaffenen Ordnung
> In des Erschaffers Spur lege der Dichter die Hand.

Wat van al deze werken overleven zal, is nu nog niet te voorspellen. Dat nochtans de beste dezer prestasies tot de machtigste scheppingen der hedendaagse dichtkunst behoren en dat zij alleen reeds door het overwinnen van het belevingsrelativisme krachten tot gezondmaking waarborgen, is boven alle twijfel verheven.

(Vert. René Verbeeck).

Gottfried Hasenkamp Dom en Residenz

Laat ons de oevers ruilen en het midden zoeken van de stroom,
waar, van het hart, het bloed slaat naar de slapen.
Boven d'athletiesen bouw, het marmer voorhoofd van de Dom,
warm in de middagglans.
Vereer dankend het gezag over duitsland geplaatst
en bied het uw offer aan.

Hel, onder de siddrende koepel van ewig blauw
rijst het paleis in zijn vorstelik geweld,
bij avondval een vervagend beeld - de bruid van mijn Koning
is heerseres over de Macht, die haar beschermt met het zwaard.
Germanië! eertijds waart gij de keizerlik-gezalfde: de Hand.
Rein was het zwaard des rijks.

De Hemelse Bruid kon niet strafloos haar licht laten stralen
om d'aardse strijd te doorstaan.
Daarom is over Salsburg ook het bloed der verdelgden gekomen
en heeft de Maagd gedwongen tot weerspannigen slaap.
Sta ter liefde op, mijn Moeder, Heilige Kerk
en geef aan het rijk weer zijn zwaard.

(vertaald door H. Opdebeeck.)

Gottfried Hasenkamp
Duiven tussen Dom en Residenz

Zoals van sneeuwtoppen in licht zijn de veeren der duiven wit;
in zwermen hoeden zij vreêvol het plein.
Als zij schuin wegzweven - de vlerken in de zon, -
zijn zij verloofd met het licht dat de Vrede brengt.
Feestelik varen zij op, heenwaaiend door de arkaden
en kronen zusterlik uw beeld, Ewig Onbevlekte!

Zo sierlik keren zij in zwermen weer
en dopen tot een dronk de snavel in de bron
die ewig stijgt en valt
en met kristallen dauw de duivenvlucht besproeit.
Dan rijst voor uwe ogen plots een wit-gevleugeld beeld
dat op een golf van licht het nieuwe Leven brengt.

Heldre dag! nu wij ons ewiglik herboren weten
en als een duivenvlucht verbroedren met het Licht.
Vogels van Vrede, gij zijt de genade die zweeft naar het Beeld
zoals de Heer, op vleugelen, de Levenden naar boven draagt.
Want midden deze warme dag, besproeit de Heilige Geest
met springende watersieraden hun gevleugelde vlucht.

(vrij naar het duits door P.G. Buckinx).

Elisabeth Langässer
Hymne van het laatste zaad

Laat ons het wilde onkruid zingen,
Waaruit de grauwe lewerk stijgt,
Als hij met nietige vlerken
Zich in het eigen lied vertakt.
Van de schermvormige sterrebloem
Leer de bestuiving,
Beschouw de schuwe mier
En glijd bij neerwaarts
Genijgden, verzonken gang
Uw vinger de bedauwde stengel langs.

Nu is de tijd gekomen
Dat aarde zelf ons aanzet
Verrukt te prijzen, wat de vrome
Graanakkers eenmaal krenkte:
De tere winde,
Het licht gepeupel
Der verwaaide grassen,
De gloeiende glazen
Der bedwelmende papaver op de slaperige barm,
En zie het doorwaskruid steekt zijn hazenoren uit.

Ach, de verzwonden marsyas drijven
De stenen zelf nu weder uit,
Wij voelen bevend hoe we blijven
En luisteren in een ledig huis.
Het cymbelkruid wendt,
Terwijl het reeds sterft,
Zich af van de dag,
En strooit dat het drage
Van muur tot muur het aardse geluk
Het heilige zaad in het donker terug.

(Vert. René Verbeeck).

Konrad Weiss Morgenkoraal in het bloed

Alsof uw blik de ganse nacht gewaakt
Had over mij, zoo ben ik snel ontwaakt.

Vreemd vervluchtigd dat het nauweliks mijzelf
Nog lijkt, over mijn hoofd nu welft

Als licht zo hoog mijn wezen,
Het donker juk des lichaams opgerezen

Laat zakken het oor inruisend zijn last.
Wie is de morgenlike gast,

Wien het kloppen des bloeds verbeidt,
Die 't ogenlicht van der oren sluimer scheidt,

Luistert hij nog, die stil mij vliedt,
Mij vragend of ik hem verliet?

Dicht slaat reeds het oog en open hoort
Het oor zich doof aan donkrer gangen poort,

Of hij van binnen komt, van buiten nader treedt,
Die oog en oor mij met zich delend sneed.

Mijn hart deint uit en levend door een woord
Dat hem doorgronde, graaft het in zich voort.

Was het gisteren, of is 't mij nu beschoren
Dat ge uit mijn aanblik gaat verloren?

Geteld mijn geest, gedeeld en als gebroken
Op 's lichaams weegschaal ligt gewogen.

Verwisselend hun dolende gang rusten oog en oor
Bijwijlen in hetzelfde spoor.

Een wil geschiedt of eindigt nu,
De tijd staat stil, God, hoe helpt gij u?

Mijn bloed spint in mijn binnenst enen draad,
Een bloedfontein, die hoog in 't aangezicht u slaat.

Nog vóor zij in zich zelven nedervalt
Wordt de lichte geslingerde band toegehaald:

Was ik, o Morgenlicht, die van u ben,
Was ik van u niet, ik, die uw donker ben!

En leef ik van zulke liefde bloot,
Als mensheid trekt uit der nachten schoot,

Genoeg, gij zijt in de dank van uw knecht,
God schiep de tijd, de wieg van het geslacht,

Daarin gedragen lijk de schale wankt,
Zich spieglend in het bloed uw beeld omrankt.

Voor ieder ding als steeds gelijk aan de dag
Verebben ik in uwer golven slag,

Ik ben met alles wat uw oog áansloeg,
Het koor, dat nedervallend stom u droeg,

Van verheven harten, door nacht gelijk gemeten;
In de ogengroeven siddren natte leden,

Op springt mijn hart, zijn bloed niet vergat
Dat uw wachten voor mij geen geheim bevat.

(Vert. René Verbeeck).

De laatste op het Schavot (fragment)
Gertrud von Le Fort

Ik stond midden in het gedrang van het joelende gepeupel; nooit, melieve, heb ik de diepe hopeloosheid van onzen toestand zoo vol vertwijfeling doorvoeld als toen! Ge weet dat ik niet groot van gestalte ben: ik stond werkelijk tot over het hoofd in de massa, mijn gelaat was er zelfs geheel in verzonken: ik kon niets zien van wat zich afspeelde, kon alleen maar hooren. Begrijpt ge lieve vriendin, dat, nu gansch mijn waarnemingsvermogen werd samengetrokken in één zintuig, dit een bovenzinnelijk waarnemingsvermogen verkreeg.

Zooals Marie de l'Incarnation had voorzien, kwamen de karmelietessen zingend op de Place de la Révolution aan: reeds van ver hoorde men haar psalmodieeren; uitnemend helder drong het door het gehuil van het gepeupel - of verstomde de uitbarsting van de bloeddorstige menigte bij den aanblik van haar offer? Heel duidelijk hoorde ik de laatste woorden van het 'Salve Regina' (Zooals ge weet wordt het gezongen wanneer een kloosterzuster op sterven ligt), en dadelijk daarop de eerste van het 'Veni Creator'. Er lag iets licht en lief in het gezang, iets zacht, maar terzeldertijd zeer vast en rustig - nooit had ik geloofd dat het van de lippen van terdoodveroordeelden kon vloeien! Tevoren was ik zeer opgewonden; bij dit gezang werd ik wonderlijk kalm. 'Creator spiritus, creator spiritus' - het docht me dat ik steeds opnieuw die twee woorden hoorde; het was alsof ze in mij werden vastgeankerd.

Ondertusschen golfde het gezang helder en breed voort. De karren reden, naar ik uit het zingen opmaken kon - ik kon immers niets zien - zeer traag, waarschijnlijk drong de menigte er om heen: ik meende dat ze nog op verre na niet aangekomen waren. Doch het gezang verplaatste ons buiten den tijd en buiten de ruimte - verplaatste ons weg van de wijde, bloedige Place de la Révolution, weg van de guillotine, weg - creator spiritus, creator spiritus - van de chaosgedaante: plots voelde ik me weer onder menschen! Het docht me dat ik iemand dichtbij hoorde zeggen: 'Frankrijk drinkt niet alleen het bloed van zijn kinderen, het vergiet ook voor hen zijn bloed, zijn edelste, reinste bloed!' Ik schrikte: het was nu doodstil op de

Place de la Révolution. (Melieve, zelfs bij de terechtstelling van den koning was het zoo stil niet!) Ook het gezang leek nu verzacht; de karren hadden zich blijkbaar vewijderd, nadat ze waarschijnlijk hun doel hadden bereikt. Mijn hart begon te kloppen, want het viel me op dat een zeer luidklinkende stam in het koor ontbrak - dadelijk daarop ontbrak er een andere. - Ik meende dat de terechtstelling nog niet was begonnen, in werkelijkheid was ze bijna voorbij.

Het gezang werd nu door nog slechts twee stemmen gedragen: één oogenblik zweefden ze als een schitterende regenboog over de Place de la Révolution, dan verzwond als het ware de eene helft; de andere straalde nog voort. Maar reeds onderschepte een tweede weer den verbleekten glans van de eerste - het was een kleine, fijne, kinderlijke stem: zij scheen te komen niet van op het hooge schavot, maar ergens diep uit de menigte, alsof deze zelf den wederzang zong. (Wondere voorstelling!)

Op het zelfde oogenblik liep een stormachtige beweging door de dicht op elkaar gedrongen rijen - vóór mij ontstond (juist als in dien Septembernacht) een gaping: ik zag - zag weer juist als toen - in de wriemeling der vreeselijke wijven Blanche de la Force: haar smal, bleek, getrokken gelaat drong als 't ware uit de omgeving naar voor, wierp deze van zich af als een doek - ik herkende dit gelaat aan iederen trek, en toch herkende ik het niet - het toonde niet den minsten angst: zij zong. Zij zong met haar kleine, zwakke, kinderlijke stem, zonder sidderen, jubelend lijk een vogeltje; zij zong heel alleen over de wijde, bloedige, vreeselijke Place de la Révolution het Veni Creator van haar medezusters ten einde.

‘Deo patri sit gloria
Et Filio, qui a mortuis
Surrexit ac Paraclito
In saeculorum saecula!’

Duidelijk hoorde ik de loftuiging aan de goddelijke drieëenheid - het amen hoorde ik niet meer. (Gij weet, dat de woedende vrouwen Blanche daar ter plaatse neersloegen). En toen was de regenboog over de Place de la Révolution verzwonden, lieve vriendin, en toch voelde ik dat de omwenteling ten einde was. (Werkelijk kwam tien dagen later de instorting van het schrikbewind).

(Vert. Franz Van Boogaerdt).

Uit ‘Die Letzte am Schafott’. - Zie aanteekeningen.

Late Tocht H.S. Waldeck

En weer hongert mijn voet naar wijde wegen.
Ontmoeten van betoverende paleizen en paradijzen
belooft de verte en lieflike, allerlaatste weiden,
waar op de hemelvoorhang valt als blauwe regen.

Maar de zwijgende Engel, die aan mijn poort
de staf mij reikt, heeft strenge, al te bleke handen;
er glanst een dolk aan zijn donker omgorde lenden,
en zijn ogen zaaien in mij zeer treurige woorden.

Een flapte als een vlag een lied uit mijn mond,
nu zal geen vrolik meer me tooien of geleiden.
Reeds weet ik, ja, wat mensen jaagt naar alle wijdten:
al 't sterfelike zoekt het laatste land, de laatste stond.

Dat blijft het bloed verholen, de drang der ogen en der handen,
de dierlike huid der ziel; ge zegt het de jongling vergeefs:
in het heimelikste woont een smachten naar dodelike overvloeds beleven,
naar rijpheid en zelfverbruik, naar moeheid en einde.

(Vert. Jan Vercammen).

Uit ‘Neue Katholische Dichtung’. - Zie aantekeningen.

Wiegende Wilgentwijgen... K.G. Pfeill

Wiegende wilgentwijgen
en de geliefde
slank en onomsloten, een naakte vlam de golven ontstegen,
kristallen vloed van de zwenkende armen spattend,
van borsten en rozige handen.
Scheppend, gebogen, ik aan de boot, met de bronzen rug
in het zonneweerkaatsen, van het ruisende water de enkel omhupt.
Terwijl met stalen schilden
de stroom breedglinsterend voorbijsnelt, een juichend heir,
onweerstaanbaar, met honderd fladderende wimpels van schepen in de koene wind,
om de voorhoofden wit-weerlichtende meeuwen: zegeschreeuwend!
Er golft de vloed, er golven het bloed, de ziel, liefste, naar jou,
koen als de stroom en onverouderd, de vuurbrand verjongd
en vergoddelikt ontstijgend: schitterende feniks!
Je staat bestraald en wist van uw leden weg
bedwelmende rozige glans; weert vruchteloos
met lieflike onmacht het gulden gedrang.
Twee vlerken hef je de armen, die sneeuwig blanken
en hult de vriend (die Gode dankend buigt)
in de ruisende, geurende, tere vleugels uwer innigheid.
Aan den oever fluisterde de vloed, toen de wereld ons ontzonk,
waar, met lippen en blikken vereend, feestlik de zielen we ruilden.

(Vert. Jan Vercammen).

Uit ‘Neue Katholische Dichtung.’. - Zie aantekeningen.

Een der Oaze-brieven van Johannes Muron

Hoe ik me gewen?

Iets glijdt als een plank, die schipbreukelingen doet vermoeden, uit de golven van de tijd naar me toe, en in een maalstroom van gevoelens zwem ik uit, een stukje vrijheid onder mij, in het grenzeloze.

Dat is het wel. Beleving is het begrensde, dat in het onbegrensde avontuurt, het kleine buitengewone in de grote orde. Zo is het kristal in de berg, de bloem in het zand, de vis in de zee, de vogel in de lucht, of ook enkel de veder in de wind, wellicht alleen de straal, die uit het licht door de lens der gelegenheid valt, en bont uitspat in de grond van de veel geheimnissen bergende ziel.

Doch, dat zijn beelden. Ze stellen zich vóór het werkelike, dat in de diepte van zijn wezen niet verbeeldbaar is. Ook de zuivere beeldloze woorden wortelen en vertakken niet wijd genoeg om het raadselachtige van het beleven aan te zuigen, te dragen en te laten bloeien. De zwaarmoedigheid van de dichter komt uit dàt onvermogen voort, de droefheid der zinnen in het genot uit die ontzegging. De beleving leeft daarover heen, en sterft buiten de woorden, de lijnen, achter de kleuren, over de klanken zelfs. Is zij echt, dan gaat zij tot Gods Adem in. Ze blaast de adem uit, en sterft.

Is het niet zonderling, in 't algemeen van beleving in het leven te spreken? Is er beleving bij het dier? Kun je ze je in de eeuwigheid indenken? Is zij niet de onrust der mensen tussen het dierlike en de generzijdse verborgenheid, toch niet wezenlik kunnende zweven, en zwaar van werkelijkheid weer zinkend naar de grond? Als werk, als schikking, als verplichting en reeds weer als onrust, in een woord: teken van menselike onvolmaaktheid? Denk na, mijn vriend, jij bizonder, die je inbuigt tot de je omringende wereld, en in het reeds verwerkelikte je uitleeft als een dier, gerust in je bezit, je zaak, je thuis, je vaderland of kampend om deze lagere verborgenheden, als het dier in het woud. Levend, niet belevend, niet vrij gerakend van een leven terwille van een ander, dat de dood met zijn beschutting verbergt.

O, ik weet, het blijft bij een poging. De weegbare tijd van het beleven siddert aan het reeds doorleefde, eer het zich bewegen kan, avontuurt en rijpt, verdroogt of kweekt moederlik voort, en sterft. Het ene in het andere, dat is wel het grootste in een rijk leven, en

het laatste, de dood, in de verborgenheid van alle doorleven, in het generzijds.

Weliswaar vraag ik me af, of deze beweging van het beleven bij heiligen, bivoorbeeld, die met het laatste vroegtijdig begenadigd zijn, herkenbaar is. God-nabijheid kan als dier-nabijheid reeds leven zelf zijn. Maar wij anderen reizen tussen de lagere en de hoge verborgenheden, smachten uit de ene door de menigvuldigheid naar de andere, verdwalen, vinden treurnis in de schoonheid, bitterheid in het genot en zijn rusteloos.

Waarom ik beleven wil, vraag je? Ik ben geen heilige. Lach niet. Jij bent niet eens een reiziger.

Het is mogelik, dat je tans de pijp aansteekt met deze brief. Goed, laten we roken. Koelte rilt in de golfjes van de oaze-vijver. Onder een grauwe sluier, die de wind steeds weer over het blauwe water spreidt, kronkelen jonge zwarte slangen, door de wiegende ranken der planten. En een schildpad zwemt. Dat is de morgen. Andermaal kirren de duiven daarboven in de zonneglans der palmenwaaiers. Insekten flikkeren op. Licht staat als dun glas tussen de stammen en blikkert in het donkerder groen der diepte. Dat is reeds de dag.

(Vert. Jan Vercammen).

Uit ‘Neue Katholische Dichtung.’. - Zie aantekeningen.

Jonge Duitsche lyriek J. Decroos

Junge deutsche Lyrik. Eine Anthologie, herausgegeben und eingeleitet von Otto Heuschele, Sechtste Auflage. Verlag von Philipp Reclam jun. Leipzig 1930.

Het is telkens een buitengemeene geneugte, meer nog, het behoort tot onze beteekenisvolste en diepste belevingen als we een echt dichter mogen ontdekken, een Ziener die op eigenaardige, persoonlijke wijze waarneemt en voelt en die tevens een kunstvol en gevoelig vertolker is van het zinnelijk of psychisch waargenomene. Een beroemd schrijver zegt ergens dat hij er veel voor zou over hebben als hij de wereld eens door andere oogen, bij voorbeeld de facettenoogen van een insect, mocht zien. Interessant en vermakelijk zou dat zeker wezen, meer echter niet. Edoch de wereld en het leven en de afgrondelijke diepten van onze zielen en van de zielen onzer medemenschen in de poëzie-geworden visioenen van een dichter opnieuw te ontdekken is veel meer dan belangwekkend, meer dan een kortstondig genot, het is verrijking en veredeling van ons innigst wezen. Wie voor kunst en poëzie onontvankelijk of onverschillig blijkt is dan ook, al bedient hij zich wellicht van de hedendaagsche, zoozeer ontwikkelde techniek (al reist hij b.v. per auto of, sneller nog, per vliegtuig!) in werkelijkheid een psychisch onontwikkelde en verachterde; hij moge materiëel rijk zijn, hij is en blijft een psychisch, onterfde, en in weerwil van zijn mogelijk uiterlijk fatsoen is hij niets anders dan een onbehouwen kinkel. Kunst over 't algemeen en poëzie in 't bijzonder zijn immers de eigenlijke waardemeter van alle beschaving, althans wanneer we beschaving opvatten; niet als een som van oppervlakkige uiterlijkheden, doch als het volmaken en verfijnen, het steeds meer vermenschelijken van het mensch-zijn zelf.

Het is dan ook verblijdend dat, trots de verregaande amerikaniseering en mechaniseering, trots de steeds voortschrijdende verarming van de cultuurdragende en cultuurvormende elementen, die menig dichter ertoe dwingt hard te werken om zijn brood te winnen, trots een bijna volslagen gemis van belangstelling van wege het lezend publiek, dat liever sensatie- en tendenzromans verslindt, dat er trots dat alles nog altijd een aantal begaafde Duitsche dichters leeft die kalm

en vastberaden voortgaan de verborgen schatten der poëzie uit hun ziel op te diepen en omhoog te stellen in het licht. Duitschlands politieke en militaire machteloosheid en materiëele verarming hoeven trouwens niet noodzakelijk het verval van zijn kunst te veroorzaken. In andere landen vallen de perioden van letterkundigen bloei doorgaans samen met de tijdperken van stoffelijke welvaart en politieke macht. In Duitschland daarentegen heeft de poëzie reeds meer dan eens op een schralen bodem welig gegroeid, denken we b.v. slechts aan de heerlijke klassieke kunst van *Goethe* en *Schiller,* welke **thans** een zoo waardevol bestanddeel blijkt van het Duitsche geestesleven. Wellicht dat ook in deze twintigste eeuw de Duitsche geest sterker zal zijn dan de ongunstige materiëele omstandigheden en dat het beroemde vers weer zal bewaarheid worden:

> Es ist der Geist der sich den Körper baut.

Indien bovenvermelde bloemlezing de vervulling van die optimistische verwachting nog niet brengt, ze is toch een bewijs dat de Duitsche poëzie volkrachtig voortleeft en een nieuw stadium is ingetreden.

* * *

Vóór den eigenlijken tekst van *Otto Heuschele*'s anthologie staat een belangwekkend 'Vorwort' waarin de, van de expressionistische zeer verschillende, aesthetische opvattingen der jongeren worden belicht. Aan dat voorbericht gaan als motto - en daaruit blijkt reeds dat de jongeren, over het expressionisme heen, bij de traditie willen aansluiten - de bezielde woorden vooraf waarin *Hugo von Hofmannsthal* zich eens over dat geheimzinnige iets dat poëzie heet heeft uitgesproken. Ik schrijf ze hier in het Nederlandsch over. 'Waarmee onze ziel zich voedt dat is het gedicht waarin, lijk in den zomeravondwind die over verschgemaaide weiden strijkt, tegelijk een adem van dood en leven naar ons toe zweeft, een vóórgevoel van bloei, een huivering voor ontbinding, een nu, een hier en tevens een hierna. Ieder volkomen gedicht is vóórgevoel en aanwezigheid, heimwee en vervulling tegelijk. Een elf is het, doorschijnend als de lucht, een slapelooze bode dien een tooverwoord geheel vervult; dien een geheimzinnige boodschap door de lucht drijft: en in zijn zweven ontzuigt hij aan de wolken, aan de sterren, aan de boomkronen, aan den hemel den diensten ademtocht van hun wezen en de tooverspreuk

uit zijn mond blinkt getrouw en toch verward, doorvlochten met de geheimenissen van wolken, sterren, boomkronen en hemel.'

Uit het voorbericht zelf licht ik enkele zinsneden die belangrijk, want karakteristiek, zijn: 'Bijna zonder uitzondering zoeken deze jonge dichters den terugweg naar het gebied der zuiver lyrische poëzie, waaruit ons het expressionisme had gerukt dat de lyriek in den dienst stelde van machten die haar wezensvreemd zijn. Hier duiken de weinige, groote lyrische thema's weer op: het beleven van de liefde, van het landschap, dat met ziel en zinnen wordt opgenomen, verder het worstelen om de raadselen van God en wereld, van dood en eeuwigheid, eindelijk vinden we in veelvuldige gedaanten een zien-naar-binnen, een zelfdoorvorsching.'

Op een andere plaats lezen we: 'In het maat houden en in het beheerschen van den scheppingsdrang erkennen de meesten der hier verzamelde jonge dichters het gewichtigste, het wijdingvolle element van het dichterlijke. Wat deze nieuwe lyrische generatie geroepen is te geven kan niet zonder meer uit een herhaling of een vernieuwing van den lyrischen stijl bestaan die aan de laatste bloeiperiode onzer poëzie eigen was en met namen als *Stefan George, Hugo von Hofmannsthal, Rainer Maria Rilke* of *Rudolf Alexander Schroeder* wordt aangeduid. Wel wetend welke zuivere liefde de meesten onder onze medewerkers voor deze meesters koesteren, wel inziende dat slechts weinige der hierachter volgende verzen zonder de scheppingen van die grooten denkbaar zijn, gelooven we toch dat het geheel veranderde leven een nieuwen dichtvorm vereischt.' De jongeren willen dus een nieuwen stijl, een nieuwen vorm voor het wordende nieuwe, doch in aansluiting aan de traditie. 'Belofterijk schijnt het ons' luidt het wat verder, 'dat de meeste jonge dichters zich hebben laten leiden door een levendig gevoel voor de traditie en de continuïteit van de Duitsche literatuur. Deze jeugd treedt dus niet op onder het begrip van revolutie of van *Sturm und Drang* doch onder het ruimere van restauratie en synthese.'

Uitgesloten werden uit deze bloemlezing diegenen die 'in hymnen de afgoden van dezen tijd bezingen of een ziellooze amerikaansche modelyriek beoefenen.'

* * *

De bloemlezing omvat werk van vier en veertig dichters waarvan velen nog geen verzenbundels - het bekostigen daarvan is in het hui-

dige Duitschland moeilijk geworden - hebben in het licht gegeven. Vooreerst dient aangestipt dat de keus die hier geschied is voor critiek vatbaar blijkt: onvolgroeide talenten, halve en driekwart-dichters waren beter achterwege gebleven. Minder ware derwijze méér geweest. Afgezien daarvan kunnen we zoowel den verzamelaar als den uitgever dankbaar zijn voor het vele voortreffelijke dat ze ons toegankelijk maken.

Het gaat niet aan de kenmerkende eigenaardigheden van die vier en veertig dichters uit het paar gedichten af te leiden waarmee ze vertegenwoordigd zijn. Ik kan alleen de namen vermelden van enkele dichters wier verzen me bezonder hebben getroffen en er een woord aan toevoegen over den indruk welken die verzen op mij gemaakt hebben. Die indruk is wellicht zeer subjectief, doch objectieve critiek lijkt me - (wijl poëzie een slechts subjectief aanvoelbaar, objectief onomschrijfbaar(*), wazig, vluchtig iets is) - een met zeven sleutels gesloten boek of liever een onvatbare hersenschim te zijn.

Tot het beste uit den bundel behooren m.i. de gedichten van *M. Beheim-Schwarzbach.* Zijn *Götterdämmerung* is vol epische kracht. Nog voortreffelijker zijn *Die schmalen Brücken* en *Wandel der Mysterien* waarin hij de eigenaardige tragiek van den overgangs- en kenteringstijd waarin we thans leven in de sfeer van de eeuwige poëzie heft.

De Oostenrijker *Richard Billinger* is een gemoedelijk, bekoorlijk dichter van eenvoudige, meestal landelijke dingen.

Levensvreugde en vreugde aan de natuur en aan het zien van de dingen vinden we eveneens bij den Rijnlander *Otto Brües,* wiens roman *Jupp Brand* eenige jaren geleden in het katholieke kamp heel wat stof deed opwaaien. Karakteristiek lijkt me voor hem het volgende gedicht waarvan de laatste verzen iets visionnairs hebben:

Fahrt im Schirokko

Aus tausend blauen Grotten
Bricht wühlend der Schirokko los.
Die Kammern und die Schotten
Erzittern durch den Wellenstoss.

(*) Met het begrip ‘schoonheid’ schijnt het me net zoo gesteld te zijn. *Dürer* reeds meende: Die Schönheit, was das ist, das weiss ich nit, wiewol sie viel Dingen anhangt.

Der Mast schwingt hin. Der Mast schwingt her.
Er schwebt beseelt, hat kein Gewicht,
Er wiegt sich in dem Sternenmeer
Und sichelt Licht um Licht.

De dichter *Fritz Dietrich* wordt door *Otto Heuschele* blijkbaar zeer hoog geschat. Tien gedichten zijn van hem geplaatst. Ik had er zonder spijt eenige van gemist. De religieuze verzen van dezen dichter, hoe lief en bekoorlijk ze ook doen, hebben iets in den grond onechts, iets meer gemaakts dan gegroefds. Het gedicht *Maria und der Engel* met erotische bijzonderheden midden in een religieuze extaze is, mijns dunkens, een onding. Maria zegt b.v. op het einde van het gedicht:

Wer hat mich zu Gott verführt?

Kan wansmaak nog verder gaan?

Frisch als een lenteuchtend doet daarentegen de poëzie aan van den Oostenrijker *A. Fischer-Colbrie,* beeld- en kleurrijk, aansluitend bij de natuurvisie van *Eichendorff* en *Mörike.*

Van *Richard Friedenthal* zijn vier prachtige sonnetten opgenomen. De dichter schijnt bedronken aan de zinnelijke schoonheid van natuur en leven en liefde, en zijn weelderige kunst van verwoorden en uitbeelden doet den roes des dichters ook over den lezer komen. Hier wordt weer het bewijs geleverd dat de sonnettenvorm in een bedreven hand nog altijd dienst kan doen.

Van *Paula Grogger,* die als romanschrijfster belangrijker blijkt dan als dichteres, vinden we hier o.m. een goed natuurgedicht: *Alpenrosen.*

Eigenaardiger als dichter is *Manfred Hausmann* wiens eenvoudig, pretentieloos doch teer en fijn vers aanstonds als poëzie aandoet:

Mit einem Male kam es wieder über mich,
als ich die Kerze ausblies und ins Kissen fiel,
das Lied vom bunten Schimmer deiner Heimat,
das Fischerliedchen von Bayonne, enz.

Otto Heuschele, de samensteller der boemlezing, geeft in zijn eigen werk meer dichterlijke mijmeringen en overpeinzingen dan eigenlijke poëzie.

De Zwitser *H. Hiltbrunner* daarentegen lijkt me een volgroeid, gerijpt dichter b.v. in de volgende prachtige strophe:

Dies ist der Sang vollkommner Melodie:
Er steigt und fällt und wächst und endet nie
Und singt von Sehenden und dennoch Blinden,
Van Insichgehenden, die alles finden
Und alles heben, was uns schwer belaster,
Wenn es ihr Schöpferfinger leis betasten.

Van *Hanns Jobst,* naast minder bezonken verzen, dit innige:

Gebet

Herr gib mir Kraft dass ich den Tag besteh
einsam doch tapfer bis ans Ende geh
dass mich kein Schein der Heimat jemals rührt
kein Glück zur Ruh lockt die mir nie gebührt

dass ich nicht weine wenn es abends still
im Hause wird und nichts mich trösten will
dass ich nach DIR allein und allzeit schweife
und DEINES Lichts zuweilen einen Schimmer greife.

Wolfgang Jünemann's verzen zijn ook ongelijk doch het volgende moet ik toch aanhalen èn omdat het een goed gedicht is èn omdat het een levens- en kunstprogramma behelst:

Es ist doch alles nur ein Uebergang,
Ein Reifen hin zu dem, was in dir liegt
Und aus geheimem, unverlornem Drang
Gestirnenhell in deinem Innern siegt.

Du musst nur immer in dich selber schauen,
Dann werden Welten sich in dir erbauen
Dein Leben sich im Kreise runden lassen
Und dich in ihre grosse Schwingung fassen.

De Oostenrijker *Theodor Kramer* is een eigenaardig natuurdichter die veel en juist heeft opgemerkt en die smakelijk beschrijft en vertelt.

Eenvoudige natuurpoëzie geeft ook *Johannes Linke,* die echter ook nog heel wat anders kan. Men leze b.v. het m.i. sublieme:

Lebensklang

Einsam, wie die Sterne
Ziehn wir unsre Bahn.
Selten nur von ferne
Strahlen wir uns an,
Ich und du und alle.

Nur in Gottes Blicke
Werden wir vereint,
Der die tausend Stücke
Ineinanderscheint,
Mich und dich und alle.

Joachim Maass geeft zeer fijne stemmingen.

Erika Mitterer schrijft voortreffelijke gedichten, doch heelemaal in *Rilke's* trant.

Ruth Schaumann heeft in de laatste jaren met haar katholieke religieuze poëzie naam gemaakt. De hier geplaatste gedichten van haar zijn in waarde ongelijk. Het beste lijkt me: *Der Tod und der Hirte.*

De Oostenrijker *Ernst Scheibelreiter* is een dichter van buitengewone verbeeldingskracht. Zijn *Tod des Dante* is een machtig, grootsch, waarlijk dantesk sonnet. Inniger, gemoedelijker, met zelfs iets huiselijks, zijn de twee andere gedichten: *Mädchenbildnis* en *Sommermüssiggang,* maar ook hier weer die rijke fantasie.

Een eigen geluid vernemen we ook bij *Manfred Sturmann* met zijn kindsheids- en natuurpoëzie.

De Oldenburger *Georg von der Vring* heeft iets van den eenvoud en de innigheid van het oude Duitsche volkslied. Een paar van zijn gedichten zijn vertrouwelijke onder-onsjes.

Van een persoonlijke visie getuigen ook de verzen van *W.E. Süskind* die de jeugd, de natuur en den dood bezingt.

De jonggestorvene, begaafde *M. Luise Weissmann* heeft, zooals trouwens meer dan één jong Duitsch dichter, blijkbaar *Rilke's* invloed ondergaan. Haar gedichten behooren overigens tot het beste uit den bundel. Ze verlangen echter geen oppervlakkig-vluchtigen doch een aandachtigen, fijn aanvoelenden lezer. Hetzelfde geldt overigens voor veel verzen uit dit boek: ze vergen een algeheele overgave van

hem die ze wil genieten en waardeeren. Doch wie ze onvooringenomen en liefdevol in zich opneemt zal erkennen dat hier doorgaans veel zuiverder, veel echter, veel gaver, veel inniger, veel bezonkener, met een woord veel beter poëzie geboden wordt dan in de bekende bloemlezing van een tiental jaren geleden: *Menschheitsdämmerung*. Deze laatste, van een aesthetisch standpunt uit beschouwd (en poëzie is en blijft toch in de eerste plaats een aesthetische aangelegenheid) bijna waardelooze gedichtenverzameling blijkt alleen nog merkwaardig als cultuurhistorisch document uit een ontwrichten, door oorlog en honger en revolutie tot waanzin toe verdwaasden tijd waarin voor waarachtige poëzie haast geen plaats was.

* * *

Het boek van *Otto Heuschele* werd nog waardevoller en bruikbaarder gemaakt doordat er een biographisch en bibliographisch aanhangsel aan werd toegevoegd, waarin alle dichters van wie verzen zijn opgenomen behandeld zijn.

Hedendaagse Hoogduitse Poëzie
Vertaald door J. Decroos.

Drie gedichten van Wilhelm Niemeyer

Het lied der duisternis

Angstig maakte mij het duister:
Leed van nacht en eenzaamheid;
Doch toen hoorde ik brongefluister
Uit het duister, wijd en zijd:

‘Nu de lichte zusters gingen,
Laat u troosten 't lied der waatren;
Vind weer kleurenschitteringen
In ons zingen, in ons klaatren!’

(Uit: ‘Lieder der Einmut’ Horen-Verlag, Berlin-Grunewald).

Het lied van de stilte

't Bezonde stof - zacht diamantgeflikker -
komt ruizlend 't aêmloos zwijgen doorgetogen
in 't ingesloten balkenbruine donker
gelijk een koor van schuwe kinderoogen;
aan rand van duister vlindert zongeblikker,
mijn handen strooien 't diep robijngeflonker
van mijn doorgloeide bloed in 't bruine donker.

Nu hoor ik hoe de stilte zilvren fluistert,
hoe luide beken lichts de lucht doordringen
en ver op roode heiden nederdroppen
waar, schreeuwrig, wilde ganzen herfstlijk zingen.
Mijn tuitend oor, dat kleurenzang beluistert,
verneemt in alle dingen harten kloppen
en droomen flonkrend in mijn bloed verdroppen.

En 'k voel mijn leden die me los omsluiten
als ijl kristal voor alle dingen open:
van wolkenschaadwen ben ik blauw omdonkerd,
die vluchtig over middagwouden loopen,
'k weergalm de winden die door halmen fluiten,
lijk spinnewebgeglim dat plots verflonkert
aan donkren boschrand ben Ik overdonkerd.

(Uit: ‘Lieder der Einmut’ Horen-Verlag, Berlin-Grunewald).

Al gij

Gij hebt lijk nacht
Mijn zijn met u omwelfd,
en alle verten van mijn willen zijn
beglansde heuvels in het lichtgebied
dat gij met sterrenzaligheid bedauwt.

Gij hebt lijk woud
Mijn zijn met u omloofd,
en alle dieren - mijn begeerten - gaan
zich drenken aan de spiegels van uw zien,
die donker glanzen uit ombloemde bron.

Gij hebt lijk zee
Mijn zijn met u omgolfd,
en eiland, dat geen wegen geeft noch neemt,
verblauw ik mijner stranden gouden wal
schemerigeenzaam in geluk van U.

Gij hebt lijk licht
Mijn zijn in u verlaaid,
lijk slechts het licht de dingen dingen geeft,
geeft gij met boom en bloem mij aan mijzelf,
en aan uw glorie ben ik dronken Al.

Gedichten en spreuken van Georg Schmueckle.

Drie gedichten

I
Meer

'k Wou aller zonnen
Stralen drinken,
De ure vóórvoelend
Dat zij verzinken;

Leêgen alle bekers
Tot op den grond,
Tot een sterke ze in scherven
Slaat aan mijn mond!

Lichtende einders
Heinde en verre,
Stervend nog grijp ik
Naar gouden sterren!

(Uit: ‘Lichter überm Weg’ Verlag von Strecker und Schöder in Stuttgart).

II

Mijn vaadren spitten en dolven
Eens hun eigen land;
Mij wiegden winden en golven,
Nu keerde ik weer naar eigen strand.
De wolk zie ik reizen
Die eens mijn verlangen droeg;
'k Graaf naar den steen der wijzen,
Hand aan den ploeg!

III

Ook ik droeg eens de kap der narren
En met een pauweveder streelde ik
Den zoeten nek van schoone vrouwen.

Een harlekijn stond vóór den spiegel,
Bleek als de dood, en aan zijn hand
Ontviel de bonte pauweveder.

Nog hoor ik nu en dan gerinkel
Lijk bellen uit der dwaasheid land;
O Wijsheid, laat den dwaas weer zingen!

(Uit: Die Muschel des groszen Pan' Verlag von Strecker und Schöder in Stuttgart).

Vijf spreuken

I

Kent gij het waas dat heimlijk en kostlijk den perzik omschemert?
Raakt gij het plomp met uw hand, plots is het vluchtige weg.

II

Koninklijk glijdt de zwaan, nauw roert hij zachtjes zijn vleugels;
Stijgt hij wagglend aan land, blijkt hij een lompe gezel.

III

Van zijn begaafdheid voorwaar, moogt gij den leerling vertellen;
Gunt gij den meester wat lof, fluks schudt hij twijflend het hoofd.

IV

Zoo, gij wilt een dichter zijn?
Ga ter kruisstraat schouwend staan
Waar in wilde lust en pijn
Anderen hun wegen gaan.

Vreugde in alle dingen vinden
Doch de dingen niet begeeren -
Paarlen strooien in de winden,
Moet de vrije kunstnaar leeren.

V

Koning van alle dingen is het kind:
Paarlen van Schiras en paarlen van glas
Alles is spel, lijk het blad in den wind,
Lijk de morgendauw in het gras.

(Uit: ‘Die Muschel des groszen Pan’ Verlag von Strecker und Schöder in Stuttgart).

Twee gedichten van Hans Ludwig Held

Nachtlied

Alles is afscheid, iedere stonde
Vloeit door het diepe glas van den Tijd.
Alles is afscheid, alles is wonde,
Immermeer staat de Dood bereid.

Boomenbloeisel blankt in de winden
Tot het als regen ternederzijgt -
Moge ik de vrucht in het sterven vinden
Die aan den dooden bloesem ontstijgt.

Er is geen erbarmen; doch begrijper
Moet ge den bloei van 's levens boom.
Alles wat wordt moet eindelijk rijpen
Dat het tot God, zijn vader, koom.

O gij heiligen

O gij heiligen -
Namenloos of gesmukt met namen,
Door lijden verheerlijkte, bloedige lijken,
Glorie uitstralend in gouden ramen,
Wij knielen en willen u allen gelijken.

O gij heiligen -
Gekroonde geesten of zonder kronen,
Mannen en vrouwen en kinderen omstrengelen
Den dood - de duivel wil géén verschoonen.
Gij léeft, dies vieren u menschen en engelen.

O gij heiligen -
Gekruisigd en van het kruis gereten,
Gij jubelt luid en geen wil weenen,
Gij maakt, dat wij ons zaliger weten
En gelijk zijn aan hemelsche edelsteenen.

Twee gedichten van Julius Kuehn

De dichter tot God

Mijn ziel ook is een vrouw vóór U:
Zoodra uw ademtocht haar streelde
Heeft zij gehuiverd maagdlijk-schuw
Om wat gij, heimlijk werkend, teelde'.

Wat zij zoo - onbevlekt - ontving
En, koestrend, lang in zich zal dragen
Schijnt licht in 't eerst, schijnt haast gering,
Doch langzaam groeit het door de dagen;

En woelt zich los en komt naar 't licht
Geweldig of heel zacht gerezen,
En ziet U vrank in 't aangezicht
Als nieuwgeboren, aadmend wezen.

Liefdelied.

O ziel, koel en zilvren
als de nacht:
gij hebt uw geluk geheven
uit donkre schacht,

en met schuwe handen
het over mij gehoopt
dat me dank haast zoeter dan liefde
overloopt.

In zacht nachtgeflonker
lost mijn leed zich op,
lichtend stijgt mijn leven
ten top!

Nederduitse Poëzie
Vertaald door J. Decroos.

Twee gedichten van Augustin Wibbelt.

Alleen

Gij zit alleen en zonder moed
Te klagen steen en been -
Weet gij het niet, gij dwaze bloed?
Gij zijt aldoor alleen.

Al zit gij bij een rozenstruik
Uw bruid en gij getweên;
Al bruiloft gij naar 't oud gebruik,
Gij zijt alleen, alleen.

Ja, kijk en zoek maar wijd en zijd:
Ze gaan voorbij, niet één
Die met u gaat. Ge zijt altijd
Met u en God alleen.

Te Nazareth in het tuintje

Te Nazareth in het tuintje
Daar zingt de zoete wind,
Daar zit tusschen hooge leliën
Het lieve, heilige kind.

Het zit alleen zoo lieflijk
Op het zonnige, gele zand
En strengelt zacht de leliën
Met zijn kleine, witte hand.

Hoe blank die bloemen blinken!
Men staart zich de oogen blind -
Doch schooner dan de leliën
Veel schooner glanst het kind.

(Uit: ‘Mäten-Gaitlink’ Verlag: Fredebeul und Koenen, Essen-Ruhr)

Uit Karl Wagenfeld's Antichrist[1]

Twee fragmenten
I

(Uit het hoofdstuk: ‘Krijg en Vrede’)

Satan lacht;
God gaf hem macht.

Luid kreunt de wereld onder Satans vuist:
De aarde beeft, het water bruist,
De hemel toont teekens van vuur en gloed,
De menschheid bloedt dood in stroomen van bloed.
‘Krijg! krijg!’ klinkt de leus in Zuid en in Noord,
In Oost en West woedt menschenmoord.
In asch zinken huizen, de steên staan in brand,
De pest vult met angst en jammer het land.
Gods woord is stom en leeg iedre kerk.

(1) J. Schnellsche Verlagsbuchhandelung (G. Leopold) Warendorf in Westfalen.

En trotsch beziet Satan zijn gruwelijk werk
En wrijft zich van vreugde de handen en spot:

‘Te schande is uw macht, o Hemelgod!
Viermaal trokken zomer en winter door 't land
En de wereld houd ik nog steeds in mijn hand
Dat de lesten, de besten thans hooren aan mij! -
Dies, Heer, dank af! Uw tijd is voorbij’.

Dan ziet God de Heer, van zijn gouden troon
Neer op het onheil en hoort Satans hoon. -
Hoog beurt hij het hoofd, hoog rekt hij de hand
En stil worden hemelen, zeeën en land.
In hun vleugels verbergen de englen 't gezicht,
En Satan bukt - - Komt nu het Gericht?
Luid roept met een stem als met dondergerol
God de Heer:

‘Michaël, op, de maat is nu vol
Van Satans boosheid! Op en sla gij
Satan in ketens; maak de aarde vrij
Van oorlog en nood en 't helsch gedrocht,
Breng weer vrede en geluk! Ik zegen uw tocht!’

II

(Uit het hoofdstuk: De Ondergang der Wereld)

Drie englen vóór de Godheid staan,
Bazuinen in de hand.
Nu wenkt de Heer en statig gaan
Ze naar des hemels rand
En zenden hun bazuingeschal
Op Gods bevel door 't ruim heelàl.

De heiligen, de englen, op hun kniên
Verbergen bang 't gezicht
Dewijl ze in 's Heeren oogen zien:
Nu naakt het doemgericht,
Stil wordt de hemel, doodsch en stil
Nu God aldus verkondt zijn Wil:

‘Aan zon, aan maan, aan iedre sfeer,
Aan zee, aan wind, aan 't sterrenheer,
Aan mensch en mier, aan kleen en groot
Bericht het eind, bericht den Dood!

't Moet al vergaan
Niets meer bestaan

Wen 't vuur zich door 't heelal verbreidt
Dan eeuwige gerechtigheid.’

Eén engel zet de bazuin aan den mond
En zendt door het Al haar geschetter rond
Dat beven zon en aarde en maan,
Dat de menschen schier van schrik vergaan.

Afgrijslijk hoe 't sterven door 't leven liep
Zoodra na 't bazuinen de engel riep:

‘Gouden zon, zoo rood, zoo rond,
's Hemels klok, zoo schoon, zoo groot,
Heden sloeg uw laatste stond,
Sta nu stil - uw licht is dood!’

De zonne beeft, verbeurt heur pracht,
Wordt zwart en zwarter. - Duistre nacht
Blijft over den hemel en de aarde staan
Dan wendt zich een engel tot de maan:

‘Maan, blijf staan! Maan, blijf staan!
Word zwart! Verzwind! Uw taak is gedaan!
Lang genoeg hebt ge de aarde bewaakt,
't Is uit; het eeuwig licht genaakt!’

De maan draait om van inwendige pijn,
Wordt rooder dan bloed en verliest heur schijn -
Pikduistre nacht valt over de aard
Dan roept een engel hemelwaart:

‘Sterren, gouden hemelvonken,
Zon en maan zijn al verzonken,
Uit heeft ook uw flonkerpracht,
Stort in eeuwigdonkren nacht!’

Kroniek Jan Schepens

I. Een Friedrich List roman.

Men moet Friedrich List niet verwarren met Franz Liszt, den bekenden Hongaarschen komponist, wiens naam onafscheidbaar aan dien van Wagner is verbonden.

Friedrich List heeft nooit de bekendheid van den genialen Hongaar gehad, alhoewel zijn genie zich op andere gebieden even groot en machtig heeft geopenbaard.

De komponist Franz Liszt vond in den Franschman Guy de Pourtalès een handigen biograaf (Vie des Hommes Illustres, nr. 1, N.R.F.-Parijs). Friedrich List, de Duitscher zonder vaderland en zonder vrienden, de miskende staatsman en ekonomist, werd thans in eere hersteld door den Duitschen heldenvereerder en romanschrijver *Walter von Molo,* die hem zijn jongste boek wijdt 'EIN DEUTSCHER OHNE DEUTSCHLAND' (Paul Zsolnay Verlag-Weenen). Ik zegde eerst heldenvereerder en daarna romancier. Walter von Molo is inderdaad eerst een groot mensch en daarna pas ontdekt men in hem een schrijver van meer dan gewone afmetingen. Hij is de verheerlijker van de Duitsche grootheid, de pathetische historicus in den goeden zin van het woord - niet dat hij zijn verhaal overdrijft, maar hij ziet zijn historische figuren steeds in het licht van de eeuwen. Hij kan niet klein beschouwen. Hij verkiest helden, martelaars en profeten om er zijn eigen menschelijke idealen in te leggen, in te verklaren. Zijn gansche streven ligt in dien eenen zin uit zijn List-biografie: 'Heelemaal uit het nietige groeit het geweldige'. Wie eenigszins vertrouwd is met de Duitsche taal en psyche weet dat er in dat woordje 'geweldig' voor een Duitscher wat meer steekt dan een begrip van kracht.

Walter von Molo: heldenvereerder, diep geloovig denker, pathetische natuur.

Hij stuwt zijn Duitsche liefde in krachtfiguren als Schiller, Frederik den Groote, Luther en nu List. En toch is hij niet fanatiek-enggeestig. Alle chauvinisme is hem vreemd. Hij beroept zich op het Duitsche verleden, op wat zij voor eeuwigs en blijvends in zich heeft, als op een voorbeeld voor de toekomst, maar bepaalt zich tot wat waarde heeft voor de Europeesche kultuur.

Buiten het feit dat hij Schiller, Frederik den Groote en List in hun 'Deutschtum' boetseert, legt hij er den nadruk op hoezeer die kolossen de geschiedenis en de kultuur van hun tijd belichamen en synthetiseeren. De geschiedenis spreekt uit de daden en denkbeelden van deze helden der menschheid.

Zoo heb ik nooit een duidelijker beeld van den val van Napoleon gehad, dan door het lezen van een klein stukje van Stefan Zweig over Grouchy, (den generaal die te Waterloo de plannen van Napoleon in de war stuurde) in zijn bundel 'Sternstunden der Menschheit'.

In geen tien boeken kunnen geschiedschrijvers mij het karakter en de ziel van Hendrik VIII en van Lodewijk XI blootleggen zooals Strindberg dat deed in zijn historische miniaturen. Walter von Molo bevindt zich in hun gezelschap, alhoewel hij wat den omvang van zijn boeken betreft meer bij Ludwig, Theodor Fontane, August Freytag en andere Duitschers aansluit.

Walter von Molo staat in de moderne Duitsche letterkunde zoo goed als alleen; een eigenschap die hij met de gebroeders Mann schijnt te deelen, met wie hij nog trekken gemeen heeft op dat gebied. Zijn stoere, sobere verhaaltrant met den heroïschen zwaai en het breede gebaar, zijn eenzaam maar sterk temperament, zijn

durf en zijn volhardingsvermogen om de geweldigste stof aan te vatten hebben om hem een soort van mythe doen ontstaan. Hij bevindt zich zoogezegd buiten de stroomingen van de moderne Duitsche letterkunde, maar niet-

temin heeft hij zijn onbetwistbare plaats in deze literatuur veroverd.

Hij schrijft romans van monumentale afmetingen en toch is zijn proza vaak nerveus van gang en doet zijn verhaaltrant dynamisch aan. Kleine details kent hij niet. Hij veronachtzaamt ze wanneer er niet 'het geweldige uit groeit'. Maar anders houdt hij van historische tafereelen, waar een gansch volk minutieus, kan worden in beschreven en daar de held dan in, als een synthese van dit macrocosmos, als een plant die daar boven uit groeit.

De biografieën van von Molo zijn van gansch andere struktuur dan van de meeste levensbeschrijvers. Een Ludwig b.v. zal ons in zijn 'Goethe' het geniale individu toonen, de evolutie in Goethe's levensbeschouwing, in zijn gevoelens van liefde en vriendschap, in zijn strijd en zijn reaktie tegen zijn omgeving. De tijd van Goethe, zijn omgeving, dit alles dient slechts als een soort van achtergrond. Bij Walter von Molo is het individu slechts geniaal als tijdsprodukt. Voor hem is de groote man alleen diegene die al de krachten van zijn tijd tot een synthese weet te verwerken, of diegene, die zijn tijd vooruit weet te loopen. De figuren van Ludwig, Maurois, Merejkowski e.a. hebben een uitstralend, die van von Molo een opslorpend vermogen. Middelpunt-wijkend de eenen, middelpuntvliedend de anderen.

Von Molo wenscht - het is voortdurend in zijn werken te lezen - de drievuldigheid van het mensch- Europeeër- en Duitscher-zijn. Zijn Duitsch apostolaat beschouwt hij als een Europeesche taak.

Uit de geschiedenis put hij het enthousiasme voor het heden en dezelfde methodes worden door hem toegepast in zijn hedendaagsche romans. Zijn 'Bobenmatz', een wonderbare held en heilige, wordt ons beschreven in zijn verhouding tot de moderne levenstoestanden. Bobenmatz kent de les van het verleden, past ze toe op de huidige werkelijkheid en neemt ze als richtsnoer voor wat komen zal. Bobenmatz is diep godsdienstig en gevoelig. Overal helpt hij waar nood te lenigen is en onrecht moet worden bestreden. Men voelt dat Bobenmatz de lieveling is van von Molo. Bobenmatz is de fanaticus van de rechtvaardigheid. Opdat rechtvaardigheid zou heerschen begaat hij zelfs een moordaanslag. Hier volgt von Molo Dostojewski op den voet.

Walter von Molo noemde zijn Luther-bibliografie 'Mensch Luther'. Typisch! Alhoewel het slechts het verhaal is van één dag uit Luther's leven! Beter ware het 'Luther te Worms' geworden. De schrijver behandelt met voorliefde een van de meest dramatische tijdstippen uit de geschiedenis: het einde van een ouden en den aanvang van een nieuwen tijd. Maar Luther is in dit bewogen 'Zeitbild' de centrale figuur, het genie welke den strijd tusschen katholicisme en protestantisme het best vertegenwoordigt.

De Frederik-de-Groote-trilogie noemt hij 'De Roman van mijn Volk' en voor de tetralogie 'Der Schiller-Roman' heet hij de vier deelen: 'Om de Menschheid', 'De Titanenstrijd', 'De Vrijheid' en 'De Sterren tegemoet'. Men ziet hoe von Molo vooral belang hecht aan de ideeële zijde van de levens, die hij beschrijft. Hij spreekt over het leven niet van groote menschen, maar van groote geesten.

De botsing tusschen twee generaties inspireerde hem den mooien roman 'De Scheiding', waarin een boel beangstigende vragen over dit onderwerp worden aangeraakt en gedeeltelijk opgelost.

Typisch voor zijn ideeënwereld is zijn essay 'Deutsch sein heiszt Mensch sein' - 'Notschrei aus deutscher Seele'.

Met bijzondere liefde schreef hij zijn Friedrich List-roman. Hier kon hij eens, zooals zijn held ‘Bobenmatz’, een verschrikkelijk wegend onrecht wreken. Bewogen vertelt hij het dramatische leven van List, die als zoon van een meesterlooier uit Reutlingen in den Napoleontischen tijd studeerde en stilaan de man werd die de Duitsche eenheid zou bewerkstelligen, de ekonomist die voor zijn

land een prachtige toekomst weglegde, maar die door al wat philister was werd genegeerd, vermeden en weggestooten. List dacht het bekende Zollverein uit en leidde den tarievenoorlog tegen Engeland. Hij richtte een nieuwe Duitsche nijverheid op, in een land dat nog agrarisch en middeleeuwsch was.

Hij deed de spoorweglijnen aanleggen, zoodat de grenzen van het ontelbare aantal kleine Duitsche staatjes als van zelf ophielden te bestaan. Hij alleen dreef dit alles door tegen den onwil in van al zijn kortzichtige tegenstanders. Alles had hij tegen zich: de administraties en de burokratie, de enggeestige vaderlanders en de kleine belangen. Maar hij ontzag niets. Een hoogere macht deed List zoo handelen. Ondanks bedrog en knoeierij werd hij volksvertegenwoordiger te Stuttgart. Openlijk klaagt hij de misstanden in de ambtenaarswereld aan. Zijn onschendbaarheid als volksvertegenwoordiger wordt opgeheven en deze revolutionair mag in de gevangenis zijn goedinzicht en zijn doordrijvingsvermogen uitboeten. Hij vlucht over den Rijn, kent een helsch bestaan, wordt aangehouden en weer losgelaten, op voorwaarde dat hij nooit meer in Duitschland zal terugkomen.

Hij vertrekt naar Amerika, waar Lafayette hem in vertrouwen neemt. Hij ontdekt er kolenmijnen, wordt rijk en bouwt er de eerste spoorweglijn. In de Nieuwe Wereld zet hij verder den tarievenoorlog tegen Engeland voort. De glorie wacht op hem en allicht wordt hij president in het Witte Huis. Maar haten de Duitschers hem, hij toch kan Duitschland niet vergeten. Hij keert naar zijn geboorteland terug als Amerikaansch konsul en vestigt zich te Leipzig. Hij doet er nog spoorwegen aanleggen. Men maakt er hem het leven onmogelijk, daar men gevoeld heeft dat men hem in zijn aktie niet heeft kunnen knakken. Men vergeet dat hij als Amerikaansch onderdaan in zijn ondankbaar vaderland werkt, om alleen in hem den Duitscher te zien, die zijn gansche leven in banbreuk van uitdrijving zal verkeeren. Hij daarentegen voelt zich voortgestuwd door zijn genie. Hij wil het gansche ekonomische, financiëele en staatkundige Duitsche organisme veranderen, verjongen. Hij stelt zijn beroemd geworden woordenboek van politische wetenschappen op. Voortdurend geeft hij blijken van zijn helderziendheid, maar niets gelukt hem persoonlijk. Hij is nu eenmaal zijn kortzichtige tijdgenooten meer dan een halve eeuw vooruit. En nochtans, hoezeer gehaat ook, kennen velen zijn groote geesteseigenschappen. Wellington eerbiedigt hem als ‘de grootste vijand van Engeland’, Lafayette verheugt zich in zijn medewerking, Thiers vreest zijn koppigen wil, Louis-Philippe neemt zijn vingerwijzingen dankbaar aan, Moltke voert zijn plannen uit.

Deze Duitsche wereldburger eindigde zijn tragisch leven met een zelfmoord.

‘Deze man had gedacht aan alles wat we thans noodig hebben’ zegt von Molo, die zijn meesterlijk prozagewrocht met de schrijnende weeklacht sluit: ‘In hem eindigde het lot van den Duitschen profeet, wien zijn vaderland gruwelijk mishandelde en wien alle landen, dreigend voor de toekomst van de menschen, niet vertrouwden’.

Bezwaarlijk had Walter von Molo een beter onderwerp kunnen uitkiezen, als illustratie van zijn kunst- en levensopvattingen.

II. Een roman over de grooten dezer wereld.

De personen, die onze wereld beheerschen, worden meer en meer door romanschrijvers, die de zeden van onzen tijd willen schilderen, bij voorkeur gekozen,

zelden om ze te bewierooken, vaak om ze bespottelijk te maken, en bijna altijd om een beeld te geven van de verwording van de Westersche beschaving. In hen immers, die het dichtst de voorbeelden zouden moeten benaderen van wat een groot mensch moet zijn, krijgen alle menschelijke gebreken hoog komische en huiverend tragische accen-

ten. Zij, die in vroeger tijden de macht in handen hadden en die stilaan onder den onverbiddellijken voet van de geschiedenis volkomen werden verpletterd, loopen thans nog met de ideeën van hun machtige voorvaderen rond. De macht is overgegaan in de handen van de nijverheidsmagnaten. Voor hoe lang? Want ook die captains of industry kennen nu reeds een verval. De Rothschilds zijn niet meer de machtigen van vroeger en pleegde onlangs de luciferskoning Ivar Kreuger niet zelfmoord, om aan te toonen dat dit voor hem de eenige uitweg bleef om zijn macht niet te verliezen. Hij verloor liever alles. Te tragisch zou hem zijn val zijn geweest.

De grooten dezer wereld kennen slechts het geluk van het machtsbesef. Ontneem hun dit en zij zijn weerloos.

De rake psychologie van dit machtsbesef bij de grooten dezer aarde, is de voornaamste verdienste van *Kasimir Edschmid's* jongste boek 'FEINE LEUTE, ODER DIE GROSZEN DIESER ERDE' (Paul Zsolnay-Verlag, Weenen.) De handeling geschiedt aan het Lido te Venetië, waar vele grooten uit de handels-, nijverheids- en financieële wereld, kunstenaars, sport- en bioskoopgrootheden en al hun parasieten tesamen komen. Edschmid oefent een ongenadige kritiek op al deze menschen-met-het-dubbele-gelaat uit, maar hij doet het zeer elegant. Nooit komt een grof woord, een al te sarkastische uitdrukking over zijn lippen. Steeds glimlacht hij. Zijn zedenkritiek is gevoileerd. Hij vertelt, hij komt nooit zelf aan het woord om zijn instemming of afkeuring bekend te maken. Hij weet dat hij de grooten dezer wereld niet belachelijker kan maken dan door ze ons 'wahrhaft' te toonen. Maar zijn kritiek is zoo ongenadig als die van een Ehrenburg, die ons voortdurend toont dat hij de grooten dezer wereld met de zweep te lijf gaat. Ehrenburg staat er als een fanaticus tegenover. Edschmid verricht zijn plicht van modernen moralist nog beter. Hij gebruikt slechts den zwijgenden glimlach. Aan het publiek laat hij het over of men moet barsten van het lachen of stikken van verontwaardiging.

Bij Ilja Ehrenburg weet men wien hij bedoelt. Wanneer hij Bata noemt, weet iedereen dat het de schoenmagnaat en burgemeester van Czlin is. Hij strijdt met open vizier. Edschmid spreekt van een zekeren Belg Lapin, die uitgestrekte grondgebieden in Afrika zou hebben, van een zekeren heer Lynch, een Amerikaanschen dagbladkoning, van een Italiaanschen minister Romano, e.a. allemaal vooropgezette namen, die voor de eigenlijke namen moeten gelden. De hoofdpersonen in dezen roman hebben allen een romannaam, Voorzichtigheidshalve? Bata kon Ehrenburg terug aanvallen. Lapin zal Edschmid met rust laten, want wie weet wie er achter het masker van Lapin schuil gaat. Ten ware Lapin heelemaal een fiktie is. Maar wanneer Edschmid ons een breed opgezette beschrijving geeft van een internationaal gezelschap (kwestie om aan zijn fiktieve personages - fiktief naar den naam alleszins - een zeker reliëf te geven), laat hij voor onze oogen bekende figuren verschijnen: den Roemeenschen staatsman Titulesco, den Amerikaanschen sportman Garwood, den Engelschman majoor Segrave, baron Th. de Rothschild, Gabriële d'Annunzio, den prins van Piëmont, e.a.

In tegenstelling met Ehrenburg, Kisch, Dos Passos en andere anti-burgerlijke schrijvers, die geen greintje menschelijkheid in hun 'slachtoffers' willen zien, heeft Kasimir Edschmid er een sportief genoegen in de grooten dezer aarde in hun klein-menschelijk gedoe gade te slaan. Zijn humor is malicieus en daardoor allicht nog doeltreffender. Hoogst komische scènes toonen aan dat hij feitelijk Ehrenburg en zijn geestesverwanten gelijk geeft, maar dat hij persoonlijk zijn strijd met andere

wapens wenscht uit te vechten. Ten nadeele van Edschmid kunnen de supporters van Ehrenburg inbrengen dat zijn kritiek louter afbrekend is, terwijl de bekende Rus tegen het rotte van de hooge standen het levenskrachtige van de

lagere standen stelt. Edschmid staat tot Ehrenburg als een tennisspeler tot een voetbalspelen Maar beiden laten boeiende sport zien. Is dat niet hoofdzaak? De supporters van Ehrenburg hebben slechts gedeeltelijk gelijk, want de sympathie van Edschmid gaat in zijn roman naar de parasieten uit, menschen van minder allooi, maar vaak met meer hersenen in hun kop. Deze parasieten leven op den rug van de grooten dezer aarde. Moesten zij in de plaats van Edschmid dien roman hebben geschreven, hun proza zou allicht de bitterheid van de kommunistische schrijvers overtreffen. Zij slaan - en zij weten wel waarom - met geveinsde overtuiging het wierookvat bijna stuk op de tronies van diegenen, die hen met gunstjes betalen. De auteur heeft van hen de menschelijkste en tevens de schranderste figuren gemaakt.

Een gansch bijzondere plaats bekleeden de Amerikaansche personages in dezen roman, zooals zij er een gansch aparte hebben in het brein van deze aan het Venetiaansche Lido luierende hooge-wereld. Aan hen is alles toegelaten. Het excuus is immer klaar en wordt altijd als iets onvermijdelijks aanvaard: 'Het zijn daarom Yankees'.

Schijnbaar luchtig boetseert de schrijver zijn personages, maar zijn psychologisch doorzichtsvermogen laat hem niet in den steek. Zij die aanvankelijk meenden met een oppervlakkigen schrijver te doen te hebben, haastten zich om hun eerste oordeel in te trekken, want de schrijver overstelpte hen weldra met rake details, die gevoileerd van uitdrukking diep van beteekenis waren.

Kasimir Edschmid, die zich in de dagen van het rumoerige Duitsche expressionisme bekend maakte en sedertdien reeds een viertal romans publiceerde, is een bijzonder frissche verschijning in de moderne Duitsche literatuur. Sportief en elegant trad hij ook uit zijn roman 'Sport um Gagaly' te voorschijn. Hij schreef verder een Byron-leven. Ik ken dit werk nog niet. Blijkbaar zal hij in dezen 'hartstochtroman', zooals hij deze biografie noemt, een gansch anderen toon hebben aangeslagen.

Edschmid heeft inderdaad meer dan een pijl aan zijn schrijversboog.

Edschmid doet mij aan den Fries A. Den Doolaard denken, die evenwel hartstochtelijker is.

III. Het jongste boek van Thomas Mann.

In dien vloed, die zee van boeken, die maand-in maand-uit moeten worden geslikt om eenigszins op de hoogte te blijven van wat er in onzen tijd aan waardevols wordt gepresteerd, bevindt men zich soms in het geval van den hopeloozen zwemmer, die maar niet weet wanneer hij land in het oog zal bespeuren. Troosteloos en wanhopig is ons soms de lektuur van de meeste boeken. Daar is ten eerste hun volumen - een boek zou de honderd bladzijden niet mogen overschrijden; daar is ten tweede hun overstelpend aantal; daar is ten derde hun verwarrende bontheid en mengeling van zeer goed, goed, half goed en slecht. Een boek als een rots moet ge zoo eens hebben, een boek waar ge de verveling voelt van zelf verdwijnen, een boek dat ge leest met een steeds stijgende geestdrift; dat hebt ge dan noodig om uw geest weer gezond en frisch te maken.

Een boek dat ge onvoorwaardelijk kunt bewonderen, zooals een schoone vrouw of een ander schoon stuk natuur. Zoo'n boek, waarbij ge u plots weer kloek en

evenwichtig voelt, dat ge niet meer twijfelt aan u zelf of aan den schrijver. Een boek, een uitverkorene uit den hoop. Zoo'n boek is me ‘GOETHE UND TOLSTOI’ van *Thomas Mann* (S. Fischer Verlag, Berlijn) geweest. Dit wil nochtans heel wat zeggen om ons in het jaar van de Goethe-hulde - en laat het ons maar bekennen, van professorale en journalistieke Goethe-zagerij - met een onderwerp over Goethe te kunnen boeien, te kunnen buiten ons zelf van geestdrift rukken. Goethe en Tolstoï. Wie had er nu ooit aan gedacht de achttiendeeuwsche classicus bij den negentiendeeuwschen chris-

ten-heiden, Weimar bij Jasnaja Poljana, te vergelijken, meer nog zoo goed als identisch te verklaren. Aanvankelijk kan men die stelling niet aannemen, maar hij die Thomas Mann niet kent, zal er hem leeren lief door hebben. Zelden las ik zoo een diep en menschelijk essay als deze studie 'zum Problem der Humanität'.

Het is weer heelemaal de humanist Thomas Mann, die hier aan het woord is, het zeldzaam evenwichtige en alleszins eenige burgerlijke genie uit deze eeuw van onrust en onbestemdheid. Thomas Mann is de rustigste geniale verschijning, niet alleen van het gejaagdzoekende Duitschland, maar van het gansche 'Abendland'. Het is dan ook goed te begrijpen dat hij zoo'n diepen kijk kon hebben in de zielen van deze twee titanen, Goethe en Tolstoï. Thomas Mann verdedigt van den beginne af reeds zijn stelling en motiveert de copula *en,* die hij tusschen Goethe en Tolstoï plaatst. Hij criticeert de te vergedreven taalfijngevoeligheid van Nietzsche, die kregelig werd, wanneer hij hoorde spreken van de verbinding van eerste-rang- met tweede-rangssterren, die het niet kon uitstaan dat men gedurig zei: Schapenhauer *en* Hartmann, Goethe *en* Schiller.

Zooals het den romanschrijver Mann past, teekent de verdediger van de stelling Goethe-Tolstoï ons het portret van een zekeren Stötzer, die leeraar te Weimar is geweest. Die Stötzer, die in het huis van dr. Eckermann woonde, leerde in zijn jeugd Goethe eens kennen. Later, toen Goethe reeds lang dood was, kwam een Russische graaf in zijn school op bezoek om er de Duitsche pedagogiek van naderbij te leeren kennen. Toen de reiziger weg was vertelde de bestuurder aan leeraar Stötzer dat de vreemde bezoeker graaf Leo Tolstoï heette. Deze Stötzer heeft het zeldzame voorrecht gehad de grootste genieën uit de twee op mekaar volgende eeuwen te hebben ontmoet. Stötzer was dus het passieve *en,* dat Goethe en Tolstoï verbindt. Thomas Mann neemt de rol van Stötzer over en zal in dit *en* al de aktiviteit van zijn geest steken om die twee genieën bij mekaar te brengen. Dit 'Problem der Humanität' lost hij wonderwel op. Zelden heeft een essay me zoo lyrisch en jubelend gestemd als dit. Ik stel het op een lijn met Emerson's 'Representative Men'. Ik herinner me nog, hoe uit het opstel 'Over den dienst, die ons door groote mannen bewezen wordt' volgende zin - en zoo zijn er bij de vleet, bij Emerson - 'Een magneet moet eerst mensch geworden zijn in een Gilbert, Swedenborg of Oersted, voor het begripsvermogen van de massa zoo ver is dat het zijn krachten weet dienstbaar te maken' - me het boek enkele oogenblikken deed neerleggen: hij was te diep en te schoon om niet honderdmaal nagenoten te worden. Thans bij de lektuur van Thomas Mann's essay had diezelfde louterende geestdrift me te pakken. Slechts één passus wil ik thans citeeren, omdat de verwantschap van Emerson en Thomas Mann, afgezien van den tijdsafstand ('Representative Men' werd in 1850 geschreven, 'Goethe und Tolstoï' in 1930-31), naar stijl en gedachtengenialiteit er te duidelijk uit spreekt: 'In werkelijkheid is datgene, wat wij expressionisme noemen, slechts een late en sterk van Russische apokalyptiek doordrongen vorm van het gevoelsidealisme. Zijn tegenhanger tot episch kunstinzicht, de tegenhanger van aanschouwing en wild visioen, is modern noch oud, hij is eeuwig. Hij is in Goethe en Tolstoï eenerzijds, in Schiller en Dostojewski anderzijds volkomen uitgedrukt. En eeuwig zal de kalmte, waardigheid, waarheid en kracht van de natuur tegenover de groteske, koortsachtige en diktatoriale koenheid van den geest staan'.

Dit is de geniale greep van Thomas Mann: zijn 'Goethe und Tolstoï' (zijn 'Problem der Humanität) zal het drama aantoonen van de eeuwige antinomie tusschen natuur

en geest. Deze strijd was het die steeds een kloof heeft gelaten tusschen Goethe (Spinozist) en Schiller (Kantiaan) en tusschen Tolstoï (de heidensche primitieve christen) en Dosto-

jewski (de visioenaire, ‘heilige’ christen). De tegenstellingen tusschen Goethe en Schiller en tusschen Tolstoï en Dostojewski worden scherp en fel gedokumenteerd aangegeven. Daardoor komen op handige wijze de figuren van Schiller en Dostojewski dichter tot mekaar te staan. Als van zelf springt thans de diepmenschelijke gelijkenis tusschen Goethe en Tolstoï in het oog. Na lektuur van dit boek vraagt men zich af, ondanks het onmeedoogend bewijzend dokumentatie-materiaal van Mann, of men niet den ganschen tijd zich heeft laten verleiden door zijn magische schrijfverskracht. Neen en ja. Het is een ontzagelijk lyrisch-filozofische brok, maar het blijft een getuigenis van een geniaal redeneerenden geest.

Er wordt in dit jaar van Goethe-viering zooveel over het Weimarsche genie gepraat en geschreven. Dwaas is diegene, die naar dit gepraat gretig zal luisteren en niet de stem van Thomas Mann boven het musschengetjilp en het kippengekakel van zoovelen zal verkiezen.

Aan al diegenen, die aan intellektuëele migraine lijden, veroorzaakt door de verbijsterende onevenwichtigheid van bijna al de Europeesche geesten, weze dit boek als een hart- en geestversterkend middel aanbevolen. Daar is bijna geen zin in, die niet de moeite loont, zooals ik het daar straks zei, honderd maal te worden nagenoten.

JAN SCHEPENS.

Randnota's

Voor de samenstelling van dit nummer werden we geholpen door *Dr J. Decroos,* lektor aan de Universiteit te Münster in Westfalen en door *Dr Günther Müller,* professor aan dezelfde universiteit. We houden er aan, beiden hier welgemeend te danken voor hun welwillende belangloosheid. Aan de Vlaming Dr J. Decroos heeft 'De Tijdstroom' een bekwaam en werkzaam korrespondent voor de Duitse letterkunde. Dat zal onze lezers wel reeds gebleken zijn. Prof. Dr Müller zond ons welwillend het artiekel dat hier werd vertaald door René Verbeeck, en bezorgde ons allerlei nuttige wenken.

De twee gedichten van *Godfried Hasenkamp* (vert. door H. Opdebeeck en P. Buckinx) zijn getrokken uit zijn bundel 'Salzburger Elegie', die door het katolieke Verlag Anton Pustet te Salzburg (Oostenrijk) werkelik prachtig werd uitgegeven. Prof. Müller wijst hier op de waarde van dat boek voor de jonge katolieke Duitse poëzie. Die waarde moge anderzijds blijken uit het feit, dat pas enkele maanden na de eerste oplage, een tweede nodig bleek. - In 'Der Gral' zegt Friedr. Mückerman S.J.: 'De Salzburger Elegie is een meesterwerk, poëzie als spiegel der eeuwigheid tegenover de tijd gesteld, levendige vorm, doorstroomd van het bloed van godsdienst en "volksdom", een geheel, dat in ieder deel terugkeert, ze alle toch weer verenigend in een versterkte harmonie'. - Prijs. gekarton. M. 1,30; in linnen geb. 2,30.

De gedichten van *Eliz. Langgässer* (vert. René Verbeeck), *Konrad Weiss* (id.), *Heinr. Suzo Waldeck* (vert. Jan Vercammen), *Karl. Gabr. Pfeill* (id.); alsmede het fragment uit de Oase-brieven van *Johannes Muron* (id.), zijn getrokken uit 'Neue Katholische Dichtung' verzameld door *Martin Rockenbach.* Dit boek bevat, in vers en proza, onuitgegeven werk van twee en twintig hedendaagse schrijvers, bekende, weinig-bekende, en ook niet-bekende. Het boek is meer dan een blote aaneenreiging van afzonderlike bijdragen, het is werkelik een leesboek van de huidige katolieke dichting (dat germanisme moesten we burgerrecht verlenen in onze taal!) ook in opzicht der keuze van de stof.

Deze anthologie onderscheidt zich ten goede van andere, die bij hun keuze meer de nadruk legden op het katolieke, dan op het kunstgehalte. Ze biedt ons een goed en een schoon, hoewel natuurlik geen volledig beeld van de nieuwe katholieke letterkunde in Duitsland, zonder enige apologetiese of mystagogiese grondslag. Dit handige boek van 181 blz. zeer verzorgde druk en gans in linnen gebonden kost R.M. 7,50. - Het werd uitgegeven bij het Verlag Jozef Kösel und Friedrich Pustet te München.

Het fragment van *Gertrud von Le Fort,* vertaald door Franz van Boogaerdt, is het slot van haar novelle 'Die Letzte am Schafott.'

Deze novelle in briefvorm behandelt de marteldood van de 16 karmelitessen van Compiègne die, tijdens het schrikbewind der Franse omwenteling, omwille van het geloof om het leven worden gebracht op het schavot. Maar deze zestien karmelietessen zijn niet de eigenlike draagsters van de handeling, wel echter een zeventiende karmelietes, een jonge novice uit hetzelfde klooster, die uit vrees voor de dreigende marteldood gevlucht was. Het geestelijke probleem van de novelle is het probleem van de vrees. Bij zekere naturen is zij, spijts goede wil, met louter psychologiese middelen niet te overwinnen. Nu treedt als tweede probleem der Novelle de kwestie naar voor van het wezen van de kristelike martelie. Deze is niet eerst en vooral heldhaftigheid en schitterende zegepraal van de held die de dood overwint, maar haar eigenlike grootheid is daarin gelegen, dat, dank zij Gods kracht, een zwakke natuur boven haar natuurlike geaardheid kan worden verheven en door het bovennatuurlike tot het heldhaftige opstijgen kan. De kristelike martelie is niet de overwinning van de mens, maar de overwinning Gods.

De bekeerlinge, barones Gertrud von Le Fort, geniet in Duitschland niet de faam, die ze verdient, veel minder nog bij ons. Haar bekeringswerk 'Hymnen an die Kirche' werd in het Nederlands vertaald. Andere werken van haar zijn 'Das Schweisztuch der Veronika' en 'Der Papst aus den Ghetto.' - Haar 'Letzte am Schafott' werd insgelijks uitgegeven door het Verlag Josef Kösel und Friedrich Pustet te München. Het beslaat 138 blz. en de band is in de stijl van de tijd. Het kost M. 4,50.

De gedichten volgende op de bijdrage van Dr J. Decroos werden alle door hemzelf vertaald.

In de Paasweek 1931, werd te München door het Duitse Instituut voor wetenschappelike pedagogiek en de Vereniging van de Duitse katholieke vrouwelike leraars, een veelbezochte literatuurkursus gegeven. De wens werd uitgedrukt, die voordrachten in druk te laten verschijnen. Zo kwam *Prof. Dr J.B. Steffes,* de wetenschappelijke leider, tot de uitgave van een boek, getieteld: '*Vom Naturalismus zur neuen Sachlichkeit*', ein Querschnitt durch die moderne literatur von 1880 bis zur gegenwart. - Daarin schetst *Godfried Hasenkamp* de sinds 1880 in de Duitse literatuur heersende geestesstromingen. Hij tekent het parallelisme van politiek- en kunstontwikkeling. Zo horen naturalisme en sociaal-demokratie, nieuwe zakelikheid en kommunisme, neo-romantiek en nationaal-socialisme samen. Idealisme en liberalisme zijn verbonden, terwijl de beide richtingen van het katholicisme of in een neo-barok of in een neo-klassiscisme werden uitgesproken.

Jozef Bergenthal behandelt het drama, eveneens met sterke onderlijning der sociale vooropzettingen. Hij begint met de ideologiese ondergrond van het naturalistiese toneel, bespreekt vervolgens de drie hoofdfiguren van het impressionisme: Bahr, Schnitzler, Hofmannsthal, de neo-romantiek en het ekspressionisme met de overgang van het metafyziese drama.

Marie Beermann spreekt over de moderne lyriek, waarvan ze het uitgangspunt vindt in de beide tegenpolen Nietzsche en Holz. De 'Menschheitsdämmerung' van het ekspressionisme voert ook de lyriek nader tot God.

Johannes Kirschweng bespreekt de roman, Hauptmann en Thomas Mann staan vooraan. Hij behandelt het impressionisme, glijdt snel over de naturalistiese generatie heen, en heeft het uitvoeriger over de neo-romantiek. Afzonderlike groepen zijn: de historiese roman, de heimatroman, de oorlogs- en na-oorlogsroman ('neue sachlichkeit').

Dit is voor studenten, en al wie met Duitse literatuur begaan is, een vertrouwbare en klare gids doorheen de geesteswereld van de nieuwe Duitse literatuur. Dat dit boek uitgegeven werd door een instituut voor wetenschappelike pedagogiek, getuigt voor het inzicht der leiders. Het gaat hier immers om de *vorming van mensen* door de krachten van volk en tijd, die uitgesproken liggen in de literatuur. Het begrip 'wetenschappelike' pedagogiek heeft zo zijn werkelike betekenis teruggekregen, toen men is gaan inzien dat de z.g.n. weten-

schappelike, men bedoelde toen naturalistiese, pedagogiek aan haar eigen gebreken was doodgegaan, dat zij feitelik onwetenschappelik was, want onwerkelik, omdat ze de diepe levenskrachten van de mens negeerde. - Een bibliografies stukje besluit dit boek van 151 blz.

We kunnen dan ook ‘Vom Naturalismus zur neuen Sachlichkeit’ aanbevelen. In de boekhandel kost het 3 R.M. Maar we zijn gelukkig aan studenten te kunnen mededeelen, dat het ‘Deutsche Institut für wissenschaftliche Pädagogiek’ te Münster (in Westfalen) bereid is hun het boek te leveren aan de 2/3 van de prijs dus 2 RM. Het is geen schoolboek, maar het is geroepen om een grote dienst te bewijzen aan studerenden in de Germaanse letterkunde.

Jan Vercammen.

Ingekomen boeken.

C. Astaes. - DIERENSPORT. - Kinderboek, ‘Uitg. Excelsior’ Brugge. Prijs: 2 fr.
LETTERKUNDIGE JAARBOEK voor 1932. - ‘Hermans Zonen’ Gent prijs 5 fr.
Dostojefsky. - DE IDIOOT. - ‘Het Kompas’ Mechelen, prijs fl. 3,90.
C.J. Kelk. - JAN STEEN, roman. ‘Het Kompas’ Mechelen, prijs gen. 56.50 fr. geb. 71 fr.
F. Timmermans. - DE HARP VAN SINT FRANCISCUS - ‘P.N. Van Kampen en Zn.’ Amsterdam.
Dr. J.H. Carp. - HET SPINOZISME ALS WERELDBESCHOUWING. - ‘Uitg. Van Logum Slaterus’ Arnem. gen. fl. 2,90 geb. fl. 3,75.
Mgr. Prof. Dr. Hoogveld. - HET WEZEN DER VOLKSGEMEENSCHAP. R. Van Sante, O.P. - VADERLAND EN VADERLANDSLIEFDE. - Uitgave ‘De Delta’ Overveen. Prijs: 5 fr.
Willy Koninckx. - PUBERTE. - Roman. ‘Uitg. Les Editions de Belgique’ Brussel. Prijs 15 fr.
Jaroslav Hasch. - DE AVONTUREN VAN DEN BRAVEN SOLDAAT SCHWEJK GEDURENDE DEN WERELDOORLOG, roman. - ‘Uitg. J.M. Meulenhoff’ Amsterdam. Prijs: gen. fl. 1,90, geb. fl. 2,90.

[De Tijdstroom 1932 nr. 9]

Poëmata Karel Verbeke

Voor Gery Helderenberg.

I

O kleine hengelaar die je bent
mijn hart
aan den avond van het leven
starend op het geluk
dat uitbloedt
aan je voet.

o beven
van het ranke visschersriet
reikend reikend
rillend om een rankje
om een niet...

wie ziet
het harte ziek
en eenzaam zijn?
o kleine hengelaar
en dat een enkel gouden vischje maar
aan deze lijn
je gansch gelukkig miek!

II

hoog op den avond
schuift een gouden duif:
zoo wuift een hand nog even
uit 't verleden;
de avond in zoo treurig
als een oude huif
over dees dag

gegleden...
wie wendt zich nog eenmaal
naar de gouden duif?
o mocht mijn hart ontvliegen
aan dit heden!

III

in den palm
van mijn hand
heb ik een geranium
- Liefde waarom? -
een zoete geranium
geplant.

o roze verwachting
bloeiend thans
als een schuchter appelken
omhoog:
geen blom
geeft zich zoo gansch
ten morgenstond
als deze geranium
aan den ooster-boog
van mijn mond.

o wist gij wat ik weet
- Liefde waarom? -
de glans
dezer blom
werd gevoed
aan mijn bloed.

Storm Louis De Bourbon

De storm zet op.

Over de zee hangt grijsheid als een nacht, een eindelooze chaos.

Tusschen Zeebrugge en Heist zijn de enkele visschershutten zwarte plekken in het opwervelende zand en de misthoorn van Knocke wordt een langgerekt, huiverend doodsalarm.

Hoeveel visschers voeren met hun logge, glimmend-geteerde kanen den schuimenden muil binnen van het ontembare zeedier.

Niets is meer heilig en vlekkeloos.

In deze strijd verliezen zich alle oerkrachten van hemel en aarde.

Ongeloof, bedrog, ontucht en dronkenschap verwaaien in één wervel van starre verschrikking, en er blijft niets dan de storm en de angst van vrouwen en kinderen op 't grauwe strand.

De zee is een open en donkere wond. En wanneer plotseling de wolken samenpakken tot een blind en woest dreigement en wanneer de wind onverhoeds een felle zweepslag striemt over de vlakke schuit, weet Jean Doreau niet, hoelang hij nog leven zal. Hij is de jongste en sterkste uit het kleine visschersdorp en altijd het verst in zee. En hij is pas drie maanden getrouwd met Josephine die, naar het zeggen van oude, gerimpelde visschers, 't mooiste kind is dat ooit werd gebaard tusschen Zeebrugge en Heist.

In nachten, wanneer de maan een lichte cadans spiegelt over de zee, zit hij met haar voor de hut en spreekt over de oogen van 't komende kind en over de zee en zijn nieuwe boot. En later, als Josephine slaapt, is hij onrustig in het gevoel van heel mooie en teedere dingen, die hij nooit begrijpen zal.

Maar nu. -

Juist als Jean Doreau zijn zeil wil reven, knapt de mast stuk als een stroostengel en werpt hem neer op het dek. De romp helt in het water. Jean grijpt 't einde van de mast, die zinkt, zinkt...

Josephine loopt onrustig van 't raam naar de deur en van de deur naar de oven.

Op het strand ziet ze een donkere groep. ‘Visschersvrouwen’, denkt ze.

Maar ze weet Jean sterk en robuust, boven water en wind en zijn liefde een brug over alle zeeën en landen naar haar mooi en vruchtbaar lijf.

En zij wacht.

Maar dan ziet ze door de open deur de andere visschers - zeeschuim in hun donkere baarden - die hun booten op 't land trekken.

En Jean is niet onder hen.

Zij staat voor den oven. Daarop pruttelt een melkpap.

Vuur, denkt ze, vuur en water - water en vuur, en daarboven de storm: de storm, die de binten schudt, de ontembare storm.

En zij rent naar 't strand, naar de zee en smeekt de visschers. Huilend en schreeuwend boven het loeien smeekt zij de visschers.

De reddingsboot gaat te water met vier roekelooze, vloekende mannen en Josephine te midden van hen. Haar haren zijn een gouden vlag tegen de zwarte lucht en de visschers roeien, roeien hijgend en zweetend.

De boeg snijdt spattende schuimkoppen, snijdt den storm. Sneller, sneller. Daar in de verte is een smalle streep - sneller - een smalle streep eerst, dan een zuigen, een kleine, gapende kolk - een laatste vaarwel.

En als de reddingsboot terugkeert, langzaam en zwoegend terugkeert met vier zwijgende mannen en een snikkende vrouw, laat God aan Jean Doreau de oogen zien van zijn kind.

Oazen Paul Vlemminx

En alles wordt ons toegeworpen
door wie, dan door den milden Gever;
want wie bestaat voor den belever
zijner geboden anders? Dorpen

en steden liggen aan zijn voeten:
oazen. Zal Apollo heersen?
of Venus? Onderwijs d'hardleersen,
o Geest die blaast boven ons wroeten!

Hoe, dan door uw barmhartigheden
werd ik vervuld met al dit blauwe
geluk en met dit kalm vertrouwen,
in dezen hof schoon als een Eden.

Bonte Landstreek Paul Vlemminx

Sla mij met uw onnozelheid,
   uw hart, uw hard gemoed.
Mijn lang verlangen heeft den tijd;
   ik houd uw lach te goed.

Vlucht seffens weg, kom nooit terug;
   maar eer de zon verdwijnt,
zult g' omzien, als achter uw rug
   mijn starre ster verschijnt.

De sparren zullen u en mij
   versperren, maar de beek
zal slingeren door hei en wei
   van mijn land tot uw streek.

Uw dwaze streek staat u niet schoon;
   gij hebt aan mij het land.
Zie naar mijn uitgestreken koon:
   ik ben in vree geland.

De Bruid Jan Vercammen

XI.

Maar Karel, de meier, had intussen Amelberga niet vergeten. Te meer dat de wapenkansen hem gunstig waren. Want te Vinci, nabij Kamerijk, versloeg hij Raganfried van Neustrië en zijn bondgenoot Eudo, die hertog was van Akwitanië. En als Karel, die Marteel wordt bijgenaamd, twee jaar later nog eens zijn vijanden overwon te Soissons, lag Neustrië hem te voet. En hij voegde het bij Austrazië. Eudo trok over de Loire naar zijn land terug en voerde Chilperik, de verslagen koning, mede. Maar toen hij vernam, dat Karel hem op de hielen zat, leverde hij hem Chilperik over.

Zo was een lange twist stilgelegd door de wapenen. En nu was het eerste werk van Karel, de schuilplaats van Amelberga te zoeken. Hij vernam, dat ze te Mater verbleef, maar dat ze voornemens was, met Rodien, haar broeder, naar Engeland te vluchten. Maar zoo gaat het, hoe meer de omstandigheden opstonden tegen zijn hartstocht, hoe heviger hij werd. Het beeld van Amelberga vervolgde hem zowel in zijn slaap, als op de jacht of in de kameren van het paleis. Daarom wilde hij haar bezitten, en om haar te bezitten, moest hij haar vlucht verhinderen.

Dan gebeurde het, dat een bode van Rome kwam met een boodschap van Gregorius, de heilige Vader, die de hulp van Karel vroeg tegen de Lombarden. Maar Karel stelde zijn antwoord uit en reisde naar de villa, die men Doornik naamde. Van daaruit zond hij een paar mannen voorop, om te zien of Amelberga nog te Mater was. Ze kwamen terug, en zegden: ja, heer. Dan scheen het hem onmogelik, dat zij, voor wie die felle gloed hem het bloed verhitte, hem nog ontsnappen kon.

Maar reeds had hij geleerd, dat mooie woorden niet bij Amelberga baten. En hij wist zeer goed, dat ze nooit uit vrije wil zijn vrouw zou worden. Maar hij luisterde alleen naar zijn woelig hart, dat hem geen andere uitkomst liet, dan het geweld. Haar onverwacht overvallen en schaken, dacht hij, en eenmaal daar, haar trouw eisen. Eisen. Dat als Amelberga niet uit vrije wil de zijne was, geen gramschap, geen geweld haar ooit de zijne maken kon, daaraan dacht hij niet. Hij

dacht alleen aan hemzelf. Neen, ook niet aan hemzelf. Want hij was toch een mens, en wie zal verhoeden, dat een mens ten onder gaat, waar niet het enig-reddende woord van de ziel wordt gesproken?

Maar Gode behaagt het soms, de wonderste wegen te kiezen voor zijn wake over wie hem lief zijn. De woning van Waldulf, de priester, stond neven het huis van Amelberga. Hij diende de Heer met geheel zijn hart. En men zegt van hem, dat hij schrander was.

Er zijn soms vreemde dingen in een menschenleven. Dat kunnen wij allen bevinden. Wie heeft al wel eens nagedacht over zo'n doodgewone dingen als de slaap? Hoe hij het lichaam aan banden legt, zonder de ziel te binden? Maar nog groter is zijn macht. Hij kan voor een enkel ogenblik, dat soms niet langer dan een weerlicht duurt, de menselike ziel die eenvoud van vizie wedergeven, die het hoge voorrecht is der onschuld.

Waldulf sliep. En hij zag. Een bende wapenlui trok hem voorbij, wijl hij in de schaduw stond van een onbekende boom. En aan een, die wat achter was gebleven, vroeg hij:

- Wie zijt ge?
- Een soldaat van Karel, de meier.
- Waareen gaat de tocht?
- Naar Mater, waar de schone jonkvrouw Amelberga woont, die onze machtige meier tot zijn bruid heeft verkoren.
- Waarom dan in de nacht?
- Zij is voor hem gevlucht. Maar nu wil hij haar schaken. Want niemand is er, die hem wederstreven kan.

Waldulf ontwaakt. En denkt na. Dat was een ongewone droom: te werkelik om niet waarheid te zijn. Hij kleedt zich aan en zadelt zijn paard. Dan rijdt hij de weg op, die hij gezien heeft in zijn droom. En hij komt op de plaats, die hij herkent. De weg is er wat uitgehold, en de boom is een eenzame eik. Hij staat bovenaan de helling, en zijn kruin hangt over de baan. Maar hoe Waldulf ook aandachtig luistert, hij hoort niets. Hij wacht. Dan legt hij zich met zijn oor aan de grond. Niets. De windeloze stilte is zó diep, dat ze suist. Maar licht en klaar van de sterren.

De weg ligt wachtend te okeren doorheen het braakland en sliert de bossen in. Waldulf rijdt voort. En houdt stil aan de zoom van een woud. Nog eens het oor aan den grond. Niets. Ja, toch wel. Wat

is het? Het is iets. Iets dat komt. Dof komt het, als onderdrukt. Waldulf dringt het bos in en bindt zijn teugel om een boom. Dan komt hij terug op de weg, die enkele passen voor hem door een andere wordt gekruist. Hij ziet dat nu, en denkt daarover. Hij wacht. Niet te vergeefs. Want luider doft het trappelen van paarden. Luister. Nu onderscheidt hij zelfs het knakkelen van wapens. En Waldulf wacht. Hij ziet ze komen, zwarte schaduwen, stom. Waldulf rilt. Want zijn dat misschien geesten? - Een oogenblik denkt hij er aan, zich te verschuilen tussen de bomen. Een ogenblik. Maar daar is zijn droom terug, met Amelberga, de goede jonkvrouw, die rustig niets vermoedt. En hij blijft. Ze moeten hem nu bemerkt hebben, want de rit vertraagt. Vertraagt. Komt nader. Staat. Alleen de paarden trappelen en snuiven ongeduldig. Een der ruiters treedt vooruit, en daar hij het priesterkleed van Waldulf herkent, vraagt hij:

- Vader, voert deze weg voorbij de landhoeve Mater?

Waldulf durft niet vragen, wie het is, die tot hem spreekt. Want hij hoort en weet: het is de meier. Hij durft niet. Zou hij niet durven? Ineens:

- Wat voert de edele heren bij nacht naar de vreedzame hoeve?

- Wie durft de meier ondervragen, over wat het hem belieft te doen?

Zijn droom is waar. En de redding... Karel herhaalt zijn vraag, ongeduldig, Waldulf wijst hem de kruisstraat in.

- Daar is de weg naar Mater.

- En deze?

- Leidt verloren in de vlakte.

Waldulf liegt. Hij weet het niet. Hij zondigt niet voor God. Karel doet de paarden wenden en allen draven weg. Nu ziet de priester hoe talrijk ze zijn. Neven Karel zegt een der ruiters:

- Believe het u, me te horen, machtige meier. Wat doet die priester in deze verlatenis op dit ontijdig uur? Ik wilde een fakkel aansteken om zijn gelaat te zien, en hem te vragen, wie hij is.

Dat was Hunrod die geen voogdijrechten meer had, en Karel voort had aangehitst. Want nog is de koninklike beloning in zijn droom.

Maar Karel rijdt zwijgend door. En Waldulf hoorde het niet. Als de ruiters verdwenen zijn, maakt hij vlug zijn paard los en naar Mater, gaat het in galop terug.

Hij vindt Amelberga, wijl ze - ja, midden in de nacht! - alleen

te waken en te bidden zit. Hij vertelt haar zijn droom en zijn rit. En nog heeft Amelberga hem niet geantwoord, als een dienaar gejaagd de kamer binnenloopt en roept:

- Jonkvrouw! De villa wordt omsingeld!

Buiten hooren ze een verward overendweergeloop, dat aangroeit, zodat heel Mater in rep en roer schijnt te staan. Alleen Amelberga blijft rustig. Ze zegt tot de priester en de dienaar:

- Tracht u te verbergen, en zeg aan de mensen hetzelfde. Heb intussen voor mij geen vrees. De Heer zal ons beschermen.

Waldulf en de dienaar gaan, en raden haastig de mensen van Mater. Amelberga loopt naar de kapel. Daar knielt ze voor het altaar, spreidt de armen open, en bidt wenend de Geliefde om bescherming. Want Rodien is al dagen naar Engeland vertrokken, om hun vlucht te bereiden.

- Gij, die de zuiverheid bemint en de reinheid beschermt, weer is de beproeving me genaderd - Ge weet: ik heb U tot mijn Bruidegom verkozen: naar U, mijn Welbeminde, heb ik verzucht met al de kracht van mijn menselik hart.

Uw aanwezigheid was de zoetheid van mijn leven en buiten U heeft me niets behaagd.

En zie, wijl ik U trouw ben gebleven, bedreigt me een machtige vijand. Behoed me voor de leeuw, die me achtervolgt en niet toelaat, dat ik ergens ook maar een schamele schuilplaats vind.

Zie, hoe groot is het gevaar. Ik vraag U niet het leven, maar dat ik vlekkeloos mogen blijven, tot teken van mijn trouw aan U, mijn Bruidegom in eeuwigheid.

Uit de diepte van mijn arme menselikheid roep ik tot U: Heer, neig uw hoor naar mijn smeken en zend me uw bijstand uit de verhevenheid van uw almacht.

Na dat gebed voelt Amelberga zich gesterkt. Ze staat op en met de schaar, die altijd aan haar zijde hangt, knipt ze haar mooie lokken af, en strooit ze over het altaar. Dan hangt ze terug de kloosterdoek om haar hoofd, die ze te Mater altijd heeft gedragen. Zo offert ze de schoonheid aan de schoonheid van haar ziel. Want ze wil, dat Karel, als hij komt, haar afstoot en onwaardig vindt zijn vrouw te worden.

Dan knielt ze terug. En bidt met het hart. Ze herinnert zich Decius en Nero, van wie ze te Bilsen heeft gelezen. Ze voelt zich sterk.

Hoe zou ook Hij, die haar met een oneindige liefde bemint, zijn uitverkorene verloren laten gaan. Ze vreest noch het zwaard, noch enige andere marteling; alleen maar de ontluistering van haar trouw.

De deur der kapel kraakt en knarst en botst geweldig tegen de muur. Karel treedt binnen, waar hij zelfs geen heiligschennis vreest. Hij ziet de gedaante op de altaartrap en loopt op haar toe. Woedend is hij. Ook omdat men hem, de meier, een weg heeft opgeleid, die in het vlakke braakland eindde. Hoe snel waren ze echter teruggekeerd. Al de kamers van het hoofdgebouw had hij doorzocht. En hij bemerkte, dat men te Mater van zijn komst verwittigd was. Eindelik dacht hij aan de kapel. Maar alle geduld heeft hij er bij verloren.

Hij ziet haar. Hij ziet de kloosterdoek. Een ogenblik beneemt hem de woede zijn stem.

- Hoe! schruwelt hij dan, is er één prelaat zo vermetel geweest u de kloosterdoek om te hangen nadat Pepijn, mijn vader, u bestemd heeft om mijn bruid te worden!

Karel liegt. Amelberga zwijgt. Ze bidt. Karel ziet, dat hij met harde woorden het niet halen zal. En hij bedwingt zich. Hij knielt bij haar. Een ogenblik is het nog stil.

- Amelberga, vergeef me, dat ik u zo sprak. Wijt het alleen mijn grote liefde. Sinds ik U te Bilsen de eerste maal zag, zijn mijn dagen voorbijgegaan in verlangen naar u. Ge zijt voor mij gevlucht, Amelberga, maar mijn liefde liet u niet los. Ge wist niet, wat ge deedt, geliefde, hoe alles in me pijn deed om u. En nu ik u eindelik vind, zie ik uw schone hoofd met een kloosterdoek omhangen. Pijn, Amelberga, kan eens opvlammen tot woede. Maar liefde blust de vlam. Zie, reeds, is alles voorbij. Voor u alleen is er nog plaats. Ik heb u lief.

Er volgt een diepe, vreemde stilte. De diepe deemstering vervloeit in de eerst vage morgenschemering. En nog antwoordt Amelberga niet. Roerloos ligt haar hoofd in haar handen op de altaartrap. Nu hoort Karel het zachte bewegen van haar adem. En hij weet niet, wat hij doen zal. Het is of iets hem bevangen gaat. En hij spreekt stil en strelend.

- Amelberga, ik wil enkel uw geluk. Zie, alles kan ik u geven. Mijn goederen en mijn rijkdom staan tot de dienst van uw zo dik-

wijls geroemde schoonheid. Aan het hof zullen alle edelen van het rijk u hulde bieden, en de groten van alle rijken zullen komen en voor u knielen. Uw leven zal overvloed zijn en eer. Leg dit nonne-kleed af, en laat u tooien zooals het uw schoonheid past.

Maar Amelberga blijft zwijgen. Karel kan die stilte niet verdragen. Daarom smeekt hij nog:

- Amelberga, ik heb u lief.

Ze schijnt hem geen antwoord waardig te achten. Heeft ze het hem ook niet reeds te Bilsen gegeven? Niets heeft ze daaraan toe te voegen. De stilte dringt tot Karel zijn zenuwen door. Maar hij bedwint zich nog.

- Amelberga, waarom antwoordt gij niet?

Dan zegt ze met een blanke en verre stem.

- Nooit zal veranderen, wat ik u te Bilsen heb gezegd. En mijn Beminde zal me beschermen.

Dan is er een rode golving in hem tot een plotse vloed. Spreken kan hij niet meer. Hij springt op en grijpt haar arm. Hij rukt, om haar te doen opstaan. Maar geen vinger kan hij haar verroeren. Niets. Het is of ze aan het altaartrap is vastgegroeid. Nog rukt hij met volle kracht. Het helpt niet. Niets. Niets.

Dan staat hij enkele ogenblikken hijgend haar aan te zien, verslagen en radeloos. Zijn driftige ogen zien het wonder niet. Ze zien alleen, dat Amelberga nog en nog weerstaat. Hoe durft ze dat? Dan zijn er weer die rode golven, en zijn hand wil haar bij het haar grijpen. Maar hij rukt slechts de kloosterdoek af. Hij slaat hem tegen de vloer. En hij ziet, hij ziet nu, dat haar heerlike lokken weggesneden zijn. In de zacht klarende morgenschijn ziet hij ze verstrooid aan zijn voet, waar hij ze reeds vertreden heeft. Afkeer. Het duurt niet lang. En het heeft alleen zijn woede aangevuurd. Hij begrijpt, dat ze zelf de hand aan haar schoonheid heeft geslagen. Maar hij wil niet, dat zij door Zichzelf hem zou verwijderd hebben. Hij is een weg opgegaan, waarop hij om geen reden nog terugkeren wil.

Weer wringt en rukt hij aan haar arm. Geen kracht in hem blijft ongebruikt. Zijn lichaam staat gespannen in een opperste poging. Zijn bloed golft hem in het gelaat en doortrekt zijn ogen. Dan. Dan in eens een doffe schok, en hij voelt, dat enkel de arm begeeft. Een enkele scherpe gil, waarvan hij schrikt. Het bloed is weg. En de bezinning keert terug. Hij schaamt zich. Roerloos ligt Amelberga en

klaagt noch steent. Zelfs haar adem hoort hij niet meer als hij luistert. Hij laat haar en gaat weg. Buiten slaat de frisse morgenwind hem in het gelaat en jaagt een rilling over zijn bezwete lichaam. De morgen zijgt vreemd over Mater. Zijn wapenlui staan op het plein en kijken hem aan. Het duurt nog wat, eer hij weet wat hij doen zal. Dan beveelt hij zijn paard voor te brengen. En ze vertrekken. De landhoeve ligt zó verlaten. Geen mens.

Amelberga ontwaakt uit haar bezwijming. Snerpend jaagt de pijn haar arm en haar schouder door. Over haar vertrokken gelaat loopen stomme tranen. Heviger rukt het torment, waarmee ze haar trouw heeft afgekocht. En ze klaagt. Ze kan niet anders meer. Ze drukt haar hoofd op de trap en steent.

- Ik heb zo'n pijn. Help me.

Hoe zou het nu kunnen, dat God haar ongeholpen liet. Zie naar uw eigen hart. En denk er aan dat uw liefde een arme doorzichtige schaduw is van Gods Hart.

Amelberga voelt, dat haar hoofd wordt opgeheven door een zachte hand. Dan haar schouders. Zo zit ze rechtop geknield. En haar ogen, haar ogen zien, zien een gelaat, een gelaat dat helder is van een glimlach. Maar het kan niet dat zijn van een mens. Geen ogen zijn zo wonder, geen mond zo zacht en geen glimlach zo zoet. Is het wel een glimlach? Zijn het wel ogen? Het is een open poort op de oneindigheid. En Amelberga vouwt haar handen. Want de handen op haar schouders zijn zó licht en goed. En de ogen in haar ogen strelen. En de mond zegt:

- Geliefde.

Dat ene woord. Dan nadert het gelaat. En de mond nadert haar lippen. Ze sluit haar ogen, want de duizeling van dat geluk doorvaart haar. Ze voelt, voelt de zachte druk, de druk op haar mond. Niets. Niets. Ze bestaat niet meer. Ze is geheel verteerd door de zaligheid van die zoen. Zij is die zaligheid, en die zaligheid is zij. Hoelang? Dan weer die stem - hoe kan ik zeggen hoe ze was! -:

- Ga naar Temsche. En daar, wacht tot ik u zal binnenleiden in mijn woning. Want ik heb u lief. Mijn trouw duurt eeuwig, en uw trouw zal niet einden. Niemand zal u nog verontrusten.

Dan opent zij traagt haar ogen om nog eens, nog eens dat gelaat te zien. Voelde ze niet, dat iets wegzonk om haar? En ze ziet de morgen op het tabernakel. Ze vindt haarzelf op de altaartrap. En dan,

dan hoort ze ver de klank van Karel's stem. Die pijn? Die voelt ze niet meer. Sinds? Ze zoekt. Sinds ze de aanraking van die hand heeft gevoeld. En ze staat op. De morgen is reeds in de kapel komen schijnen. En aan de poort de gestalte van een vrouw. Geneyne. Want God heeft gewild, dat een mens getuige was van het wonder, - opdat alle zouden weten, hoezeer hij Amelberga bemint.

En gij, die met verbazing dit wonder hebt gelezen, denk, dat God ook in zijn goedheid oneindig is en niets van het menselike versmaden wil. Hoe klein het ook is in zijn handen, hij weet, hoe groot het is in zijn gave. Daarom zinkt het niet verloren in de oneindigheden, die Hem dragen. En hij kan het geven, want niets van wat hij gaf - alles aan alle mensen! - is ooit van zijn handen vervreemd.

Zonde Huib. Aerts

Twijfel befloerst mijn gedacht.
Was er ooit kwader droom!...
Ik val als een dorre tak
van Kristus' heiligen boom.

Thans vaar ik in eenzaamheid,
verwar den weg met het doel;
mijn huichelend gelaat:
het vlak van een giftigen poel...

Want drift heerscht in mijn hart
als koortsig zwellende tij,
hoe smartelijk sterft nu het kind
voor den zondigen mensch in mij!

Doch sluit ik waanzinnig dit huis
van trots en striemenden hoon,
zacht schreiend klopt aan mijn deur
Gods angstig zoekende Zoon...

Vers Joris Bellens

Met 'n blij hart
was ik de avend ingelopen
naar wie me wachte
ook met blij hart:
- zo was m'n gedachte. -

Maar 't licht van haar gelaat
viel koud op het mijn
- 'n schemer
over m'n schone dag -

Toen waren onze ogen
schuw en ver
als van verlegen kindren...
Haar stille handen in de mijn
scheen me alles nog schoon te zijn:
- al vond ze het best gedaan -
Nog lang hebben we de avend gehoord
dan vlug en zonder één enkel woord
is ze van me weggegaan.

Marsman en de jonge Duitsche lyriek
J. Decroos

De bijdrage ‘Jonge Duitsche Lyriek’ voor het Duitschlandsnummer van ‘De Tijdstroom’ was reeds geschreven toen ik gelegenheid kreeg een artikel van H. Marsman te lezen dat aan dezelfde anthologie gewijd en in ‘de Gids’ verschenen is (Jaargang 1929). Door mijn verblijf in Duitschland kom ik er betrekkelijk zelden toe Nederlandsche tijdschriften te lezen. Kortom, ik ben niet op de hoogte. Ik meen echter ergens gelezen te hebben dat Marsman een groot dichter en een soort dictator van de hedendaagsche Nederlandsche poëzie is. Doch hoe groot was mijn verbazing bij het lezen van Marsman's opstel! Ik heb het hier niet over de verwarde, bovendien zeer onklaar, soms zelfs met taal- en stijlfouten in dat opstel geformuleerde theorieën, doch over het verwaande oordeel dat Marsman zich vermeet over de jonge Duitsche lyriek te vellen. Ik haal er het belangrijkste deel uit aan:

‘Misschien zijn het ideaal en de taak, die volgens Heuschele de nieuwere duitsche dichters bezielen, de goede, op dit moment, in dat land, en misschien is het onrechtvaardig hun de matheid te verwijten, waarmee zij in hun gedichten en waarmee Heuschele in zijn inleiding en in zijn gedichten, deze taak en dit ideaal opvatten en willen benaderen. Maar neen, het is niet onrechtvaardig: de duitsche chemici en ingenieurs, de piloten en de politici, de architecten en de denkers werken aan wat voor hen is het herstel van hun land. Met geweldige energie. Waarom zou men de jongere lyrici dan niet mogen verwijten, dat zij armoedig zijn en vreesachtig, schuw voor den tijd, en voor wat boven den tijd is, dat zij provinciale epigonen zijn van groote figuren van voor den oorlog; dat hun denken traag en zwaarwichtig is, loom, oudachtig en dor. Misschien is werkelijk in abstracto de taak die Heuschele den huidigen, duitschen lyricus oplegt,[(1)] de juiste, maar waarom vervullen zij hem (sic!) als een

(1) Onnoodig te zeggen dat Heuschele den “lyricus” geen “taak oplegt”. Wel spreekt hij over “die Aufgabe der neuen Jugend”, wat echter iets anders is dan die ongerijmde “opgelegde taak!”

zwaar en zwaarmoedig (sic!) stuik strafwerk? Neen, dan honderdmaal liever de expressionisten.

Ik generaliseer, welbewust. Er staan wel degelijk goede, vrij goede (hoe welwillend toch!) gedichten in Heuschele's anthologie, maar het heeft voor ons, Hollanders, weinig zin hun verzen van zeer nabij stuk voor stuk te bezien en een figuur die ommiddellijk opvalt en toekomst heeft, vond ik niet.' De opmerkingen tusschen haakjes zijn van mij.

Waar haalt Marsman het recht en het gezag vandaan om zoo over een heele generatie dichters den staf te breken, een generatie dichters waaronder er tientallen zijn die hem, Marsman, in waarachtig scheppingsvermogen verre te boven gaan? Hij noemt die dichters 'provinciale epigonen van groote figuren van voor den oorlog.' Zijn M. Beheim-Schwarzbach, Otto Brües, R, Billinger, A. Fischer-Colbrie, Th. Kramer, Manfred Hausmann, Manfred Sturmann, Hermann Hiltbrunner, W.E. Süskind, Scheibelreiter en anderen, te velen om ze allen te noemen, 'epigonen'? Of moet men wellicht, volgens Marsman, om geen 'epigoon' te zijn, breken met de traditie, zooals zekere quidam deed over wien Goethe het heeft in zijn gedicht:

Den Originalen

Ein Quidam sagt: 'Ich bin von keiner Schule;
Kein Meister lebt, mit dem ich buhle;
Auch bin ich weit davon entfernt,
Dass ich vom Toten was gelernt.'
Das heisst, wenn ich recht verstand:
'Ich bin ein Narr auf eigne Hand.'?

Daarbij brengt Marsman dan de 'geweldige energie' van 'chemici en ingenieurs, piloten en politici' te pas! Indien men met energie als hoofdbestanddeel een goed gedicht kon maken dan ware *August Stramm,* de reeds vergeten expressionist de grootste Duitsche dichter, en het gedicht 'Fort' (zie de bloemlezing Prisma bl. 43) van zijn Nederlandschen 'epigoon' Marsman ware verreweg het beste Nederlandsche gedicht, welks vervaardiger uit de hoogte zou kunnen nederzien op Hooft en Vondel, op Potgieter en Perk, op Kloos en Boutens! Doch, ongelukkig voor Marsman, komt het in de poëzie niet zoozeer op energie of 'oerintensiteit' of 'gevoels-

verheviging' of 'levensversnelling' of hoe men dat noemen wil aan als op echtheid, doorvoeldheid, bezonkenheid, innigheid. Met mokerslagen kan men het instrument der poëzie niet bespelen.

Marsman vindt geen figuur die 'onmiddellijk opvalt' blijkbaar omdat de gedichten niet 'onmiddellijk opvallen'. Een waardeloozer criterium dan dat valt overigens moeilijk te bedenken. De beste gedichten 'vallen' dikwijls het minst 'op', de lezer moet er naar toe gaan, zij komen zelf niet op hem af. 'Die Menschen' zegt Hugo von Hofmannsthal ergens 'verlangen, dass ein Dichtwerk sie anspreche, zu ihnen rede, sich mit ihnen gemein mache. Das tun die höhern Werke der Kunst nicht, ebensowenig als die Natur sich mit den Menschen gemein macht; sie ist da und führt den Menschen über sich hinaus - wenn er gesammelt und bereit dazu ist.'

'Sammlung' en 'Bereitschaft' hebben aan Marsman blijkbaar geheel ontbroken toen hij met de jonge Duitsche lyriek kennis heeft gemaakt. Maar wat te zeggen van het laatdunkende 'het heeft voor ons, Hollanders, weinig zin hun verzen van zeer nabij stuk voor stuk te bezien'? Zooiets doet terugdenken aan het einde der achttiende en het begin der negentiende eeuw toen Bilderdijk meende de toenmalige Duitsche poëzie te moeten kleineeren die een Goethe en een Schiller had terwijl Holland slechts figuren als Bilderdijk zelf en Helmers daartegenover kon stellen. Is het wellicht waar dat de geschiedenis slechts herhaalt?

Vers Albe

Drillend-diep
dreef Uw weerhaak een gloed
van snerpende pijnen
in mijn diepste gemoed.

En zoekend de koelte
naar diepere grond
verscheurde mijn vlucht
de gloeiende wond.

Uwer liefde stond staal-strak
gespannen de lijn
naar het hart van Uw dolle
gewonden dolfijn.

Toen brak zijn laatste kracht
in vleselik woên
en haakte als een spartelende vracht
aan Uw godlik harpoen.

Avendlike komst Wim Van Waas

Nu stilte en licht vrede hangen
om de diepe droom der dingen,
schuiven over mijn ziel schaduwen van verlangen
naar een lied dat me een luid geluk wil zingen.

Maar waakzaam dwaalt het zwijgen door het huis.
Tot me streelt, als een innige zucht,
het naadren van je lichte, lieve rokgeruis,
wekkend een wijd en ongekend genucht.

En 'k moet zingen, als ik zie je effen gezicht,
je neus, en je mond, en je hals, en je haar
en je oog, waar sterreglans in ligt,
en 'k immer rijker weelde ontwaar.

Zo groot is het geluk dat ik draag
wanneer je woorden over mij hun witheid snewen
dat ik nog enkel dit éne vraag
dat deze avend mocht duren... duren... ewen.

Besef Jan Gin

De maan wast, uit haar bedding opgeklommen,
afschuddend 't rode kleed, verblindend naakt;
en alles rekt zich huivrend nu zij gaat
haar nachtelike gang. De diepe bronnen
wellen opnieuw hun zilver vocht uit aarde's schoot,
en in mij wellen na vergeefs begeerde dood
te nieuwer oude luste' in dadendriftigheid.
O noodlotspel! hoe koppiger ik weerstand bood
hoe vaster hand dwong tot hernieuwde baringsdood.

Het lied der dalende zon
Joannes Reddingius

Mijn zegevierende Engel leidde mij
naar een schoon woud en bij een klaren stroom
zaten wij saam bij 't lommer van een boom
en 't zingend water gleed aan ons voorbij.

Het was dat diep-ontroerend avondtij
als zon gaat dalen en de koeien loom
door schemer gaan, gestalten uit een droom,
en alles is zoo stil, het bosch, de wei.

Zij drukte zacht haar vinger op den mond,
ten teeken mij dat ik geen woord mocht spreken,
maar enkel luist'ren, zien in dezen stond.

Toen wees zij naar de zon en zag mij aan
en alle smarten uit mijn leven weken,
het zonne-liefdelied mocht ik verstaan.

Kronieken

Nederlands Proza
Vier jonge romans Jan Vercammen

Antoon Coolen: **De goede Moordenaar. - Het Kompas Mechelen. - Gen. 58,00 fr. - geb. 71,00 fr.**

Albert Helman: **De stille Plantage. - Het Kompas Mechelen. - Gen. 50.00 fr. - geb. 65.00 fr.**

Oskar van der Hallen: **Niemandsland. - Uitgave A.A.M. Stols, Brussel.**

Menno ter Braak: **Hampton Court. - Het Kompas, Mechelen. - Gen. 50.00 fr. - geb. 65.00 fr.**

Antoon Coolen is DE virtuoos-verteller van het Noorden. Het is ten bewijze daarvoor niet eens nodig zijn vorig werk aan te halen, noch zijn eerste werken, waarna ‘Kinderen uit ons Volk’ hem voorgoed een voorname plaats verzekerde in onze Nederlandsche literatuur; noch het met de duizend-gulden-prijs bekroonde ‘Het donkere Licht’; noch ‘Peelwerkers’, dat nochtans wel van belang is om de lijn te verkennen, die hem gevoerd heeft tot zijn laatste werk. Want in ‘Peelwerkers’ is reeds aanwezig, wat in ‘De goede Moordenaar’ zo opvallend is: de eenheid van natuur en mens; die eenheid, die Gezelle symboliseerde in de spaman, ‘gebogen naar den grond, die straks hem hebben zal’; die eenheid, die staat op de grens, waar de fatale gang der seizoenen, de grote machten over het bestaan van die leven op het land, bijna samensmelt met de vrije wilsbeschikking van de mensen. En die machten zijn op 't randje af occult: ze komen van ‘de grens van het leven’. En tot die hoogte reiken niet de ogen der mensen uit de Brabantse Peel, gewoon als ze zijn aan de oneindige vlakte en het delven van het klot. Het is, alsof die mensen zich laten leven, ja, soms, geleefd worden, tot waar ze haast hun mens-zijn gaan verliezen. Ik denk hierbij aan de betoverend-suggestieve kracht die uitgaat van het verhaal der moord van den Bonk op Pietje Pinksteren. Antoon van Duinkerken zegt, dat dit boek zwart zou zien van wurgende noodlotsaanbidding, wanneer het niet zo door en door Rooms was. Dat is zo. De finaliteit in het leven

dier mensen is niet onderworpen aan een schikkend verstand, hoogstens als een zeer duister gevoel, iets als een intuïtie, maar dan zo primitief, dat ze, omzeggens ander de drempel van het bewustzijn blijft. Nog zegt Antoon van Duinkerken: Zoo primitief is de aangrijpende tragedie van den Bonk en Hanneke en Pietje Pinksteren, dat het hele verhaal in den Belgischen Congo gebeurd kon zijn, in plaats van in de Peel, waren er niet de eeuwen Christendom, die gingen medeleven als traditie met de natuurbeweging zelf, die het instinktleven richten en die het noodlot keeren.

Niet alleen, dat Coolen uitzonderlik-knap vertellen kan, maar ook de liefde tot de mensen, waarover hij vertelt, laat het toe zijn naam naast die van Dickens te plaatsen. Men heeft ook van Streuvels gesproken, als zou Coolen bij hem aansluiten; en beiden katalogeert men: boerenroman. Nochtans is het verschil niet bijster klein. O.a. waar Coolen beschrijft, gebeurt dat alleen in funksie van zijn personen; de natuur is, zoals zij ze zien, of: ze zien de natuur noodwendig zoals ze is. Ook de menschen typeert hij in funksie van de natuur, wat soms tot een wonder-diep begrijpen voert. Maar, hij beschrijft niet méér, en zo ontkomt hij aan de gemeenplaats-geworden meteorologiese bulletijns en het beschrijven van een gemeenzaam land alsof het het vreemdste van de wereld was. Coolen neemt ons niet bij de hand, hij laat ons vrij gaan, (of laat ons de illuzie daarvan) we zien en horen. We zijn geheel aandacht. Echter niet zo maar steeds. Soms kan Coolen ons een vervelend uitgesponnen passus voorschotelen, of hij vervalt, omwille der plastiek, in een hinderende herhaling. Soms is het net een soezend, oud man, die vertelt. Maar bizonderlik bij de lezing van Coolen denk ik aan het woord van Verwey: Schrijven is een gestyleerd spreken. Het was de korte formulering van de strijd aangebonden, op letterkundig gebied door ‘de Nieuwe Gids’ en op pedagogies gebied door ‘Taal en Letteren’, tegen het verliteratureluurde taaltje, dat vóór '80 zijn kunstmatig bestaan zachtjes aan uitleefde. Eveneens heb ik voortdurend gedacht aan een dag, die we in de Gencker heide hebben doorgebracht. We denken, dat de tragedie van de goede moordenaar ook evengoed daar, enige jaren her, kon gebeurd zijn. Want er zijn inderdaad niet weinig psykologiese aanknopingspunten.

Alles saamgenomen: een mooi werk, dat u lezen moet.

Het nieuwe werk van Helman verhaalt het leven van een edele

Hugenoot, die, middenin onrecht en de liefdeloosheid, op zijn eigen bezittingen recht en liefde wil doen heersen: een staat in de staat. Maar hij moet Frankrijk verlaten: de herroeping van het edikt van Nantes staat voor de deur. Hij komt met zijn familie in Holland, maar aardt er niet: de mensen gaan er dood in hun zelfgenoegzaamheid en hun winstbejag; hij is trouwens geen koopman. Het land is te klein. Hij vaart af naar West-Indië om daar als planter te beproeven, wat in Morhang mislukte. Maar hij vindt geheel de natuur tegen zich: de redeloze machten van het oerwoud en de donkere machten in de mensen, ook in zijn eigen familie. Zó hebben ze hem te pakken, dat hij niet konsekwent kan blijven. Van dan af is de mislukking afgetekend. Het wordt een tragiese aftocht naar Engeland. De illusies van Raoul zijn verhard tot een weten, ‘en weten doet afzien van daden’. Als zijn zoon terug de stille plantage wil opzoeken, vindt hij daarvan zelfs geen herinnering meer.

Ik moet bekennen, dat ik in lang niet meer een boek las, dat me zo diep heeft aangevat. Ik moet veel jaren teruggaan tot aan ‘Paul et Virgenie’ van Bernardin de St Pierre en ‘Graziella’ van Lamartine. Met deze heeft het boek van Helman een troostelooze hopeloosheid gemeen, en met het eerste is de verwantschap nog nader: ook daar lopen slaven weg van onbarmhartige planters, ook daar bloeit echte liefde, ook daar werken de donkere vijandige krachten der natuur.

Ik kan niet nalaten hier van Duinkerken te citeren, omdat hij over ‘de stille Plantage’ een licht heeft geworpen, dat misschien niemand had vermoed. Hij kan het ook beter weten dan wij. ‘Nergens is dit boek een subjektieve belijdenis, maar wie het geheel objektieve verhaal weet te lezen met kennis van de onbarmhartige feiten, waarvan de West-Indische schrijver (Helman) in het katholieke Nederland het slachtoffer is geworden, zal iedereen regel verstaan als een bovenpersoonlike klacht van de ziel, die afstand tekent van haar droom... De geschiedenis is eigenlik precies andersom gebeurd. De stille plantage ligt hier, in Holland, in een onbegrepen, menschenhart, dat schreiend in dit boek zijn nood uitklaagt. Niet om de schoonheid kwam deze West-Indiër hier onder ons, waar hij een der best-gereputeerde prozaschrijvers van zijn generatie werd, maar om een geloof, dat hem dreef tot zijn aandeel in het herstel van het paradijs, waaraan wij allen moeten werken, zoolang de strijd om een eigen katho-

lieke cultuur dezelfde is als de strijd tegen de gevolgen der erfzonde in ons en buiten ons. Maar dit eenvoudige geloof is bij den schrijver verhard tot een weten van verschrikkelijke waarheden, hem door de ervaring bijgebracht. Hij ziet zijn stille plantage mislukt, overwoekerd door het oerwoud met zijn luchtwortels en tentakels, waarin hij den weg der goedheid had willen breken. En in dit verschrikkelijke boek berust hij bij de overmacht van wat hij niet kan weren.'

Als dat zo is, is misschien in veel jaren geen boek verschenen, dat uit zo groot een innerlijke noodzaak is ontstaan. Toch is inderdaad de klacht geen aanklacht geworden. Geen spoor van opstandigheid. Alleen maar berusting in het weten. Daarom is ook voor ons dit boek 'een diepe ontgoocheling'.

Al is het een heerlik werk. Men moet de majesteit en de verschrikking der oerwouden in werkelikheid hebben doorvoeld om met zo'n suggestieve macht het weer in woorden voor te toveren.

Hoe gezond ook doet het aan, hier eindelik eens de menselike liefde van vrouw en man in eer hersteld te zien, midden het ongezonde, dikwijls slechts een mooi-praten van eigen zwakheid en lafheid, dat onze literatuur overrompelt. Hier is de liefde eindelik weer eens de hoogste menselike kracht die niets te maken heeft met de erzats van panseksuëlen, die niet eens goed-menselik genoeg zijn om het eerste begin van een werkelike liefde te begrijpen. Hier is de liefde weer eindelik eens de witte gestalte op de grens der eeuwigheid, en niet de met de uren voorbijgaande donkere schaduwen der slechts op 't randje af nog menselike passies. Ik wilde een boek, dat het luid genoeg schreeuwen kon: Liefde bestaat, vermits God bestaat! Al is ze menselik. Want ze voedt zich aan het eeuwige in de mens!

Helman heeft een ongewoon-pregnante stijl. En hij schrijft een prachtig proza, waarbij van Deyssel zeer zeker los zou gekomen zijn. Een eigenaardig rythme beheerst de aangehouden gang der zinnen, soms verstrakkend tot heuse maat. Soms ga je enkel luisteren en niet meer denken. Dat brengt iets mysterieus bij aan het wonder-eksotiese van dit boek. Is de dialoog eerder zwak, de beschrijving is soms tot ontzetting toe suggestief. Is de persoonstypering vaak minder gelukt, met een trefzekere psychologie wordt de weg naar de ondergang getrokken.

Helman vergeve me deze uitweiding over de literaire waarde van zijn werk. Met de passus van van Duinkerken is, ook voor hem voor-

zeker, over ‘De stille Plantage’ genoeg gezegd. Mocht het boek hem eindelik doen begrijpen. Het is bizonderlik daarvoor, dat we het een zo breed-mogelike verspreiding toewensen.

En nu een Vlaamse roman en tevens een eersteling: Niemandsland van Oskar van der Hallen. Dit boek wil een aktueel jeugdprobleem naar een ortodokse oplossing trachten te voeren. Wil en trachten: twee beperkende woordjes. De schrijver wil dus overtuigen. En daartoe komt hij alleszins niet. Het is misschien niet zijn bedoeling geweest literatuur (in de goede zin!) te geven. Maar hij gebruikt een kunstvorm, en dus zal de overtuiging niet zodanig moeten komen door intellektuële beweegredenen alleen, maar wel door motieven, die verankerd zitten in de door de moderne filozofen verafgode intuitie, die eigenlik niets anders is, dan het diepste, komplekse, soms duistere, zieleleven van de mens, waaruit ook de vaak onbegrijpelike affiniteiten opklaren, waardoor we aan een bepaald persoon geloven (in werkelikheid of fiktief als in een roman) omdat hij ons leven heeft geraakt, of tenminste een leven, dat we voelen het onze te kunnen zijn.

Daartoe is dit boek niet gekomen. Jacq moet zelf zijn leven bouwen. Dat is een noodzakelik uitgangspunt hier. Daarom is Jacq natuurlik een wees. Het is misschien eer een zwakheid, dat hij onttrokken werd aan de thuiselike, zeer disparate invloeden van een vader en een moeder. Nochtans is daardoor nergens aan de bouw van het verhaal te kort gedaan. Zelfs was het daarvoor in deze vorm enigszins nodig. Jacq heeft alleen een vriend, Rob. Maar die heeft ook tot bijna aan het slot van het boek geen iet of wat belangrijke invloed op de psyche van de held. Goede betrekkingen wil Jacq niet, want die zouden ten koste van zijn overtuiging moeten komen. Zelfs onttrekt hij zich aan de bescherming van zijn oom, die klaar genoeg betekende, dat meneer zijn neef dankbaar moest zijn voor die bescherming, en dus zich niet de weelde mocht permitteren er andere overtuigingen, dan de zijne, op na te houden. Maar toch komt hij, na een door nood gedwongen onderbreking van zijn studiën terug bij zijn oom. En nog wel op diens kantoor. Het gaat hem daar echter niet: meer en meer verwaarloost hij een werk, dat hij veracht, nu meer dan anders, omdat hij het een dure prijs voor zijn vrijheid voelt te zijn. Nochtans heeft hij die alleen tegenover zijn oom verloren. Want hij behoudt ze tegenover de vrouwen, waarmee hij in relatie komt: niet alleen op stuk van seksualiteit maar ook van arrivisme.

Gauw komt echter ook met zijn oom de breuk: Humbazec zal voorgedragen worden op de kieslijst van de parlementaire rechterzijde (oom gaat nota bene nooit naar de kerk, wat slechts een der tekenen is van zijn volslagen atheïsme!) Jacq kan die cyniese fopperij niet dulden. Hij schrijft een artiekel om de kandidatuur te kelderen. Oom komt er achter, en in een vlaag van woede vertelt hij Jacq het zedeloze leven van zijn vader en dat zijn vriend Rob eigenlik... zijn broer is! Dat is nu alles voor Jacq: Rob, zijn vriend, zijn broer! Maar Rob lijdt aan t.b.c. En in een Duitse grensstad ontvangt Jacq uit Zwitserland zijn doodsbericht. Hij reist er heen. Onderweg vertelt hem een oud-soldaat zijn helse oorlogsleven in niemandsland. En hier pas verklaart de schrijver ons zelf de duistere symboliek van de tietel. ‘Had hij ook niet rondgezworven over niemandsland, de gevloekte streek, die bestookt wordt door God en door den duivel; de grond, die tot op het hart wordt opengereten en waar de vreemdste woekerplanten ongehinderd hun eendagsleven leven?’

We vernemen nog dat Jacq nu zal trachten zijn mislukt leven weer op te bouwen en te vestigen op een onwankelbare basies van nederigheid en blijmoedige aanvaarding. We loven deze bewuste reaksie van een edel mens tegen zijn eigen zelfvoldaan intellektualisme, een ziekte der hedendaagse jeugd. Maar we weten niet wat Jacq nu eigenlik daarvoor doen zal, want hier laat de schrijver hem aan zijn lot over. Misschien ware hier een sterkere roman te beginnen, of ware deze roman best hier begonnen. Is het intussen voor de schrijver niet een lafheid bij Jacq, dat hij nu boergonje waaien laat en de onzedelike politiekers vrij spel, wijl hij zich op een dreigen met rechterlike vervolging, terugtrekt in Duitsland? Ons evenwel doet het deugd, dat Jacq tot de bevinding komt, dat hij zijn *eigen leven heeft* op te bouwen. Heeft niemand U over individualisme gekapitteld? En is er niemand in zichzelf gegaan, die deze woorden las in uw boek: Naast de vreeselijkste frazen over broederlijkheid en nieuwe levensdialektiek, waarin zij zwelgen, stuit de goedwillige lezer op hatelijkheden, zoo ingenieus gezocht en vitterig bedoeld dat ieders instinktieve tegenweer wakker geroepen wordt’?

Oskar van der Hallen kent de jeugdpsychologie. Spijtig maar, dat het te zeer bij een weten blijft en te weinig tot een beleven wordt gesublimeerd. Deze pychologiese stadsroman is een gedachtenroman. De personen *zeggen* wat in ze omgaat, we zien noch voelen het, zeker niet,

zoals we het begeren te zien en te voelen. De dialoog is diensvolgens vaak onmenselik-gezwollen. Van deze 132 blz. is maar een zeer klein aantal leven geworden. Het geheel dan natuurlik niet. En enkel dat kan ons overtuigen.

We willen graag bekennen dat er moed nodig was, om deze roman te schrijven. Het was een moeilike taak en ook een ondankbare misschien. We brengen daarvoor een welgemeend saluut aan de schrijver. En verder kunnen we enkel zeggen: tot de naaste maal, want we zien er werkelik naar uit: 'Niemandsland' heeft onze verwachting gespannen. Niet vaak is een eerste werk een meesterwerk, al zijn er dan ook stijlkwaliteiten, die de gebreken (soms enkel jeugdgebreken!) moeten overwoekeren.

De laatste komt Menno ter Braak met 'Hampton Court'. De evangeliese uitspraak, dat de laatsten de eersten zullen zijn, kan hier intussen niet gelden. Dit boek komt werkelik het laatste. Het is de eerste poging van Menno ter Braak om een moderne roman te schrijven. We kenden hem voorheen bizonderlik als essayist: herinner u: 'Cinema Militans', 'Carnaval der Burgers', en 'Afscheid uit Domineesland'. Deze eerste poging doet ons niet alleen niet uitzien naar een volgende, maar ze is boutweg een mislukking. Het is eigenlijk geen roman. Het is één gebeurtenis uit een leven, hoogstens een paar, uitgewerkt met zijdelinge omstandigheden. En voor die gebeurtenis kunnen we bitter weinig interesse gaan voelen. Waar ter Braak psychologies aan 't ontleden gaat, vermag de literatuur de armoede niet te dekken. En derhalve staat Andreas bijna nergens als een levend mens voor ons. We voelen niet het leven zich door de fiksie heenslaan om ons op het hart te kloppen: Andreas is hoogstens een lammeling, die voortdurend slaapt. Illustratief voor dat alles zijn zinnen als: 'Het tafereel kwam aan op Andreas' netvlies met preciese, droge helderheid'. De psychologie van ter Braak is een logge, die zich slechts moeilik heenwringt door de nochtans brede poort, die het fyziologiese van het eigenlik-psychiese scheidt. De dialoog loopt verloren tussen pseudo-zielkundige toelichting; bijna nooit wordt hem de tijd gelaten de uitdrukking te zijn van werkelike mensen. Ter Braak bemoeit er zich altijd zelf maar mee.

Er is nog een andere reden, waarom we deze roman voorgoed terzij leggen. Hij is namelik onzedelik in de ware zin van het woord. En daarmee bedoelen we niet zodanig sommige obsceniteiten, die trou-

wens op enigszins-diskrete manier worden uitgedrukt. Maar de immoraliteit zit hem vooral in het zedelik princiep, dat ten grondslag ligt aan de handelingen van de bizonderste personen: ‘Of het goed of slecht was, daarover besliste de afloop van het avontuur’. Wat niets minder is, dan moreel nihilisme. En diensvolgens kan het ons niet verwonderen, dat b.v. de Koninginnendag in dit boek wordt gevierd door straatfeestelikheid, die alles heeft van een gelegenheids-hoerderij. Is dat Nederland? - Maar ook de nationale levenswaarde lapt ter Braak aan zijn zolen, zoals feitelik alle levenswaarden, en niet minst de liefde: nihil! Hij rukt cynies alle houvasten uit het leven weg. - Dit is de *waarheid,* die Andreas bij van Haaften vindt: Ik zal niemand trachten wijs te maken, dat ik een edel mens ben, maar ik laat me dan ook door niemand wijsmaken, dat hij een edel mens is. Levensprogramma: ik durf slecht zijn, zonder het eerst aan de burgemeester of aan de pastoor te vragen.

Iets nog moeten we in dit boek aanstippen: een soort pan-occultisme. Van dat gevaar zijn zelfs katholieken als Jean Cocteau niet gespaard gebleven. Wat in zijn ‘Enfants terribles’, ‘l'esprit de la chambre’ is, dat is hier: Hampton Court, (een toeristies stadje in Engeland) de Derde (een soort dubbelganger) de houten Generaal (een afgodsbeeld.) Hiermee in betrekking staat, dat deze ‘roman’ moedwillig veelal in het vage blijft. Woorden als: ergens, iemand, willekeurig, en daarbij het naast elkaar stellen van tegenstellende vragen, zijn tekenend daarvoor. Maar dat alles kan het kunstmatige niet te boven. Het is dat occultisme, dat een soort erzatz-religiositeit is voor mensen die de behoefte voelen, zonder God een verklaring te vinden voor de levensmysteries. Teken van deze tijd, is het gedoemd tot vergaan in elk individu op zichzelf, omdat het steeds en meer onvoldaan zal laten. Mogen we het niet als een symbool aanzien, dat Andreas op reis gaat om te zoeken, waar hij de leegte in hem het minst zal voelen. Eén plaats is er, waar hij die niet zal voelen, waar zovelen reeds vóór Andreas en ter Braak beland zijn, maar waarheen ze de weg voorlopig nog niet hebben gezien.

De niet-katholiek ter Braak, die indertijd in ‘De Vrije Bladen’ de katholiek Helman waarachtig de les ging spellen op stuk van katholiciteit, zal ons, katholieken, dan ook wel zo vrij willen laten naar geweten te reageren op de immoraliteit van ‘Hampton Court’, ondanks zijn smijdige taal en, ook hier weer, zekere literaire kwaliteiten.

> *Nota:* Deze bijdrage moest uit nummer 7 wegvallen. Daarna kwam het Duitsland-nummer. - Zo zijn de hier besproken werken reeds niet meer zo ‘jong’.

Maurits Dekker over Amsterdam Jan Schepens

De jonge Nederlandsche auteur Maurits Dekker, die van al zijn Nederlandsche tijdgenooten ongetwijfeld de meest Europeesch-georiënteerde is, zal tot nu toe vooral de schrijver blijven van dat machtige werk, dat nog geen vertalers schijnt te hebben gevonden in Engeland, Frankrijk, Duitschland en Rusland: 'Waarom ik niet krankzinnig ben'. Zooals bekend liet Dekker dezen roman onder het pseudoniem Boris Robazki verschijnen. Deze Boris Robazki moest als een Russisch schrijver doorgaan. Dekker had zich willen wreken op de Nederlandsche dagbladrecensenten, die hem om God weet welke redenen maar niet rechtvaardig wilden beoordeelen.

Plotseling luidde het in één koor: 'Een zeer merkwaardig talent' (N. Rotterd. Courant); 'Dostojefski heeft het nooit beter gedaan' (Haagsche Post), enz...

Dit boek was inderdaad een buitengewoon sterk werk. Nu heeft Maurits Dekker zijn jongste werk opnieuw onder zijn naam uitgegeven. Het heet '*Amsterdam*' (Andries Blitz, Amsterdam) en het wordt - zooals de schrijver die een leuke Amstelredammer is, het zelf zegt - 'opgedragen met een handdruk en een glimlach aan alle onfatsoenlijken'.

Na den verbijsterend heerlijken indruk, dien 'Waarom ik niet krankzinnig ben' op ons liet, zeiden we van te voren: 'Amsterdam' kan onmogelijk dit boek overtreffen, moet minder goed zijn

Deze geestige satire op Nederland's hoofdstad kan het inderdaad niet halen bij het werk van Boris Robazki. En toch is het een verduiveld levend en boeiend boek, getuigend van een alzijdig begaafden geest en van een kombatief temperament. Het beeld van een grootstad ophangen is uitteraard moeielijk, omdat men allerlei werkwijzen en genres moet aanspreken. Niet alleen heeft men er voor te zorgen dat de lezer een beeld krijgt van de stad zelf en van haar meest innerlijke geaardheid, haar steeds groeiend wezen, haar karakter, haar hoedanigheden en haar gebreken, maar ook moet de schrijver ons in kennis brengen met haar meest typische bewoners. Een beeld van een stad is altijd een beeld van de maatschappij.

Men moet beschrijven en zelfs al eens geschiedkundig te werk gaan bij het uitbeelden van de stad en dan heeft men in acht te nemen dat

de studie van de personen, die in den roman voorkomen, psychologisch een geheel vormt, zoodanig dat de enkele door den schrijver uitgekozen personen in hun verhoudingen tot mekaar een ‘Gesammtbild’ geven van de levende stad, in dit geval van Amsterdam.

Juist deze methode wordt door Jules Romains, de verkondiger van het unanimisme, nu eens op grootsche wijze aangepakt in zijn roman-cyklus ‘Les Hommes de bonne Volonté’, met als tooneel Parijs.

Eenigszins daaraan verwant mag men ook Alfred Doeblin's ‘Berlin-Alexanderplatz’ noemen (in het Nederlandsch vertaald onder den titel van ‘Franz Biberkopf's Zondeval’).

Maurits Dekker staat daar in goed gezelschap en hoeft er niet verlegen om te zijn. Zijn verdiensten zijn nog niet zoo groot als die van een Jules Romains, maar er zit stof in hem om een internationale glorie voor onze Nederlandsche letterkunde te worden. In Frankrijk en in Duitschland zou men zijn werken beslist reeds voor buitenlandsche literaire propaganda hebben goedgekeurd.

Om ons de Amsterdammers van 1931 te leeren kennen zal hij ons naar een van de Amsterdamsche arbeiderswijken voeren uit het Oostelijke stadsgedeelte. Hij kiest perceel 52 uit. De bewoners van dit perceel vertegenwoordigen volledig Amsterdam: zij zijn de Amsterdamsche werkbijen.. Van de darren spreekt Dekker niet. Op dat gebied is zijn werk dus onvolledig.

Op de benedenverdieping woont de Duitsche horlogemaker Alfred Arnim, die ons een blik gunt in de Amsterdamsche antiquaarswereld. Het is een eenzaat, een self-made man. Met een bovenmenschelijken moed en een geniaal uithoudingsvermogen werkt hij reeds jaren aan een klok, die onafgebroken gedurende honderd jaar zal loopen. Hij is ziekelijk, epileptieker, een Dostojewski-figuur. Verschrikkelijke droombeelden wekken hem 's nachts. Hij droomt van het Mokein Dovid, het schild van David. De obsessie van dit schild laat hem nooit los. Dit schild is niet alleen zijn marteling, maar ook de sleutel geweest van zijn vondst; want het groote tandrad van zijn wonderbare klok is op dezelfde wijze zespuntig als de zespuntige ster, het Mokein Dovid. De ster was zijn inspiratie, maar de ster bewerkt ook zijn ondergang. Hij heeft dit schild op een schilderij in het Rijksmuseum gezien. Hij wil ze met een mes uit het doek snijden. Dit is zijn einde. Arnim is de eenige dramatische figuur uit dit boek. Hier toont Dekker dat hij nog steeds Boris Robazki kan nadoen. De beschrijving

van Arnim's waanzin is meesterlijk, alhoewel we toch moeten bekennen dat het hier en daar wat duister om begrijpen is, iets dat zijn vorige boek heelemaal niet te verwijten viel. Daar was het verloop van de krankzinnigheid kristalhelder aangegeven. Het mysterie bleef mysterie, maar men zag er klaar in. De schrijver was er steeds een veilige gids. Hier laat hij een paar malen den draad los. Het licht is uit en we tasten naar het wezen van Arnim's donkeren waanzin.

Al de andere Amsterdammers grijpen min of meer om het leven van mekaar heen.

Sjemaje Baruch, zijn vrouw Esther en zijn zoon Levi, zijn de afgezanten Israëls in dit moderne Amsterdam. Baruch lijdt natuurlijk aan trachoom en wordt blind. Zijn zoon Levi sjachert en tracht ook met heling aan zijn brood te komen, tot hij in de gevangenis geraakt. Van Arkel (de schrijver zelf, als ik me niet vergis in sommige al te duidelijke details), Van Rooyen en Veraart vertegenwoordigen de Amsterdamsche boheme en kunstenaarswereld. De kinderen van Veraart, Dolf en Frits, zijn prachtexemplaren van de Amsterdamsche straatjeugd. De ontwikkelde werkman heet hier Jaap Berger, een monteur die er vrij breede gedachten op nahoudt. Zijn dochter Corrie flirt wat met Veraart en zijn andere dochter, Annie, stelt ons in de gelegenheid poolshoogte te nemen bij haar verschillende vrijers, zoodat we daardoor de Amsterdamsche jongelingschap uit school, fabriek en kantoor leeren kennen. De hoogstudent Holtman is wel het produkt van den ernst, de waardigheid en de pedanterie van zekere professorale, akademische en geleerde middens. Hij studeert filologie. Hij werkt aan een thesis: ‘Welke is de rol die betoonde en onbetoonde medeklinkers bij de uitspraak van de Nederlandsche taal spelen?’. Al zijn kennissen moeten hem daarin, als proefkonijnen van de fonetiek, behulpzaam zijn. Holtman noteert wetenschappelijk-proefondervindelijk hoe zij zinnen uitspreken als: ‘Bram Boonenbakker is er beslist beroerd aan toe; hij is belabberd bekocht met die bende Brabantsche bruine boonen...’. Meesterknecht Bommels is een burgerlijk gezind werkman en meesterknecht Martens een werkman, die denkt als de bestuursleden van de S.D.A.P. Door hen leeren wij wederzijds hun werkgevers en -makkers kennen en hun politieke vrienden. Blijft dan nog ten slotte de Jood Michel da Silva, die verbazend handig is als handelsvertegenwoordiger en de goedgeloovige lui beet neemt op schromelijke wijze, en de vrouwen van al deze bovengenoemde heeren

(ook daar is er voor ieders gading) en ge hebt een volledig beeld van het werkende Amsterdam.

De lotgevallen van al deze personen, die dan nog heel wat familieleden en kennissen hebben, die te gelegener tijd op het tooneel verschijnen (alleen het aantal slachtoffers van da Silva is reeds een klein Amsterdam) worden ons op alle uren van den dag en den nacht en op alle plaatsen van Amsterdam verteld.

Ongemeen rijk is dus de inhoud van het boek.

Naar den vorm, die steeds aangepast is aan de stof, toont Dekker zich eveneens alzijdig begaafd. Hij slaagt in de satire, weet de duizend verschillende nuances van den humor van mekaar te onderscheiden. Niet tevergeefs gingen Beets, Van Maurik, Multatuli en zoovele andere bekende spotters en hekelaars van Nederland's zeden en gewoonten den jongen auteur voor. Als humorist van het lichte genre verdiende hij trouwens reeds zijn sporen met enkele zijner vorige werken, als ‘Zijn Wereld’. Nauw leunt hij aan bij de Nederlandsche humoristenschool, maar toch is hem meer de gal van Multatuli eigen dan de zeemzoete lach van Beets. Dekker's humor kan wel schalks zijn, maar in hoofdzaak levert hij ernstige kritiek op de Amsterdamsche menschen, op de burgerlijkheid van deze stad. Dekker is niet alleen Nederlander. Hij kent te goed de buitenlandsche letteren, om niet te weten dat alle zedenkritiek tegenwoordig van sociale inspiratie getuigt. Te veel voorbeelden ziet hij om zich heen: daar is vooreerst de grootste satiricus van dezen tijd, Ilja Ehrenburg, die er openlijk voor uitkomt dat hij met zijn werk een zedelijke taak vervult, dan ontelbare groepen schrijvers uit alle landen, die allen den strijd hebben aangebonden tegen het groot-kapitaal en het overdreven machinisme en de exploitatie van den mensch door den mensch aan de kaak wenschen te stellen.

In Amsterdam leven er geen Kreugers, geen Bata's en geen Deterdings. Dekker moet zich dus tevreden stellen met grootheden van derden, vierden en vijfden rang: Philipps, Lips, Fyffes, de bestuurders van het Carltonhotel, van het dagblad ‘De Telegraaf’, het warenhuis ‘De Bijenkorf’, enz.

Zooals hij de humortechniek kent van een Beets en een Multatuli, weet hij ook die van een Ehrenburg en een Doeblin zich eigen te maken. De methode bestaat meestal in een simultaneïsme van twee feiten van ongelijk gehalte. Zoo bv.: 's Zondags rookt meesterknecht

Bommels een Karel-I-sigaartje en leest het Amusante Weekblad, terwijl in een ander huis zijn patroon, de h. Klaverberg, een echte Hajenius Havana rookt en ook het Amusante Weekblad leest. Schrijver besluit: ‘Meneer P.J.G. Klaverberg is individualist. Meneer F. Bommels, meesterknecht bij de firma Klaverberg, is individualist.’ Dit zelfde simultaneïsme, dat in juist genoemd voorbeeld alleen de komiek te weeg bracht, zal in volgend voorbeeld - en hier verwijderen we ons van Beets en naderen we Ehrenburg - tragische aksenten ontlokken en de lach, die aanvankelijk op onze lippen komt, vertrekt tot een grijns, een huiverlach: ‘Klokslag half elf bijt de heer P.J.G. Klaverberg een punt van zijn sigaar en zaagt een van zijn arbeiders de punt van zijn rechterwijsvinger met de cirkelzaag af.’ Het wordt daarna heelemaal Ehrenburg's sociale satire, wanneer schrijver vervolgt: ‘Frans Bommels grijpt de verbandkist en mompelt dat de kerel een roekelooze idioot is. Bommels heeft volkomen gelijk. Bijna in iedere straat kan men uitstekende sigaren krijgen; maar waar zijn menschenvingers te koop?’.

Met dit simultaneïsme bereiken schrijvers als Ehrenburg hoogtepunten van komiek en tragiek. Ook Dekker slaagt daar vaak in. Het simultaneïsme van een konkrete en een abstrakte gedachte is een tweede middeltje. Een voorbeeld: Oom Anton, de schoonbroer van den monteur Jaap Berger, heeft zelfmoord gepleegd en het lijk wordt per auto weggevoerd. Dit feit wordt zakelijk gemeld en dan even nuchter de algemeene, als aan een schoolboek ontleende gedachte er aan vastgeknoopt: ‘Ongeveer om de vijf minuten sterft in Nederland een mensch’. Oom Anton stelde een einde aan zijn leven door verhanging. Zijn lijk bengelde aan een koord in de gang van perceel 52. Allen komen er naar kijken. De fonetieker-filoloog Holtman maakt bij zich zelf de geniale bedenking: ‘Zoo'n mond heeft hij nog nooit, gezien, afschuwelijk die tong. In geen taal ter wereld bestaat een klinker of medeklinker, die met een dergelijke tonghouding uitgesproken zou kunnen worden’. Dit staaltje van galgenhumor is reeds fijner, meer psychologisch. Holtman is onbewust komisch.

Prachtige humoristische brokken, zijn in dit boek te genieten, zooals die zuur-en-zoet-beschrijving van een eerste-Meidag. Dekker lacht met alles, maar houdt nooit op de sociale toestanden te beoordeelen. Alleen met Arnim lacht hij niet. Als een schitterend hors d'oeuvre is het verhaal van het tragische leven van dien wonderen horlogemaker,

een donkere verschijning in deze karnavaleske reeks Amsterdamsche figuren.

Als humorist beging Dekker één zwakheid: hij heeft teveel getracht de zwakheden van Van Arkel en Veraart, de artisten, te verontschuldigen, terwijl hij voor die van de andere personages zonder genade was. Even hard had hij ze moeten bij de lurven vatten. Maar nou, het is den schrijver niet al te kwalijk te nemen. Hij verteedert zich om het lot van de artisten, omdat odk hij artist is. Daarom wou hij niet spotten met het noodlot van den eenzamen Arnim, die aan een wonderklok werkte.

Dekker eindigt zijn boek op volgende geestige wijze: ‘Dames en Heeren, u hoorde zooeven “Een Amsterdamsche Rapsodie”, gespeeld door den vulpenhouder-solist Maurits Dekker, opgenomen op “Blitz-record” nummer 50445.’

Hongaarse Rapsodie.
Frans VAN IMMERSEEL.

Aantekeningen

Het Leven dat wij droomden.

In ‘Boekzaal’ schrijft J. Panhuyzen over Roelants' laatste roman: Het is een betrekkelijk oud en bekend gegeven, dat Maurice Roelants hier heeft behandeld, maar, zooals Chesterton in zijn nieuwste boek opmerkt, alle gegevens zijn tenslotte betrekkelijk oud en bekend, daar is niets aan te veranderen; de schrijver en dichter heeft niet tot taak iets absoluut nieuws te geven, maar het bekende te doen zien, alsof het onbekend, alsof het nieuw was. En hierin is Maurice Roelants geslaagd. ‘Het Leven dat wij droomden’ is met een lichte wijziging de geschiedenis van een oud, bekend geval, maar het is geen oude bekende geschiedenis. Zijn roman herinnert aan de Franschen psychologischen roman, bezit dezelfde strakke eenheid en de beheerschtheid in het kiezen der détails; nergens wordt de persoonsuitbeelding te overwegend, het zielkundig proces blijft de hoofdzaak en wordt in zijn fijnste en diepste nuanceeringen gevolgd, maar ondanks deze treffende zakelijkheid, heeft er in dit boek, zonder dat ergens de schrijver zich op den voorgrond dringt, een bedwongen maar diep mededoogen en een groote hartelijkheid, die het van den Franschen, psychologischen roman onderscheidt.

Prijzen:

De *Beernaert-prijs* werd toegekend aan Gery Helderenberg voor zijn bundel ‘Smeltkroes’. Deze toewijzing kan ons slechts verblijden, daar deze priester-dichter totnogtoe al te zeer werd vergeten.

De *van der Hoogt-prijs* groot f 1000 werd toegekend aan Johan Fabricius voor zijn werk: Komedianten trokken voorbij.

De jaarlikse *Mei-prijs* groot f 1000 werd voor de helft toegekend aan Theun de Vries voor zijn ‘Rembrandt’ en voor de helft aan Siegfried van Praag voor zijn ‘Man van aanzien’.

De Goethe-viering in Duitschland.

In Duitschland worden de altaren nog niet afgebroken. In Juni kongresseren de Rijnlandse dichters. In Augustus vieren de scholen en de Jeugdgroeperingen en de 28ste, Goethe's geboortedag, zullen de vertegenwoordigers der regering en van het Duitse volk samenkomen.

Een kleine koning.

‘In de Vossische Zeitung’ van 30 en 31 van de vorige maand worden de feesten van geheimraad Goethe en professor Hegel, welke door een plaatselike vereniging op touw gezet werden, beschreven met een ongepaste woordenpraal en met uitvoerigheid,

die niet wijdlopiger had kunnen zijn, indien het gold over de Kroningsfeestelikheden van een monarch verslag uit te brengen. In andere openbare bladen mag over dergelike door private personen georganiseerde feesten opgenomen worden wat de redakteur geschikt vindt, voor dagbladen past hoogstens slechts een kort bericht over zulk een feit en daarom gelast ik U, de Censor der Berlijnse dagbladen hierover te onderrichten.

Frederik WILLEM.
Kabinetorder van Fred. Willem III
van 13 September 1826.

‘Drang’.

‘Drang, is de naam van het tijdschrift voor kunst en letteren dat de *Dinaso*-jongeren uitgeven. Wij zullen over dit eerste nummer niet te lang uitweiden, wij willen eerst zien wat de redactie over een ruimer tijdspanne verwezenlijken zal. Dat Moens die eerlijkheid tegenover ons blad niet heeft gehad, moet niet te zeer verwonderen wie zijn proza in dit nr. van ‘Drang’ leest en wie op de hoogte is

Maxim Gorki.
Frans VAN IMMERSEEL.

van ‘den mannelijken geest’ die hem op zijn beste meetingen bezielt.

De inhoud van dit eerste nummer: ‘Inleiding’. - Gedicht van Toon Maes en vertaalde gedichten van Parnell en Brooke. Over Rodenbach, door Moens - en over Coolen door Johan Egill. Eindelijk een bijdrage van een zekere P.B. over ‘Wettelijke Dwang’ waarin deze een uiteenzetting der Dinaso-leer begint.

Wij voelen niets voor dictatuur, en zijn tegen de geweldsmethode die haar mogelijk maken moet of bestendigen. Ons nationalisme is onderworpen aan de kristelijke zedeleer en de maatschappelijke herordening die wij voorstaan vindt haar richtlijnen in de leer der Kerk, in 's Pausen wereldbrieven vooral in *Quadragesimo Anno* van Z.H. Pius XI. Wij zijn voor decentralisatie en een gezuiverde democratie. Het zal ons welkom zijn als ‘Drang’ op een eerlike manier over deze punten met ons van gedachten wisselen wil.

Het eerste nummer verscheen in Maart. We wachten nu (half-Junie) nog op het tweede.

André DEMEDTS.

Goethe.

We krijgen Goethe en Goethe en Goethe. Nu is Goethe eens de grootste.

Geduld. De kamer krijgt ieder jaar een andere huurder. Maar ook J.B. Bloem klopt op de deur in ‘Den Gulden Winkel’.

‘.., Ik heb me nooit tot Goethe aangetrokken gevoeld..,

Ja, het valt niet te ontkennen, Goethe is zeer vaak te kort geschoten in die hoogste, meest karakteristische eigenschap van groote kunst: het gratuïte, het nuttelooze, in den hoogsten zin (die voor den geletterden ethischen philister - gelukkig - voor eeuwig verborgen zal blijven). Dit komt er tenslotte echter niet op aan, daar hij die hoogste kunst toch ook gegeven heeft. Maar het was noodzakelik, tegenover den kritiekloozen lof van zoo vele en meest verdachte zijde, dit uit te spreken. - Dit alles neemt niet weg, dat de eerste Faust, al behoort het dan ook niet tot de allergrootste werken van de wereldliteratuur, toch een fraai en interessant werk is’.

Het is maar goed, dat er eens een koeltje waait... verhitte hersens zijn gevaarlijke dingen. Bloem weet dat zeer goed. En hij durft het zeggen.

Nekrologie.

In de loop van een enkele week werden aan de Nederlandse literatuur ontnomen de drie dichters René de Clercq, Jan Hamnenecker en Frederik van Eeden, evenals de Vlamingenvriend L. Simons, oud-bestuurder van de Wereldbiblioteek te Amsterdam.

Boekbesprekingen

Dietsche Warande en Belfort zet jaargang 1932 in met een Engeland-nummer, dat in de handel afzonderlik verkrijgbaar is tegen 15 fr.

Het is minder volledig opgevat dan b.v. het Skandinavië-nummer, daar het zich enkel bepaalt bij de letterkunde. Ellen Russe schetst de ontwikkeling van de moderne Engelse romankunst; prof. Dr. Franz de Backer levert een uitvoerige studie over de hedendaagse Engelse toneelliteratuur en Dr. Raph. Kreemers over Vrouwen van Betekenis in de jongere Engelse letterkunde. Verders worden enkele figuren belicht: Bernard Shaw, door Willem Nieuwenhuis, Thomas Hardy, door G.K. Chesterson, Johan Galsworthy, door Jeanne de Bruyn, Alfred Noyes door J.D.B. en het nummer sluit met een fragment uit ‘Half a minute's silence’ van Maurice Baring.

De poëzie werd maar schamel bedeeld: naast een art. over Noyes treft men hier enkel een paar vertalingen aan van gedichten van John Drinkwater, Maur. Baring en van drinkliederen van G.R. Chesterson, die wij in Vlaanderen reeds kenden. Het is spijtig dat wij hier niet meer vernemen over de moderne Engelse poëzie, des te meer dat deze veelal een gesloten gebied blijft voor de Vlaamse lezer, terwijl het Engelse proza daarentegen gemakkeliker in zijn bereik valt.

G. Walschap. - Jan Frans Cantrê.

Heft 3 (9de jaargang) der Vrije Bladen, adm. voor Vlaanderen: Het Kompas, Mechelen, brengt een hulde van Gerard Walschap aan J.F. Cantré, de te vroeg ontslapen kunstenaar ‘op zijne loopbaan te halverwege,’ en die, alhoewel we in Vlaanderen een schaar flinke houtsnijders hebben, toch een grote leemte achterlaat. Walschap beschrijft zelf wat hem naar J.F. Cantré dreef: het volkse karakter van dezes kunst. En dan houdt hij een pleidooi voor de houtsnede, die de afgezonderde kunstenaar weer naar zijn volk kan terugvoeren, en voor Cantré's techniese zuiverheid, oorspronkelikheid en Vlaamsheid. Walschap schreef zijn essai in de schrijftrant die men van hem kent. In de huidige overrompeling van dorre geleerde essais in bloedloos proza is het een waar genoegen een studie te lezen in zulke warme en pittige taal, waaruit de diepe toon van dankbare eerbied opklinkt.

R.V.

Emiel Ludwig. - Goethe, de geschiedenis van een mensch. Geautoriseerde vertaling van Madeleine Böthlingk. Met 63 portretten, illustraties en fascimilé's. ‘Het Kompas’, Mechelen. 2 dl. 145 fr.

Misschien is u het reeds beu nog iets over Goethe te lezen. U heeft zoëven op zijn minst geschat uw twintigste of dertigste artikel over de held van Weimar terzij gelegd. Wie met een normale niewsgierigheid nu en dan in blad en tijdschrift neust en wel eens een uurtje in de leeszaal slijt, brengt het zonder veel moeite tot de lektuur van

een vijftigtal bijdragen, want het Goethe-jaar is lang nog niet ten einde. Tenslotte vindt men geen tijd meer om iets van Goethe zelf te lezen. Al deze bijdragen zijn tevens zo disparaat, dat de eenheid van Goethe's leven en persoonlikheid de lezer ontsnapt. Het lijdt geen twijfel of hij, die zo angstvallig nauwkeurig en zo volledig zijn eigen biografie heeft voorbereid, had dit verkappen van zijn wezen in honderden aspekten beslist afgekeurd. En toch is er iets waardoor deze Goethe-literatuur verschilt van de vroegere en van meest alle andere heldenverering: er is minder gloriole en meer waarachtigheid. Dank zij vooral Emiel Ludwig, die met zijn prachtboek de ware Goethe verloste uit de versteende legenden en uit de prijsboeken-biografie. Hoe hij Goethe zag en hoe hij

hem heeft uitgebeeld in zijn boek zegt hijzelf in zijn Woord vooraf: ‘Goethe zag ik niet als de tegenpool van Kant, niet als den leerling van Rousseau, niet als den tegenstander der Romantici, omdat ik van hen allen niets begrijp. Nog minder kon ik hem begrijpen als den zonnigen zoon der Muzen, die eerst zich voegde in de politiek door een geestelijk hoogstaande dame van het hof in de armen der Muzen teruggevoerd, dan in de netten van een volkskind verstrikt tot een mésalliance gedwongen werd, in Schiller den eenigen vriend en evenknie vond, met wien hij zijn hemelschen dialoog kon voeren, en tenslotte nog een menschenleeftijd lang tusschen kunst en natuur zijn olympische studiën voorzette waaruit het tweede deel van Faust zich ontwikkelde. Alles, wat systematisch en rustig-edel en harmonisch, platonisch en beheerscht aan hem heette, openbaarde zich mij als vlucht, masker of aanvulling. Voor mijn geestesoog bewoog zich duidelijk waarneembaar een vulcanisch man, door hartstochten voortgedreven, tot zijn vijf en twintigste gevaar loopend ten onder te gaan, tegen de veertig aan alle dingen wanhopend, op zijn vijftigste behagelijk burgerlijk, op zijn zestigste verjongd, als hij zeventig is opnieuw bruisend van leven en nog op zijn tachtigste bijwijlen zoo door stormen geteisterd, dat de toeschouwer bij den aanblik siddert. Dat hij met opofferingen tenslotte dezen strijd toch steeds weer won, dankte hij den genius, dien hij in zich voelde heerschen, en die hem dwong, alles wat hij beleefde, tot kunst te herscheppen; maar ook rukte hij zoo in steeds hernieuwde aanvallen aan zijn eigen tralies, en zelfs door de gepantserde wijsheid van zijn ouderdom heen dringt bij wijlen de kreet van den gevangen roofvogel. - Aan de hand van zijn intiemste notities, geholpen door een rijkdom van documenten, zooals er nooit meer door iemand over een sterveling zullen worden bijeengebracht, kon ik 65 jaar lang den strijd van een mensch met zichzelf hooren dreunen en daveren, waarbij hij zelden gelukkiger of van nature harmonischer bleek dan de meeste menschen. En toch, al was hij een dichter, een man bereid tot afstand doen en vol onrust, nooit zag ik een zwaarmoedige, altijd een actieve persoonlijkheid voor mij’.

Ludwig vond de kern van Goethe's wezen niet zozeer in zijn werken, maar doorlopend in zijn 13000 brieven, in dagboeken en gesprekken waaruit de melodie van zijn bestaan onmiddellijk opklinkt.

Geen ontwikkeld lezer mag nalaten dit marmeren boek van Ludwig te lezen.

R.V.

Goethe's Faust. - Opnieuw vertaald door Anthonie Donker. Van Loghum Slaterus, Arnhem; ‘Het Kompas’, Mechelen. Prijs: gebonden 65 fr.

Het feit dat wij reeds in 't Nederl. Faust-vertalingen hebben volstaat niet om deze onderneming van A. Donker overbodig te heten. Vertalen, vooral vertalen van gedichten, is in zekere zin een interpreteren, want iedere tijd voelt het kunstwerk op zijn eigen manier aan en zal dus in de vertaling iets van zijn eigen sensibiliteit vastleggen. Juist daarom, en niet enkel omdat de taal veroudert, zal men de meeste werken altijd opnieuw vertalen.

Wie luidop lezend de Duitse tekst en het Nederl. van Donker vergelijkt, hoort hoe de vertaler niet alleen naar de woorden heeft gekeken maar er naar geluisterd heeft.

Hoofdzaak bij het vertalen is het oraal karakter van het origineel te handhaven. Hierin is Donker ten volle geslaagd.

R.V.

K.C. Van Miegen. - Machten - ‘In eigen beheer’, Schoten.

Die machten blijken de zeven hoofdzonden en hun tegenovergestelde deugden te zijn. Spijts het goede inzicht, is het als dichtwerk volstrekt mislukt.

A.D.

Romano Guardini - Nieuwe jeugd en katholicisme - vert. door Ern. Vander Hallen. 'Steenlandt', Kortrijk. Prijs: 6 fr.

Dit boekje werd geschreven voor en over de Duitsche jeugdbeweging van voor tien jaar. Daardoor is het gedeeltelijk verouderd en ons gedeeltelijk vreemd. Doch het was goed het onder de oogen onzer jongeren te brengen om de uiteenzetting die het geeft over sommige onveranderlijke wetten en beginselen van het katholicisme. Het is wel geschreven, duidelijk en zonder in gemeenplaatsen te vervallen. De vertaling leest vlot, al is het Nederlandsch van Vander Hallen ook niet vlekkeloos.

A.D.

Dr. Rob. Roemans. - Aphorismen van august vermeylen, - verzameld en ingeleid door. - 'Uitgave A.A.M. Stols', Warmoesberg, Brussel.

Dit boekje komt op zijn tijd. Jubilea zijn ons welkom, als het maar gaat om mensen, die het waard zijn door hun volk op de handen te worden gedragen. Zo Vermeylen.

Dr. Roemans' faam als gewetensvolle en noeste bibliograaf, is waarachtig reeds gevestigd. Behalve zijn prachtig-dokumentaire 'Bibliographie van de Vl. Lett.' liet hij, niet lang geleden zijn Bio-bibliografie van Cyriel Buysse verschijnen. Alleszins een merkwaardig werk. In dezelfde geest bereidt hij een werk over Vermeylen. Door zijn opzoekingen in het werk van deze 'Europeër in de Vlaamse kultuurwereld' was Dr. Roemans de aangewezen persoon om een boek als het onderhavige samen te stellen. Door zijn bondigheid, en zijn kronologiese rangschikking belicht het helder niet alleen de ongewone geesteskracht, maar ook de geestelike ontwikkeling van den Rektor der Gentse Universiteit, waar hij het heeft over godsdienstige, sociale literaire en artistieke vraagstukken.

Bizonder aanbevolen aan die geen uitgebreide Vermeylen-studies kunnen lezen. En ook aan die het wel kunnen. Hier spreekt niemand voor Vermeylen. - Vermeylen spreekt voor zichzelf. Een vijfde evangelie is dit niet, maar ieder kan er slechts bij winnen in kontakt te komen met de diepte en de helderheid van deze universele geest.

J.V.

Piet Schepens. - August Strindberg - Leven en Werken. I Uitgave: 'Zonnedauw' Gent.

Dit eerste deel volgt de grote Zweed vanaf zijn geboorte (1849) tot het jaar 1894, t.t.z. tot de scheiding van zijn tweede vrouw Frida Uhl.

Dit is een uitzonderlik rijk boek. We kunnen ons wel niet voorstellen, wat een reuzenarbeid dit boek aan de schrijver heeft gekost. Alleen reeds dat het ontstaan der werken kronologies werd gerangschikt en in verband gebracht met de uiterlike omstandigheden en de innerlike gang van Strindberg's leven, heeft Piet Schepens een napluizen gekost in omtrent alle Strindberg-biografen, zowel Duitse, Engelse, Franse als Skandinaviese. Want steeds ontmoeten we in Strindberg die schijnbare

kaos, de hogere vorm van abnormaliteit, die het genie kenmerkt. Maar die Strindberg-Bibliografie werd nog uitgebreid en aangegeven in dit boek, waar ze niet minder dan 60 blz. bedraagt.

Dit lijvige werk van circa 500 blz. aan uitzonderlik lage prijs te verkrijgen gesteld, beproeft het dan ons klaar te laten zien in de zo ontzettend-gemartelde ziel van hem die met Nietzsche de sterkste geest was van het einde der negentiende eeuw. Het bezit niet die pregnante bondigheid van Dirk Vansina's. ‘Dostojewsky’, noch het meesterschap van b.v. Romain Rolland's ‘Vie de Beethoven’. - Het is zelf hier en daar te breed uitgesponnen. Maar we begrijpen zeer goed hoe de schrijver tegenover die bergen materiaal heeft gestaan, want we begrijpen minder goed, hoe hij dat derwijze heeft kunnen ordenen, dat de klare lijn die door het werk loopt (de kronologiese) bijna nooit werd gebroken.

Voegen we nog daarbij, dat Schepens de grote Zweed in verband brengt met grote tijdgenoten, en zijn werk zelfs met gelijklopend werk uit geheel de wereldliteratuur. We zien met ontzag op naar de uitzonderlike belezenheid van Piet Schepens, en we zijn er blij om, dat een Vlaming zo'n reusachtige arbeid tot een zo gave synteze wist te brengen.

Diskussie over eventuële tekorten in de stof zelf, laten we over aan Strindberg-specialisten, want het zal dan toch maar enkel over weinig omvangrijke punten gaan. Schepens heeft er immers zorg voor gedragen zijn eigen oordeel te toetsen aan de autobiografiese gegevens van Strindberg zelf en aan het oordeel van die hem hebben gekend of ten minste bewonderd.

We verwachten met spanning het tweede deel. Intussen zijn we naast het boek van Vansina weer een Europees werk rijker geworden. Want we denken niet dat er een zo volledig werk over Strindberg bestaat, als dit, wanneer het geheel zal uitgewerkt zijn.

J.V.

Prof. John Cooper. - Als ons godsdienstonderwijs nog ooit gezond wil worden. - In het Nederlandsch bewerkt door Dr. A. Decoene en Dr. Fr. De Hovre. Uitgave 'N.V. Standaard-Boekhandel'. Prijs: 5 fr.

Hiermede brengen de leiders van V.O.T. het opvoedende Vlaanderen in het rechte spoor. Onze godsdienstige opvoeding lijdt aan levensvreemdheid. Waar onze gangbare handboeken meest doen aan moraaltheologie, daar beoogt Cooper vooral opvoeding tot waarlijk katholiek handelende menschen.

Van de dogma's moet vooral de stuwkracht aangevoerd. Kerkgeschiedenis en Apologetica moeten overtuigen dat Kristus en de Kerk eenig zijn in de wereldgeschiedenis. Ascese moet beschouwd als training, als gewoontevorming zoo met natuurlijke als met bovennatuurlijke middelen.

Waarlijk Cooper geeft ons een heldere diagnostiek en een gezonde therapie. Alle '*zielenleiders*' moeten Cooper lezen... en volgen.

F.B.

Letterkundig jaarboek. - Uitgave van het T.L.G. 'de Heremans' zonen' Gent - 1932.

Letterkundige jaarboeken zijn modies. - Straks gaat elke afdeling van studentenbonden er een uitgeven. Nu ja, wij zouden er niets tegen hebben, we zouden er zelfs, terwijl we een pijp roken, wel eens wat genoegen kunnen aan beleven als er maar niet zo gedurig met het kwalifikatief 'letterkundig' te pas en (vooral) te onpas werd omgesprongen.

Als uitdrukking van studentikozegeest mag dit jaarboek er zijn en ik stel me voor dat het door studenten misschien wel 'verslonden' wordt.

Christusuren III door Theophilus. Uitgave 'Gudrun' Brussel. Prijs: gewone uitgave 20 fr. luxeuitg. 50 fr.

Wij moeten hier voor het sterk lyries proza van Theophilus, wiens naam reeds lang in Vlaanderen een heldere klank heeft verworven, geen aanbeveling neerschrijven. Wij kunnen ons slechts verheugen over het feit dat tans het derde deel dezer Christusuren, even sierlik als de vorige, door 'Gudrun' werd uitgegeven. Een diep-blauw versiert nu de tekeningen en de tekst, zodat deze kleine reeks, zowel om de inhoud als om de presieuze uitgave een kostbaar bezit is geworden.

G.R.

Ingekomen boeken:

Paul van Ostayen: - BRIEVEN UIT MIAVOYE. - Uitgave: 'De Sikkel' Kruishofstraat, Antwerpen. - fr. 28,00.
Pol de Mont: - BLOEMLEZING UIT ZIJN POEZIE. - Bezorgd en toegelicht door Dr. Meir. Uitgave 'De Sikkel' Antwerpen. - Fr. 45,00.

Inhoud van Tijdschriften

Forum.

Nr. 5: Menno ter Braak laat zijn ‘Démasqué der Schoonheid’ vervolgen en J. Slauerhoff zijn roman ‘Het verboden Rijk’. J. Greshoff schrijft liedjes in de volkstoon en Hendrik de Vries vertaalt Spaanse volksliederen. H. Marsman laat een brief over Couperus afdrukken en E. du Perron verdedigt een afgekeurde filmbespreking. R. van Aart dicht de ballade van Mientje Maanster. Nog het panopticum der redaksie.

Nr. 6: Vervolg van ‘Het verboden Rijk’. Elisabeth De Roos werpt een terugblik op het werk van Schnitzler naar aanleiding van zijn laatste werk: ‘Flucht in die Finsternis’. Jaap van Gelderen luidt de noodklok over Europa in een gedicht waarin het volgend motief steeds terugkeert:

> ‘Europa vernietig Japan,
> Nu, nu het nog kan’.

J. Greshoff noemt van Ostayen de anti-Pallieter en meent, dat Vlaanderen ‘op een pijnlijke wijze werd onteerd door de toomelooze schrijfmanie van den heer Felix Timmermans’. E. du Perron schrijft over het zozeer besproken boek: ‘Lady Chatterley's Lover’ de ruw-erotiese zwanezang van Lawrence. - Gedichten van Jan Engelman, S. Vestdijk, Jan Vercammen en J. Slauerhoff. In het panopticum waarderen we bizonder het stukje over Pater Dr. van Ginniken en de gulden woorden van ‘groote’ schrijvers.

Dietsche Warande en Belfort.

Mei: Goethenummer: Bijdragen van L.J.M. Feber, Prof. Dr. G, Mückerman S.J., J. Jörgensen, A. van Duinkerken, Prof. Dr. R. Joncke. W. Gijssels vertaalde gedichten van Goethe. Aug. van Cauwelaert geeft een novelle. H. Roland Holst, Roel Houwink, P.G. Buckinx en Fr. De Wilde stonden gedichten af.

Opkomst.

April: Wij - Doordenken - Over Kritiek - Dr. J.O. De Gruyter - Paul van Ostayen en het ekspressionisme in Vlaanderen - Eigen werk - Vredesaksie.

Mei: Naar het einde - Indrukken - De duivel op aarde - Eigen werk - Vredesaksie.

De Blauwvoet.

Maart-April: Ons standpunt - Vormkracht (Gerard Knuvelder) - De Jongeren. - Mededeelingen. - Eigen werk. - Nederlands Leven.

Mei-Juni: Oproep. - De etiek van 't leiderschap. - Verslagen der gouwdagen. - De jeugdorganisatie voor K.A. op het ...pad. - Studentenwerk. - Feiten en dingen.

Onze wakkere Jeugd.

Mei: O.L.V. van goeden Raad. - Pelgrim naar het geluk. - Idealisme. - Lenteweelde. - ‘De heilige Proletariër’. - Reisindrukken uit Duitschland.

Le Journal des Poètes.

Nr. 19: Gongora traduit et commenté. - Nouveaux documents de Suisse Romande. - L'amour dans les Pays de glace. - Trois jeunes Poètes d'Italie. -

Nr. 20: Romain Rolland salue Carl Spitteler. - Premier choix français de Poèmes de Carl Spitteler. - Trois fragments de Prométhée et Epiméthée (van Carl Spitteler).

Nr. 21: Sauvons la poésie. - Mystère de l'image. Ilots de poésie dans la Mer des Indes. - Le poète, doit-il être de son temps?

Nr. 22: Avilissement de la chanson française. - L'angoisse de la malédiction. - Thomas Sturge-Moore. - Nous pré-

sentons André Salmon. - Blaise Cendrars.

Nr. 23: Numéro spécial des poètes devant la guerre. Enquête: 1) Pensezvous que les thèmes guerriers soient plus riches en possibilités lyriques que ceux, pacifiques, de l'amour et du travail? 2) Quelle doit être l'attitude du poète en cas de conflit? - Folklore de guerre.

Nr. 24: La peur des coups. - Conscience du Poète. - Un poème épique populaire: 'Lisce' de L. Durtain. - Voici l'Egypte. - De six Egyptiens.

Nr. 25: Paul Dermée nous parle de poésie et de science. - De douze poètes d'Europe. - Mexique. - Panorama. Table alptabétique.

Met dat nummer sluit 'Le Journal des Poètes' zijn tweede serie af. - Nu volgen weer enkele maanden zomerrust. Hartelik au revoir!

[De Tijdstroom 1932 nr. 10]

Leven

Verantwoording.

Wij zijn besloten niet langer binnen de grenzen te blijven die wij aanvankelijk aan ons streven in dit tijdschrift hadden gesteld. De nood van ons volk en de menschheid is zoodanig geworden, dat het niet goed te praten zou vallen, als wij hem zwijgend voorbij moesten zien. Niet dat zulks het geval was tot hiertoe, dat de redactieleden en de medewerkers van ons blad, hun politieke en sociale plicht verloochend zouden hebben, doch wij hoopten elders gelegenheid te vinden voor een werking, die wij voor de ruimte en in het kader van dit tijdschrift min passend vonden. De ervaring van maanden ver heeft ons echter geleerd dat onze houding misbegrepen en weleens moedwillig verkeerd kon uitgelegd worden - en anderzijds dat ons in andere organen de mogelijkheid werd ontzegd om zonder beperking, onze vrijheid van spreken en handelen te bewaren.

Wij hebben altijd verdedigd dat de kunst aan een persoonlijk verdiept gemeenschapsleven ontbloeien moet. Wij hebben altijd voorgehouden dat de kunstenaar naarmate hij inniger samenleeft met zijn volk ook volkscher kunst kan scheppen, dit is een kunst die tot de gemeenschap spreken zou en aan haar schoonheidshonger voldoen. Doch wij hebben tevens vooropgesteld dat dit gemeenzame beleven door de persoonlijkheid van den kunstenaar den eigen vorm van het herscheppen moet bepalen, en dat het ten slotte, de kunstenaar als enkeling is, die de stof een vorm geeft. Wie zich aan enkele woorden liet vangen, en ons veroordeelde om den zin, dien hij er graag in las, kan er zich thans eens temeer over vergewissen dat wij allerminst verlangden ons te stellen buiten de vele vraagstukken die de moderne wereld bekommeren.

Wij zullen in dit blad voortaan alle aandacht aan die vraagstukken wijden, hun oorzaken, verschijnselen en gevolgen bestudeeren, ons uitspreken over een oplossing, deze die wij als geloovigen voor de beste erkennen zullen. Wij zullen het pogen te doen als groep. Het inzicht, de waarheid en de rechtvaardigheid vóór alles te dienen, zal onze afzonderlijke stemmen in éénklank brengen. Wij ontveinzen ons niet een verantwoordelijk en zwaar werk te hebben aangevat. Wij

zullen echter den moed hebben onze krachten ervoor sterker te maken door studie en ervaring. Wij zullen den moed hebben onafhankelijk te zijn - en ons desnoods van allen losrukken om ons ideaal volledig te kunnen dienen.

Wij zullen dit doen, niet alleenlijk buiten en boven de politieke partijen en verdeeldheden die ons volk verscheuren - doch gaande vóór het volk zelf. Wij behooren tot het volk in zijn geheelheid en zijn eenheid en wij zullen werken voor het volk in zijn geheelheid en zijn eenheid zonder deze of gene groep onze hulp toe te zeggen. Wij hebben alleen het algemeen welzijn voor oogen, het geestelijke en het tijdelijke, wie hetzelfde betracht zullen wij trouwvol steunen. Onze vijanden zijn dezen die de rangorde der waarden verbreken en het deel kiezen voor het geheel, het eigen belang vóór het algemeene, het kleine vóór het groote.

Onze taak is soldaten te zijn, verkenners, voorgangers en opwekkers tot een schooner toekomst voor ons volk en de andere volkeren. Wie ons daarin helpen wil, zullen wij dankbaar om zijn helpen blijven. Wij zoeken kameraadschap, ook buiten de landsgrenzen, met al de jongeren die voor het zelfde ideaal hun streven richten willen. Wij moeten met hen allen de stoottroepen vormen voor het kristendom, de gerechtigheid en de waarheid.

A.D.

Katholieke politiek voor Vlaanderen
André Demedts

Er wordt veel gesproken en geschreven over de noodzakelijke hervorming die zich in de Belgische katholieke partij opdringt. Dat het nog met enggeestigheid en kortzichtigheid gebeurt, bewijst dat weinigen den moed hebben om de laatste en eenvoudige waarheid te zeggen. Het zijn veelal onnoozele bijkomstigheden waarover het gaat en de groote zaken worden zoo vaak voorbijgezien, dat de jongeren, alhoewel zij het goede inzicht van velen niet betwijfelen, toch genoeg hebben van dat lapwerk en de halve maatregelen die worden voorgesteld, en van de beweging die door het toegeven aan enkele mindere eischen schijnbaar de redding der partij en van het katholicisme in ons land beoogt.

Met alwie het goed meent en het welzijn van het geloof en ons volk vóór al het andere betracht, willen wij samengaan om gemeenschappelijk de beste oplossing te bereiken. Doch met de beroeps-politiekers, de zeteljagers, de omgekochten en volksbedriegers, hebben wij geen zaken. Met de zeeveraars die kletsen over de duizenden onbenulligheden terwijl de wereld brandt, met de haaien die hun brandkast dienen door hun volk en de armen uit hun volk te verraden, met de misdadigers, die het geloof vereenzelvigen met de belangen van hun persoon, hun groep of hun stelsel, met hen allemaal hebben wij niets gemeen. Hen wacht de bezem. Wij zullen hun rotheid en baatzucht buitenvegen, dewijl zij niet waard zijn als aanvallers en verdedigers op te treden voor iets dat zij onteeren en misbruiken. Zij moeten weten dat wij hen zullen doen verdwijnen als zij hun streven niet veranderen en niet bereid zijn om het groote te willen en groot te zijn.

Men spreekt over hervorming der kath. partij en de eerste verandering die noodig blijkt, is voor ons een verruiming van haar grondslag - politiek en sociaal. De engheid van haar programma, het vasthouden aan zaken waarmede geen wezenlijk kath. belang is gemoeid, zijn oorzaken geweest dat de vlaamsche katholieken over twee partijen verdeeld staan en dat de aanvals- en werfkracht van het katholicisme in Vl. grootelijks verloren ging. De jongere kath. in Vlaanderen gevoelen niets voor België meer, voor een staatsvorm

aan wiens ongerechtigheid het eigen volk ten onder gaat. Als velen onder hen de Belgische kath. partij nog niet verlaten hebben, dan is het in de hoop dat deze partij hun toelaten zal om in haar schoot te ijveren, te strijden, niet alleen voor een federalistisch België, zooals de Mechelsche kiesvereeniging toelaat, maar voor de eenheid van het Nederlandsche volk in een groot-Dietschen staat. Op het oogenblik dat zekerheid bestaat dat zulks ontoelaatbaar blijft, zal de Belgische kath. partij in Vlaanderen veroordeeld zijn, want voor de besten onder de onverpolitiekte jongeren zal het op dat oogenblik duidelijk worden, dat niet alleenlijk de redding van hun volk, doch ook de redding van het katholicisme zelf, tegen de Belg. kath. partij moet worden bevochten. Nu is er nog tijd voor de verantwoordelijken om dat in te zien, over vijf jaar zeker niet meer.

Het Vlaamsche volk heeft onder de politieke verdeeldheid der katholieken veel geleden. Ik wil er hier niet lang over uitweiden, het is een feit. Het baat niet veel, nog meer te zaniken over de oorzaken, nog te klagen over de dwaze houding van geestelijken en leeken - alleen helpt nog, dat het vertrouwen hersteld worde en de éénheid herwonnen. Er mag maar ééne katholieke partij in Vlaanderen zijn, en zij moet slechts binden in hetgeen de katholieken, als katholieken, binden moèt. Voor het overige moet vrijheid geboden zijn en liefde voor elkanders standpunt. Na enkele jaren reeds zal alsdan blijken, dat de overgroote meerderheid van het Vlaamsche volk voor de zelfstandigheidsgedachte gewonnen is en dat het voor een daad van politieke wijsheid zal gelden dat streven te steunen in plaats van tegen te werken. Ook voor het heil van het katholicisme zelf. Het geloofsleven van ons volk dreigt nog verder te slinken, als den godsdienst en het geweten voort ingeroepen worden om andere katholieke tegenstrevers te bevechten, vooral daar de twistpunten die tusschen beide kampen bestaan er niet om de hoogste belangen, doch er slechts om een accidenteel verschijnsel zijn.

Er moet geen eenheid komen doch eendracht. Er is één punt waar alle wegen samenloopen, één houvast dat geen katholiek verlaten mag. Laat de kath. partij haar leden en leiders samenbrengen rond dit ééne dat geen geloovige voorbijzien mag als hij katholiek wil blijven. Er bestaat mogelijkheid om die verruiming in te voeren - als de goede wil maar bestaat. De Vlaamsch-nationalistische groepen kunnen evengoed tot de partij behooren en er toch los tegenover

staan als zulks thans het geval is met het Kristen Werkersverbond.

De Katholieke partij moet insgelijks aan degenen die diepgaande sociale veranderingen willen bevechten meer vrijheid van beweging laten - zulks nogmaals, het zij voor den derden keer herhaald, voor zoover als hun streven in overeenstemming is met de leer der Kerk. Zoo lang onze strijd tegen het communisme en sommige uitersten van rechts negatief is, zal hij onvruchtbaar blijven. Er moet een katholieke oplossing gevonden worden, de eenige die een betere orde mogelijk maken zal, en de rechten van gemeenschap en enkeling rechtvaardig bepalen en bewaren. Aan die oplossing mag het katholicisme niet gebonden worden, doch de oplossing moet het katholicisme voor de armen en de verdrukten redden. De katholieke partij mag zich niet opwerpen als de verdedigster van het kapitalistische stelsel, zij kon ooit met het stelsel worden weggevaagd. Dat zij ook de antimilitaristen late ijveren in haar schoot, zij hebben het woord der Pausen voor hen, zij sloopen een der machtigste steunen van het kapitalisme, dat den weg afsluit voor een schooner volk en een schooner wereld.

Doch de hervorming die de katholieke partij noodig heeft, beperke zich niet bij het bijzonderste, bij een breeder grondvesten - er moet ook op een andere manier gehandeld worden. Een vrijmoedig mensch walgt voor de praktijken die sommige leeken en helaas geestelijken ook, meenen te moeten in zwang brengen in hun strijd met de kath. nationalisten of andere partijen. Het doel wettigt geen middelen. De politieke handelingen van sommigen afzonderlijk of van groepen afgevaardigden in het Parlement zijn ook allerminst vrij te pleiten van een gemis aan rechtlijnigheid en durf. Wij weten dat politiek grootendeels op overeenkomsten en toegevingen steunt en misschien nog lang steunen zal, doch men diene voor den gemeenen man deze toegevingen niet te bemantelen. De massa is veel verstandiger geworden en laat zich zoo gauw niet meer bedotten, de schijnheilige uitleg dien haar wordt verstrekt doorziet zij gelukkiglijk vrij spoedig. Velen hebben zich dan ook geërgerd aan het goedpraten hunner houding bij sommige kath. gekozenen in zake de begrafenis van Generaal Bernheim, militaire en vlaamsche kwestie, goedpraten dat veel meer kwaad doet dan het openhartig bekennen van eigen zwakheid of onmacht tegenover een werkelijk bestaande toestand. Men moet den anderen niet wijs maken wat men zelf niet gelooft, aldus geen voor-

beeld geven in het stellen van onzedelijke daden. Het is de overtuiging der Vlaamsche katholieke jongeren, dat fierheid en beginselvastheid meer bewerkstelligen zouden, al ware het ook niet onmiddellijk, dan toch na afzienbaren tijd, dan lamlendigheid, schipperen en knoeien. Het kan veel beter zijn niet 'iets' te willen en het geheel te blijven betrachten om het uiteindelijke ook te bereiken, dan met een kleinigheid voor goed te worden afgescheept.

En ten slotte is het ook, maar in mindere mate een kwestie van personen. Hier evenals in al het overige, moet het heil van het katholicisme zelf het aanzien, de ambitie of het vooroordeel van een persoon oneindig overtreffen. Wie door zijn aanblijven schade berokkent aan de katholieke zaak, diene edelmoedig aan zijn mandaat te verzaken. Wie de verzoening in den weg staat, moet verdwijnen. Wij hebben niets aan de mannen die niemand dan zich zelf vertegenwoordigen, niets dan hùn belangen, en alleen de zaak en het geloof kennen om ze uit te buiten tegen een politiek tegenstrever. De leiders, de vertegenwoordigers der katholieken dienen er overtuigd van te zijn, dat zij het schoonste dienen dat de aarde bezit, dat zij onwaardig zijn om *het* katholicisme te verdedigen, doch dat *hun* onwaardigheid het katholicisme niet mag worden aangerekend.

Daarmede meen ik aan een plicht te hebben voldaan. Dat alwie over dit onderwerp iets te zeggen heeft, thans spreke, in het besef der noodzakelijkheid, om het welzijn van het katholicisme zelf. Niet spreken om te spreken, niet strijden om te strijden of om veel kleinigheden te voldoen, doch omwille van het doel. En dat men deze regelen hier leze in den geest waarin zij geschreven zijn, met het inzicht een zaak te helpen wier grootheid ons allen eindeloos overtreft. Men moet uit dit betoog niet één of andere zin lichten, geen kritiek oefenen op personen of wellicht slecht gekozen uitdrukkingen, doch dat men voor oogen houde wat alleen waarde heeft en tot het schrijven heeft bewogen. Dat men vrijmoedig zij en zonder knepen. In deze aangelegenheid moet niemand gelijk halen; ik allerminst, doch wij moeten allen samen willen opdat desnoods dóór onze persoonlijke nederlagen, het katholicisme glansrijk overwinne!

Testament René Verbeeck

Wil mij voor 't eerst nog niet
van schaduw en gewicht ontdoen

der vooglen schuiflende spiralen
achterhalen en ontstijgen kan ik nu nog niet

ik ben en ik beweeg ik lig op deze tijd
een plomp blad te schommelen op loom water

tamme spiegel van een leven
dat naar zichtbare oevers kringt

maar komen kan ik nu nog niet

nog is de vreugd niet rijk genoeg
niet fel genoeg de pijn

geef mijn verlangen de vlugge poten der gazelle
geef me ook de trouw die huizen bouwt

bespaar mij argeloos opspringende bron
de teisteringen niet van zon en wind

laat me overwonnen alle vreugden dragen
en overwinnend ook de zeven zwaarden van de smart

tot niets meer wankelt in dit lemen hart

- kleed mij dan uit leg mijn gewicht
bij al 't begraven mensenleed

en spreid mijn schaduw even over mijn beminden
een troostvol schemerlicht.

De Bruid Jan Vercammen

XII.

En het geschiedde zoals de Heer haar had bevolen. Als Rodien weer te Mater kwam, hebben ze samen de villa verlaten, zo het te lezen staat in de Cronijcke van Vlaenderen: die scoone Amelberghe vloot secretelick te Thempsich waert in tlandt van Waes, om hare maegdelicke reynicheit te behoudene, die zij Gode van Hemelrijcke ende Maria, zijnder gebenedijder Moeder, belooft hadde.

En het geviel, dat Amelberga alleen stond op de rechteroever van de Schelde, en géén boot in de omtrek vond, die haar naar Temsche kon varen. Ze bad de Heer dat Hij haar redden zou uit haar verlegenheid. En zie, God had Amelberga zo lief, dat Hij haar wel te dienen scheen. Er kwam een grote steur in de stroom gezwommen, tot tegen de boord. Vlak voor haar voeten bleef hij roerloos liggen, met de rug boven water. Hoe kon het Amelberga anders voorkomen, dan dat de vis haar door de Beminde was gezonden, opdat ze zijn bevel volbrengen zou. Met een vertrouwen, dat de Heer zelfs niet bij Petrus, de wachter des Hemels, mocht ontmoeten, stapte ze op de rug van de vis, die zachtjes wegvoer en de stroom overzwom. Te Temsche, in het land van Waas, wordt tot op heden ieder jaar gedurende de sinksendagen, die men de Sinte-Amelbergadagen naamt, een steur gevangen, die heet de Sinte Amelbergasteur.

Dertig jaar was Amelberga als de Heer voor haar dat wonder deed. En de voornoemde Cronijcke zegt dat Amelberga, als ze te Temsche kwam, daer van stonden an, ter eere ende weerdicheit van Maria, Gods ghebenedijder Moeder, eene scoone cappelle dede maken met eender celle daer an, daer zij haer zelven binnensloot, levende also van dier tijt voort daer, in alder duecht ende helicheit.

Rodien nam nu afscheid van zijn zuster, die hij zó beminde. Gods bevel te Achooien had hij volbracht. De Heer zelf had het Amelberga gezegd. Zijn leven was enkel gehoorzaamheid geweest. Hij ging heen. Te Rome kwam hij, op de Sokratesberg. Daar legde hij de oorlogsgordel af en bond de kloostergordel om. Over de uitgestrekte goederen, die hij van zijn ouders, de vrome heersers van Rodingen, erfde, had hij beschikt: nieuwe kloosters liet hij er stichten en hij be-

giftigde vrijgevig de armen. Daarna is hij naar Samnium gegaan en monnik geworden in de vermaarde abdij van Sint Benedictus die op de Cassinus-berg gebouwd staat. En daar verliep zijn hele verder leven in boete en gebed.

Ook te Temsche hadden enkele maagden het geluk in het gezelschap der heilige jonkvrouw te vertoeven. Met hen zong ze de kerkgetijden, en ook de nacht bracht ze door in wake en gebed. Men zei van haar, zoals van Anna in het Evangelie: dat ze nooit de tempel uitging.

Maar Amelberga wist, dat bidden niet volstaat, wilde ze de Beminde bevallig zijn. En dat was het toch, wat ze betrachtte door iedere hartslag van haar leven. Ze wist, dat het tweede gebod gelijk is aan het eerste. De armen waren haar vrienden en de kranken haar bloedverwanten. Waar zij voorbijging, werd armoede en ziekte gelenigd of zo licht te dragen, dat rijken en gezonden afgunstig waren, zo men het zei. Want blijmoedig droogde ze alle tranen, gedachtig het woord van Sint Paulus: God heeft de blijmoedige gever lief.

En toch zag men haar nooit waar feest of vreugde was. Ze had genoeg aan het feest in haar eigen ziel en de vreugde van haar doorbrande hart. Want alle dagen door droegen haar lippen nog de smaak van de zoen. Van dan af kon ze alleen nog maar verlangen in haar lichaam weg te sterven. Ze pijnde en belastte het, opdat het een lichter en lichter woning zou worden voor haar ziel. En zie de goedheid Gods, dat hij ons het tijdelike schenkt. Want het is de mens gegeven met de uren aan zijn eeuwigheid te bouwen. Gelukkig de werklieden der eerste uur, als Amelberga. Negen uren kende ze reeds de zoetheid van de arbeid, als die der laatste uur in de wijngaard komen. En als het uur der afrekening is gekomen, is die zoetheid het loon dat ze méér ontvangen uit de doorwonde handen van de rechtvaardige Meester. En zie, de Heer heeft voor Amelberga getuigd, want driehonderd jaar na haar geboorte tot het eeuwig leven, heeft men om haar beenderen een ongeschonden haren kleed gevonden.

Het was wonder, hoe de lof der mensen haar pijnen kon. Maar het beliefde God, nog in haar leven, hun te tonen, dat Hij haar had uitverkoren. Karel Marteel was na zijn mislukte poging te Mater naar het hof te Valencijn teruggekeerd. En onderwege was de wraakzucht weer in zijn hart ontwaakt. Want ze was inderdaad maar ingeslapen. De rilling in de koele morgenlucht aan de poort der kapel golfde door

zijn lichaam voort, heel de dag. En ook de volgende dagen. Tot de koorts hem te bed sloeg. Een koorts, die groeide en groeide. En weinig dagen na zijn terugkeer wisten de hovelingen, dat er gevaar was voor het leven van de meier. Er was grote verslagenheid aan het hof. Want wie zou het land verdedigen tegen de buren, die op weerwraak zinden. Karel was hoog in aanzien om zijn moed in de krijg en zijn wijsheid in het bestuur. Het verwonderde ieder, dat de meier zo geweldig en zo schielik overvallen was. Maar enigen bewaarden in hun hart de geheime gedachte, dat God hem straffen wou. Doch er is geen korter weg, dan die van het hart naar de mond. En weldra spraken velen in die zin.

Karel zelf begon in zijn beproeving de hand van God te zien. De edelen kwamen en stelden hem voor, dat iemand naar Temsche zou vertrekken, opdat zijn leven door de voorspraak van Amelberga zou worden gered. Hij ontbood aan zijn bed Folrad de hofpriester, in wie hij veel vertrouwen stelde. En Karel belaste hem met de zending. Geen tijd was te verliezen. Want reeds was de dood niet meer zo ver van het paleis.

Folrad vertrok. En met zich nam hij van Karelswege een hele schat aan goud en zilver mee, en kostelike kleeren. En nog: berouw.

Als de prinselike gezant door Amelberga in haar povere cel werd ontvangen, bood hij haar de geschenken aan, en zei:

- Dit zendt u, jonkvrouw, mijn meester, de machtige meier, opdat ge geloven zoudt in zijn berouw om wat hij u misdeed. Gods hand heeft hem zwaar getroffen. Een kwade koorts verlaat hem geen oogenblik, en reeds staat zijn voet in het graf. Maar in dit vreselik uur vertrouwt hij op u. Groot is zijn schuld, maar zal men zeggen, dat gij kwaad met kwaad hebt vergolden? Zijn leven, jonkvrouw, hebt ge in uw handen. Daarom laat hij u smeken, dat gij bidden zoudt, opdat zijn misdaad hem vergeven worde.

En Amelberga antwoordde:

- Roem en rijkdom, en al wat der wereld is, heb ik versmaad. En nu nog zal ik dat doen, opdat ik niet één ogenblik minder aan mijn Beminde geven zou. Draag dus uw meester zijn geschenken weer, en zeg hem, dat hij ze gebruiken zou voor de armen, opdat zijn zonden ook zó vergeven worden. Zonder enige vergelding zal ik bidden, niet alleen voor het behoud van zijn leven, maar tevens voor de welvaart van zijn rijk. En hij, dat hij bidde tot de heilige maagd Geertrudis,

want zij was mijn schild waaraan zijn pijlen onschadelik werden. En tans heeft ze hem met de gesel van Gods rechtvaardigheid geslagen.

Folrad keerde naar Valencijn terug en bracht de boodschap aan de meier. Maar door Amelberga had de Heer zich ontfermd over Karel. En de priester ervoer, wat de honderdman uit het Evangelie: gezond zag hij weer, die hij ziek had verlaten.

Dat alles gebeurde wijl een vreselike hongersnood het rijk doorwoedde. De dienaren nu en de andere menschen van Temsche hoorden, hoe hun meesteres de gezant van de meier had teruggezonden. En ze morden tegen haar, om haar onbezonnenheid. Want moest ze niet tenminste toch een deel van de schat aanvaarden om het voedsel te kopen, dat zoveel nood kon lenigen. Maar daaraan dacht Amelberga niet. En altijd voort bleef ze, waar behoefte was aan brood of troost. De opstandigen bracht ze onder de blik van God. Wanneer kon dat beter, dan nu? Was zijn blik niet dichtst in de hoogste nood?

Wijl Amelberga op een morgen in de kerk de Lauden zong met de vrome maagden van haar gezelschap, ging een dienaar naar de Schelde om water te halen. Teruggekomen wilde hij het overgieten. Maar ineens hield hij op, bleek als een dode. Denk, het water is in bloed veranderd. Dan riep hij de mensen te kijken, die hij zag. En er kwamen er meer en meer. Allen werden angstig, die het wonder zagen, en ze kloegen luid. Want wat ging er volgen op dit akelig teken?

- Onze jonkvrouw - zei iemand. En het klonk als een redding bijna. De dienaar ging met zijn kruik naar de kapel. En allen volgden hem. Amelberga luisterde naar zijn verhaal, en zag de schrik in de ogen, die haar aanstaarden. Haar gelaat werd zacht door een glimlach beroerd, want ze kende de bediedenis der tekenen Gods. Ja, ze glimlacht, en de mensen begrijpen niet. Hebben de mensen wel ooit de glimlach van een heilige begrepen? En ze zegt:

- Laten we bidden, want de goedheid des Heren is mateloos.

Ze begrijpen haar niet, en kijken elkander aan. Maar Amelberga weet, dat de hulp van de Heer niet komen zal, waar geen vertrouwen is. Ze bidden. En dan zegt ze nog:

- Ga nu, keer terug naar de stroom.

En ze gaan. Niemand aarzelt. En dit is een ander wonder. Op de oever ligt een vis, zo overmatig groot, dat er wel twintig mannen

nodig zijn om hem voort te slepen. Groot is hun vreugde, want met hem gaat de honger uit Temsche weg. En ze wisten nu, hoe de Heer zijn gelieven bedenkt.

Amelberga was alleen in de kerk gebleven. Want niet nodig was het haar, te zien, zoals Thomas, om de Beminde te danken, die mild is boven alle menselik begrijpen.

Zo werden alle hongerigen verzadigd. Maar het wonder duurde nog voort. Want elke dag aten allen, die te Temsche woonden, van de vis. En het scheen te zwellen in de handen van die het nutten, zodat hij heel de villa voedde, tot de oogst op de velden was gerijpt.

En zo zien we nu, dat God de vissen tot de dienst van Amelberga had verkoren. Want dit is reeds de derde maal dat zij haar helpen. En nog na de hemelvaart van haar nimmer bevlekte ziel, zou die dienst nog duren aan haar lichaam, dat geheiligd in zijn leven was en bestemd tot de eeuwige heerlikheid. Zo schoon was het geweest, dat de Rechter het, in de naaktheid van zijn asse, door de beeldstormers verstrooid in de hoog-opslaande vlammen, alleen met licht bekleden moet, opdat allen, die verheerlikt zijn, door zijn heerlikheid getroffen worden.

Het gebeurde immers, dat de monniken van de Gentse Blandienenabdij, uit vrees voor de Noormannen, met het heilig lichaam van Temsche naar hun klooster vluchtten. Ze droegen het eerbiedig naar de boot op de Schelde. En zie, nauwelijks zijn ze buiten de kerk getreden, of daar komt een vlucht vogelen, die zingend de munken vergezellen. Zo loofden Amelberga de vogelen des hemels, die haar gehoorzaam waren geweest.

Maar ik wilde van vissen vertellen. Luister dan. Als ze het heilig lichaam van de bruid des Heren in de boot hadden neergelegd, grepen ze de riemen, want ieder ogenblik konden de rovers langs de stroom te Temsche landen. Maar niemand sloeg een spaan in het water. Want vanzelf voer de boot van wal, en dreef tegen de stroom van het water in, Gentwaarts, snel, zo snel, dat ze de huizen aan de oever niet herkennen konden. En de verbaasde kloosterlingen zagen twee grote steuren, zwemmend aan de zijden van de boot. Zo loofden Amelberga de vissen in het water, die haar gehoorzaam waren geweest.

En zo loven alle schepselen de Heer, zooals David het hun beval, in haar, die Hij heeft uitverkoren.

Zoo gij niet wordt... Man Arnet

Onze vader die in den hemel zijt,
er wordt zoo schrikkelijk veel geschreid
om kleine dingen die nutteloos zijn,
och, doe wat water in de wijn.

en spaar dit argelooze hart
dat nu al beu is van de smart,
en schenk dit hart een nieuw begin.
Het heeft zoo bitter weinig zin

dit zweeten om het daaglijks brood,
want als het op is gaan we dood:
wat liefde en wat oude wijn,
och laat ons als de kinderen zijn!

Het oude liedje Man Arnet

De lente in een glazen doos:
waarom is God nu niet meer boos?
Een cocktail en een rozeknop,
o God, het is nog lang niet op:

er komt een zomer en een lied.
er komt een splinternieuw verdriet
wie zal het nieuwste liefje zijn?
o God, doe water in de wijn

De lente zingt, ik snap het niet
van nieuwe liefde en nieuw verdriet.

Duimke passagier Fr. Van Boogaerdt

XX

En dan krijgt hij daar opeens het huis van vadertje in vollen eigendom. Zoo werd beschikt in het testament: ‘Voor mijnen beminden vriend...’

Toen hij dien Zondagmorgen het nieuws van Nelleke vernam, was hij vooral blij dat het den vorigen avond in die kroeg zoo kaal en koud was verloopen en dat hij stilletjes vóór den spiegel was blijven zitten zonder de meisjes uit te dagen.

Om het huisje zelf kon hij niet blij zijn.

- Ge zoudt zeggen dat ge er niets om geeft.

- O, Nelleke toch!

Maar kon hij haar zeggen dat het huisje voor hem een sterfkamer was waar vadertje zijn gelaat, van pijn vertrokken, moe naar den muur toekeerde. En dan zoo maar alleen moest liggen sterven zonder zijn vriend. En in dat kamertje had Duimke gevoeld hoe dat oog van uit den hemel in zijn hart keek en zijn doen en laten nazag.

's Namiddags is hij dan naar het huis gegaan. Nelleke heeft het goed onderhouden. Hij zal haar een fooi moeten geven... als ik nog ooit aan geld geraak, verdomd. In dien tijd ging het beter, toen hij daar, opzij van vadertje, den heelen dag aan de schoenen wrocht.

Op het werkbankje onder het venster ligt nog dezelfde warboel van stukjes leer en alaam. De stoel staat even opzij geschoven, alsof vadertje pas was opgestaan. Daar in den hoek ziet Duimke zijn eigen lagen stoel. Wat lijkt van op zijn oude plaats het kamertje nu koud, kaal en arm. Van de rustige gezelligheid uit vadertjes tijd is niets meer overgebleven. Zal ze nog ooit hier terugkeeren? Zal een moede, zieke doolaard hier vrede en opbeuring vinden, nu Duimke baas is in huis?

Als Nelleke nu hier was zou hij haar uitvragen over het leven van zijn vriend en hoe hij die groote berusting zonder verbittering heeft kunnen bereiken. Maar wat zou het hem tenslotte helpen? Ik heb alles beproefd en ben alles tegengekomen. En nu zit ik hier zoo arm als een luis en gebeten op iedereen, hier in die kamer waar een oude man gelukkig kon zijn en zoo 'n leur nog een hart onder den riem

kon steken. De oude man die in dat tuintje den Zondagmorgen het *Dies Irae*...

Naar den duivel ook met dat *Dies Irae.* Weg met alle gezeur van vadertje zus en ik zóó.

Ik heb nu een huis en kan dus een vrouw krijgen wanneer ik maar wil. Van den stiel kan ik genoeg om mijn brood te verdienen. Waarom dan niet doen lijk iedereen? Wonen, getrouwd zijn en werken? Ik zou toch van dat eeuwig dolen af zijn, van de vuiligheid en van den honger! Hij gaat een groote pijp koopen en daar voor 't venster rooken en nagelen.

Maar in 't sterfkamertje zwelt de ontroering alweer in zijn hart omhoog. Hier heeft hij de hand van zijn stervenden vriend losgelaten om weg te loopen uit schrik, uit onbehaaglijkheid.

Daarna heeft hij wroeging gehad omdat hij zoo brutaal en ondankbaar was geweest, jawel. Moeilijk zijn plan te trekken op de wereld! Hoe belachelijk zou hij daar zitten met die groote pijp voor 't venster en maar nagelen slaan. Terwijl zooveel onvergetelijke, leelijke voorvallen uit zijn verleden hem blijven lastig vallen.

Hij zal nooit kunnen doen lijk iedereen! Of voelt iedereen zoo 'n duisteren kelder diep in zich waarvoor hij angstig huivert? En is al de rest maar mooidoenerij?

Hij zal nu gaan bidden voor het kruis langs den weg, lijk hij maanden geleden aan vadertje heeft beloofd. ‘Vadertje ik kan er niet meer aan uit. Het is allemaal te zwaar en te ver. Maak dat ik schoon en goed kunne vooruitgaan lijk gij, met de oogen toe over mij zelf en open voor ieder ander...’

Buiten de stadspoort ziet hij de lente. Het grijpt hem niet meer aan lijk vroegere jaren, toen het groen en de jonge zon hem vervulden met moed. Alles hergroeit toch weer schoon op, placht hij te zeggen en trok daarmee een kruis over de tegenslagen van den winter. Maar nu vervult het eerste madeliefje in den graskant hem met deernis. Hij gaat er neven liggen, houdt het een poos teeder tusschen de vingeren.

- Gij wilt het ook eens probeeren zeker? zucht hij.

Dan gaat hij achterover liggen en kijkt tusschen de bottende boomkruinen naar den hemel. Rustig en groot is dat vergezicht en het madeliefje hoort bij die wereld, niet bij de wispelturigheid en de opstandigheid van zijn hart.

Hij gaat dan neerknielen vóór het kruis.

- Houd vadertje bij u in den hemel, Lieve Heer. Schenk gij nu aan hem zelf het geluk dat hij hier zooveel menschen heeft trachten te geven. En maak mij rustig groeizaam lijk een van uw boomen hier. Laat het regenen en waaien langs mij heen, maar dat ik mijn werk doe lijk een boom. Geef dat ik elken dag, gelijk daar even den hemel, iets van u moge zien en dat het de steigeringen van mijn hart intoome. Ik weet nu al goed genoeg dat ik uit mijzelf niets ben, dat gij pijnt met een speldeprik en blij maakt met een doode musch tot ik mij zal laten vangen door u. Kweekt me op in deze lente, maak mijn hart, dat ik niet meer meester kan, dat ik beu ben, tot een vruchtbaren grond.

'En nu vooruit, Duimke, de lente in.

Onderweg naar het meisje is hij gegaan met een groot verlangen waarover hij in zijn gebed niet durfde reppen. Hij weet niet waarheen die nieuwe levenslust hem leiden zal. Maar de ervaring maakt hem bang voor het onvermijdelijke einde. Daarom zou hij willen bidden: als het dan toch zoo moet gebeuren, geef dat ik kunne kussen zonder schaamte en zonder wroeging.

Bij Fien duurt zijn biecht heel lang. Hij ligt voor haar geknield, en terwijl hij kijkt naar den half-geschilderden muur, vertelt hij haar alles. Zijn jeugd, zijn koppigheid, zijn ikzuchtigen zwerftocht met het orgeltje over het land. Dan ben ik vrouwen gaan zoeken. Ik had het noodig lijk brood. Gij waart maar amper goed genoeg voor mij, vond ik, en tusschendoor liep ik andere achterna. Marie-Louise heb ik gekust ginder in de dreef. En ik ben in die kroegjes geweest ook al.

En ondertusschen lag vadertje alleen te sterven. Dan dien vuilen, luien winter, dat ik uit den weg ging om mezelf niet in een spiegel te zien.

Maar buiten al wat ik u vertel, is er nog iets in mij. Ik kan het zoo niet zeggen, Fien. Ik geloof dat het goed is, maar dat het geen kans krijgt om zich eens te toonen. Soms voel ik het bovenzwemmen in mijn hart en dan is 't of ik de wereld in mijn hand draag, zoo pluimlicht en helder wordt dan alles. Maar zoo rap ben ik weer de oude die naar het vrouwvolk lonkt en kan dijen in luiheid en vuiligheid.

Fien streelt zijn haar.

- Ssst, zegt ze, zoo erg is het zeker niet.

- En nu heb ik een eigen huis. Moet ik daar zitten wachten op iets dat nooit komt? Of kan ik beginnen te leven met mijn hart vast aan mijn huis en, in mijn huis, aan u? Gaat ge mee, Fien?

- Kijk naar den muur, hij is nu nog niet af. En ik was hier toch alle dagen bij u.

- Gij hebt gelijk. Maar nu kan ik zonder u niet meer voort, Fien. En het kan zoo schoon zijn, dat ik het zonder u niet wil beleven.

- Dat moest ik hooren, Luc. Zeg het nog eens, en nog.

- Ik wil niet meer zonder u. Gij moet ginder in mijn huis gelukkig zijn.

- Nog!

- Kom mee, Fien.

Hij rukt haar recht, houdt haar in zijn armen gesloten en kijkt in haar lachende oogen.

- Ik, zegt ze, Luc... ik heb u nooit gekust voor mijn eigen plezier. Hoe zal ik dat zeggen? En toch deed ik het altijd zoo gaarne. Omdat ik uit liefde voor u niet anders kon. Maar die winter heeft zoo lang geduurd... ginder voor u, arme, vuile jongen.

Zij weent en lacht tegelijk, en duikt haar gelaat weg op zijn schouder.

Salto Mortale Albe

Er is de zwijgenis
- 'n stonde ewigheid -
en der harten d'huivering,
die de sprong verbeidt.

Waar aan het Zenith
'n bonte, kleine klown
de angst verbidt
vóor z'n salto...

De ruimte is wijd
de sprong zo snood
en niemand scheidt
God van de dood.

o, Stond oneindigheid
vóor het Salto Mortale
van wie duizend angsten lijdt
om 't ène falen.

'n Bonte, kleine klown
verspeelt z'n hoogste lot
en waagt zo snood
de sprong in God...

Zelfmoordenaar Luc. Van Hoek

‘Toen ik mijn eigen goed en wel had opgehangen, zag ik hoe allemachtig schoon de wereld was.’

Zo sprak de vreemd-doende, vreemd-geklede jongeling, 'n vriend, die zich tegenover mij in een fauteuil had neergevleid, een pijp stoppende.

Hij stopte een pijp uit een fraai-nikkelen reklame-doos van de ‘Rode Ster’. Maar de tabak was geen rode ster, maar een zwaar ‘English Mixture’. Die rook ik niet graag. En zelfs de geur benauwt me eigenlik gezegd. Ik liet van mijn antipathie tegen deze tabak evenwel niets merken, want het verhaal leek me interessant te zijn en de verteller in een zeer prikkelbare stemming.

‘Dit nu, had ik op mijn fietstocht naar deze plek misschien ook wel gezien, gezien jaaa..., maar doorgedrongen tot mijn eigenlike zien, nee... nu pas viel het me op zeg ik, hoe allemachtig schoon de wereld was.

En, nee, maar eerst moet ik je toch vertellen hoe ik er toe gekomen ben mijn eigen op te hangen.’

Dikke rookwolken blies hij uit, zwaar zuchtte hij en toen sprak ie: ‘Dunkel ist das Leben, und dunkel ist der Tod’.

Daarna zweeg hij nogmaals en blies ook zware rookwolken de duistere hoeken van mijn vertrek in.

‘Alzo, ze zei, dat het niet kon. Nu, dat verwonderde me niet, maar verwondde mijn hart. Met een uitermate sympathieke klank in haar stem zei ze dat het haar speet... voor mij. Daaruit valt dus te konkluderen hoe buitengemeen vriendelik van aard ze is.

Maar, ik zeg, verwonderen deed het me niet. Want, zoals je al wel zult hebben opgemerkt ooit, ben ik een erg onaantrekkelik iemand; ieder mens die me ziet heeft de neiging tot glimlachen, en glimlacht als hij beschaafd is, roept: ‘he! halve gare’, als hij onbeschaafd is. Die eigenaardigheden nu, die mij zoo onaantrekkelik maken, zijn waarschijnlik wel de uitwendige kentekenen, de veropenbaringen van mijn habitus (ik ben immers wat jullie pleegt te noemen, een artiest) en, hoewel onder alle opzichten een braaf en verstandig, vriendelik en den evenmens goed aanvoelend kind, kon dit meisje zo maar niet

over die, voor jullie leken onaangename ‘habitus’-uitwendigheden heen, en vond me waarschijnlijk evenzeer een halve gare als al de anderen. Maar aangezien zij geenszins tot de kategorie der onbeschaafden gerekend dient te worden, zeide ze zulks niet, ja, onderdrukte haar glimlach die ze zich als beschaafde had kunnen permitteren, en - zoals ik zeg, ze is uitermate lief waarde heer - zette zelfs een ernstig, bij de zaak passend gezicht.

Maar, ze zei dat het niet kon. Ze drukte mij de hand bij het weggaan en zei: ‘sterkte’. Daarna, ging ik mijn eigen afvragen wat ik zou gaan doen: een groot vuur stoken van al mijn geschriften die op haar betrekking hadden (kopie voor honderd maandschriften gedurende een heel jaar), of mijn hart uit mijn lijf gaan fietsen. Aangezien het zeer warm was, en bovendien het vuur, behalve dan het smartvuur dat een hart verschroeit, altijd iets feesteliks, iets vreugdigs heeft, besloot ik tot het laatste.

Nu, in het begin had ik er zo geen erg in dat ik mijn eigen zou gaan ophangen en daarom fietste ik maar wat rond door hei en bossen en deed drie herbergen, aardige, poëtiese, landelike herbergen aan. In de eerste herberg dronk ik een flesje spuitwater. In de tweede herberg dronk ik evenzeer spuitwater. Maar in de derde hadden ze geen spuitwater, maar wel citroenlimonade. Zo kwam het dat ik in de derde herberg citroenlimonade dronk, die heerlik geel van kleur en bizonder zoet van smaak was.

Geenszins bevorderden deze hevig bruisende, geestrijke dranken een verstandig en kalm nadenken, integendeel, door het fonteinachtige van het spuitwater en de overtollige zoetheid van de citroenlimonade daartoe ongetwijfeld aangezet, voerde mijn romantiese hart de boventoon.

En toen ik aan een zeer poetiese plek kwam, waar een statige eik machtig uit de zacht-bemoste bodem oprees, vond ik mezelve dan ook dadelik bereid dit droef tranendal - ach, waarom bloeiden nu juist de kastanjebomen en waarom was alles zo fris en groen en lentevreugdig, zo jong en zo vol levenslust en -kracht? - te verlaten. Ik moet eerlik bekennen dat ik duidelik zag dat dit een aanloksel des duivels was; maar na een psychiese katastrofe die men met een euphemisme en schandelik banaal ‘een blauwtje’ pleegt te noemen, te hebben ondergaan, verliest de mens zoveel van zijn wilskracht dat hij geredelik gehoorzaamt aan Satans inblazingen.

Alzo ging ik in de buurt een touw lenen, zeggende dat er een auto van de rechte weg was geraakt, en bij mezelve zei ik: ‘ik lieg niet! Want wat is dit niet een heerlik beeld van mijn eigen gemoedstoestand, de auto van de rechte weg af?’ Ik slingerde het touw om de dichtst bijzijnde tak, sloeg een Kruis, sprak: ‘Dunkel ist das Leben’.

En toen zag ik dus hoe allemachtig schoon de wereld was: rechts van mij kabbelde rustig een beekje, helder en klaar, en voor mij lag een aanmoedig weilandje waarop Pinksterblommen groeiden en boter-blommen in grote getale, en daar ruisten liefelike berkeboompjes in de zachte wind. En nu rees ook de gedachte bij me op, dat er nog veel andere meiskes waren, schoon, lief en vriendelik... Maar zie, daar sprong de veter van mijn rechter schoen, hetgeen een erg onaangenaam, ongekleed gevoel opleverde, toen viel het me in hoe groot die voeten van mij waren, en daaraan assosieerde ik de gehele onaantrekkelikheid mijns persoons. En ik bleef hangen.

Toen voelde ik hoe akelig het touw om mijn hals friemelde en met een zucht van verlangen dacht ik aan een fijne, witte, gesteven puntboord, die nooit mijn sterk-geprononseerde adamsappel als tussen twee rozenblaadjes gevangen gehouden had. Maar, die paste bij een rok, bij een deftig, burgerlik feest: zo'n gerokt mens heeft geen habitus, en zou maar behoeven te lonken om het lief dat mij heeft afgewezen in zijn vuige netten te vangen. Foei! Dan nog liever het hennepen venster, van waaruit men zulk schoon uitzicht heeft, de boterblommetjes en daarachter de tere zilveren berkjes. En ik bleef maar hangen.

Maar dít bracht toch even een werkelike smart: Ik zal zowat 17 of 18 jaar geweest zijn dat ik het ideaal begon te koesteren, mijn baard in alle vrijheid en in al de liefelike wildheid zijner natuur te laten uitgroeien tot een karakteristieke omlijsting van mijn bleek, mannelik gelaat. Zo gauw er maar kracht genoeg in de groei zat.

Dit nu, begon op meergenoemd tijdstip zoetjes aan te geschieden... en nu moest ik sterven... zonder baard... bin noch so jung... zonder baard. Maar ik bedacht tijdig dat een verhoging van mijn mannelike schoonheid doelloos was nu zij me had afgewezen en mijn voeten even groot bleven. En ik bleef maar rustig hangen.

Deze gedachtengang evenwel had me uit het oog doen verliezen, de mogelikheid, ja zelfs de waarschijnlikheid dat de mensen waar ik

het touw geleend had, binnen niet al te lange tijd, zouden kunnen komen kijken. En toen ik enig gerucht hoorde in de bomen achter mij, dacht ik: ‘daar zijn ze, gauw zien dat ik dood kom, anders snijden ze me af, brengen me naar een ziekenhuis, pompen me bij en vallen me lastig met gekke vragen; en er komen publikasies in alle kranten, door onrijpe joernalisten geschreven: over de funeste inwerking van een blauwtje op de psyche van een artiest, en daarachter gevoegd een waarschuwing aan de huwbare jonge dochters, toch nooit een zodanig begaafd mens het ongeluk in te sturen, ofwel een raad aan de overheid, dergelike begaafde mensen op te sluiten opdat zij onze jonge dochters niet lastig vallen met hun poetiese affaires. Nu vind ik het zeer onaangenaam mijn naam in een zo pikant geval gemengd te zien, en überhaupt heb ik iets tegen deze goedkope kranten-sensasies. Dus sprak ik tot mij zelf: ‘kerel, zie dat je dood komt.’

Toen zonk alles onder me weg, ik zei nog, met misschien, ja ja, misschien wel met een weinig spijt in mijn stem: ‘und dunkel ist der Tod’, en toen ontsteeg mijn ziel met habitus en al het lichaam dat de ongelukkige kenmerken van die habitus droeg, en ik was dus dood, had me verhangen, had zelfmoord gepleegd. En, een armzalig zelfmoordenaar, liep ik door het voorportaal der ewigheid, dat noch iets hemels, noch iets hels had, ja, waaraan zelfs iets vagevuurachtigs niet te onderkennen was. En ik liep tot bij Sint Pieter. ‘Sint Pieter, ik ben die-en-die, artiest, ongelukkige liefde, een boom en een touw, enfin hier ben ik, waar moet ik heen?’

‘Naar de hel met jou! en vlug!’

Ik kreeg een duw en vloog van de wolkenweg af, en viel, viel almaar rondtollende en draaiend, in een zeer diepe schoorsteen. Telkens als mijn hoofd onder was, zag ik hoe zwart het er beneden uitzag. Ik viel, al draaiende en had het zeer warm.

Toen ik lag in die zwarte diepte, zat ik op de bank van de laatste poetiese herberg, terwijl er nog een half glas wonder-zoete citroenlimonade voor me stond. Die dronk ik schielik uit. Daarna nam ik mijn zakspiegeltje en zag een traan over mijn wangen glijden.

Ach, Dunkel ist das Leben, maar omdat het nu geen frase meer voor me is dat ‘Dunkler ist der Tod’, heb ik me verheugd over het feit dat ik geen zelfmoordenaar was, en leef verder. Wie weet... als ik me eens regelmatig scheer en een witte boord omdoe en me zoveel mogelik ontdoe van die uiterlike tekenen mijner innerlike begaafd-

heden, wie weet... ‘Zie’, zei hij bitter, ‘dit is het ergste dat ik nóg hoop...’

Daarna zweeg de jongeling die een traan wegpinkte uit een blauw oog, naar de piano ging en een der ‘Lieder ohne Worte’ van Mendelsohn speelde, nl. N° 14, boven welk woordeloos lied mijn grootmoeder zaliger schreef, - de inkt is verbleekt, maar des te romantieser het opschrift ‘Bonheur perdu’.

En toen hiervan de laatste klanken zich vermengd hadden met de walmen van die vervloekst zware ‘English Mixture’, draaide hij zijn stoeltje rond, hief zijn betraand gelaat tot mij op en zei met een van smart verstikte stem: ‘Er is maar één poëet in de Nederlandse Litteratuur, en dat is Piet Paaltjens.’

Hij snikte. En ging. Waarschijnlijk niet zonder nog verstaan te hebben mijn belofte die ik hem toeriep, met de jongedame te zullen spreken.

Ik ben met de jongedame gaan spreken.

Ze was inderdaad lief, ze was aardig, goed en beminnelik, maar 't ging niet. O! de habitus van mijn vriend. Een artiest is toch wel een zeer ongelukkig wezen.

En ik vertelde hem dat het niet kon.

Hij sloeg toen een krachtig gebaar, een uiting van wilskracht, en zei op niet onverdienstelike toon: ‘Adieu’. En hij ging, terwijl mijn oog dat hem nastaarde aanmerkelik vertroebeld werd.

Evenals Piet Paaltjens, is hij een romantiese figuur geworden.

Triestig.

Maar schoon.

Pater Nuyens O.P.
Frans Van IMMERSEEL.

Wereld-lente Joannes Reddingius

Geluid van wereld-lente zullen hooren
wie na ons zullen over de aarde treden,
als wij gegaan zijn tot de heimlijkheden
van sferen-weven, tot der sterren koren.

Zij richten tot het leven hun gebeden,
zelf voelend zich niet langer meer verloren
in warreldans van waan, maar als herboren,
één met het groote volk van reine zeden.

Strijd zal daar zijn met menschen en demonen,
maar glans zal immer het gelaat omgeven
van wie zich gevend onder menschen wonen.

Moog dan het liefdevuur van mijn diepst wezen
als lied van geestdrift klinken tot hun leven,
als ik zal zijn waar Liefde brengt genezen.

Als in den winter Joannes Reddingius

Als in den winter in 't laat avonduur
in 't boekvertrek bij 't geel lamplicht gezeten
ik mij stil lezend mag gelukkig heeten,
opziend soms even met een blij getuur

Naar wie dicht bij het beukenblokkenvuur
met jong gelaat van geenen tijd wil weten
en open-klaar de wijsheidsvrucht wil eten,
woord diep van zin en als de dauwdrop puur,

Dan overdenk ik stil wat Plato zei
en voel mij deinen als op hooge zeeën,
weet in mijzelf die wereld van Ideeën,

Eeuwig en god'lijk schoon, die lichtend hij
dacht buiten zich... dan zingen, zingen woorden....
Was dat de Zee van de Eeuwigheid, die 'k hoorde?

Een Vlaams Essayist Paul Kenis

Urbain Van de Voorde: Critiek en Beschouwing, (twee bundels); Modern, al te Modern, critiek der Vlaamsche Poëzie 1923-1930. Uitgeverij, C.A. Mees Santpoort.

I

Indien wij deze drie bundels kritieken met de *Verzamelde Opstellen* van prof. Vermeylen vergelijken, die nu meer dan een kwart eeuw geleden het licht zagen, blijkt duidelijk hoe in deze spanne tijds het zwaartepunt van de Vlaamsche beweging zich heeft gewijzigd en verplaatst. Want indien het werk van den heraut der Van Nu en Straks-beweging mag beschouwd worden als een geestelijke peiling door het beste en het nobelste van wat het jonge Vlaanderen toen te bieden had, mogen ook deze kritieken als een cultureele toetstseen voor de huidige generatie gelden. Doch hier dient dan ook een voorbehoud gemaakt, dat op een beperking wijst welke echter geen verarming is.

De opstellen van Vermeylen handelen over kunst, litteratuur, muziek, sociologie, Vlaamschen strijd; zij bestrijken nagenoeg het gansche veld waarover de Vlaamsche cultuur zich toen bewoog. Van de Voorde blijft in deze bundels uitsluitend op het terrein der litteraire critiek. Hij heeft niet de veelzijdigheid, niet de opwekkende geestdrift, de overmoedige strijdvaardigheid die nu nog deze essays van Vermeylen zoo levend maken. Maar hij tast dieper door naar het wezen zelf der dingen; hij weet de groote, al zij het dan ook enkel litteraire problemen scherper te omlijnen en de uitkomsten van dit onderzoek stelselmatig tot, alleszins naar onze meening, blijvende waarden op te voeren.

Dit hangt saam met de ontwikkeling van de Vlaamsche Beweging. De drager van een jonge cultuur kan deze in al haar verschillende uitingen omvatten; een veelzijdige geestdrift wordt dan de stuwkracht die latere verwezenlijkingen mogelijk maakt. Maar eens in het verdere stadium wordt specialiseering onontbeerlijk. De overmoed wijkt dan voor het koel overwegend intellect dat schift en kiest en

alleen de onaanvechtbare stellingen behoudt, die verder kunnen uitgebouwd en uitgediept worden.

Ik geloof niet dat deze kritieken van Van de Voorde ooit den verdragenden invloed zullen uitoefenen van maar één van Vermeylen's opstellen, zooals zijn *Kritiek van de Vlaamsche Beweging,* die heel de huidige generatie geestelijk heeft gevormd. Maar het is een feit dat de auteur van dit in alle opzichten merkwaardige essay, herhaalde malen heeft verklaard thans niet langer het standpunt in te nemen dat hem deze *Kritiek* deed schrijven, dan wanneer de jeugd er zich nog steeds op beroepen blijft en ondertusschen ook alweer een heel eind verder is gegaan. Doch het zou mij wel heel erg verwonderen, moest Van de Voorde, in het even welk opzicht, zijn houding wijzigen tegenover één van de nochtans zeer talrijke punten welke in deze bundels worden aangeraakt.

Deze consequentie met zich zelf heeft hij m.i. te danken aan zijn streven om alle problemen steeds van hun bijkomende elementen en tijdsomstandigheden te ontdoen, om alleen de essentie zelf ervan te benaderen. De critiek van Van de Voorde beweegt zich bij voorkeur op het gebied der poëzie en nog wel speciaal op dat der zuivere lyriek. Daar waar hij bij uitzondering een prozawerk, roman of novellenbundel behandelt, gaat zijn aandacht minder naar de uiterlijkheden en den vorm, dan wel naar den scheppingsdrang van den auteur, naar de innerlijke factoren waaruit het boek geboren werd.

Zoo zouden wij de eerste volzinnen van het voorwoord tot den bundel *Modern, al te modern*, een voorwoord dat tevens een beginselverklaring is, op zijn eigen critisch en essayistisch werk kunnen toepassen: ‘Heden ten dage gaan op het gebied der lyriek de aesthetische onderzoekingen in de eerste plaats over het oer-wezen der poëzie, veel minder over geest en middelen van de een of andere school.’ Al de verschillende richtingen met de door haar voorgestane kunstformules: expressionisme, symbolisme, romantisme, classicisme... zijn voor Van de Voorde slechts ‘aan een bepaalden tijd gebondene cultuurverschijnsels, thans vrij wel naast elkander voortlevende en zich voortontwikkelende uiterlijke aspecten eener poëtische activiteit, wier uitstralingsvermogen onafhankelijk is van de geestelijke of formeele richting waarin de dichter zich beweegt.’

De groote verdienste van deze kritiek is dat zij het slagveld opruimt waar de jongeren van onmiddellijk na den oorlog, elkander met

hun vaak zoo verbijsterende strijdleuzen en slagwoorden zijn te lijf gegaan, om alleen de waarde van de zuivere poëzie te laten gelden. Aan het beantwoorden van de hachelijke vraag: wat is poëzie? zou een zoo doelbewust en gewetensvol kritieker als Van de Voorde in deze opstellen blijkt, zich niet wagen. ‘De vraag, bemerkt hij zeer terecht, is even ontstellend eenvoudig als het antwoord wellicht even onoverkoombaar moeilijk is.’

Maar hij heeft ze evenmin ontweken. De eerste bundel van *Critiek en Beschouwing,* dien wij ongeveer het theoretische, principieele gedeelte zouden willen noemen, brengt de langere opstellen: *De Eeuwige Lyriek - Beeld en Rythme - De Kunst als Spiegel van de ziel - Erotiek en Poëzie - Het Mysterie der Poëzie*, waarin telkens op grondige en omstandige wijze enkele voorname elementen onderzocht worden, die met de vragen betreffende de artistieke, litteraire en poëtische bedrijvigheid verband houden. Zoodat ten slotte het begrip der zuivere poëzie ons daarbij toch heel wat nader wordt gebracht.

Aan de daarin uiteengezette meeningen en principes zijn de eigenlijke kritieken en boekbesprekingen, die het hoofdbestanddeel van de twee verdere bundels uitmaken, deugdelijk getoetst. En zoo straf gespannen is weer de eenheid van lijn die door het gansche werk loopt, dat schier in elk van deze kleinere opstellen ook telkens een of andere principesquaestie wordt naar voren gebracht.

De voordeelen van deze zelfbeperking, alsmede van het logisch doorgedreven standpunt dat zij mede brengt, laten niet op zich wachten. Want waar de kritieker steeds verder naar den kern der dingen graaft, bereikt hij ten slotte in de diepere lagen ook de groote geestesstroomingen die heel onzen modernen tijd en heel onze Westersche beschaving beroeren en omvat daardoor toch ook weer een ruimer veld dan een, noodzakelijk steeds min of meer aan de oppervlakte blijvende veelzijdigheid zou kunnen overschouwen.

Van de Voorde's omschrijving van sommige dezer bewegingen, van sommige der psychische krachten waardoor ze gedreven werden of nog worden, zooals b.v. in de opstellen over de verzenbundels *Het Huis* van Marnix Gysen, *De Twee Vaderlanden* van A.J. Mussche, de *Gedichten* van Paul van Ostayen, verleent aan deze een uitzonderlijke beteekenis, een duurzamer waarde dan het doorgaans voor de hand ligt van een boekbespreking te verwachten.

Niet minder belangrijk is het voordeel, dat men met deze methode

verplicht is het besproken werk in zijn geheel te beschouwen. Het is het gebrek van de overgroote meerderheid onzer kritiekschrijvers, en van bijna al de jongeren zonder één uitzondering, waar zij het over een verzenbundel hebben uit dezen een paar gedichten, een half dozijn versregels soms, te lichten en daarop voort te gaan om het geheele werk te beoordeelen. Het is wel opvallend dat juist de meest talentvolle onder de jongeren zich liefst aan dit spelletje verlustigen: het biedt immers een gemakkelijke gelegenheid om te schitteren, om zich scherpzinnig en vernuftig te toonen, eigen meeningen en opvattingen te doen opflitsen in de honderdvoudig geslepen facetjes van hunnen geest.

Al naar gelang de auteur tot hun vrienden of tegenstanders behoort, - vooral wanneer zij zich zelf dan ook aan verzenmaken bezondigen, - al naar gelang soms hun goed of slecht humeur, wordt aan de hand van enkele willekeurig uit hun verband gerukte versregels, een dichter hemelhoog verheven of even ongenadig afgemaakt, zonder dat men zich ooit de moeite getroost het ware gehalte van de poëzie aan een ander dan het persoonlijk criterium te toetsen.

Dit is b.v. het groot gebrek der critische opstellen van Paul van Ostayen, en meer nog van V.J. Brunclair, voor wie de kritiek eigenlijk slechts middel is om eigen meeningen uit te drukken, die dikwijls hoogst interessant kunnen zijn, meer dan eens door hun juistheid en doorzicht treffen, doch wier eenig gebrek er in bestaat dat zij met het behandelde onderwerp weinig of niets te maken hebben, zoodat wij ten slotte de vraag moeten stellen: waar blijft met dat alles de ware zending der kritiek?

De diepe, gewetensvolle ernst waarmee Van de Voorde zijn taak opvat, zijn in alles naar degelijkheid en bezonkenheid strevende natuur, die hem van andere zijde reeds het verwijt bezorgde soms al te zwaar op de hand te worden, moesten natuurlijk wars zijn van een dergelijke jacht op goedkoop succès. De geesteshouding van den besproken auteur, de verholen krachten die den ondergrond van zijn werk uitmaken, zijn ryhtme en beeldspraak en uitdrukkingsvermogen, al deze verschillende elementen die toch integreerend deel uitmaken van de poëzie, worden steeds grondig onderzocht en aan de groote tijdstroomingen getoetst om het werk, soms ook den auteur, hun plaats in de huidige litteratuur te kunnen aanwijzen.

Alleen reeds omdat deze bundels er zooveel kunnen toe bijdragen

aan allerlei begripsverwarring een einde te maken, mogen wij de verschijning ervan, als een representatief werk voor de huidige Vlaamsche cultuur, met vreugde begroeten.

II

Ik weet dat ik heel wat mistevredenheid wekken zal, indien ik het hier als mijn stellige overtuiging uitdruk, Urbain Van de Voorde voor den meest gezaghebbende onzer jonge kritiekers te houden. Ook in Vlaanderen dient natuurlijk met de litteraire kliekjes afgerekend: de onomwonden, men sprak zelfs van de grimmige wijze, waarop hij zijn afkeuring over sommige werken en richtingen en personen heeft uitgesproken, moest hem even natuurlijk heel wat vinnige vijandschap, heel wat verwijten en smaadschriften op den hals halen.

Maar geen kliekjesgeest, geen wrevel over een hetzij dan nog zoo scherp afwijzende oordeelvelling, mogen ten slotte opwegen tegen het nuchter gezonde verstand, waarvan de jonge generatie thans in Vlaanderen, Goddank! blijk geeft. Door zijn diepen ernst, zijn oprechtheid, zijn onaanvechtbare eerlijkheid heeft de kritieker niet alleen gehoor, maar ten slotte ook waardeering en gezag gevonden.

De eerste critische bedrijvigheid van Van de Voorde valt saam met een inzinking van de poëtische productie in Vlaanderen, waarvan het laagste punt ongeveer rond de jaren 1928-29 valt, toen de auteur, bij een bespreking van den bundel *De Doedelzak-Jaarboek van Vlaamse Jongeren* - tot het besluit kwam: ‘er zijn geen Vlaamsche jongeren’, een vaststelling die begrijpelijkerwijze nog al wat stof opjagen zou.

Als sedert dien het peil alweer merkbaar gestegen is, zullen wij niet zoo vermetel zijn daarvan de verdienste, in om het even welk opzicht ook aan eenig betoog toe te schrijven, want de klaarziende essayist die Van de Voorde toch immer blijft, wijst er bij herhaling op dat geene kritiek, hoe ‘opbouwend’ ook, in staat zou zijn een dichter of zelfs maar één enkel goed gedicht uit den grond te stampen. Doch het is evenzeer een feit dat men bij tal van jongere dichters, welke sedert dien aan het woord kwamen, merken kan hoe de

vingerwijzingen, door dezen kritieker vroeger gegeven, niet onopgemerkt aan hen zijn voorbijgegaan.(*)

Het is wel opvallend dat dit critisch en essayistisch werk, waardoor een eenheid van lijn loopt op dewelke wij in ons eerste artikel reeds met nadruk de aandacht meenden te mogen vestigen, nochtans in geen enkel opzicht als opzettelijk aandoet, of door eenig vooringenomen standpunt beheerscht. Van de Voorde is door de poëzie tot de kritiek gekomen. Het is ingevolge de heftige aanvallen -, welke aanvallen gewoonlijk met de zuiver poëtische waarde van het werk niet het minste te maken hadden -, waarvan zijn eerste verzenbundel *De Haard der ziel,* vanwege enkele woordvoerders dezer verschillende litteraire stroomingen het voorwerp was, dat hij zich genoopt zag naar de pen te grijpen en bij wijze van verantwoording, reeds in 1922 het eerste van deze opstellen De Eeuwige Lyriek publiceerde, waaruit en waarrond sedert dien deze drie bundels logisch zijn gegroeid.

Want met de inzinking van de litteraire productie ging ook het in gebreke blijven van alle gezaghebbende kritiek jammerlijk gepaard. Terwijl de jongeren elkander met hun luid klinkende leuzen te lijf gingen en apodictisch uitvaardigden: ‘de kunst van de toekomst zal zoo en niet anders zijn,’ waagden de ouderen het zelfs niet de stem van de gezonde reden te laten hooren; eenerzijds uit geestelijke vermoeienis, anderzijds ingevolge een begrijpelijke lusteloosheid na al de oorlogsverdwazing, daar hun stem toch dadelijk door het zooveel strijdvaardiger element ware overschreeuwd geworden.

‘Tegenover de pretentieuse onverdraagzaamheid van vele jongeren, aldus de auteur in zijn opstel *Beeld en Rythme,* dat van 1923 dagteekent, die meenen de kunst te vertegenwoordigen ofschoon ze nauwelijks iets hebben gepresteerd, staat de bevangen, aarzelende voorzichtigheid van een aantal oudere kunstenaars, die alhoewel absoluut overtuigd van hun inzicht in de schoonheid, het blijkbaar niet aandurven, uit vrees wellicht het te erg te moeten ontgelden, of misschien uit argwaan voor de gaafheid van hun eigen gezond verstand, hun stem te verheffen tegen het leege, onvruchtbare modernisme, dat

(*) Zoo schreef b.v. Rene Verbeeck in het tijdschrift der jongeren *De Tijdstroom,* dat deze in de kritiek van Van de Voorde een zekeren gids vinden; en André Demedts zegde ongeveer hetzelfde in het blad *Hooger Leven:* ‘Meer dan louter krities is het werk van Van de Voorde dan ook richtinggevend en ik ben er van overtuigd dat onze jongste poëzie door hem ten goede wordt beïnvloed’.

leven en ingeving neerhaalt ten gunste van koude stelsels en cerebrale speculaties en maar al te vaak den cultus der leelijkheid heeft ingevoerd daar waar tot nog toe had gegolden dat *a thing of beauty is a joy for ever.*'

En zes jaar later, in 1929, (wij houden er speciaal aan zoo stipt deze data te vermelden omdat ze karakteristiek zijn zoo wel voor de houding van den essayist als voor de evolutie van de geestesstroomingen onder de Vlaamsche jongeren) na de oorzaken te hebben nagespeurd van de poëtische en cultureele inzinking tijdens het jongste decennium, wijst hij nogmaals op deze jarenlange ontstentenis van alle gezaghebbende kritiek. 'Voeg daarbij een critiek, die jarenlang geen gelegenheid heeft laten voorbijgaan om haar onbevoegdheid te bewijzen, die is te kort geschoten aan haar plicht den goeden smaak van het publiek te vrijwaren en te waarschuwen tegen de bedenkelijke excentriciteiten, die onder voorwendsel van vernieuwing, werden op de markt gebracht; een critiek die veelal zondigde uit onwetendheid, maar ook soms wel bij gebrek aan geestelijken moed, en, uit vrees voor seniel versleten te worden, tegen eigen beter weten in, uitkomstlooze experimenten als *le dernier mot* der lyriek patroneerde.'

De hier besproken bundels bieden, op een paar punten na, een algemeen overzicht van de ontwikkeling der Vlaamsche litteratuur, en wel bijzonder van de poëzie, sedert den oorlog. Om wille van de volledigheid moeten wij het betreuren dat alleen Wies Moens minderwaardige verzenbundel *Landing* binnen het kader viel dat de auteur zich heeft voorgeschreven en niet dezes vroegere werken *De Boodschap* en de *Celbrieven*, die toch van heel wat meer belang zijn, zoowel op zich zelve als in verband met de litteraire beweging, zoodat een buitenstaander allicht geneigd zou zijn de beteekenis van dezen dichter te onderschatten.

Een dergelijke opmerking geldt eveneens voor Paul van Ostayen, over wien men thans wel algemeen schijnt akkoord te worden dat men vooral in zijn bundel *Het Sienjaal* - die eveneens buiten het raam van deze besprekingen bleef - alsmede in enkele van zijn allerlaatste gedichten, de blijvende aanwinst moet zoeken waarmede hij onze poëzie heeft verrijkt.

Men kan, over sommige quaesties van detail, met Van de Voorde van meening verschillen: sommige door hem als wansmakelijk of ver gezocht geciteerde beelden, zullen mij eer door hun frissche oorspron-

kelijkheid treffen, terwijl anderzijds een passus door hem als een zeldzaam schoone lyrische stijging gevoeld, mij volkomen koud zal laten; maar afgezien van dergelijke in den grond steeds min of meer subjectieve reacties, mag men zeggen dat het zeldzaam scherpe intellect waarmede de essayist zijn ontroering tegenover de litteraire schoonheid controleert, hem ongetwijfeld tot een der meest betrouwbare kritiekers stempelt. Enkele van de hier gebundelde opstellen mochten, bij hun eerste verschijning, sommigen in hun aanvaarde opvattingen voor de borst stooten, sedert dien werd het standpunt van den kritieker alweer door de algemeen gangbare meening bevestigd.

Men heeft Van de Voorde wel eens zijn strakken, stroeven ernst verweten; zijn onbegrip over die andere geesteshouding, die de bitterste levenservaring onder een vergoêlijkenden glimlach te verduiken en in de schijnbaar luchthartigste poëzie nog een diepere ontroering te leggen weet; niemand minder dan ikzelf meende in den tijd te mogen wijzen op dit onbegrip voor humor en ironie. Maar een aandachtige herlezing van deze bundels heeft mij ervan overtuigd dat in dit opzicht het standpunt van den kritieker zich heeft verruimd. Opstellen zooals in *Modern, al te Modern*, de besprekingen van Victor Brunclair's verzenbundel *De dwaze Rondschouw*, van Gaston Burssen's *Piano,* van *Voor de Mensen* door Jos. Heuskens, *Het koele Land* door Willem Rombauts, geven blijk van een misschien eenigszins hooghartige, superieure ironie maar die niettemin deze legende van den strakken ernst volkomen ontzenuwen komt.

Andere opstellen uit den bundel *Critiek en Beschouwing,* sommige artikelen over Gezelle, Van Langendonck, Van de Woestyne, Hugo Verriest, de scherpe maar stevig geformuleerde afwijzing van Felix Timmermans' *Pieter Bruegel;* het in memoriam over den zoo schromelijk vergeten Ledegouwer en den armen Gustaaf Vermeersch, brengen reeds de definitieve waardebepaling waaraan wij behoefte hadden. En wat de tevens gesmijdige en gespierde taal betreft waarin de kritieken van Urbain Van de Voorde geschreven zijn, deze mag inderdaad gelden als een verheugend criterium van onze huidige litteraire cultuur.

Frans Van IMMERSEEL.
De Redenaar.

Kronieken

Frans-Belgiese Letteren
Het jongste boek van Willy Koninckx

Bij de lektuur van *Willy Koninckx'* 'PUBERTE' Editions de Belgique-Brussel) kwam me voortdurend de herinnering aan Tony Bergmann's 'Ernest Staas' aangenaam verrassen. Het boek van Willy Koninckx kan inderdaad genoemd worden, een reeks jeugdherinneringen van advokaat Jean Lauwers, schetsen en beelden zou Tony hebben gezegd.

Buiten het verschil van plaats en van datum - Jean Lauwers is een Antwerpenaar, die aan de Brusselsche universiteit studeert, terwijl Ernest Staas, een Lierenaar, te Gent studeert - zouden beide boeken uit het brein van denzelfden schrijver zijn kunnen ontstaan. Is dit een lof voor den schrijver van 1932, te kunnen gelijkgesteld worden, een volgeling en evenknie te worden genoemd van den schrijver van 1870? Misschien, omdat er toch een verschil is van sensibiliteit. Bij Koninckx ziet men den invloed van allerlei theorieën, die na den dood van Tony Bergmann slechts ingang hebben gevonden. De keus van den titel toont verder aan, waar de moderne schrijver zijn belang vooral aan hecht, terwijl de andere schrijver meer aan het aanbachtelijke van zijn taak dacht: 'Schetsen en Beelden'. Toch geeft het boek niet wat de titel zou doen vermoeden. Sommigen zal dit wellicht een ontgoocheling bezorgen. Maar men mag nooit op de publicitaire eigenschappen (en dit heeft niets smalends in zich) van een titel te veel afgaan.

Het gebeurt zoo vaak dat heerlijke boeken een onbeduidenden of een slecht gekozen titel hebben. Dit boek moet men beoordeelen en smaken als een 'Ernest Staas' en niet als een psychologisch boek over de puberteitskrisis van een student. Het heeft niets met het dramatische relaas van een puberteitskrisis te maken. Om daarvan over-

tuigd te zijn, moet men daarna slechts eens Heinz Liepmann's ‘Nächte eines alten Kindes’ lezen en dan zal men zien wat een ‘brave jongen’ Jean Lauwers feitelijk is en hoe weinig hij de puberteitskrisis als een innerlijk drama beleeft.

Hetzelfde zachtmoedige, romantische karakter deelt hij met Ernest Staas. Ik zou geneigd zijn te zeggen dat hij een eeuw te laat werd geboren, ware het niet dat het type Lauwers-Staas er een van alle tijden is, dat men in alle literaturen kan aantreffen, uit welke eeuw ook. Het is het type van den eerlijken, idealistischen jongen, die door het kontakt met het werkelijke leven gekneusd wordt, maar er dank zij een aangeboren levens-optimisme niet van ten onder gaat. Jean Lauwers is evenals Ernest Staas een Vlaming, een Vlaming uit dezelfde provincie, Antwerpen. Beiden zijn studenten die ver van huis alleen wonen en werken en die daar al de vreugden en al de kwellingen van gemeen hebben. Alleen komt er in ‘Puberté’ het kazerneleven bij, maar het is een kazerneleven, dat eigenlijk de voortzetting is van het leven in en om de hoogeschool.

Willy Koninckx geeft ons hier beschrijvingen van mooie Brusselsche stadshoekjes en met een door al diegenen te begrijpen weemoed, die te Brussel de thans verdwenen herberg ‘Le Diable au Corps’ hebben gekend, hangt hij ons een doorvoeld beeld op van deze door de jeugdromantiek van kunstenaars- en studentengeslachten beroemd geworden taveerne.

De grootste verdienste van dit stemmige boek, waar de titel ten spijt nooit de verschroeiende adem in bespeurd wordt van het puberteitsdrama zooals Russen, Duitschers, en Franschen ons dit hebben gewoon gemaakt, is die bijzonder fijne en sentimenteele poëzie van het studentenleven, dit leven zooals het op afstand wordt bemind door hen, die het reeds ontgroeid zijn, de herinnering op zijn Heidelbergsch, zijn Ernest Staasch.

Dit studentenleven heeft Willy Koninckx kunnen beschrijven met de pen en zien met de oogen van den student.

Zooals in alle klassieke studentenverhalen, zien we naast den schuchteren held, die de schoone rol speelt, den luidruchtigen lampetter-vrouwenlooper, al is dit type meestal van de soort van de praters, die zich door dergelijke nonsens interessant willen maken en die natuurlijk bij de naïeve schachtenzielen ontzag en bewondering inboezemen.

Ook het procédé van Koninckx vertoont veel gelijkenis met dat van Tony Bergmann, maar dan een Bergmann van onzen tijd. Schrijver heeft niet uitgepakt met de techniek van den modernen romanschrijver en psycholoog. Op dat gebied zou zijn verhaal slechts flauw uitvallen. Hij vertelt zeer sober, zeer innig. Hij schetst. Zijn kunst is kleinkunst. De beroemde Vlaamsche Kleinmalerei verloochent hij als Vlaming niet, en vooral niet omdat hij Antwerpenaar is, de stad waar deze kleinkunst nooit werd prijsgegeven.

Ook Lier, in de nabijheid van Antwerpen liet deze traditie nooit in den steek. Zie Bergmann, Thiry, Arras, Timmermans eenerzijds en anderzijds Baekelmans, Monteyne, De Bom, ja zelfs den moderngeoriënteerden Lode Zielens. Ook Van Ostayen en Brunclair verloochenden deze werkwijze niet. Die zit hen allen in het bloed. Daarom vraag ik me af waarom de sympathieke Willy Koninckx, die zeer sterk den Vlaming in zich voelt en die zelfs een paar werken in het Nederlandsch uitgaf, niet in het Nederlandsch zijn scheppend werk zou schrijven? Met des te meer aandrang durf ik hem dit vragen, nu ons nog allen de grootse hulde aan Vermeylen in het geheugen hangt, een internationale figuur die in onze taal zijn meesterwerken opstelt.

Steeds voel ik ‘Puberté’ als de vertaling aan van een Vlaamsch verhaal en ik kan met de grootste moeite me niet van dien indruk bevrijden. Verre van mij nochtans alle taalfanatisme, want ik behoor tot diegenen, die het goed vinden dat er Vlamingen zijn die in het Fransch schrijven, zooals het goed is dat een Rik De Man in het Duitsch schrijft. De tijd van een eng kultuurnationalisme is reeds lang uit. Maar hij die Vlaamsch voelt zou in onze taal moeten schrijven. Slechts hij die volledig aan zijn Vlaamschzijn ontworteld is, doet goed voort in de hem gekozen vreemde taal te schrijven. Koninckx nu beschouw ik niet als een gederacineerde, al moge zijn opvoeding dan nog volledig Fransch zijn geweest. Dit was ook het geval met enkele van onze grootste Vlaamsche schrijvers. Die ongekunstelde Fransche zinnen van Koninckx ademen de Vlaamsche taal. Die zegging is Vlaamsch, die visie is Vlaamsch.

Met ‘Puberté’ debuteert Willy Koninckx als romanschrijver, alhoewel zijn boek alleen naar het Fransche recept een roman mag worden genoemd. Naar de Germaansche opvatting van den roman, is het een lange novelle. Dit boek kan verder geen roman worden genoemd, omdat Koninckx de analyse niet diep genoeg doordrijft, alhoe-

wel hij psychologisch juist de stadia in de puberteitskrisis bij Jean Lauwers heeft aangegeven. Hij schetst, meer niet. Hij schetst met bijzonder gracieuse lijnen. Een paar passages, die allicht bij sommigen aanstoot hadden kunnen geven, werden door Koninck zoo kiesch en zoo delikaat behandeld dat men waarlijk een geweldige puritein moet zijn om den schrijver af te keuren. Hoe juist gezien is b.v. de onhandigheid van Jean Lauwers tegenover Irène Sofridis, de Grieksche stutin, terwijl hij later naar huis teruggekeerd over Charlotte Janssens, zijn vriendinnetje baas zal spelen. Het gesprek van Lauwers met de Grieksche studentin te Knokke schetst in zijn weinige woorden het gansche drama van het niet-begrijpen, het niet-kunnen-begrijpen, wegens den aard van hun diepste natuur van man en vrouw.

Dit alles wordt ons in pastelkleur weergegeven. Ik herhaal het, het is voortreffelijke kleinkunst. En toch snakken wij naar de hartstochtelijke kleuren van onze groote schrijvers.

JAN SCHEPENS.

Taal en Letteren
Onze Literatuur en het M.O. Jan Vercammen

III

Nu we het over W.L.M.E. Van Leeuwen hebben, moeten we eerst en vooral bekennen, dat we in de hiernabesproken drie lijvige werken van die werkzame schoolman, niet meer die innige voldoening hebben gevoeld, die we genoten bij zijn hier reeds besproken eerder klein boek 'Dichterland' (Zie D.T. Nov. 1931). Het was, als ik het goed voorheb, zijn eerste boekje bestemd voor het onderwijs in de breedste zin van dit woord. Hij wil ons lijken, dat Van Leeuwen, door 'veelschrijverij' enigszins zijn werk heeft doen verwateren.

Men versta ons evenwel niet slecht. Ieder boek van Van Leeuwen heeft werkelik verdiensten. Daar hebben we vooreerst zijn 'Nederlandsche Dichtkunst sinds 1880'[(1)], die ons op het eerste zicht reeds bruikbaarder schijnt dan andere *poëzie*-bloemlezingen. André Demedts gaf reeds van dit boek een korte bespreking (Zie D.T. 1931 - nr 10). Laten we nu nog meer bizonderlijk zijn schoolwaarde nakijken. We weten niet, of Van Leeuwen de jongste bloemlezing schreef. Maar we geloven alleszins, dat we stilaan 'des guten zuviel' gaan krijgen. Om bij Vlaanderen nog maar te blijven, kregen we laatst: 'Taalgroei' van Pissens, de hiervóór besproken bloemlezing van Mussche, en 'De Gulden Poort' van Kuypers. En we geloven dat ook op stuk van speciale poëzie-bloemlezingen het laatste woord voorlopig mag gelaten worden aan Dirk Coster met zijn 'Nieuwe Geluiden' en aan Greshoff en de Mirande met hun deeltjes 'Lyriek' in de gekende Mozaïek-serie, deze laatste dan meer met schoolsche bedoelingen, waaraan ook ten volle beantwoord wordt. We drukken hartsgrondig de hoop uit, dat met het werk van Kuypers (een zeer belangrijk werk) de deur voor bloemlezingen wordt gesloten, al gaat deze hoop tegen ons beter weten in.

(1) Uitgave J.B. Wolters, Groningen. Ing. 3,50 fl., geb. 3,90 fl.

Het boek van Van Leeuwen heeft dit op veel andere voor, dat het helder-overzichtelik is, wel wat tè. Want deze doorgedreven eigenschap heeft de schrijver niet alleen verleid tot enigszins verbazende katalogering van verschillende dichters, maar tevens tot het bijeengroeperen, van mensen die eigenlik totaal verschillende wegen opgaan (al kunnen we dan wel niet veel invoeren tegen tietels als 'religieuze poëzie', die voorzichtigheidshalve toch algemeen genoeg zijn gehouden) en tot het aanwenden van ongelukkige termen als 'gebrokenheid', waarvoor we nog maar best de oude term 'romanties verlangen' zouden bewaren. Zo 'n karakterisering heeft trouwens altijd een konventioneel kantje. We geloven dat met een historiese volgorde, niet alleen dat alles kon voorkomen worden, maar dat zó ook de ontwikkeling, de lijn van onze literatuur zou zichtbaar geweest zijn, wat toch een zeer groot belang heeft op ons M.O., voor de vorming van mensen door de krachten van volk en tijd. En we kunnen geen ander doel stellen voor het literatuuronderwijs.

Er zijn natuurlik ook hier weer de verzen die een gemeengoed zijn voor elke nieuwe bloemlezing. Dat is een gevaar voor die gedichten zelf. Even toch willen we wijzen op de keuze van 'Berechtinge' van Gezelle. En wat Van Leeuwen zeker niet kan vergeven worden is het ontbreken van Van Langendonck en Van Ostayen. Maar anderszins getuigt het boek van een fijne smaak, vooral bewezen door de keuze der stof, en van een klaar begrip, vooral bewezen door de karakteristieken, die van iedere dichter worden gegeven.

Van Leeuwen heeft getracht zo volledig mogelik te zijn, en zo komen er in zijn boek verschillende Noord-Nederlandse figuren voor, die eigenlik kinderen zijn tegenover de beide vergeten grote Vlamingen.

H. Opdebeek besprak in D.T. (Juni 1931) een ander werk van Van Leeuwen, nl. 'Epiek en Lyriek'.(2)

Een derde, omtrent even omvangrijk als beide vorige, is: 'Natuur en Dichter'(3), een 'proeve van *vertikale* lit.-behandeling.' De verhouding van de dichter tot de natuur wordt als gezichtspunt ingenomen voor een tweede beschouwing van de literatuur, volgende

(2) Uitgave Wolters, Groningen. Ing. f. 3,50; geb. f. 3,90.
(3) Uitgave Wolters, Groningen. Ing. f. 3,90; geb. f. 4,50.

op de historiese. En die verhouding wordt door de schrijver met twee tegenstellende termen aangegeven: nl. realisme en ekpressionisme. In het eerste geval overheerst de indruk, die de dichter van de natuur passief ontvangt. In het tweede wil de ziel zich aktief uitdrukken. Ook als objektief en subjektief, overwegend epies en overwegend lyries, staan die twee grondtermen tegenover elkaar. Maar allerwege zijn er de grenzen die vervagen. Evenals in 'Epiek en lyriek' wendt Van Leeuwen zich hier ook tot de wereldliteratuur, blijft dus niet bij de Ndl. alleen, om dan histories de realistiese uitingen en anderzijds de ekspressionistiese uitingen na te gaan, en dan speciaal bij de na-'80-periode stil te staan. Een bewijs, dat ook Van Leeuwen overtuigd is van de overwegende waarde der hedendaagse (literatuur voor de vorming van mensen in het algemeen en de inwijding in de woordschoonheid in het bizonder. Typies voor de zeer brede betekenis der woorden 'realisme' en 'ekspressionisme' bij Van Leeuwen (feitelik hebben die woorden weinig van de zin, die ze ons zou doen beschouwen als kunstrichtingen uit de laatste vijftig jaar!) is zijn histories panorama: de Egyptenaren waren ekspressionisties, Grieken en Romeinen realisties. De Middeleeuwen weer ekspressionisties, de Renaissance realisties. De romantiek nog ekspressionisties, gevolgd van het naturalisme, en de laatste decenniën, neo-romanties en expressionisties. Histories beschouwd waren beide richtingen echter steeds aanwezig, en de overheersing van de ene stond altijd in verband met de aard van het volk en het tijdvak, en liep paralleel met de richting van wetenschap en wijsbegeerte. De tegenstelling tussen realist en ekspressionist wordt in dit boek lapidair uitgedrukt: de realist beeldt de natuur af met gevoel, de ekspressionist beeldt zijn gevoel af met de natuur. Histories echter evolueert de verhouding van de dichter tot de natuur 'van de schijn met zijn raadsels, van mythe tot mystiese natuurdoorvorsing.'

Niemand zal de grote waarde van een vertikale (na de historiese of horizontale) literatuurbeschouwing ontgaan. Het inzicht in de schoonheid en in de waarde der verschillende perioden wordt dieper en dus waarachtiger. Maar zo gaan de boeken van Van Leeuwen enigszins het bestek van schoolboeken te buiten. Hijzelf trouwens noemt 'Natuur en Dichter': een monografie ter afsluiting van het literatuuronderwijs *en voor zelfstudie,* met bloemlezing.

In de serie 'Nederlandsche Schrijvers' uitgegeven door W.E.J.

Tjeenk Willink te Zwolle, verschenen ook drie bundeltjes ‘Gedichten’ verzameld door J.H. Van den Bosch[4]. Zeer zeker is hier een rijke keus voorhanden, alhoewel, naaf de verzamelaar zelf bekent, er weinig goede verhalende poëzie uit onze letterkunde te rapen is. Er komen dan ook wel stukjes in voor, die we in de klas liever niet behandelen. De deeltjes gaan op met de klassen, wat natuurlik de keuze zeer vergemakkelikt. Voor de eerste en de tweede klasse is alle theorie uitgesloten. - De ‘vragen en aantekeningen’ zijn aangepast aan de klassen waarvoor ieder boekje is bestemd. Dat V. d. Bosch het hoog op heeft met het voordragen op school bewijst zijn aanmerking, dat gedichten lezen niet alleen voortkomt uit innig kontakt, maar ook uit inspiratie. V. d. Bosch schijnt intussen ook wel akkoord te gaan met de school der estetiese taalbeschouwing, waarvan het hier voor enige tijd besproken boekje van Willem Kramer, zoo 'n buitengewoon-geslaagd produkt is. Althans zo geven het zijn ‘Aantekeningen en vragen’ voor, die echter wel meer aantekeningen zijn dan vragen. We denken, dat door de docent meer zal moeten uitgeweid worden over een gedicht, dan het door V. d. Bosch wordt gedaan. Al is er altijd het gevaar van te beduimelen, toch moeten we het voor de eenheid van ons moedertaalonderwijs maar best vinden enkel de beste gedichten te laten voordragen uit die letterkundig werden verklaard. Het gevoel voor de schoonheid moet daar trouwens best mee varen.

Wijzen we ten slotte nog op een serie herdrukken, waarvan er totnogtoe enkel twee deeltjes verschenen. Ik bedoel ‘Dietsche Letteren’ bibliotheek voor de Dietse landen: Nederland, Vlaanderen, Z-Afrika[5]. Bij deze bibliotheek staan we des te liever stil, daar de Vlaming Dr J. Baur in de redaksie ons hopen laat, dat ditmaal Vlaanderen hier tot zijn recht zal komen. Behalve Dr Baur, maken nog deel uit van de redaksie: Dr Bouman, Dr Pienaar en Dr Staverman. Meer nog, ik moet bekennen, dat deze herdrukken mooist worden uitgegeven van al die we kennen. De twee verschenen deeltjes

(4) In de serie ‘Nederlandsche Schrijvers’, uitgave W.E J. Tjeenk Willink, N.V. te Zwolle, verschenen 25 nummers, waarin de ‘Gedichten’-bundels verzameld door J.H. v.d. Bosch de nummers 1, 10 en 23 dragen. Prijs per deel 1,25 fl.

(5) ‘Dietsche Letteren’ Uitgave J.M. Meulenhoff te Amsterdam, voorlopig 2 dl. - Prijs per deel: fl. 1,35, geb. fl. 1,65.

zijn: De Oost-Indiese Reis van Bontekoe van Hoorn en een bundel Falklandschetsen. Iedermaal gaat een inleiding over tijd en volk en schrijver vooraf, en achteraan vinden we de nodige verklarende aantekeningen. Wie moeten het een gelukkig idee van de redaksie noemen, dat ze die aantekeningen achteraan het boek plaatsen. We hebben een te onzalig aandenken aan de 'verklaarde meesterwerken' uit onze schooltijd. We herinneren ons nog zo'n 'Cid', de tragedie van Corneille: een halve bladzijde tekst en een halve bladzijde 'explications'. En we weten nog hoe blij we waren, toevallig een zeer goedkope herdruk, maar zonder 'explications' in handen te krijgen. Zoals het hier echter in de herdrukken van 'Dietse Letteren' is geregeld, zijn de lezers niet telkens bijna *verplicht* ook de notas te lezen, zelfs indien hij perfekt begrijpt.

Het eerste boek dateert uit het midden van de gulden eeuw, en bleef zo te veel achter Vondel en Hooft e.a. verborgen. We lazen ergens, dat de jeugd van de 20e eeuw nog altijd meer genoegen zou vinden in die reisbeschrijving, dan in de marine-schetsen van Weremeus Buning. Zonder reeds die uitspraak in die algemene vorm te aanvaarden, moeten we daarbij ook even bedenken, dat het allerminst, en juist om pedagogiese redenen, gewenst is, het 'genoegen' van studenten te konsulteeren om daarop een onderwijs te bouwen. We weten zelfs dat het pedocentrisme als reaksie van deze eeuw verworden is tot een ziekte van onze huidige pedagogiek. Nochtans moeten we de inleider, Dr Staverman, gelijk geven, waar hij zegt, dat dit 'sober en toch levendig verhaal van moed, volharding en godsvertrouwen' aantrekkeliker is voor de jeugd dan 'allerlei romans uit de tegenwoordige tijd met hun zielkundige of maatschappelike problemen of probleempjes'.

Het tweede boek is dus een bundel Falklandjes. Voor deze veertien schetsen schreef Dr Bouman een inleiding. Deze verhalen hebben het voordeel, dat ze kort zijn, dus verscheidenheid mogelik maken, en zo beter de kunstenaar en zijn werk kunnen laten kennen.

We wachten benieuwd op de volgende delen van 'Dietse Letteren'.

Aantekeningen

Le grand amour.

Onder deze titel prijkt er op de eerste bladzijde van Les Nouvelles Littéraires, 25-6-1932, een stukje van Robert Kemp, die regelmatig in dit blad een sprankeltje van zijn fijne geest ten beste geeft. Kan er op plezanter wijze geschreven worden over de grote mystieke en exegetiese liefde van Mme la Comtesse de Noailles, dan deze heer Robert Kempt het doet?

Que cela est bien! Dans le Livre de ma vie, *Mme de Noailles ne se soucie point que les petits pétulants d'aujourd'hui la traitent de 'pompon' et de réactionnaire. Ils seraient capables de tout.... Elle honore des ancêtres: Corneille, dont 'le génie vaut des provinces', Racine et ses plaintes enivrantes. Elle dit que Ferney est 'le lieu de l'Univers où fut proféré le moins de bêtises'. Elle salue tendrement Rousseau, Hugo, Musset luimême, messieurs! Mme de Staël et l'herbagère George Sand.*

Mais son grand amour, invariable de l'adolescence à maintenant, c'est Napoléon. Personne ne doutait qu'elle fût femme... Elle le remercie de s'être appelé Napoléon, - nom, comme il le remarquait luimême, 'poétique et redondant'; car c'était un impressionniste. Et de s'être appelé Bonaparte, - nom 'mince, aigu et allongé'... Elle lui sait gré de ses dents éblouìssantes, de ses pieds petits, qu'elle imagine 'parmi les asphodèles et les violettes du jardin d'Italie'; et un squelette délicat, car elle voit tout. Elle lui attribue un grand appétit de volupté charnelle, lequel est assez contesté. Mais dans l'objet aimé, tout nous paraît aimable.

Cet amour est mystique. Mme de Noailles croit qu'un baume émanait de Napoléon, anesthésiant les blessures et procurant l'euthanasie. Elle ne le voit point en soldat sanglant; elle évanouit les batailles; elle exalte l'administrateur paisible, qui, - par la conquête - a manqué de fonder la Société des Nations; une Europe unifiée; un seul peuple, dont les armées permanentes eussent été seulement les gardiennes de la paix... Elle ne dit point, elle, que mieux eût valu que Napoléon ne fût pas né. C'est qu'il est si beau, son Napoléon!

Et cet amour est exégétique. Mme de Noailles choisit quelques phrases de l'empereur; elle les respire, elle les goûte, elle en exprime de précieux sucs. 'La nuit, je fais mes plans de bataille avec l'esprit de mes soldats endormis... Je n'ai pas cru à la vertu des hommes, mais j'avais cru à leur honneur... Mes malheurs ne sont pas ici...'

Quel hymne éblouissant! Comment se fait-il que Mme de Noailles ne se plaise pas, avec prédilection, parmi les vétérans du parti bonapartiste? Ses opinions ne vont point de ce côte, dit-on. Mais les poëtes ont une logique secrète, que le vulgaire ne sait pas suivre. Le rêve de Napoléon est à Genève. Tant pis pour qui ne sait pas le reconnaître.

Robert KEMP.

Arme Mme de Noailles, de 'petits pétulents d'aujourd'hui', die u voor 'pompon' schelden bewijzen u stellig een grotere dienst dan uw grote bewonderaar Robert Kemp. Le ridicule tue.

Lof der Kapelletjes.

Naar mijn oordeel zal men de kapelletjes, de modes, de snobismen, de litteraire gezellenclubs, kameraderies en vriendschapsverbintenissen nooit genoeg kunnen loven. Niets schijnt mij zo dwaas als ten oorlog willen trekken tegen dit of dit café of tijdschrift; en ik wens uit ganser harte dat café's en tijdschriften niet zouden ophouden met bloeien en elkaar opvolgen, als zovele beelden van deze seleksiegedachte, van deze geheime en moeilijke keuze, die altijd invloed heeft gehad op de vinding en de ontwikkeling der persoonlikste dichters. Indien

deze vrienden hebben, die hen beminnen en die behagen scheppen in hun gezelschap, dan is dit des te beter, en ik zie maar niet in dat zulks een reden tot verontwaardiging zou zijn. Het is vrij moeilijk iedereen tevreden te stellen: als een dichter in eenzaamheid en gebrek sterft wordt hij een voorwerp van afgrijzen en met de vinger tonen de huisvaders hem aan hun kinderen, opdat deze dit verfoeilijk voorbeeld niet zouden volgen. Maar als een dichter vriendelik onthaald wordt en als hij de opbrengst van zijn edities ziet stijgen, dan zullen dezelfde moralisten de handen voor het aangezicht slaan en luide klagen over snobisme- of prostitutie van de kunst. (Jean Casson, de flinke poëzie-kritikus in Les Nouvelles Littéraires, 26-6-1932).

Een niew-isme: het Virisme.

Het komt weer eens uit Italië. Een niewe Italiaanse school lanceert een anoniem manifest, in deze zin dat het niet ondertekend werd door namen maar door de formule: Artistieke Italiaanse Renaissance. Het heeft als datum: Milaan, de 31ste Mei 1932., jaar X der fascistiese jaartelling. Hier volgen een paar passagen:

'Het is nodig dat de kunsten, om leefbaar te zijn, zich aanpassen aan den geest der eew, maar het is nog noodzakeliker dat Italië, meester der kunst over de wereld, zich niet laat overrompelen door een afschuwelik, ziekelik en defaitisties modernisme. Het scepticisme, het geestelike defaitisme, de improvisatie, het gebrek aan ambachtelike vaardigheid, de onvrijwillige dwaling, de ondoordachte grilligheid, zijn als zoveel chroniese ziekten die datgene aantasten wat de zwakzinnig geworden critici tegenwoordig als modernisme bestempelen...

...Het is niet uit dwaze eigenwaan dat wij onze school het virisme heten. Dit woord dat het Romeinse vis en vir verenigt, betekent tegelijk, overtuigende kracht en sterke persoonlikheid...'.

Gery Helderenberg-Hulde.

Deze dichter, die met zijn bundel 'Smeltkroes' de tweejaarlikse Beernaertprijs won, is te Lede, het dorp waar hij kapelaan is, gehuldigd geworden. Er was een feestzitting, waarop werken van de dichter werden gezongen, of voorgedragen en waarop Joris Eeckhout de betekenis van een dichter als Gery Helderenberg heeft uiteengezet. We hopen in dit tijdschrift over kort op het werk van Helderenberg terug te komen.

Het Démasqué der schoonheid.

Menno Ter Braak in 'Forum' (1e jaargang, nr. 2):

Wie behagen schept in deze uitgebreide slaque, die de schoonheid bij voorkeur 'onder de duizenden' wil dragen, kan door het démasqué der aestheten een volksheld worden; wie bereid is, de schoonheid te vulgariseeren onder het motto 'kunst aan het volk', wie over kunstobjecten wil spreken als over artikelen met kunst erin, er

aan of erop, wie daarbij nog een aardigheid kan lanceeren over ‘het kleine kringetje van aesthetelingen’, die heeft de toekomst en de goedkeuring van vele welwillenden, voor wie een aestheet een even groote zeldzaamheid is als een ijsbeer in een dierentuin.

Maar, mijne heren plebejers en levenskunstenaars, zoo eenvoudig is het démasqué der schoonheid niet! Deze onhandige poging om de schoonheid te demaskeeren verraadt al te duidelijk, dat het er hier om te doen is, de schoonheid tot propagandamateriaal te verwerken voor hen, die met half verstopte neuzen ook mee willen snuiven aan de soepgeuren; dit lofwaardige streven om de schoonheid bij de massa binnen te leiden met de overige eischen van het ethische of politieke programma wijst er alleen maar op, dat er, behalve verfijnde en geraffineerde, ook plompe en botte aestheten zijn, die de bevoorrechten om hun verfijning haten en benijden, die hen zouden willen neerhalen tot hun plompe en botte normen. Zij, die de schoonheid alleen een dienst konden bewijzen door een diepen afschuw van haar te hebben, azen op den afval van de tafel der rijken, om toch ook vooral de schoonheidsconsumenten te

mogen zijn; dat hun aesthetiek naar afval riekt, wie zal er zich over verbazen?

Naar een Katholieke vereeniging van Letterkundigen.

Theo Bogaerts heeft in een interview met het 'Algemeen Handelsblad' geprotesteerd tegen de liberaal-socialistiese geest, die de prijzen-jury's bezielt. Raim. Herreman is op Bogaerts toegesprongen in 'Vooruit', waarop Theo Bogaerts zich verdedigde in de 'Gazet van Antwerpen'. Zover stond het, als ook Walschap zich in 'Hooger Leven' met de zaak inliet. Ook hem heeft Theo Bogaerts een antwoord gezonden, waarop Walschap zijn verantwoordelikheid heeft genomen en voor sommige onvrijwillige onjuistheden ridderlik ekskuus gevraagd. Het doel van Bogaert is: te komen tot een katolieke Veren. v. Lett. tegenover de bestaande neutrale. Uit zijn schrijven aan 'Hooger Leven' lichten we het volgende:

'Wij willen o.m. weten, hoe het zit met den aankoop door het ministerie van boeken van katholieke en van niet-katholieke schrijvers en hoe de subsidies worden verdeeld! We willen ons niet altijd en overal door socialisten laten vertegenwoordigen en een ongeloovige onzen eersten woordvoeder laten zijn over een Ruusbroec, bijvoorbeeld. Wij willen een groep vormen, waarnaar het katholieke deel van onze bevolking zich het eerst en bij voorkeur zal oriënteeren, enzoovoorts. Wij zijn een meerderheid en wij laten ons veelal als een minderheid behandelen! Daar moet een einde aan komen. Er behoeft geen strijd te zijn tusschen een neutrale en een katholieke vereeniging van letterkundigen. Maar het behoeft nog veel minder, dat katholieken in het gareel van neutralen loopen.'

En om zijn schrijven te sluiten verzekert Bogaerts dat zij 'reeds over adhesiebetuigingen met hun streven beschikken, o.m. van het hoogste kerkelijk gezag, die van het groepeeren van katholieke schrijvers in een katholieke vereeniging, een zekerheid maken.'

Ingekomen Boeken:

Mr. Dr. Elias: ONZE WORDING TOT NATIE. Inleiding tot de Gesch. der Vl. Beweging. - 'Uitg. Steenlandt' Kortrijk. Prijs: 20 fr

Theo Bogaerts: VASTENAVOND. - 'Uitg. Steenlandt' Kortrijk - gen. 35 fr. geb. 50 fr. luxe-ex. 75 fr.

Toth Tihamer: KRISTUS KONING. - 'Norbertijner Abdij' Averbode.

Toth Tihamer: DE TIEN GEBODEN I. - 'Norbertijner Abdij' Averbode.

Leo Senden: DE ORDE IN DE NATUUR. Kat. Vl. Hoogeschooluitbreiding. Afl. 4. XXXIe Jaargang. - 'N.V. Standaard Boekhandel' Antwerpen. Prijs: 2,50 fr.

René Vermandere: VAN ZON ZALIGER. - 'N.V. Standaard Boekhandel' Antwerpen. Prijs: 12 fr.

J. Persyn: STUDIEN EN LEZINGEN II. - 'N.V. Standaard Boekhandel' Antwerpen. Prijs: 20 fr.

Ellen Russe: DE HEIRBAAN. - Uitgave ‘P.N. Van Kampen & Zoon, N.V.’ Amsterdam.
J. Reuling: SARA VIERHOUT. - ‘Het Kompas’ Mechelen. Prijs: gen. 36 fr. geb. 50 fr.
C. Van Wessem: DE IJZEREN MAARSCHALK. - ‘Het Kompas’ Mechelen. Prijs: gen. 56,50 fr. geb. 71 fr.
Alie van Wyhe-Smeding: OUDE KENNISSEN. - ‘Het Kompas’ Mechelen. Prijs: gen. 43,50 fr. geb. 56,50 fr.
H. Aerts: NACHTELIJKE GAARDE. - Te verkrijgen: ‘H. Aerst’ K. Wetzstr. Aarschot. Prijs: 18 fr.
Ernest Claes: NAMEN 1914. - ‘N.V. Standaard Boekhandel’ Antwerpen. Prijs: 15 fr.

[De Tijdstroom 1932 nr. 11]

Vers Dirk Vansina

O ijdel zijn gezangen
die geen gebeden zijn
maar kreten van verlangen
uit bange hert, bevangen
van angst en pijn;
maar klachten die, gevangen
in strik van woorden fijn,
slechts schoonen weemoed zijn...

Maar wie het vers zal zingen
waarin de ziel verwijlt
verwekt geen tooverkringen
waarin op zwoele zwingen
het lied tot Niet verijlt...

Hem wenkt het stergeflonker
in heimniszeëen wijd
de twinkelende vuren
van Zijn Aanwezigheid;
hij duikelt in het donker
van Gods Verborgenheid...

en zal uit Liefde puren
zang die de ziel bevrijdt.

Alle mensen Jan Vercammen

Over ons de nacht-aëroplaan:
enkel een rode reizende ster,
mysterie van zékere rusteloosheid,
ontrennend aarde en tijd;

trage stage hemel-heimwee
ontstegen aan het schuim van de oceaan
ter einding aan de dode zee
waarin marmeren steden zijn vergaan.

Wij gaan aan de kleine bedevaart,
de aëroplaan aan de grote dood;
maar dit maakt allen even groot:
dat elk naar generzijds de kimmen staart.

In memoriam Staf Jan Vercammen

We zagen grote dromen dicht aan hem,
ze bleven onverwerkelikt, maar ongeschonden,
ze dreven muziek door zijn warme stem,
hij heeft ze niet over de wereld uitgezonden.

Eens heeft hij onder hen zijn eigen dood herkend,
die in hun midden ongemerkt was ingekomen:
hij heeft zijn bleke blik niet afgewend,
als hij hem liefdevol heeft in zijn koele hand genomen.

En van dan af heeft niemand meer verstaan
zijn watten glimlach en zijn glanzende ogen;
en op een matte morgen is hij heengegaan:
nog onbegrepen, maar dies onbedrogen.

En later slechts heb ik zijn groot geluk verstaan.

Hofje Hans G. Rink

Het is zomer en heel stil op het binnenplein van het Hofje. Zoo blij-stil is het er, met de zon en de bijen en vliegen die zoemen en gonzen en gaan zitten op de bloemen, de steenen en in de schaduw op de gebarsten verf van de schoongeschrobde deurposten. Langs de drie zijden van het rechthoekige binnenpleintje staat een rij huisjes, van die lage, knusse, heldere huisjes, allemaal aan elkaar gebouwd. Telkens is er een groene deur, daarnaast op dezelfde hoogte twee ramen met heldere gordijntjes en een geranium er voor, daarboven twee van die zelfde raampjes en ten slotte een dakraampje. En voor die rij huisjes, ook langs de drie zijden, een baan gele, ruig schoongeschuurde steentjes, waarop bij iedere deur een uitgeplozen cocosmatje ligt. Verder in het midden zijn bloemen, groote en kleine, van allerlei kleur en allemaal zelf gezaaid door de oude mannetjes, die er bij wonen. Voor het huisje van Jan en Kobus staat de trots van het hofje: één groote, stralende, sterke zonnebloem. Verleden jaar hebben Kobus' eeltige vergroeide handen zelf bevend en zorgvuldig de pit in de vochtige aarde gelegd en met z'n klomp heeft ie aangestampt, heel zachtjes. En dit jaar is de zonnebloem er en de oude mannetjes glimlachen stil als ze er voorbij komen en draaien hun oude lichaam heelemaal opzij om goed te kunnen zien. Er zijn in Kobus z'n stukje tuin ook veel goudsbloemen. Hij weet niet eens hoe ze daar allemaal gekomen zijn, maar ze zijn er en het is goed zoo. Jan en Kobus zijn al heel oud. Jan is nog ouder dan Kobus en daarom blijft ie altijd maar voor het raam zitten kijken hoe Kobus werkt in z'n tuin, of hij komt er eens een heel enkel keertje bij staan. Elken morgen roept Jan Kobus van zijn werk, omdat er koffie is, die een groote, flinke vrouw met een heel wit schort voor heeft gebracht.

Kobus en Jan zijn het altijd eens, ze vinden het zelfde goed, ze hebben de zelfde kleeren aan, alleen is het ruitje van Kobus z'n hemd paars en dat van Jan blauw.

Nu, op dezen mooien morgen, wil Kobus weer naar z'n tuintje gaan. Hij heeft goudsbloempitten, die wil hij zaaien. Daar komt ie uit z'n huisje. Hij heeft van die mooie roode trijpen pantoffels aan met smoezelgele rozen erin geweven. Jan heeft ze ook. De broek flodderzakt hem om de magere beenen en hij sloft, het bovenlijf een

beetje voorover en z'n dunne hals boven het groezelige boordbandje van z'n hemd rekt hij iets vooruit. Z'n linkerhand, met de pitten erin tot een vuist gemaakt steekt hij naar voren, met z'n rechterhand sleept hij de spa achter zich aan, dat het zachtjes klakt en schuurt over de steenen. Z'n vestje hangt open, en z'n hemd flodderbolt over z'n karkasje. Dan is hij bij de plek, waar de pitten in den grond moeten. In z'n doffe oogen, die nog helder schijnen in het rimpelig vergeelde gezicht, glinstert even vreugde bij het zien van de zonnebloem. Dan trekt hij de pet dieper in de oogen want de zon hindert. Zachtjes klinkt het zaggend schuren van de spa tegen de aardkluitjes. Kobus spit moeizaam, maar het gaat. Nu zal hij de pitten in de aarde leggen. Hij staat daar als gepoot in den grond, z'n voeten bewegen niet, ze staan een eindje uiteen en de schokkerig doorgezakte knieën een beetje naar elkaar toegebogen. Met de rechterhand op de spa leunend buigt z'n bovenlichaam met stootjes en steungeluidjes naar den grond en de pitten worden aan den schoot der aarde toevertrouwd. Kobus trekt zich weer overeind en met z'n trijpen pantoffel schuifelt hij de kluitjes tot een gelijk vlak. Daar komt Jan uit het huisje. Z'n heele lichaam en z'n gezicht rekken in de richting van Kobus. Jan sloft nog erger dan Kobus daareven deed. Z'n tandelooze mond staat een beetje open, alsof ie wat wou zeggen. Het rimpelige vel met de donkere naden en groeven hangt in plooien langs z'n jukbeen naar beneden. Hij legt z'n hand op een paaltje vlak bij het bloemperk. Z'n strot in het magere halsje schiet even moeilijk naar boven. Er wordt lucht door z'n keel geperst en z'n lippen vormen woorden.

'Kó-ó-bus', schrielt ie en als Kobus zich heelemaal omdraait en hem schuin van onder zijn pet weg, ziet, wenkt hem een vinger. Achter elkaar sloffen zij het huisje binnen. Op een tafel voor het raam op een verveloos geboend zeiltje staan twee koppen koffie. Jan gaat zitten en kijkt naar buiten. Kobus trekt langzaam en met z'n heele lijf de gewichten van de groote hangklok op. Nu zitten ze allebei en slobberen sabbelkoekjes die ze week gemaakt hebben in hun koffie. Hè, daar valt Jan z'n koekje in de kom. Hij lepelt voorzichtig onder de drijvende vetbolletjes aan de oppervlakte en als hij het heeft, laat hij het slisslokkend van zijn lepeltje naar binnen glijden.

De zon schijnt net over het zeiltje en op Jan's handen.

Ze zwijgen. Wat zouden ze zeggen. Het is heel stil. Alleen het regelmatig tikken van de groote hangklok.

'Wat hebben we veel goudsbloeme hè, en we hebbe ze geeneens hoeve te plante', grinnikhikt Jan.

'Ja,' zegt Kobus.

Dan is het weer stil. En daar zitten ze nu in de schaduw van hun te groote petten, in het even flikkerende bewustzijn van al het goede, vredige en de zon.

Sonatine Man Arnet

Het kolkend water slaat over de wolken
die, zwarte nomaden, den einder bevolken.
Het schatert over de horizon
het heelal is maar een regenton
waarin het kookt en woelt en bromt
van duizend krachten.
Nu is al 't lawaai opeens verstomd:
een ster vaart snel naar 't hoogste punt
der trans. Het is nog even kruis of maat.
Dan veegt een vlaag den einder schoon.
Het is nu klaar en licht. Een anemoon
zoo helder droomt de kleine zon:
zóó was het toen de wereld begon.
Een klein gebed hier aan de zee en
nog een laatste weenen om de weeën
die nu reeds lang vergeten zijn:
herdenken slechts doet blijvend pijn.

Nu droomt de zon nog in mijn hand:
hoe is die kleine bloem verbrand.

De Bruid Jan Vercammen

XIII.

Een halve eeuw zal het zijn, dat Amelberga te Temsche verblijft. En wie zal al de wonderen kennen, die de Heer daar door haar wrocht. Want veel is nooit verder bekend geworden, dan van haar eigen hart. Alleen dit ene wil ik nog verhalen, dat ik vond in een zeer oud boek:

Soomen onder de ouderlinghen te Temsche stadelijck seght, onze Heylighe Maeght, die den peys vrede ende eendrachticheidt gelijk hare eyghen siele beminde, siende, dat een fonteyne oft steen-put stondt in de acker van eenen twistigen mensch, daer nochtans in tijde van noot veel andere om water moesten komen, die hierom maeckten groot geschal ende kijvagie; maar om alle questie te schouwen, soo heeft S. Amelbergha Christum, door eene devote aenroepinghe van sijne ghebenedijde Moeder Mariam, ghebeden dat dit water, om den twist ende gramschap van desen man te stremmen, elders soude moghen uytspruyten: ende met een groot betrouwen ende standtvastich geloove heeft een stamijne genomen, daer in heeft sij uyt desen put water ghegoten ende ghedraegen op eene ghemeyne plaetse, daar geen water bekomelijck en was, ende van stonden aen is daar eene fonteyne oft put waters ghesien, die alle menschen, die hem versochten heeft ghedient, ende het ander water is verdwenen.

Heden nog bestaat die put te Temsche. Nooit is een poging gelukt om het water te stremmen. En nochtans, natuurliker wijze kan daar geen water ontspruiten. En daar en in de kerk zijn de wonderen gebeurd, waardoor de Heer voor Amelberga getuigde.

De zoen van Mater vervulde zo geheel haar ziel met de voorsmaak van het paradijs, dat het aardse leven voor haar een beproeving was. Meer dan welke aardse bruid ook, verlangde ze naar de dag van haar bruiloft. Want de dood is de vriend der heiligen. Zijn kus is het afscheid, dat hen niet pijnen kan, omdat hun liefde alleen van overgave leeft en heel hun wezen enkel in hun liefde bloeien kan. Dat is het enige verlangen, dat zonder onrust is. Zijn ongeduld is de boete, die geduldig te wachten leert.

Alleen het nodigste voedsel en de nodigste slaap gunde Amelberga

haar lichaam. En zo komt het, dat haar ziel het zo helder doorlichtte, dat allen, die haar kenden, haar schoonheid nooit meer vergeten konden. Haar eens gezien te hebben was genoeg om uw hemelse bestemming zo klaar te voelen, dat het onmogelik was nog verloren te gaan.

En zo komt het ook, dat Amelberga was gegroeid tot de beschouwing van wat wij niet kunnen zien. Is het u nog nooit gebeurd, in een moment van eenzaamheid des harten, de ogen wijd te openen, en te luisteren, te luisteren. Want te weten nabij zijn het antwoord op een der honderd vragen, die u 't leven heeft gesteld. Maar ge ziet niets. Ge hoort ook niets. Maar ge weet weer klaarder, dat er iets bestaat, dat ge niet weten moogt. O, die eeuwige geschiedenis van de wachter met het vlammende vuurzwaard aan de poort van het verbeurde paradijs! Hij is geen engel meer, hij is een mens. Hij is de mens. Hij is wijzelf. Lieve heilige Amelberga, heb medelijden met de wachter, want ook slapend kan hij niets dan waken.

Uw slaap was geen wake. Hij was een schouwen, hij was een dieper schouwen, dan uw wakker-zijn. Hij was het ontwaken van de geest tot de werkelikheid, waar onze geest in onze slaap ontwaakt tot beelden, waartoe de zonde ook vrije toegang heeft. Gij zaagt. Wij dromen.

Uw ziel had toegang tot het heilige, tot voor de poort van het heilige der heiligen, waar uw geduld eens sterven zou. En ge zaagt de heilige bisschop Willebrod en de heilige maagd Geertruid. Zo dicht was u de hemel. En Willebrord vertaalde u de liefde van de bruidegom, die verlangend naar uw schoonheid was. En enkel nog een luttel tijds zult ge het aardse teken dragen van zijn uitverkorenen.

Geertruid nam van uw hoofd de kloosterdoek, en gaf hem aan Willebrord. Hij zegende hem, hing hem u weer om, en zei: Dat dit teken van reinheid tevens het teken zij van uw trouw aan de Minnaar en de onsterfelike Bruidegom.

Zo kreegt ge uw aardse levensverlangen volbracht. En ge voeldet uw verlangen zo zeer door uw begeestering aangegrepen: het was bijna een wonder, hoe de band van uw leven nog uw ziel weerhouden kon. En ge droegt als kostbaar goud in het schrijn van uw hart, het laatste woord van Willebrord, vóór hij met Geertruid weer verzonk achter de nevelen der stof: Dit zegt u de Heer: Drie jaren nog,

en uw aardse leven zal aan de grenzen der eeuwigheid staan. Reeds verbeiden u de armen van de Bruidegom, en zijn mond staat reeds gereikt tot de bruiloftszoen.

En werkelik, nog drie jaren hebt ge verwijld aan de Babyloniese stromen. Maar uw harp hebt ge niet opgehangen aan de wilgen der valleien, en uw lied was dat van de overwinnaar. Want nooit hebt ge Jerusalem vergeten.

Ge hebt gejuicht: Ik was verheugd, als men me zeggen kwam; we zullen ingaan tot het huis des Heren. - En uw menselike stem verstierf in de jubel van het naderen. Uw menselike krachten begaven onder het pogen van uw menselike ziel. Tussen uw neergevallen handen hoordet ge in het luwend kloppen van uw hart het rijzende lied van uw onsterfelijkheid.

En ge badt. Nog eenmaal dan hebt ge het tweede gebod volbracht, dat gelijk is aan het eerste. Want ge zaagt, dat velen om uw sponde kwamen en weenden. En in uw ongeduld en het wonder van uw witte glimlach, begrijpt ge nog de tranen om de nabijheid van het onbegrepen verlaten. Ge troost. En zo zoet was uw troost, dat ze nog beter hoorden, hoe de wereld aan 't verstillen was tot een machtige verlatenis in de ruimte van hun diepe droefenis.

De priester komt. Nog eenmaal straalt door de witte sluiers het Gelaat, dat ge te Mater hebt aanschouwd. En ge zegt: Heer, ik ben niet waardig, dat Gij tot mij komt, maar laat mij tot U komen. En dan geeft de geliefde het teken aan de bruiloftstoet, die uit het oneindige in het eindige is getreden, doorheen de ruimten, die we niet eens vermoeden: Gaat uit, o dochteren van Sion! - Hij, tot Wie ge gaat, is in u. Hij komt en gij gaat. En het ogenblik dat nakend is, is de ontmoeting van uw witte schrijden en zijn bestendige aanwezigheid.

Zeg ons nu, wat ge ziet, nu ge ons niet meer hoort. Wij dwazen. Want hoe zullen woorden opleven aan de zuilen van de wending? Verlaten zijn wij om uw sterven. Door de kamer vaart de duizelige lijn van uw hemelvaart. Zeg ons nog. Als uw woorden breken, laat ons uw glimlach, opdat we misschien eens in de verre schaduw van uw vizioenen beminnen mogen. In het laatste rillen van uw verkillende armen leggen nog de gezondenen het lente-hooglied van de Bruidegom: Sta op, mijn beminde, mijn duive, kom, want zie, de winter is geweken en de lente is ingekomen.

Amelberga, vóór ge het antwoord zingt, hoor in deze avond nog onze stem. Maar wie zal uw ziel weerhouden? We zullen tot u bidden in uw eeuwige heerlijkheid, op uw troon, die oneindig heerliker is dan die van Austrazië, dan die van alle koninkrijken der wereld. Want reeds hebt ge het antwoord gezongen. Uw liefde is geworden het vlammend vuur, dat is ontstoken aan de voet van de Bruidegom.

Amelberga, lieve heilige van God en van deze onze lente, worden nu de bomen te wit van bloei en de rozen te rood? - Ik weende van onmacht voor uw voeten, tot ik gelukkig werd om uw blik over mijn leven. Zo woont de rust in de avond. Deze, mijn rust, ligt op het altaar, opdat uw vlam er doorheen zou slaan. De paarse poorten staan open voor de rode voetstappen van Gods pijn. Dat dan naast mij de poort van licht worde geschapen, waardoor de engel der verblijding ingaat tot de ziel, die mijn gelaat naar uw witte voorbijgang keerde. - Dat aan mijzelf mijn schulden worden uitgewist. Ge ziet de draden, die God spon van mens tot mens voor de wisseling van schuld en boete. Doorbrand die van mij uitgaan en sta de wake aan één die tot mij inkomt uit de liefde van een reine kind.

Maar laat ik nu niet aan mezelve denken. Want zie, reeds staan aan de poort der eeuwen de bestormers der heiligdommen, en ze dragen de fakkels waarmede de brandstapel wordt aangestoken, zodat ons eerlang alles zal ontnomen worden, wat ons van u gelaten is, opdat we tot u bidden. Het is dan tijd, want de wijzers van het uurwerk der eeuwen glijden naar het uur der omarming, waarin de heiligschennis wordt volbracht.

Reeds staat de kribbe van Bethlehem zeven honderd en twee en zeventig jaar in de stal der wereld. Want dit is het eerste jaar dat Adriaan, de heilige paus, bestuurt, het vijfde der regeering van Karel, die de Grote wordt bijgenaamd, en het een en dertigste van zijn leven. En het is nu de tiende dag der hooimaand.

Lente 1931.

EINDE.

Vers Joris Bellens

Al m'n dagen
gaan zo vlug voorbij,
- en nooit één die niet gaat in God -
maar allen voeren mij
naar 't einde - 't schone lot -

Nu m'n dagen
zachte vreugden zijn
vergaan ze veel te vlug:
'k vrees om weer terug
'n arm mens te zijn.

Want waar mensen leven
bloeit vaak 'n rode roos van pijn,
al was er iemand die niet duldt
de ze eens gans gelukkig zijn.

Duimke Passagier
Frans Van Boogaerdt

XXI

Duimke is lijk een vrucht; hij moet niet groeien alleen, maar rijpen. En pas wanneer hij het getrouwd zijn gewend is, voelt hij zijn geluk. Dagen lang heeft hij angstig geloopen. Neen, ik zal het niet volhouden, ik zal slecht worden, gaan drinken, weer mijn hart laten zwerven achter andere vrouwen, en haar hier laten zitten met het verdriet en een nest kinders. Andere keeren, wanneer alles zoo'n schoon-gelijk verloop heeft, vreest hij dat er iets zal haperen, dat het al meteens zal ophouden, lijk een uurwerk toch ook juist op een bepaalde minuut stilvalt. En waar zal hij dan terecht komen? Hij drukt zijn kop in de handen en schudt hem geweldig over en weer. Laat mij niet vallen, o Heer! Deze vrees heeft hem, sterker bijna dan de liefde, doen houden aan alles wat het huwelijk is. En zoo is het volle geluk eindelijk gekomen.

Gelijk de roes van een dronken man. Zijn hart zwijmelt. Een huiveringwekkende zoetheid. Zijn oogen dwalen, zien niet meer de doodgewone dingen van elken dag, maar een glans. Alles is kleur en gloed. Zijn leven is een lied. Zijn leven is een zalige, rustbrengende duisternis.

Soms ziet hij diep onder zich, ergens in een vergeten hoekje, een manneken bezig: Duimke die eet en achterlappen legt, en, lijk iedereen, bij zijn vrouw slaapt.

Dan sluit hij de oogen. Binnen in hem bloeit een lach en alles vervaagt weer. Het geluk overspoelt hem, hij wordt erin gewenteld. Fien is geen engel of geen vrouw voor hem. Zij is geheel zijn geluk, over dag en bij avond.

Er komen ook dagen dat hij lijk een vreemde gadeslaan kan alles wat in zijn huis gebeurt.

Dan weet hij dat de arbeid hem een zware last is met het geregeld leven, maar dan ziet hij ook hoe Fien hem aan deze dingen bindt met haar teederheid en haar bezorgdheid, met de hevige liefde van haar hart en haar lichaam. Hoe zij in hem een kracht wekt die hem met graagte doet grijpen naar arbeid, die hem den gewoonsten werkdag

laat genieten, die hem haar liefde te plukken biedt zoo dikwijls en nog, gelijk het vlugrijpende fruit op den boom.

Wanneer hij zijn nieuw leven zoo koel en aandachtig bekijkt dan wil hij zeggen, denkend op zijn winterleed, waaruit hij zoo plots verlost werd: Ik ben niet gelukkig. Ik ben hoegenaamd niet gelukkig. Hij hoort de woorden door de werkplaats trillen, met sterken nadruk: niet, hoegenaamd niet!

Maar hij is gelukkig. Zoo zeker als de klok tikt en blijft tikken. Het geluk is hier in dit huis, lijk die tafel dáár. Hij strijkt met de hand over zijn hart, gelijk een kind dat lekkers proeft, slaat de armen wijd open.

- Hoort en ziet gij het, Fien, dat wij hier volop in het geluk wonen?

Bidden kan hij enkel nog in de hoogmis. Zijn hart zingt mee met koor en orgel: God, God toch! Wat hij vroeger nooit heeft kunnen verdragen is hem nu dierbaar: de vaandels, de wierook, het belgerinkel, de blinkende gewaden en al het licht. In deze praal heeft hij deel door zijn geweldig geluk en de lof is zijn eenige dankzegging.

XXII

Wie kan zijn hart in evenwicht houden lijk een weegschaal? Het begint met het heimwee van zijn vrouw naar haar vader. De zieke is nu in een gesticht, en Duimke werkt wat harder om het kostgeld te betalen.

- Maar dat is nog hetzelfde niet, zegt Fien. Niemand kent hem gelijk ik, niemand kan dien duts zoo goed verzorgen.

Fien houdt aan, bijna elken dag zaagt zij erover, hoe vader zoo ver van huis op een vreemde kamer ligt, terwijl zij het hier zoo goed hebben onder hun getweeën.

Duimke tracht haar te bepraten met veel schoone woorden en ten laatste wordt hij kwaad.

- Wij zijn zoo niet overeen gekomen en 't is nu te laat om dat nog te veranderen.

Dan later overvalt hem de schrik voor zijn liefde. Bij avond wordt tusschen hen alles weer goed elken keer. Is het nog liefde, of is het gelijk de honger?

Gaat het weer herbeginnen? denkt hij, een avond dat hij voor het venster op de slaapkamer staat en in den valavond droomt over de

ervaringen van de laatste dagen. Vanavond werd er weer gekibbeld over vader en hij moet aannemen dat het leven niet zoo onverdeeld gelukkig zal blijven gelijk de eerste weken van hun huwelijk.

In de kamer is Fien nu bezig. Waarschijnlijk voelt ze reeds spijt om al wat ze gezegd heeft, en verlangt ze naar hem. Ook hij zou liever geen van die domme, meesterachtige woorden hebben uitgesproken. Maar straks wordt alles weer goed en nieuw.

Voor hoelang? denkt hij angstig. Als dat hem dan voor goed ontglipt komt de vuile winter terug. De boom voor het raam staat daar zwaar en loom in de na-hitte van den zomerdag. Hij kijkt op de kruin die van dichtbij, met al die kleine blaadjes, er zooveel eenvoudiger uitziet, dan van beneden.

Het stemt hem deemoedig en dankbaar. Hij ziet nu ook zijn leven van dichtbij met dagen van vrede en dagen van strijd. Niets verandert, nooit! Hij denkt aan den boom langs de baan, waar hij zoo vertrouwend heeft naar gekeken. Sedertdien is zijn leven veel veranderd. Ik heb het toch: een vrouw, dit huis en straks een kind. En dat andere, sedert zijn gebed vóór het kruis: de band met den hemel...

Den eersten keer sedert zijn huwelijk dat hij vadertje weer levend naast zich voelt. Hij vouwt de handen en tracht verder te kijken in de duisternis. Maar alles is effen en eender donker. Hij moet niet klagen, maar wachten tot hij in die duisternis opgenomen wordt, waar rust is en leven tegelijk. Hier is het gezinsleven werk van tijd en genade, zooals het leven van vadertje. Hij zal een van deze dagen naar het kruis - langs den weg gaan en danken voor de dagen die voorbij zijn. Nu weet ik dat deze groote liefde in ons is, en het groote geluk blijft onverslijtelijk tusschen ons geweven, al zien of voelen we het niet elken dag.

Hij moet alles uithouden, nu voort loopen mee met den tijd en de genade.

Een traan welt in zijn oog als hij weer den nacht instaart, een traan van verzoening.

Fien moet dezen mooien nacht mee zien en mee voelen.

- Fien, kom nu.

Pruilend heft zij het hoofd uit de lakens.

Hij lacht haar toe met al wat in zijn hart is gekomen. En zij kan nooit meer weerstaan aan dien lach met dien traan.

EINDE.

Poëzie een levende gestalte
Joannes Reddingius

Poëzie is geen fantoom, maar een levende gestalte, beeld van het schoonste en diepst-ontroerende wat door menschen werd geschouwd, gevoeld, gedacht, doorleefd, vóórvoeld menigmaal. Zij is de weldoende macht, die troost en loutert en opwekt tot nieuwen, hoogeren strijd. Door de tijden heen is haar gestalte altijd nieuw en nieuw haar stem. Haar gaaf was nú eens een verfrisschende stroom, dán een zonnige lach of een louterend vuur van bezieling en haar inwerking op de zielen der menschen had dikwijls groote gevolgen, wanhoop werd vaak omgezet in moed, het latent verlangen om te streven werd weder werkelijkheid....

Was het niet de groote, goede Guido Gezelle, die smeekte om wat hij in zijn zangerig Vlaamsch noemde: ‘een dreupel Poëzie’?

Wie verzen wil beoordeelen, heeft zich te vereenzelvigen met 's Dichters ziel en te ondergaan heur lief en leed, juichen en klagen, wanhoop en hoop. De waarachtige schoonheids-ontroeringen, uitgestort in 't lied, zijn een weldaad voor de menschen, die willen luisteren en verstaan, om rijker te worden en dieper.

Er is één Eere-dienst: die van het Ware, diep-in echte... Dit wordt geopenbaard, wanneer de ziel, zuiver-gestemd en open voor de fijnste trillingen, in algeheele overgave kan ontvangen wat haar uit een andere wereld toestroomt...

Elk lied heeft een eigen geestelijke gestalte.

De opbouw van een lied kan zijn als een kathedraal, kruiskerk, met massalen toren, op het plein van een oude stad. De bouwgedachte van den Meester is realiteit geworden, de stof dienstbaar gemaakt het Eeuwige uit drukken. Als het klokkespel zingt, verinnigt de atmosfeer. De muziek wordt op aarde gehoord en de menschelijke ziel, die verstaat, tot edeler leven gewekt...

Een lied kan zijn als een zomerlandschap: zondoorgloeide wolken boven een donker pijnbosch en rijen slanke berken. Straks reien de wonderwezens zich ten dans, want de wind beweegt wat wilder het

fijne loover. Die dans, dat wonder van edel bewegen: ‘rhythme’, bevrijdt de ziel...

Een lied kan zijn als een bloemknop, die zich opent: ‘opgang van leven’. Geur stroomt door de luchten, daar komen vlinders, een bij puurt honing, het kleurgegloei der bloem straalt in de ruimte...

Een lied kan zijn als een liefde-daad, die ‘eindeloos heil’ brengt
‘als alles wat héél ver is en héél schoon...’

De werelden van Imaginatie, Inspiratie en Intuïtie zijn eigen aan den Dichter en van haar getuigt hij op zijn beste oogenblikken...

De ziel heeft haar eischen en rechten; zij wordt gesterkt door Liefde en Schoonheid en verschrompelt, als haar wordt onthouden wat zij blijkens haar aard noodig heeft: zuiver geestelijk voedsel.

Gelijk de Minnezangers der Middeleeuwen Liefde en Schoonheid brachten tot de landen, die zij op hun zwerftochten betraden en onder alle omstandigheden getrouw bleven aan hun roeping, als vinders te zeggen wat zij vonden en in beeld te brengen wat zij bewaard wilden zien voor de volgende geslachten, zoo spreken en zingen nog altijd de waarachtige Dichters tot hen, die luisteren, met geen ander verlangen dan waarlijk te willen verstaan...

Een lied kan opdonderen uit de diepte, als een dreigend orakel, of klinken melodisch-lieflijk als leeuwerikszang in de blauw-hooge tintelende lenteluchten, of zachtjes klagen als de wind door 't woud of door de nauw-bewogen boomtoppen langs een avondgracht.

Een menschenziel is menigmaal als een vogel, die zingt, omdat hij niet anders kan, maar de mensch heeft op den werkelijken vogel voor, dat zijn geheel-zich-geven, in waarheid, een liefde-offer is.

Zingend-scheppen en scheppend zingen is louter liefde-geven en driewerf gelukkig degene, die verstaat; dan wijken alle benauwenissen, wijken grenzen.

Wie naar een Dichter wil luisteren, moet liefdevol naderen en heel den stoffelijken mensch met zijn dagelijksche zorgen en moeiten voor een wijl vergeten, om te kunnen voelen, om te kunnen doorleven elke trilling, elke nuance van het echte, spontaan-opklinkende lied... 's Dichters mentaliteit raakt de uwe, gij ziet zijn beeldvormen; gij zijt doorstroomd van zijn muziek en draagt zijn liefde en wijsheid één oogenblik in uzelf. Wat het diepst u trof blijft soms levenslang bewaard in 's harten binnenste heiligdom...

De groote, eenzame Dichter J.H. Leopold zong ééns en in dit woord leeft zijn liefde voor verzen:

> Zoek heil en heul in uw gedichten; doe als ik
> en denk aan roem en eer geen oogenblik,
> maar vindt in verzen vrede en zielsgeluk.

Wie in het wondere leven staat en hoort vanuit de wereldverten de wondere melodiën van het Eeuwig Worden, - en de Dichter weet haar achter zijn oogen, waar de muziek luidt en gonst en ruischt, - zal weten te zijn een luisterende. Hij is als een schelp, die opvangt dat ruischen, die muziek en symbolisch gesproken zal dat oor, dat hart, die schelp klinkend zijn van het zingende lied...

Dan is daar de schoone wisselwerking van ontvangen en geven, dan is daar het groote verbond, dat eeuwig is, eeuwig als het leven, dan is daar de erkenning van het licht, van den Geest...

Lied André Deconinck

Nacht en wind ruischten aan 't raam
waar 'k mij bevond -
met steeds dezelfden naam
in mijnen mond,

en deden droomen van een woord
zoo ruischend als de wind
dat me als met bloemen overgoot,
lijk moederzoenen een klein kind -

maar 't droomen eindigt immer in het leed
mij zelf te kennen - en dat zij onbedacht,
van mij alleen het schoonste weet
en niets van wat ik was vóór dezen nacht.

Gemengd nieuws Willy Hart

'*Toen de soldaat Karel V. Zondagavond naar zijn garnizoen terugkeeren wilde, viel hij onder den sneltrein van kwart over acht. Hij werd afgrijselijk verminkt opgenomen. Men weet niet of dit ongeval aan onvoorzichtigheid te wijten is of aan...*'

Het zal weer tegen den dienstplicht gaan. Als het niet baat, schaadt het niet. Mijn lichaam kan het niet schelen, of die smeerlapperij blijft bestaan, ik heb mijn maanden geklopt, als er nog een oorlog komt, ben ik zeker te zullen sneuvelen en wij moeten maar ééns sterven. De dood is in Gods hand. Maar mijn geest schreeuwt om rechtvaardigheid, ik wil vechten voor een schooner toekomst. Gaat het niet, tot daar, wij zullen hebben gedaan wat wij moesten doen. Is het niet waar, Karel, voor de velen na ons willen wij strijden, voor de duizenden, voor de millioenen jonge mannen die in de kazernen gebroken worden. Wij moeten het onrecht uitroeien. De Paus heeft gezegd dat wij, dat de katholieken den dienstplicht afschaffen moeten. Omdat zij het niet hebben gedaan, Karel, waar zijt gij nu, gij die met den trein van kwart over acht naar dien boel terugmoest, waar zijn uw gedachten geweest en waar is uw ziel nu, gij die men vermorzeld en dood heeft opgeraapt?

Hij ging er graag naartoe. 'Het is maar voor acht maanden en wij vagen eraan' loech hij. Doch na drie dagen loech hij niet meer. Den namiddag na hun aankomst kregen zij hun kleeren, zij werden afgesnauwd, zij liepen lijk de schapen verloren en bevreesd. Daarna naar den dokter, hij beziet u, gij staat daar spiernaakt. Gij moet u niet schamen voor den maat nevens u. Gij zijt soldaten. Daarna wordt het haar geknipt. Die kerels hebben soms luizen, zij weten wel dat zij geen luizen hebben, doch wat zegt het reglement en men moet toch de menschen tergen. Zou er anders plezier aan zijn?

De onderofficieren hadden er reeds drie weken vreugde om dat de schachten in aantocht waren. Zij ontzagen zich de moeite en de inspanning om de jongens te drillen - maar het deed hen glimlachen er weer te zullen kunnen mee spelen. Jonge mannen van twintig jaar, zij zijn jong, zij zijn schoon, zij dragen hun hoofd hoog en hun hart hoog - maakt het een mensch niet razend blij als gij aan

zulke wezens bevelen kunt: ‘Valt, kruipt, springt, loopt, valt!’ En zij doen alles, zij doen letterlijk alles, zij durven niet anders, zij kunnen niet anders, gij weet van u zelf wat gij waard zijt, maar gij hebt de graden, de macht; het vaderland staat achter u, de rijken en de sterken zijn voor u - waarom zoudt gij uw hart niet mogen ophalen, het is aan iedereen niet gegeven met jonge mannen van twintig jaar te mogen spelen. Gij zijt officier en onderofficier - maar wie is mensch genoeg om perkeloos over ander weerlooze menschen te mogen staan? Het vaderland dat meer dan vijftig milliard frank schuld heeft, betaalt u, het is te zeggen de arme lieden van het vaderland betalen u - men zal de werkloosheidsondersteuning verminderen, kom de rijken moeten zich veilig voelen, gij zijt ook veilig, gij gevoelt u veilig, niemand mag op uw vingers kijken, wat kunnen u de parlementairen schelen, het zijn toch maar flauwerikken, de enkele durvers hebben geen macht. Schreeuwt maar: vive la patrie! En verrekt. Wij beminnen ons vaderland meer dan gij, wij zullen uw invaliede generalen in werkelijken dienst in de koolmijnen jagen, wij zullen u doen arbeiden, gij zult ondervinden wat het leven is. Wij zijn de jonge katholieken, gaat uit onzen weg, wij weten wel dat gij sommige aalmoezeniers voor u hebt en eenige geestelijken, zij zullen sterven op hun tijd, de jongeren zullen komen, wij zullen de wereld maken lijk wij willen, wij spuwen u uit.

Karel was de eerste dag kamerwacht. Hij had nooit geschuurd. In een uur heeft hij dan de kamer gereinigd, met de kapotte dweil is hij op zijn knieën over de tegels gekropen. Daarna op oefening. Zand en stof, stof en zand. De pieten schreeuwden: ‘Boeren, luiaards. Wij zullen u wel vinden schachten!’ Zij vonden de schachten, zij deden ze draaien tot dat het zweet in hun oogen liep, rechtsomkeert, looppas, rechtsomkeert!

Karel was niet te graag gezien. Hij was geen slecht soldaat, hij deed zijn best, hij was net en rap. Maar rond zijn lippen lag er een lach die schier geen lach meer was, doch eer een grijns en een verwijt. De oversten aanzagen het ook als een verwijt, zij konden het moeilijk verdragen, het werkte op hun zenuwen, het was als een geweten voor hen. Karel was dien Zondag naar huis geweest met zijn kleeren. Zijn moeder zei: ‘Jongen, wat zijt gij vermagerd! Gaat het u ginds niet goed?’ Hij loech eens, hij haalde zijn schouders op. ‘Het zal ook voorbijgaan’, antwoordde hij. ‘Nog vier en der-

tig weken!' Zijn lief zei: 'Karel, wat is het jammer van uw haar'. Hij loech. 'Karel waarom spreekt gij niet? Ziet gij mij niet gaarne meer?' Hij zei: 'Maar het is dat niet. Ik kan niet spreken. Gij weet wel dat ik u gaarne zie. Peins eens op mij. Ik moet toch een man worden. Ik moet toch een man worden.'

Hij is maar dien éénen keer thuis geweest. De tweede week die hij in de kazerne verbleef, moest hij reeds naar het rapport. Een sergeant die in een booze bui liep kon tegen zijn grijnslach niet meer. Hij dacht er plots aan dat het hem misschien helpen zou als hij iemand anders ongelukkig kon maken. Hij snauwde: 'V. gij zult te middag bij den kapitein komen!'

V. kwam bij den kapitein. Gij weet dat een kapitein alle macht over de soldaten zijner kompagnie heeft, hij straft lijk hij wil, hij is een kleine tsaar, doch hij moet niet vreezen voor zijn troon. Hij spreekt de straf uit, de rechtvaardigheid mijn God, wie kan er daarnaar kijken. Er moet toch orde zijn. De sergeant zei: 'Mijn kapitein, deze soldaat heeft herhaaldelijk gelachen in den rang en de tucht verbroken'.

De soldaat antwoordde: 'Mijn kapitein, ik heb niet gelachen'.

De kapitein: 'Gij zegt dus dat de sergeant liegt'.

De soldaat: 'Ik heb niet gelachen, hij bedriegt zich'.

De kapitein: 'Omdat gij liegt, soldaat, vier dagen arrest'.

De soldaat: 'Ik heb niet gelogen'.

De kapitein: 'Acht dagen!'

De soldaat: 'Ik verdien ze niet'.

De kapitein: 'Zestien dagen. En nu vooruit!'

De soldaat moet vragen: 'Mijn kapitein is er niets meer aan uw order?' God weet of dat Vlaamsch is. De soldaat moet dan danken en groeten. Hij heeft gedaan. De sergeant grinnikte. Karel had zestien dagen arrest, zestien dagen niet mogen buiten gaan, niemand zien van ginds, moeder niet, het meisje niet, en wat zullen zij denken. En dan, moeten arbeiden als de anderen rusten, aan alle vuiligheid, kolen lossen, aardappelen sjouwen, al wat de heeren belieft.

's Avonds in zijn bed, duwde hij de dekens tegen zijn mond. Een zwijn lag nevens hem smerigen praat te vertellen. Op dat zelfde uur schreef een Brusselsch aalmoezenier een artikel voor 'Centurio' tegen de katholieke antimilitaristen, die jansenisten en ketters zijn, lafaards en landverraders.

Karel schreef naar huis en naar zijn lief. Hij zou willen schrijven hebben aan haar: kom mij Zondag eens bezoeken, doch hij durfde niet. Het werd Zondag, hij mocht voor twee uren buiten om naar de mis te gaan - dan weer binnen. Helpen in de keuken, vegen en schuren. De avond bleef lang weg, het kon geen avond worden, hij zat op zijn bed, hij dacht aan thuis, hij dacht waarom zit ik hier. En Zondag moet ik hier wederom blijven en werken - en wie weet hoeveel Zondagen daarna. Het ging hem niet die volgende week, hij liep met zijn hoofd tusschen zijn beenen, hij werd mager, norsch en opstandig. De sergeanten grijnsden eens, zij weten wel hoe zij een hart moeten kraken, toen zij 's middags lui in hun nest lagen uitgestrekt, pinkten zij eens naar elkander. ‘V. begint er reeds naar te zien’, kwakten zij. ‘Nog eenige keeren en hij zal zich wel geven’. V. zag er naar, en het werd weer Zondag. Het hamerde in zijn hoofd: ik houd het hier niet meer uit. Ik moet naar huis, ik heb geen geld meer, ik heb geen moed meer - ik moet mijn lief zien’. En na den middag verliet hij de kazerne, in razernij, in wanhoop liep hij weg. Hij zou 's avonds wederkeeren, hij zou niet tegenwoordig zijn als zij voor de gestraften zouden blazen, hij zou weer gestraft worden, politiekamer, cachot misschien. Maar hij kon het niet laten, mijn God, hij kon het niet laten. Hij moest haar handen eens drukken en eens thuis zijn, eens weg uit dat onrecht en die verdrukking. Gij weet wel dat een jongen niet flauw mag doen en niet mag schreien, begrijp dan dat hij naar huis liep. En begrijp dat hij strafbaar was.

Hij was thuis, hij zag zijn lief. En het ging hem toch niet. In zijn hoofd kwelde hem steeds dringender de zekerheid: Gij moet kwart over acht naar het gevang terug, zij zullen u nog meer straffen, wie weet wanneer gij hier nog wederkeert. Achter de vlieren kuste hij zijn meisje en zij kuste hem. Hij bleef staan, hij wou nog iets zeggen. Het was toen kwart vóór acht, hij moest naar den trein; hij ging.

Het is Zondagavond. Op dat uur is iedereen gelukkig. De generaals zijn aan zee. De kolonels zijn aan zee. De majoors zijn aan zee. Kapiteins en luitenanten paradeeren. De pieten zijn niet waard erover te spreken. Op dat uur loopen de bordeelen van Beverloo vol soldaten - op dat uur zei eens een groot man, een bedrogen man, op een diner bij al de hooge militairen van het kamp: ‘Het leger maakt mannen van onze jongens, lijk de Kerk er kristenen van maakt’.

En de kristen Karel V. de man Karel V. hij ging naar het station.

Hij kocht zijn reiskaartje. Hij ging naar het perron tusschen de andere reizigers. Hef zou nog één minuut duren eer de trein daar was.

Die ééne minuut,.. o mijn God, ik bid U, ik ben het niet waard, ik ben... ik smeek U, heb medelijden met hem om die ééne minuut. Gij weet wat hij geleden heeft, Gij weet dat hij duizelde toen hij viel onder de wielen. Gij weet het... heb erbarmen over hem.

Zij raapten de brokkelingen samen. Een vermorzelde mensch gelijkt nergens meer aan. In de kazerne was de gestrafte vijf maal voor afwezigheid aangeteekend. Zij hebben het plezier gemist hem nog te tergen. Het deed hun leed. Maar hier richt ik mij op, hoort gij, komt mannen, waar zitten wij, staat uw man! Wij zullen wel vechten voor ons geloof en ons volk als dat ooit moet - maar wij willen in de kazernen niet meer rotten, niet meer gebroken zijn om de tien duizend beroepsmilitairen een onbekommerd bestaan te verschaffen, om hen toe te laten elk jaar negen en veertig duizend en vijf honderd jonge mannen te kwetsen in de ziel. Wij zullen de geldkast van de kapitalisten nimmer verdedigen. Karel, zij kunnen verrekken die schuld droegen aan uw dood, dien Zondagavond onder den sneltrein van kwart over acht. Wij vergeven hen, maar het onrecht vergeven wij niet.

Vers Albe

Leg Uw lanset
een poos weer neer:
doorvlijm mijn ziel
niet dieper meer.

Ik wil gelaten
deze pijnen dragen
en Uw heilend' handen
niet versagen...

Een gil naar God
slaakt mijn gemoed
bij 't rode laaien
van mijn bloed.

Want deze zielpijn
is zo snerpend vreed
da ik Uw goedheid
haast vergeet.

Vers Albe

Aan Frans Hoffman.

Is de bloem niet een pijn
uit donkere gronden...
o! zwijgende schone
als een bloeiende wonde!

In huivering verstild
ter zware aard
heeft ze even gerild,
is haar kroon ontblaârd.

Nu nijgt ze in 't licht
zo lijdzaam zacht
als ene die zwicht
voor harde macht.

o! Zwijgende schone
der donkere gronden,
de val uwer krone
liet een godlike wonde;

Wellicht wordt uw pijn
'n bloeiende gil
naar Ene die rein
u genieten wil?

Een huis, een hof. Joannes Reddingius

Een huis, een hof, een lindeboom,
ik zag de roode rozen bloeien,
een lentedroom.

Voor tafel in een stoel van riet
zat ge over uw papier gebogen
en schreeft een lied.

Ik zag naar u, gij zaagt naar mij,
o fijne geest, die deedt ontroeren,
om 't zingen blij.

Al ouder werd het boerenhuis,
en weder zijn de lindeboomen
vol zacht geruisch.

Een vogel zingt, maar stil ik ween,
daar viel een schaduw op mijn leven
want gij zijt heen.

Kronieken

Kroniek der Poëzie. Pieter G. Buckinx

Er woekert op dit ogenblik in Vlaanderen tweërlei rijmelarij: de serieuze en de, zogenaamd ironiese. De eerste, die naar alle waarschijnlikheid haar inspirasie zoekt in een verliteratuurde ziekelikheid is als behekst door een reeks van roerende gemeenplaatsen, die gij dan ook bij ieder rijmelaar ‘wiens eenzaam dichtershart van droefheid snikt’ op tijd en stond terugvinden zult. Deze roerende gemeenplaatsen overtuigen u dadelik van de ontstellende diepte van dit dichtershart en gij moogt er van verzekerd zijn dat gij inderdaad met een ernstig en edeldenkend mens te doen hebt. Als de dichter uit het volk u op beminnelike wijze voortokkelt:

> ‘Ik heb gevochten voor mijn volk!’

dan moogt gij hem op zijn woord geloven, want hij liegt nooit. Neen, hij verkoopt geen appelen voor citroenen, het is zó, hij dient de waarheid en het volk waarvoor hij vecht. Werp hem ook niet de steen omdat hij de ‘ikvorm’ heeft aangewend; wie hem verwijten mocht dat hij een eng individualist is geworden verdient zelf de steen die hij geworpen heeft.

Ja, mijne Heren, deze dichters zijn behekst door een reeks roerende gemeenplaatsen en zij staan op het punt serieuze volkshelden te worden. Hun biezonderste kenmerk blijft tot op heden hun edelmoedige middelmatigheid: hun getokkel heeft met poëzie niets te maken.

De ironiese rijmelaars daarentegen, schijnen een weelderiger muze te hebben uitverkoren; zij zijn zakelik en modern, zij steken de draak met het edelmoedig hart dat onbevreesd de innigste roerselen der ziel durft bloot te leggen. Ook zij echter zijn als behekst door een reeks gemeenplaatsen die hen medogenloos naar de slijmerige mesthoop der banaliteit voert. Zij zijn er trouwens van overtuigd dat hun rijmpjes beter thuishoorden in het onbenulligste spotblad dan in het tijdschrift waaraan zij hun kopij toevertrouwen. Deze rijmelaars, die een septisisme huldigen dat met onze tijd best verenigbaar is, vervallen

echter, als zij het dekmanteltje van dit septisisme even hebben afgelegd, in een vaag romantisme dat geen grenzen meer kent. Tokkelen de serieuze rijmelaars de snaar, alleen en uitsluitend om de goede zaak en het volk te dienen, de 'ironiese' daarentegen zijn zichzelf bewust van hun onbenullige middelmatigheid en zingen (!?) voor het plezier van de élite die hen best begrijpt.

Ja, mijne Heren, dit is de rotte plek in ons geslacht, de rotte plek die wij medogenloos wegsnijden moeten.

Niet voornamelik het bundeltje verzen 'Gedempte tonen' van Frans Olyslagers, waaraan ik vandaag enkele woorden besteden zal, was de aanleiding tot het schrijven van het korte betoog dat voorafgaat, doch vooral de onbenullige rijmelarij die in de laatste maanden, het anders zo beminnelik moestuintje onzer poëzie overwoekerde.

Deze 'Gedempte Tonen' van de nog zeer jonge dichter Olyslagers, die reeds een paar maanden op mijn 'welwillende aandacht' hebben gewacht, zijn evenwel niet zo gedempt als de tietel vermoeden laat.

De dichter Frans Olyslagers is daarvan trouwens zelf overtuigd. Als alle serieuze grote dichters (serieus + groot = bewust van hun serieuze grootheid) heeft hij van deze bundel twintig gebonden luxe-exemplaren, genummerd en versierd met de handtekening van de schrijver in de handel gebracht.

En alsof dit edelmoedig gebaar van deze dichter alleen reeds niet voldoende was om de grootheid van zijn dichterschap te bewijzen, heeft hij ook de fotograaf uitgenodigd om hem eventjes te kieken. Dit kiekje vinden wij aan de ingang van dit poëzie-prieel. De broek van de dichter ligt netjes in de plooi, ook zijn halsboord is keurig verzorgd. In het weelderige groen zit hij aan een tafeltje waarover een kanten napje werd gespreid en hij leest. Ja, hij leest. Naar alle waarschijnlijkheid leest hij een zeer ernstig boek. Het heeft mij enigszins verdrietig gestemd, dat hij, toen ik dat boek twee maand geleden ter hand nam, las en nu weer leest. Misschien leest hij ook niet, denk ik zo, misschien doet hij dit zo maar voor de fotograaf. Ik hoop het voor hem.

Ik hoop het voor hem dat hij ons met dit kiekje bedriegt. Ik hoop ook dat hij ons met deze verzen bedriegt.

Zal ik dan altijd moeten zwerven
Langs harde-hobbelige baan?
De hemelzonne moeten derven
En immer in het donker gaan?

Ik wil hier uit de inleiding een zin citeren in de hoop dat Frans Olyslagers daarin een aansporing vinden moge: ‘Misschien valt juist de echtheid van dezen bundel te betreuren, - maar ik hoop wel en ik reken er op dat de levensblijde toon, die al te zeldzaam in dit werk voorkomt, welhaast zal losbarsten in een overweldigende blijde levenssymfonie.’

En ik denk hierbij aan wat Marsman eens zei en wat tans ook voor het jonge Vlaanderen mag worden herhaald: Wat beter is, dansen of dichten? Leven of kunst? Vrijen of verzen schrijven? Als het op kiezen aankomt, dan komt het leven vooraan. Een man alleen met zijn kunst leeft maar half. Je kunt op het zuidelijk halfrond bestaan, en ook op het noordelijk, maar dan kan je nooit zeggen, dat je de aardbol in je zak hebt. Wanneer leven, zeg maar liefhebben, in *spanning,* felheid, door schrijven eens geëvenaard werd, dan was de keus nog niet moeilijk, want stellig is het voller en completer. En wie niet beseft dat twee oogen grondeloozer zijn dan sterren en oceanen, is leeg langs het leven heengegaan. Eischt het leven een offer, breng het dan, maar blijf niet als Petrarca om Laura treuren, om het mooie treuren!

Ik heb u gezegd, Mijne Heren, dat wij de rotte plek medogenloos wegsnijden moeten.

Dit bundeltje van de heer Olyslagers heeft met poëzie niets temaken.

Taal en Letteren
Varia Jan Vercammen

1. Matthijs Acket

Van den Bosch en Kalff hebben omstreeks 1890, (‘Taal en Letteren’ verschijnt vanaf 1893) bouwend op de vernieuwde taalwetenschap, die een dieper inzicht medebracht, de vernieuwing van ons moedertaalonderwijs ingezet. Omstreeks 1900 geven Poelhekke en de Vooys aan de beweging verjongde kracht. En omstreeks het begin van de wereldoorlog komen Pater Van Ginneken en Matthys Acket de impuls nog eens nieuw jong bloed bijzetten. In tegenstelling met Pater Van Ginneken, de geleerde teoretikus (waardoor hemzelf dikwijls parten zijn gespeeld op gebied der praksis) is Acket een levendig praktikus, een schoolman die leeft in (en ook wel van...) zijn pedagogiese arbeid. Die levendigheid vaart ook door de stijl van zijn opstellen, die hij verzameld verschijnen liet.[1]

Hij begint met proeven van literatuurlessen. We kunnen ons voorstellen wat een genot het moet zijn naar Acket te luisteren, als hij voor de banken staat. Hij maakt eenvoudige dingen niet ingewikkeld (een groot punt voorwaar!) en laat u minder-eenvoudige dingen met een voornaam gebaar zo dicht aanvoelen, dat ge al dadelik onder de bekoring komt van het leven, zoals het zich uitdrukt in de literaire schoonheid. Want leven, daar komt het ook voor hem op aan! - literatuur studeren is niet vooral teoretiese beschouwingen doormaken over die speciale kultuurtak: lit. studeren is *lezen.* - In zijn bespreking over verschillende figuren uit de Nat. letterkunde voelen we, dat het Acket te doen is, de geestelike waarde van hun werk onder de helste stralen te halen. Ook voor de docent, is taal en lit, de uiting van geheel zijn menselikheid. - Acket heeft ook tegenover de verdedigers van Herman Poort's ‘Bloeiende Bongerd’ het goede recht van de geschiedenis der letterkunde flink-geargumenteerd naar voor gebracht.

Deze opstellen treffen door hun direktheid. Er is voor de docent

(1) *Matthijs Acket:* Verzamelde opstellen. - A.W. Sijthoff's. Uitg. Mij. N.V. Doezastraat Leiden. - f. 3,75.

Ndl. altijd wat te leren bij Acket. En het is daarenboven een genoegen met hem te praten. Dat is het: hij praat, en innemend.

2. Versleer.

Overdiep's 'Beknopte Nederlandsche Versleer'[(2)] hangt geheel samen met zijn 'Moderne Ndl. Grammatica op stylistiese leest geschoeid'. Hij meent, dat de stijlleer geheel ten onrechte aan de Grammatica is ontfutseld. En als de spraakkunst de wetenschap is, die de taal mondeling en schriftelik moet leren gebruiken (en wat moet zij anders?) dan heeft hij gelijk. Trouwens de grammatica, wil ze volledig zijn, moet ook de taal in haar algeheelheid beschouwen. Overdiep wil aparte stijlboekjes overbodig maken. Dat is zijn goed recht, en konden we er hem bij helpen, we deden het graag. Waarom moet in een apart stijlboekje nog eens herhaald worden, wat in de taalles al gezegd en begrepen was?

Overdiep weert in zijn versleer alle vooropgestelde definities en bespiegelingen over de eigenlike aard van poëzie of rythme. Hij aanvaardt het gerealizeerde vers. Hij zegt: we zullen eens nakijken hoe onze goede dichters hun verzen hebben gebouwd. En hij stelt zelf niet zijn wetten aan de dichters, zooals we het nog vaak gewoon zijn. Dat maakt het boekje bizonder siempatiek. Hij moge dan ook een of ander vers al of niet juist scanderen dat is tenslotte toch een kwestie van persoonlike aanvoeling. En zolang zijn besluiten daardoor geen geweld worden aangedaan, kunnen we dat niet, in de echte zin van het woord, fout beschouwen.

Wat ons nog inneemt voor het boekje van Overberg (boek-je, maar waar verwonderlik-veel materiaal in onder is gebracht) is de historiese opvatting. Van het ndl. heffingvers komt hij over het klassieke vers tot het verslibrisme, dat helemaal niet zo jong is, als we wel kunnen menen. Zeer dikwijls was bij een twist tussen verslibristen en 'klassicisten' veel onaangenaams vermeden geworden, had men van beide kanten de moeite gedaan, zijn oordeel aan de geschiedenis te toetsen.

Een boekje, waar ik veel genoegen aan beleefde. Moge het verspreid worden, en eerst en vooral in de scholen.

(2) *Dr. G.S. Overdiep:* Beknopte Ndl. Versleer, - N.V. Uitg.-Mij. W.E.J. Tjeenk Willink - Zwolle. f. 0,75.

3. De steen des aanstoots.

Dat zijn de middeleeuwen. Een steen, waaraan men aan twee kanten stoot. Veel N.-Nederlanders kunnen onmogelik de geest, en dus de waarde van de middeleeuwse nederlandse kultuur begrijpen, die tegelijk Vlaams en Rooms was. En *wij* nemen aanstoot aan de manier, waarop de heerlike produkten der m.e. door de meeste n.-ndlandse geschiedschrijvers worden verworpen. Maar wij moesten eerst trachten beter de geestesgesteldheid te begrijpen, die aan de m.e. hun volle waarde niet toekennen kan. Men werpt een ongelovige geen dogmas voor de voeten om hem te bekeren.

Ik weet niet meer, wie het was, die in de Nieuwe Rotterd. Cour. bekende, dat het boek van Pater van Mierlo S.J. over de poëzie van Hadewijch(3) hem tot het inzicht van haar werkelike waarde had gebracht. Bij een bespreking van de letterkunde van Frans Bastiaanse enkele maanden geleden in deze kronieken, wezen we er op, dat de schrijver nergens in de middeleeuwse literaire produksie de schoonheid ontmoeten kon. We hopen dat ook Bastiaanse dit boek in handen krijgt.

In zijn verantwoording steekt Pater van Mierlo als volgt van wal: Dat de poëzie van Hadewijch tot de beste behoort, waarover onze letterkundige geschiedenis roemen mag, wordt thans vrij algemeen aanvaard. Of dat werkelik zò algemeen is, durven we te betwijfelen. Zeker is het dat Pater van Mierlo met zijn boek veel ogen zal doen opengaan. - Hedendaagse literaire figuren worden gemakkelik op de troon gezet (al blijven het dan kleine troontjes!) terwijl we vrezen de lof te maken van groten uit het verleden, werkelik-groten dan, als Hadewijch ‘een der allereerste lyrici, niet slechts van de ndl. woordkunst, maar van de wereldliteratuur.’ Het na-oorlogse geslacht wendde zich af van verleden en traditie, geheel. Dat is een van die reaksies, die schoon zijn in hun jonge vuur, maar tenslotte steeds niet levenskrachtig blijken. Wij trachten aan te sluiten bij het verleden en terzelfdertijd mensen van onzen tijd te zijn. Geen pruikdragerij, maar ook geen verbrijzelen van alle houvasten. Wij zijn een schakel in de ketting, waaraan wel eens wordt gerukt, maar die door geen mensekracht zal breken. ‘In 't verleden ligt het heden, in het nu

(3) *Dr. J. van Mierlo S.J.:* De Poëzie van Hadewijch, - N.V. Standaard-Boekhandel Antwerpen. - 25 fr.

wat worden zal'. - Naast de geestdrift voor ons eigen leven is eerbied voor de traditie, niet minder dan een plicht van rechtvaardigheid.

Hadewijch is meestal vrij van didaktiek, die inderdaad de middeleeuwse poëzie als kunst soms ongenietbaar maakt. Hadewijch dichtte uit een sterke innerlike drang, die haar leven zelf was. En haar leven was hemelse 'minne'. Daarom bezingt zij in haar werk ook dit enkele voor haar noodzakelike: de Liefde. En deze behandelt ze niet didakties, maar als levenservaring, als levensgevoel van een dorstende ziel. In een eerste deel toont Pater van Mierlo de poëzie van haar vorm aan, en in een tweede dan de poëzie van de inhoud. Het boek sluit met een algemene beoordeling. Het geheel is dus eigenlik 'een bloemlezing uit Hadewijch's Strofische gedichten, met een esthetische inleiding en telkens met een ruim esthetische verklaring'.

Het boek zal ruimschoots bijdragen tot de kennis van de middeleeuwse letterkunde in haar grootste vertegenwoordiger: Hadewijch. Benevens zijn beproefde wetenschappelike kennis van de m.e., betoont Pater Van Mierlo hier zijn uitzonderlike smaak en een diepe liefde voor de schoonheid, die van alle tijden is.

Ook door docenten kan dit boek van groot nu zijn, eerstens, als illustratie van de middeleeuwse geest (waarvan de Provencaalse troebadoerslyriek b.v. een andere illustrasie is) en tevens omdat ze genoodzaakt zijn enkel bij de meest-treffende schoonheid stil te staan, waarvoor ze zich gerust tot Hadewijch kunnen wenden.

De blijde Beiaardier. Wim Van Waas

De jonge beiaardier is verliefd en verblijd.
Zijn stralende lach glijdt
strelend over de hoepelrokken
der klokken,
die dansen een blij ballet.
De gulle zomerzon heeft zich in een galmgat gezet,
en volgt de deinende gang
van hun jubelende zang
over het paradijslike land.
De blijheid groeit als een bosbrand
in het hart van de uitbundige beiaardier,
wijl hij begeesterd bespeelt het trouwe klavier,
en weet hoe de klokken zijn geluk luiden
aan al de luisterende luiden.
in de fabrieken, de kafees, de krotten der grauwe stegen,
en op markten en pleinen en wegen.

Frans VAN IMMERSEEL.
Voor de gesloten deur.

Aantekeningen

De Spaanse revolusie en de Intellektuelen.

Het is op het huidige uur totaal ondenkbaar, dat iemand, die een oordeel vormt over de Spaanse revolusie, zou ontkennen dat de intellektuele stand er de hefboom van geweest is. Als we de ontwikkeling van de revolusjonnaire beweging in beschouwing nemen van haar oorsprong af tot op heden, dan stellen wij vast, dat de eerste opstand tegen de diktatuur uitging van Miguel de Unamuno, beroemd intellektueel en geestelike leider van Spanje.

Het beslissende ogenblik van den strijd tegen de monarchie werd gekenmerkt door het artiekel van Ortega y Gasset ‘Delenda est Monarchia’ en door het manifest dat daarop volgde en dat ondertekend werd door Ortega, Maranon en Perez de Ayala, drie andere leiders der Spaanse gedachte. Deze teksten zijn het, die er in slaagden de verscheidene revolusjonnaire strekkingen te verenigen. Ten slotte is de huidige regering, uitdrukking en leiding der zegevierende revolusie, samengesteld uit mannen, die niet alleen beschaafd zijn, zoals over 't algemeen deze van alle regeeringen, maar uit beroepsintellektuelen waaronder Azana, Zulueta, Fernando de los Rios, Giral, Albornez, Marcelino Domingo, t.t.z. professoren en publicisten. Van Unamuno's opstand af tot op heden werden al de woelingen, in 't leven geroepen om de monarchie omver te werpen, geleid door de intellektuele stand, wanneer deze woelingen zich niet uitsluitend tot deze stand beperkten; de onverzettelikste vijanden der monarchie, de vurigste strijders zijn studenten en professoren geweest. Zij hebben gemeend dat dit hun plicht van het ogenblik was, maar zij hebben nimmer nagelaten te verklaren - Jiménez de Asua, een der meest representatieve figuren heeft daarop herhaaldelik de nadruk gelegd - dat het een voorbijgaande aksie was, door de tijdsomstandigheden in 't leven geroepen en dat als ééns het land weer in normalen toestand zou verkeren en behoorlik zou geregeerd worden, hun voornaamste arbeidsfeer weer zou zijn de leerstoel, het laboratorium, de bibliotheek. Ten aanzien van deze feiten mag men beweren dat de Spaanse intellektuele stand zich vergist heeft of zich nog vergist, maar men kan onmogelik ontkennen, dat hij aan het hoofd van de revolusie staat.

En nochtans hoeveel dwalingen zijn er niet die bij het waarderen van de huidige toestand in Spanje opgeld doen! Er zijn er die beweren dat de konstituerende vergadering samengesteld is uit ongeletterden, wanneer er meer dan honderd professoren deel van uitmaken en zelfs onder de sosjalisten legio zijn en in 't algemeen de leden tot de vrije beroepen behorende: Besteiro, Fernando de los Rios, Jiménez de Asna, Sanchis Banus, Fernando Sainz, Margarita Nelken, Bujeda, Julien Zugazogaitia. De groep ‘In de Dienst der Republiek’ geleid door Ortega Gasset, Maranon en Perez de Ayala is gans samengesteld uit intellektuelen. Evenzo de minoritaire groep: ‘Republikeinse Aksie’ geleid door Azana, en er is geen partij wier leiding niet uit intellektuelen bestaat. Intellektuelen zijn nog de onafhankelike afgevaardigden: Unamuno, Sanchez Ramon, Melquides Alvarez, Ossorio Gallards, Santiago Alba... Het Parlement is wat het is: goed of slecht. Maar als wij oordelen dat het slecht is, moeten wij ook bekennen dat Spanje er geen beter zou kunnen hebben. Buiten het Parlement zou men geen twintig aanzienlike Spanjaards kunnen aanduiden. De monarchie heeft nooit een Parlement van dusdanige kwaliteit gekend. (José Venegas in ‘Nosotros’ Buenos-Airés Maart-April nummer 1932).

Weer een aanslag op Shakespeare?

Tristan Bernard is bezig met voor het Odéon verscheidene toneelstukken van Shakespeare zeer vrij te adapteren, zo vrij dat hij er personnages uit weglaat en, o heiligschennis! er andere bijvoegt. Hij verdedigt zelf zijn opvatting als volgt: (Nouvelles Littéraires, 16-7-32).

'Ik heb de eerzucht, de pretensie, de verwaandheid gehad me af te vragen welke de wensen zouden zijn van de grote Will, moest hij op deze zichtbare wereld weerkeeren. Zou hij er aan houden de verfijnde smaak van enkele geletterden en het pedantisme van de exegeten te vleien? Zou hij niet verkiezen het groot publiek te bereiken en te behagen, zoals Ronsard zei:

A ce monstre têtu, divers en jugements?

Moeilike taak, maar die, meer dan het vooruitzicht van een gemakkelik succes bij de esteten en ingewijden, het genie in verzoeking brengen moet.

Ongetwijfeld zou Shakespeare tot zijn vertalers zeggen: 'Vertaalt mijn drama's, tracht het publiek te winnen door bij hem de zielsbewegingen op te wekken, die het gaat zoeken in de schouwburg. Eerbiedigt niet al te zeer deze tekst, die verandert met de jaren. Ik zou dat met andere woorden schrijven, indien ik nu op aarde weerkwam.

Mijn taal verschaft aan uw elite de kleine charme van wat in onbruik geraakt is. Daarop heb ik niet gerekend. Mijn huidige dialoog heeft zijn jeudige sappigheid verloren. Als gij nu een perverse bekoorlikheid vindt in zijn rans smaakje, dan is dit een genoegen dat ik u waarlik niet heb willen verschaffen.

... En dan, bespaart mij vooral die lokale kleur, welke mijn personnages plomp maakt, ze vastkluistert in het verleden, en van deze levende wezens kijkraam-rekonstitusies maakt'.

Nekrologie.

Cyriel Buysse, die voor een paar jaar nog werd gehuldigd, overleed Maandag 25 Julie op zijn kasteel te Sint Marten-Laethem. Hij was 72 jaar, en werd geboren te Nevele. Men weet, dat hij een neef was van Rozalie en Virginie Loveling.

We hopen op zijn zeer omvangrijk werk nader terug te komen. We kunnen bij deze gelegenheid wijzen op het merkwaardig werk van Dr. Roemans: Kritische Bibliographie van Cyriel Buysse, gevolgd door een Bibliographie over Cyriel Buysse, door Steenlandt te Kortrijk zo voornaam uitgegeven.

- Begin dezer maand overleed ook Israël Querido. De meningen over zijn werk verschillen merkwaardig veel. Zonder hem nu evenwel in de wolken te dragen, maar ook zonder de afwijzende houding, die soms wel verklaarbaar, maar daarom niet vergeeflik is, zien we in Israël Querido toch een prachtig stylist, met een geniale aanleg, die misschien juist door de schuld van zijn overdreven bewonderaars, niet tot volledige ontplooiing is kunnen komen.

- Limburg verloor zijn begaafde zanger: Lambrecht Lambrechts.

Boekbesprekingen

Franz Herwig. - De heilige proletarier. - Met een inleiding van Cor. Hesseling en teekeningen van H. Schoonbrood. - 'N.V. Standaard-Boekhandel', Antwerpen. Gen. 25 fr. In linnen geb. 36 fr.

Deze legende van de H. Sebastiaan von Wedding is op zijn tijd vertaald geworden. De geestelike nood van deze tijd is groter nog dan de ekonomiese nood. Uit zijn klooster komt de Benediktijn Sebastiaan in de wereld onder de parias der samenleving en tracht overal wat vrede, wat berusting of wat vreugde te brengen, tot hij ten onder gaat in een revolutionaire volksoploop, en evenals zijn heilige Patroon gebonden en doorschoten wordt.

Het is een tendenzboek. Franz Herwig, die verleden jaar te Weimar stierf, hield zich lange tijd bij de historiese roman, die hij meesterlik beheerste. Door zijn 'Sankt Sebastian von Wedding' komt hij tot het volk van zijn tijd en zijn land. Hij ziet de nood en de ellende en zijn apostelziel is er bij ontvlamd.

Natuurlik is dit boek een naar het hart van wie aan de kunst de eis van uitgesproken sociale aksie stelt. We moeten bekennen dat Herwig zijn tendenz meesterlik beheerste, omdat zij vergroeid was in zijn levensdrang. Maar in dit genre zijn de gevaren groot. Zo is de 'Kristiaan' van Ernest van der Hallen een jammerlike mislukking geworden. Ik haal dit boek hier aan, omdat in beide werken feitelik dezelfde grondgedachte ligt.

Op een punt van belang heeft de inleider terloops gewezen. Het is inderdaad een ongelukkige keuze dat Sebastiaan een Benediktijn is. Iedere grote Orde immers heeft haar eigen roeping in het mystieke Lichaam Christi. Waar de Benediktijnen het asketies en Dominikanen het dogmaties beginsel inkarneren, vertegenwoordigen de Jezuïeten het organisatories beginsel, die ook bij de apostelen hun typiese vertegenwoordigers hadden in de personen van respektievelik Joannes, Paulus, Petrus, en die door de katoliciteit van de Roomse Kerk vanaf 't begin teruggevonden werden in Israël, Griekenland, Rome.

De lijn van het boek is overal strak gehouden. Er komt inderdaad geen inzinking in voor. Maar het is anderzijds te fragmentait. Het had er wel bij gewonnen, als het meer uitgewerkt was geworden. Het beeld van Sebastiaan's Apostel-fragmentaire. Het had er wel bijgewonschap komt u eerst na enig nadenken in volle waarde voor de geest. We hadden beter de grootse indruk onder de lezing zelf moeten ondergaan.

Maar dit is een boek dat u vasthoudt. En juist daardoor wordt het voorgaande enigszins vergoed. De schrijver is er in gelukt een legende levend te maken midden de werkelikheid van de ellende der grootstad. Dat is de grote waarde van dit boek, dat we niet anders dan een edel kunstwerk kunnen noemen.

Mochten velen het lezen, die sociale verantwoordelikheid dragen.

J.V.

Justus Ehrhardt. - Straten zonder einde. - Geautorizeerde vertaling door R. Wiessing De Sterke. 'Erven J. Bijleveld', Utrecht, geb. f. 2,90. Ingen. f. 2,15.

Evenals het voorgaande is dit een boek over de ellende der grootstad. Maar er is een groot verschil. Beiden zijn een aanklacht. Maar, waar Herwig een oplossing te geven tracht, blijft Ehrhardt objectief bij de naakte feiten. Het is de roman van de verongelijkten des levens, die de werklozen der grootstad geworden zijn. Deze avonturen van de volksjongen Hanz Schulze, die tot vergrijpen komt uit zucht om te ontkomen aan een volkomen, zonneloos bestaan en uit nood. Het verderf der

eindeloze grootstadstraten omspoelt de honderden, die in dit boek langs u heentrekken. Het idealisme van de gezinsvoogd Leukel wordt machteloos weggespoeld in de vloed van kriminaliteit, die de Berlijnse jeugd meesleurt.

De stijl is knetterend en snel. Met verbetenheid stort de schrijver zijn hart uit. Hij heeft medelijden, en dat is het, dat zijn mondhoeken soms krampachtig trekken doet. Als aanklacht is dit boek gelukt, al is het waar, dat voornoemde stijlkenmerken wel eens kunstmatig aandoen en wat vermoeien. Sommige uitspinningen kunnen u het boek wel eens terzij doen leggen.

Als ge ook het boek van Herwig hebt gelezen, valt het op, hoe troosteloos en grauw het werk van Ehrhardt overal blijft. Deze beide staan ten opzichte van elkaar als b.v.b. ‘Waan Europa 1934’ van H.W. Gobsch (zie hierna) tegenover Remarque's ‘Westelik Front’. In beide gevallen laten de laatste u met uw donkere weerzin als op iets wachten, terwijl de eerste u een weg laten zien, een weg die omzeggens ledig is weliswaar, maar hij is er voor wie sociale verantwoordelikheid draagt.

We voelen hier ook telkens de kritiek op de sociale orde, die de mens niet meer voldoet, omdat ze gebouwd werd op macht en als een zielloos mekanisme de mens naar de ziel grijpen wil.

Deze ekonomiese krisis is niet alleen een kwestie van overproduksie, zooals er georakeld wordt. Ze is veel meer. Ze is de ondergang van een stelsel, het faljiet van de liberale ekonomie. Er zijn diepere krachten die de wereld regeren, dan die der masjiene.

J.V.

H.W. Gobsch: Waan-Europa 1934. Een vizioen. - Vertaling van Jef De Leau. - Uitg. ‘De Torentrans N.V.’ Zeist. gen. 35 fr. In linnen band 50 fr.

De nederlandsche verhaling van dit werk beleefde reeds een tweede druk. Dat is verheugend, want deze toekomstroman is eene schreeuw om vrede, maar een schreeuw, waarin reeds de ontzetting ligt van een voorvoelde katastroof: de zelfmoord van het oude Europa. Wat als het ‘fatum der volkeren’ wordt beschouwd, wordt hier aangeklaagd als de schandelike aberratie van machthonger en nationaal egoïsme.

Een nietig grensincident tussen Zuid-Slavië en Albanië, zet op vijf dagen geheel Europa in vuur. En evenals de Franse vredesapostel Brandt denken wij aan het einde: Die laatste vijf dagen... of zijn het maanden! jaren! Verbluffend is de vasthoudendheid en de geestelike en lichamelike kracht van Brandt. Maar de misdadige kombinaties volgen elkaar op met een zekerheid, die wel iets heeft van fataliteit, en daarvoor ook graag wordt uitgekreten door politieke retorijkers, maar niettemin altijd misdadig blijft.

De ondergang stormt op Brandt aan met snelle en hevige passen. Brandt de gewezen gevechtvlieger. Nu minister van buitenlandsche zaken. Hij vertelt zijn Damascus. Hoe bij een luchtgevecht, alleen hij en een Duitser overbleven. Ze stormen op elkander los... ‘Plotseling... ik voelde het branden van de morgenzon in mijn gezicht - de hemel scheen open gescheurd - de eeuwigheid scheerde langs mij heen! Toen stak ik mijn arm loodrecht de lucht in! Jubelend! Om den Duitscher te begroeten! Als op commando ook de arm van den ander! De eene moordenaar herkent den andere...!

Wij voelden ons menschen. Naast elkaar vlogen wij, de Duitscher en ik. Langzaam gingen wij met een grooten bocht van elkaar af, maar onze ogen en handen groetten nog heel lang.'

De tragedie van Jaurès herhaalt zich ook weer op de persoon van de vredesapostel. De chauvinistiese minderheid dikteert te Parijs. Maar de revolutie breekt zich baan, beginnend bij de wereld-staking der vakbonden: het leger van de vrede de wereld-Unie, schepping van Brandt.

Maar revolutie wilde Brandt niet. Hij werd door eigen partijgenoten misbruikt. Als Brandt eindelijk de macht in handen krijgt is het te laat: de oorlog Italië - Frankrijk is aan gang. Een Europese revolutie ontbrandt, en over Polen marsjeren de Sowjet-legers Midden-Europa door naar het Westen.

Een ontzettend boek, dat, zoals het prospektus zegt, met een warm hart, maar een koud verstand werd gebouwd. En hoe gebouwd! Als schakels van een keten grijpen de feiten in elkaar. Alhoewel ieder hoofdstukje van dit lijvige boek van het ene hoekje van het bevende Europa naar het andere overspringt, is er nergens een breuk in de eenheid. Een enkele maal voelen we wel wat minder zekerheid in de gang, maar niet zo gauw is dat u bewust geworden, of weer wordt ge meegesleept door de razende vaart der verwikkelingen.

Een macht heeft Gobsch vergeten: de witte koning van het Vatikaan. Het is onmogelik dat zijn stem niet over de daden van Brandt zou klinken. En het ware te verhopen én voor de Kerk én voor de menschheid, dat al de leden van die andere Unie, de strijdende Kerk, op de golflengte van het Vatikaan zouden afstemmen en opstaan: een ander leger van de vrede. Al gaat die hoop wel wat tegen ons beter weten in.

Aan al mijn kameraden, die ik de eerstevolgende weken zal ontmoeten, zal ik vragen of zij ‘Waan-Europa 1934’, gelezen hebben. Het moest in nog groter oplage gaan dan Remarque. Want Remarque is verleden en Gobsch tekent ons de georganizeerde misdaad der toekomst. Daartegen gaat het!

J.V.

Joris Vriamont: De exploten van Tabarijn. - Derde druk. - ‘A.A.M. Stols,’ Maastricht en Brussel. - 15 fr.

Het doet ons genoegen, dat er een gewone uitgave van dit boek verscheen.

‘Zo vertellen de Vlamingen!’ de Vlaming is een geboren verteller, Streuvels en Timmermans zijn Vlaanderen. Gelukkig niet geheel, gelukkig is er ook Roelants, W. Elsschot, Kenis, Teirlinck, van Ostayen en... Vriamont. Ik geef natuurlijk geen gesloten lijstje. Ze behoeden er ons voor in het noorden voor ‘goede vertellers...’ terzij te worden gezet. Ze verlossen ons van die verdomde ‘esprit de clocher’ die onze neus bindt over wat floklore en wat natuurbeschrijving.

Tabarijn is de verpersoonliking van moderne onrust en zoeken. De legende is werkelikheid in de ziel van velen. Tabarijn vindt God niet, die hij bespot. Maar zijn bespotting is een roep naar Hem.

In dit boek van Vriamont ligt een voornaamheid, die we al te zeer in onze Vlaamse letteren ontberen. De ironie speelt door het verhaal als een wiegende kleurige rozentros doorheen het latwerk. Steeds weer komt een onverwachte wind. Soms is de grimlach zo fijn verdoken in de tragedie, dat het uw begrijpen onzeker maakt.

Er ligt een groot charme in dit boek. Maar vooral: Tabarijn is een mens. En die willen we eerst en vooral in een kunstwerk zien.

J.V.

C.J. Kelk: Jan Steen. - 'Het Kompas' Mechelen. - Gen, 56,50 fr. - geb. 71,00 fr.

Is Jan Steen wel een Hollander? Dan schiet onze kennis van de Hollanders hier waarachtig te kort. - Er zou aan deze roman niet veel moeten veranderd worden, opdat hij het leven zou kunnen zijn van Brueghel. Op een punt is de lichtzinnige Jan standvastig: in de liefde voor zijn vrouw. Dat is het roerende deel van dit boek, daarop valt dan ook de nadruk.

Een goed geschreven roman. Zooals Kelk het schrijft moet het ook geweest zijn. Hij weet de gegevens fijn en uitzonderlik - beeldend in te kleden, maar ook zodanig dat het verloop van dit bewogen kunstenaarsleven toch altijd om een vaste lijn beweegt: werkelik het leven van een levend mens. En daar houden we altijd

van en daar zouden we veel om vergeven kwestie stijl. Maar dat moeten we hier heus niet want die stijl van Kelk mogen we. En we weten niet wie ons het grootste genot heeft bezorgd: Jan Steen of Kelk.

We hadden wel meer de *kunstenaar* Jan Steen willen proeven, al moeten we bekennen dat op dit punt Jan Steen het zeker haalt op de Rembrandt van Theun de Vries. Maar langs de andere kant had Kelk ook een dankbaarder gegeven. En hier en daar krijgen we wel eens een bezield moment van Jan Steen te smaken.

Wie na Rembrandt en Jan Steen? Wordt de 'biographie romancée' ook in de Nedl. letteren modies? Zoveel is echter zeker, Kelk zal met zijn werk geen mal figuur slaan in de reeks.

J.V.

Felix Timmermans: - De harp van Sint Fransiskus.

Het is al een hele tijd sedert Pallieter en Kindeke Jezus in Vlaanderen. Sindsdien kwam er ook Brueghel met de onsympathieke ondertietel. Vermeylen heeft er indertijd in 'Vandaag' Breughel voor uit de hemel gehaald. Het is maar goed voor Timmermans dat hij de Pieter nooit heeft ontmoet.

En nu Fransiskus! Timmermans is door Assise getroffen geweest, dat voelen we hier zeer goed. Wie zou er ook niet getroffen worden door de oude bergstad, die ook het laatste mysterieuze argument was voor de bekering van een Jörgensen? Maar om over Fransiskus te schrijven, zoals over hem moet geschreven worden, is er meer nodig, zelfs als men kunstenaar is. Er is daarvoor een zekere verwantschap nodig, die niet ligt in een zekere graad heiligheid, maar in een dieper begrijpen van de heilige met zijn eigen goddelike roeping in zijn eigen land en zijn eigen tijd.

Zeker er zijn de omstandigheden, die aan de wereld rondom Fransiskus een eigen tijds- en landsbepaling geeft. Maar toch is de Fransiskus van Timmermans tijdeloos en overal mogelik. Dat ligt dieper dan in een landschapverschil. Het kindeke Jezus kunt ge naar Vlaanderen halen, Sint Fransiskus niet. Hij heeft zijn eigen roeping gehad, die nu of in een ander land in die bepaalde vorm niet mogelik zou zijn.

En dan, Timmermans heeft geen ietsje aanleg voor mystiek, tenzij gewone natuurmystiek. Maar Fransiskus was meer: hij was de mystikus, die God ziet van in zijn sterfelik leven.

We kunnen nu nog zeggen, dat we het woord 'roman' niet begrijpen op het tietelblad, dat Timmermans met alle mogelike taalregeling overhoop ligt, maar het grootste tekort is, dat Timmermans ons Sint Fransiskus niet begrijpen leert.

Als Timmermans schrijft: - 'Aan dien oorlog doe ik mee! riep Fransiskus. En hij stak zijn vuist omhoog, als of hij een zweerd vast had, en zijn donkere ogen blonken lijk de steenen van zijn ringen. Verders luisterde hij niet. Zijn gedachten trokken terug naar dien bedelaar. Hij kreeg danig spijt dat hij hem niets gegeven had', dan geloven we dat niet: Er zijn in de psyche van een heilige veel onbegrijpelike dingen, maar het is toch ook een menselik psykies organisme, dus iets dat gehoorzaamt aan wetten. Te meer, wat Timmermans hier schrijft gebeurt vóór het heilig leven van Fransiskus. Het boek van Chesterton over de heilige van Assise geeft daar een heerlike bewijs van.

Er zijn in de letterkunde wel figuren met een alzijdig (of meerzijdig talent). Maar dat zijn genieën. Zo ver is het voorlopig met Timmermans nog niet. Ook Streuvels mislukte met zijn Alma, als daarnaast zijn ander werk wordt beschouwd.

Zeker, er komen in dit boek weer mooie plastiese Timmermanse bladzijden die oprecht kunnen genoten worden. Maar op elk van die bladzijden vinden we het dan spijtig, dat Fransiskus geen legende is, die de kunstenaar kan bewerken naar eigen aanleg en fantazie.

J.V.

Lewis May. - John Henry Newman. - Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch door Frans J. Wahlen, verlucht met penteekeningen van Newman naar portretten en schilderijen door Jos. Schrijnder. 'Standaard-Boekhandel N.V.' Antwerpen. Gen. 75 fr., geb. 90 fr.

De heer Wahlen bewees de nederlandse kultuur een dienst door het vertalen van dit boek. - Voor Engeland heeft Newman natuurlik de grootste betekenis. Maar ieder ontwikkeld mens kan zijn leven slechts schoner maken door de omgang met de geniale kardinaal.

Niemand heeft naar mijn weten, klaarder en juister Newman verklaard dan Dr. Frans de Hovré in zijn boek 'Het Katholicisme'. Als inleiding tot Newman een kostelik dokument, dat ieder, die het werk van Lewis May leest, zou moeten doorgemaakt hebben. Lewis May is esteticus, en hij beschouwt Newman hier dan ook meer esteties, dan theologies of filosofies. Newman was niet alleen een genie maar ook een heilige, en diensvolgens een goed en schoon mens. De diepe schoonheid van zijn leven en zijn werk te belichten is de taak die Lewis May op zich nam. En hij kweet zich heerlik van die taak. Er ligt een zekere voornaamheid in zijn stijl, die schoon harmonieert met de aristokratiese gestalte van de Man der Oxford-beweging. Over deze belangrijke evolutie van de geloofszin van Engeland schreef Prof. Al. Janssens een merkwaardig boek, dat in de keurreeks van het Davidsfonds werd uitgegeven.

Een ander reden waarom we dit boek welkom heten voor de katolieken in Nederland is, dat de schrijver benevens een Oxford-man ook Anglikaan is. Zo kan hij eens de nadruk leggen op het feit, dat Newman veel heeft geleden in de Moederkerk. Tegenover de bekeringswoede der Roomse mekaniese Kongregatie werd het werk van Newman niet begrepen. Men kon het immers niet aanvaarden dat niet alleen Engeland moest voorbereid worden om Rome te ontvangen, maar dat eerst en vooral Rome moest voorbereid worden om Engeland in zijn schoot te ontvangen. Het was in de tijd, dat de dogma der pauselike onfaalbaarheid werd uitgeroepen niet alleen, maar ook tot onaanvaardbare afmetingen opgedreven. Newman maakte vijanden en hij ondervond aan zijn leven, wat het is vijanden te hebben in Rome.

Newman is iemand om mee te dweepen. Dat heeft Dr. De Hovre begonnen ons te leren. Maar naast zijn werk, dat de estetiese zijde omzeggens geheel in de schaduw laat, en naast het wetenschappelike werk van Prof. Janssens, plaatsen we het boek van Lewis May als de 'dritte im Bunde'. En we geloven, dat geen der drie goed kan gemist worden om Newman geheel en alzijdig te begrijpen, en het diepst zijn invloed aan ons eigen leven te ondergaan. Dat is de schoonste lof, die over een boek kan gesproken worden.

J.V.

Nico van Suchtelen. - Zwerftochten. - Uitg. 'N.V. Mij. tot verspreiding van goede en goedkoope lektuur', Amsterdam. - Gen. f. 1.75, geb. f. 2.75.

Nico van Suchtelen schreef reeds heel wat romans. Dit is geen roman. Het is een gezamenlike herdruk van twee vroeger verschenen werkjes, nl. Zwerveling in den vreemde en Zwerftochten met de Tent door Nederland.

We zullen al maar dadelik zeggen, dat het tweede ons meest heeft bekoord. Want daarom is het de schrijver te doen geweest: te bekoren, te begeesteren voor het vrije natuurleven. En het doet deugd de jeugd-romantiek van het kamperen nog bij een oudere met zoveel vuur verheerlikt te zien. Want het is altijd aangenaam naar een jong hart te luisteren, bizonder dan als die jeugd doorheen veel jaren werd bewaard.

Tent-entoesiasten moeten vast dit boek eens lezen. Ze vinden er een hele boel hoogst praktiese raad. En niet-entoesiasten zullen er entoesiast bij worden. Want van Suchtelen overtuigt. Het is trou-

wens een zeer aangenaam kout-partijtje. En niet vergeten de 64 mooie en sprekende fotos!

J.V.

Dr. Jul. Persijn. - Studien en lezingen II. - Uitgave 'N.V. Standaard-Boekhandel', Brussel.

Jul. Persijn maakt het zijn toekomstige bibliograaf waarachtig gemakkelik. We krijgen hier weer de herdruk van twaalf reeds verschenen of... gesproken voordrachten. Een feestgroet voor Cyriel Buysse, een voor Stijn Streuvels en twee voor Gezelle. Verder een grafrede voor Mgr. Dr A. Ariëns, een stukje over de Ontwikkelingsgang der Nederlandsche Letterkunde van Dr Jan te Winkel, over de Belgiese en Hollandsche Schilderkunst in de 19e eeuw, enz., enz.

Voor sommige dezer bijdragen zijn we inderdaad blij, ze zo dadelik onder de hand te krijgen. Iedereen zal er trouwens wat in vinden, dat hij gretig aangrijpen zal.

En de stijl van Jul. Persijn mogen we toch nog altijd? Er zal ook wel niemand zijn die twijfelt aan zijn bevoegdheid wat de hier behandelde onderwerpen betreft. Een diskussie over détail-punten is daarom ook niet in een gewone boekbespreking te beginnen. Daarvoor ware eerst een zeer ernstige en zeer lange studie noodzakelik. Trouwens, de gustibus non disputandum.

J.V.

Jan Lauweriks: Moderne woninginrichting. - Met 44 afbeeldingen. - Uitg. 'W.L. en J. Brusse,' Rotterdam, fl. 1.50.

Het is onze bescheiden mening, dat het modernisme in zake binnenhuisinrichting ons stilaan wat al te zeer aan elke versiering heeft ontwend, versiering hier gebruikt in de zin van iets, dat niet noodwendig bij het meubel hoort. Dit heeft het evenwel bewerkt, dat de zon vrije toegang tot onze kamers heeft gekregen. Maar die kamers zelf zijn stilaan al te naakt geworden. De absoluut gewettigde reaksie tegen namaak-stijlen en smakeloze overladenheid is wat te ver gegaan. De tè grote vereenvoudiging heeft de intimiteit en de gezelligheid geschaad. En dat willen we toch vooral in onze thuis vinden. Diezelfde vereenvoudiging heeft de ruimte zodanig vergroot, dat we dikwijls in de moderne meubilering alle gevoel van rust missen, dat we soms zo graag wilden ondergaan. We kunnen ook gerust aanvaarden, dat een meubel prakties moest zijn, maar het kan daarbij zeker geen kwaad, dat het ons tevens bekoort. Al is het dan ook door Prof. Franz Schulter ontworpen, toch kunnen we b.v. niets voelen voor het buffet, dat afb. 9 ons kijken laat, evenmin als voor zijn meubelen van afb. 6 en 7. Dit is maar een voorbeeld. De meubelen van Willem Penaat bekoren ons in het algemeen meer, zo zijn interieur van samenvoegbare meubelen (afb. 31).

De waarde van dit boek ligt dan ook meer in de interpretatie van de heer Lauweriks. Er wordt hier inzicht gegeven, wat al te zeer ontbreekt bij mensen, die hun huis nu ook eens 'modern' willen meubelen, gewoonlik zonder enig gevoel voor eenheid.

Het gaat hier trouwens niet alleen om meubelen, ook om het behang, de belichting en het eet- en drinkgerei.

Wie een binnenhuis gaat inrichten, zal zeker en vast goed doen ook de heer Lauweriks te konsulteren. Hij is een man van smaak, en als dusdanig zal hij ook wel aanvaarden, dat niet ieder mens dezelfde smaak heeft, al nemen we ook kwestie binnenhuis inrichting wel algemene objektieve schoonheidsvoorwaarden aan.

Een boek dat bizonder geschikt is voor de vulgarisatie van die algemene voorschriften. Want wat deze kwestie betreft, is nog weinig tot de grote massa gesproken, zoals het hier gebeurt. Daarom: welkom!

J.V.

W.F. Gouw. - Glas in lood. - Met 56 afbeeldingen. Uitg. 'W.L. en J. Brusse' Rotterdam, fl 0.50.

Het gekleurde glas in lood is zeker, zowel als b.v. het toneel, een eigenaardige

kunst met een eigen tekniek. In casu een zeer eigen tekniek, dat inderdaad niet kan gepopularizeerd worden. Waar Vlaanderen kan wijzen op iemand als Eugeen Yoors, heeft in Holland zelfs Jan Toorop zich aan glasraamkunst begeven. We krijgen hier dan ook zeer merkwaardige rezultaten van hem te kijken. De namen te noemen die onder de afbeeldingen in dit boek voorkomen, zou een te lange lijst maken.

Voor ieder worden hier enkele bladzijden notities gegeven, niet alleen door Gouwe, maar b.v. ook door Gerard Brom. Tevens krijgen we ook stukjes van glasraamkunstenaars zelf over de tekniek van het vak, de verhouding tot de bouwkunst, en zo meer. Volgt dan de beschrijving van enkele glas-in-lood-werkplaatsen in Noord-Nederland evenals van een lijst van uitgevoerde ramen door de genoemde kunstenaars. Zodat het boek geworden is een overzicht van de stand der glasraamkunst in N.-Nederland. Gelukkig werd ook niet vergeten een inzicht te geven in de eigen tekniek. De inleiding van W.F. Gouwe is eveneens het lezen overwaard. Evenmin als de architektuur of de binnenhuis-inrichting is de glas-in-lood-kunst in deze tijd reeds tot een vaste vorm gekomen. Dat ziet de inleider zeer goed.

De hier behandelde is een te vaak vergeten tak der kunst, dan dat we het verschijnen van dit werk niet met blijdschap zouden begroeten. De uitgeverij Brusse opende hiermee een serie monografieën over hedendaagse sier- en nijverheidskunst. We kunnen niet anders dan haar om dit initiatief de volle belangstelling van het Nederlandse volk toewensen.

J.V.

Ernest Claes. - Namen 1914. - Vijfde druk. Uitgave ‘N.V. Standaard-Boekhandel’ Brussel. Prijs: 15 fr.

Dat dit werk een vijfde druk beleeft, pleit geloof ik meer voor Ernest Claes dan voor het boek zelf. We bekennen, dat we nu voor de eerste maal het boek lezen. Maar hier zijn geen bladzijden, die u lang bijblijven, als b.v. de vizionaire passus in ‘Bei uns in Deutschland’, de ijlkoorts van de zieke. Trouwens lijkt dit boek ons heel wat mooier dan Namen 1914. Het kan nu ook wel zijn, dat we stilaan de oorlogsliteratuur terzij gaan leggen, we bedoelen meer de front- en gevechtsliteratuur. Het is trouwens een feit, dat daarop door de lezers op verschillende manier wordt gereageerd: het zou struisvogel-politiek zijn de sensatielust en de sadistiese neigingen van een zeker publiek te negeeren, zelfs voor een boek als dat van Remarque.

Ernest Claes moet een goed soldaat geweest zijn, en een goede wapenbroeder. Het vaderland primeert. We kunnen het niet maken, dat een dienstweigeraar nu meer sympathie geniet dan een goed soldaat, We geloven, dat voor het eerste ook een groter zielekracht nodig is. Wij zelf zouden liever géén mens hebben neergeschoten, dan gedekoreerd te zijn om er vele neergeschoten te hebben. En dat ‘liever’ gaat van het ene uiterste tot het andere. Maar misschien spreekt ieder geweten niet in dezelfde zin.

Tevens wordt in dit boek een helder licht geworpen, niet alleen op de slechte organisatie maar ook de onbekwaamheid van de toenmalige legerleiding, en tevens op de vrijschutters-kwestie.

W.v.W.

Mgr. Toth Tihamer. - Kristus koning. - Mgr. Toth Tihamer. - De 10 geboden I. - Beide uitgeg. door de 'Norbertijner Adij te Averbode'. Ieder: 20 fr.

Ik heb bij het lezen van deze lijvige boeken voortdurend aan Kard. Newman gedacht. Evenals de naam Newman steeds onafscheidelik zal blijven van de Universiteitskerk van Oxford, zal Toth Tihamer vermoedelik wel onafscheidbaar blijven van de Pazmany-Universiteitskerk te Budapest.

Voorzeker gaat het niet op de beide namen zo maar naast elkaar te plaatsen. Toth Tihamer bezit niet in dezelfde mate als de grote Engelsman het vermogen door te dringen tot de onzichtbare wereld, en die

voor onze ogen te ver-realizeren, (het begrip to realise is daardoor wel niet in zijn volstrekte betekenis vertaalbaar).

Maar beiden komen hierin overeen, dat ze de mens aanvatten bij zijn eigen leven. Nu begint men Newman te begrijpen, die, als alle genieën zijn tijd vooruit was. Het dogmatisme van goedmenende apologeten heeft afgedaan, en dat is maar goed ook. We moeten niet opdringen, maar overtuigen. Of, zoals Tihamer het zelf zegt: In de stof zelf is geen haarbrede afwijking van de overgeleverde waarheden duldbaar. De oude H. Schrift, de oude dogmatiek, de oude zedeleer, de oude liturgie, de oude mystiek, doch in een nieuwe omwerking en van uit een nieuw gezichtspunt bekeken, lettend op de geestelike noodwendigheden van de hedendagse mens en de taal bezigend van die mens. Oud zal de stof zijn: nieuw het stellen der vragen; nieuw de gedachtengang, nieuw de gelijkenissen; nieuw de voorbeelden.

Die woorden uit 'Kristus-Koning' kunnen ook voor het andere werk gelden, Voor zijn preeken, vermijdt Tihamer onderwerpen, die reeds lang onbetwistbaar zijn; hij houdt zich aan onderwerpen, die aan de hedendaagse behoeften en noden moeten voldoen.

We moeten het initiatief van Averbode, deze boeken ook voor Groot-Nederland toegankelik te maken, onvoorwaardelik loven. Kijken we maar alleen eens naar Vlaanderen. Wij staan hier tussen de Zondagsermoenen der parochiale geestelikheid en de missie-sermoenen. Over de eerste zullen we niet veel zeggen, we kennen die genoeg, want niet zelden zijn ze volstrekt onvoldoende voorbereid, en wat de juistheid betreft, moeten we het dan ook niet al te nauw nemen, als we in détailzaken komen. We moeten dat durven zeggen, we kennen trouwens voorbeelden daarvan.

Wat de tweede betreft durven we het eveneens aan de doelmatigheid te betwijfelen van de schrikaanjaging door de beruchte avondsermoenen over onkuisheid, dood en hel. Och kom, vraag eens aan de pastoors of er zo veelal meer bekomen is, dan een *momentele* indruk. - Er is geen blijvende overtuiging. Die geeft Tihamer echter wél in deze, zijn sermoenen. Maar hij weet zonder sentimentele overdrijvingen b.v. het eerste gebod in zijn verstrekkende betekenis te omlijnen en tevens zijn grote waarde. *Onze priesters en inlandse Zendelingen moeten deze sermoenen lezen.*

Maar... het is geen gesneden brood, Newman aarzelde een Franse vertaling van zijn sermoenen toe te laten, omdat een Fransman geen Engelsman is. Ook Tihamer aarzelde zoals blijkt uit zijn woord vooraf. En hij heeft gelijk. Maar wat ieder hier zal vinden is: een onvergelijklike rijkdom van gedachten, waarmede ook onze mensen tot een overtuiging kunnen worden gebracht, die een betekenis zal hebben voor hun leven. En daarom gaat het toch?

Ook leken moesten deze boeken lezen! Schrik maar niet af voor het woord: sermoenen. Ze hebben zo heel weinig daarvan, zoals we die kennen! Had ik niet een hekel aan gemeenplaatsen, ik zou zeggen, dat ze lezen als een roman! Bepaald aangename en tevens diepe lektuur.

J.V.

Jan van Ruusbroec. - Leven en werken. - 'Het Kompas', Mechelen. Ing. 100 fr. Geb. 125 fr.

Dit boek is onbetwijfelbaar de schoonste hulde die Ruusbroec bij het vieren van zijn herdenkdagen werd geboden. Alwie iets meer dan enkele algemeenheden wil weten, over het leven en het werk van de grootste mystieker der Nederlanden, zal in deze uitgave zijn gading vinden. De eene bijdrage voldoet meer dan de andere, hetgeen gezien de aard der onderwerpen reeds onvermijdelijk was, maar er mag over dit werk worden getuigd, dat alle schrijvers hun best deden om er iets goeds van te maken. In het kleine bestek van deze bespreking gaat het niet om verder uitweidingen te beginnen, of kritisch sommige onderdeden te ontleden, hier kan alleen worden herhaald dat het als geheel uitmuntend is.

Een kleine aanmerking: als ooit een herdruk noodig is, wat wij vurig wenschen, gelieve de proeflezer dan, de al te storende zetfouten te vermijden.

D.

Mgr Prof. Dr. J. Hoogveld. - Het wezen der volksgemeenschap. R. Van Sante O.P. - Vaderland en vaderlandsliefde. - Uitg.: 'De Delta', Amsterdam 1932. Prijs: 6 frank, ingenaaid.

Bovenstaande titels zijn de onderwerpen van lezingen waarvan de eerste werd gehouden op den tweeden Dietschen Academischen Leergang te Nijmegen, de tweede voor de afdeeling Nijmegem van het D.S.V., beide in 1930. Ze werden uitgegeven op verzoek van de afdeeling Nijmegen van het D.S.V. en van een 'inleiding' voorzien door dezer voorzitter Th. Peters, die de beweegredenen der uitgave uiteenzet.

De besproken vraagstukken zijn gewichtig, we mogen zeggen van mondiaal belang en in onze studiekringen staan ze op de dagorde. Als reactie op de staatsverafgoding waarin we hier leven krijgen we stilaan een lijst werken die voorlichtend inwerken en waarvan gelukkiglijk een voornaam deel gepubliceerd wordt in het koele Noorden door wetenschapsmenschen. Mgr. Hoogveld wijst allerlei meningen af over het wezenlijke der natie, de theorieën met als objectief element: ras, aardrijkskundige factoren, kultuur, taal en bouwt zijn stelling uit: de volksgemeenschap is een streef-eenheid. Zijn aanmerkingen over den niet-nationalen mensch, de Katholieke Kerk en de Volksgemeenschap zijn aan te stippen.

Pater Van Sante bespreekt de opvatting van het begrip Vaderland in de Oudheid en bij St. Thomas en leidt uit het goede begrip Vaderland, getoetst aan enkele voorbeelden, den zedelijken plicht der liefde af.

Op het feit dat beide sprekers Vlaanderen in hun lezing betrokken hebben, mag wel als verdere aanbeveling gewezen worden.

Paul EENVELD.

Ingekomen boeken:

S. De Roech: HET VIJFJARENPLAN IN DE SOVJETUNIE. - 'N.V. Standaard Boekhandel' Antwerpen. Vl. Hoogeschooluitbreiding nr. 5 Jg. XXXI. Prijs: 2,50 fr.

Dr. F.A. Vercammen: THYM EN VLAANDEREN. 'Het Kompas' Mechelen. Prijs: gen. 60 fr. geb. 75 fr.

Oswald Spengler: DE MENSCH EN DE TECHNIEK. - Uitgave 'A.W. Sythoffs Uitg. Mij. N.V.' Leiden. Prijs: gen. fl. 1,50, geb. fl. 3,90.

Dr. Herman Wolf: INLEIDING TOT DE WIJSBEGEERTE. - Uitgave 'A.W. Sythoffs Uitg. Mij. N.V.' Leiden. Prijs: gen. fl. 3,90, geb. fl 4,75.

Inhoud van Tijdschriften

Kunst.

November: Acht doeken van Hugo Van der Goes in het Museum te Barcelona, door Prof. Dr. Domien Roggen. - Is Negerkunst werkelijk iets? door Na Tse. - Willy Jacqué door R.D. De Man. - Decoratief leven in The Studio door Drs. Jean van de Voort. - Kunstnieuws. - Tentoonstellingen.

De Blauwvoet.

Julie: De Etiek van 't Leiderschap. -
In memoriam René De Clercq. - Iets nieuws (het Studiekamp) - Politiek. - De roemrijke Sporenslag 1302. - Verslagen en mededeelingen A. K V S

Augustus: De Etiek van 't leiderschap (Ignaz Klug). - 1302 (Jef van Eyck) - Student en tooneel (Zeger Janszone) De dichter Albr. Rodenbach (Ad. J. Sassen) - Studenten-werk.

- We ontvingen ook het Julie-Augustus-nummer van de '*Bode van de Christelijke Scholen*'.

Forum.

Julie: E. du Perron heeft het aan de stok met Dirk Coster in een opstel dat hij betietelt 'Uren met Dirk Coster:' Slauerhoff's roman 'Het verboden Rijk' vervolgt. Jan Engelman schrijft over het schilderwerk van Pycke Koch en Menno ter Braak over de filozofen Fedor Vergin en Oswald Spengler. - Gedichten van S. Vestdijk, Victor E. van Vriesland en Greshoff. Reproduksies van werk van Pyke Koch. Panopticum.
Augustus: E. du Perron brengt nog wat uren met Dirk Coster door van wie hij blijkbaar niets waarderen kan; en Slauerhoff vervolgt zijn roman: 'Het verboden Rijk'. Verder 'Het orphische vuur op het Mantische altaar' (Eliz. de Roos) en Gedichten van J. Greshoff, Cl. Bloem, S. Vestdijk, Louis de Bourbon. - Panopticum.

Dietsche Warande en Belfort.

April: verhalen van W. Verkade, A. Demedts en J. Pasquasy. Gedichten van Albe en Bretoense volksliederen vertaald door M. Koenen. J. Hallez schrijft over Schilderkunst en A. van Cauwelaert over de jonge poëzie. - Ringsteken.

Opkomst.

Junie. - *Julie*: laatste nummer van de jaargang bevat de adieux van de leiders. Verder: de kultuurwaarde der Jeugdbeweging, hoe staat het A.V.S. tegenover het ideaal 'Groot-Nederland' Prof. Leenen verdedigt de Vereenvoudigde.

Eigen werk.

Onze wakkere jeugd.

Junie: Dichter bij God. - Onze werking. De Taal der Zonnebloemen. - Hymnen an die Kirche. - Reisindrukken uit Duitsland.

[De Tijdstroom 1932 nr. 12]

De Lezers heil! De Redactie

De Tijdstroom gaat zijn derden jaargang in. Strevend naar hetzelfde doel, zullen wij dezelfde lijn blijven volgen.

Het is overbodig ons standpunt tegenover de kunst eens te meer uiteen te zetten. Kritischer voor ons zelf, stoutmoediger tegenover de anderen, zullen wij een schoonheid betrachten die door het leven bewogen, voor het leven dienend is.

Tegenover de vele vraagstukken die ons volk in dezen tijd beroeren zullen wij onze houding bepalen. Onafhankelijk van partijen en groepen, strijdende voor geheel het volk - zal het katholicisme de bezieling en de toetssteen voor ons streven zijn. Wij hebben nooit het inzicht gehad een macht te winnen voor het doordrijven onzer gedachten, wij willen slechts een kleine groep seinontvangers en seingevers vormen, dienaars van het hoogste en schoonste voor ons volk.

Aan een Engel René Verbeeck

O vreugde! weer omscheemren zuiver anemonen
de zomen van ons dagelikse leed

maar uw verlangen streeft
de greep der handen ver voorbij

zijt gij zozeer ontstorven aan de tijd
en aan dit leven reeds ontheven

ik voel mij zeer beklemd naast u
gij wilt mij tot uw hoogten beuren

doch aan uw mond wordt de lucht zo ijl
hoe kunnen vleugels daarop steunen

ik wil u graag een engel noemen
noem mij een mens - o bitterzoete naam

dit is een wereld die ons scheidt
gij moet voorbij - ik dóor de wereld gaan

maar beiden vallen we uit de tijd
in de ewigheid te zaam

dan zal ik tot uw vreugd uw handen vullen
met deze broze bloemen aan de dood ontrukt

gewonnen in dit dal van komen en vergaan
gewonnen aan de zoom van 't dagelikse leed

en Gode welgevallig.

De Krol Jan Vercammen

Ik heb Trien maar tweemaal van kompassie weten wenen. 't Mens heeft misschien wel meer van verdriet geschreid, dat denk ik. Och ja, trouwen is voor veel mensen nog veel minder als naar een kermis gaan.

De eerste keer was het voor pastoor Daens, die alleen de paus gehoorzaam was in die tijd. Dat was toen nogal iets te Aalst. Trien vertelde, dat pastoor Daens grote voeten had, dat hij daarover beschaamd was, en dat de rijke mensen (ge weet wel, de mensen met een edukatie, zei Trien) de stemmers voor Woeste, steeds opvallend naar zijn schoenen keken in 't voorbijgaan. Pastoor Daens was een leproos voor zijn konfraters. Rome sprak eens in 't bizonder. Zoals tegen meneer de direkteur, beweerde Trien. Hoe zit dat? vroeg ik. - Wel, die is met Bamis naar Rome geweest bij onze heilige Vader de Paus. En de Paus zei, en dat is zo waar als ik hier sta: meneer, zei de Paus, zeg ginder tegen de priesters van Aalst, dat ze meneer Daens moeten respekteren en naar hem luisteren. Want hij verstaat mijn Rerum Novarum. - En meneer de direkteur heeft dat hier gezegd? - Ja, maar de priesters lachten dan ook met hem, bij zoverre, dat hij zelf niet meer bij pastoor Daens dierf gaan. Wat peinst ge wel, besloot Trien, zo nen heilige mens zo de duvel aandoen! En dat voor priesters van Ons Heer. Ne mens moet de dag van vandaag toch vast in zijn schoenen staan! En waarachtig, Trien weende er bij. En had mijn gezond verstand pastoor Daens gelijk gegeven, mijn hart gaf Trien gelijk. En ik zei het haar. 't Deed 't mens deugd. - Wa peinsde wel, zei ze nog eens.

De tweede keer was niet zolang nadien. Want Trien heeft dan niet lang meer geleefd. - Och mensen, trouwen, zei ze. Dan zweeg ze, maar ze schudde heur hoofd, traag omhoog en omlaag. En heur ogen zagen ver. Wat ze zagen heeft nooit iemand geweten. Maar op een keer zei ze er bij: Allemaal voor de drift, mens, voor de drift. Ik moest lachen om de weerzin, die heur lippen krulde. Maar wij hebben goe te lachen: Trien heeft misschien veel van verdriet geschreid, dat denk ik.

Toen gebeurde er iets. Er gebeurt al veel op een dorp. En het zijn

allemaal wereld-belangrijke dingen. Iets bizonders was het toch. Dat was het in 't begin niet. Oordeel zelf: Krol Verlee verkeerde met Odile, ge weet wel, de dochter van Pee, die op dat hof woonde, waar Manse van den Boerens woont. Krol was wat ouder, hij heette René en had blond haar, waaraan niet veel van krullen te zien was. Maar die naam had hij mee uit de schooltijd, zoals dat dikwijls gebeurt. Odile heur moeder was gestorven. Odile was een schoon meisje en ze luisterde niet erg naar de Krol. Hij was nochtans ook niet kontrarie. Maar hij zag heur doodgeren. En als een meisje dat gewaar wordt. Hij was toch een brave jongen ook. Odile zei ja.

Maar nu komt het. Als ze zo een tijdje verkeerden, begon Odile te kwalsteren. Ze was eerst wat ziek. Och, geen erg. Een verkoudheid of zo, want ze was wat zwaar van hoofd en ze werd wat hees. - Ik weet niet, zei ze tegen de Krol, ik ben tegenwoordig zo rap moe, ik weet niet, wat dat is.

- Willen we wat zitten, vroeg hij. - Och, zei ze. - Kom, zei hij, en nog eens: kom.

Toen zaten ze neer op het gras in de schaduw van wiegend koren, waar de grote zon over te smelten hing, dat de halmen kraakten van de hitte. - Misschien die hitte, zei hij. Maar ze schudde heur hoofd. Waar is het? - Mijn hoofd is zo zwaar. En 't is soms presies of ik blind ga worden, zo schemeren en donker worden voor mijn ogen. - Toe toe, dat gaat wel voorbij, zegt hij, en bekijkt haar lang. Hij ziet een traan uit heur ogen rollen. - Odile. Hij neemt haar op zijn arm en buigt haar achterover, zodat ze rustig ligt. Ze sluit haar ogen. - Moe, zegt ze.

Hij is stil. Een lewerk stijgt, een trein bommelt ver en het koren ruist. Het koren over hun hoofd, en de zon over het koren. Dan plukt hij een korenbloem, een kollebloem en een takje maluw. Hij plukt de bladen en strooit ze over haar aangezicht en haar borst. Hij speelt. Ze glimlacht. Haar oogleden knipperen, presies gelijk de sterren boven hoge wind. En haar borstjes zwellen telkens bij haar ademhalen. Ze is zo broos. Maar ze is goed. Ze bloost. Als we getrouwd zijn, denkt hij, ga ik haar dikwijls wandelen. Hij weet, dat ze daarvan houdt, en dat is goed voor haar. Ze is nu toch niet ziek, zie eens wat een gezonde kleur.

Maar jawel, ze blijft niet blozen, en ze wordt hees. De dokter komt, die haar onderzoekt. Hij zegt niets bepaalds. Hij zoekt, dat

ziet ge. Rust, zegt hij, en ze moeten wat medecijn halen. En 's Zondags ligt ze te bed.

Over het huis gaat de wind en de zon en de geur der velden. Hij mankeert geen enkele Zondag aan heur bed.

Over het huis gaan de regenvlagen en de vlerkende blaren van de uitbrandende notelaar. Hij is ook dikwijls in de week bij haar. Ze is stiller geworden. En bleker. Dat valt hem nu ineens op. Ge kunt bijna door heur vlees kijken.

Over het huis gaat de sneeuw en dan de dooiende zon, en dan weer sneeuw en vrieswind. Hij zit bij haar. Het wordt gauw lente, zegt hij. Ze glimlacht. Dan komen de vogelen en de bloemen terug. En wij... zegt hij: hij fluistert het stil aan heur oor. Jamaar nee, moet ge daarom nu schreien? Hij ook schokt van een snik. Maar hij glimlacht toch. Denk eens, zegt hij, en hij vindt alles, tot ze glimlacht. Dan snikt hij nog eens, dat zij het niet ziet, en hij houdt er voor heel de avond de lach in. Dan ziet hij haar witte tanden en haar tandvlees bijna even wit. Hij kust haar tanden. Maar dat helpt niet: 's avonds wordt ze bleker en stiller. Zo wordt ze altijd. Hij houdt haar hand vast. Hij drukt die zo dikwijls en hij kust die. Dat moet hij telkens doen. Dat doet zij niet. En de Krol doet het telkens. De mensen zeggen: hoe is 't mogelik? D'r zijn er die hem belachen. Die zitten in de herberg, of 's avonds bijeen om te zeggen, dat er niemand goed is, dan zij, de kommeren. Maar d'r zijn er, die eigelik diep geroerd zijn, en om hem verdriet hebben, als ze hem nakijken zoals hij daar gaat met gebogen hoofd. - Trouwen, zegt Trien, och mens, daar geloof ik niets van, hij zegt hij dat maar om Odile kontent te stellen, 't schaap. Maar Trien weet het niet. Trien heeft te veel geweend van verdriet, dat weet iedereen nu.

Over het huis gaat de eerste warme wind met een vlucht teruggekeerde zwaluwen. Odile knapt wat op. Maar ze weert hem af, als de Krol van trouwen spreekt. - Och, zegt ze, wat zou ik voor u kunnen zijn? - Het betert, zegt hij. Maar ze schudt het hoofd en neemt zijn hand. - Wat zou ik voor u kunnen zijn, zegt ze nog, en ze legt heur arm rond zijn hals: een zieke vrouw. - Mijn lieve vrouw, weerspreekt hij, dat zal allemaal beteren: ik zal... ik zal zoo goed voor u zorgen. - Ik wou, dat ik àlles voor u kon zijn, en ze kust hem. Ze kust hem voor de eerste keer zij eerst. Zie de Krol nu ne keer! Hij kust heur ogen en heur mond en heur voorhoofd en heur hals. En

dan liggen hun hoofden naast elkaar op het kussen te schokken. Maar dat duurt niet lang, de Krol is er te gelukkig voor. Wacht ne keer, zegt hij. Hij gaat weg en komt terug met heur vader. - Maar jongen toch, zegt die, maar Krol toch, ziet ge dat nu niet? - Maar ze is aan 't genezen, zegt de Krol, de week na Beloken Pasen trouwen we, daartegen is ze weer fleurig op de been. Wat zegt gij er van, Odile kind? - Ik hoop het, ik zal mijn best doen. - Och, zegt hij, laat dat maar gaan op zijn gemak. Maar ze zegt niet ja.

Het duurt nog enige weken en dan zegt ze toch ja. Maar de dokter is daar nog: Krol jongen, wat gaat ge nu uithalen? - Meneer de doktoor, daar is niets aan te doen. - Maar jongen toch, ge ziet toch wel, wat er omgaat met Odile. - Wat gaat er om, wat heeft ze misschien? De dokter weet het niet, maar dat zegt hij natuurlik niet. - Ik zal 't u zeggen zoals het is: ze kan niet meer genezen. Ik moet u dat zeggen, maar zeg het niet tegen heur. Hoe zoudt ge nu willen, dat de Krol dat gelooft. Praat gij maar met een gelukkig mens. - Wat, zegt de Krol, niet genezen? Ze zal zij zeker genezen, meneer de doktoor: laat ze maar ne keer enige weken bij mij zijn. - Och God toch, zegt de dokter, en hij geeft het op.

Er zijn mensen, die zeggen, dat de Krol zot is. Welk mens, die zijn vijf zinnen heeft, steekt nu toch zo iets uit? Er zijn er ook veel die de Krol bewonderen. - Wacht maar, zegt Trien. Zo zijn er ook.

De zon komt warm in huis. En heur vader gaat naar het veld. De lente is toch zo schoon! Op derde paasdag, wandelt Odile hem achterna. Maar als ze weer thuis komt is ze af. Heur trouwkleed is al in de maak. Schoon moet het zijn, zegt de Krol, ik zou u toch zo geren in 't wit zien, maar alla, dat is boven onze stand. Zwart mag het zeker niet zijn, bleek grijs, zo dicht mogelik bij 't wit. Die Krol toch. En hij buigt zijn hoofd niet meer, als hij over de straat gaat. En de mensen zijn allemaal zo vriendelik tegen hem.

Ze trouwen dan met een schone Mis te half negen. - 't Moet schoon zijn, heeft de Krol altijd gezegd. En 't was schoon. Maar Odile moest zwaar op zijn arm leunen. - Ze is toch nog niet goed, zeggen de kijkers. - Neen 's mens, ze en is nog niet goed. - Dat is geren zien, zie! Die Krol, hé! Gelijk hoe dat 't is, maar 't is toch schoon. Alles was schoon. Maar het schoonste voor de Krol was de glimlach, die die dag geen kwartier van Odile heur lippen week, heur bleke lippen toch.

En ze gingen wonen ginder in dat klein huisje neven Dokskes. Dat was groot genoeg. Want kijk, als ze vijf weken getrouwd waren, moest Odile op een morgen te bed blijven. En nu ging het te viervoet achteruit. Dokter of medecijnen konden het geen uur tegenhouden. En de Krol, ja de Krol, dat hadt ge moeten zien. Zijn hoofd boog dieper nog dan vroeger. Naar de fabriek ging hij natuurlijk niet meer. Er kwam zo wel niets binnen, maar al moest ik gaan lenen, zei hij, ik blijf bij mijn vrouw. Daarna, als ze genezen is; of... Allee toe, dat denkt hij zo maar ineens, en hij kan dat gezicht niet verdragen, zijn zenuwen schudden hem. Toe toe, als ze genezen is, zal ik dubbel werken, al waar 't dag en nacht. Die Krol toch. En hoe bleek Odile daar ligt. Och kindje, zegt hij. Ze ligt niet gemakkelik, en kreunt soms eens zacht. Dan bijt ze op heur onderlip, opdat hij dat niet horen zou. Maar hij hoort het toch. Het haakt pijnlik in zijn hart. - Wacht, zegt hij, ik zal uw kammekens uitpakken. Hij pakt heur kammekens uit, en legt ze in de keuken op het vensterblad. Dan legt hij voorzichtig heur lang blond haar over haar schouders en haar borst. Hoe bleek zijn haar gelaat en heur hals nu in dat donker zijig haar, dat om haar voorhoofd lichtjes golft. Wacht eens, nu moet hij aan iemand denken, die schoon was en heilig. Sinte Cecilia, denkt hij van een schilderij in de kerk. O die Krol.

Maar daar is niets aan te doen. De pastoor is gekomen. De dokter komt voor de laatste keer. - Ieder uur, zegt hij, ik kan dat niet zeggen, maar 't leven is aan 't weggaan. Krol jongen, moed. Hij kan de ogen van de Krol niet goed zien, als die zijn vrouw bekijken. En hij gaat weg.

Ze sterft zacht. Maar voor het zover is, moet hij nog eens zijn oor aan heur mond leggen. Hij legt er eerst zijn lippen zachtekens op. Ze lispelt, dat ze hem bedankt voor heur geluk. God toch, heur geluk. En de Krol snokt en snokt. Maar hij ziet weer een traan uit heur ogen, die langs heur uitgesleten wang loopt. Dan klemt hij de tanden opeen. Hij zwijgt. Ze glimlacht hem toe. En hij, toe Krol, glimlach ook nog eens. Hij doet het, ja. En zo sterft ze, juist als heur vader en zijn moeder binnenkomen. Zijn moeder zegt het hem. Want hij ziet dat niet. Hij gelooft het maar, omdat zijn moeder dat zegt en de ogen sluit van zijn vrouw. Met heur ogen gaat de zon uit de kamer. En nochtans, buiten ligt ze over het koren, dat in zijn aren schiet, hoog, zo hoog, dat het mee met de lewerk groeit.

De Krol loopt met zijn hoofd tegen de muur. - God, och God jongen, zegt zijn moeder, die met de vader begonnen is Odile af te leggen. De vader is stil en verbeten. Maar tranen ziet ge niet bij hem, omdat hij ze seffens wegwrijft met de rug van zijn hand. De moeder schreit met trillende lippen en heur tanden klapperen opeen. En soms moet ze zich eens vasthouden aan het bed.

Maar de Krol, dat is niet menselik. - Kom, zegt zijn moeder, maar hij hoort dat niet. Ze neemt hem bij de arm en duwt hem in de keuken. Maar daar, daar ziet de Krol de kammekens op de vensterbank, de kammekens, die Odile gedragen heeft, vanals ze jong was. Zie, maar hoe dat de Krol dan op zijn vrouw geroepen heeft, de mensen, die voorbijgingen, konden het niet horen.

En daarover was 't, dat Trien de tweede keer van kompassie weende. 't Mens heeft misschien veel meer van verdriet geweend, dat denk ik. - Zie, zei Trien, dat was uit liefde, dat was niet voor de drift. Ik wist niet, dat dat bestond. En 'k ben pertang al oud genoeg. Zie mens, ik hebbe 'k ik wel kompassie met Odile, maar voor die zeven weken wil ik in heur plaats zijn. De ene mens is toch veel gelukkiger als de andere.

Nu wist Trien voorgoed genoeg, scheen het. Want nog geen twee weken nadien is ze gestorven, och ja, van versleten te zijn. En als ze ginder toekomt, waar heur man ook al is, zal ze eerst en vooral naar Odile vragen, dat denk ik.

Grauwe Mei Jan Melis

Het daglicht schuwt ons omdat wij
De taal der vogels niet begrijpen;
Zijn wij geen vreemden midden 't spel
Van bloeien, vruchten dragen, rijpen?

In 't zuiver oord van God Natuur
Besmetten wij de reine loten
Met angst, melaatschheid, haat en nijd.
Uit welke duistre kern zijn wij gesproten?

In den beginne leefde een ras
Verlicht van geest en zacht van zinnen;
Zij kenden 't wonderbaar geheim
In zuiverheid het leven te beminnen.

Helaas, een sterke, duistre stam
Verscheen en sloeg een vloek op 't leven,
Verkrachtte, roofde en entte kwaad,
Zoodat geen enkel zuiver is gebleven.

Nu heerscht lawaai en dwaas gerucht;
De handen zijn gebald tot vuisten,
De zinnen zijn verstompt, de goorheid bralt
Waar eens de zuivre zang der liefde ruischte.

Rococo Jan H. Eekhout

Vòòr 't meer, vermodderd tot moeras,
   en tusschen krom geboomt' verdoken
en duister, woest vergroeid gewas,
   rijst 't oud paleis, half afgebroken -
de muring, wankel en verweerd,
   de ramen, blinde wrange gaten,
de boogpoort scheef verzakt, verkleurd
   't bordes gescheurd en vréémd verlaten.

Nog liggen, machtloos van gebaar,
   vlakbij 't gestorven water,
geknot, gekneusd, een godenpaar,
   een grieksch held en een sater;
iets verder grijnst een tijgerbek
   nabij een glazen kogel -
en alles is met mos bedekt
   en vuil van rot en vogel.

Doch als 't te nacht twaalf uren slaat
   uit rondomme gehuchten,
de hemel blank van sterren staat,
   de maan blinkt in de luchten -
dan komen ruischend als het riet
   er schimmen aangegleden -
van waar? van waar? - men weet het niet -
   en spelen hun verleden.

Dan klinkt 't onzichtbaar clavecijn,
   trilt herdersfluit en vedel -
De schimmen aan het dansen zijn
   met passen fijn en edel -
Dan dansen 't sierlijk menuet
   hertog en hertoginne,
jonkvrouw en statig baronet,
   markies en markiezinne.

Zij schuiven op elkander toe
en buigen gracieuslijk -
De rilde jonkvrouw glimlacht moe,
heur heer doet amoureuslijk -
Zij dansen tot waar 't wild gekruifde
groen begint, en struiken -
dààr wenden zij, en even stuift het
poeder uit hun pruiken -

Zoo dansen zij zacht ruischend voort
door 't zilvren maneschijnen,
tot, plots, het volgend uur hen stoort -
zij huivren en verdwijnen -
waarheen? waarheen? - men weet het niet -
Zij zweefden licht en edel
en dissoneerend stokte 't lied
van clave, fluit en vedel -

Vóór 't meer, vermodderd tot moeras,
en tusschen krom geboomt' verdoken
en duister, woest vergroeid gewas,
rijst 't oud paleis, half afgebroken -
de muring, wankel en verweerd,
de ramen, blinde wrange gaten,
de boogpoort scheef verzakt, verkleurd,
't bordes gescheurd en vréémd verlaten.

Zoete Moeder Paul Vlemminx

Onder den mantel van Sint Jan
verscholen in een nis van bloemen,
ziet gij een bedelaar, die niet meer kán.
Hoor: englen zingen, bieën zoemen.

Ik voel mijn hart niet warm in mij,
hoewel ik bid tien weesgegroeten.
Moeder, wat is er toch gebeurd, dat gij
me niet verblijdt bij dit ontmoeten?

Waarom bemin ik u niet méér?
O Maagd, verhoor mijn koude minne-
woorden: 'k wil lijk de nonnekes u weer
met hart en ziel beminnen.

Virgo Prudens Paul Vlemminx

Toen zei ze: ‘Groen is hoop en geel is haat;
  maar wat is rood ook weer, mijnheer?’
Ik heb haar fel geantwoord, even maat-
  als zinneloos. - Toen vroeg ze 't weer.
Maar toen heb ik bij 't woord gevoegd de daad.

Dan stilte, waarin plotseling een tram,
  terwijl ik dacht: hoe ongeschonden!
Totdat ik haar weer in mijn armen nam.
  Zij heeft mij schielijk heengezonden,
toen ze mijn nààm vernam...

Kronieken

Nederlandse Poëzie

J. Decroos. Van lente en minne, van herfst en dood. *Gedichten en Overdichtingen.* (Uitgeverij Regenboog, Antwerpen.

Indien men aan dit, niettegenstaande zijn pompeuzen, romantischen titel, zeer weinig romantisch verzenboek den maatstaf moest aanleggen waarmee men gewoonlijk de moderne poëzie keurt, dan zou het oordeel onvoorwaardelijk ongunstig moeten zijn. Met moderne poëzie bedoel ik dan nog niet eens deze speciale verskunst die tot voor weinige jaren in dit land zoo naarstig werd beoefend, de poëzie die zich vooral onderscheidde door een overdadige, alle rhythme versmadende, geforceerde beeldspraak, een beeldspraak óm de beeldspraak, die bij voorkeur stof zocht in de wereld der techniek en der groote stad, - kortom een slecht verstaan expressionisme, dat naief juist datgene was gaan aanbidden wat de eerste bewuste expressionisten wilden verbranden. En ook de ‘inhoudslooze’ poëzie bedoel ik niet, de poëzie van niets dan rhythmen en klanken, waarin de beteekenis der woorden geen of althans maar een ondergeschikte rol speelt, en waaruit de idee, zooals Gaston Burssens verklaart, als een ongewenschte indringster verbannen is, een betrachten dus van een ditmaal slecht verstane ‘zuivere’ poëzie, dat feitelijk neerkomt op een isoleerings-poging in het poëtisch fluïdum (zuivere poëzie intusschen is m.i. wel wat anders). Ik bedoel veeleer deze moderne dichtkunst, die, wars van wat de Duitschers hebben genoemd ‘die Kultur des sichleicht-machens’, en gaaf van vorm en expressie, niet alleen iets heeft van deze bezwaarlijk nader te definieeren, maar toch onmiskenbare, moderne sensibiliteit, die zich niet alleen aan den inhoud, maar juist ook aan vorm en expressie mededeelt, iets van den nieuwen geest, waarin wij allen met meerdere of mindere intensiviteit aandeel hebben. Het feit is nu, dat er bij Decroos van dit alles zeer weinig te vinden is. Ware het niet dat taal en schrijfwijze die zijn van onzen

tijd, dan zou, gesteld dat heel onze cultuur een eclips van enkele honderden jaren moest ondergaan zooals met de middeleeuwen het geval geweest is, iemand die b.v. in het jaar 2500 dit boekje zou ontdekken, het gerust een paar eeuwen ouder kunnen achten dan het feitelijk is. Van het hedendaagsche leven verneemt men in Decroos' verzenbundel geen enkele echo, van de evolutie der poëzie zoowat overal in de jongste vijftig jaar vindt men daarin geen spoor. Vaak heeft men den indruk dat hij zich voor het schrijven zijner verzen heeft gezet, nuchter en zakelijk, zooals men zich zet om zijn dagtaak te beginnen of een glas bier te gebruiken. Hij bezondigt zich, zoo lijkt het wel, aan ‘dichtoefeningen’, poëzie schijnt voor hem nog iets te zijn als een ontspanning na ernstiger bezigheden, zooals voor Ledeganck destijds, kortom, vorm, geest en karakter van dit werk wijzen er op dat deze dichter meer in het verleden dan in het heden leeft, dat de hedendaagsche poëzie zijn belangstelling voor geen zier gaande maakt, en dat hij aan het geestelijk verkeer met de klassieken ietwat hooghartig de voorkeur geeft boven het zich onledig houden met Noord- en Zuid-Nederlandsche of vreemde poëten van zijn tijd. Wat trouwens zijn goed recht is en waarvoor hij alles behalve te laken valt, al moest deze exclusiviteit hem natuurlijk parten spelen van het moment dat hij zelf aan het dichten zou gaan. Want wij óók kunnen thans onze voorkeur voor de dichters van het verleden betuigen boven hun hedendaagsche navolgers, terwijl deze niet moeten verwachten, dat een Vergilius of een Shakespeare, een Ronsard of een Hebbel, een Hadewych of een Gezelle zich thans in hun Elyzeesche Velden, hun Paradijzen of waar hun schimmen zich thans ook mogen bevinden, over hun twintigste-eeuwsche discipelen zullen ontfermen, ook al vertalen ze hun verzen of volgen ze hen na. En hier hebben we den sleutel tot dit zoo archaïstisch karakter van Decroos' werk: deze dichter geeft zich veel moeite voor het vertalen van vreemde poëzie: een heele reeks sonnetten van Shakespeare b.v. heeft hij m.i. uitmuntend vertaald en ook dit bundeltje bevat ruim twintig ‘overdichtingen’ van Engelsche, Fransche, Duitsche dichters, op een paar na alle klassieken. En nu zal Decroos' inleving in de vormen- en gedachtenwereld der lyriek van verleden eeuwen wel goeddeels de oorzaak zijn van zijn gebrek aan moderne atmosfeer, wanneer hij zich op eigen inspiratie laat drijven. Slechts één enkel element in zijn werk lijkt mij uitgesproken van onzen tijd te zijn, nl. een telkens terugkeerende erotische obsessie. Op

dit gebied neemt hij waarlijk geen blaadje voor den mond. Maar het treffende is nu juist weer, dat Decroos' erotiek zoo verbazend weinig modern is. Ze heeft niets van het psychologisch geraffineerde, het buitengemeen verwikkelde, het beurtelings bedwelmende en daemonische van het moderne liefdegevoel, dat, wankelende tusschen twee uitersten, platonisch of pervers, nog doorzield kan zijn in alle perversiteit, en pervers in alle platonisme. Voor het louter animale, mijnentwege gezond animale, in het liefdeleven heeft de moderne cultuurmensch een heiligen afschrik en terwijl de hooger gedifferentieerde sublimeering zoekt in geestelijk ontgloeien, speurt hij, voor wien de liefde neerkomt op sexualiteit, in den doolhof der afwijkingen naar de complexiteit van het ongewone. Bij Decroos echter weer niets van dit alles: bij hem is het liefdegevoel, hoewel het hem niet loslaat, natuurlijk, enkelvoudig, ongecompliceerd-animaal en zonder meer zinnelijk, precies zooals het zal geweest zijn bij den primitieven mensch, zooals het ook geweest is in den blijden, kommerloozen tijd van het klassieke heidendom... En naast de oeroude symboliek der bloeiende rozentuinen zoekt hij de beelden voor de expressie van zijn liefdegevoel bij voorkeur in de lenteweiden, waar alle dierlijk leven stoeit en paart.

> Luid wrenscht de forsche hengst de merrie toe,
> Dat ze alle heinde en ver verlangend rillen.

En de dichter beschikt op dit gebied over een ‘technisch’, precies aan den toestand aangepast vocabularium van weinig gebruikelijke woorden, dat meer voorstudie dan spontane inspiratie verraadt.

En toch, en toch, niettegenstaande dit zoo weinig moderne zoowel in vorm als in expressie, zoowel in aandrift als in taal, bevat dit boekje enkele verzen die ik met stijgende bewondering heb gelezen... Waarom ons gaan verweren tegen iets dat waarlijk schoon is, omdat het karakter dezer schoonheid niet van den tijd is waarin we leven? Nooit heb ik zoozeer als bij de lectuur van deze enkele voortreffelijke gedichten van Decroos de diepe waarheid bevroed van dit door al te veel citeering afgesleten en dus bijna ongeldig geworden vers van Keats, dat ‘a thing of beauty is a joy for ever’. Zou de Ilias minder waarde hebben indien hij inplaats van in de IXde eeuw vóór, in de 1e eeuw nà Christus was ontstaan, dus 1000 jaar later? Zouden

Shakespeare's drama's minder aesthetische beteekenis hebben indien ze geschreven waren door Victor Hugo, en niet door een tooneelspeler uit den tijd van koningin Elisabeth? En zouden Gezelle's verzen minder poëtisch zijn indien ze gevonden geweest waren in een manuscript der XIVe eeuw? Het betreft hier natuurlijk niet de mogelijkheid van dergelijke verschuivingen, gezien de, overigens nogal betrekkelijke, gedetermineerdheid der cultuurverschijnselen door hun tijd en hun milieu, maar alleen de vraag, of hun poëtische straalkracht er voor ons minder om zou zijn, of we de scheppingskracht dezer kunstenaars er hooger of minder hoog zouden moeten voor aanslaan. Ik weet, het leven impliceert een proces van voortschrijdende ontwikkeling en, al hoeft men zeker niet blindelings en critiekloos alles te aanvaarden wat de tijd oplevert, en al kan juist het eigenmachtig geestelijk leven van een of ander uitzonderingsmensch (cf. Gezelle) wel een belangrijk correctief van den algemeenen tijdsgeest uitmaken, - tegen den stroom oproeien is uit den booze. Maar daartegenover staat, dat er heele beschavingsperioden zijn geweest, waarin het hoogste doel der kunst hierin bestond, vergane aesthetische normen weer tot geldigheid te brengen: de Renaissance, de eeuw van Lodewijk de XIVe. En heeft het expressionisme in kunst en letteren niet veelal teruggegrepen naar wat verre en vaak barbaarsche volkeren hebben verwezenlijkt, naar de kunst der Egyptenaren en der Assyriërs, der negers en der Maleiers? Decroos, hij, houdt het vooralsnog met de klassieke oudheid, ten minste in die paar verzen, die, te midden van veel minderwaardigs, opeens prachtig voor mij openbloeiden: ‘Lachende Zee’ en vooral ‘Leda met de Zwaan’. Feilloos en zonder één inzinking, met forschen, gespierden en statigen maatgang schrijdt dit tachtig regels lange gedicht harmonisch en sculpturaal en vol van een klare en rustige bezieling voort. Iets van de levens-blijde, lichtzinnige ‘voluptas’ der Latijnen doordringt de gansche evocatie dezer ontmoeting-in-liefde van een menschenkind en een god.

URBAIN VAN DE VOORDE.

Nederlands Proza
Verhalend Proza Jan Vercammen

Alie van Wijhe-Smeding: **Harlekijntje. 'Het Kompas', Mechelen. Gen. fr. 58.00; geb. fr. 71.00.**
Alie van Wijhe-Smeding: **Oude Kennissen. 'Het Kompas', Mechelen. Gen. fr. 43.50; geb. 56.50.**
Josine Reuling: **Sara Vierhout. 'Het Kompas', Mechelen. Gen. fr. 36.00; geb. 50.00.**
C. Van Wessem: **De IJzeren Maarschalk. 'Het Kompas', Mechelen. Gen. fr. 56.50; geb. fr. 71.00.**
Willem Elsschot: **Lijmen. - Wereldbibliotheek, Amsterdam. Geb. fr. 3.75.**

Theo Bogaerts: **Vastenavond. Steenlandt. Kortrijk. Gen. fr. 35.00; geb. fr. 50.00; luxe fr. 75.00.**
B. Stroman: **Stad. - Uitg. W.L. en J. Brusse. N.V. Rotterdam. - Fl. 2.90.**
Paula Grogger. **De steenen Poort. Geautoriseerde vertaling van Eva Raedt-de Canter. Standaard-Boekhandel, Brussel. Gen. 70.00 fr.; in linnen geb. 85.00 fr.**

Alie van WIJHE-SMEDING.

Alie van Wijhe-Smeding stelt ons geduld op een harde proef. De hollandse schrijvende dames doen dat wel meer. Het is een eigenaar-

dig onderscheid in de Ndl. lit.: in Vlaanderen ontbreken schrijfsters bijna geheel, in Holland is er een zeer ontzagwekkende bent. Als nu de kwantiteit de kwaliteit influenceerde konden we ons er om verheugen. Maar, voor zoveel we Hollandse schrijfsters lazen, moeten we dat ontkennen. Daarbij komt dan nog, dat de pen der vrouwelijke auteurs in Holland weinig rust schijnt te kennen.

Laten we nu even bepalen. Van genoemde schrijfster liggen hier nu twee werken. Eerst: *Harlekijntje.* Alie v. W.-S. is hiermee niet meer aan haar eerste kinder-roman. Ze leerde ons reeds een 'Tijne van Hilletje' en een 'Rieuwertje Brand' kennen. En nu Daantje Diddens of Harlekijntje. We geloven dat het eer moeilik is een goed boek over een kind te schrijven. Het kind leeft niet alleen in onze wereld, het heeft daarbij nog een eigen wereld, waarin het voor hemzelf even werkelik leeft. Dat kinderlik animisme kunnen we zelfs voor onszelf moeilijk herbeleven, of liever: niet, al hebben we dan ook tijdens onze puberteitsjaren een soortgelijk, maar heel niet hetzelfde verschijnsel doorgemaakt, toen we de wereld gingen bevolken met onze dromen.

De Witte en Kiki hebben als volstrekt objektieve biografiese verhalen niet voor die moeilikheid gestaan, maar daarom missen ze ook een zekere diepte, die toch ook evengoed eigen is aan de kinderlike psyche. Ze halen hun schoonheid enkel uit hun volstrekte objektiviteit. Een eventuële blik in de kinderziel blijft oppervlakkig. We bekennen dat extrospektie hier inderdaad veel gemakkeliker is dan introspektie, die A.v.W.S. hier heeft beproefd. Aan die moeilikheid is de schrijfster dan ook gedeeltelik bezweken. Daantje Diddens leeft niet alleen met sprookjesfiguren, maar hij betrekt ze voortdurend in zijn eigen leven. Schrijfster heeft zich niet uit de daaruit voortspruitende verwarring kunnen redden. Ze heeft ongelijk gehad aan de uit die betrekking ontstane dromen voort te weven, in plaats van bij Daantje te blijven. Het kind lijkt ons in zijn fantazie eer abnormaal. Indien we het als bestaande willen aannemen, moeten we het toch als ziekelik aanschouwen, waar zijn vroegtijdige dood misschien wel een bewijs voor is. Het hiervoor vermelde feit, dat het geheugen ons moeilik ter hulp komt voor de herinnering van onze eigene kinderlike psyche, beneven dat A.v.W.S. daaraan zeker heeft willen putten, moest haar Daantje noodzakelik een tint van onnatuur geven. De psykiese veran-

dering, die met de puberteitsjaren intreedt, betrekt ook het geheugen, en al te vaak worden door beschrijvers van een kinderleven trekken uit de puberteitspsykologie voor kinderpsykologie uitgegeven. Niet alleen dat, maar bij Daantje ontmoeten we zelfs trekken van een volwassene, wat hem een onbegrijpelik ouwelik uitzicht geeft op sommige bladzijden.

Er verscheen in Holland een ander boek over kinderen, nl. 'Kinderen uit mijn klas' van Cohen De Vries. Ik weet niet of de schrijfster zich bewust op pedagogies terrein wil stellen, maar dit boek moest door pedagogen even graag gelezen worden als de jeugdherinneringen van Jan Lighthart. Daar is het kind zelf nooit uit het oog verloren wat we wel aantreffen in Harlekijntje.

Enkele malen, waar de schrijfster meer direkt schrijft, wordt ze ook pregnanter. Nemen we de dood van Daantje. Deze passus wilden we hier graag aanhalen als een zuiver en ontroerend stukje proza, dat het meesterlike benadert.

Een algemeen euvel van het boek is ook dat het te zeer werd uitgesponnen en diesvolgens vermoeit, terwijl aan de aard van het onderwerp zelf vastzit, dat belangstelling hier moeiliker te verkrijgen is, dan b.v. voor een zuiver verhaal.

Ik blijf het evenwel nog altijd als een waarheid beschouwen, dat een vrouw meer dan een man geschikt is om over een kind te schrijven. Ondanks zijn gebreken kan dit boek ons desnoods als bewijs daartoe dienen. Het werd trouwens met liefde en medelijden geschreven, wat ons verklaard wordt door de opdracht: Aan de nagedachtenis van ons kleine vriendje. A.v.W.-S. heeft altijd een zeer fijne toets, die werkelik bekoort, soms wat al te vrouwelik-fijn. Een zeer bizondere plaats onder de Hollandse vrouwelike auteurs kunnen we haar niet ontkennen, wat we trouwens ook niet graag zouden doen.

Beter dan door 'Harlekijntje' toont ze door 'Oude Kennissen' die plaats waardig te zijn. Hier is alle fantazie ver. De vertelling is louter realisties. Het is een faze uit het leven van meestal oude mannetjes en vrouwen. Hier nog dezelfde fijne toets, die we bij de schrijfster zo graag mogen. Reeds schreef ze een soortgelijk boek, nl. In de witte stilte.

Uit het boek van Frans Van Dam over A.v.W.-S. weten we dat ze een tijd in een buurtje te Enckhuizen woonde waar ze velerhande typiese mensen ontmoette. Nu over Cyriel Buysse zoveel wordt ge-

sproken, moeten we hier aan hem denken. Ook hij nam bij voorkeur de armen en de misdeelden uit zijn jeugdomgeving tot onderwerp van zijn werk.

Alie van Wijhe-Smeding, met haar man, de predikant *M.C. Van Wijhe* op afscheidsbezoek.

We kunnen nu wel opwerpen, dat de naturalistiese schrijfwijze, met haar ongebreidelde analiese-zucht tot het verleden behoort. Maar we kunnen ook in ‘Oude Kennissen’ niet het romantisme ontkennen. Trouwens, als we het gemak zien, waarmede de schrijfster zich beweegt met de naturalisties-realistiese metode. houden we het verwijt in. We hebben graag kennis gemaakt met die ‘Oude Kennissen’ van A.v.W.-S., ook om het romantiese tintje, dat haar toelaat meer dan in haar eerste werken buiten het louter-stoffelike te treden.

Ge leest Sara Vierhout. Bladzijde na bladzijde. Ge verwacht telkens iets. Maar er komt helemaal niets. Verschillende gebeurtenissen, waarop we voorbereid werden, gebeuren helemaal niet, zelfs niet aan het slot. Dit boek is niets dan een brok uit het leven van een schouwburgzangster, die twee dochters heeft van verschillende mannen, nl. Sara Vierhout en Nora Crielaart. De mannen laten zich niet kijken. Ieder dezer drie vrouwen heeft evenveel belang in deze tranche de vie. Sara Vierhout is allerminst een roman; het kan misschien een novelle zijn, maar dan een novelle in het oneindige, t.t.z. zonder ander einde, dan een typografies.

We wezen hiervoor reeds op de anlyse-zucht van het naturalisme. Daaruit heeft Josine Reuling zich bevrijd, al hoort haar werk bij deze richting thuis. Haar naturalisme is verstrakt, maar het is koud gebleven, en ook naturalisme. We hebben altijd gemeend dat de vrouwelijke psyche zich minst leende tot de naturalistiese schrijfwijze. In Holland evenwel blijken de mannen heel wat verder van die richting af te staan dan de schrijfsters, over het algemeen genomen.

We waarderen in dit boek de juistheid van toets en de af-heid van de stijl. We kunnen niet aanvoelen, of de schrijfster iets van een eigen overtuiging in dit boek heeft willen leggen. In dat geval hadden we de stijl meer bewogen gewenst. Van een euvel werd het gespaard: van gevoelerigheid, zelfs in de vrijage van Sara. Dat doet ons te meer hopen op een ontplooiing van het talent, dat aan Josine Reuling niet te ontzeggen is. Maar ze zal tot een eigen manier van zegging moeten komen, en haar streving naar versobering en direktheid zal moeten komen tot die ‘neue sachlichkeit’, die tans wordt gehuldigd. Dit zeggen we alleen omdat haar Sara Vierhout in die richting wijst.

C. VAN WESSEM.

Weer een biographie romancée, deze ‘IJzeren Maarschalk’ en een van het goede soort. Dit genre mag ons nog meer boeken brengen als dit, en als reeds enkele voorgangers in de Ndl. letteren. Ditmaal gaat het over Daendels. We lezen in het Modern Woordenboek: Daen-

dels, Herman Willem, Nederlandsch staatsman, geb. 21 Okt. 1762 te Hattem, 1785, als schepen voorgedragen, werd hij door Willem V afgewezen en koos de zijde der patriotten, week naar Frankrijk uit, rukte met de Franschen in den eersten Coalitieoorlog de Republiek der Vereenigde Nederlanden binnen en was 1795-1802 luitenant-generaal der Bataafsche Republiek, waarvan hij door twee staatsgrepen het bestuur veranderde, hielp 1799 het Engelsch-Russisch leger, dat in Noord-Holland wilde landen, verslaan bij Bergen en bij Kastrikum; 1807-1811 gouverneur-generaal van Nederlandsch Oost-Indië, waar hij het aanzien van het Europeesch gezag herstelde (Donderende Maarschalk); 1816 gouverneur der Nederlandsche bezittingen op de kust van Guinea, waar hij den slavenhandel afschafte en 2 Mei 1818 overleed.

Dat alles en nog meer vinden we in het boek van van Wessem terug, dat geschreven is in een direkte pregnante stijl, met hier en daar een ironiese ondertoon.

Het historiese feit dat de revolusies van het einde der 18de eeuw en het begin der 19de geleid werden niet door het plebs, maar door de burgerij, heeft van Wessem zeer juist gezien. Hier werd al te vaak verkeerd geinterpreteerd, dan dat we daarop niet graag wijzen.

We blijven hier ook gespaard van de prilste levensuitingen van de held, als b.v. de geboorte, het tandenkrijgen, de eerste passen en zo meer, waarmede we in een biografie gewoonlik het eigenlike levensverhaal moeten verdienen. Van Wessem blijft geheel het verhaal door objectief tegenover zijn personnage staan, en met een buitengewone handigheid weet hij nieuwe personen ten tonele te voeren. Dat laat hem de lijn van het verhaal ononderbroken aanhouden. Nergens ook stuiten we op nodeloze uitweidingen, wat hier meer dan elders nog zou hinderen bij de suggestieve stijl van van Wessem. We denken b.v. aan de terugtocht uit Rusland. Een boek, dat we met vreugde begroeten.

De naam Willem Elsschot heeft een goede klank, maar niet de klank, die hij verdiend heeft, bizonderlik door ‘Villa des Roses’. Ook de ware naam van de schrijver, nl. André De Ridder klinkt niet zoo vreemd, als gewoonlik de ware naam van onder een pseudoniem verdoken literator. Nu: Lijmen. Laarmans is bestuurder geworden van een zgz. Algemeen tijdschrift voor financiën, handel, nijverheid,

kunsten en wetenschappen. Hij heeft eerst een leertijd moeten doormaken onder het bestuur van Boorman. Een tijdschrift zonder ...abonnenten, en dat nochtans op ...tienduizenden ex. wordt verkocht, maar daarom niet verspreid, want enkel genomen door een 'gelijmde' firma in ruil voor een lovend en geïllustreerd artiekel. Die Boorman is in werkelijkheid een schurk en Laarmans een willooze marionet, wiens beetje hart door Boorman wordt toegelijmd met een paar woorden. Maar nergens kunnen wij hen onze belangstelling onttrekken. Elsschot heeft geheel zijn boek door een spanning weten te behouden als in een beste detektieve-roman. Zijn stijl is direkt en voornaam. Deze laatste hoedanigheid, die we al te veel moeten ontberen in de Vlaamse letteren, heeft ons voor dit boek ingenomen. De inhoud is eerder mager, maar de ironie ligt er duimdik op, reeds vanaf de ontmoeting van ik en Laarmans, zodat we voelen, dat de schrijver met dit boek werkelik een bedoeling heeft gehad, nl. het ironizeren der reclamezucht van de moderne handelswereld. Zo wil het ons tenminste voorkomen, dat Boorman daarom werd geschapen. Omwille van voornoemd gebrek in de Vlaamse literatuur een welkom boek.

Theo BOGAERTS.

Theo Bogaerts introduceerde de fantastiese roman in Vlaanderen met 'Het Oog op den Heuvel' en 'De Man die het Licht stal'. En hij introduceerde hem goed. De fantast Bogaerts ontmoeten we in

dit boek niet meer, tenzij vluchtig bv. op de bedevaartdag te Diksmuide, die ook door de vorst wordt bijgewoond. En diezelfde Bogaerts verschijnt ons hier als een romanticus, die zelfs aan het konventionele niet heeft kunnen ontsnappen. In zinnen als het hier volgend paar voorbeelden kunnen we niet geloven: in de meeste huizen wierp ik de zoekende blikken mijner verbeelding... Ik wilde met haar het schip bevaren van mijn liefde naar het ingebeelde eiland der dromen. - De een-eiland-in-de-stille-zuidzee-romantiek schijnt tevens een algemeen verschijnsel te zijn, dat een ongewenste uitbreiding heeft gekregen vooral sedert het verschijnen van Van Schendel's mooie boek met die tietel. Ook in dit boek. De etsen van Floris Jespers, die ook het tietelblad tekende, vormen door dat alles een eigenaardig kontrast bij de tekst.

We vinden de bekering van de hoofdpersoon tot het flamingantisme eerder wat simplisties. De schrijver is er trouwens niet in gelukt het politieke deel van zijn boek feilloos in het raam te schikken, al heeft het natuurlik wel zijn rol: nl. de haat van de baron te verscherpen en aldus de reaksie, die leidt tot de moord, nog dieper te motiveeren. Daargelaten nog de afwisseling, die het aanbrengt. Maar het is het minste van het boek.

Het gesprek over de Vlaamse Beweging doet onnatuurlik aan en brengt trouwens niets anders dan wat gemeenplaatsen. We weten ook niet wat de schrijver er toe bewogen heeft het woord ‘Vlaanderen’ angstvallig te vermijden. De onnatuurlikheid wordt door die gedwongenheid enkel vergroot. Hij kon bij die plaatsbepaling niets verliezen, integendeel.

We willen hier nog wijzen op een euvel dat nog meer voorkomt in de katolieke Vlaamse literatuur. Voor de eerste maal voelden we dat bij de ‘Opgang’ van Van Hemeldonck, dat indertijd bij het Davidsfonds verscheen. De kloosterroeping van de heldin was daar een van de onnatuurlikste dingen, die we ooit in een boek ontmoetten. Ook hier gaat Rita, nadat haar geliefde onschuldig voor de moord op de baron veroordeeld werd, naar het klooster.

We staan hier voor het moeilik probleem van de roeping. We kunnen ons onmogelik hechten aan het traditionele begrip van een *rechtstreekse* roep Gods, (behalve in bovennatuurlike gevallen, dus niet-gewone) de zgz. klop op het hart. Dat kan hoogstens een symbool zijn dat tot verkeerde opvattingen leidt. We menen dat de

roeping bepaald wordt door aangeboren psichologiese faktoren. We kunnen hier geen aangeworvenheid aanvaarden, omdat deze gevallen, als kunstmatig, tot levensmislukking leiden, die we onmogelik kunnen aanvaarden als liggende in de lijn van Gods Wil. Diesvolgens achten we het besluit van Rita minderwaardig tegenover de levensopbouw door een trouwe liefde, al was het ook na 10 j. gevangenis. En de bewering, dat zij hem zo lief had, dat ze hem volgde in een cel, doet volstrekt kunstmatig aan. Ofwel was hun liefde enkel maar erzatz, wat ze meestal is in haar literaire verschijningen van vandaag. Nu, we kunnen aannemen, dat de schrijver objektief tegenover feiten wil staan, maar dat wordt door zijn schrijfwijze enigszins gelogenstraft. In ieder geval, we hebben, omwille van onze eerbied voor echte kloosterroepingen, een diepgrondige hekel aan literaire kloosterroepingen, die na een mislukte liefde ontstaan, of nog slechter, na omstandigheden, die de geliefden tijdelik scheiden. Dat kan maar enkel zwakheid zijn.

De tietel van dit boek heeft een dubbele betekenis. De hoofdpersoon draagt die lapnaam, en het feit, waarrond dit werk werd gebouwd, gebeurt op vasten-avond. Nu we al dat kwaad hebben gezegd, zullen we ook getuigen voor het talent van Bogaerts. We zijn daarvoor niet de eersten. En we doen het graag. Afgezien van het voorgaande is deze roman goed gebouwd. Er loopt een flink-aangehouden lijn door dit boek, en de hoofdpersoon is klaar uitgetekend, hij draagt schoon het gehele gebeuren, met een trefzekere psiekologie voert Bogaerts hem naar het fatale einde. Niettegenstaande een zekere ongelijkheid in de stijl hebben sommige bladzijden een onweerstaanbare bekoring. De ironie, die een groot deel van de huidige literatuur overschaduwt (of verzont?) heeft ook Theo Bogaerts hier te pakken. Er ligt echter tevens een waas van heimwee over bijna elke bladzijde, een heimwee, dat nooit geheel tot gevoelerigheid ontaardt. ‘Vastenavond’ betekent een volteface voor Bogaerts wat ons slechts verheugen kan. We verwachten in deze lijn een andere roman van hem. We hebben daartoe het recht. Nu, na ‘Vastenavond’, zeker, want het bewijst kwaliteiten, die moeten uitgebouwd worden. Daarom hebben we dit boek met blijdschap ontvangen.

De reportage-roman is aan de orde van de dag. Ehrenburg maakt school. Ook in Nederland. Daarvoor getuigt ‘Stad’ van B. Stro-

man, van wien een portret wordt afgedrukt, voor welks fyziese gelijkenis we de heer Stroman zelf verantwoordelik stellen. ‘Stad’ is

B. STROMAN.

niet een verhaal, en als motto staat vooraan: This is not a marriage-story. Daarmee weten we meteen dat de schrijver het land heeft aan alle romantiek. Maar toch, maar toch. Eigenlijk heeft de romantiek van de stad hem vastgegrepen, misschien buiten zijn wil. Maar het is een gezonde romantiek, die niets traditioneels heeft. Eén bewijs: De haven arbeidt. En de zware slag van deze arbeid verwaait over de stad, want waar de wind dit gedoogt, verneemt men het stampen en kreunen van dit hart en iederen nacht rijst ergens de donkere kreet van een schip, dat aan het land ontkomt.

De stad is Rotterdam, die tevens haven is. Zo krijgt Stroman gelegenheid een volledig beeld van de moderne grootstad te geven. Maurits Dekker deed het voor Amsterdam. Het gaat niet op, deze twee werken naast elkaar te leggen. Niet wat de kwaliteit betreft: het boek van Dekker is meesterlik, zo ver zijn we met Stroman voorlopig nog niet. Ook niet wat de inhoud betreft: voor Dekker zijn de mensen hoofdzaak, voor Stroman meer de stad en de haven zelf. Bij Dekker staat de stad in dienst van de mensen, bij Stroman de mensen in dienst van de stad, van zijn stadsbeeld. Er is weinig handeling in dit boek, het grootste deel is ingenomen door beschrijving.

Diesvolgens kan hij moeilik een gekonsentreerde aandacht gaande houden. Maar er is vergoeding: zijn beschrijving is pregnant. Als hij zegt: de mensen zetten hun schouders onder den last van den wind, of: de golven zijn speelsch, de regen zet basalten spiegels langs dit spel, en honderd evenwaardige dingen meer, dan lezen we dat nog eens. Het treft meer dan een nuchtere notitie, omdat we er een levend mens achter voelen.

Dit is een over bijna elk paar bladzijden verbrokkeld boek. Na een paar over Jan en zijn meisje, een paar over Dick en zijn meisje, een over Daan, een over Gijs, de bandiet. En dat telkens vermengd in één hoofdstuk, dat de naam draagt van een dag, om dan weer op een andere dag plusminus hetzelfde te beginnen. Bij de direkte korte zinnen, waarin dit boek is uitgewerkt passen volkomen de tiepografiese eigenaardigheden. Er is daardoor inderdaad iets te bereiken, al hebben we soms geglimlacht bij van Ostayen en Brunclair. Maar hier is het ook heel wat anders. Het zit hier niet in de schikking der letters, maar in de vorm en de grootte. Stroman maakt er trouwens niet een doorlopend gebruik van. Het is hier een pikturaal element waar het past. Bij de dichters was het, om het niet een paradoks te zeggen, een verstandelike gevoelsaanduiding.

Eigenlik heeft ‘Stad’ geen begin. En ook geen einde. Op een bepaald ogenblik wanneer juffrouw Berghem een paar handschoenen verkocht kwam Stroman daar aan. Hij wandelde een paar weken de stad door, en hij is weer weggegaan met de ochtendkrant, die de moord op de heer Broen meldde. Na hem gaat iedereen te Rotterdam zijn gang. Als Jan of Dick getrouwd zijn of gebroken hebben, dan is dat na hem gebeurd, eveneens de sectie op het lijk van de heer Broen en de eventuële aanhouding van Dolf, de moordenaar en zijn dieventaalgenoten Gijs en Freek. Het gaat ons eigenlik niet aan. Stroman heeft het gedaan gekregen onze belangstelling voor zijn personen volkomen af te leiden.

Ook de omslag past mooi bij het boek. Evenals de typografiese uitwerking werd hij verzorgd door Paul Schuitema.

Last not least: De steenen Poort. Een zeer merkwaardig boek. We weten daarmee geen niewsje te vertellen, maar we herhalen het met geestdrift. Geen ‘neue sachlichkeit’: meer poëzie, maar dan poëzie, die u telkens weer treft, al is het ook in een roman. In dit boek-

deel van meer dan 600 blz. vertelt Paula Grogger de geschiedenis van twee generaties uit haar geslacht, die men gewoonlik Stralz noemde. Het gebeurt in de Stiermarkse Alpen in de tijd van Napoleon I. De

Paula GROGGER.

mensen, die door het werk wandelen (juist!) leven zo schoon in hun midden, hun zeden en hun gewoonten, Paula Grogger leidt ons zo meesterlik bij hen in, dat het feitelik nooit heel klaar in ons wordt, dat we bijna anderhalve eeuw na hen leven. De hoofdpersonen zijn Constantia Sorger, de vrouw van Stralz, die haar leven slijt onder de verdenking van overspel; en het dochtertje van de onderwijzer, de geliefde van de oudste zoon Stralz, die men denkt van de jager te zijn. Rögerl leeft van gehoorzaamheid: ze is haar geliefde gehoorzaam tot in zijn doodstrijd.

Het gebeuren is verweven met legende en bijgeloof, dat zo heerlik

bij haar personen hoort. Er is gedurig nood in Oblarn, de mensen vergissen zich voortdurend, het kwade neemt bezit van hen, de laster spookt gedurig rond om de twee reine gestalten van dit boek: Constanzia en Rögerl, in wiens hart veel goedheid is, maar ook bitterheid om dat alles. Het is die reinheid en die goedheid, die Paula Grogger ons met voorliefde toont. Boven alles straalt het Godsvertrouwen van heel een volk. De psykologie in dit boek is wonder-teer en toch treffend juist, zowel die van de jeugd als die van de volwassen boeren. Dit boek is met een grote liefde geschreven. Alhoewel het niet opgaat ze beide zo maar naast elkaar te plaatsen, hebben we aan Sigrid Undset gedacht. Op een gebied vertonen deze schrijfsters altans gelijkenis: hun werken zijn vermoeiend lang uitgespannen. Voor het hoge Noorden met zijn lange avonden is dat te begrijpen, in onze handen is het een euvel. Maar bij de Oostenrijkse Paula Grogger moet het ons eer verwonderen. In dit boek geen echo van de stormen, die de Germaanse landen beroeren, nergens komt gejaagdheid de serene rust verstoren. Het staat regelrecht tegenover de moderne roman met zijn korte zinnen en zijn snelle rythme waarvan het hiervoor besproken ‘Stad’ een voorbeeld kan zijn.

‘De steenen Poort’ is een monumentaal werk. Zwaar volgen de perioden op elkaar, maar het is doorlicht van het geloof en de liefde van de schrijfster. Een van die boeken, die ik op een apart schapje zet om ze in verloren minuten nog eens door te bladeren. Alleen vrees ik maar dat deze minuten voor het boek van Paula Grogger uren zullen worden. Eva De Raedt-Canter bewees Nederland met deze vertaling een grotere dienst dan veel schrijvende dames met oorspronkelik werk.

Buitenland
Hedendaagsche Oostenrijksche lyriek
Dr J. Decroos

J. DECROOS.

Dezelfde uitgever (Krystall-Verlag te Weenen) die, nu twee jaar geleden, de *Anthologie junger Lyrik aus Oesterreich*, die ik in Tijdstroom verleden jaar heb besproken, op de Duitsche en Oostenrijksche boekenmarkten bracht, geeft thans een nieuw verzenboek in het licht: *Die Gruppe. Neun Lyriker aus Oesterreich. Herausgegeben von Friedrich Sacher* (160 bladz. geb. M. 6 of S. 10). Negen onder de meest bekende hedendaagsche Oostenrijksche lyrische dichters: *Richard Billinger, Arthur Fischer-Colbrie, Wilhelm Franke, Hans Leifhelm, Paula Ludwig, Friedrich Sacher, Walter Sachs, Wilhelm Szabo* en *Julius Zerzer* hebben zich tot een groep, tot een kunstgemeenschap, aaneengesloten en zullen om de drie jaar een gemeenschappelijk werk, waarin hun groep zich uit, laten verschijnen. Het boek '*Die Gruppe*' is de eerste vrucht van die gemeenschap.

De dichters die in *Die Gruppe* aan het woord komen zijn geen

nieuwelingen meer, allen waren ze reeds met enkele gedichten vertegenwoordigd in de bovenvermelde Oostenrijksche bloemlezing van 1930, enkelen van hen ook in de door Philipp Reclam jun. te Leipzig uitgegeven anthologie: *Junge Deutsche Lyrik,* herausgegeben von *Otto Heuschele.* Deze keuze echter, die een grooter aantal gedichten omvat, biedt ons de welkome gelegenheid hen volledigeren veelzijger te leeren kennen.

Van *Richard Billinger,* dien we als plastischen, kernachtigen, bodemvasten, gaarne in de natuur en in het katholieke Oostenrijksche dorpsleven zich vermeienden dichter hadden leeren waardeeren en liefhebben, vinden we hier weer gedichten die aan dezelfde bezieling zijn ontsproten; doch daarnaast ook een paar andere die, hoewel zeer nauw daarmee verwant, toch wat nieuws brengen b.v. het '*Gebet der Knechte und Mägde*' dat de onzen tijd kenmerkende verzuchtingen en strevingen van de 'proletariërs', den omhoogwillenden vierden stand, zoo aanschouwelijk en tevens zoo innig en natuurlijk vertolkt:

Gebet der Knechte und Magde

Von den Bäumen geuss den Schatten!
Aus dem Felsen schlag die Quelle!
Wiesen schenk uns, Feld und Matten
und, ach, eines Hauses Schwelle!

Arbeit gabst du unsern Eltern,
Arbeit schickst du unsern Kindern,
und die Trauben, die wir keltern,
dürfen unsern Durst nicht lindern.

Herr des Himmels, Herr auf Erden,
soll dein Nam uns heilig heissen,
lass uns endlich teilhaft werden
dieser Ziegen, Oechslein, Geissen,

dieses süssen Edensgartens,
dieser Aepfel, still gepriesen!
End die Zeit des Harrens, Wartens!
Sense, mähe u n s r e Wiesen!

Arthur Fischer-Colbrie schrijft eigenaardig frissche, heldere, harmonische en tegelijk toch fantasierijke natuur- en stemmingspoëzie. Er is als een geheimzinnige atmosfeer van licht en warmte om die verzen, dezelfde atmosfeer waarin de verrukkelijkste gedichten van Eickendorff en Mörike baden.

Wilhelm Franke is eveneens een echt dichter die echter nog wel eens experimenteert zooals in '*Der Dichter diktiert*' dat aan het ondoorvoeld-holle, cosmopolitisch-'heimat'-looze expressionisme van tien jaar geleden herinnert. Thans lijkt zoo iets hopeloos verouderd, even inhoud- als vormloos. Gelukkig kan Franke beter als hij de poëzie van zijn geboortestreek onder woorden brengt, of als hij aan zijn kindsheid terugdenkt, of b.v. ook in '*die Krähen*' waar hij weer traditioneel-vaste, vormstrenge verzen geeft die van een buitengewoon scherpe natuurvisie getuigenis afleggen. Levenservaring en bezonken levenswijsheid spreken uit de ook in den vorm merkwaardige parabel: *Vom unbekannten Maler* die ik hier laat volgen:

Mit zwanzig Jahren hat er sich selber gemalt,
und in einer leisen Kurve mit seinem Leide geprahlt.

Mit vierzig malte er die erdschwere Sommerwelt;
und hat sich selber ganz vorne und breit hineingestellt.

Mit sechzig Jahren malte er das verhangene Winterland,
wo man ihn nur mehr sehr schwer,
ein Männlein unter vielen Männlein, fand.

Mit achtzig, die letzte Landschaft war nur mehr Raum, nur ein Wehen,
und man konnte sehr weit in ihr - bis zu Gott hin - gehen.

Van *Hans Leifhelm* is, in den vorigen jaargang van dit tijdschrift, in een Nederlandsche overdichting verschenen het welluidende strofische gedicht: *Mit dem Sichelmond, mit dem Abendstern.* Voor zulk aetherisch romantisme, dat we ook aantreffen in '*Nacht in den Alpen*', blijken velen, al te nuchteren, al te verstandelijken, heden ten dage geheel onontvankelijk. Zij schelden dan de romantiek voor iets onechts, of iets ouderwetsch. En toch is het romantisme veel méér dan een voorbijgaande literaire mode, het romantisch natuur- en levensgevoel is zoo oud en zoo jong als het menschdom zelf. Er zijn tijden

dat het door verstand en rede, door koude redeneering en berekening overwoekerd en verstikt wordt, doch nooit kan het uitgeroeid, het wortelt te diep in het menschelijk hart.

Andere gedichten van *Leifhelm* zijn, althans in één opzicht het tegendeel van de bovenvermelde. Terwijl in '*Mit dem Sichelmond, mit dem Abendstern*' natuur en leven zoozeer geidealiseerd en, alsof 't ware, gesublimeerd zijn dat ze haast onstoffelijk lijken, zijn gedichten als '*Verwandlung im Wald*' zwaar van de sappen der moederlijke aarde, de dichter voelt zich heelemaal één worden met den weeldrigen groei der geschapen natuur.

In '*Der Irre*' zien we *Leifhelms* veelzijdige kunst weer van een anderen kant. Hij is werkelijk binnengedrongen in de psychologie van den krankzinnige en laat ons met hem meêleven. Zoo is zijn gedicht over een 'gek' allesbehalve een gek gedicht geworden. Men legge dit gedicht eens naast 'De Gek' van den Vlaamschen dichter A.W. Grauls uit diens bundel 'Cantabile'. De vergelijking zal zeer leerrijk blijken.

Paula Ludwig is een fijn- en teergevoelige dichteres. Daar waar het beeldend scheppingsvermogen haar niet ontbreekt, gelukken haar voortreffelijke gedichten. Zij hanteert even handig het gebonden, berijmd vers als het vrije, rijmlooze dat haar gewoon uitingsmiddel is.

Ook *Friedrich Sacher* is een dichter met een eigen, persoonlijk geluid. Zijn ietwat barokke, soms fantastisch-bizarre verzen doen nooit als een koud en gekunsteld geknutsel aan, we voelen dat ook het schijnbaar gezochte hier aan een kunstenaar tot middel strekt om een teer-menschelijk zieleleven uit te beelden. Een paar gedichten van Sacher zijn meesterstukjes: geen breedvleugelige, machtige zangen doch 'zachte lyriek der klein-groote dingen' zooals een Duitsch criticus ze gekenschetst heeft.

Minder volgroeid lijkt me het talent van *Walter Sachs.* In zijn verzen stuiptrekt nog een en ander na van het expressionistisch paroxysme. Ook de vorm is niet altijd genoegzaam beheerscht. Doch er zijn reeds zeer mooie vondsten (b.v. in zijn gedicht: 'Ehe' dat nochtans niet heelemaal bevredigt) en zelfs een paar rijpe gedichten.

Wilhelm Szabo heeft zich evenmin in al zijn gedichten aan den noodlottigen invloed van het expressionisme geheel ontworsteld. Waar hij dat wèl heeft gedaan heeft hij uitstekende dingen geschreven b.v. '*Vom Kiesel*' door *Richard Schaukal* als 'das künstlerisch

Reinste, dass sich denken lässt' geroemd. Wellicht zijn u eens pacifistische verzen in handen gevallen. Die koudbedachte tendenzgedichten hadden niet de geringste poëtische waarde. Gij hebt eens geprobeerd 'Die Waffen nieder' van gij weet niet meer welke pacifistische romanschrijfster te lezen; verder dan de eerste bladzijden zijt ge niet geraakt. Doch lees nu eens het volgende gedicht:

Vom Kiesel.

Du gehst, ein waffenloser Mann,
Zur Nacht durch den verrufnen Tann,
In dem zuweilen Mord geschah.

Da steckst Du einen Kiesel ein,
Um nicht so wehrlos mehr zu sein.

Gehst weiter und hast nicht mehr Ruh,
Und fühlst, ein Feind geht auf Dich zu.

Gefahr in allen Büschen steekt.
Dein Kiesel hat den Feind erweckt.

Da wirfst Du Deinen Kiesel weit
Und bist voor Angst und Feind gefeit

Und gehst, ein argloser stummer Mann,
Nachts furchtlos durch den Mördertann.

Is dit geen zuivere, gave poëzie en tegelijk (hoewel waarschijnlijk onbedoeld) het beste pleidooi voor algeheele ontwapening? 'Gedanken die mit Taubenfüssen kommen, lenken die Welt' luidt het bij *Nietzsche.*

Van *Julius Zerzer,* die ook als prozaschrijver bekend is, zijn een reeks doorgaans zeer verdienstelijke, kloekgebouwde en van een rijke verbeelding (doch niet zoozeer van warm gevoel) getuigende sonnetten geplaatst. Invloed van *Rilke* is niet alleen in den vorm merkbaar, wat echter niet belet dat *Zerzer* met eigen oogen ziet en zijn eigen stijl heeft.

Over het geheel beschouwd levert '*die Gruppe*' een overtuigend bewijs te meer van de onuitputtelijke geestelijke vitaliteit van het oude Oostenrijk.

Leven
Boeken en Feiten A.D.

1. D[r] Elias heeft een studie laten verschijnen over onze ‘Wording tot Natie’[(1)], bedoeld als een inleiding tot meer diepgaande uitgaven. De schrijver geeft een synthetisch overzicht over de Vlaamsche Beweging sedert de noodlottige scheiding die onder het Spaansche bewind de Nederlanden verdeelde. Hij onderscheidt twee stroomingen: deze van het kultuurflamingantisme en de nationale. De eerste verzoent zich met den bestaanden vorm en wil in den bestaanden staat taalrechten verwerven - de tweede richt zich tegen den volksvreemden staat om een eigen vorm te kunnnen uitbouwen.

Het boek is klaar geschreven en zal het inzicht van den gewonen lezer buitengewoon verbreeden. Het is goed, door, en achter de ontstellende hoeveelheid feiten, de groote lijnen te zien. Het is de taak van den geschiedenisschrijver die lijnen voor het verleden aan te toonen, maar het is onze taak die lijnen voort te zetten in de toékomst, ze te doen eindigen in een knooppunt waar kultuurflamingantisme en politiek-nationale streving één worden, t.t.z. waar deze laatste het eerst opslorpt en er zich mede verrijkt om aldus het grootste te bereiken: een elk gebied omvattende groei de stuwing, van natie tot staat.

Het is onze taak daaraan mede te werken, mogelijks zal het onze taak zijn de evenwijdig loopende lijnen even naar elkander te buigen. Als éénmaal de richting middelpuntzoekend gaat is Vlaanderen gewonnen.

De enkele mannen van links en rechts bij wie de leiding voor de ontwikkeling van ons volk berust - moeten zich van hun verantwoordelijkheid klaar bewust worden, en begrijpen dat het niet opgaat theoretisch hun handelingen te verdedigen, dan als het leven zelf de bewijsstukken in hun handen breekt. Zij moeten zich aan de oude

(1) Dr. J. Elias, ‘Onze Wording tot Natie’ - Uitgave Steelandt Kortrijk. - Ing. 20 fr.

vormen niet vastklampen, wat maken politieke constellaties of het al of niet zijn van een samengeraapte staat als België, in het licht der geschiedenis en in verband met het leven.

Onze roeping is op dit oogenblik het Vlaamsche volk in de mogelijkheid te stellen zijn roeping voor West-Europa te vervullen - en een staat te willen die de mogelijkheden van het volk steunen en ontwikkelen moet.

2. De onlusten in de Belgische koolmijnstreken hebben eens te meer bewezen dat de nochtans uitgebreide sociale wetgeving die België bezit, niet voldoende is om de arbeiders te bevredigen. Die sociale wetgeving neemt immers de oorzaken der ontevredenheid niet weg. Zij stelt geen einde aan een onrechtvaardig stelsel, integendeel, zij helpt het eer bestendigen door zijn kwade kanten te verdoezelen. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat bij de minste gelegenheid den geest van bitterheid die in de arbeidersmassas sluimert tot zulke geweldige uitspattingen leidt.

Wegnemen van enkele nadeelen, verzekeringen tegen werkeloosheid, ziekte en ouderdom, volstaan niet om de gemoederen rust te geven. Wel kan sociale wetgeving in dien zin voor eenigen tijd afleiding bezorgen, omdat zij een schijn van opgang beteekent naar de uiteindelijke bevrijding. Maar allerwegen blijkt nu reeds dat het enkel lapwerk is, dat de minderwaardigheid der arbeiders bestendigt.

Wat komen moet is een rechtvaardige ordening der maatschappij. Voor den grooten nood van dezen tijd passen groote maatregelen. Het volstaat niet meer enkele duiten loon meer te betalen en liefdadigheid te plegen aan diezelfde lieden, die de weelde van den milddadige verdienden door hun arbeid. Er moet rechtvaardigheid komen, er moet een toestand geschapen worden die het ideaal der gerechtigheid zoo dicht mogelijk benadert.

Wat en hoe dat nieuwe komen moet, kan moeilijk vooraf worden uitgelijnd. De ervaring ook zal veel leeren. Doch de katholieken moeten zich op weg begeven. Het is hoog tijd dat zij een sociale herordening bestudeeren en voorstaan. Er is haast bij om bezieling voor de nieuwe vormen te wekken - om met alle kracht aan hun uitbouw te beginnen.

Wij weten wel dat niettegenstaande den grooten nood, vele katholieken zich tegen de vernieuwing verzetten zullen. Maar als zij werkelijk katholieken zijn, zal het niet moeilijk vallen hen van hun onge-

lijk te overtuigen. Ten ware zij liever verstrikt bleven in hun liberale tradities en opvattingen, die hen tevens het middel aan de hand doen om hun hebzucht te vergoelijken. Doch naar de haaien van dien aard dient niet te worden omgezien, hoe talrijk zij ook zouden zijn. Wij mogen door hun schuld het communisme niet laten overwinnen.

Het valt te betwijfelen of alle katholieke leiders en afgevaardigden veel begrip van den toestand hebben. Als men de kamerverslagen leest krijgt men allerminst een voortreffelijken indruk van den geestelijken stand van een zeker aantal mannen van rechts, die alles behalve de rechte mannen op de rechte plaats zijn. Er vallen treurige bladzijden te schrijven over de mentaliteit die bij al te veel katholieke politiekers heerscht, scherpe woorden te zeggen over hun laksheid, luiheid en onwetendheid, alleen maar deze drie om erger termen vooralsnog te vermijden. Wij zullen die bladzijden schrijven, wij zullen onzen geest van idealisme jagen door hun mufheid en gescharrel. Wij zullen het niet uit bitterheid doen, geen aanval om het aanvallen, doch om te doen nadenken, te zuiveren, te verbeteren.

3. Er is een Nederlandsche vertaling verschenen van ‘Der Mensch und die Technik’[(2)] van Oswald Spengler, de bekende wijsgeer, en schrijver van ‘Der Untergang des Abendlandes’. Het prospectus vermeldt dat in Duitschland 20.000 ex. van zijn jongste werk werden verkocht in 6 weken tijds. Wat me, gezien zijn inhoud niet verwondert en gezien de bijzondere geestesgesteltenis van den Duitscher uit onzen tijd, gesteltenis die hij weerspiegeld, verklaard en gegrond vinden moet na kennismaking met dit diep en schoon betoog.

Spengler's uiteenzetting komt hierop neer: dat de technische vervolmaking die deze eeuw kent, de schepping is van de noordelijke, faustische ziel, schepping die de overmacht der noordelijke volkeren eeuwen lang bestendigd heeft en hun kultureele bloei mogelijk gemaakt. Nu dreigt deze overmacht echter verloren te gaan: kleurlingen hebben de technische kennissen overgenomen en toegepast, de vermechaniseerde wereld zal Europa verhongeren, onze kultuur die alle teekenen van het verval vertoont zal verschrompelen - het einde van de faustische beschaving is nabij. Ergens elders zal een nieuwe

(2) Oswald Spengler. ‘De Mensch en de Techniek’. - Uitgave A.W. Sythoff's Mij. Leiden. - Prijs. f. 1,50.

kultuur ontstaan, van niet-noordelijke volkeren, bij wie de machinetechniek vergeten zal zijn.

Er is daar niets tegen te doen. ‘Slechts droomers gelooven aan uitwegen. Optimisme is lafheid. - Wij zijn in dezen tijd geboren en moeten dapper den weg, dien voor ons bestemd is, ten einde gaan. Er is geen andere. Op de verloren post blijven zonder hoop, zonder redding is plicht. Volhouden als die Romeinsche soldaat, wiens gebeente men voor een poort in Pompeji gevonden heeft, die stierf, omdat men bij de uitbarsting van den Vesuvius vergeten had, hem af te lossen. Dat is grootheid, dat is ras hebben. Dit eervolle einde is het eenige wat men den mensch niet ontnemen kan.’

Het is de stem uit ‘Der Untergang des Abendlandes’. Spengler legt opnieuw getuigenis af voor zijn alomvattenden, genialen geest. Deze speurder naar de zin des levens, deze zoeker die in het verloop der geschiedenis den draad meent te hebben gevonden die ons heden aan verleden en toekomst bindt, blijkt hier weer meer dan een geleerde, meer dan een wetenschapsmensch, er is veel van den dichter en profeet in hem. Zijn woord heeft de overtuigingskracht van de werkelijke bezieling en bezit de klaarheid die slechts mogelijk is bij wie niet meer twijfelt en de zekerheid heeft dat zijn wereldbeeld met het werkelijke overeenstemt.

Het is niet omdat Wells in zijn ‘Outline of History’ een andere ontwikkelingsgang voor het wereldgebeuren heeft geteekend, dat wij weigeren te zweren bij Spengler. Deze laatste behoort ons meer dan de eerste, doch zijn geest werkt niettemin als een zacht vergift. Schijnbaar is er iets grootsch in zijn geloof: alles is verloren, maar wij moeten toch standhouden. Waarop dan te vragen valt: waarom standhouden voor iets dat toch verdwijnen moet? Als zijn thesis, het is voorloopig gelukkig maar een veronderstelling, doch als die veronderstelling zich in werkelijkheid omzetten moest, zou het dan niet grootscher zijn den ondergang van de faustische kultuur te helpen bespoedigen - om nog aan den uitbouw van de daaropvolgende te kunnen helpen?

Spengler zou daarop antwoorden dat de noorderlijke ziel het niet kan, als de faustische beschaving verdwijnt zal ook de faustische bezieling verdwenen zijn. De mensch is één met zijn techniek, al is hij het ook niet met zijn technische handelen.

Niettegenstaande dit noodlot dat de mensch zich zelf schept -

zal de ziel van den mensch zich blijven openbaren, de regenereerende kracht van het kristendom zal haar stuwen, de enkeling zal zich losrukken uit den ondergang. Er is iets in deze beschaving dat niet mag worden voorbij gezien: de faustische mensch is ook de kristelijke mensch. Geweten en zelfaanschouwing plaatsen hem op zeker oogenblik aanschijn tot aanschijn voor zijn daden en zijn inzichten, hij maakt beschaving, doch hij staat er kritisch tegenover, hij beheerscht de beschaving nog door zijn vrijen wil, - hij zal haar sloopen als er geen anderen uitweg meer is en iets nieuws grondvesten, waarin een andere zijde van zijn wezen zich sterker veropenbaren zal. Voor Spengler zijn de strekkingen die in een kultuur tot verwezenlijking komen, fataal ten ondergang gedoemd, zij kunnen het beginsel en de kiem niet vormen voor een nieuwen groei. Maar wij weten dat de ziel niet gebonden is aan haar daad en dat zij het leven wijzigen kan door eigen vrije wil. Als het niet gebeurt zal het haar schuld zijn, als onze cultuur ten gronde gaat zullen wij er schuld aan dragen. Maar wie de schuld erkent, erkent de mogelijkheid van het herbeginnen - en met die mogelijkheid doen wat mogelijk is, dat is grootschheid voor de menschen van dezen tijd.

Aantekeningen

Plannen.

In de loop van zijn derde jaargang, en we hopen al heel gauw, zal de Tijdstroom een geïllustreerd dubbelnummer brengen, gewijd aan de jongere Vlaamse lyriek, dat tevens in de boekhandels zal verkrijgbaar gesteld worden voor niet-abonnenten.

Tevens hopen we onze groet te brengen aan de zozeer vergeten Limburger Alfons Jeurissen, van wie men hierna een levensschets vindt.

Alfons Jeurissenhulde.

Te Hasselt wordt een Alfons Jeurissenhulde voorbereid.

Alfons Jeurissen zag het levenslicht te Hasselt op 19 Mei 1874. Zijn vader, Arnold, een zanger met een machtige basstem, kapelmeester in de hoofdkerk, heeft veel invloed gehad op de artistieke vorming van de kleine Fons.

Van 1882 tot September 1893 volgde Jeurissen de lessen van het St. Jozefskollege. In 1899 werd hij tot tolbediende benoemd.

In 1906 gaf hij het aangrijpend verhaal ‘Broeder Bertus’ uit.

In 1907 werkte hij te Lanaken aan zijn ‘Heikleuters’. In 1910 zag zijn meesterlike drieluik ‘Op de vlakte’ het licht. ‘Van Levenden en Dooden’, ‘Heksendans’ en afzonderlike typies Kempische novellen verschenen tussendoor in de tijdschriften en werden samen met vroegere schetsen gebundeld. Vermelden we nog zijn ‘Drie Furiën’ (1917).

Moeilijke dagen kende de man, met zijn talrijk gezin. Materiële zorgen richten hem echter te gronde. Zijn gestel leed er onder. Na een slepende ziekte overleed hij op 18 Juni 1925.

Pas na zijn dood is men beginnen te ontdekken welke heerlike aanwinst zijn Limburgse Novellen voor onze letterkunde zijn.

De Poolse schrijver A. Mickiewicz zou vermoord geweest zijn.

Uit Warschau wordt gemeld, dat de h. Boy, schrijver en joernalist, in een letterkundig blad van genoemde stad, een artiekel heeft laten verschijnen, waarin hij verklaart kennis gekregen te hebben van zekere dokumenten, waaruit volgen zou dat Adam Mickiewicz, de grootste dichter van Polen, geen natuurlike dood zou gestorven zijn, maar zou vermoord zijn geworden te Konstantinopel, door een landgenoot, een vooraanstaand persoon uit de Poolse uitgewekenen. Mickiewicz zou gemengd zijn geweest in een zaak welke hem en heel Polen zou met schande overladen hebben. De h. Boy veronderstelt dat het ging over de vorming van een Israëlities legioen. Dit ontwerp zal zekere Poolse uitwijkelingen niet hebben behaagd, die rondom graaf Ladislas Zamoyski gegroepeerd waren.

Het artikel van den h. Boy heeft veel opschudding verwekt in de Poolse pers.

De Toekomst van het Toneel.

Tijdens een persgesprek met de reporter van een Nederlans dagblad heeft de bekende toneel-artist Max Reinhardt onlangs als zijn overtuiging te kennen gegeven dat toneelkrisis ekonomiese krisis is.

‘Deze zal echter niet zoo spoedig ten einde zijn, zeide hij. En wat nut is er te verwachten als ons publiek niet over de noodige middelen beschikt? Maar ik geloof daarenboven, dat er ook dan nog een tooneelcrisis zijn zal, wanneer het publiek weder geld in den zak heeft. Economisch zal het ongetwijfeld beter worden. - doch opbloei van het toneel is niet te verwachten. De tijden worden anders, zij zullen een andere kunst, een ander tooneel eischen.

‘Ons tooneel is te duur in het bedrijf: dus is het gevolgelijk ook voor het pu-

bliek te duur. Met het kunstzinnige tooneel zijn tegenwoordig bijna geen zaken meer te maken. Het publiek blijft weg, omdat het tooneel te duur geworden is en bovendien te onverstaanbaar, terwijl de bioscoop meer voorstellingen kan geven en de gelegenheid tot fantastische reizen en ensceneeringswonderen biedt.

Men diende het publiek, dat goede voorstellingen bezoeken wil, te subsidieeren - in Rusland gebeurt dat en het levert resultaten.

'Oplossing van de tooneelcrisis zal op geen enkel gebied, op geen enkele manier alleen maar "terugkeer" zijn, besloot Reinhardt. Er staat iets nieuws te komen en we willen de ervaringen van een geheel tooneelleven niet verachten...'.

De katolieke dichters in de Verenigde Staten.

In de Verenigde Staten is een 'Catholic Poetry Society of America' opgericht, die haar zetel te New-York heeft.

Volgens de statuten van de Society zijn er drie soorten van leden: Academy Members, Executive Members en General Members.

De eerste kategorie moet aan het genootschap het nodige prestige geven. De 'Academy members' worden gevormd door ten hoogste drie-en-dertig leidende katolieke dichtersfiguren. Zij worden voor hun leven benoemd en vullen eventuele vacatures aan door een verkiezing, waarbij zij zelf alleen stemrecht hebben. De voorzitter en onder-voorzitters van het genootschap worden uit de 'Academy members' gekozen. Thans zijn het pater Charles O'Donnell C.S.C., voorzitter, en Theodore Meynard, Agnes Repplier, Joseph Campbell en Aline Kilmer, onder-voorzitters.

Er is verder een 'executive board' van twintig leden, die de overige functionarissen van het hoofdbestuur leveren. Ook zij voorzien zelf in de aanvulling van hun aantal.

Gewone leden kunnen allen zijn, die de dichtkunst beoefenen of belangstelling hebben voor de poëzie en de katolieke letterkundige beweging. Ook niet-katolieken kunnen tot het genootschap toetreden.

Veel stelt men zich voor van de werkzaamheid van plaatselike clubs, zooals er reeds gevormd zijn te New-York, Buffalo en aan de Georgetown-universiteit te Washington.

Men hoopt het bulletijn van de Society, dat onder redaktie staat van John Gillard Brunini, tot een tijdschrift te kunnen laten uitgroeien.

Boekbesprekingen

Vlaamsche Geluiden. (St. Markusstraat, 26, Borgerhout). We ontvangen regelmatig de uitgaven van deze serie. - *P. Petr. B. de Meyer* is niet aan zijn eerste werkje, ook niet in deze serie. Maar 'Ook Vluchten' overtreft zijn voorgaande. - *Rich. Jaenen* is gekend, hij wendt zich bij voorkeur tot de nederigen des levens. Ook ditmaal weer met 'De knecht uit het Klooster'. - *P. Hilarion Thans* ontmoeten we hier eveneens graag met 'Hari en Riet', het verhaal van een broertje en een zusje, vol liefelike kinderpsychologie.

Sommige nummers van 'Vlaamsche Geluiden' zijn schattige volkslektuur waar alle volksboekerijen een abonnement op moesten nemen.

J.V.

René Vermandere. - Van zon zaliger. - 4e druk. 'De Standaard', Brussel. Prijs: 8 fr.

Een herdruk van het bekende werk. Het is niet slecht geschreven, maar niet ruim en diep genoeg om zeer te boeien.

A.D.

Dr. Herman Wolf. - Inleiding in de wijsbegeerte. - 'A.W. Sythoff's uitgeversmij N.V.'. Ing. 3,90; geb. 4,75.

Met de hulp van deze inleiding moet het wijsgeerig- ongeschoolden betrekkelijk gemakkelijk vallen een weg te vinden door den doolhof van begrippen en uitdrukkingen die de wijsbegeerte voor beginnelingen zoo ontoegankelijk maakt. Schrijver geeft een inzicht in de bijzonderste vraagstukken door de leering van verschillende wijsgeeren ertegenover uiteen te zetten. Hij doet het bondig en klaar en geeft een overzicht dat gezien het doel dat hij zich stelt te prijzen valt. Een tabel met woordverklaringen biedt oningewijden een kostelijke hulp.

E.S.

Inhoud 2e jaargang

Gedichten.

		Blz.
BUCKINX Pieter G.	Herfstgehucht	1
REDDINGIUS Joannes.	Oogst	8
VAN GAVERE Marnix.	Vers	9
VERCAMMEN Jan.	De Boot	15
VAN BOECKXEL Aug.	In Memoriam K. Van de Woestijne	24
MUKTAS Jivan.	Het wit Konijn	31
VERBEECK René.	Ruusbroec	49
HELDERENBERG Gery.	Dageraad in Groenendaal	74
ALBE.	De glans van wat zon	75
DECROOS J.	Stilte in het bosch	76
VAN GAVERE Marnix.	Fabel	79
AERTS Huib.	Excelsior	80
BUCKINX Pieter G.	Winterlik lied	97
VERBEECK René.	Voor het knaapje Felix	98
LECOMTE L.	Aan Graf von Rosenau	106
REDDINGIUS Joannes.	Roode rozen	107
ARNET Man.	Japansch Vuurwerk	108
ALBE.	Gedicht	111
VAN EREMO Toon.	Humanitas	112
TOBBACK Frans.	Wals	117
LAMMENS Roger.	Alleen Gods Liefde	145
REDDINGIUS Joannes.	Wachtwoord	150
VERCAMMEN Jan.	Largo	157
ALBE.	'n Boot	158
REDDINGIUS Joannes.	Avond aan de Vennen	166
ALBE.	Gedicht	167
LECOMTE L.	A non revoir dans la vie	193
AERTS Huib.	IJdele bloem	194

BUCKINX Pieter G.	Nachtmuziek	199
ALBE.	Gedicht	227
VAN GAVERE Marnix.	In Memoriam	241
REDDINGIUS Joannes.	Ruusbroec	244
VAN WAAS WIM.	Liefde	245
VLEMMINX Paul.	Helderheid	262
ARNET Man.	Nachtmelodie	263
VAN GAVERE Marnix.	Bij het masker van Pascal	303
ALBE.	Vers	304
WITKAM Wim.	Vier-regel-verzen	311
VLEMMINX P.	Kantiek	312
REDDINGIUS Joannes.	Natuur	316
REDDINGIUS Joannes.	Dood	317
HASENKAMP Gottfried.	Dom en Residenz. (vertaald door H. Opdebeeck)	342
HASENKAMP Gottfried.	Duiven tussen Dom en Residenz. (Vertaald door P.G. Buckinx)	343
LANGASSER Elisabeth.	Hymne van het laatste zaad. (Vertaald door René Verbeeck)	344
WEISS Konrad.	Morgenkoraal in het bloed. (Vertaald door René Verbeeck)	345
WALDEK H.S.	Late Tocht. (Vert. door Jan Vercammen)	349
PFEILL K.G.	Wiegende Wilgentwijgen... (Vertaald door Jan Vercammen)	350
DECROOS J.	Vertalingen uit Hedendaagse Hoogduitse Poëzie. Gedichten van Wilhelm Niemeyer, G. Schmückle, Ludwig Held, Julius Kühn	361
DECROOS J.	Vertalingen uit Nederduitse Poëzie. Gedichten van Augustin Wibbelt, Karl Wagenfeld	368

VERBEKE Karel.	Poëmata	385
VLEMMINX Paul.	Oazen	390
VLEMMINX Paul.	Bonte Landstreek	391
AERTS Huib.	Zonde	400
BELLENS Joris.	Vers	401
ALBE.	Vers	405
VAN WAAS Wim.	Avondlike Komst	406
GIN Jan.	Besef	407
REDDINGIUS Joannes.	Het lied der dalende zon	408
VERBEECK René.	Testament	439
ARNET Man.	Zoo gij niet wordt...	445

ARNET Man.	Het oude liedje	446
ALBE.	Salto Mortale...	451
REDDINGIUS Joannes.	Wereld-lente	458
REDDINGIUS J.	Als in den winter	459
VANSINA Dirk.	Vers	481
VERCAMMEN Jan.	Alle mensen	482
VERCAMMEN Jan.	In memoriam Staf	483
ARNET Man.	Sonatine	487
BELLENS Joris.	Vers	492
DECONINCK André.	Lied	499
ALBE.	Vers	505
ALBE.	Vers	506
REDDINGIUS Joannes.	En huis, een hof	507
VAN WAAS Wim.	De blijde Beiaardier	515
VERBEECK René.	Aan een Engel	530
MELIS Jan.	Grauwe Mei	537
EECKHOUT Jan H.	Rococo	538
VLEMMINX Paul.	Zoete Moeder	540
VLEMMINX Paul.	Virgo Prudens	541

Proza.

VERCAMMEN Jan.	De Bruid	2-99-246 305-392-440-488
HART Willy.	De luitenant	10
TURF Rich.	Een dwaas avontuur	16
RUUSBROEC.	Uit het tweede boek van Ruusbroec's brulocht. De opgaande zon der ziel	50
VAN PASSEN.	Ochtendsymphonie	113
VAN BOOGAERDT Fr.	Duimke passagier	146-195-313-447-493
ALBE.	't Spatske	151
WITKAM Wim.	Barend Hanske zoekt rust	242
HART.	De Dienstweigeraar	257
VON LE FORT Gertrud.	De laatste op het Schavot. (Vert. Fr. Van Boogaerdt)	348

MURON Johannes.	Een der Oase-brieven (Vert. Jan Vercammen)	351
DE BOURBON Louis.	Storm	388
VAN HOEK Luc.	Zelfmoordenaar	452
RUIK Hans G.	Hofje	484
HART Willy.	Gemengd nieuws	500
VERCAMMEN Jan.	De Krol	531

Kritiek en Beschouwing.

DECROOS J.	Een en ander over Shakespeare's sonnetten	25
BUCKINX P.G.	Paul van Ostayen	35
VAN DE VOORDE Urb.	Ruusbroec	52
MUSSCHE A.	Ruusbroec en de ‘Vita Activia’	56
GALLE Leo.	Ruusbroec	58
BUCKINX P.G.	Onze Jongste Lyriek	118
EENVELD Paul.	Modern, al te moderne Kritiek der Vlaamsche poëzie 1923-30 (U. Van de Voorde)	127
SCHEPENS Jan.	Een zonderlinge Litteratuurgeschiedenis	173
GALLE Leo.	Nog over Gezelle's Eros	200
GALLE Leo.	Nog over Gezelle's Eros	253
GALLE Leo.	August Vermeylen	289
MULLER Prof. Dr. Günther.	Katolieke Poëzie in het hedendaagse geestesleven (Vert. René Verbeeck)	337
DECROOS J.	Marsman en de jonge Duitsche lyriek	402
KENIS Paul.	Een Vlaams Essayist (U. Van de Voorde)	460
REDDINGIUS Joannes.	Poëzie een levende gestalte	496

Kroniek van het Nederlands Proza.

VERCAMMEN Jan.	81, 183, 409, 546
ROZENBERG Geo.	264

Kroniek der Nederlandse Poëzie.

BUCKINX Pieter G.	35-118-508
DEMEDTS Andre.	168
VERBEECK René.	221-318
VAN DE VOORDE Urb.	542

Leven.

DEMEDTS A.	Katholieke politiek voor Vlaanderen	435
A.D.	Boeken en Feiten	564

Buitenlandse Kroniek.

SCHEPENS Jan.	269, 321, 373, 417, 469
DECROOS J.	353, 559

Plastiese en toegepaste Kunsten.

RENDERS E.	Het raadsel van den meester van Flémalle	72
VERBEECK René.	Het Prosper de Troyer-album (Geïll.)	131
DE KEYSER Prof. Paul.	Het raadsel van den meester van Flémalle	159

Muziek, - toneel, - film, - radio.

GALLE L.	Walter Hasenclever's 'Antigone' door het Vl. Volks-toneel	41
DELPORT Rik.	Het spel van Ruusbroec de wonderbare (Fragm.)	69
BUCKINX Pieter G.	De artistieke mogelikheden van het luisterspel	77
BUCKINX Pieter G.	Toneel, Randnota's	137
ROZENBERG Geo.	Het Cineasties werk van Joris Ivens	281

Taal- stijl- en literatuurstudie.

WERNER VAN WAAS.	90
VERCAMMEN Jan.	228, 283, 325, 473, 511

Aantekeningen.

46, 94, 138, 190, 233, 329, 424, 478, 517, 569.

Houtsneden, tekeningen.

VAN IMMERSEEL F.	Kerstnacht	205
SCHEPENS Berten.	De verloren zoon	211
VAN IMMERSEEL F.	Wies Moens	268

SCHEPENS Berten.	Twee menschen	320
VAN IMMERSEEL Frans.	Werkman	324
VAN IMMERSEEL F.	Hongaarse Rapsodie	423
VAN IMMERSEEL F.	Maxim Gorki	425
VAN IMMERSEEL F.	P. Nuyens O.P.	457
VAN IMMERSEEL F.	De Redenaar	468
VAN IMMERSEEL F.	Voor de gesloten deur	516

Boekbesprekingen.

VAN OSTAYEN Paul.	Krities Proza. P.G. Buckinx)	35
MULS Jozef.	Bruegel. (René Verbeeck)	48
VAN SCHENDEL Arthur.	Een Eiland in de Zuidzee. (J. Vercammen)	81
PANHUYSEN Joz.	Het Geluk. (J.V.)	85
KRAMER W.	Literatuur en Stijlstudie. (Werner van Waas)	90
VAN DEN ENT.	Gedichten lezen (W. van Waas)	90
VAN LEEUWEN W.L.M.E.	Dichterland. (W. van Waas)	90
MIDDENDORP H. en METZLAR Chr.	Stijl. 4 dl. (W. van Waas)	90
BANNING Dr. W.	Jaures als Dichter. (J. Vercammen)	96
ELDAR A.M.	Spreken en Zingen. (J. Vercammen)	96
VAN DANTZIG Branco.	Over spraakgebreken. (W. van Waas)	96
DEMEDTS André.	Geploegde Aarde. (P.G. Buckinx)	120
VERCAMMEN Jan.	Reven. (P.G. Buckinx)	122
ALBE.	Paradijsvogel. (P.G. Buckinx)	124
VAN DE VOORDE Urbain.	Modern, al te modern. (P. Eenveld)	127
DE GHELDERODE Michel.	Prosper de Troyer-album. (R. Verbeeck)	131
ROELANTS Maurice.	Komen en Gaan. (G.R.)	142

ROLAND-HOLST VAN DER SCHALK H.	De geestelijke ommekeer en de ni uwe taak van het socialisme	142
MENSCHING W.	Gekleurd en Blank. (G.R.)	142
GODESCALC Guido.	Twaalf Missie-psalmen uit Transvaal. (J. Vercammen)	142
VAN HOOF Fons.	De psychische stadia van het schoolkind. (J. Vercammen)	143
ROLF G.	De Kajotter	143
MASEREEL Frans.	Album. (R. Verbeeck)	144

VLEMMINX Paul.	Den Hof der Jonkheid. (P.G. Buckinx)	168
VAN WAAS Wim.	De zilveren boot. (P.G. Buckinx)	171
MORTIER Raoul.	Les Litteratures étrangères. (Jan Schepens)	173
LEROUX Karel.	De barmhartige Samaritaan. (J. Vercammen)	183
ROELANTS Maurice.	Het leven dat wij droomden. (Jan Vercammen)	186
VAN MULDERS Reimond.	Diplomaten. (H.O.)	192
VAN GAVERE Marnix.	Gedichten. (René Verbeeck)	221
POELHEKKE M.A.P.C.	Taalbloei. (J. Vercammen)	230
DE VOOYS, Prof. Dr. C.G.N.	Verzamelde taalkundige opstellen. (J.V.)	230
DE VOOYS Prof. Dr. C.G.N. en POELHEKKE M.A.P.C.	Platen-Atlas bij de Nederlandsche Literatuurgeschiedenis. (Jan Vercammen)	231
DE PILLECYN Filip.	Blauwbaard. (Geo Rozenberg)	263
WITTKOP-KONING, W.C.	Bloeiende Bongerd. (J. Vercammen)	283
GRATAM A.	Onze letterkunde. (J.V.)	284
BASTIAANSE Frans.	Nederlandsche Letterkunde	285
VAN DE VOORDE Urbain.	Panorama d'un siècle de littérature Neerlandaise en Belgique. (P. Eenveld)	288
DE BOURBON Louis.	Reisverhalen. (R. Verbeeck)	318
HOUWINK Roel.	Inleiding tot de hedendaagse Ned. Letterkunde. (J.V.)	325
DE RAAF en GRISS.	Stroomingen en Gestalten	326

MUSSCHE Achilles.	Nederlandsch Leesboek. - (J. Vercammen)	327
FUCH Georg.	Wij achter de tralies	331
BOON Jan.	Radio-Poeem (J.V.)	331
NUYK Bob.	Vele namen. (J.V.)	332
ALBE.	Kwakske in Ballingschap. (J.V.)	332
PERSIJN Dr. Jul.	Studiën en Lezingen. (J. Vercammen)	333
RACHMANOVA Alja.	Studenten, Liebe, Tscheka und Tod. (J.V.)	334
HEUSCHELE Otto.	Junge Deutsche Lyrik. (J. Decroos)	353
COOLEN Antoon.	De goede moordenaar. (J. Vercammen)	409
HELMAN Albert.	De stille Plantage. (J. Vercammen)	410
VAN DER HALLEN Oskar.	Niemandsland. (J. Vercammen)	411
TER BRAAK Menno.	Hampton Court. (J. Vercammen)	415
WALSCHAP G.	Jan Frans Cantré. (R.V.)	427
LUDWIG Emil.	Goethe. De geschiedenis van een mensch. (R.V.)	427
DONKER Anthonie.	Goethe's Faust. Opnieuw vert ald. (R.V.)	428
VAN MIEGEN R.C.	Machten. (A.D.)	428
GUARDINI Romano.	Nieuwe Jeugd en Katholicisme. (A.D.)	429
ROEMANS Dr. Rob.	Aphorismen van August Vermeylen. (J.V.)	429
SCHEPENS Piet.	August Strindberg. (J. Vercammen)	430
VAN DE VOORDE Urb.	Critieke Beschouwing. (P. Kennis)	460
VAN DE VOORDE Urb.	Modern, al te modern. (P. Kenis)	460
KONINCKX WILLY	Puberté. (Jan Schepens)	469

VAN LEEUWEN W.L.M.E.	Nederlandsche Dichtkunst sinds 1880. (J. Vercammen)	473
VAN LEEUWEN W.L.M.E.	Natuur en Dichter. (J. Vercammen)	474
OLYSLAGERS FRANS.	Gedempte Tonen. (Pieter G. Buckinx)	509
ACKET Matthijs.	Verzamelde opstellen. (J. Vercammen)	511
OVERDIEP D.G.S.	Beknopte Ndl. versleer (J. Vercammen)	512

VAN MIERLO Dr. J.	De Poëzie van Hadewijck. (J. Vercammen)	513
HERWIG Frans.	De heilige proletariër. (J.V.)	519
EHRHARDT Justus.	Straten zonder einde. (J.V.)	519
GOBSCH H.W.	Waan-Europa 1934. (J.V.)	520
VRIAMONT Joris.	De exploten van Tabarijn. (J.V.)	521
KELK C.J.	Jan Steen. (J.V.)	521
TIMMERMANS Felix.	De Harp van Sint Franciscus. (J.V.)	522
MAY Lewis.	John Henry Newman. (J.V.)	523
VAN SUCHTELEN Nico.	Zwerftochten. (J.V.)	523
PERSIJN Dr. Jul.	Studiën en Lezingen II. (J.V.)	524
LAUWERIKS Jan.	Moderne Woninginrichting. (J.V.)	524
GOUW W.F.	Glas in Lood. (J.V.)	524
CLAES Ernest.	Namen 1914. (W.v.W.)	525
TOTH TIHAMER Mgr.	Kristus Koning. (J. Vercammen)	525
VAN RUUSBROEC Jan.	Leven en Werken. (D.)	526
HOOGVELD Mgr. Prof. Dr. J.	Het wezen der volksgemeenschap. (Paul Eenveld)	527
VAN SANTE R.	Vaderland en Vaderlandsliefde. (P. Eenveld)	527
VERMANDERE René.	Van Zon Zaliger. (A.D.)	571
Dr. HERMAN WOLF.	Inleiding in de wijsbegeerte	571
Overzicht van Tijdschriften.		144, 192, 239, 287, 335, 431, 528.